تصوف

(١)

قد انتظم هذا الكتاب بحمد مؤلفه
بسلك ملك الفقير الى الله سبحانه الحقير
الداعي نصوح نفعه
اسعد الحنفي

اسم نعمان حضرت بلال رضا ... ولدی
شكلنده حفظ ... نعمان ... الانطاكي اولنور
واحضره اسم نعمان كه ... اولدقده ... ايدر
علا الحظ في احوال القاضي المؤلف

ثم انتقل الى سلك ملك الفقير
مصطفى الشهير الايوبي غفر الله
ذنوبه وستر عيوبه
في سنة ١١٢٥

فهرست کتاب نفحات الانس من حضرات القدس

تمهید فی القول فی الولایة والولی ۵ القول فی المعرفة والعارف والمتعرف والجاهل
القول فی معرفة الصوفی والمتصوف والملامتی والفقیر والفرق بینهم ۵

کامل مکمل	کامل غیر مکمل		متصوفه		ملامتیه
صوفیه	زهاد	فقرا	خدام	عباد	متشبه محق بصوفیه
متشبه مبطل بصوفیه	متشبه محق بمجذوبان		متشبه مبطل بمجذوبان		متشبه محق بملامتیه
متشبه مبطل بملامتیه	متشبه محق بزهاد		متشبه مبطل بزهاد		متشبه محق بفقرا
متشبه مبطل بفقرا	متشبه محق بخدام		متشبه مبطل بخدام		متشبه محق بعابد
متشبه مبطل بعابد	القول فی التوحید و مراتبه واربابها				توحید ایمانی
توحید علمی	توحید رسمی		توحید حالی		توحید الهی

القول فی اصناف ارباب الولایة قدس الله تعالی اسرارهم	القول فی الفرق بین المعجزة والکرامة والاستدراج	القول فی اثبات الکرامة للاولیاء	القول فی انه متی سمیت الصوفیة صوفیة

فصل [illegible] القول فی انواع الکرامات وخوارق العادات الاولیاء

١	ابوهاشم [illegible] قدس الله تعالی سره	ب ٢	ذوالنون مصری قدس الله تعالی سره	ب ٢	اسرافیل قدس سره	ج ٣	ابوالاسود مکی رحمه الله

د ٤	ابوالاسود رائی رحمه الله	ه ٥	ابویعقوب هاشمی رحمة الله تعالی	و ٦	ولید بن عبدالله السقا رحمه الله تعالی	ز ٧	فضیل بن عیاض قدس الله تعالی روحه
ح ٨	یوسف اسباط رحمه الله تعالی	ط ٩	ابوسلیمان دارانی قدس الله تعالی روحه	ی ١٠	داود بن احمد دارانی رحمه الله	ی ١٠	ابوسلیمان داود بن نصیر الطائی قدس الله تعالی روحه
یا ١١	ابراهیم بن ادهم قدس الله تعالی روحه	یب ١٢	ابراهیم بن سعد العلوی الحسینی قدس الله سره	یج ١٣	ابوالحارث الاولاسی رحمه الله تعالی	ید ١٤	ابراهیم ستنبه هروی قدس الله روحه
یه ١٥	ابراهیم رباطی رحمه الله تعالی	یو ١٦	ابراهیم اطروش رحمه الله سبحانه	یز ١٧	ابراهیم الصیاد البغدادی رحمه الله تعالی	یح ١٨	ابراهیم آجری صغیر رحمه الله تعالی
یط ١٩	ابراهیم آجری کبیر رحمه الله تعالی	ک ٢٠	محمد بن خالد الآجری رحمه الله تعالی	کا ٢١	ابراهیم الشماس السمرقندی قدس سره	کب ٢٢	فتح بن علی الموصلی قدس الله تعالی روحه
کج ٢٣	فتح بن شخرف المروزی قدس الله تعالی روحه	کد ٢٤	بشر بن الحارث بن عبدالرحمن الحافی قدس سره	که ٢٥	بشر الطبرانی قدس سره	کو ٢٦	قاسم حربی رحمه الله تعالی
کز ٢٧	شقیق بن ابراهیم البلخی قدس الله تعالی سره	کح ٢٨	داود البلخی قدس الله تعالی روحه	کط ٢٩	حارث بن الاسد المحاسبی قدس الله تعالی روحه	ل ٣٠	ابوتراب نخشبی قدس الله تعالی سره
لا ٣١	ابوتراب الرملی رحمه الله تعالی	لب ٣٢	ابوحاتم عطار قدس الله تعالی روحه	لج ٣٣	سری مغلس السقطی قدس الله تعالی سره	لد ٣٤	علی بن عبدالحمید الغضایری رحمه الله تعالی
له ٣٥	ابوجعفر السماک رحمه الله تعالی	لو ٣٦	احمد بن خضرویه البلخی قدس الله تعالی سره	لز ٣٧	یحیی بن معاذ الرازی روح الله تعالی روحه	[illegible] ٣٨	خلف بن علی رحمه الله تعالی
لط ٣٩	ابویزید البسطامی قدس الله تعالی سره	م ٤٠	ابوعلی سندی قدس الله تعالی روحه	ما ٤١	ابوحفص حداد قدس الله تعالی سره	مب ٤٢	ابومحمد حداد رحمه الله تعالی
مج ٤٣	ظالم بن محمد رحمه الله تعالی	مد ٤٤	ابومزاحم شیرازی رحمه الله تعالی	مه ٤٥	عبدالله مهدی باوردی رحمه الله تعالی	مو ٤٦	حمدون القصار قدس الله تعالی سره

یح ٨ معروف کرخی قدس الله تعالی سره

مز ٤٧ ابوالحسین الهروی قدس الله تعالی روحه	مح ٤٨ منصور عمار قدس الله تعالی سره	مط ٤٩ احمد بن عاصم الانطاکی رحمه الله تعالی	ن ٥٠ محمد بن منصور الطوسی قدس الله تعالی سره
نا ٥١ علی عکی رحمه الله تعالی	نب ٥٢ حاتم بن عنوان الاصم قدس الله تعالی روحه	نج ٥٣ احمد بن ابی الحواری قدس سره	ند ٥٤ عبدالله بن خبیق بن سابق الانطاکی رحمه الله تعالی
نه ٥٥ سهل بن عبدالله التستری قدس الله سره	نو ٥٦ عبدالله بن حمزه النیسابوری قدس الله روحه	نز ٥٧ عباس بن یوسف الشکلی رحمه الله تعالی	نح ٥٨ عباس بن احمد الشاعی الازدی رحمه الله تعالی
نط ٥٩ ابوحمزه خراسانی قدس الله تعالی روحه	س ٦٠ ابوحمزه بغدادی قدس الله تعالی روحه	سا ٦١ حمزة بن عبدالله العلوی الحسینی قدس سره	سب ٦٢ ابوسعید خراز قدس الله تعالی سره
سج ٦٣ احنف الهمدانی رحمه الله تعالی	سد ٦٤ ابوشعیب المقنع رحمه الله تعالی	سه ٦٥ ابوعقال بن علوان المغربی رحمه الله تعالی	سو ٦٦ حماد قرشی قدس الله تعالی سره
سز ٦٧ ابوالحسین نوری قدس الله تعالی سره	سح ٦٨ سید الطایفه جنید البغدادی قدس سره	سط ٦٩ ابوجعفر بن الکرنبی رحمه الله تعالی	ع ٧٠ کهمش بن الحسین الهمدانی رحمه الله تعالی
عا ٧١ عمرو بن عثمان المکی الصوفی قدس سره	عب ٧٢ شاه شجاع کرمانی قدس الله تعالی روحه	عج ٧٣ ابوعثمان حیری قدس الله تعالی روحه	عد ٧٤ زکریا بن دلویه رحمه الله تعالی
عه ٧٥ زکریا بن یحیی الهروی رحمه الله تعالی	عو ٧٦ زیاد الکبیر الهمدانی رحمه الله تعالی	عز ٧٧ ابوعثمان مغربی قدس الله تعالی سره	عح ٧٨ ابوطالب خیمی رحمه الله تعالی
عط ٧٩ طلحة بن محمد بن الصباح النیلی رحمه الله تعالی	ف ٨٠ ابوالعباس بن مسروق قدس الله روحه	فا ٨١ شیخ ابوالعباس موذن بغدادی رحمه الله تعالی	فب ٨٢ ابوعبدالله المغربی قدس الله تعالی روحه
فج ٨٣ ابوعبدالله النباجی قدس الله تعالی سره	فد ٨٤ ابوعبدالله الانطاکی قدس الله تعالی روحه	فه ٨٥ ممشاد الدینوری قدس الله تعالی سره	فو ٨٦ الحسن بن علی بن المسوحی قدس سره
فز ٨٧ احمد بن ابراهیم المسوحی رحمه الله تعالی	فح ٨٨ رویم بن احمد بن یزید رویم قدس سره	فط ٨٩ یوسف بن الحسین الرازی قدس الله سره	ص ٩٠ عبدالله بن حاضر قدس الله تعالی روحه

ثابت

صا ٩١ ثابت الخباز رحمه الله	صب ٩٢ ابوثابت الرازی رحمه الله تعالی	صج ٩٣ سمنون بن حمزه المحب الکذاب قدس سره	صد ٩٤ زیتون المغربی قدس الله تعالی روحه
صه ٩٥ عرون بن الوثابه رحمه الله تعالی	صو ٩٦ میمون المغربی قدس الله تعالی روحه	صز ٩٧ سعدون المجنون رحمه الله تعالی	صح ٩٨ عطا بن سلیمان رحمه الله تعالی
صط ٩٩ علی بن سهل بن الازهر الاصفهانی قدس الله تعالی سره	ق ١٠٠ محمد بن یوسف بن معدان البنا قدس الله تعالی سره	قا ١٠١ محمد بن فاذه رحمه الله تعالی	قب ١٠٢ سهل بن علی المروزی رحمه الله تعالی
قج ١٠٣ علی بن حمزه الاصفهانی الحلاج رحمه الله تعالی	قد ١٠٤ علی بن شعیب السقا قدس الله تعالی روحه	قه ١٠٥ علی بن موفق البغدادی رحمه الله تعالی	قو ١٠٦ ابواحمد القلانسی قدس الله تعالی سره
قز ١٠٧ ابوالغریب الاصفهانی رحمه الله تعالی	قح ١٠٨ ابوعبدالله القلانسی رحمه الله	قط ١٠٩ ابوعبدالله بن الجلا قدس الله تعالی روحه	قی ١١٠ ابوعبدالله الخاقانی الصوفی رحمه الله تعالی
قیا ١١١ ابوعبدالله البری قدس الله تعالی سره	قیب ١١٢ ابوعبدالله السجزی رحمه الله تعالی	قیج ١١٣ ابوعبدالله الحصری قدس الله سره	قید ١١٤ جعفر بن المبرقع رحمه الله تعالی
قیه ١١٥ علی بن بندار بن الحسین الصوفی الصیرفی قدس سره	قیو ١١٦ محمد بن الفضل البلخی قدس الله تعالی سره	قیز ١١٧ محمد بن علی الحکیم الترمذی قدس الله تعالی سره	قیح ١١٨ علی بن بکار قدس الله تعالی روحه
قیط ١١٩ ابوعبدالله عبادانی رحمه الله تعالی	قک ١٢٠ ابوعبدالله الخضری رحمه الله تعالی	قکا ١٢١ ابوعبدالله السالمی قدس الله تعالی روحه	قکب ١٢٢ ابوطالب محمد بن علی بن عطیه الحارثی المکی رحمه الله تعالی
قکج ١٢٣ ابوعبدالله جاوپاره صوفی همدانی رحمه الله	قکد ١٢٤ ابوبکر الوراق الترمذی قدس الله تعالی سره	قکه ١٢٥ ابوالقاسم رازی رحمه الله تعالی	قکو ١٢٦ ابوالقاسم الحکیم السمرقندی رحمه الله تعالی
قکز ١٢٧ بکر سغدی رحمه الله تعالی	قکح ١٢٨ صالح بن مکتوم رحمه الله تعالی	قکط ١٢٩ ابوذر ترمذی رحمه الله تعالی	قل ١٣٠ هاشمی سغدی رحمه الله تعالی
قلا ١٣١ محمد بن الحسن الجوهری رحمه الله تعالی	قلب ١٣٢ ابوبکر کسایی دینوری رحمه الله تعالی	قلج ١٣٣ ابوعلی الجوزجانی رحمه الله تعالی	قلد ١٣٤ محمد و احمد ابنا ابی الورد رحمهما الله تعالی

قله ۱۳۵	طاهر مقدسی رحمه الله تعالی	قلو ۱۳۶	ابو یعقوب السوسی رحمه الله تعالی	قلز ۱۳۷	ابو یعقوب نهرجوری قدس الله تعالی سره	قلح ۱۳۸	ابو یعقوب الزیات رحمه الله تعالی
قلط ۱۳۹	احمد بن وهب رحمه الله تعالی	قم ۱۴۰	ابو یعقوب مزابلی رحمه الله تعالی	قما ۱۴۱	ابو یعقوب اقطع رحمه الله تعالی	قمب ۱۴۲	ابو یعقوب بن زیزی رحمه الله تعالی
قمج ۱۴۳	ابو یعقوب مذکوری رحمه الله تعالی	قمد ۱۴۴	ابو یعقوب میدانی رحمه الله تعالی	قمه ۱۴۵	ابو یعقوب خراط عسقلانی رحمه الله تعالی	قمو ۱۴۶	ابو یعقوب کورتی رحمه الله تعالی
قمز ۱۴۷	خیر نساج قدس الله تعالی سره	قمح ۱۴۸	محفوظ بن محمود رحمه الله تعالی	قمط ۱۴۹	محفوظ بن محمد رحمه الله تعالی	قن ۱۵۰	ابراهیم الخواص قدس الله تعالی روحه
قنا ۱۵۱	ابراهیم بن عیسی قدس الله تعالی سره	قنب ۱۵۲	ابراهیم بن ثابت رحمه الله تعالی	قنج ۱۵۳	ابو محمد جریری قدس الله تعالی روحه	قند ۱۵۴	غانم بن سعد رحمه الله تعالی
قنه ۱۵۵	غیلان سمرقندی رحمه الله تعالی	قنو ۱۵۶	غیلان الموسوس رحمه الله تعالی	قنز ۱۵۷	ابو العباس عطا قدس الله تعالی سره	قنح ۱۵۸	ابو صالح المزین رحمه الله تعالی
قنط ۱۵۹	ابو العباس ارزی رحمه الله تعالی	قس ۱۶۰	ابو العباس دینوری قدس الله تعالی روحه	قسا ۱۶۱	ابو العباس احمد بن یحیی الشیراز رحمه الله تعالی	قسب ۱۶۲	ابو العباس باوردی رحمه الله تعالی
قسج ۱۶۳	ابو العباس بردعی رحمه الله تعالی	قسد ۱۶۴	ابو العباس السیاری قدس الله تعالی سره	قسه ۱۶۵	عبد الواحد بن علی السیاری رحمه الله تعالی	قسو ۱۶۶	ابو العباس السهروردی رحمه الله تعالی
قسز ۱۶۷	ابو العباس نهاوندی رحمه الله تعالی	قسح ۱۶۸	اخی فرج زنجانی قدس الله تعالی روحه	قسط ۱۶۹	ابو العباس نسایی رحمه الله تعالی	قع ۱۷۰	ابو العباس سریج رحمه الله تعالی
قعا ۱۷۱	ابو العباس حمزه بن محمد قدس سره	قعب ۱۷۲	حسین بن منصور حلاج البیضاوی قدس سره	قعج ۱۷۳	عبد الملک اسکاف رحمه الله تعالی	قعد ۱۷۴	ابراهیم بن فاتک وقیل احمد بن فاتک رحمه الله تعالی
قعه ۱۷۵	فارس بن عیسی البغدادی رحمه الله تعالی	قعو ۱۷۶	احمد بن حسین منصور حلاج رحمه الله تعالی	قعز ۱۷۷	ابو منصور کاوکلاه رحمه الله تعالی	قعح ۱۷۸	ابو عمرو دمشقی قدس الله تعالی روحه

قعط ۱۷۹	محمد بن حامد الترمذی رحمه الله تعالی	قف ۱۸۰	عبد الله بن محمد الخراز رحمه الله تعالی	قفا ۱۸۱	بنان بن محمد الحمال قدس الله تعالی سره	قفب ۱۸۲	اسحق بن ابراهیم الحمال قدس الله تعالی سره
۱۸۳ قفج	بنان بن عبد الله رحمه الله تعالی	قفد ۱۸۴	شیبان بن علی رحمه الله تعالی	قفه ۱۸۵	ابو الحسن محمد المزین رحمه الله تعالی	قفو ۱۸۶	ابو الحسن الصایغ الدینوری قدس الله تعالی سره
قفز ۱۸۶	ابو الحسن الصبیحی رحمه الله تعالی	قفح ۱۸۶	ابو الحسن سیوطی رحمه الله تعالی	قفح ۱۸۸	ابو الحسن بن شعره رحمه الله تعالی	قفط ۱۸۹	ابو حامد الزنجی الاسود المعروف بالزنجی رحمه الله تعالی
قص ۱۹۰	ابراهیم بن داود القصار الرقی رحمه الله تعالی	قصا ۱۹۱	ابو جعفر حفار قدس الله تعالی سره	قصب ۱۹۲	ابو جعفر سومانی رحمه الله تعالی	قصج ۱۹۳	ابو جعفر صیدلانی رحمه الله تعالی
قصد ۱۹۴	ابو جعفر احمد بن حمدان علی بن سنان رحمه الله تعالی	قصه ۱۹۵	ابو جعفر الفرغانی رحمه الله تعالی	قصو ۱۹۶	ابو جعفر سامانی رحمه الله تعالی	قصز ۱۹۷	ابو جعفر حداد رحمه الله تعالی
قصح ۱۹۸	ابو جعفر معاذ مصری رحمه الله تعالی	قصط ۱۹۹	ابو عبد الله البرقی رحمه الله تعالی	ر ۲۰۰	ابو جعفر المجذوم قدس الله تعالی روحه	را ۲۰۱	ابو جعفر دامغانی رحمه الله تعالی
رب ۲۰۲	ابو الحسین الوراق قدس الله تعالی سره	رج ۲۰۳	ابو الحسین الدراج رحمه الله تعالی	رد ۲۰۴	بکیر الدراج رحمه الله تعالی	ره ۲۰۵	ابو الحسین سلامی رحمه الله تعالی
رو ۲۰۶	ابو الحسین مالکی رحمه الله تعالی	رز ۲۰۷	ابو الحسین هاشمی رحمه الله تعالی	رح ۲۰۸	ابو بکر الواسطی قدس الله تعالی سره	رط ۲۰۹	ابو بکر زقاق کبیر قدس الله تعالی سره
ری ۲۱۰	ابو بکر زقاق صغیر قدس الله تعالی روحه	ریا ۲۱۱	ابو بکر الکتانی قدس الله تعالی سره	ریب ۲۱۲	ابو بکر عطا تجفی رحمه الله تعالی	ریج ۲۱۳	ابو بکر شقاق رحمه الله تعالی
رید ۲۱۴	ابو بکر شبلی قدس الله تعالی سره	ریه ۲۱۵	ابو بکر یزدانیار ارموی رحمه الله تعالی	ریو ۲۱۶	ابو بکر صیدلانی رحمه الله تعالی	ریز ۲۱۷	ابو بکر الخباز البغدادی رحمه الله تعالی
ریح ۲۱۸	ابو بکر عیسی المطوعی رحمه الله تعالی	ریط ۲۱۹	ابو بکر بن طاهر الابهری رحمه الله تعالی	رک ۲۲۰	ابو بکر بن ابی سعدان رحمه الله تعالی	رکا ۲۲۱	ابو بکر عطوفی رحمه الله تعالی

رکب ۲۲۲	ابوبکر سکاک رحمه الله تعالی	رکج ۲۲۳	ابوبکر سقا رحمه الله تعالی	رکد ۲۲۴	ابوبکر المصری رحمه الله تعالی	رکه ۲۲۵	ابوبکر الدقی قدس الله تعالی سره
رکو ۲۲۶	ابوبکر طمستانی قدس الله تعالی سره	رکز ۲۲۷	ابوبکر فرا قدس الله تعالی روحه	رکح ۲۲۸	ابوبکر الشبهی قدس الله تعالی سره	رکط ۲۲۹	ابوبکر الطرسوسی الحرمی قدس الله تعالی
رل ۲۳۰	ابوبکر السوسی قدس الله تعالی سره	رلا ۲۳۱	ابوبکر شکیر رحمه الله تعالی	رلب ۲۳۲	ابوبکر جوزقی رحمه الله تعالی	رلج ۲۳۳	ابوبکر الوازی رحمه الله تعالی
رلد ۲۳۴	ابوبکر مفید رحمه الله تعالی	رله ۲۳۵	ابوبکر قصری رحمه الله تعالی	رلو ۲۳۶	ابوبکر هوازنی رحمه الله تعالی	رلز ۲۳۷	ابوبکر اشنانی رحمه الله تعالی
رلح ۲۳۸	ابوبکر مغازلی رحمه الله تعالی	رلط ۲۳۹	ابوبکر قطیع رحمه الله تعالی	رم ۲۴۰	ابوبکر همدانی رحمه الله تعالی	رما ۲۴۱	ابوبکر کفشیری رحمه الله تعالی
رمب ۲۴۲	ابوبکر بن داود الدینوری رحمه الله تعالی	رمج ۲۴۳	ابوعلی رودباری قدس الله تعالی سره	رمد ۲۴۴	ابوعلی الثقفی رحمه الله تعالی	رمه ۲۴۵	ابوعلی الکاتب المصری قدس الله تعالی سره
رمو ۲۴۶	ابوعلی مشتولی رحمه الله تعالی	رمز ۲۴۷	ابوعلی رازی رحمه الله تعالی	رمح ۲۴۸	ابوعلی خیرانی رحمه الله تعالی	رمط ۲۴۹	ابوعلی سیرجانی رحمه الله تعالی
رنا ۲۵۱	عبدالله بن محمد بن منازل قدس الله تعالی سره	رنب ۲۵۲	عبدالله حداد درازی رحمه الله تعالی	رنج ۲۵۳	عبدالله بن عصام المقدسی قدس سره	رند ۲۵۴	عبدالله النبازی رحمه الله تعالی
رنه ۲۵۵	ابوالخیر التینانی الاقطع قدس الله تعالی سره	رنو ۲۵۶	ابوالخیر الحبشی رحمه الله تعالی	رنز ۲۵۷	ابوالخیر عسقلانی رحمه الله تعالی	رنح ۲۵۸	ابوالخیر حمصی رحمه الله تعالی
رنط ۲۵۹	ابراهیم بن شیبان الکرمانشاهی قدس الله روحه	رس ۲۶۰	ابوزید مرغزی خراسانی رحمه الله تعالی	رسا ۲۶۱	ابراهیم بن احمد بن المولد الصوفی الرقی رحمه الله تعالی	رسب ۲۶۲	ابراهیم الجیلی رحمه الله تعالی
رسج ۲۶۳	ابراهیم دستانی رحمه الله تعالی	رسد ۲۶۴	ابراهیم مرغینانی رحمه الله تعالی	رسه ۲۶۵	ابراهیم نازویه رحمه الله تعالی	رسو ۲۶۶	مظفر کرمانشاهی قدس الله تعالی روحه

رسز ۲۶۷	ابوالحسین نبانی رحمه الله تعالی	رسح ۲۶۸	ابوالحسین بن الهند الفارسی رحمه الله تعالی	رسط ۲۶۹	ابوالادیان رحمه الله تعالی	رع ۲۷۰	ابوجعفر محمد بن علی النسوی المعروف بعلیان رحمه الله تعالی
رعا ۲۷۱	ابوسعید الاعرابی رحمه الله تعالی	رعب ۲۷۲	ابوعمرو الزجاجی رحمه الله تعالی	رعج ۲۷۳	ابراهیم بن یوسف بن محمد الزجاجی رحمه الله تعالی	رعد ۲۷۴	جعفر بن محمد بن نصیر الخلدی الخواص قدس الله تعالی سره
رعه ۲۷۵	ابوالحسن الصوفی البوشنجی رحمه الله تعالی	رعو ۲۷۶	بندار بن الحسین بن محمد بن المهلب الشیرازی رحمه الله تعالی	رعز ۲۷۷	ابوعمرو بن نجید قدس الله تعالی سره	رعح ۲۷۸	عبدالله بن محمد بن عبدالرحمن الرازی الشعرانی رحمه الله تعالی
رعط ۲۷۹	ابوالحسین السیروانی قدس الله تعالی سره	رف ۲۸۰	ابوالحسن القرافی رحمه الله تعالی	رفا ۲۸۱	ابوسلیمان نیلی رحمه الله تعالی	رفب ۲۸۲	ابوسلیمان خواص مغربی رحمه الله تعالی
رفج ۲۸۳	ابوالقاسم نصرابادی قدس الله تعالی سره	رفد ۲۸۴	ابوبکر رازی بجلی رحمه الله تعالی	رفه ۲۸۵	ابوبکر فالیزبان رحمه الله تعالی	رفو ۲۸۶	ابوالحسین الحصری رحمه الله تعالی
رفز ۲۸۷	ابوالحسین بن سمعون رحمه الله تعالی	رفح ۲۸۸	ابونصر خباز و ابوالحسن سوبان آش رحمهما الله تعالی	رفط ۲۸۹	شیخ احمد حرانی رحمه الله تعالی	رص ۲۹۰	جهم رقی رحمه الله تعالی
رصا ۲۹۱	ابوالحسن الارموی رحمه الله تعالی	رصب ۲۹۲	ابوعبدالله بن خفیف الشیرازی قدس الله تعالی سره	رصج ۲۹۳	ابوالخیر مالکی رحمه الله تعالی	رصد ۲۹۴	ابوبکر الشعرانی رحمه الله تعالی
رصه ۲۹۵	ابومحمد العتایدی رحمه الله تعالی	رصو ۲۹۶	جعفر الحذاء قدس الله تعالی روحه	رصز ۲۹۷	هشام بن عبدان رحمه الله تعالی	رصح ۲۹۸	ابومحرز رحمه الله تعالی
رصط ۲۹۹	عبدالرحیم اصطخری رحمه الله تعالی	ش ۳۰۰	مؤمل جصاص رحمه الله تعالی	شا ۳۰۱	علی بن شلویه رحمه الله تعالی	شب ۳۰۲	ابوبکر الاسکاف رحمه الله تعالی
شج ۳۰۳	ابوالضحاک رحمه الله تعالی	شد ۳۰۴	ابومحمد الخفاف رحمه الله تعالی	شه ۳۰۵	حسن بن حمویه و صاحب ابوجعفر الحرار الاصطخری رحمهما الله تعالی	شو ۳۰۶	عبدالله العصار رحمه الله تعالی
شز ۳۰۷	ابراهیم المتوکل رحمه الله تعالی	شح ۳۰۸	ابوطالب خزرج بن علی رحمه الله تعالی	شط ۳۰۹	ابوعلی وارجی رحمه الله تعالی	شی ۳۱۰	ابوالفضل جعفر الجعدی رحمه الله تعالی

شیا ٣١١	ابو القاسم القصری رحمه الله تعالی	شیب ٣١٢	عبد العزیز نجرانی رحمه الله تعالی	شیج ٣١٣	ابو الحسن حکیمی رحمه الله تعالی	شید ٣١٤	شیخ ابو علی حسین محمد الاکار رحمه الله تعالی
شیه ٣١٥	شیخ ابو اسحق ابراهیم بن شهریار گازرونی قدس الله روحه تعالی	شیو ٣١٦	شیخ روزبهان بقلی قدس الله تعالی روحه	شیز ٣١٧	شیخ ابو الحسن کردویه رحمه الله تعالی	شیح ٣١٨	شیخ عبد الله بلیانی قدس الله تعالی سره
شیط ٣١٩	شیخ جمال الدین محمد باکلیجار رحمه الله تعالی	شک ٣٢٠	موسی بن عمران جیرفتی رحمه الله تعالی	شکا ٣٢١	خواجه علی بن حسن کرمانی رحمه الله تعالی	شکب ٣٢٢	میرک نیسابوری رحمه الله تعالی
شکج ٣٢٣	ابو عبد الله التروغبذی رحمه الله تعالی	شکد ٣٢٤	ابو عبد الله الرودباری قدس الله تعالی روحه	شکه ٣٢٥	ابو عبد الله بن مانک رحمه الله تعالی	شکو ٣٢٦	ابو عبد الله دونی رحمه الله تعالی
شکز ٣٢٧	ابو عبد الله هولی رحمه الله تعالی	شکح ٣٢٨	ابو عبد الله المقری رحمه الله تعالی	شکط ٣٢٩	ابو القاسم المقری رحمه الله تعالی	شل ٣٣٠	ابو محمد الراسبی رحمه الله تعالی
شلا ٣٣١	ابو عبد الله الدینوری رحمه الله تعالی	شلب ٣٣٢	ابو الحسین السیروانی الصغیر قدس سره	شلج ٣٣٣	ابو الحسین بن جهضم الهمدانی قدس الله سره تعالی	شلد ٣٣٤	ابو الحسین طرزی رحمه الله تعالی
شله ٣٣٥	ابو الحسین سرکی رحمه الله تعالی	شلو ٣٣٦	شیخ محمد ساخری رحمه الله تعالی	شلز ٣٣٧	شیخ احمد جوالگر رحمه الله تعالی	شلح ٣٣٨	ابو الحسین حداد مروزی رحمه الله تعالی
شلط ٣٣٩	ابو المظفر ترمذی رحمه الله تعالی	شم ٣٤٠	امیر جه سفال فروش رحمه الله تعالی	شما ٣٤١	شریف حمزه عقیلی رحمه الله تعالی	شمب ٣٤٢	عارف عیار رحمه الله تعالی
شمج ٣٤٣	ابو الحسین سالبه بن ابراهیم رحمه الله تعالی	شمد ٣٤٤	شیخ عمران ثلثی رحمه الله تعالی	شمه ٣٤٥	ابو الحسین مروالرودی رحمه الله تعالی	شمو ٣٤٦	ابو حامد دوستان رحمه الله تعالی
شمز ٣٤٧	بابا فرغانی رحمه الله تعالی	شمح ٣٤٨	ابو منصور معمر بن احمد اصفهانی رحمه الله تعالی	شمط ٣٤٩	ابو نصر سراج قدس الله تعالی سره	شن ٣٥٠	شیخ ابو الفضل بن الحسن السرخسی رحمه الله تعالی
شنا ٣٥١	خالوی نیسابوری رحمه الله تعالی	شنب ٣٥٢	شیخ ابو العباس قصاب الآملی قدس الله تعالی سره	شنج ٣٥٣	شیخ احمد نصر رحمه الله تعالی	شند ٣٥٤	شیخ ابو علی سیاه رحمه الله تعالی

VI

شنه ٣٥٥	ابو علی دقاق رحمه الله تعالی	شنو ٣٥٦	ابو علی شبویی المروزی رحمه الله تعالی	شنز ٣٥٧	شیخ ابو القاسم بشر یاسین رحمه الله تعالی	شنح ٣٥٨	شیخ لقمان سرخسی قدس الله تعالی سره
شنط ٣٥٩	شیخ محمد قصاب آملی رحمه الله تعالی	شس ٣٦٠	شیخ ابو الحسن خرقانی قدس الله تعالی سره	شسا ٣٦١	شیخ ابو عبد الله الداستانی رحمه الله تعالی	شسب ٣٦٢	شیخ ابو سعید بن ابی الخیر قدس الله تعالی سره
شسج ٣٦٣	شیخ ابو القاسم کرکانی قدس الله تعالی سره	شسد ٣٦٤	خواجه مظفر بن احمد بن حمدان قدس الله تعالی روحه	شسه ٣٦٥	معشوق طوسی قدس الله تعالی روحه	شسو ٣٦٦	امیر علی عبسو رحمه الله تعالی
شسز ٣٦٧	شیخ ابو عبد الرحمن سلمی نیسابوری رحمه الله تعالی	شسح ٣٦٨	حسن بن محمد بن موسی السلمی رحمه الله تعالی	شسط ٣٦٩	ابو سهل الصعلوکی رحمه الله تعالی	شع ٣٧٠	شیخ ابو القاسم قشیری رحمه الله تعالی
شعا ٣٧١	شیخ ابو العباس نهاوندی رحمه الله تعالی	شعب ٣٧٢	ابو الفضل محمد بن الحسن الختلی رحمه الله تعالی	شعج ٣٧٣	علی بن عثمان بن ابی علی الجلابی الغزنوی رحمه الله تعالی	شعد ٣٧٤	خواجه احمد حماد سرخسی رحمه الله تعالی
شعه ٣٧٥	ادیب کمندی رحمه الله تعالی	شعو ٣٧٦	ابو الحسن مثنی رحمه الله تعالی	شعز ٣٧٧	شیخ احمد نجار استرابادی رحمه الله تعالی	شعح ٣٧٨	شیخ ابو ذرعه رازی رحمه الله تعالی
شعط ٣٧٩	شیخ ابو ذرعه اردبیلی رحمه الله تعالی	شف ٣٨٠	ابو عبد الله المشهد ببابونی رحمه الله تعالی	شفا ٣٨١	شیخ ابو عبد الله باکو رحمه الله تعالی	شفب ٣٨٢	شیخ مؤمن شیرازی رحمه الله تعالی
شفج ٣٨٣	شیخ ابو اسحق شامی رحمه الله تعالی	شفد ٣٨٤	خواجه ابو احمد ابدال چشتی رحمه الله تعالی	شفو ٣٨٦	خواجه ابو یوسف محمد بن سمعان رحمه الله تعالی	شفز ٣٨٧	خواجه مودود چشتی رحمه الله تعالی
شفح ٣٨٨	خواجه احمد بن مودود بن یوسف الچشتی رحمه الله تعالی	شفط ٣٨٩	ابو الولید احمد بن ابی الرجا قدس الله تعالی روحه	شص ٣٩٠	ابو اسمعیل عبد الله بن ابی منصور محمد الانصاری الهروی قدس الله سره تعالی	شصا ٣٩١	خواجه یحیی بن عمار الشیبانی رحمه الله تعالی
شصب ٣٩٢	شیخ ابو عبد الله الطاقی قدس سره	شصج ٣٩٣	شیخ ابو الحسن بشری سجزی رحمه الله تعالی	شصد ٣٩٤	کاکا ابو القاسم بستی رحمه الله تعالی	شصه ٣٩٥	کاکا احمد سنبل و برادر وی محمد خورجه رحمهما الله تعالی
شصو ٣٩٦	ابو منصور محمد الانصاری رحمه الله تعالی	شصز ٣٩٧	ابو منصور سوخته رحمه الله تعالی	شصح ٣٩٨	شیخ احمد چشتی و برادر وی خواجه اسمعیل چشتی رحمهما الله تعالی	شصط ٣٩٩	شیخ احمد حاجی رحمه الله تعالی

شفه ٣٨٥ خواجه محمد بن ابی احمد الچشتی رحمه الله تعالی

ت ٤٠٠	شیخ ابو سلمه باوردی رحمه الله تعالی	تا ٤٠١	ابو علی کیال رحمه الله تعالی	تب ٤٠٢	ابو علی رزکره رحمه الله تعالی	تج ٤٠٣	ابو علی بوته گر رحمه الله تعالی
تد ٤٠٤	شیخ ابو نصر قبانی رحمه الله تعالی	ته ٤٠٥	شیخ اسمعیل نصرآبادی رحمه الله تعالی	تو ٤٠٦	شیخ ابو منصور کازرونی رحمه الله تعالی	تز ٤٠٧	اسمعیل دباج جیرفتی رحمه الله تعالی
تح ٤٠٨	ابو سعید معلم رحمه الله تعالی	تط ٤٠٩	شیخ محمد ابو حفص کوردی رحمه الله تعالی	تی ٤١٠	شیخ عمو رحمه الله تعالی	تیا ٤١١	شیخ احمد کوفانی رحمه الله تعالی
تیب ٤١٢	ابو الحسن نجار رحمه الله تعالی	تیج ٤١٣	شیخ ابو اللیث فوشنجی رحمه الله تعالی	تید ٤١٤	محمد عبد الله کازرونی رحمه الله تعالی	تیه ٤١٥	قثم شیخ رحمه الله تعالی
تیو ٤١٦	خواجه خیرجه رحمه الله تعالی	تیز ٤١٧	ابو عبد الله احمد بن عبد الرحمن بن منصور المالینی رحمه الله	تیح ٤١٨	ابو نصر بن ابی جعفر بن ابی اسحق هروی خانجه بادی رحمه الله تعالی	تیط ٤١٩	سلطان مجد الدین طالبه قدس الله روحه تعالی
تک ٤٢٠	ابو عبد الله مختار بن محمد بن احمد الهروی رحمه الله تعالی	تکا ٤٢١	شیخ ابو ذر بوزجانی رحمه الله تعالی	تکب ٤٢٢	شیخ الاسلام احمد النامقی الجامی قدس الله سره تعالی	تکج ٤٢٣	شیخ ابو طاهر کرد رحمه الله تعالی
تکد ٤٢٤	شیخ ابو علی فارمدی رحمه الله تعالی	تکه ٤٢٥	شیخ ابو بکر بن عبد الله الطوسی النساج رحمه الله تعالی	تکو ٤٢٦	حجة الاسلام محمد بن محمد الغزالی الطوسی رحمه الله تعالی	تکز ٤٢٧	شیخ احمد غزالی قدس الله تعالی سره
تکح ٤٢٨	خواجه یوسف همدانی قدس الله تعالی سره	تکط ٤٢٩	خواجه عبد الخالق غجدوانی قدس الله روحه تعالی	تل ٤٣٠	خواجه عارف ریوگری رحمه الله تعالی	تلا ٤٣١	خواجه محمود انجیر فغنوی رحمه الله تعالی
تلب ٤٣٢	خواجه علی رامیتنی رحمه الله تعالی	تلج ٤٣٣	خواجه محمد بابا سماسی رحمه الله تعالی	تلد ٤٣٤	سید امیر کلال رحمه الله تعالی	تله ٤٣٥	قثم شیخ رحمه الله تعالی
تلو ٤٣٦	خلیل اتا رحمه الله تعالی	تلز ٤٣٧	خواجه بهاء الدین نقشبند قدس الله سره تعالی	تلح ٤٣٨	خواجه علاء الدین عطار قدس الله روحه تعالی	تلط ٤٣٩	خواجه محمد پارسا قدس الله تعالی سره
تم ٤٤٠	خواجه ابو نصر پارسا رحمه الله تعالی	تما ٤٤١	خواجه حسن عطار رحمه الله تعالی	تمب ٤٤٢	مولانا یعقوب چرخی رحمه الله تعالی	تمج ٤٤٣	خواجه علاء الدین غجدوانی رحمه الله تعالی

حو حکار [illegible] قدس سره الانور

مولانا

VII

تمج ٤٤٣	مولانا نظام الدین خاموش رحمه الله تعالی	تمد ٤٤٤	خواجه عبد الله امامی اصفهانی رحمه الله تعالی	تمه ٤٤٥	مولانا سعد الدین کاشغری رحمه الله تعالی	تمو ٤٤٦	خواجه عبید الله ادام الله برکات وجوده علی مفارق الطالبین
تمز ٤٤٧	شیخ ابو الحسن بستی رحمه الله تعالی	تمح ٤٤٨	شیخ حسن سکاک سمنانی رحمه الله تعالی	تمط ٤٤٩	محمد بن حمویه الجوینی رحمه الله تعالی	تن ٤٥٠	عین القضاة همدانی قدس الله تعالی سره
تنا ٤٥١	شیخ برکه همدانی رحمه الله تعالی	تنب ٤٥٢	شیخ فتحه رحمه الله تعالی	تنج ٤٥٣	شیخ ضیاء الدین ابو النجیب عبد القاهر السهروردی قدس الله سره	تند ٤٥٤	شیخ عمار یاسر قدس الله تعالی روحه
تنه ٤٥٥	شیخ روزبهان کبیر مصری قدس الله تعالی سره	تنو ٤٥٦	شیخ اسمعیل قصری قدس الله تعالی سره	تنز ٤٥٧	شیخ نجم الدین کبری قدس الله تعالی روحه	تنح ٤٥٨	شیخ مجد الدین بغدادی قدس الله تعالی روحه
تنط ٤٥٩	شیخ سعد الدین حموی قدس الله تعالی روحه	تس ٤٦٠	شیخ سیف الدین باخرزی قدس الله تعالی روحه	تسا ٤٦١	عین الزمان جمال الدین گیلی رحمه الله تعالی	تسب ٤٦٢	بابا کمال جندی رحمه الله تعالی
تسج ٤٦٣	شیخ نجم الدین رازی المعروف بدایه رحمه الله تعالی	تسج	شیخ رضی الدین علی لالا الغزنوی قدس الله تعالی سره	تسد ٤٦٤	شیخ جمال الدین احمد جوزفانی رحمه الله تعالی	تسه ٤٦٥	شیخ نور الدین عبد الرحمن اسفراینی قدس سره رحمه الله تعالی
تسو ٤٦٦	ابو المکارم رکن الدین علاء الدوله احمد بن محمد البیابانکی السمنانی قدس الله سره تعالی	تسز ٤٦٧	اخی علی مصری رحمه الله تعالی	تسح ٤٦٨	شیخ نجم الدین محمد بن محمد الاذکانی رحمه الله تعالی	تسط ٤٦٩	اخی محمد دهستانی رحمه الله تعالی
تع ٤٧٠	ابو البرکات تقی الدین علی الدوستی السمنانی رحمه الله تعالی	تعا ٤٧١	امیر سید علی بن شهاب محمد الهمدانی قدس الله سره تعالی	تعب ٤٧٢	شیخ عبد الله برزشابادی رحمه الله تعالی	تعج ٤٧٣	بابا محمود طوسی رحمه الله تعالی
تعد ٤٧٤	اخی علی قتلقشاه رحمه الله تعالی	تعه ٤٧٥	شیخ حافظ بهاء الدین عمر ابردهی رحمه الله تعالی	تعو ٤٧٦	مولانا فخر الدین لورستانی رحمه الله تعالی	تعز ٤٧٧	شاه علی فراهی رحمه الله تعالی
تعح ٤٧٨	شیخ محمد شاه فراهی رحمه الله تعالی	تعط ٤٧٩	شیخ بهاء الدین عمر قدس الله تعالی روحه	تف ٤٨٠	مولانا شمس الدین محمد اسد رحمه الله تعالی	تفا ٤٨١	شیخ بهاء الدین ولد رحمه الله تعالی
تفب ٤٨٢	سید برهان الدین محقق رحمه الله تعالی	تفج ٤٨٣	مولانا جلال الدین محمد البلخی ثم الرومی قدس الله سره تعالی	تفد ٤٨٤	مولانا شمس الدین محمد بن علی بن ملکداد التبریزی قدس الله سره تعالی	تفه ٤٨٥	شیخ صلاح الدین فریدون المعروف بزرکوب رحمه الله تعالی

ابو الرضا بابا رتن هندی [illegible]
٢١٤

تفو ٤٨٦	شیخ حسام الدین حسن بن محمد بن حسن بن اخی ترک رحمه الله تعالی	تفز ٤٨٧	سلطان ولد قدس الله تعالی روحه	تفح ٤٨٨	شیخ شهاب الدین سهروردی قدس الله تعالی سره	تفط ٤٨٩	شیخ نجیب الدین علی بن بزغش الشیرازی قدس الله تعالی سره
تص ٤٩٠	ظهیر الدین عبد الرحمن بن علی بن بزغش رحمه الله تعالی	تصا ٤٩١	شیخ محمد یمنی رحمه الله تعالی	تصب ٤٩٢	شیخ ابراهیم مجذوب رحمه الله تعالی	تصج ٤٩٣	شیخ جمال الدین لور رحمه الله تعالی
تصد ٤٩٤	شیخ شمس الدین صفی رحمه الله تعالی	تصه ٤٩٥	شیخ نور الدین عبد الصمد نطنزی رحمه الله تعالی	تصو ٤٩٦	شیخ عز الدین محمود الکاشی رحمه الله تعالی	تصز ٤٩٧	شیخ کمال الدین عبد الرزاق الکاشی رحمه الله تعالی
تصح ٤٩٨	شیخ نور الدین عبد الرحمن المصری رحمه الله تعالی	تصط ٤٩٩	شیخ زین الدین ابو بکر الخوافی قدس الله تعالی روحه	ث ٥٠٠	امیر قوام الدین سنجانی رحمه الله تعالی	ثا ٥٠١	خواجه شمس الدین الکوسوی الجامی رحمه الله تعالی
ثب ٥٠٢	مولانا زین الدین ابو بکر التایبادی قدس الله تعالی روحه	ثج ٥٠٣	مولانا جلال الدین محمود زاهد مرغابی رحمه الله تعالی	ثد ٥٠٤	مولانا جلال الدین ابو یزید پورانی رحمه الله تعالی	ثه ٥٠٥	مولانا ظهیر الدین خلوتی رحمه الله تعالی
ثو ٥٠٦	شیخ بهاء الدین ذکریا مولتانی قدس الله تعالی سره	ثز ٥٠٧	شیخ نظام خالد دهلوی معروف شیخ نظام اولیا قدس سره	ثح ٥٠٨	شیخ ابو عبد الله الصومعی قدس الله تعالی روحه	ثط ٥٠٩	شیخ محی الدین عبد القادر الجیلی قدس الله تعالی روحه
ثی ٥١٠	شیخ حماد دباس رحمه الله تعالی	ثیا ٥١١	شیخ صدقه بغدادی رحمه الله تعالی	ثیب ٥١٢	شیخ صیف الدین عبد الوهاب رحمه الله تعالی	ثیج ٥١٣	شیخ ابو محمد عبد الرحمن الطفسونجی رحمه الله تعالی
ثید ٥١٤	شیخ ابو عمرو صریفینی قدس الله تعالی روحه	ثیه ٥١٥	شیخ بقا بن بطو رحمه الله تعالی	ثیو ٥١٦	قضیب البان موصلی قدس الله تعالی سره	ثیز ٥١٧	محمد الاوانی که به ابن القائد معروفست قدس الله تعالی روحه
ثیح ٥١٨	ابو السعود بن الشبل رحمه الله تعالی	ثیط ٥١٩	شیخ ابو مدین المغربی قدس الله تعالی سره	ثک ٥٢٠	ابو العباس بن العریف الصنهاجی الاندلسی رحمه الله تعالی	ثکا ٥٢١	ابو الربیع الکفیف المالقی رحمه الله تعالی
ثکب ٥٢٢	عدی بن مسافر الشامی ثم الهکاری رحمه الله تعالی	ثکج ٥٢٣	سیدی احمد بن ابی الحسن الرفاعی قدس الله تعالی روحه	ثکد ٥٢٤	حضرت حیاة بن قیس الحرانی قدس الله تعالی سره	ثکه ٥٢٥	شیخ جاکیر قدس الله تعالی روحه
ثکو ٥٢٦	شیخ ابو عبد الله محمد بن ابراهیم القرشی الهاشمی قدس الله تعالی روحه	ثکز ٥٢٧	ابو الحسن علی بن حمید الصعیدی المعروف بابن الصباغ رحمه الله	ثکح ٥٢٨	ابو اسحق بن طریف رحمه الله تعالی	ثکط ٥٢٩	ابن الفارض الحموی المصری قدس الله تعالی سره

ثل ٥٣٠	ابراهیم بن معضاد الجعبری رحمه الله تعالی	ثلا ٥٣١	شیخ محی الدین محمد بن علی بن العربی قدس الله تعالی روحه	ثلب ٥٣٢	شیخ صدر الدین محمد بن اسحق القونوی قدس الله تعالی روحه	ثلج ٥٣٣	شیخ مؤید الدین الجندی رحمه الله تعالی
ثلد ٥٣٤	شیخ سعید الدین الفرغانی رحمه الله تعالی	ثله ٥٣٥	شیخ موسی سدرانی رحمه الله تعالی	ثلو ٥٣٦	شیخ عیسی هتار یمنی رحمه الله تعالی	ثلز ٥٣٧	شیخ ابو الغیث جمیل الیمنی قدس سره
ثلح ٥٣٨	شیخ ابو الحسن المغربی الشاذلی رحمه الله تعالی	ثلط ٥٣٩	شیخ یاسین المغربی الحجام الاسود رحمه الله تعالی	ثلط	شیخ عفیف الدین التلمسانی رحمه الله تعالی	ثم ٥٤٠	شیخ ابو العباس المرسی رحمه الله تعالی
ثما ٥٤١	شیخ سعد حداد و مرید وی شیخ [illegible] رحمهما الله تعالی	ثمب ٥٤٢	احمد بن الجعد و شیخ سعید کنیت وی ابو عیسی است رحمهما الله تعالی	ثمج ٥٤٣	شیخ نجم الدین عبد الله بن محمد الاصفهانی رحمه الله تعالی	ثمد ٥٤٤	خواجه قطب الدین یحیی الجامی النیسابوری رحمه الله تعالی
ثمه ٥٤٥	ابو محمد عبد الرحمن المرجانی المغربی رحمه الله تعالی	ثمو ٥٤٦	ابو عبد الله المعروف بابن المطرف الاندلسی رحمه الله تعالی	ثمز ٥٤٧	شیخ سلیمان ترکمان المولّه رحمه الله تعالی	ثمح ٥٤٨	شیخ علی کردی رحمه الله تعالی
ثمط ٥٤٩	شیخ مفرج رحمه الله تعالی	ثن ٥٥٠	شیخ ابو العباس الدمنهوری رحمه الله تعالی	ثنا ٥٥١	شیخ ریحان رحمه الله تعالی	ثنب ٥٥٢	شیخ علاء الدین الخوارزمی رحمه الله تعالی
ثنج ٥٥٣	امام عبد الله الیافعی الیمنی رحمه الله تعالی	ثند ٥٥٤	شیخ شهاب الدین السهروردی المقتول رحمه الله تعالی	ثنه ٥٥٥	شیخ اوحد الدین کرمانی رحمه الله تعالی	ثنو ٥٥٦	امیر قاسم التبریزی قدس الله تعالی سره
ثنز ٥٥٧	حکیم سنایی غزنوی قدس الله تعالی روحه	ثنح ٥٥٨	شیخ فرید الدین عطار نیسابوری قدس الله تعالی سره	ثنط ٥٥٩	شیخ مشرف الدین مصلح بن عبد الله السعدی الشیرازی رحمه الله تعالی	ثس ٥٦٠	شیخ فخر الدین ابراهیم المشتهر بالعراقی قدس الله تعالی روحه
ثسا ٥٦١	امیر حسینی رحمه الله تعالی	ثسب ٥٦٢	شیخ اوحدی اصفهانی قدس الله تعالی روحه	ثسج ٥٦٣	افضل الدین بدیل الخاقانی رحمه الله تعالی	ثسد ٥٦٤	شیخ نظامی رحمه الله تعالی
ثسه ٥٦٥	خسرو دهلوی رحمه الله تعالی	ثسو ٥٦٦	حسن دهلوی رحمه الله تعالی	ثسز ٥٦٧	شیخ کمال خجندی قدس الله تعالی سره	ثسح ٥٦٨	مولانا محمد شیرین المشتهر بمغربی رحمه الله تعالی
ثسط ٥٦٩	شمس الدین محمد الحافظ الشیرازی رحمه الله تعالی	ثع ٥٧٠	فی ذکر النساء العارفات الواصلات الی مراتب الرجال	ثع	رابعه عدویه رحمها الله تعالی	ثعا ٥٧١	لبابة المتعبده رحمها الله تعالی

Süleymaniye Kütüphanesi
Asir Efendi
Yeni Kayıt No.
Eski Kayıt No. 177

[illegible]

١٧٧

ثعب ٥٧٢	مريم البصرية رحمها الله تعالى	ثعج ٥٧٣	ريحانة الوالهة رحمها الله تعالى	ثعد ٥٧٤	معاذة العدوية رحمها الله تعالى	ثعه ٥٧٥	عفيرة العابدة رحمها الله تعالى
ثعو ٥٧٦	شعوانة رحمها الله تعالى	ثعز ٥٧٧	كردية رحمها الله تعالى	ثعح ٥٧٨	حفصة بنت سيرين رحمها الله تعالى	ثعط ٥٧٩	رابعة شامية رحمها الله تعالى
ثف ٥٨٠	حكيمة دمشقية رحمها الله تعالى	ثفا ٥٨١	ام حسان رحمها الله تعالى	ثفب ٥٨٢	فاطمة نيسابورية قدس سرها	ثفج ٥٨٣	زيتونة رحمها الله تعالى
ثفد ٥٨٤	فاطمة البردعية رحمها الله تعالى	ثفه ٥٨٥	ام علي زوجة احمد خضرويه رحمها الله تعالى	ثفو ٥٨٦	ام محمد والدة الشيخ ابي عبد الله ابن الخفيف رحمهما الله تعالى	ثفز ٥٨٧	فاطمة بنت ابي بكر الكتاني رحمها الله تعالى
ثفح ٥٨٨	فضة رحمها الله تعالى	ثفط ٥٨٩	تلميذة سري سقطي رحمها الله تعالى	ثص ٥٩٠	تحفة رحمها الله تعالى	ثصا ٥٩١	ام محمد رحمها الله تعالى
ثصب ٥٩٢	بلبيك مروية رحمها الله تعالى	ثصج ٥٩٣	دختر كعب رحمها الله تعالى	ثصد ٥٩٤	فاطمة بنت المثنى رحمها الله تعالى	ثصه ٥٩٥	جارية سوداء رحمها الله تعالى
ثصو ٥٩٦	امرأة مجهولة رحمها الله تعالى	ثصز ٥٩٧	جارية مجهولة رحمها الله تعالى	ثصز ٥٩٧	امرأة مصرية رحمها الله تعالى	ثصح ٥٩٨	امرأة مصرية اخرى رحمها الله تعالى
ثصط ٥٩٩	امرأة خوارزمية رحمها الله تعالى	خ ٦٠٠	جارية حبشية رحمها الله تعالى	خا ٦٠١	امرأة اصفهانية رحمها الله تعالى	خب ٦٠٢	امرأة فارسية رحمها الله تعالى

هو

تشرف بمطالعته عبد الفقير الى الله سبحانه وتعالى
الحاج مصطفى عاشر القاضي
في الماضي بعسكر روم ايلي
عفي له عنه

هذا مما وقفه وحبسه الى
كتب حضرت الوالد
عليه الرحمه
بشرطه

١٧٧

الحمد لله الذی جعل مرایا قلوب اولیائه مجالی جمال وجهه الکریم ۝ ولاح منها علی صفایح وجوههم لوایح نوره القدیم ۝ فصاروا بحیث اذا رأوا ذکر الله والصلوة علی افضل من ارتفع حجب الکون عن بصر بصایرهم ۝ وانکشف سر سریان وجوده الساری فی الکل علی سرایرهم ۝ فما رأوا فی الوجود الا ایاه ۝ وعلی آله الطیبین واصحابه الطاهرین ۝ وعلی من تبعهم وتبع تابعیهم اجمعین الی یوم الدین اما بعد می گوید پای شکستهٔ زاویهٔ خمول و کم نامی عبد الرحمن بن احمد الجامی ۝ ثبته الله علی منهج الصدق والسداد فی العمل والقول والاعتقاد ۝ که شیخ امام عالم عارف ابو عبد الرحمن محمد بن حسین السلمی النیسابوری قدس الله تعالی روحه در بیان سیر و احوال مشایخ طریقت قدس الله تعالی ارواحهم که کبرای دین و عظمای اهل یقین اند و جامع اند میان علوم ظاهر و علوم باطن کتابی جمع کرده است و آنرا طبقات الصوفیه نام نهاده و آنرا پنج طبقه گردانیده و طبقه را عبارت از جماعتی داشته که در زمان واحد یا در ازمنهٔ متقاربه انوار ولایت و آثار هدایت از ایشان نموده و سفر و رحلت مریدان و مستفیدان با ایشان بوده ۝ و در هر طبقه بیست تن از مشایخ و ائمه و علمای این طایفه ذکر کرده ۝ و بحسب اقتضای وقت و مقام از کلمات قدسیه و شمایل رضیهٔ ایشان آنچه دلالت میکند بر طریقت و علم و حال و سیرت ایشان در بیان آورده ۝ و حضرت شیخ الاسلام کهف الانام ناصر السنة

قامع

قامع البدعة ابو اسمعیل عبد الله بن محمد الانصاری الهروی قدس الله تعالی روحه آنرا در مجالس صحبت و مجامع تذکیر و موعظت املا می فرموده اند و سخنان دیگر بعضی از مشایخ که در آن کتاب مذکور نشده و بعضی از اذواق و مواجید خود بران می افزوده ۝ و یکی از محبان و مریدان آنرا جمع می کرده و در قید کتابت می آورده ۝ والحق آن کتابیست لطیف و مجموعه ایست شریف مشتمل بر حقایق معارف صوفیه و دقایق لطایف این طایفهٔ علیه ۝ اما چون بزبان هروی قدیم که در آن عهد معهود بوده وقوع یافته و بتصحیف و تحریف نویسندگان بجایی رسیده که در بسیاری از مواضع فهم مقصود بسهولت دست نمی دهد و ایضا مقتصرست بر ذکر بعضی متقدمان و از ذکر بعضی دیگر و از ذکر حضرت شیخ الاسلام و معاصران وی و متأخران از وی خالی است ۝ با دها در خاطر این فقیر می گذشت که بقدر وسع و طاقت در تحریر و تقریر آن کوشش نماید آنچه معلوم شود بعبارتی که متعارف روزگارست در بیان آرد و آنچه که مفهوم نشود در حجاب ستر و کتمان بگذارد و از کتب معتبرهٔ دیگر سخنان جیده و معانی سنجیده اضافهٔ آن کرده بر لوح تبیان نگارد و شرح احوال و مقامات و کرامات و تاریخ ولادت و وفات جماعتی که در آن کتاب مذکور نشده با آن منضم گرداند اما بواسطهٔ وفور علایق و هجوم عوایق میسر نمی شد تا آنکه در تاریخ سنه احدی و ثمانین و ثمانمایه محب درویشان ۝ و محبّ معتقد ایشان آن از همه شغل سیر و بر فقر دلیر ۝ امیر نظام الدین علی شیر ۝ اعزه الله تعالی بعز قبوله ۝ و وفقه لسلوک طریق وصوله ۝ که بطوع و اختیار از اعلی مراتب جاه و اعتبار اعراض نموده و بقدم تسلیم و رضا بر سلوک جاده فقر و فنا اقبال فرموده از این فقیر مثل آن صورتی که بهر دل گذشته بود و در خاطر متمکن گشته استدعا کرد داعیهٔ قدیم صورت تجدید یافت ۝ و دغدغهٔ سابق سمت تقویت و تأکید پذیرفت ۝ لاجرم بصدق همت و خلوص طویت در امضای آن نیت

واستقصای ان اصنیت شروع افتاد مامول از مکارم اخلاق ومراسم اشفاق
مطالعه کنندکان انکه چون ایشانرا از یمن انفاس طیبهٔ اولیاء الله وفیض
ارواح مقدسهٔ ایشان وقت خوش کردد متصدی وباعث این جمع وتالیف را
که بجهت اشتمال بر نفحات انفاس طیبهٔ مشایخ که از حظایر قدس رسیده وبر مشام
جان مشتاقان محاضر انس وزیده مسمی میکردد بنفحات الانس من حضرات
القدس از کوشهٔ خاطر فرو نکذارند وبدعای خیر یاد آرند والتکلان فی
جمیع الاحوال علی المهیمن المتعال

تمهید فی القول فی الولایة والولی

ولایت مشتق است از ولی که قربست وآن بر دو قسم است ولایت عامه وولایت
خاصه ولایت عامه مشترکست میان همه مومنان قال الله تعالی الله ولی
الذین آمنوا یخرجهم من الظلمات الی النور وولایت خاصه مخصوص است
بواصلان از ارباب سلوک وهی عبارة عن فناء العبد فی الحق وبقائه به
فالولی هو الفانی فیه والباقی به وفنا عبارتست از نهایت سیر الی الله وبقا
عبارتست از بدایت سیر فی الله چه سیر الی الله وقتی منتهی شود که بادیه
وجود را بقدم صدق یکبارکی قطع کند وسیر فی الله انکاه متحقق شود که بنده را
بعد از فناء مطلق وجودی وذاتی مطهر از لوث حدثان ارزانی دارد تا بدان
در عالم اتصاف باوصاف الهی وتخلق باخلاق ربانی ترقی میکند ابو علی
جوزجانی کوید رحمه الله الولی هو الفانی من حاله الباقی فی مشاهدة الحق
لم یکن له عن نفسه اخبار ولا مع غیر الله قرار ولی آن بود که فانی بود
از حال خود وباقی بمشاهدهٔ حق ممکن نبا شد او را که از خود خبر دهد وباجز
خداوند بیارامد ابراهیم ادهم رحمه الله تعالی مردی را کفت خواهی
که ولی باشی از اولیاء الله تعالی کفت بلی خواهم کفت لا ترغب فی شیء من الدنیا
والآخرة وافرغ نفسک لله تعالی واقبل بوجهک علیه بدنیا وعقبی
رغبت مکن که رغبت بایشان اعراض بود از حق سبحانه وفارغ کن خود را

از برای دوستی خداوند ودینی وعقبی را در دل راه مده وروی دل بحق آر
وچون این اوصاف در تو موجود شود ولی باشی وفی الرسالة القشیریة
ان الولی له معنیان احدهما فعیل بمعنی مفعول وهو من یتولی الله امره قال الله
تعالی وهو یتولی الصالحین فلا یکله الی نفسه لحظةً بل یتولی الحق سبحانه رعایته
والثانی فعیل مبالغة من الفاعل وهو الذی یتولی عبادة الله وطاعته فعبادته
تجری علیه علی التوالی من غیر ان یتخللها عصیان وکلا الوصفین واجب
حتی یکون الولی ولیا یجب قیامه بحقوق الله علی الاستقصاء والاستیفاء و
دوام حفظ الله ایاه فی السراء والضراء ومن شرط الولی ان یکون محفوظا
کما ان من شرط النبی ان یکون معصوما فکل من کان للشرع علیه اعتراض
فهو مغرور مخادع قصد ابو یزید البسطامی قدس الله تعالی روحه بعض
من وصف بالولایة فلما وافی مسجده قعد ینتظر خروجه فخرج الرجل ورمی
ببزاقه تجاه القبلة فانصرف ابو یزید ولم یسلم علیه وقال هذا رجل غیر
مامون علی ادب من آداب الشریعة فکیف یکون امینا علی اسرار الحق
شخصی نزدیک شیخ ابو سعید ابو الخیر قدس الله تعالی روحه درآمد ونخست پای
چپ در مسجد نهاد او را کفت باز کرد که هر که در خانهٔ دوست ادب آمدن نداند
ما را نشاید که با وی صحبت داریم

القول فی المعرفة والعارف والمعروف والجاهل

وفی الفصل الاول من الباب الثالث من ترجمة العوارف
معرفت عبارتست از باز شناختن معلوم مجمل در صور تفاصیل چنانکه
در علم نحو مثلا بداند که هر یک از عوامل لفظی ومعنوی چه عمل کند این چنین
دانستن بر سبیل اجمال علم نحو باشد وباز شناختن هر عاملی از آن علی
التفصیل در وقت خواندن سواد عربیت بی توقف وروِیّت واستعمال آن
در محل خود معرفت نحو وباز شناختن بفکر ورویت تعرف نحو وغافل
بودن از آن با وجود علم سهو وخطا پس معرفت ربوبیت عبارت بود

از بان شناختن ذات وصفات الهی در صور تفاصیل احوال وحوادث
ونوازل بعد از انک بر سبیل اجمال معلوم شده باشد که موجود حقیقی وفاعل
مطلق اوست سبحانه وتا صورت توحید مجمل علمی مفصل عینی نکردد چنانک
صاحب علم توحید در صور تفاصیل وقایع واحوال متجدده ومتضاده از ضر
ونفع وعطا ومنع وقبض وبسط لا ومعطی ومانع وقابض وباسط حق را بجانه
بیند وشناسد نی توقفی وروئیتی اورا عارف نخوانند واکر با ول وهله از ان
غافل بود وعن قریب حاضر کردد وفاعل مطلق را جل ذکره در صور وسایط
وروابط باز شناسد اورا متعرف خوانند نه عارف ٥ واکر بکلی غافل بود
وتا ثیرات افعال را حواله بوسایط کند اورا ساهی ولاهی ومشرک خفی خوانند
مثلا اکر معنی توحید را تقریر میکند وخود را مستغرق بحر توحید می نماید
ودیکری اینرا بر سبیل انکار باو باز کرداند وکوید این سخن نه از سر حال است
بل نتیجه فکر وروئیت است در حال برنجد وبروی خشم کیرد ونداند که این رنجش
عین مصداق قول منکرست والا فاعل مطلق را در صورت این انکار
باز شناختی وبروی خشم نکرفتی ٥ ومعرفت الهی را مراتب است اول انکه
هر اثری که یابد از فاعل مطلق جل ذکره داند چنانک کفته شد ٥ دوم انکه
هر اثری که یابد از فاعل مطلق جل ذکره بیقین داند که نتیجه کدام صفت است
از صفات او سیم انکه مراد حق را عز وعلا در تجلی هر صفتی آشنا سد ٥
چهارم انکه صفت علم الهی را در صورت معرفت خود باز شناسد وخود را
از دایره علم ومعرفت بوجود اخراج کند ٥ چنانک جنید قدس سره بر سید
که معرفت چیست کنت المعرفة وجود جهلک عند قیام علمه کفتند زدنا
ایضاحا فرمود هو العارف والمعروف ٥ وچندانک مراتب قرب زیادت
شود وآثار عظمت الهی ظاهرتر کردد علم بجهل بیشتر حاصل شود و
معرفت نکرت زیادت کردد حیرت بر حیرت بیفزاید وفریاد رب

ضار ونافع

زدنی تحیرا فیک از نهاد عارف برخیزد ٥ واین معنی که تقریر می افتد هم علم معرفتست
چه معرفت امری وجدانی است وتقریر از ان قاصر ٥ اما علم مقدمه انست
پس معرفت بی علم محال باشد وعلم بی معرفت وبال **القول فی معرفة**
الصوفی والمتصوف والملامتی والفقیر والفرق بینهم وفی الفصل
العاشر من الباب الثالث من ترجمة العوارف بدانک مراتب طبقات
مردم علی اختلاف درجاتهم بر سه قسم است قسم اول مرتبه واصلان
وکاملان وان طبقه علیاست وقسم دوم مرتبه سالکان طریق کمال است
وان طبقه وسطی است وقسم سیم مقیمان وهده نقصان وان طبقه سفلی
واصلان مقربان وسابقانند وسالکان ابرار واصحاب یمین ومقیمان
اشرار واصحاب شمال واهل وصول بعد از انبیا صلوات الرحمن علیهم
دو طایفه اند اول مشایخ صوفیه که بواسطه کمال متابعت رسول صلی الله
علیه وسلم مرتبه وصول یافته اند وبعد از ان در رجوع برای دعوت
خلق بطریق متابعت ماذون ومامور شده اند ٥ واین طایفه کاملان
مکمل اند که فضل وعنایت ازلی ایشانرا بعد از استغراق در عین جمع ولجه
توحید از شکم ماهی فنا بساحل تفرقه ومیدان بقا خلاصی ومناصی
ارزانی فرمود تا خلق را بنجات ودرجات دلالت کنند ٥ واما طایفه دوم
آن جماعت اند که بعد از وصول بدرجه کمال حواله تکمیل ورجوع خلق بایشان
نرفت وغرقه بحر جمع کشتند ودر شکم ماهی فنا چنان ناچیز ومستهلک
شدند که از ایشان هرکز خبری واثری بساحل تفرقه وناحیت بقا نرسید
ودر سلک زمره سکان قباب غیرت وقطان دیار حیرت انخراط یافتند
وبعد از کمال وصول ولایت تکمیل دیکران بایشان مفوض نکشت واهل
سلوک نیز دو قسم اند طالبان مقصد اعلی ومریدان وجه الله یریدون
وجهه وطالبان بهشت ومریدان آخرت ومنکم من یرید الآخرة

کامل مکمل

کامل غیر مکمل

متصوفه

واما طالبان حق دو طایفه اند متصوفه وملامتیه متصوفه آن جماعت اند
که از بعضی صفات نفوس خلاص یافته اند وبعضی از اوصاف واحوال
صوفیان موصوف گشته اند ومطلع نهایات احوال ایشان شده باشند وبدان
سبب از وصول غایات ونهایات اهل قرب وصوفیه متخلف گشته

ملامتیه

واما ملامتیه جماعتی باشند که در رعایت معنی اخلاص ومحافظت قاعده
صدق غایت جهد مبذول دارند در اخفاء طاعات وکتم خیرات از نظر
خلق مبالغت واجب دانند با آنکه هیچ دقیقه از صوالح اعمال مهمل نگذارند
وتمسک بجمیع فضایل ونوافل از لوازم شمرند ومشرب ایشان در کل اوقات
تحقیق معنی اخلاص بود ولذت شان در تفرد نظر حق باعمال واحوال
ایشان وهمچنانکه عاصی از ظهور معصیت برحذر بود ایشان از ظهور طاعت
که مظنه ریا باشد حذر کنند تا قاعده اخلاص خلل بپذیرد وبعضی گفته اند
الملامتی هو الذی لا یُظهر خیرًا ولا یضمر شرًّا واین طایفه هرچند عزیز
الوجود وشریف الحال باشند هنوز حجاب وجود خلقیت از نظر ایشان
بکلی منکشف نشده باشد وبدان سبب از مشاهده جمال توحید ومعاینه
عین تفرید محجوب مانده باشند چه اخفای اعمال وستر احوال خود از نظر
خلق مشعر ومؤذن است برؤیت وجود خلق ونفس خود که مانع معنی توحید اند
ونفس نیز از جمله اغیارست تا هنوز بر حال خود نظر دارند اخراج اغیار
از مطالعه اعمال واحوال خود بکلی نکرده اند وفرق میان ایشان وصوفیه

صوفیه

آنست که جذبه عنایت قدیمه صوفیه را بکلی از ایشان انتزاع کرده بود
وحجاب خلق وانانیت از نظر شهود ایشان برداشته لاجرم در اتیان
طاعات وصدور خیرات خود را وخلق را در میان نه بینند واز اطلاع
نظر خلق مأمون باشند وباخفای اعمال وستر احوال مقید نه اگر مصلحت
وقت در اظهار طاعت بینند اظهار کنند واگر در اخفای آن بینند اخفا

پس

پس ملامتیه مخلِصانند بکسر لام وصوفیه مخلَصان بفتح لام إنا أخلصناهم
بخالصةٍ وصف حال ایشان است واما طالبان آخرت چهار طایفه اند

زهاد

زهاد وفقرا وخدام وعباد اما زهاد طایفه باشند که بنور ایمان وایقان
جمال آخرت مشاهده کنند ودنیا را در صورت قبح معاینه بینند واز التفات
بزینت مزخرف فانی او رغبت بگردانند ودر جمال حقیقی باقی رغبت نمایند
وتخلف این طایفه از صوفیه بآنست که زاهد بحظ نفس خود از حق محجوب بود
چه بهشت مقام حظ نفس است فیها ما تشتهی الانفس وصوفی بمشاهده
جمال ازلی ومحبت ذات لم یزلی از هر دو کون محجوب بود همچنانکه از دنیا
صرف رغبت کرده باشد از آخرت نیز رغبتش مصروف بود پس
صوفی را در زهد مرتبه بود وراء مرتبه زاهد که حظ نفس از آن دور

فقرا

بود واما فقرا آن طایفه اند که مالک هیچ چیز از اسباب واموال دنیوی
نباشند ودر طلب فضل ورضوان الهی ترک همه کرده باشند وباعث این
طایفه بر ترک یکی از سه چیز باشد اول رجای تخفیف حساب یا خوف
عقاب چه حلال را حساب لازم است وحرام را عقاب دوم توقع
فضل ثواب ومسابقت در دخول جنت چه فقرا بپانصد سال پیش از اغنیا
به بهشت در آیند سیم طلب جمعیت خاطر وفراغت اندرون از برای اکثار
طاعات وحضور دل در آن وتخلف فقیر از ملامتیه ومتصوفه بآنست
که او طالب بهشت وخواهان حظ نفس خودست وایشان طالب حق وخواهان
قرب او ووراء این مرتبه در فقر مقامی است فوق مقام ملامتیه ومتصوفه
وآن وصف خاص صوفی است چه صوفی اگرچه مرتبه او وراء مرتبه فقر است
ولیکن خلاصه مقام فقر در مقام او مندرج است وسبب آنست که صوفی را
عبور بر مقام فقرا از جمله شرایط ولوازم است وهر مقام که از آن ترقی کند
صفاوه ونقاوه آنرا انتزاع نماید ورنگ مقام خود دهد پس فقر را

درمقام صوفی وصفی دیکر زاید بود وآن سلب نسبت جمیع اعمال واحوال
ومقامات ازخود وعدم تملّك آن جنانکه هیچ عمل وهیچ حال وهیچ
مقام ازخود نه بیند وبخود مخصوص نداند بلکه خودرا نه بیند پس او را نه وجود
بود ونه ذات ونه صفت محو در محو وفنا در فنا بود واین حقیقت فقرست
که مشایخ درفضیلت آن سخن کنند اند وآنچ بیش ازین درمعنی فقر یاد
کرده شد رسم فقرست وصورت آن ٭ شیخ ابوعبدالله خفیف قدس سره
کفته است الفقر عدم الاملاك والخروج عن احكام الصفات واین حدّی
جامع است مشتمل بر رسم فقر وحقیقت آن وبعضی کفته اند الفقیر الذی لا یملك
ولا یُملك وفوقیّت مقام صوفی از مقام فقیر بآنست که فقیر بارادت فقر وارادت
حظ نفس خود محجوب بود وصوفی را هیچ ارادت مخصوص نبود و درصورت
فقر وغنا ارادت او در ارادت حق محو بود بلکه ارادت او عین ارادت حق
باشد وبنابرین اکر صورت فقر ورسم آن اختیار کند بارادت واختیار خود محجوب
نشود چه ارادت او ارادت حق باشد ٭ ابوعبدالله خفیف رحمه الله
کفته است ٭ الصوفی من استصفاه الحقّ لنفسه تودّدًا والفقیر من استصفی نفسه
فی فقره تقرّبًا ٭ وبعضی کفته اند الصوفی هو الخارج عن النعوت والرسوم
والفقیر هو الفاقد للاشیاء ٭ وابوعبدالله نهاوندی رحمه الله کوید ٭
الفقر بدایة التصوّف ٭ وفرق میان فقر وزهد آنست که فقر بی وجود زهد
ممکن بود جنانک کسی ترک دنیا کند بعزمی ثابت از سر یقین وهنوز رغبت
اندران باقی بود ٭ وهمچنین زهد بی فقر ممکن است جنانک کسی با وجود اسباب
رغبتش ازان مصروف بود فقررا رسمیست وحقیقتی رسم او عدم املاك است
وحقیقت او خروج از احکام صفات وسلب اختصاص چیزی بخود ورسم فقر
صورت زهداست وامارت آن ومعنی زهد صرف رغبت از دنیا وحق
سبحانه چون خواهد که بعضی از اولیاء خودرا درتحت قباب عزّت از نظر

اعباد

اعیاد محجوب کرداند ظاهر ایشانرا بلباس غنا که صورت رغبتست بپوشاند
تا اهل ظاهر ایشان را ازجمله راغبان دنیا بندارند وجمال حال ایشان
از نظر نامحرمان پوشیده ماند ٭ واین حقیقت فقر وزهد وصف خاص
ولازم حال صوفی است ٭ واما رسم فقر اختیار بعضی از مشایخ صوفیانست
ومراد ایشان دران اقتدا بانبیا وتقلّل از دنیا وترغیب ودعوت طالبان
با صورت فقر بزبان حال واختیار ایشان درین معنی مستند باختیار
حق نه بطلب حظّ اخروی ٭ واما خدام جماعتی باشند که خدمت فقرا و
طالبان حق اختیار کنند جنانک با داود علیه السلام خطاب کردند که
اذا رایت لی طالبًا فکن له خادمًا واوقات خودرا بعد از اداء فرایض
در تفریغ وترفیه خاطر ایشان از اهتمام بامور معاش واعانت بر استعداد
امر معاد مصروف دارند وانرا بر نوافل عبادات تقدیم کنند ودر طلب
ما یحتاج ایشان درهر طریق که در شرع مذموم نباشد مداخلت نمایند بعضی
بکسب وبعضی بدریوزه وبعضی بفتوح ونظر ایشان در اخذ واعطا برحق
بود وخلق را در اخذ رابطهٔ اعطاء حق سبحانه دانند ودر اعطا واسطهٔ
قبول ٭ واز عزّت این مقام بر طایفهٔ حال خادم وشیخ مشتبه شده است
وخادم را از شیخ فرقی ننهاده اند وفرق آنست که خادم درمقام ابرارست
وشیخ درمقام مقرّبان زیراکه مراد خادم در اختیار خدمت نیل ثواب
آخرت بود والا بدان مقیّد نکردد وشیخ بمراد حق قایم بود نه بمراد نفس
خود ٭ واما عبّاد آن طایفه اند که پیوسته بر وظایف عبادات وفنون
نوافل مواظبت وملازمت نمایند از برای نیل ثواب اخروی واین وصف
در صوفی موجود بود ولیکن معرّا ومبرّا از شوایب علل واغراض
چه ایشان حق را برای حق پرستند نه برای ثواب اخروی ٭ وفرق میان
زهّاد وعبّاد آنست که با وجود رغبت بدنیا صورت عبادت ممکن بود

حدام

وتعالی

عباد

متشبه محق بصوفیه

متشبه مبطل بصوفیه

متشبه محق بمجذوبان

ونرق میان عباد وفقرا آنک با وجود غنا شاید که شخص عابد بود پس
معلوم شد که واصلان دو طایفه اند وسالکان شش طایفه وهریک
ازین طوایف هشت کانه دو متشبه دارد یکی محق ودیکری مبطل اما متشبه
محق بصوفیان متصوفه اند که بنهایات احوال صوفیان متطلع ومشتاق
باشند وبقایاء تعلقات صفات از بلوغ مقصد ومقصود معوق وممنوع
ومتشبه مبطل بایشان جماعتی که خود را در زی صوفیان اظهار کنند
وازحلیت عقاید واعمال واحوال ایشان عاطل وخالی باشند وربقهٔ طاعت
از کردن برداشته خلیع العذار در مرتع اباحت می چرند وکویند تقید باحکام
شریعت وظیفهٔ عوام است که نظر ایشان بر ظواهر اشیا مقصور بود واما
حال خواص واهل حقیقت ازان عالی ترست که برسوم ظاهر مقید شوند
واهتمام ایشان بمراعات حضور باطن بیش نبود واین طایفه را باطنیه
ومباحیه خوانند واما متشبه محق بمجذوبان واصل طایفه باشند از اهل
سلوک که سیر ایشان هنوز در قطع منازل صفات نفوس بود واز تابش
حرارت طلب وجود شان در قلق واضطراب وبیش از ظهور تباشیر صبح کشف
ذات واستقرار وتمکن در مقام قلب کاه کاه برقی از بوارق کشف بر نظر شهود
ایشان لایح ولامع کردد ونفحهٔ از نفحات وصل از مهب فنا بمشام دل ایشان
بیوندد چنانک ظلمات نفوس ایشان در لمعان نور آن برق منطوی ومتواری
کردد وهبوب آن نفحه باطن ایشانرا از وهج آتش طلب وقلق شوق روحی
وآرامی بخشد دیکرباره چون آن برق منقطع کردد وآن نفحه ساکن شود
ظهور صفات نفوس وحرارت طلب وقلق شوق معاودت نماید وسالک
خواهد که بکلی از ملابس صفات وجود منسلخ ومنخلع کردد وغرق بحر فنا شود
تا از تعب وجود یکبارکی بیاساید وچون آن حال هنوز مقام او نکشته باشد
وکاه کاه بدو نازل کردد وباطن او بکلی متطلع ومشتاق این مقام او را

لقب

متشبه مبطل بمجذوبان

حرکات

متشبه محق بملامتیه

لقب متشبه محق بمجذوب واصل کرده شد واما متشبه مبطل بمجذوبان
واصل طایفهٔ باشند که دعوی استغراق در بحر فنا واستهلاک در عین توحید کنند
وحرکات وسکنات خود را هیچ بخود اضافت نکنند وکویند حرکات ما همچون
ابوابست که بی محرک ممکن نبود واین معنی هرچند صحیح است ولیکن نه حال
آن جماعت بود زیراکه مراد ایشان ازین سخن تمهید عذر معاصی ومناهی بود
وحوالت آن با رادت حق ودفع ملامت از خود واین طایفه را زنادقه خوانند
سهل عبد الله را رحمه الله تعالی کفتند شخصی میکوید نسبت فعل من با رادت
حق همچنانست که نسبت حرکت ابواب با محرک آن کفت این قایل اکر کسی بود
که مراعات اصول شریعت ومحافظت حدود احکام عبودیت کند از جملهٔ
صدیقان باشد واکر کسی بود که از تورط وانهماک در مخالفات احکام شرع
باک ندارد واین سخن را برای آن کوید تا وجه حوالت افعال با حق سبحانه و
اسقاط ملامت از نفس خود با نخلاع از دین وملت ظاهر کرداند از جملهٔ
زندیقان بود اما متشبه محق بملامتیه طایفهٔ باشند که بتغیر وتخریب نظر
خلق مبالاتی زیادت ننمایند واکثر سعی ایشان در تخریب رسوم وعادات
واطلاق از قیود آداب مخالطات بود وسرمایهٔ حال ایشان جز فراغ خاطر
وطیبت القلب نباشد وترسم بمراسم زهاد وعباد از ایشان صورت نبندد
واکثار نوافل وطاعات از ایشان نیاید وتمسک بعزایم اعمال ننمایند وجز
برادای فرایض مواظبت نکنند وجمع واستکثار اسباب دنیوی بایشان
منسوب باشد وبطیبة القلب قانع باشند وطلب مزید احوال نکنند ایشانرا
قلندریه خوانند واین طایفه از جهت عدم ریا با ملامتیه مشابهت دارند
وفرق میان ایشان آنست که ملامتی بجمیع نوافل وفضایل تمسک جوید ولیکن
آنرا از نظر خلق بنهان دارد واما قلندری از حد فرایض درنکذرد و بنظر اظهار
واخفاء اعمال از نظر خلق مقید نشود واما طایفهٔ که درین زمان بنام قلندری

موسوم اند و ربقهٔ اسلام از کردن برداشته اند و ازین اوصاف که شمرده شد
خالی اند این اسم بریشان عاریت است واکر ایشانرا حشویه خوانند لایقتر
واما متشبه مبطل بملامتیه طایفهٔ باشند هم از زنادقه که دعوی اخلاص
کنند و براظهار فسق وفجور متابعت نمایند وکویند مراد ازین ملامت خلق
واسقاط نظر مردم است وحق سبحانه از طاعت خلق بی نیازست واز معصیت
ایشان غیر متضرر ومعصیت را در آزار خلق منحصر دانند وطاعت را در احسان
واما متشبه محق بزاهدان طایفهٔ باشند که هنوز رغبت ایشان بکلی از دنیا
مصروف نشده باشد وخواهند که یکبارکی از دنیا رغبت بکردانند وایشانرا
متزهد خوانند واما متشبه مبطل بدیشان جماعتی باشند که از برای قبول خلق
ترک زینت دنیا کنند وخاطر از جمع اسباب دنیوی باز کیرند و بدان طلب
تحصیل جاه کنند در میان مردم وممکن بود که بر بعضی حال ایشان متشبه شود
و پندارند که ایشان از دنیا اعراض کلی کرده اند وایشان خود بترک مال جاه خریده اند
تَرَکُوا الدُّنیا لِلدُّنیا ویمکن که بر ایشان نیز حال خود شان مشتبه شود و کمان
برند که چون خاطر شان بطلب اسباب دنیوی مشغول نیست علت آنست که
اعراض کرده اند واین طایفه را مرائیه خوانند ٭ واما متشبه محق بفقرا آنست
که ظاهرش برسم فقر مترسم بود وباطنش خواهان حقیقت فقر ولیکن هنوز میل
بغنا دارد وبتکلف بر فقر صبر میکند وفقر حقیقی فقر را نعمتی خاص داند از حق
سبحانه وبران وظایف شکر همواره بتقدیم میرساند واما متشبه مبطل آنست
که ظاهرش برسوم فقر مترسم بود وباطن بحقیقت آن غیر متطلع ومرادش
مجرد اظهار دعوی بود وصیت وقبول خلق واین طایفه را هم مرائیه خوانند
واما متشبه محق بخادم آنست که همواره بخدمت بندکان حق سبحانه قیام می نماید
وبباطن میخواهد که خدمت ایشانرا بشایبهٔ غرض دنیوی مالی یا جاهی مشوب
نکرده اند ونیت را از شوایب میل وهوا وریا تخلیص کند ولیکن هنوز بحقیقت

زهد

متشبه مبطل بملامتیه

متشبه محق بزهاد

متشبه مبطل بزهاد

متشبه محق بفقرا

متشبه مبطل بفقرا

متشبه محق بخدام

زهد نرسیده باشد بس وقتی بحکم غلبهٔ نور ایمان واختفاء نفس بعضی از خدمات
او در محل بحکم استحقاق باشد به توقع محمدت وثنا خدمت بلیغ بتقدیم رساند
وبعضی را که مستحق خدمت باشد محروم کذارد واین چنین کس را متخادم خوانند
واما متشبه مبطل کسی بود که او را در خدمت نیت اخروی نباشد بلکه خدمت خلق را
دام منافع دنیوی کرده بود تا بآن سبب استجلاب اقوات از اوقاف واسباب میکند
واکر آنرا در تحصیل غرض وتیسیر مراد خود موثر نه بیند ترک کند ٭ بس خدمت او
مقصور بود بر طلب جاه ومال وکثرت اتباع واشیاع تا در محافل ومجامع بدان
تقدم ومفاخرت جوید ونظر او در خدمت همکی بر حظ نفس خود بود واین
چنین کس را مستخدم خوانند ٭ واما متشبه محق بعابد کسی بود که اوقات خود را
مستغرق عبادات خواهد ولیکن بسبب بقایای دواعی طبیعت وعدم کمال
تزکیهٔ نفس بهر وقت در اعمال واوراد طاعات او فترات وتعویقات افتد یا کسی
که هنوز لذت عبادت نیافته باشد وبتکلف بدان قیام می نماید واورا متعبد
خوانند واما متشبه مبطل باو شخصی بود از جملهٔ مرائیه که نظر او در عبادت
بر قبول خلق بود ودر دل او ایمان بثواب آخرت نباشد وتا اطلاع غیری
بر طاعت خود نه بیند بدان قیام ننماید اعاذنا الله سبحانه من السمعة والریا
وبالله العصمة والتوفیق

القول فی التوحید ومراتبها وار بابها

و فی الفصل الثانی من الباب الاول من ترجمة العوارف توحید را مراتب است
اول توحید ایمانی دوم توحید علمی سیم توحید حالی چهارم توحید آلهی
اما توحید ایمانی آنست که بنده بتفرد وصف الهیت وتوحد استحقاق معبودیت
حق سبحانه وتعالی بر مقتضای اشارت آیات واخبار تصدیق کند بدل
واقرار دهد بزبان واین توحید نتیجهٔ تصدیق مخبر واعتقاد صدق خبر باشد
ومستفاد بود از ظاهر علم وبتمسک بآن خلاص از شرک جلی والخراط
در سلک اسلام فایده دهد ومتصوفه بحکم ضرورت ایمان با عموم مومنان

متشبه مبطل بفقرا بخدام

متشبه محق بعابد

متشبه مبطل بعابد

توحید ایمانی

توحید علمی

درین توحید مشارک اند وبدیگر مراتب منفرد ومخصوص ۵ اما توحید علمی مستفاد
از باطن علم که آنرا علم یقین خوانند وآن چنان بود که بنده در بدایت طریق
تصوف از سر یقین بداند که موجود حقیقی ومؤثر مطلق نیست الا خداوند
عالم جل جلاله وجمله ذوات وصفات وافعال را در ذات وصفات وافعال او
ناچیز داند هر ذاتی را فروغی از نور ذات مطلق شناسد وهر صفتی پرتوی
از نور صفت مطلق داند چنانک هر کجا علمی وقدرتی وارادتی وسمعی وبصری
یابد آنرا اثری از آثار علم وقدرت وارادت وسمع وبصر الهی داند وعلی
هذا القیاس جمیع الصفات والافعال واین مرتبه از اوایل مراتب توحید اهل
خصوص ومتصوفه است ومقدمهٔ آن باساقهٔ توحید عام پیوسته ومشابه این
مرتبه مرتبه ایست که کوته نظران آنرا توحید علمی خوانند ونه توحید علمی بود
بلک توحیدی باشد رسمی از درجهٔ اعتبار ساقط وآن چنان باشد که شخصی
از سر ذکا وفطنت بطریق مطالعه یا سماع تصوری کند از معنی توحید ورسمی
از صورت توحید در ضمیر او مرتسم گردد وانا نحا در اثنای بحث ومناظره

توحید حالی

گاه گاه سخنی نغز گوید چنانک از حال توحید هیچ اثر درو نباشد وتوحید
علمی اگرچه فرود مرتبهٔ توحید حالی است ولیکن از توحید حالی مزجی با آن همراه
بود ومزاجه من تسنیم عینا یشرب بها المقربون وصف شراب این توحید است
وازین جهة صاحب آن بیشتر در ذوق وسرور بود چه بنا بر مزج حال بعضی از ظلمات
رسوم او مرتفع شود چنانک در بعض بقایا ریف بر مقتضای علم خود عمل کند
وجود اسباب را که روابط افعال الهی اند در میان نبیند اما در اکثر احوال
بسبب بقایاء ظلمت وجود از مقتضای علم خود محجوب شود وبدین توحید
بعضی از شرک خفی برخیزد ۵ واما توحید حالی آنست که حال توحید وصف
لازم ذات موحد گردد وجمله ظلمات رسوم وجود الا اندک بقیهٔ در اشراق
نور توحید متلاشی ومضمحل شود ونور توحید در نور حال او مستتر ومندرج گردد

برمثال

برمثال اندراج نور توحید در نور آفتاب ۵ فلما استبان الصبح ادرج ضوءه
باسفاره اضواء نور الکواکب ۵ ودرین مقام وجود موحد در مشاهدهٔ جمال
وجود واحد چنان مستغرق عین جمع گردد که جز ذات وصفات واحد در نظر
شهود او نیاید تا غایتی که این توحید را صفت واحد بیند نه صفت خود واین
دیدن را هم صفت او بیند وهستی او بدین طریق قطره وار در تصوف تلاطم
امواج بحر توحید افتد وغرق جمع گردد ۵ وازینجاست قول جنید قدس الله تعالی
سره التوحید معنی یضمحل فیه الرسوم ویندرج فیه العلوم ویکون الله کما لم یزل
ومنشاء این توحید نور مشاهده است ومنشاء توحید علمی نور مراقبه وبدین
توحید اکثر از رسوم بشریت منتفی بقایاء رسوم در توحید حالی آنست که تا صدور

توحید الهی

ترتیب افعال وتهذیب اقوال از موحد ممکن بود بدین جهت در حال حیات
حق توحید چنانک باید گزارده نشود ازینجاست قول ابوعلی دقاق قدس سره
که التوحید غریم لا یقضی دینه وغریب لا یؤدی حقه ۵ وخواص موحدان را
در حال حیوة از حقیقت توحید صرف که یکبارگی آثار رسوم وجود در و متلاشی
گردد گاه گاه لمحهٔ برمثال برق خاطف لامع گردد وفی الحال منتفی شود وبقایاء
رسوم دیگر باره معاودت کند ۵ ودرین حال بجلی بقایاء شرک خفی مرتفع گردد
وورای این مرتبه در توحید آدمی را مرتبهٔ دیگر ممکن نیست ۵ واما توحید الهی
آنست که حق سبحانه در ازل الآزال بنفس خود نه بتوحید دیگری همیشه بوصف
وحدانیت ونعت فردانیت موصوف بود ومنعوت کان الله ولم یکن
معه شیء واکنون همچنان بر نعت ازلی واحد وفرد است والآن کما کان
وتا ابد الآباد هم برین وصف خواهد بود کل شیء هالک الا وجهه نگفت یهلک
تا معلوم شود که وجود همه اشیا در وجود او امروز هالک است وحواله مشاهدهٔ
این حال بفردا در حق محجوبانست والا ارباب بصایر واصحاب مشاهدات
نقدست
که از مضیق زمان ومکان خلاص یافته اند این وعده در حق ایشان عین

واین توحید الهی است که از وصمت نقصان بری است و توحید خلایق بسبب
نقصان وجود ناقص وحضرت شیخ الاسلام قدس الله سره کتاب منازل
السایرین را باین سه بیت ختم کرده است ما وَحَّدَ الواحِدَ مِنْ واحِدٍ
اِذ كُلُّ مَنْ وَحَّدَهُ جاحِدٌ توحيدُ مَنْ يَنطِقُ عن نَعْتِهِ عاريةٌ أبطلها الواحِدُ
توحيدُهُ اِيّاهُ توحيدُهُ ونَعْتُ مَن يَنعَتُهُ لاحِدٌ

القول في اصناف ارباب الولاية قدس الله تعالى اسرارهم

وفی کتاب کشف المحجوب خداوند سبحانه وتعالی برهان نبوی را باقی گردانیده است
واولیا را سبب اظهار آن کرده تا پیوسته آیات حق وحجت صدق محمد
صلی الله علیه وسلم ظاهر می باشد وهر ایشانرا والیان عالم گردانیده تا مجرد
مر حدیث وی را گشته اند وراه متابعت نفس را در نوشته از آسمان باران به برکات
اقدام ایشان آید واز زمین نبات بصفای احوال ایشان روید وبر کافران
مسلمانان نصرت بهمت ایشان یابند وایشان چهار هزارند که مکتومان اند
ومر یکدیگر را نشناسند وجمال حال خود ندانند واندر کل احوال از خود وخلق
مستور باشند واخبار بدین وارد است وسخن اولیا بدین ناطق ومرا خود
اندرین معنی بحمد الله خبر عیان گشته است واما آنان که اهل حل وعقدند و
سرهنگان درگاه حق اند سیصد اند که مر ایشانرا اخیار خوانند وچهل دیگر
از ایشانرا ابدال خوانند وهفت دیگر از ایشانرا ابرار خوانند وچهار دیگرند
که ایشانرا اوتاد خوانند وسه دیگرند که ایشانرا نقبا خوانند ویکی که ویرا
قطب وغوث خوانند واین جمله مر یکدیگر بشناسند واندر امور باذن یکدیگر
محتاج باشند وبدین نیز اخبار مروی ناطق است واهل حقیقت بر صحت
این مجتمع اند صاحب کتاب فتوحات مکیه رضی الله تعالی عنه در فصل
سی ویکم از باب سیصد ونود وهشتم از آن کتاب رجال هفت کانرا ابدال گفته است
ودر آنجا ذکر کرده که حق سبحانه وتعالی زمین را هفت اقلیم گردانیده وهفت تن

از بندگان خود برگزیده وایشانرا ابدال نام نهاده ووجود هر اقلیمی را بیکی از آن
هفت تن نگاه میدارد وگفته است که من در حرم مکه با ایشان جمع شدم وبر ایشان
سلام گفتم وایشان بر من سلام گفتند وبا ایشان سخن گفتم فما رایت فیما رایت
احسن منهم ولا اکثر شغلا منهم بالله وفرموده است که مثل ایشان ندیدم
مگر یکیرا در قونیه شیخ طریقت شیخ فرید الدین عطار قدس الله تعالی سره
گفته اند قومی از اولیاء الله عز وجل باشند که ایشانرا مشایخ طریقت وکبراء
حقیقت اویسیان نامند وایشانرا در ظاهر به پیری احتیاج نبود زیرا که
ایشانرا حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم در حجر عنایت خود پرورش
می دهد بی واسطه غیری چنانکه اویس را داد رضی الله تعالی عنه واین عظیم
مقامی بود وبس عالی تا کرا اینجا رسانند واین دولت روی بکه نماید ذلک فضل الله
یؤتیه من یشاء وهمچنین بعضی از اولیاء الله که متابعان آن حضرت اند صلی الله
علیه وسلم بعضی از طالبانرا بحسب روحانیت تربیت کرده اند بی آنکه اورا
در ظاهر پیری باشد واین جماعت نیز داخل اویسیانند وبسیاری از مشایخ
طریقت را در اول سلوک توجه باین مقام بوده است چنانکه شیخ بزرگوار
شیخ ابو القاسم کرکانی طوسی را که سلسله مشایخ حضرت ابو الجناب نجم الدین
کبری با ایشان می پیوندد واز طبقه شیخ ابو سعید ابو الخیر وشیخ ابو الحسن
خرقانی قدس الله تعالی ارواحهم در ابتدا ذکر این بوده که علی الدوام
گفتی اویس اویس

القول في الفرق بين المعجزة والكرامة والاستدراج

وفی التفسیر الکبیر للامام النحریر فخر الدین الرازی رحمه الله تعالی اذا ظهر فعل
خارق للعادة على انسان فذلك اما ان يكون مقرونا بالدعوى او لا مع
الدعوى والقسم الاول وهو ان يكون بالدعوى اما ان يكون دعوى الالهية
او دعوى النبوة او دعوى الولاية او دعوى السحر وطاعة الشياطين فهذه
اربعة اقسام القسم الاول ادعاء الالهية وجوز اصحابنا ظهور خوارق العادات

على يده من غير معارضة كما نقل ان فرعون كان يدعي الالهية وكان يظهر على يده خوارق العادات وكما نقل ذلك ايضا في حق الدجال قال اصحابنا وانما جاز ذلك لان شكله وخلقته يدل على كذبه فظهور الخوارق على يده لا يفضي الى التلبيس والقسم الثاني ادعاء النبوة وهذا القسم على قسمين لانه اما ان يكون ذلك المدعي صادقا او كاذبا فان كان صادقا وجب ظهور الخوارق على يده وهذا متفق عليه بين كل من اقر بصحة النبوة واما من كان كاذبا لم يجز ظهور الخوارق على يده وبتقدير ان يظهر وجب حصول المعارضة واما القسم الثالث وهو ادعاء الكرامة ثم انها تحصل على وفق دعواه ام لا القسم الرابع وهو ادعاء السحر وطاعة الشياطين فعند اصحابنا يجوز ظهور خوارق العادات على يده وعند المعتزلة لا يجوز واما الثاني وهو ان يظهر خوارق العادات على يد انسان من غير شيء من الدعاوى فذلك الانسان اما ان يكون صالحا مرضيا عند الله واما ان يكون خبيثا مذنبا والاول من القول بكرامات الاولياء وقد اتفق اصحابنا على جوازه وانكرها المعتزلة الا ابا الحسين البصري وصاحبه محمود الخوارزمي واما القسم الثاني وهو ان يظهر خوارق العادات على بعض من كان مردودا عن طاعة الله فهذا هو المسمى بالاستدراج ٥٥

القول في اثبات الكرامة للاولياء

وفي كتاب دلايل النبوة للامام المستغفري رحمه الله كرامات الاولياء حق بكتاب الله تعالى والآثار الصحيحة المروية واجماع اهل السنة والجماعة على ذلك فاما الكتاب فقوله تعالى كلما دخل عليها زكريا المحراب وجد عندها رزقا قال اهل التفسير في ذلك كان يرى عندها فاكهة الصيف في الشتا وفاكهة الشتا في الصيف ومريم رضي الله عنها لم تكن نبية بالاجماع فهذه الآية حجة على منكر الكرامات للاولياء وفي كتاب كشف المحجوب

ابن المعتز بن محمد بن المستغفر بن الفتح المستغفري النسفي وكان رحمه الله فقيها فاضلا محدثا

خداوند سبحانه در بعض کتاب ما را خبر داد از کرامت آصف که چون سلیمان را بایست که تخت بلقیس بیش از آمدن وی آنجا حاضر کند و خدای تعالی خواست تا شرف آصف را بخلق نماید و کرامت وی ظاهر کند و با هل زمانه باز نماید که کرامت اولیا جایز بود سلیمان علیه السلام گفت از شما کیست که تخت بلقیس را بیش از آمدن وی اینجا حاضر کند قال عفریت من الجن انا آتیک به قبل ان تقوم من مقامک عفریتی از جن گفت من بیاورم تخت ویرا بیش از آنک تو برخیزی از جایگاه خود سلیمان علیه السلام گفت زود تر خواهم آصف گفت انا آتیک به قبل ان یرتد الیک طرفک من بیش از آن که تو چشم برهم زنی آن تخت اینجا حاضر کنم بدین گفتار سلیمان علیه السلام بر وی متغیر نشد و انکار نکرد و ویرا آن مستحیل نیامد و این بهیچ حال معجز نبود زیرا که آصف پیغمبر نبود پس لا محاله باید که کرامت باشد ○ و نیز احوال اصحاب کهف و سخن گفتن سگ با ایشان و خواب ایشان و تقلب ایشان و کلبهم باسط ذراعیه بالوصید این جمله ناقض عادت است و معلوم است که معجز نیست پس باید که کرامت باشد و اما اثبات کرامت اولیا بسنت آنست که در حدیث صحیح وارد است که روزی صحابه رضی الله تعالی عنهم گفتند یا رسول الله ما را از عجایب امم ماضیه چیزی بگوی گفت پیش از شما سه کس بجایی می رفتند چون شبانگاه شد قصد غاری کردند و اندر آنجا شدند چون پاره از شب بگذشت سنگی از کوه در افتاد و در غار استوار گشت ایشان متحیر شدند گفتند نماند ما را از اینجا هیچ چیز جز آنکه کردارهای خود را که نه بی ریاست بخداوند سبحانه شفیع آوریم یکی گفت مرا مادری و پدری بود و از مال دنیا چیزی نداشتم که با ایشان دهم بجز بزکی که شیر او بدیشان دادمی و من هر روز پشته هیزم بیاوردمی و بهای آن اندر وجه طعام خود کردمی شبی بیگاه تر آمدم تا من آن بز را بدوشیدم و طعام ایشان در شیر آغشتم

ایشان خفته بودند آن قدح در دست من بماند من بر پای ایستاده و چیزی
ناخورده انتظار بیداری ایشان می بردم تا صبح بر آمد و ایشان بیدار شدند
و طعام بخوردند انگاه بنشستم بار خدایا اگر من درین راست گویم مرا ازین
پس بیغمبر علیه السلام گفت آن سنگ جنبیدنی کرد و شکافی بدید آمد دیگری
گفت مرا دختر عمی بود با جمال و دلم بیوسته مشغول وی بودی و هر چند
وی را بخواندمی اجابت نکردی تا وقتی بحیل صد و اند دینار زر بدو فرستادم
تا یک شب با من خلوتی کرد چون بنزدیک من اندر آمد ترسی در دلم بدید
آمد از خداوند تعالی دست از وی بداشتم بار خدایا اگر من درین راست گویم
ما را فرج فرست بیغمبر صلی الله علیه و سلم گفت آن سنگ جنبیدنی
دیگر کرد و آن شکاف زیادت شد اما نه چنان که ازان بیرون توانند شد
آن کس سیوم گفت مرا گروهی مزدوران بودند چون کاری که می کردم
تمام شد همه مزد خود بستدند یکی از ایشان نا پدید شد من ازان مزد وی
گوسفندی بدادم یک سال و دو سال و ده سال و چهل سال گذشت آن مرد بدید
نیامد و من نتایج آن گوسفند نگاه می داشتم روزی آمد و گفت که من وقتی
کار تو کرده ام یاد داری و اکنون مرا بآن مزد حاجتست او را گفتم برو و آن
گوسفندان جمله حق تست ببر آن مرد گفت بر من افسوس می داری گفتم
افسوس نمی دارم و راست می گویم آن همه فرا وی دادم و ببرد بار خدایا
اگر من درین راست گویم ما را فرج فرست بیغمبر صلی الله علیه و سلم گفت
آن سنگ بیکبار ازان در غار فرا تر شد تا هر سه بیرون آمدند و این فعلی
ناقض عادت بود و دیگر حدیث جریج راهبست و راوی آن حدیث ابو هریره است
رضی الله عنه که بیغمبر صلی الله علیه و سلم گفت که در بنی اسرائیل راهبی بود جریج
نام و مردی مجتهد بود و مادری داشت مستوره روزی بآرزوی دیدار پسر
بیامد وی در نماز بود در صومعه نگشاد بازگشت روز دوم و سیم همچنان

جریج بضم جیم وفتح را وسکون یا وجیم

مادرش

مادرش گفت ان تنگ دلی که یارب پسر مرا رسوا گردان و بحق منش بگیر در ان
زمانه زنی بود بد سیرت گفت من جریج را از راه ببرم بصومعه وی شد جریج
باو التفات نکرد با شبانی دران راه صحبت کرد و حامله شد چون بشهر آمد
گفت این از جریج است چون بار بنهاد مردم قصد صومعه جریج کردند و وی را
بیش سلطان آوردند جریج گفت ای غلام پدر تو کیست گفت مادرم بر تو دروغ
می گوید پدر من شبانیست ثم قال الامام المستغفری رحمه الله والحجة علیهم
من طریق الاثار کثیرة منها قول ابی بکر الصدیق رضی الله عنه لابنه عبد الله
یا بنی ان وقع بین العرب یوما اختلاف فائت الغار الذی کنت فیه انا
و رسول الله صلی الله علیه و سلم وکن فیه فانه یاتیک رزقک وعشیا
وفی قوله رضی الله عنه فانه یاتیک رزقک بکرة وعشیا اثبات لکرامات
الاولیاء وروی الامام المستغفری باسناده عن مالک بن انس عن نافع عن
ابن عمر رضی الله عنهما ان عمر بن الخطاب رضی الله عنه خطب بالمدینة
فقال یا ساریة بن زنیم الجبل الجبل من استرعی الذئب فقد ظلم قال فانکر الناس
ذکر ساریة وساریة بالعراق فقال الناس لعلی رضی الله تعالی عنه انا سمعنا
عمر یذکر ساریة وساریة بالعراق علی المنبر فقال ویحکم دعوا فقلما دخل
فی شئ الا خرج منه فلم یلبث ان جاء رسول ان ساریة لقی العدو فهزمهم
ثم جاء بالغنیمة الی سفح الجبل فاراد العدو ان یحولوا بینهم وبین الغنیمة
وسفح الجبل فاتاهم نداء من السماء یا ساریة بن زنیم الجبل الجبل من استرعی
الذئب فقد ظلم قال وکانوا یرون انه صوت عمر رضی الله عنه فقالوا ایها الامیر
وروی الامام المستغفری رحمه الله ایضا باسناده انه لما فتحت مصر اتی اهلها
الی عمرو بن العاص رضی الله عنه فقالوا ایها الامیر ان لنیلنا هذا سنة
لا یجری الا بها قال لهم وذلک قالوا اذا کانت ثنتا عشرة لیلة خلون من هذا
الشهر عمدنا الی جاریة بکر بین ابویها فارضینا ابویها فجعلنا علیها من الحلی

والثياب افضل ما يكون ثم القيناها في هذا النيل فقال عمرو ان هذا الامر لا يكون ابدا في الاسلام وان الاسلام يهدم ما كان قبله فاقاموا ثلثة اشهر لا يجري قليلا ولا كثيرا حتى هموا بالجلاء فلما رأى ذلك عمرو كتب الى عمر بن الخطاب رضي الله عنه فكتب عمر رضي الله عنه انك قد اصبت الذي فعلت وان الاسلام يهدم ما كان قبله وبعث بيطاقة في داخل كتابه وكتب اليه اني قد بعثت اليك ببطاقة في داخل كتابي فالقها في النيل فلما قدم الكتاب الى عمرو بن العاص اخذ البطاقة ففتحها فاذا فيها من عبد الله عمر امير المؤمنين الى نيل مصر اما بعد فانك ان كنت تجري من قبلك فلا تجر وان كان الله الواحد القهار سبحانه هو الذي يجريك فنسأل الله الواحد القهار ان يجريك فالقى البطاقة في النيل وقد تهيأ اهل مصر للجلاء والخروج منها لانها لا يقوم مصلحتهم فيها الا بالنيل فاصبحوا وقد اجراه الله تعالى ستة عشر ذراعا في ليلة واحدة وقطع الله تعالى تلك السنة السوء عن اهل مصر الى اليوم ٥ وروى الامام المستغفري رحمه الله ايضا باسناده عن نافع عن ابن عمر رضي الله عنهما قال رأى عثمان رضي الله عنه ليلة قتل في صبيحتها رسول الله صلى الله عليه وسلم وهو يقول يا عثمان انك تفطر عندنا فقتل رضي الله عنه من يومه ٥ وروى الامام المستغفري رحمه الله باسناده ان امير المؤمنين عليا رضي الله عنه سأل رجلا عن حديث في الرحبة فكذبه قال انما كذبتني قال ما كذبتك قال فادعو الله عليك ان كنت كاذبا ان يعمي بصرك قال فادع الله فدعا عليه امير المؤمنين علي رضي الله تعالى عنه فعمي بصره فلم يخرج من الرحبة الا وهو اعمى ٥ وهمچنين از ساير صحابه وتابعين وتبع تابعين ومشايخ طريقت طبقة بعد طبقه چندان كرامات وخوارق عادات ظاهر شده است كه در حيز تحرير وتقرير نگنجد قال الامام القشيري رحمه الله في رسالته ولكثرة ما تواتر باجناسها يعني باجناس الكرامات الاخبار والحكايات صار

توسط

العلم بكونها وظهورها على الاولياء علما قويا انتفى عنه الشكوك ومن هذه الطايفه وتواتر عليه حكاياتهم واخبارهم لم يبق له شبهة في ذلك ومقصود ازين همه مبالغه وتطويل در اثبات كرامات اوليا آنست كه تا هر سليم القلبي كه مشاهده احوال اين طايفه ومطالعه اقوال ايشان نكرده است بسخنان سست وحكايات نادرست اصحاب جهالت وارباب ضلالت كه درين زمان ظاهر شده اند ونفي كرامات اوليا بلكه انكار معجزات انبيا مي كنند فريفته نشود ودين خود برباد ندهد ٥ وهمانا كه باعث اين طايفه بر نفي كرامات آنست كه خود را در اعلى مراتب ولايت مي نمايند وازين امور واحوال ايشانرا خبري واثري ني نفي آن مي كنند تا بيش عوام فضيحت نشوند واز فضيحت خواص نمي انديشند با آنكه اگر صد هزار خارق عادت برايشان ظاهر شود چون نه ظاهر ايشان موافق احكام شريعت است ونه باطن مطابق آداب طريقت آن از قبيل مكر واستدراج خواهد بود نه از مقوله ولايت وكرامت ٥ وفي كتاب اعلام الهدى وعقيدة ارباب التقى تصنيف الشيخ الامام قطب الانام شهاب الدين ابي عبد الله عمر بن محمد السهروردي قدس الله تعالى روحه ونعتقد ان للاولياء من امته يعني امة محمد صلى الله عليه وسلم كرامات واجابات وهكذا كان في زمن كل رسول كان لهم اتباع ظهرت لهم كرامات ومخرقات للعادات ومن هو على غير الالتزام باحكام الشريعة نعتقد انه زنديق وان الذي ظهر له مكر واستدراج ٥

القول في انواع الكرامات وخوارق العادات

انواع خوارق عادات بسيارست چون ايجاد معدوم واعدام موجود واظهار امري مستور وستر امري ظاهر واستجابت دعا وقطع مسافت بعيده در مدت اندك واطلاع بر امور غايبه از حس واخبار از ان وحاضر شدن در زمان واحد در امكنه مختلفه واحياء موتى واماتت احيا وسماع كلام حيوانات ونباتات

وجمادات از تسبیح وغیر آن واحضار طعام وشراب در وقت حاجت بی سببی
ظاهر وغیر ذلک من فنون الاعمال الناقضة للعادة کالمشی علی الماء والسباحة
فی الهواء وکالاکل من الکون وکتسخیر الحیوانات الوحشیة وکالقوة الظاهرة
علی ابدانهم کالذی اقتلع شجرة برجله من اصلها وهو یدور فی السماع وضرب الید
علی الحایط فینشق وبعضهم یشیر باصبعه الی شخص لیقع فیقع او یضرب عنق
احد بالاشارة فیطیر راس المشار الیه ٥ وبالجمله چون حضرت حق سبحانه وتعالی
یکی از دوستان خود را مظهر قدرت کامله خود کرداند در هیولای عالم هر نوع
تصرفی که خواهد تواند کرد ٥ وبالحقیقه آن تاثیر وتصرف حضرت حق سبحانه
وتعالی است که در وی ظاهر می شود ووی در میان نی ٥ قال بعض کبراء
العارفین والاصل الذی یجمع لک هذا کله انه من خرق عادة فی نفسه مما استمرت
علیها نفوس الخلق او نفسه فان الله یخرق له عادة مثلها فی مقابلتها یسمی کرامة
عند العامة ٥ واما الخاصة فالکرامة عندهم العنایة الالهیة التی وهبتهم
التوفیق والقوة حتی خرقوا عواید انفسهم فتلک الکرامة عندنا ٥ واما هذه
التی تسمی فی العموم کرامة فالرجال اتقوا من ملاحظتها لمشارکة المستدرج
الممکور بها ولکونها معاوضة فیخافوا ان یکون حظ عملهم لان الحظوظ
محلها الدار الآخرة فاذا عجل منها شیء فزعنا ان یکون حظ عملنا وقد وردت
فی ذلک اخبار وای یصح الخوف مع الکرامة فاذن لیست بکرامة عندنا وانما
هی خرق عادة فان اقترن معها البشری فالبشری علی الحقیقة هی الکرامة
وقال ایضا اجل الکرامات واعظمها التلذذ بالطاعات فی الخلوات والجلوات
ومنها مراعات الانفاس مع الله ومنها حفظ الادب معه فی تلقی الواردات
فی الاوقات ومنها الرضی عن الله فی جمیع الحالات ٥ ومنها البشری لهم
من الله بالسعادة الابدیة فی الدار الآخرة **القول فی انه متی سمیت**
الصوفیة صوفیة قال الامام القشیری رحمه الله اعلموا رحمکم الله

ان المسلمین بعد رسول الله صلی الله علیه وسلم لم یتسم افاضلهم فی عصرهم
بتسمیة علم سوی صحبة الرسول صلی الله علیه وسلم اذ لا فضیلة فوقها فقیل
لهم الصحابة ولما ادرکهم اهل العصر الثانی سمی من صحب الصحابة التابعین وراوا
ذلک اشرف سمة ثم قیل لمن بعدهم اتباع التابعین ثم اختلف الناس وتباینت
المراتب فقیل لخواص الناس ممن لهم شدة عنایة بامر الدین الزهاد
والعباد ثم ظهرت البدعة وحصل التداعی بین الفرق فکل فریق ادعوا
ان فیهم زهادا فانفرد خواص اهل السنة المراعون انفاسهم مع الله
الحافظون قلوبهم عن طوارق الغفلة باسم التصوف واشتهر هذا الاسم
لهولاء الاکابر قبل المائتین من الهجرة ٥ پس آنچ مذکور خواهد شد درین
کتاب اسامی بسیاری از مشایخ طایفه صوفیه خواهد بود وتاریخ ولادت
ووفات ایشان وذکر سیر واحوال ومعارف وکرامات ومقامات ایشان
باشد که مطالعه کنند کان را از ملاحظه آن یقینی بنسبت با این طایفه حاصل شود
وهذیانات جماعتی که نفی کرامات ومقامات این طایفه می کنند در ایشان
سرایت نکند واز غایله غوایت آن جماعت محفوظ مانند اعاذنا الله
وجمیع المسلمین من شرور انفسنا وسیات اعمالنا ووراء این فواید دیگر
هست که بعضی از آن بتفصیل مذکور می کردد قال سید الطایفه ابو القاسم
جنید بن محمد الصوفی قدس الله تعالی سره حکایات المشایخ جند من جنود
الله عز وجل یعنی للقلوب ٥ از وی پرسیدند که این حکایات چه منفعت کند
مریدان را جواب داد که حضرت حق سبحانه وتعالی می فرماید وکلا نقص علیک
من انباء الرسل ما نثبت به فوادک ٥ یعنی قصهای پیغمبران واخبار ایشان بر تو می خوانیم
واز احوال ایشان ترا آگاه میکنیم تا دل ترا بآن ثبات باشد وقوت افزاید
وچون بلا ورنج بتو رسد وبر تو زور آورد واز اخبار واحوال ایشان
بشنوی وبر اندیشی دانی که مثل این بلاها ورنجها بایشان رسیده در آن
صبر کرده اند واحتمال وتوکل وثقت پیش آورده اند دل ترا بآن ثبات

و عزم و صبر افزاید ° همچنین شنیدن سخن نیکان و حکایات پیران و احوال ایشان دل مریدان را تربیت باشد و قوت و عزم افزاید و در آن از حضرت حق سبحانه بشارت یابد و در بلا و امتحان از و بر درویشی و ناکامی قدم فشارد تا عزم مردان یابد و سیرت ایشان گیرد ° و ایضاً سخنان مشایخ و دوستان حق تعالی دوستی ایشان آرد و دوستی ایشان ترا با ایشان نسبت افکند چنانک گفته اند المودة احدی القرابتین و گفته اند القرابة اقرب من المودة و لا بعد ابعد من العداوة و لله درّ القایل ° شعر

القوم اخوان صدق بینهم نسب ° من المودة لم یعدل به سبب

و مصطفی را صلی الله علیه و سلم پرسیدند از مردی که قومی را دوست می دارد اما بکردار ایشان نمی رسد گفت المرء مع من احب مرد با آن کس است که وی را دوست میدارد ° و در خبر است از مصطفی صلی الله علیه و سلم که روز قیامت بنده نومید مانده باشد از مفلسی کردار خود حق سبحانه و تعالی گوید بنده من فلان دانشمند را در فلان محله می شناختی فلان عارف را می شناختی گوید می شناختم گوید برو که ترا بوی بخشیدم ° پس وقتی که شناخت نسبت می پیوندد و سبب نجات می گردد بهر دوستان وی و گرفتن سیرت ایشان و نیکو بردن با حسان با ایشان اولیتر ° ابو العباس عطا گوید اگر نتوانی که دست در دوستی او زنی باری دست در دوستی دوستان او زن که دوستی دوستان او دوستی اوست ° و مصطفی صلی الله علیه و سلم گفت یا ابن مسعود اتدری ای عری الاسلام اوثق قال قلت الله و رسوله اعلم قال صلی الله علیه و سلم الولایة فی الله و الحب فیه و البغض فیه ° و فضیل عیاض رحمه الله گوید که الله تعالی فردا با بنده گوید یا ابن آدم اما زهدک فی الدنیا فانما طلبت الراحة لنفسک و اما انقطاعک الیّ فانما طلبت العز لنفسک و لکن هل عادیت لی عدوا او والیت لی ولیا ° و کمترین فایده در شنیدن حکایات این طایفه آنست که بداند که افعال و احوال و اقوال وی نه چون ایشانست منی از کردار خود

برگیرد و تقصیر خود در جنب کردار ایشان ببیند از عجب و ریا و استحسان برهزد ° شیخ الاسلام ابو اسمعیل عبد الله الانصاری الهروی قدس الله سره و هر جا که درین کتاب شیخ الاسلام مذکور شود مراد ایشان خواهند بود وصیت کرده است که از هر پیری سخنی یاد گیرید و اگر نتوانید نام ایشان یاد دارید که بآن بهره یابید ° و نیز فرموده است که بیشین نشان درین کار آنست که سخنان مشایخ شنوی خوش آید بلکه گرایی و انکار نیاری و هر گاه که از دوستان خود یکی با تو نماید ترا قبول نیفتد و حقیر آید بتر باشد از هر گناه که بکنی زیرا که آن دلیل محرومی و حجاب باشد نعوذ بالله من الخذلان ° و اگر در نظر غلط افتد و وی نه آن باشد که ترا بوی قبول افتاد ترا زیان ندارد و قصد تو آن راست بوده باشد والله المستعان و علیه التکلان

ابو هاشم الصوفی قدس الله تعالی سره

بکنیت مشهورست شیخ بوده بشام و در اصل کوفی است و با سفیان ثوری معاصر بوده و مات سفیان الثوری رحمه الله بالبصرة سنة احدی و ستین و مایه و سفیان ثوری گوید لولا ابو هاشم الصوفی ما عرفت دقیق الریاء ° و هم وی گوید من ندانستم که صوفی چه بود تا ابو هاشم صوفی را ندیدم ° و پیش از وی بزرگان بودند در زهد و ورع و معاملت نیکو در طریق توکل و طریق محبت لیکن اول کسی که وی را صوفی خواندند وی بود و پیش از وی کسی را باین نام نخوانده بودند ° و همچنین اول خانقاهی که برای صوفیان بنا کردند آنست که برمله شام کردند و سبب آن بود که روزی امیری ترسا بشکار رفته بود در راه دو تن را دید ازین طایفه که فراهم رسیدند دست در آغوش یکدیگر کردند و هم آنجا بنشستند و آنچ داشتند از خوردنی پیش نهادند و بخوردند و برفتند امیر ترسا را معامله و الفت ایشان با یکدیگر خوش آمد یکی از ایشان را بخواند و پرسید که آن که بود گفت ندانم گفت ترا چه بود

وبدل با ایشان مر

آن بتر باشد که مر

گفت هیچ چیز گفت از کجا بود گفت ندانم آن امیر گفت پس این الفت چه بود
که شما را با یکدیگر بود درویش گفت که این ما را طریقتست گفت شما را جایی
که آنجا فراهم آیید گفت نی گفت من برای شما جایی بسازم تا با یکدیگر آنجا
فراهم آیید پس آن خانقاه برمله بساخت شیخ الاسلام قدس سره
خیر دار حل فیها خیر ارباب الدیار ٥ وقدیما وفق الله خیارا لخیار
وایضا له قدس سره ٥ هی المعالم والاطلال والدار ٥
دار علیها من الاحباب آثار ٥ وابو هاشم گفت لقلع الجبال بالابر
ایسر من اخراج الکبر من القلوب ٥ بسوزن کوه کندن آسان تر از بیرون
کردن کبر از دلها ٥ ابو هاشم شریک قاضی را دید که از خانه یحیی خالد بیرون
می آمد بگریست و گفت اعوذ بالله من علم لا ینفع وهم وی گفته اخذ المرء
نفسه بحسن الادب تادیب اهله ٥ منصور عمار دمشقی گوید که ابو هاشم صوفی
بیمار بود بیماری مرگ وی را گفتم خود را چون می یابی گفت بلایی عظیم می بینم اما
یعنی مهر و دوستی بیش از بلاست یعنی بلا بزرگ است اما در جنب مهر حقیرست
شیخ الاسلام قدس سره گفت اگر بیدر هوا بلا بودی هوا نبود

ذو النون مصری قدس الله تعالی سره

از طبقهٔ اولی است نام وی ثوبان بن ابراهیم است کنیت وی ابو الفیض
و ذو النون لقبست و غیر ازین گفته اند اما اصح این است و وی با خمیم
مصر بوده آنجا که قبر شافعی است رضی الله تعالی عنه و پدر وی نوبی بوده
از موالی قریش و نوبه بلادیست میان صعید مصر و حبشه و ویرا برادران
بوده یکی از یشان ذو الکفل است ٥ روی عنه حکایات فی المعاملات
وغیرها وقیل اسمه میمون و ذو الکفل لقب له ٥ و ذو النون شاگرد مالک انس
بوده و مذهب وی داشته و موطا از وی سماع داشت و فقه خوانده بود
و پیرو وی اسرافیل بوده بمغرب شیخ الاسلام گفت ذو النون از آنست

که ویرا بینا رایند بکرامات و بستایند بمقامات مقام و حال و وقت در د
وی سخن بود و در مانده امام وقت و یگانهٔ روزگار و سر این طایفه است
و همه را نسبت و اضافت با وست و بیش از وی مشایخ بودند و لیکن وی
کسی بود که اشارت با عبارت آورد و ازین طریق سخن گفت و چون جنید
بدید آمد در طبقهٔ دیگر این علم را ترتیب نهاد و بسط کرد و کتب ساخت
و چون شبلی بدید آمد این علم را با سر منبر برد و آشکارا کرد جنید گفت ما
این علم را در سردابها و خانها می گفتیم پنهان شبلی آمد و آنرا با سر منبر برد
و بر خلق آشکارا کرد ٥ ذو النون گفت سه سفر کردم و سه علم آوردم در سفر
اول علمی آوردم که خاص بذیرفت و عام بذیرفت و در سفر دویم علمی آوردم
که خاص بذیرفت و عام نبذیرفت و در سفر سیم علمی آوردم که نه خاص بذیرفت
و نه عام فبقیت شریدا طریدا وحیدا ٥ شیخ الاسلام گفت قدس سره
که اول علم توبه بود که آنرا خاص و عام قبول کنند و دوم علم توکل
و معاملت و محبت بود که خاص قبول کند نه عام و سیم علم حقیقت بود که
نه بطاقت علم و عقل خلق بود در نیافتند ویرا مهجور کردند و بر وی
با نکار برخاستند تا آنگاه که از دنیا برفت در سنه خمس و اربعین و مایتین
چون جنازهٔ وی می بردند گروهی مرغان بر سر جنازهٔ وی پر در هم
بافتند چنانک همه خلق را بسایهٔ خود بپوشیدند و هیچکس از آن مرغان یکی ندیده
بود مگر پیش از وی بر سر جنازهٔ مزنی شاگرد شافعی رضی الله تعالی عنهما
پس از آن ذو النون را قبول بدید آمد دیگر روز بر سر قبر وی نوشته یافتند
چنانک بخط آدمیان نمی مانست که ذو النون حبیب الله من الشوق قتیل الله
هر گاه که آن نبشته را بتراشیدندی باز آنرا نبشته یافتندی ٥ شیخ الاسلام
گفت که آن سفر پسین نه بپای بوده که باو نه بقدم روند که بهمم روند ٥
ذو النون گفت ما اعز الله عبدا بعز اعز له من ان یدله علی ذل نفسه

وهم وی گفته اخفی الحجاب واشده رویة النفس وتدبیرها ٥ وهم وی گفته
التفکر فی ذات الله جهل والاشارة الیه شرک وحقیقة المعرفة حیرة
شیخ الاسلام گفت حیرت دواست حیرت عام وآن حیرت الحاد و
ضلالتست وحیرت دیگر در عیانست وآن حیرت یافتست وهم
وی گفته اول گسستن وپیوستن آخر نه گسستن ونه پیوستن ٥ لشیخ الاسلام
قدس سره کیف یحکی وصل اثنین هما فی الاصل واحد ٥ من قسم الواحد جهلا
فهو بالواحد جاحد ٥ ذوالنون را گفتند مرید کیست ومراد کیست گفت
المرید یطلب والمراد یهرب ٥ شیخ الاسلام گفت مرید می طلبد وبا او صد
نیاز ومراد می گریزد وبا او صد هزار ناز وگفت پیش من کسی که موی سفید
در پای من مالید احمد چشتی بود که وقتی بسر بازار بیلگران فرامن رسید با
بوسعید معلم که بنزدیک تربت شیخ ابواسحق شهریار در گورستان بیا درس
ایشان با یکدیگر در مناظره بودند که مرید به یا مراد چون فرامن رسیدند گفتند
اینک حاکم آمد من گفتم لا مرید ولا مراد ولا خبر ولا استخبار ولا حد و
لا رسم وهو الکل بالکل بوسعید مرقعی داشت از سر برکشید وبینداخت
وبانگی چند بکرد وبرفت وچشتی در پای من افتاد وموی سفید در پای
من می مالید ذوالنون سیاح بوده می گوید وقتی می رفتم جوانی دیدم شوری
بود در وی گفتم از کجائی ای غریب گفت غریب بود کسی که با او موانست
دارد بانگی ازمن برآمد وبیفتادم بیهوش چون بهوش آمدم گفت چه شد
گفتم دارو با درد موافق افتاد ٥ شیخ الاسلام گفت قدس سره که خسته
او بیدا بود کسی که او را دیده بود جان در تن او شیدا بود ٥ مرحاله آرام
یابد دشمن آرام شود که او وطن غریبانست ومایه مفلسانست و
همراه یگانگانست ٥ وقتی که کسی یابی که بضاعت تو بدست او بود ودرد تو
با داروی او موافق بود دامن او را استوار دار ٥ ذوالنون مصری

مغرب شد پیش عزیزی که از متقدمان مشایخ است بجهة مسئله عزیزی گفت
بهرچه آمده اگر آمده که علم اولین وآخرین بیاموزی این را روی نیست این
همه خالق داند واگر آمده که او را جویی آنجا که اول گام برگرفتی او خود آنجا
بود شیخ الاسلام گفت که او با جوینده خود همراه است دست جوینده خود
گرفته در طلب خود می تازاند ٧

ابو الاسود مکی رحمه الله

بزیارت عزیزی رفت سلام کرد گفت ایها الشیخ من دوست توام ابو الاسود
عزیزی برجست وگفت علیک السلام چونی ودرحال از خود غایب گشت همان
حال بود تا سه بار بدانست که عزیزی از دست آب وخاک ورسوم انسانیت
بیرون شده است دیدار وی غنیمت گرفت وبازگشت ٥

ابو الاسود راعی رحمه الله

نیز از مشایخ بوده وقتی در بادیه اهل خود را گفت بدرود باش که من رفتم خواهر او
مطهره او از شیر پر کرد وبوی داد ووی برفت چون بطهارت احتیاج شد
خواست که طهارت کند از مطهره شیر بیرون آمد از راه بازگشت وگفت آب
ندادم که طهارت کنم مرا آب واجب تر از شیر مطهره را از شیر تهی کرد وازآب پر
و رفت هرگه طهارت کردی آب فرو آمدی وچون تشنه وگرسنه شدی شیر

ابو یعقوب هاشمی از ین طایفه بوده رحمه الله

وی گفته که هرگز مرا فراموش نشود که روز عید با ذوالنون می آمدم مردمان
از عید بازگشته بودند شادی کنان ذوالنون گفت این مردمان شادی
می کنند که امانت خود بگذارده اند خود ندانند که از ایشان بذیرفته اند یعنی طاعت
رمضان بیا تا بیکسوی بازشویم وبر ایشان بگرییم شیخ الاسلام گفت این حکایت
همان حکایت جوهر وجوهری است آنکه قیمت ندانستی بسفتی وانکه دانستی
از سفتن آن ترسان بودی وعید باز نگردد وبجای خود نزود اهل آن غافل
بودند آنان که نه اهل آن بودند بیدار بودند آن وعید درایشان آویخت ٥

اسرافیل قدس سره
شیخ الاسلام گفت که وی از پیران ذوالنون مصری است از مغرب بوده
وبمصر رسیده بوده ووی را سخنانست بسیار در زهد وتوکل ومعاملات نیکو شیخ الاسلام گفت که فتح شخرف بمصر شد
فتح یک سوال با اسرافیل خواست یافت پرسید از وی هل تعذب الاشرار
قبل الزلل گفت مرا صبر ده سه روز چهارم گفت مرا جواب دادند
اگر روا بود ثواب پیش از عمل هم روا بود عذاب پیش از زلل
این بگفت وزعقه بزد ودرشوریدی
آن سه روز بزیست وبرفت شیخ الاسلام گفت که آن سه روز در رنگ خواستن
پی جواب آن سه روز در رنگ خواستن
اگر در وقت جواب دادی در وقت برفتی

شیخ الاسلام گفت که سیاح موصلی گفت که داود گفت علیه السلام خداوندا مرا گفتی دست ورو ی بشوی خدمت را اکنون بصحبت می خوانی دل را چه چیز بشوید صحبت را گفت الهموم والاحزان تیمار و اندوه شیخ الاسلام گفت که درین طریق ازین چاره نیست

ولید بن عبد الله السقا رحمه الله تعالی

کنیت وی ابو اسحق است از اصحاب ذوالنون بود وی گوید که ذوالنون گفت که در بادیه زنگی دیدم سیاه هرگاه الله گفتی سفید شدی ذوالنون گوید هر که الله یاد کند در حقیقت صفت وی جدا گردد ابو عبد الله رازی گفت پیش ولید سقا در رفتم و میخواستم که در فقر از وسوالی کنم سر برآورد و گفت اسم فقر آنرا مسلم است که هرگز جز حق در خاطر او نیامده است و بقیامت آید عهده این سخن بیرون می توانم آمد ٥ توفی ولید السقا سنة عشرین وثلثمایه وقیل سنة ست و عشرین وثلثمایه

فضیل بن عیاض قدس الله تعالی روحه

از طبقهٔ اولی است کنیت او ابو علی است باصل از کوفه است وگفته اند باصل از خراسان بود از ناحیت مرو وگفته اند که وی بسمرقند زاده و بباورد بزرگ شده و کوفی الاصل است و نیز گفته اند که بخاری الاصل است والله تعالی اعلم وفات وی در محرم سنة سبع وثمانین ومایه بوده فضیل عیاض گوید قدس الله روحه که من حق را سبحانه وتعالی بر دوستی پرستم که نشکیبم که نپرستم ٥ لمحمود الوراق تعصی الاله وانت تظهر حبه ٥ هذا وربی فی القیاس بدیع ٥ لو کان حبک صادقا لاطعته ان المحب لمن یحب مطیع ٥ شیخ الاسلام گفت قدس سره هر که او را بربیم می پرستد خود را می پرستد وبطمع نجات خود می جنبد نه جهة محبت و اطاعت فرمان و هر که او را بامید می پرستد او نیز خود را می پرستد و بتوقع تنعم و راحت خود می جنبد نه برای محبت و اطاعت من او را نه بربیم وامید پرستم چون مزدوران ونه بر دعوی محبت او که از پرستشی که سزای او باشد واستحقاق آن دارد عاجز مانم بلکه او را بر فرمان او پرستم که گفت پرست می پرستیم و بر دوستی سنت رسول او

صلی الله علیه وسلم وبتقصیر خود معترفم ٥ محمد بن سعید الزنجی را رحمه الله پرسیدند که سفله کیست گفت آنکه حق را سبحانه بربیم وامید پرستند گفتند پس تو چون پرستی گفت بمهر و دوستی وی مرا بر خدمت و اطاعت دارد ٥ شیخ الاسلام گفت فضیل عیاض را پسری بود علی نام از پدر مه بود در زهد و عبادت و ترس روزی در مسجد حرام نزدیک زمزم خوانندهٔ برخواند ویوم القیمة تری المجرمین الآیة وی بشنید زعقهٔ بزد و جان بداد ٥ شیخ الاسلام گفت از دوست نشان ٥ و از عارف جان ٥ من مات عشقا فلیمت هکذا لا خیر فی عشق بلا موت

٧ معروف کرخی قدس الله تعالی سره

از طبقهٔ اولی است و از قدماء مشایخ استاد سری سقطی و غیر او و کنیت وی ابو محفوظ است نام پدر وی فیروز و بعضی گفته اند فیروزان و بعضی گفته اند معروف بن علی الکرخی پدر وی مولی بوده دربان امام علی بن موسی الرضا رضی الله تعالی عنهما وگویند که بر دست وی مسلمان شده بود روزی بار داده بود ازدحام کردند در پای آمد و در آن هلاک گشت و معروف با داود طایی قدس الله روحه صحبت داشته ومات داود الطایی سنة خمس وستین ومایه و معروف در سنة مایتین از دنیا رفته ٥ و وی گفته است که صوفی اینجا مهمان است تقاضا مهمان بر میزبان جفاست مهمان که با دب بود منتظر بود نه متقاضی شخصی معروف را گفت مرا وصیتی کن گفت احذر ان لا یراک الله فی زی مسکین شیخ الاسلام گفت که معروف روزی فرا خواهرزادهٔ خود گفت که چون ترا با وی حاجت بود بمن سوگند بر او ده و مصطفی صلی الله علیه وسلم در دعا می گفت اللهم انی اسألک بحق السائلین علیک وبحق الراغبین الیک وبحق ممشای الیک بحق این گامهای من بر تو وسئل معروف عن المحبة فقال المحبة لیست من تعلیم الخلق انما هی مواهب الحق وفضله وقبر معروف در بغداد است بدعا کردن و زیارت و تبرک آنجا روند و مجربست که

قال معروف کلام العبد فیما لا یعنیه خذلان من الله تعالی علامة الاولیا ... قال رضی الله تعالی عنه التصوف الاخذ بالحقایق والکلام بالدقایق والیاس مما فی ایدی الخلایق

٨ یوسف بن اسباط

رحمه الله از متقدمان است از ائمه شیخ است و سید در زهد و ورع و خوف و فرع بر وی غلبه کرد علم بر دلی در شور ید ماسه تست و بعضی ما ... شیخ الاسلام گفت که دوستان او را سه چیز داده اند حلاوت و مهابت و محبت ...

هرکه دعا کند مستجاب کردد

٩ ط ابوسلیمان دارانی قدس الله تعالی روحه

از طبقهٔ اولی است نام وی عبدالرحمن بن احمد بن عطیة العنسی است و بعضی کفته اند عبدالرحمن بن عطیة از قدماء مشایخ شام بوده از داراست که دهی از دهای دمشق و قبر وی در همان ده است و وی استاد احمد بن ابی الحواری است ریحانة الشام و در سنه خمس عشرة و مائتین برفته از دنیا ○ ابوسلیمان را برسیدند که حقیقت معرفت چیست کفت آنست که مرا دجز یکی نبود در دو جهان و هم وی کفته که در کتابی خوانده ام که حق سبحانه و تعالی کفته است که کذب من ادعی محبتی اذا جنّه اللیل نام عنّی ○ و هم وی کفته که وقتی که بعراق بودم عابد بودم و بشام عارفم بعضی ازین طایفه کفته اند که بشام از آن عارف بود که بعراق عابد بود اکر آنجا عابد تر بودی اینجا عارف تر بودی ○ و هم ابوسلیمان کفته ربما ینکت الحقیقة فی قلبی اربعین یوما فلا اذن لها ان تدخل قلبی الا بشاهدین الکتاب والسنة و هم وی کفته که هر چیزی که ترا از حق سبحانه و تعالی مشغول کند بر تو شوم است و هر چیزی که خوی تو از حق باز کند و خوی تو با اسباب کند ترا دشمن است و هر نفسی که از تو بر آید در غفلت نه در یاد حق سبحانه بر تو داغ است ○ و هم وی کفته اذا بکی القلب من الفقد ضحک الروح من الوجد ○ احمد بن ابی الحواری کوید که ابوسلیمان را کفتم که در خلوت نماز کذاردم از آن لذت یافتم برسید که بسبب لذت تو چه بود کفتم آنکه مرا هیچ کس ندید کفت انک لضعیف حیث خطر بقلبک ذکر الخلق و هم وی کفته لکل شیء صدأ و صداء نور القلب الشبع ○ و هم وی کفته من اظهر الانقطاع الی الله فقد وجب علیه خلع ما دونه من رقبته ○ و هم وی کفته ابلغ الاشیاء فیما بین الله و بین العبد المحاسبة

١٠ ی داود بن احمد دارانی رحمه الله تعالی

وی برادر ابوسلیمان دارانی است و صاحب ریاضت عظیم بود و با ابوسلیمان

صحبت داشته بود و سخنان وی در معاملت مثل سخنان برادر وی بود احمد بن ابی الحواری کوید از داود برسیدم که چکویی در دلی که آواز خوش در وی اثر می کند کفت آن دل ضعیف و بیمار بود او را معالجه باید کردن ○ ○

١١ یا ابراهیم بن ادهم قدس الله تعالی روحه

از طبقهٔ اولی است کنیت او ابو اسحق است و نسب او ابراهیم بن ادهم بن سلیمان بن منصور البلخی از ابناء ملوک است در جوانی توبه کرد وقتی بصید بیرون رفته بود هاتفی آواز داد که ابراهیم نه برای این کار آفریده اند ترا و نیز ترا آکاهی بدید آمد دست در طریقت نیکو زد بمکه رفت و آنجا با سفیان ثوری و فضیل عیاض و ابو یوسف غسولی صحبت داشت و بشام رفت آنجا کسب می کرد در طلب حلال ناطور بانی می کرد و وی را حدیث است و از اهل کرامات و ولایت است و بشام از دنیا رفته در سنه احدی و اثنتین و ستین و مائة و یقال فی سنة ست و ستین و هذا الاکثر شخصی با ابراهیم ادهم همراه شد و همراهی وی دیر کشید چون می خواست که جدا شود کفت شاید که درین صحبت از من رنجه شده باشی که بی حرمتی فراوان کردم ابرهیم کفت من ترا دوست بودم دوستی عیب تو بر من بپوشید من از دوستی تو خود ندیدم که نیک میکنی یا بد ○ و ینبئک من سواک الفعل عنده ○ و تنعلم فیحسن منک ذا و کذا عثمان عماره کفت که بزمین حجر بودم با ابرهیم بن ادهم و محمد بن ثوبان و عباد منقری سخن می کفتیم جوانی دورتر نشسته بود با ارادت و نیاز تمام کفت ای جوانمردان من مردی ام کرد این کار می کردم بشب نخسبم و بروز هیچ نخورم و عمر خویش را بخش کرده ام یکسال حج کنم و یکسال غزا چون است که مرا بوی نمی رسد و در دل خود هیچ چیز نمی یابم و نمی دانم که شما چه می کویید کفت هیچ کس از ما جواب وی باز نداد و در سخن خویش برفتند آخر یکی از یاران کفت که مرا دل بر نیاز وی بسوخت کفت ای جوانمرد

ایشان که کرد این کار می‌کردند و آنرا خواهان و طالب اند نه در فراوانی طاعت و خدمت می‌کوشند در نگریستن و تیز بینی می‌کوشند ٥ شیخ الاسلام گفت این نه آنست که خدمت و طاعت نباید کرد یعنی با آن چیز دیگر می‌باید صوفی بی خدمت نبود اما تصوف نه خدمتست صوفیان خدمت بنگذارند بلکه از همه خلق زیادت آرند اما آنچ کنند بر و نشمارند یعنی عوض و مزد و مکافات آن طلب نکنند و مایهٔ ایشان چیزی دیگرست در باطن نه در ظاهر ظاهر تلبیس که دانند و باطن در جهان دیگر زنند ٥ ابو القاسم نصرابادی گفته جذبة من جذبات الحق ترنی علی عمل الثقلین ٥ یک کشیدن که دل تو با او نگرد یعنی بمحبت و معرفت و صحبت ترا به از کردار آدمی و پری ابرهیم ادهم و علی بکار و حذیفه مرعشی و مسلم خواص یاران یکدیگر بودند با یکدیگر بیعت کردند که هیچ چیز نخوریم مگر که دانیم که از حلالست چون درماندند از یافتن حلال بی شبهه باندک خوردن آمدند گفتند چندان خوریم که ازان چاره نبود بادی شبهه اندک تر بود ٥ ٥

ابرهیم بن سعد العلوی الحسنی قدس الله سره ١٣٠

کنیت او ابو اسحق است شریف است حسنی از قدیمان مشایخ است از اهل بغداد از آنجا بشام رفت و آنجا متوطن شد صاحب کرامات ظاهر بود نظیر ابرهیم ادهم ٥ شیخ الاسلام گفت که هزار و دویست اند شیخ شناسم ازین طایفه دو علوی بوده اند یکی ابرهیم بن سعد دیگر حمزهٔ علوی صاحب کرامات ابرهیم سعد اوستاد ابو الحارث اولاسی است ابو الحارث اولاسی در ابتداء ارادت بخانهٔ خود خایگینه خورده بود بی یاران پیش ابرهیم سعد رفت و وی در راه بود پای بر آب نهاد و ابو الحارث را گفت دست بیار دست بوی داد پای وی در آب فرو شد ابرهیم گفت پای تو در خایگینه آویخته است باین سخن ویرا مطالبه و عتاب کرد بران کار

بس

20

بس گفت تو نه جویندهٔ این کاری برو و از خلق عزلت گیر و فراغت دل جوی و کرد کردار کرد ٥

ابو الحارث الاولاسی رحمه الله تعالی ١٣١

نام وی فیض بن الخضر است شاگرد ابرهیم سعد علوی است وی گفته که ابتدای دیدن من ابراهیم سعد را آن بود که در غیر ایام موسم از اولاس بعزیمت مکه بیرون آمدم در راه بسه تن باز خوردم گفتم که من هم با شما همراهم دو تن از ایشان جدا شدند من ماندم و یک تن و آن ابرهیم سعد علوی بود شریف بود حسنی گفت تو کجا می‌روی گفتم بشام گفت من بکوه لکام میروم بعد ازان جدا شدیم اما همیشه کتابت وی بمن می‌آمد و هم وی گفته که روزی با ابرهیم علوی از کوه لکام می‌آمدیم لشکریی را ازگوش زنی را گرفته بود آن زن بما استغاثه کرد ابراهیم با آن لشکری سخن گفت قبول نکرد دعا کرد آن لشکری و زن هر دو بیفتادند بعد ازان زن برخاست و لشکری بمرد من گفتم دیگر با تو مصاحبت نمی‌کنم که تو مستجاب الدعوهٔ می‌ترسم که از من بی ادبی ظاهر شود و بر من دعا کنی گفت ایمن نیستی گفتم نی پس وصیت کرد و گفت تا بتوانی بکمتر چیزی از دنیا قناعت کن ٥ و هم وی گفته که روزی در اولاس نشسته بودم دل من بجهت بیرون رفتن در حرکت آمد بیرون آمدم دیدم که شخصی در میان درختان نماز می‌گذارد مرا هیبت او فرو گرفت چون نیک نظر کردم ابرهیم سعد بود نماز را کوتاه کرد و سلام داد و بکنار بحر آمد و لب بجنبانید ماهیان بسیار صف کشیده روی بوی نهادند بخاطر من گذشت که صیادان کجا اند همه متفرق شدند پس گفت ای ابو الحارث تو مرد این کار نه بر تو باد که درین ریگها از خلق پنهان باشی و بقلیلی از دنیا بسازی تا اجل تو برسد و غایب شد و دیگر ندیدم او را ٥ و هم ابو الحارث گفته که آوازهٔ ذو النون شنیدم بجهت مسئله چند عزیمت زیارت وی کردم چون بمصر رسیدم گفتند وی دی روز از دنیا برفت پس قبر وی

رفتم و بر وی نماز گزاردم و بنشستم مرا خواب در ربود وی را بخواب دیدم
آنچ مشکل داشتم از وی سؤال کردم همه را جواب گفت ٥ ٥

ابرهیم ستنبهٔ هروی قدس الله روحه يد ١٤

کنیت وی ابو اسحق است صحب ابرهیم بن ادهم و کان من اقران ابی یزید
وی در اصل از کرمان بوده و در هراة اقامت کرده بود از آن وی را هروی
گویند و قبر وی در قزوین است بزاد و بیشتر که ٥ وی گفته که بصحبت
ابراهیم ادهم رسیدم اول مرا دلالت بتجرید کرد از دنیا بعد از آن مرا دلالت
بکسب کرد کسب میکردم و بر فقرا نفقه میکردم بعد از آن مرا گفت کسب را
بگذار و توکل خود را برخدای درست کن تا ترا صدق و یقین حاصل آید
آنچ گفت فرمان بردم بعد از آن فرمود که بادیه درای بر قدم تجرید
بادیه درآمدم مرا صدق توکل و اعتماد برخدای تعالی میسر شد گفته اند
که وی را جاهی عظیم بود در هراة جندج بکرد بر توکل و در هم دعا می کرد
و می گفت اللهم اقطع رزقی عن اموال اهل هراة و زهدهم فی گویند که بعد
از آن روزها گرسنه میماندم و چون ببازار میگذشتم مردم با هم میگفتند
این کسی است که هر شب چندین و چندین درم نفقه میکند ٥ وقتی بحج رفت
بر قدم تجرید و چند روز در بادیه هیچ نخورد و هیچ نیاشامید گفت نفس
من با من حدیث کرد که ترا نزدیک خدای تعالی قدری و منزلتی هست
ناگاه شخصی از جانب دست راست با من در سخن آمد و گفت یا ابراهیم
تتألی الله فی سرّک بوی ننگریستم و گفتم قد کان ذلک بود آنچ میگویی پس
گفت میدانی که چند گاه است که من اینجایم هیچ نخورده و هیچ نخواسته با آنکه
برجای مانده و برزمین افتاده ام گفتم خدای تعالی داناترست گفت
هشتاد روز ست و من شرم میدارم از خدای تعالی که خاطری که ترا واقع
شده است مرا واقع شود و اگر برخدای تعالی سوگند دهم که این درخت را
زر گرداند مرا این زر گرداند و ببرکت دیدار وی مرا آگاهی حاصل شد روزی
بایزید با اصحاب خود نشسته بود گفت برخیزید که باستقبال دوستی از دوستان
خدای تعالی میرویم چون بدروازه رسیدند ابراهیم ستنبه را دیدند که می آمد
بایزید او را گفت در خاطر من آمد که باستقبال تو آیم و ترا شفیع گردانم بخدای
در حق خویش ابراهیم گفت اگر در همه خلق مرا شفاعت دهد پارهٔ گل
بخشیده باشد شیخ در جواب او متحیر شد که سخت زیبا گفت ٥ وی گفته که روزی
بمجلس بایزید حاضر گشتم مردمان میگفتند فلان کس علم از فلان گرفته است
بایزید گفت مسکینان علم خود از مردگان گرفتند و ما علم از زنده گرفتیم
که هرگز نمیرد ٥ و هم وی گفته مَن اراد ان یبلغ الشرف کل الشرف فلیختر
سبعًا علی سبع الفقر علی الغنی و الجوع علی الشبع و الدون علی المرتفع
والذل علی العز والتواضع علی الکبر والحزن علی الفرح والموت علی
الحیوة

ابرهیم رباطی رحمه الله تعالی ١٥ يه

وی مرید ابراهیم ستنبه است و طریقهٔ توکل از وی گرفته است و قبر وی
بردر رباط زنگی زاده است در هراة وقتی با ابرهیم ستنبه در سفر بود چون
در راه میرفتند ابرهیم ستنبه با رباطی گفت که با تو هیچ معلومی هست و با خود
هیچ زادی برگرفتهٔ رباطی گفت نه پارهٔ دیگر برفت باز گفت رباطی با تو
هیچ معلوم هست گفت نه پارهٔ دیگر برفت پس بنشست گفت راست بگوی
که پای من گران شد نمیتوانم رفت رباطی گفت با من چند شراک نعلین است
که چون بگسلد در آن کشم گفت اکنون بگسسته است گفتم نه گفت پس پیدا شد
که معلوم است از آن نمیتوانم رفت رباطی آنرا بینداخت در خشم و میخواست
که زودتر دوال بگسلد تا وی را سرزنش کند قضا را یکی بگسست دست
فرا کرد که بیرون کشد دیگری دید افتاده همه راه همچنین بود آخر وی را گفت
کذا من عامل الله علی الصدق

ابرهیم اطروش رحمه الله سبحانه ١٦ يو

شیخ الاسلام گفت که وی از متاخران است و وی گفته که رکوهٔ صوفی کفن او ست
و بالش او دست او ست و خزینهٔ او او ست یعنی حق سبحانه و تعالی
شیخ الاسلام گفت هر که برین بیفزاید کاری فرادست خود دهد که بآن درماند
و گفت صوفیی با دنیا افتاد گفتند سبب چه بود گفت سبب سوزنی بسفر
میرفتم گفتم سوزنی باید چون فرادست آمد گفتم چیزی باید که در آنجا نهم
رکنی بدست آوردم گفتم کیف در دست نتوان گرفت رکوهٔ بدست آوردم
گفتم حمالی نتوانم کرد رفیقی بدست آوردم اسباب فراهم بوست تا با اینجا
رسید این همه از آن سوزن شد ابرهیم الخواص قدس سره
کیف لقد وضح الطریق الیک حقا فما احد بغیرک یستدل فان ورد الشتا فانت
۱۷ یز وان ورد المصیف فانت ظل ه **ابرهیم الصیاد البغدادی رحمه الله تعالی**
کنیت وی ابو اسحق است با معروف کرخی صحبت داشته بود معروف ویرا
گفته بود که لازم گیر فقر را و مترس از آن مذهب وی تجرید و انقطاع بود
جنید گوید روزی پیش سری سقطی آمد پارهٔ حصیر از از خود ساخته چون
سری آنرا دید یکی از اصحاب را فرمود تا برای وی جبه از بازار بخرید
گفت ای ابو اسحق این را بپوش که با من ده درم بود بآن برای تو این جبه را
خریده ام ابرهیم گفت با فقرا می نشینی و ده درم ذخیره میکنی و آنرا نپوشید

۱۸ یح **ابرهیم آجری صغیر رحمه الله تعالی**

کنیت او نیز ابو اسحق است ابو محمد جریری و ابو احمد مغازلی گویند که
یهودی پیش ابراهیم آجری آمد بتقاضای چیزی که پیش وی داشت
بعد از آن که با هم سخن گفتند یهودی گفت مرا چیزی بنمای که بآن شرف اسلام
و فضل آنرا بر دین خود بدانم تا ایمان آرم گفت راست میگویی گفت آری
ابراهیم گفت ردای خود را بمن ده ردای ویرا بست و در میان ردای
خود بپیچید و در آتش داشخانه انداخت و در عقب آن در آمد و آنرا برگرفت

ورداى خود را ازان بکشاد رداى یهودی در میان سوخته و رداى وی
۱۹ یط بر بیرون سلامت یهودی ایمان آورد **ابرهیم آجری کبیر رحمه الله**
جنید گوید که از عبدون زجاج شنیدم که ابراهیم آجری مرا گفت لان ترد
الی الله عز و جل همک ساعة خیر لک مما طلعت علیه الشمس ه
۲۰ ک **محمد بن خالد الآجری رحمه الله تعالی** از مشایخ بزرگ است جعفر
خلدی از وی بسیار حکایت می کند از وی آورند که گفته است وقتی بعمل
آجر مشغول بودم در میان خشتهایی که زده بودند میرفتم ناگاه شنیدم که
خشتی مر خشتی دیگر را گفت سلام بر تو باد که امشب باتش در می آیم مزدوران را
منع کردم از آن که خشتها را باتش در آرند و همه را بران حال بگذاشتم و بعد
۲۱ کا از آن دیگر خشت نه پختم **ابرهیم بن شماس السمرقندی قدس سره**
مدتها ببغداد مقام داشت و بسمرقند باز آمد وقتی لشکری از کفار بدر شهر
سمرقند آمد شبی برخاست و بیرون رفت و بانگی بران لشکر زد جمله در هم
افتادند و یکدیگر را بسیار بکشتند و بامداد هزیمت کردند وی گفته
هر کس میگوید که ادب چیست من میگویم ادب آنست که خود را بشناسی
۲۲ کب و وفات او بسمرقند بود **فتح بن علی الموصلی قدس الله تعالی روحه**
از بزرگان و متقدمان مشایخ موصل است بشر حافی از نظیران او ست
در سنة عشرین و مائتین برفته از دنیا پیش از بشر حافی هفت سال
روز عید اضحی در کویها می گذشت آن قربانها دید که می کردند گفت الهی دانی
که چیزی ندارم که برای تو قربان کنم من این دارم و بس انگشت بر گلو نهاد
و بیفتاد بنگریستند برفته بود و خطی سبز بر گلوی وی ه روزی بخانهٔ
بشر حافی آمد گفت اگر چیزی خوردنی داری بیار طعام آوردند لختی بخورد
و باقی در گلیم نهاد و ببرد دخترکی آنرا بدید گفت می گویند فتح امام متوکلان است
آنکه طعام برداشت و ببرد بشر گفت او شما را می آموزد که چون توکل

درست شود هیچ زیان ندارد ٥ شیخ الاسلام گفت که چون تجرید درست شود
ملک سلیمان معلوم نبود و چون تجرید درست نشده باشد آستین افزونی ۲۳
از سر دست معلوم بود **فتح بن شخرف المروزی قدس الله تعالی روحه**
کنیت او ابو نصر است از قدماء مشایخ خراسانست با فتادی بر رسم
لشکریان ٥ عبد الله بن احمد حنبل گوید که از خاک خراسان چون فتح بیامد
سیزده سال در بغداد بود از بغداد قوت نخورد از انطاکیه وی را سویق
می آوردند وی می خورد ٥ در حالت نزع با خود چیزی می گفت گوش با وداشتند
می گفت آنی اشتد شوقی الیک فعجّل قدومی علیک ٥ چون وی را می شستند
بر ساق وی دیدند نبشته به رگ سبز بر خاسته از پوست که الفتح لله ٥
شیخ الاسلام گفت که ابو نعیم حرنی گفت که من حاضر بودم دیدم این نبشته را
گویند که سی و سه بار بر وی نماز کردند ترتیب سی هزار مرد مات للنصف
من شعبان سنه ثلاث وسبعین ومأتین **بشر بن الحارث بن**
عبد الرحمن الحافی قدس سره از طبقه اولی است کنیت او
ابو نصر است و گویند اصل وی از بعض دیههای مرو است مقیم بغداد گشته
و آنجا برفته از دنیا روز چهارشنبه ده روز از محرم گذشته سنه سبع
وعشرین ومائتین پیش از احمد حنبل بسالها و وی را بزرگ میداشتند
از احمد حنبل تا آنگاه که فتنه مخلوق گفتن قرآن افتاد وی در خانه
بنشست و احمد پای پیش نهاد وی را گفتند یا با نصر چرا بیرون نیایی
و سخن نگویی نصرت دین و تقویت اهل سنت را گفت میهات احمد حنبل
در مقام پیغمبران ایستاده است که چون وی تواند کرد مرا طاقت آن نیست
و وی گفته است ما اعظم مصیبة من فاته الله عزّ وجلّ ٥
بشر الطبرانی قدس سره از متقدمان مشایخ طبریه بود و سخت بزرگ ۲۵
بود و صاحب کرامت بود و وی را خبر آوردند که مشایخ گفته اند که تا بشر

در طبریه بود مارا از روم ایمنی است چون این سخن بشنید غلامان داشت
که قیمت هر یک هزار دینار بود همه را آزاد کرد پسرش گفت مارا درویش
کردی گفت ای پسر شکر آنرا کردم که حق تعالی از من چنین چیزی در دل دوستان ۲۶
خود افکند **قاسم حرنی رحمه الله تعالی** سره از طبقه اولی است
کان فی حاله متددًا ٥ و من اسباب الدنیا مجرّدًا ٥ بشر حافی بزیارت وی میرفت
روزی بیمار شد بشر حافی بعیادت وی آمد دید که خشتی زیر سر نهاده و یک
پاره بوریای کهنه در زیر پهلو انداخته چون بیرون آمد همسایگان وی گفتند
سی سال است که همسایه ماست هرگز از ما حاجتی نخواسته است ٥ ٥
شقیق بن ابرهیم البلخی قدس الله تعالی سره از طبقه اولی است ۲۷
کنیت او ابو علی است و وی در اول صاحب رای بود صاحب حدیث گشت
و سنی پاکیزه شاگرد زفر است از قدماء مشایخ بلخ است استاد حاتم اصم
و با ابراهیم ادهم صحبت داشته و از نظیران وی است و بر وی زیادت
کرده در زهد و فتوت بر طریق توکل رفتی ٥ وقتی با ابراهیم ادهم گفت شما
در معاش چگونه می کنید گفت ما چون می یابیم شکر میکنیم و چون نمی یابیم صبر
میکنیم شقیق گفت سگان خراسان همچنین میکنند ابراهیم گفت پس شما
چون میکنید گفت ما چون یابیم ایثار کنیم و چون نیابیم شکر کنیم ابرهیم ادهم
بوسه بر سر وی داد و گفت استاد تویی و در کتاب سیر السلف این حکایت را
بعکس این آورده آنچه اینجا نسبت با برهیم ادهم کرده آنجا نسبت بشقیق کرده
و آنچه اینجا نسبت بشقیق کرده آنجا نسبت با برهیم ادهم والله تعالی اعلم ٥
شقیق گفته که با ابو یوسف قاضی در مجلس ابو حنیفه رضی الله عنهم حاضر
می شدم مدتی میان ما مفارقت افتاد چون ببغداد در آمدم ابو یوسف را
دیدم در مجلس قضا مردمان گرد بر گرد وی جمع گشته بمن نگاه کرد گفت
ایها الشیخ چه بوده است که تغییر لباس کرده گفتم آنچه تو طلب کردی یافتی

واخ من طلب کردم بیافتم سراجرم ماتم زده وسوکوار وکبود بوش کشته ام
ابو یوسف کریان شده ووی کفته کمن از کناه ناکرده بیش ازان می ترسم
که از کناه کرده یعنی دانم که چه کرده ام اما ندانم که چه خواهم کرد ووی کفته است
توکل آنست که دل تو آرام کیرد بانچ خدای تعالی وعده فرموده است وهم
وی کفته اِصْحَبِ النَّاسَ کما تصحب النار خذ منفعتها واحذر ان تحرقک
ودر بعضی تواریخ بلخ مذکورست که شقیق را درسنه اربع وسبعین ومایه در ولایت
کح ۲۸ ختلان شهید کردند وقبر وی آنجاست **داود البلخی قدس الله تعالی روحه**
از قدماء مشایخ خراسانست ابرهیم ادهم کوید که درمیان کوفه ومکه با مردی
مصاحب شدم چون فریضهٔ نماز شام کزارد بعد ازان دو رکعت سبک کزارد
ودر زیر لب سخنی کفت ازجانب دست راست وی کاسهٔ ثرید وکوزهٔ آب پیدا
آمد خود بخورد ومرا نیز داد این قصه را بایکی از مشایخ که صاحب آیات
وکرامات بود بکفتم کفت ای فرزند وی برادر من داود است ووصف حال
وی چندان بکفت که هرکه دران مجلس بود بکریست پس کفت وی از دیهی
از دیهای بلخ است که آن دیه بر سایر بقاع افتخار دارد که داود از وی است
پس آن شیخ از من برسید که ترا چه آموخت کفتم اسم اعظم کفت کدام است
کفتم آن در دل من ازان بزرکترست که بر زبان بکذرانم

کط ۲۹ **حارث بن الاسد المحاسبی قدس الله روحه**

از طبقهٔ اولی است کنیت او ابو عبد الله است از علماء مشایخ است وقدماء
ایشان جامع علوم ظاهر وعلوم اصول ومعاملات واشارات ووی را
تصانیف بوده استاد بغدادیان است باصل از بصره است اما در بغداد
برفته از دنیا در سنه ثلث واربعین ومأتین پس از احمد حنبل بدو سال
حارث کفته من صحح باطنه بالمراقبة والاخلاص زین الله ظاهره بالمجاهدة
واتباع السنة وهم وی کفته من لم یهذب نفسه بالریاضات لا یفتح له

السبیل

السبیل الی سنن المقامات ابو عبد الله خفیف کوید اقتدوا بخمسة من شیوخنا
والباقون سلموا احوالهم حارث المحاسبی والجنید ورویم وابن العطا
وعمرو بن عثمان المکی قدس الله تعالی اسرارهم لانهم جمعوا بین العلم والحقایق
وهم حارث محاسبی کفته صفة العبودیة ان لا تری لنفسک ملکا وتعلم انک
ل ۳۰ لا تملک لنفسک ضرا ولا نفعا **ابو تراب نخشبی قدس الله تعالی سره**
از طبقهٔ اولی است نام وی عسکر بن الحصین است وکفته اند که عسکر بن
محمد بن الحصین از اجلهٔ مشایخ خراسانست بعلم فتوت وزهد وتوکل
وبا ابو حاتم عطار بصری وحاتم اصم بلخی صحبت داشته استاد ابو عبد الله
جلا وابو عبید بسری است ابو تراب با سیصد رکوه دار در بادیه شد دو تن
با وی بماندند ابو عبد الله جلا وابو عبید بسری ودیکر همه باز کشتند
ووی کفته که عارف آنست که هیچ چیز او را تیره نکند وهمه چیز باو روشن شود
وهم وی کفته که نیست از عبادات چیزی با منفعت تر از اصلاح خواطر دلها
وهم وی کفته من شغل مشغولا بالله عن الله ادرکه المقت وهم وی کفته
اذا تواترت علی احدکم النعم فلیبک علی نفسه فقد سلک غیر طریق الصالحین
وکان هو ایضا یقول بینی وبین الله عهد ان لا امد یدی الی حرام الا قصرت
یدی عنه وهم وی کفته که چون اعراض حق سبحانه بنده را همراه شود
زبان او در اولیای حق بطعن ورد وانکار دراز شوده وابو تراب در بادیه
در نماز بود باد سموم وی را بسوخت یکسال بر پای بماند در سنه خمس واربعین
ومأتین دران سال که ذو النون برفت از دنیا

لا ۳۱ **ابو تراب الرملی رحمه الله تعالی**

وی بود که با اصحاب خود از مکه بیرون آمد ایشانرا کفت شما براه جاده
که من براه تبوک می روم کفتند کرمای سختست کفت چاره نیست لیکن چون
برمله درآیید درخانهٔ فلان دوست ما فرود آیید چون برمله رسیدند درخانهٔ وی

فرود آمدند برای ایشان جهار قطعه کوشت بریان کرده آورد ناکاه موش کیری از هوا فرود آمد ویک قطعه را بربود ایشان کفتند آن روزی ما نبود وباقی را بخوردند جون بعد از دو روز ابو تراب آمد ازوی برسیدند که درراه هیج جیز یافتی کفت نی مکر فلان روز که موش کیری یک پاره بریان کرم بمن انداخت کفتند بس ما با هم طعام خورده ایم که آنرا از بیش ما بوده بود آنوترا کفت صدق جنین باشد

ابوحاتم عطار قدس الله تعالی روحه

از اقران ابو تراب بوده واستاد ابوسعید خراز وجنید ه کفته اند کان ابوحاتم العطار ظاهره ظاهر التجار وباطنه باطن الابرار ه وکفته اند اول کسی که از علوم اشارات سخن کفت وی بود جون صوفی دیدی با مرقع وفوطه کفتی یا ساداتی قد نشرتم اعلامکم وضربتم طبولکم فیا لیت شعری فی اللقاء ای رجال تکونون ه شخصی بدر سرای ابوحاتم عطار شد در بزد کفت کیست کفت درویشی است که می کوید الله ابوحاتم در باز کرد وبیرون افتاد وروی بر خاک نهاد وبوسه بر بای وی داد وکفت کسی مانده که می کوید الله ه وقتی بغداد را آراسته بودند وفسق بسیار می رفت شبلی را بخواب کفتند اکر نه آن بودی که تو میکویی الله ما همه بغداد بسوختی شبلی آنرا باز کفت کفتند ما نیز میکوییم که الله کفت شما می کویید الله نفسا بنفس ومن میکویم الله حقا بحق قل الله ثم ذرهم ه حقیقة الحق شیء لیس یعرفه الا المجرد فیه حق تجرید ه شیخ الاسلام کفت که همه خلق میکویند یکی واز هزار درمی آویزند واین قوم میکویند یکی واز نشان خود می کریزند الا کل شیء ما خلا الله باطل ه وکل نعیم لا محالة زایل ه وابوحاتم کفته السیاحة بالقلوب

سری بن المغلس السقطی قدس الله سره

کنیت او ابو الحسین است استاد جنید وسایر بغدادیان است از اقران حارث محاسبی وبشر حافی است وشاکرد معروف کرخی واز آنان که از طبقه ثانیه اند

اکثر نسبت بوی درست کنند بامداد سه شنبه سیم رمضان سنه ثلاث وخمسین ومائتین برفته از دنیا ه جنید کفته ما رایت اعبد من السری اتت علیه سبعون سنه ما رای مضطجعا الا فی علة الموت ه وهم جنید کفته که روزی بخانه سری درآمدم خانه خود را می رفت نشسته واین بیت میخواند ومی کریست ه لا فی النهار ولا فی اللیل لی فرج ه فلا ابالی اطال اللیل ام قصرا ه سری در وقتی که محتضر بود جنید را کفت ایاک وصحبة الاشرار ولا تنقطع عن الله بصحبة الاخیار ه شیخ الاسلام کفت که جنید کفته که وقتی بیش سری سقطی بودم نشسته قومی بر در سرای وی بودند نشسته سری مرا کفت کیست بر در هیج بیکانه نیست کفتم نه درویشی است همین کار می جوید کفت وی را بخوان خواندم سری با وی در سخن آمد دیر بماند وسخن جنان باریک شد که من هیج درنیافتم تنک دل کشتم آخر سری کفت شاکردی که کرده کفت بهراة مرا استادیست که فرایض نماز مرا بوی می باید آموخت اما علم توحید او مرا تلقین می کند سری کفت تا این علم در خراسان بجای بود همه جای بود جون آنجا برسد هیج جا نیابی سری کفته که موت از بالا فرود آید جون مرغ بر واز کنان تا دلی بیند که در وی شرم بود وحیا آنجا فرود آید ه وهم وی کفته بدایة المعرفة تجرید النفس للتفرید للحق ه وهم وی کفته من تزین للناس بما لیس فیه سقط من عین الله عز وجل ه وهم وی کفته که در طرسوس بیمار شدم جمعی از کران جانان قرایان بعیادت من آمدند وجندان بنشستند که من آزار یافتم وملول شدم بعد از آن از من استدعاء دعا کردند دست برداشتم وکفتم اللهم علمنا کیف نعود المرضی جنید کفته که روزی بر سری سقطی درآمدم مرا کاری فرمود زود آنرا بساختم وبیش وی رفتم کاغذ باره بمن داد در وی نوشته که سمعت حادیا یحدو فی البادیة ویقول شعر ابکی وما یدریک ما یبکینی ه ابکی حذارا ان تفارقینی

وتنطق جیلاً بعد جیل **علی بن عبد الحمید الغضائری رحمه الله تعالی** لد ٣٤
از متقدمان مشایخ است ٥ له الاحوال البدیعة والاعمال الرفیعة وکان
یعد من الابدال وی گوید که در خانهٔ سری بکوفتم شنیدم که می‌گفت اللهم
من شغلنی عنک فاشغله بک عنی از برکت دعای وی حق سبحانه وتعالی مرا
چهل حج پیاده از حلب روزی کرد **ابو جعفر السماک رحمه الله تعالی**
وی بغدادی است از مشایخ سری سقطی منزوی ومنقطع ومتعبد بوده است له ٣٥
جنید گوید که از سری شنیدم که گفت روزی ابو جعفر سماک بر من درآمد دید
که نزدیک من جمعی نشسته اند بیستاد و ننشست بر ایشان نگریست و گفت
یا سری صرت مناخ البطالین و بازگشت و اجتماع آن جماعت را گرد من
نپسندید **احمد بن خضرویه البلخی قدس الله تعالی سره**
از طبقهٔ اولی است کنیت او ابو حامد است از بزرگان مشایخ خراسان است لو ٣٦
از بلخ بود با ابو تراب نخشبی وحاتم اصم صحبت داشته بود و ابرهیم ادهم را
دیده بوده ٥ وی گوید که ابرهیم ادهم گفت التوبة هی الرجوع الی الله بصفاء
السر از نظیران بایزید و ابو حفص حداد است در سفر حج ابو حفص را
زیارت کرد در نیسابور و بایزید را در بسطام ٥ ابو حفص را گفتند که
ازین طایفه کرا بزرگتر دیدی گفت از احمد خضرویه بزرگتر ندیدم بهمت
وصدق احوال ٥ شخصی از احمد طلب وصیت کرد گفت أمت نفسک حتی
تحییها ٥ وهم وی گفته الطریق واضح والحق لائح والداعی قد اسمع
فما التحیر بعد هذا الا من العمی ٥ توفی رحمه الله فی سنة اربعین ومائتین وقبره
ببلخ مشهور یزار ویتبرک به **یحیی بن معاذ الرازی روح الله تعالی روحه** لز ٣٧
از طبقهٔ اولی است کنیت او ابو زکریا است ولقب او واعظ یوسف بن الحسین
الرازی گفت بصد و بیست شهر رسیده ام بدیدار علما و حکما و مشایخ هیچ کس
ندیدم قادرتر بر سخن از یحیی معاذ رازی ٥ و وی گفته انکسار العاصین
احب الی من صولة المطیعین ٥ شیخ الاسلام گفت وقت بود که مرد را در طاعت
افکند و از آنجا بد بیرون آرد یعنی در غرور افکند و معجب شود بخود و وقت بود
که در شغلی افکند یا در معصیتی و ویرا از آن نیکو بیرون آرد در آن غفلت ویرا
بخود مشغول کند و نظارهٔ خود بوی ارزانی دارد خداوند است هر چه کند و
خواهد نتواند ویرا رسد و ایمن بودن بر هر دو غرور و مکر است که حکم او
در آن ندانی و عاقبت خود در آن نشناسی باید که دلیر نباشی که الله تعالی
گله می‌کند از قومی که دلیروار در معصیت وی می‌روند و می‌گویند سیغفر لنا
این خود ما را بیامرزد هیچ چیز در گناه بتر از حقیر داشتن آن نیست
در حقارت آن منگر در آن نگر که با که می‌رود ٥ یحیی معاذ را گفتند قومی اندک
می‌گویند که ما بجایی رسیده ایم که ما را نماز نباید کرد گفت بگو رسیده اید اما بدوزخ
رسیده اید ٥ و وی گفته صدق المحبة العمل بطاعة المحبوب ٥ وهم وی گفته
زاهدان غرباء دنیا اند و عارفان غرباء آخرت ٥ وهم وی گفته که حق
سبحانه وتعالی قومی را دوست داشت دل ایشان در خود بست کسی که کسی را
دوست دارد دل او را در خود بسته دوستر دارد ٥ وهم وی گوید هر که از دوست
جز دوست دید وی دوست ندید ٥ وهم وی گفته که اهل معرفت وحش الله اند
در زمین با انس موانست نکنند ٥ وهم وی گفته که حقیقت محبت آنست که
به بر نیفزاید و بجفا نکاهد ٥ قال اهل التاریخ خرج یحیی بن معاذ الی بلخ
واقام بها مدة ثم رجع الی نیسابور ومات بها سنة ثمان وخمسین ومائتین
خلف بن علی رحمه الله تعالی وی از بصره بود و با یحیی معاذ صحبت لح ٣٨
داشته بود وی گفته که وقتی در مجلس یحیی بودم یکی را وجدی بدید آمد
دیگری از شیخ پرسید که ویرا چه بوده است گفت سخن خدای شنید سر
وحدانیت بر دلش کشف شد صفت انسانیت محو شد
ابو یزید بسطامی قدس الله تعالی سره لط ٣٩

خون دل کریم وز تو جهان پنهان دارم
کز بعد تو این دو چشم گریان دارم
هر چند دلی بوصل شادان دارم
صد چاک ز دو ز بیم هجران دارم

از طبقهٔ اولی است نام وی طیفور بن عیسی بن آدم بن سروشان است
جدّ او گبری بوده مسلمان شده از اقران احمد خضرویه و ابوحفص و یحیی
معاذ است و شقیق بلخی را دیده بود وفات او در سنهٔ احدی و ستین و مائتین
بوده و در سنهٔ اربع و ثلثین نیز گفته اند و اول درست ترست و استاد وی
کردی بوده وصیت کرده که قبر من فروتر از استاد من نهید حرمت استاد را
و وی از اصحاب رأی بوده لکن ویرا ولایتی گشاده که مذهب در آن بدید نیامد ٥
شیخ الاسلام گفت که بر بایزید فراوان دروغها بسته اند یکی آنست که وی
گفت شدم خیمه زدم برابر عرش ٥ شیخ الاسلام گفت این سخن در شریعت
کفرست و در حقیقت بعد حقیقت درست میکنی بغزا دید آوردن خویش
حقیقت جیست برستن از خویش حقیقت بنا بود خود درست کن برابر گفتن خود
کفرست توحید بدو گانگی درست میکنی و ابرسیدن می باید نه فرارسیدن
حصری گفت اگر عرش بینم کافر باشم ٥ جنید متمکن بوده او را بوح نبوده
امر و نهی را بزرگ داشته و کار را از اصل گرفته لاجرم همه فرقها وی را
بذیرفته اند او را گفتند وطن تو کجاست گفت زیر عرش یعنی غایت
همت من و منتهای نظر من و آرام جان من و سرانجام کار من آنست
که الله تعالی گفت موسی را که تو غریبی و من وطن تو ٥ می گویند که چون
بایزید نماز می کردی قعقعهٔ از استخوان سینهٔ وی بیرون می آمدی و می شنیدندی
از هیبت حق و تعظیم شریعت ٥ بایزید بدر مرگ گفت الهی ما ذکرتک
الا عن غفلة و ما خدمتک الا عن فترة هرگز یاد نکردم ترا مگر از سر غفلت
و هرگز نپرستیدم مگر از سر فترت این بگفت و برفت ٥ ابوموسی گوید
شاگرد وی که بایزید گفت الله تعالی را بخواب دیدم گفتم راه بتو چونست
گفت از خود گذشتی رسیدی ٥ شیخ الاسلام گفت راه بشناخت الله تعالی
آسانست راه بیافت او عزیزست ٥ بایزید را قدس الله سره سرانگر

بخواب دیدند گفتند حال تو گفت مرا گفتند ای پیر چه آوردی گفتم درویشی
بدرگاه ملک شود ویرا نگویند چه آوردی گویند چه خواهی ٥ و گویند در نیسابور
عجوزهٔ بود عراقیه نام از وی بسیار سؤال کردی از دنیا برفت بخوابش دیدند
گفتند حال تو گفت گفتند چه آوردی گفتم آه همه عمر مرا باین درحوالت
می کردند که خدای دهاد و اکنون می گویند چه آوردی گفت راست می گوید از و
باز شوید

ابوعلی سندی قدس الله تعالی روحه

در شرح شطحیات شیخ روزبهان بقلی آورده است که وی از استادان بایزید است
بایزید گوید که من از ابوعلی علم فنا در توحید می آموختم و ابوعلی از من الحمد
و قل هو الله

ابوحفص حداد قدس الله تعالی سره

از طبقهٔ اولی است نام وی عمرو بن سلمه است از دههای نیسابورست یگانه
جهان بود و شیخ ملامت و پیر بوعثمان حیری است و شاه شجاع کرمانی
نسبت بوی درست کند ٥ شیخ الاسلام گفت که وی نمودهٔ جهان بود در وقت
خود حق تعالی او را فرا نمود که مرا چنین باید بوده ٥ قال المؤمل الجصاص
الشیرازی رحمه الله اعطی الجنید الحکمة و اعطی شاه شجاع الکرمانی الوجود
و اعطی ابوحفص الاخلاق و اعطی ابویزید البسطامی الهیمان ٥ و ابوحفص
رفیق احمد خضرویه و بایزیدست شاگرد عبدالله مهدی باوردی است
با وی صحبت داشته مات ابوحفص فی سنة اربع و ستین و مائتین و قیل
فی سنة سبع و ستین و الاول اکثر ٥ و فی تاریخ الامام عبدالله الیافعی انه
مات سنة خمس و ستین و مائتین ٥ و وی گفته که حسن ادب ظاهر عنوان
حسن ادب باطن است مصطفی گوید صلی الله علیه و سلم لو خشع قلبه
لخشع جوارحه ٥ وقتی بحج میرفت ببغداد رسید جنید استقبال کرد ابوحفص
پیر بود مریدان بر سر وی بپای ایستاده بودند و آداب نیکو می ورزیدند
جنید گفت اصحاب خود را آداب ملوک آموختهٔ گفت نگاه داشتن ادب

ظاهر و دوستان حق را عنوان ادب باطن است حق را ٥ وانشد شیخ الاسلام لغیره ٥ وَقَلَّ من ضَمَّنَتْ شَيّاً طَوِيَّتُه ٥ الا وفي وجهه من ذاک عنوان
وهم وی گفته هر که در هر وقتی افعال واقوال واحوال خود را بمیزان کتاب وسنت نسنجد وخواطر خود را متهم ندارد ویرا از جملهٔ مردان نمی شمریم
وهم وی گفته الفتوة اداء الانصاف وترک مطالبة الانصاف

ابو محمد حداد رحمه الله تعالی مب ٤٢

یکی از مریدان ابوحفص بود از کویات نشابور پیش ابوحفص آمد ویرا گفت آهنگری می کن وبدرویشان می ده وازان مخور وبرای خود سوال می کن ومی خور یکچند چنان می کرد مردم زبان بوی دراز کردند که حرص نگرید که کار میکند وسوال هم میکند چون آخر بجای آوردند که حال وی چونست ویرا قبولی پدید آمد دست احسان بروی بکشادند ابوحفص گفت چون حال تا بجای آوردند دیگر سوال مکن که سوال بر تو حرام شد ازان کاری که میکنی می خور ومی ده
وگفته اند که وقتی مریدی بوی آمد ویرا گفت اگر قصد این طریق داری اول برو حجامی بیاموز تا نام حجامی بر تو نهند نه از ابتدا ترا عارف خوانند انگاه اگر خواهی بکن واگر خواهی مکن

ظالم بن محمد رحمه الله تعالی مج ٤٣

از بزرگان مشایخ بود نام او عبد الله بود لیکن خود را ظالم نام کرده بود گفت هرکز از من بندگی حق نیامد پس من ظالم باشم ووی از اصحاب ابوجعفر حداد بود ٥ وی گفته هر که خواهد که راه بروی کشاده شود این سه کار را ملازمت باید کرد آرام گرفتن با ذکر حق واز خلق گریختن وکم خوردن

ابو مزاحم شیرازی رحمه الله تعالی مد ٤٤

وی بزرگی بوده از مشایخ فارس با جنید وشبلی مناظره کرده بود چون سخن گفتی در معرفت مشایخ از وی بترسیدندی ٥ صاحب حدیثی سخت بزرگوار بود شیخ ابو عبد الله خفیف ویرا در کتاب اسامی مشایخ فارس ذکر کرده

در سنه

در سنه خمس واربعین وثلثمایه از دنیا برفته وی بزیارت ابوحفص می آمد ابوحفص واصحاب ویرا چند درم فتوح رسیده بود گفتند باین خلاها پاک کنیم ابوحفص گفت این ماکرده ایم هم ما را پاک باید کرد وآنچ فتوح است درویشانرا بکار باید برد بآن مشغول بودند که شخصی در رسید وابوحفص را گفت که خود را بشوی وجامه در پوش که شیخ ابو مزاحم از فارس رسید گفت اگر این آن بو مزاحم است که من می شناسم می شاید که مرا چنین بیند فی الحال ابو مزاحم در رسید چون آن حال بدید سلام کرد وجامه بسر بیرون افکند ودر کار ایستاد ٥ ابو الحسین فوشنجی صوفی گوید رحمه الله تعالی من ذل فی نفسه رفع الله قدره ومن عز فی نفسه اذله الله فی اعین عباده ابو بکر وراق گوید این کار کسی است که برای خدای تعالی منزلها را بجان رفته است

عبد الله مهدی باوردی رحمه الله تعالی مه ٤٥

وی یکی از بزرگان این طایفه است استاد ابوحفص حداد است ابوحفص بباورد نزدیک وی شد وویرا شاگردی می کرد واین عبد الله در ابتدا آهنگر بود وسبب دست از کار باز داشتن وی آن بود که روزی آهنگری می کرد آهن در آتش نهاده بود نابینایی بر در دکان او بگذشت واین آیت می خواند الملک یومئذ الحق للرحمن عبد الله آن بشنید آن آهن که در دست داشت از دست وی بیفتاد نی خود دست بآهن تافته برد وبرداشت شاگرد او آن بدید بیفتاد وبیهوش گشت شاگرد را گفت چه شدی بنگریست آهن در دست خود دید گفت چون سر من فاش شد برستم برخاست وبرفت ودکانرا بگذاشت

حمدون قصار قدس الله تعالی سره مو ٤٦

از طبقهٔ اولی است کنیت او ابو صالح است شیخ وامام اهل ملامت بود ودر نیسابور طریق ملامت را وی نشر کرد اول مسئله که از وی واصحاب وی بعراق بردند واحوال ایشان بگفتند سهل تستری وجنید گفتند

اکر روا بودی که پس از احمد مرسل صلی الله علیه وسلم پیغمبری بودی ایشان
بودی ٥ حمدون عالم بود و فقیه مذهب ثوری داشت و طریقت او
استاد عبد الله منازل است و هیچ کس از شاکردان وی طریقت وی نکرفت
چون ابن منازل و صحبت داشته بود با سلم بن الحسین الباروسی و ابو تراب
النخشبی و علی نصراباذی رفیق ابوحفص بود در سنهٔ احدی و سبعین و مأتین
برفته از دنیا در نیشابور و قبر وی در حیره است و وی کفته که نفس
خویش را بنفس فرعون فضل ننهم اما دل خویش را بر دل فرعون فضل ننهم
وهم وی کفته من نظر فی سیر السلف عرف تقصیره وتخلفه عن درجات
الرجال ٥ وهم وی کفته من رایت فیه خصلة من الخیر فلا تفارقه فانه
یصیبک من برکاته ٥ وقتی حمدون جایی مهمان بود میزبان بیرون رفته
بود ویرا پارهٔ کاغذ دربایست شد اهل بیت میزبان پارهٔ کاغذ بیرون
انداختند حمدون آنرا رد کرد و کفت روا نبود این را بکار بردن که
وی غایبست و من ندانم که وی زنده هست یا نی ٥ شیخ الاسلام کفت که
همه سیرت و کار ایشان برین قیاس بود اکنون جماعتی اباحت و تهاون
شرع و زندقه و بی ادبی و بی حرمتی پیش کرفته اند که ملامت است ملامت
نه آن بود که به بی حرمتی شریعت کاری کند تا او را ملامت کنند ملامت
آن بود که در کار حق سبحانه و تعالی از خلق باک ندارد ٥

٤٧ مز

ابو الحسین الباروسی قدس الله تعالی روحه

نام او سلم بن الحسین الباروسی است و کنیت او ابو عمران شیخ ابو عبد الرحمن
سلمی ویرا در تاریخ صوفیه ذکر کرده است و کفته که وی از قدماء مشایخ
نشابورست از استادان حمدون قصار و مستجاب الدعوه بود وی کفته که
لا یظهر علی احد شیء من نور الایمان الا باتباع السنة ومجانبة البدعة وکل
موضع تری فیه اجتهادا ظاهرا بلا نور فاعلم ان ثمه بدعة خفیة ٥

ابو عبد الله کرام ویرا کفت چه کویی در اصحاب من کفت اکر رغبتی که در باطن
ایشان است بر ظاهر ایشان بودی و زهدی که بر ظاهر ایشان است در باطن
ایشان بودی مردان بودندی نماز بسیار می بینم و روزهٔ فراوان اما از نور
ایمان هیچ چیز نیست بر ایشان و کفت از تاریکی باطن است تاریکی ظاهر

٤٨ مح

منصور بن عمار قدس الله تعالی سره

از طبقهٔ اولی است کنیت وی ابو السری است از اهل مرو بوده و کفته اند
از اهل باورد و کفته اند از اهل بوشنک و ببصره بوده ٥ و وی از حکماء
مشایخ است و سخنان نیکو دارد در معاملات پس از مرک ویرا بخواب دیدند
کفتند حال تو چیست کفت مرا بنواختند و در آسمان هفتم منبر نهادند و مرا
کفت برو آنجا از من میکفتی اینجا با من میکوی و با دوستان و فرشتکان
من می کو ٥ وقتی برنایی بر دست وی توبه کرده بود و توبه شکسته و از راه
برکشته کفت هیچ سبب ندانم جز آنکه همراهان اندک دیدی ملول شدی
و وحشت یافتی و برکشتی

٤٩ مط

احمد بن عاصم الانطاکی رحمه الله تعالی

از طبقهٔ اولی است کنیت او ابو علی است و کفته اند ابو عبد الله و این درست است
از اقران بشر حافی و سری سقطی و حارث محاسبی است و کفته اند که فضیل
عیاض را دیده بود از استادان احمد ابی الحواری است ٥ وی کفته امام
هر عمل علم است و امام هر علم عنایت ٥ وهم وی کفته که الله تعالی میکوید
انما اموالکم واولادکم فتنة ونحن نستزید من الفتنة ما آن فتنه زیادت
می خواهیم ٥ وهم وی کفته وافقنا الصالحین فی اعمال الجوارح وخالفناهم
فی الهمم ٥ وهم وی کفته الصبر من اول الرضا ویرا از اخلاص پرسیدند
کفت وقتی که عملی صالح بکنی و نخواهی که ترا آن یاد کنند و از برای آن ترا
بزرک دارند و ثواب آنرا از غیر حق سبحانه نطلبی آن اخلاص است ٥ وهم
وی کفته اعمل علی ان لیس فی الارض احد غیرک ولا فی السماء احد غیره

محمد بن منصور الطوسی قدس الله سره

وی ببغداد بوده صوفی است و محدث استاد عثمان بن سعید الدارمی است
واستاد ابو العباس مسروق وابو جعفر حداد مهین وابو سعید خراز
وجنید ست ه ابو سعید خراز گفت که در ابتداء ارادت بسیاحت شعف
تمام داشتم ه روزی محمد بن منصور گفت ای فرزند مقام ارادت خود را
لازم گیر تا بر تو در آنجا در هر خیر و برکت کشاده گردد ه وهم وی گفت که
محمد بن منصور الطوسی گفت که در طواف بودم شخصی طواف می‌کرد و می‌زارید
و می‌گفت خداوندا آن گم شده من بمن باز ده گفتم آن گم شده تو چیست گفت
زندگانی داشتم با او بس خوش وقتی در بادیه تشنه مانده بودم بیکانگان
گفتم تابستانست و بادیه اکنون آب از کجا آرم هلاک شوم در ساعت میغ
بر آمد و بارانی عظیم در ایستاد چنانکه گفتم هم اکنون غرق گردم و هلاک شوم
چون با خود آمدم آن نیکوی زندگانی منغص شده بود ه شیخ الاسلام گفت
که او را عقوبت کرد که مرا در نشناختی که در قدرت من تابستان و زمستان
یکی بود ه وهم بو سعید خراز گفت که از محمد منصور پرسیدند از حقیقت فقر
گفت السکون عند کل عدم والبذل عند کل وجود ه وهم وی گفت یحتاج المسافر
فی سفره الی اربعة اشیاء علم یسوسه وذکر یونسه وورع یحجزه ویقین یحمله
شیخ الاسلام گفت هم عمر ازین چهار چیز بسر نشود که تو همیشه در سفری
و روی فرا منزل داری هر که ازین چهار چیز خالی است ضایع است علمی که
رایض وی بود که وی را راست و نرم کند وذکری که مونس وی بود تا در تنهایی
وحشت نگیرد وورعی که باز دارنده وی بود تا هر ناشایست نکرد ویقینی
که مرکب وی بود تا باز بس نماند و در هر جا باشد در زندگانی باشد نی کراهیت
وهم این محمد منصور وقتی سخن می‌گفت با جمع و همانا که سخن بذکر ملامت
وملامتی آنجا میده بود یکی گفت سخن ملامتی نه سخن ماست ما که ایشیم وی

جواب

جواب داد که عند ذکر الصالحین تنزل الرحمة در ساعت باران در ایستاد
نی هیچ میغ

علی عکی رحمه الله تعالی

وی هم ازین طایفه بوده است در مکه مجاور وی گفته من رضی من الدنیا
بالدنیا فهو ملعون ومن رضی من العلم بالعلم فهو مفتون ومن رضی من الزهد
بالثناء فهو محجوب ومن رضی من الحق بشیء مادون الحق کاینا ما کان فهو طاغ
ه شیخ الاسلام گفت تو دانی که دنیا کدام است مادنا من قلبک فالهاک هر چه
بدل تو رسد که دل ترا از و باز بوشد دنیا ی تست و هر چین که ترا از و مشغول
کند فتنه تست و آن که از علم بعلم راضی است مفتون است علم سیرت راست
و آگاهی کار کرد را علمی که ترا سیرت ندهد و آگاهی که با آن کار کرد نبود
فتنه تست وفی مناجاته الهی ما را بر آگاهی فرو مگذار که آگاهی همه
شغل است و در دانش مبند که دانش همه دردست و تا بنده با خودست
چوب خشک و آهن سردست و هر که از زهد بثنا و نیک نامی راضی است
محجوبست و نیم درم در کنف صوفی کنزست

حاتم بن عنوان الاصم قدس الله سره

از طبقه اولی است کنیت وی ابو عبد الرحمن از قدماء مشایخ خراسان است
از اهل بلخ با شقیق صحبت داشته است و استاد احمد خضرویه است مات
بواشجرد من نواحی بلخ سنه سبع وثلثین ومائتین ه وگفته اند که وی اصم نبود
ضعیفه با وی سخن می‌گفت در اثنای سخن بادی از وی جدا شد دفع خجالت
وی را گفت آواز بلندتر کن با وی چنان فرا نمود که گوش وی کرست و آنرا
نشنید آن ضعیفه شادمان شد و آن لقب بر وی باند ه وی گفته است هر که درین
طریق در می‌آید می‌باید که چهار موت را بر خود گیرد موت ابیض و آن گرسنگی است
وموت اسود و آن صبر کردن است بر اذای مردم وموت احمر و آن مخالفت
نفس است وموت اخضر و آن پارها بر هم دوختن است بوشیدن ه وهم
وی گفته هر بامداد شیطان می‌گوید چه خواهی خورد می‌گویم مرگ و می‌گوید

چه خواهی بوشید می کویم کفن و می کوید که کجا خواهی بود می کویم در کور ٥ شخصی از وی برسید که چه آرزو داری کفت عافیت روزی تا شبان شخص کفت این عافیت نیست که در همه روزها داری کفت عافیت روز من آنست که در وی عاصی نشوم خدای را سبحانه ٥ شخصی از وی طلب موعظت کرد کفت اِذَا اَرَدْتَ اَنْ تَعْصِیَ مَوْلَاکَ فَاعْصِهْ فِی مَوْضِعٍ لَا یَرَاکَ ٥ بزرکی بوی جیزی فرستاد قبول کرد کفتند جرا قبول کردی کفت در کرفتن آن ذل خود دیدم و عز وی و در نا کرفتن آن عز خود دیدم و ذل وی عز ویرا بر عز خود اختیار کردم و ذل خود را بر ذل وی ٥ از وی برسیدند که از کجا می خوری کفت وَلِلّٰهِ خَزَائِنُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَلٰکِنَّ الْمُنَافِقِیْنَ لَا یَفْقَهُوْنَ ٥

ولیکن منافقان این معنی را در نمی یابند

احمد بن ابی الحواری قدس سره

نج ٥٣

از طبقهٔ اولی است کنیت او ابو الحسن از اهل دمشق است صحبت داشته با ابو سلیمان دارانی ٥ و ابو عبد الله بناجی و غیر ایشان از مشایخ و ویرا برادری بود محمد بن ابی الحواری که در زهد و ورع با وی برابری می کرد و پسر وی عبد الله بن احمد بن ابی الحواری از زهاد بود و پدر وی ابو الحواری که نام وی میمون بود از متورعان و عارفان بود خاندان ایشان خاندان زهد و ورع بود مات رحمه الله سنة ثلثین و مأتین و کان الجنید یقول احمد بن ابی الحواری ریحانة الشام ٥ وی کفته که دنیا مزبله و مجمع سکانست و کمتر از سک آن کس که از وی دور نمی شود زیرا که سک حاجت خود ازان می کیرد و می رود و دوستدار وی از وی بهیچ حال جدا نمی شود ٥ کویند که ویرا با ابو سلیمان دارانی عهد بود که هرکز مخالفت فرمان او نکند روزی ابو سلیمان در مجلس سخن می کفت احمد آمد و کفت که تنور تافته شد چه می فرمایی ابو سلیمان جواب نداد دو سه بار مکرر کرد ابو سلیمان را دل بتنک آمد کفت برو در آنجا نشین ابو سلیمان ساعتی مشغول شد بعد ازان یاد او آمد که احمد را چه کفت کفت احمد را بجویید که در تنور خواهد بود

چون باز جستند ویرا در تنور یافتند یک موی از وی نا سوخته ٥ و هم وی کفته که محمد بن السماک بیمار بود قاروره ویرا کرفتیم که بطبیبی بریم نصرانی ٥ در راه مردی خوب روی خوش بوی باکیزه جامه بیش آمد کفت کجا می روید کفتیم بفلان طبیب تا قاروره ابن سماک بوی نماییم کفت سبحان الله در معالجه دوست خدا بدشمن خدا استعانت می جویید این قاروره را بر زمین زنید و ابن سماک را بکویید که دست خود را بر موضع وجع نهد و بکوید بالحق انزلناه و بالحق نزل بس غایب شد جنانک ویرا ندیدیم بس بسوی ابن سماک باز کشتیم و قصه با وی بکفتیم دست خود بر موضع وجع نهاد و آنچه آن مرد کفته بود بکفت در حال نیک شد و کفت آن مرد خضر بود علیه السلام ٥

عبد الله بن خبیق بن سابق الانطاکی رحمه الله تعالی

ند ٥٤

از طبقهٔ اولی است کنیت وی ابو محمد وَمُؤمِنٌ زُهَّادِ الصُّوفِیَّةِ وَالْآکِلِیْنَ مِنَ الْحَلَالِ وَالْوَرِعِیْنَ فِی جَمِیْعِ الْاَحْوَالِ اصل وی از کوفه بود اما مقیم انطاکیه شده بود و طریقت وی در تصوف طریقت سفیان ثوری بود زیرا که با اصحاب سفیان صحبت داشته بود ٥ فتح بن شخرف کوید که اول بار که عبد الله بن خبیق را دیدم کفت ای خراسانی جهار جیزست که غیر ازان نیست جشم و زبان و دل و هوا جشم خود را نکاه دار که بآنچه خدای تعالی نه بسندد ننکرد و زبان خود را نکاه دار که جیزی نکوید که خدای تعالی از دل تو خلاف آن داند و دل خود را نکاه دار که در وی غل و حقد هیچ مسلمانی نباشد و هوای خود را نکاه دار که بهیچ ناشایستی مایل نشود وقتی که این خصلتها در تو نباشد خاکستر بر سر خود کن که بدبخت شدی ٥ وی کفته که جنین بما رسیده است که حبری از احبار بنی اسرائیل میکفت یا رب کم اعصیک ولا تعاقبنی فاوحی الله اِلَی نَبِیٍّ مِنْ اَنْبِیَاءِ بَنِی اِسْرَائِیْلَ قُلْ لَهُ کَمْ اُعَاقِبُکَ وَاَنْتَ لَا تَدْرِی اَلَمْ اَسْلُبْکَ حَلَاوَةَ مُنَاجَاتِی

سهل بن عبد الله التستری قدس الله تعالی سره

نه ٥٥

یعنی عبد الله خبیق از زهاد صوفیه بوده و از حلال خواران و پرهیزکاران بوده در جمیع احوال

از طبقهٔ ثانیه است کنیت او ابو محمد است از کبراء این قوم و علماء این طایفه است
امام ربانی که اقتدا را شاید در احوال قوی بوده اما در سخن ضعیف است
شاگرد ذوالنون مصری است و صحبت داشته با خال خود محمد بن سوار
از اقران جنید است و بیش از جنید برفته از دنیا در محرم سنه ثلاث و ثمانین
و مأتین و کان عمره ثمانین سنة ٥ سهل گوید سه ساله بودم که شب زنده می داشتم
و در نماز کردن خال خود محمد سوار می نگریستم مرا می گفت ای سهل برو و خواب کن
که دل مرا مشغول می داری و روزی مرا گفت هیچ یاد می کنی آفریدگار خود را
گفتم چگونه یاد کنم گفت هر شب در جامهٔ خواب خود سه بار بگوی در دل خود
بی آنکه زبان تو بجنبد که الله معی الله ناظری الله شاهدی چند شب آنرا
گفتم وی را آگاه کردم از آن گفت هر شب هفت بار بگوی چند شب آنرا
گفتم وی را آگاه گردانیدم از آن گفت هر شب یازده بار بگوی چندگاه آنرا
گفتم و در دل خود از آن حلاوتی یافتم چون سالی بر آن بگذشت گفت یاد دار
آنچه ترا آموختم و بر آن مداومت نمای تا بقبر در آیی که آن ترا سود خواهد
داشت در دنیا و آخرت بعد از چندگاه دیگر مرا گفت مَنْ کَانَ اللهُ مَعَهُ
وَهُوَ نَاظِرُهُ وَشَاهِدُهُ یَعْصِیهِ اِیَّاکَ وَالْمَعْصِیَةَ ٥ از سهل پرسیدند که نشان
بدبختی چیست گفت آنست که ترا علم دهد و توفیق عمل ندهد و عمل دهد
و اخلاص ندهد که عمل کنی بی کار کنی و دیدار و صحبت دهد با نیکان و ترا قبول ندهد
٥ از عتبهٔ غسال پرسیدند که نشان نیکبختی و نشان بدبختی چیست گفت نشان
نیکبختی آنست که ترا فرا خدمت کند و ترا حاضر کند و نشان بدبختی آنست
که فرا خدمت کند و حاضر نکند ٥ و هم عتبهٔ غسال گفته که بدبختی بدوست
نرسیدنست بشناخت نه بدوزخ رسیدن و نیکبختی بدوست پیوستن بشناخت
نه بهشت رسیدن ٥ شیخ الاسلام گفت هیچ نشان نیست بدبختی را روشن تر
از روز بتری هر که نه در زیادتی است در نقصانست ٥ سهل گفته اَوَّلُ هٰذَا الْاَمْرِ علم

لایدرک

لَا یُدْرَکُ وَآخِرُهُ عِلْمٌ لَا یَنْفَدُ ٥ و هم وی گفته مادُمْتَ تَخَافُ الفَقْرَ فَاَنْتَ مُنَافِقٌ
٥ و هم وی گفته درویشی که از دل وی شیرینی چیزی از دست مردمان فرا ستدن
نیفتد از وی هرگز فلاح نیابد ٥ و هم وی گفته فی تفسیر قوله تعالی وَاجْعَلْ لِی مِنْ
لَدُنْکَ سُلْطَانًا نَصِیرًا یعنی لِسَانًا یَنْطِقُ عَنْکَ لَا یَنْطِقُ عَنْ غَیْرِکَ ٥ و هم وی
گفته در تفسیر این آیت که اِنَّ اللهَ یَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْاِحْسَانِ عدل آن بود که انصاف
رفیق اندر لقمه بدهی و احسان آنکه او را بلقمه از خود اولیتر دانی ٥ و هم وی گفته
هر که با مداد کند و همت وی آن باشد که چه خورد دست از وی بشوی
و هم وی گفته که شیطان از خفتهٔ گرسنه بگریزد ٥ و هم وی گفته طوبی کسی را
که دوستان وی را می جوید اگر دوستان وی را یافت نور یافت و اگر در طلب مرد
شفیع یافت ٥ از وی پرسیدند که از مسلمانان که بکافری نزدیکتر گفت مخنث
بی صبر ٥ وی سالها بواسیر داشت و بیماران بدعای وی نیک می شدند ٥
شیخ الاسلام گفت دانی چرا چنین بود زیرا که او خلق را شفیع بود و از برای خود
با خصومت نبود ابو نصر ترشیزی مرا گفت که آن بواسیر سهل از آن بود که وی را
چندان ولایت بود من گفتم که سهل ولایت از آن علت یافته بود از آن دعا نکرد
تا از وی بشود ٥ گویند که در میان مریدان وی جوانی بود امرد از شیخ سهل
درخواست محاسن کرد گفت دست فرو گیر تا چند می خواهی جوان دست فرو گرفت
محاسن نیکو بدستش در آمد

عباس بن حمزه النیسابوری قدس الله روحه

کنیت او ابو الفضل است مردی بزرگ است از متقدمان با ذوالنون و بایزید
و غیرهما صحبت داشته در ماه ربیع الاول سنه ثمان و ثمانین و مأتین برفته از دنیا
بیش از جنید جد ابو بکر حفید است ٥ ابو بکر حفید گوید که وی گفته که ذوالنون گفته
لو علموا ما طلبوا هان علیهم ما بذلوا ٥ و هم وی گفته که ذوالنون گفت کیف
لا ابتهج بک سرورا و قد کنت اخطر ببالک حین رزقتنی الاسلام و در روایت دیگر
حین جعلتنی من اهل التوحید ٥ من چون شاد نباشم بتو که بر علم تو می گذشتم

آن وقت که مرا از اهل توحید کرد

نز ٥٧ عباس بن یوسف الشکلی رحمه الله تعالی

کنیت او نیز ابو الفضل است از مشایخ قدیم بغدادست وی گفته هر که بحضرت حق سبحانه وتعالی مشغول است از ایمان وی بناید برسید ٥ شیخ الاسلام گفت هر که امروز از و مشغول است یعنی بخود وخلق فردا از و مشغول باشد یعنی محجوب باشد از دولت مشاهده او قومی اند که مشغول اند باو ودر واز همه خلق وقومی اند که مشغولند از و بغیر او

اشغلت قلبی عن الدنیا و لذتها ٥ فانت والقلب شیٔ غیر مفترق
وما تتابعت الاجفان عن سنة ٥ الا وجدتک بین الجفن والحدق

نح ٥٨ عباس بن احمد الشاعر الازدی رحمه الله

کنیت او نیز ابو الفضل است یگانهٔ مشایخ شام بود در وقت خود زبان نیکو داشت وفتوت ظاهر شاگرد ابو المظفر کرمانشاهی است ٥ شیخ الاسلام گفت که من یک تن دیده ام که وی را دیده شیخ ابو القاسم بوسلمهٔ باوردی وخانهٔ عباس برملهٔ شام بوده شیخ ابو سعید مالینی حافظ گوید که بر بالین شیخ عباس بودم واو محتضر بود گفتم چونی وحال تو چونست گفت متردّدم ندانم که چون کنم اگر اختیار کنم که بروم ترسم که دلیری بود وگستاخی ودعوی داری واگر اینجا بودن اختیار کنم ترسم که دراز و مقصر باشم وکراهیت دیدار بود منتظرم تا خود چه گوید وچه کند شیخ بوسعید گوید که بیرون آمدم وی در وقت برفت

ولو قلت لی مُتْ مُتّ سمعًا وطاعة ٥ وقلتُ لداعی الموت اهلًا ومرحبا

شیخ الاسلام گفت مالک دینار محتضر بود گفت الهی دانی که زندگانی نه بوای جوی کندن می خواهم وآن آن وقت بود که در بصره جویها می کندند پس گفت اگر بگذاری برای تو زیم واگر ببری بتو آیم در وقت برفت ان صلوتی ونسکی ومحیای ومماتی لله رب العالمین ٥ شیخ الاسلام گفت این قوم یعنی دوستان وی برای او زیند وبا او زیند وبرای او میرند وبا او خیزند همه خلق برای آن زیند تا خورند وبرای خود زیند ودوستان وی برای آن خورند

تا زیند

تا زیند وبرای او زیند وبا او زیند

نط ٥٩ ابو حمزهٔ خراسانی قدس الله تعالی روحه

از طبقهٔ ثالثه است گفته اند اصل وی از نشابور بوده با مشایخ عراق صحبت داشته واز اقران جنید بوده وبا ابو تراب نخشبی صحبت داشته وسفر کرده وبا ابو سعید خراز رفیق بوده ووی از جوانمردان مشایخ است در سنهٔ ستین ومائتین برفته از دنیا بیش از جنید ونوری وپس از خراز وابو حمزهٔ بغدادی ٥ وقتی در مسجدی پای تابه خواست کسی دبیقی بوی انداخت نیک قیمت فراوان آنرا فرود رید وبر پای بپیچید وبر افگندند این چه بود که کردی باین چندین پای تابه توانستی خرید جواب داد که لا اخون المذهب گفت من در مذهب خیانت نکنم ٥ شیخ الاسلام گفت التصوف والتعرف لا یکون تصوف وتعرف بهم نبود دنیا دریغ داشتن وآنرا قیمت نهادن مرد را از تصوف بیرون برد چون موی از خمیر صوفیان دنیا را قیمت ننهند واندوه بران نخورند اگر همه دنیا لقمه سازی ودر دهان درویشی نهی اسراف نباشد اسراف آن باشد که نه برضای حق سبحانه صرف کنی حق تعالی اندست تو چندان ترک دنیا نخواهد که از دل تو ترک دوستی دنیا خواست ٥ الدنیا مدرة لک منها عبرة ٥ دنیا همه کلوخی است ونصیب تو از ان کلوخ کردی ٥ شبلی میگوید کسی که در دنیا زاهد شد باز نمود حضرت حق را که آن بس قیمت داشت اگر دنیا بیش حضرت حق هیچ قیمت بودی بدشمنان خود ندادی ٥ ابو حمزه در وجد وصحت حال مثل نداشت گویند که چون آواز باد شنیدی وجدش رسیدی وقتی در خانهٔ حارث محاسبی آواز گوسفندی شنید ووجدش رسید گفت عز الله جل جلاله حارث گفت این چه حال است اگر بیان کنی بنها ونعت والا تا بکشم گفت ای بیچاره برو وخاکستر منخاله باهم بیامیز ومی خور چندین سال تا ترا این مسئله روشن شود

س ٦٠ ابو حمزهٔ بغدادی قدس الله تعالی روحه

از طبقهٔ ثالثه است نام وی محمد بن ابرهیم است وگویند از فرزندان عیسی بن

وی توهم حلول کرده
با خود قائل بمسئله
توحید نبوده
حق

ابان بوده از اقران سری سقطی است و با وی و با بشر حافی صحبت داشته و در سفر
رفیق ابو تراب نخشبی بوده ابو بکر کتانی و خیر نساج و غیر هم از وی حدیث
روایت کنند در سنهٔ تسع و ثمانین و مائتین برفته از دنیا پیش از جنید و
ابو حمزهٔ خراسانی و پس ابو سعید خراز ۵ وی گفته لولا الغفلة لمات
الصدیقون من روح ذکر الله ۵ شیخ الاسلام گفت که از یاد تو بر اندیشم از علم
خود بگریزم بر زمرهٔ خود بترسم در غفلت آویزم ۵ و گفت وقت بود که کسی مرا
در هزل و غفلت یکساعت مشغول دارد از باری که بر من بود تا اندکی برآسایم
طمع دارم که از همه جرمها آزادی یابد ۵ شیخ ابو عبد الله خفیف را گفتند
چرا عبد الرحیم اصطخری با سگبانان بدشت میرود گفت تا از آن بار وجود
که براوست دم زند ۵ شیخ الاسلام گفت لذت و خوشی در طلب است در یافت
خوشی نیست در یافت صدمت است که تا فرو می‌شکند لشیخ الاسلام ۵
وجدانکم فوق السرور وفقدکم فوق الحزن ۵ ابو حمزه گوید که الله تعالی میگوید
که واعرض عن الجاهلین ۵ و نفس جاهل تر جاهلانست سزاوار ترست
بآن که از وی اعراض کنی ۵ وقتی ابو حمزه در بغداد از قرب الله تعالی چیزی
می اندیشید از خود غایب گشت همچنان در رفتن ایستاد چون با خویشتن آمد
خود را در میان بادیه دید در زیر میلی ۵ شیخ الاسلام گفت که این زیادتست
از آن که شیخ علی سقا در بادیه از قرب الله تعالی چیزی می اندیشید از خود
غایب گشت چون با خود آمد سیزده روز گذشته بود وی را گفتند از چه
بجای آوردی که چندین روز بگذشت که کسی نبود که ترا بگوید گفت پیش از آن
که غایب گشتم از ماه سیزده روز مانده بود چون با خویش آمدم ماه نو دیدم
دانستم که چندان گذشته است ۵ و ابو حمزه گفته است حب الفقراء شدید
ولا یصبر علیه الا صدیق ۵ وقتی بطرسوس رفت وی را آنجا قبولی عظیم
پیدا شد و مردمان روی بوی آوردند ناگاه از وی در حال سکر سخنی صادر شد

که مردم

که مردم فهم آن نکردند بروی بحلول زدند و گواهی دادند و از طرسوس
بیرون کردند و جهار پایان وی را غارت کردند و فریاد می‌کردند که این جهار پایان
زندیق است چون از طرسوس بیرون رفت این بیت را بخواند ۵
لک فی قلبی المکان المصون ۵ کل عتب علی فیک یهون

حمزة بن عبد الله العلوی الحسینی قدس سره

کنیت او ابو القاسم است سافر فی البادیة علی التوکل سنین یقال لم یضع
جنبه علی الارض سنین فی الحضر وکان لا یحمل معه فی اسفاره رکوة ولا یفتر
فی الذکر ۵ حمزهٔ علوی شاگرد ابو الخیر تیناتی است ۵ وی شکم گرسنه در بادیه
بردی گفتی شکم سیر از معلوم است ۵ وی گفته که صوفی را در بادیه آن نگاه باید
داشت که در حضر که صوفی در سفر در حضر است ۵ یکی از علویان فرا شیخ الاسلام
گفت که پدر من مرا مدت پنج سال هر روز پیش ابو زید که پیری بود از صوفیان
مرو می فرستاد از وی یک فایده دارم که روزی گفت تا از این علوی گری
خویش یعنی تجبر و ترفع نسب بکلی بیرون نیایی از این کار یعنی تصوف
بوی نیابی ۵ شیخ الاسلام گفت چنانست که او گفت آنکه باو گوید و با او
نبازد صوفی اوست و اگر نه از نسبت چیزی نیاید پس گفت که هزار قدوه بیست
امام شناسم از این طایفه یکی و نیم علوی شناسم یکی ابراهیم سعد علوی
صاحب کرامات و دیگری حمزهٔ علوی

ابو سعید خراز قدس الله تعالی سره

از طبقهٔ ثانیه است نام وی احمد بن عیسی است و لقب وی خراز و گفته‌اند
که وی روزی خرزهٔ موزه می‌کرد و باز می‌گشاد گفتند این چیست گفت نفس
خود را مشغول میکنم پیش از آن که مرا مشغول کند ۵ وی بغدادی الاصل است
در صحبت صوفیان بمصر شده و در مکه مجاور بوده از ائمهٔ قوم و اجلهٔ
مشایخ است یگانه و بی نظیر شاگرد محمد بن منصور طوسی است و با ذو النون
مصری و ابو عبید بسری و سری سقطی و بشر حافی و غیر ایشان صحبت داشته

کفته اند که وی بیشین کسی است که در علم فنا و بقا سخن کفت ٥ شیخ الاسلام
کفت که وی خویشتن را بشاکردی جنید فرا می نمود اما یار حذای جنید بود
از یاران و اقران وی است لیکن مه از وی است بیش از وی برفته در سنه
ست وثمانین ومائتین وقیل فی التی قبلها وقیل فی التی بعدها کذا فی تاریخ
الامام عبد الله الیافعی رحمه الله تعالی ٥ جنید کفته لو طالبنا الله تعالی
بحقیقة ما علیه ابو سعید الخراز لهلکنا وسئل عن راوی هذه الحکایة
عن الجنید ایش کان حاله قال اقام کذا وکذا سنة یخرز ما فاته الحق
بین خرزتین ٥ خراز کوید که در اوایل حال ارادت محافظت سر و وقت
خود می کردم روزی به بیابانی درآمدم و می رفتم از قفای من آواز چیزی
برآمد دل خود را از التفات بآن و چشم خود را از نظر بآن نکاه داشتم
بسوی من می آمد تا بمن نزدیک شد دیدم که دو سبع عظیم بدوشهای من
بالا آمدند من بایشان نظر نکردم نه در وقت برآمدن و نه در وقت فروآمدن
٥ شیخ الاسلام کفته که آن که می کویند که بایزید سید العارفین است سید
العارفین حق است سبحانه واکر از آدمیان میکویی احمد عربی است صلی الله علیه
وسلم واکر ازین طایفه ابو سعید خراز ٥ مرتعش کوید همه خلق و بال اند
بر خراز چون در چیزی از حقایق سخن کوید ٥ شیخ الاسلام کفته که از مشایخ
هیچ کس مه از وی نشناسم در علم توحید مه بروی و بالند ٥ هم واسطی هم
فارس عیسی بغدادی وغیر ایشان ٥ وهم وی کفته که دینی از خراز
بر بود و نیز بسر می آمد ٥ وهم وی کفته که نزدیک است که خراز پیغمبر
بودی از بزرکی خویش امام این کار اوست ٥ وهم وی کفته که بوسعید خراز
ریزکی لنکی در می بایست که کسی با او نمی تواند رفت و در واسطی ریزکی رحمت
در می بایست و در جنید ریزکی تیزی در می بایست که وی علی بود ٥ وهم
وی کفته که خراز غایتیست که فوق آن کس نیست ٥ وهم وی کفته که خراز
کوید

کوید اول این کار قبول است که روی تیرا مرد کند و آخر یافت ٥ وهم شیخ الاسلام
کفته توحید و یافت آنست که او جای بکیرد و دیکران را کسیل کند کسی کفت
که اهل غیب با من کفتند که شناخت و یافت نه آموختنی است و نه نوشتنی
٥ وهم وی کفته روزکاری او را می جستم خود را می یافتم اکنون خود را می جویم
او را می یابم چون بیابی بر می چون بر می بیابی کدام بیش بود او داند چون
او پیدا شود تو نباشی چون تو نباشی او پیدا شود کدام بیش بود او داند
بایزید کوید باو نه پیوستم تا از خود نکسستم و از خود نکسستم تا باو نه پیوستم
کدام بیش بود او داند ٥ شیخ ابو علی سیاه کوید که ماوراء النهریان می کویند
تا نرمی نیابی و عراقیان می کویند تا نیابی نرمی هر دو یکی است خواه سبوی
بر سنک و خواه سنک بر سبوی لیکن من با عراقیانم که سبق ازو نیکوترست
ابو سعید خراز کوید من ظن انه ببذل المجهود یصل فمتعن ومن ظن انه بغیر
بذل المجهود یصل فمتمن ٥ شیخ الاسلام کفت که وی را بطلب نیابند اما طالب
یابد و تا نیابد طلب نکند وهم خراز کوید ریاء العارفین خیر من اخلاص
المریدین ٥ وهم وی کوید تدارک کردن وقت ماضی ضایع کردن وقت
باقی است ٥ وهم وی کوید هرکز بهیچ نعمت از وی شاد نبوده ام ٥ وهم
وی کوید روزی در مسجد حرام نشسته بودم شخصی از آسمان فروآمد بپرسید
که صدق و علامت دوستی چیست کفتم وفاداری کفت صدقت و رفت بآسمان
٥ وقتی خراز در عرفات بود حاجیان دعا می کردند و می زاریدند کفت مرا
آرزو آمد که من هم دعایی کنم باز کفتم چه دعا کنم یعنی هیچ چیز نمانده که با من
نکرده باز قصد کردم که دعا کنم هاتفی آواز داد که بس از وجود حق دعایی کنی یعنی
بس از یافت ما از ما چیزی خواهی ٥ ابو بکر کتانی با بوسعید خراز نامه نوشت
که تا تو از اینجا برفتی در میان صوفیان عداوت و نقار پدید آمد و الفت

برخاست و وی جواب نوشت که از رشک حق است بر ایشان تا بایکدیگر موانست
نگیرند ابوالحسن مزین گوید که روزی که درمیان صوفیان نقار نبود آن روز را
بخیر ندارند شیخ الاسلام گفت نقار نه جنگ گری را گویند نقار آنست که
بایکدیگر گویند که کن و مکن یعنی بآنچه موافق طریقت ایشان باشد امر کنند
و از هرچه موافق آن نباشد نهی کنند تا از عهدهٔ حق صحبت بیرون آمده باشند
ومن الاشعار المنسوبة الى الخراز قدس الله تعالى سره

الوجدُ یُطرِبُ من فی الوجد راحته ۰ والوجدُ عند وجود الحق مفقود
قد کان یُطربنی وجدی فاذهلنی ۰ عن رؤیة الوجد من بالوجد مقصود

شیخ ابوعبد الرحمن سلمی رحمه الله تعالی در کتابی که در بیان مبادی ارادت
مشایخ و اوایل احوال ایشان جمع کرده است می گوید که ابوعبد الله جلا
گفته است که ابوسعید خراز گفت که مرا در حداثت سن جالی صوری بود
شخصی دعوی محبت من می کرد و ابرام می نمود و من از وی می گریختم روزی
تنگدل شدم ببادیه درآمدم چون مقداری برفتم باز نگریستم دیدم که آن
شخص از عقب من می آید چون بمن نزدیک شد گفت کمان بردی که باین از من
برستی با خود گفتم اللهم اکفنی شره و نزدیک بمن چاهی بود خود را دران چاه
افکندم خدای تعالی مرا در میانهٔ چاه نگاه داشت آن شخص بر کنارهٔ چاه
بنشست و می گریست گفتم خداوندا قادری بران که مرا ازین چاه بیرون آری
و از شر آن شخص نگاه داری دیدم که بادی در من پیچید و از چاه بالا انداخت
آن شخص پیش من آمد و دست و پای مرا ببوسید و عذر خواهی کرد و گفت مرا
قبول کن که در خدمت تو باشم و در ارادت خود چنان شد که مرا بروی حسد
می آمد از بس صدق و اخلاص که از وی می دیدم و همیشه مصاحب من می بود
تا از دنیا برفت

احنف الهمدانی رحمه الله تعالی

سج ٦٣

وی

وی از کبار مشایخ همدان است وی گفته که ابتداء کار من آن بود که در بادیه
بودم تنها مانده شدم دست نیاز برداشتم و گفتم خداوندا ضعیفم و برجای
مانده و بضیافت تو آمده ام چون این گفتم در دل من افتاد که مرا می گویند ترا
که خوانده است گفتم یا رب این مملکتی است که طفیلی را گنجایی دارد ناگاه کسی
از پس پشت من آواز داد باز نگریستم دیدم که اعرابی است بر شتر سوار
گفت ای عجمی کجا میروی گفتم بمکه گفت ترا خوانده است گفتم نمی دانم گفت وی
نه درین راه استطاعت شرط کرده است گفتم آری و لکن من طفیلیم گفت نیکو
طفیلی مملکت گشاده است گفت می توانی که این شتر را غم خوارگی کنی گفتم آری
از شتر فرود آمد و بمن داد و گفت برو بخانهٔ خدای تعالی

سد ٦٤

ابوشعیب المقنع رحمه الله تعالی

نام وی صالح است ساکن مصر بوده
و در روزگار ابوسعید خراز بوده هفتاد حج گزارده بود پیاده در هر حجی
از صخرهٔ بیت المقدس احرام بستی و ببادیهٔ تبوک در آمدی بر توکل گویند
در آخرین حج سگی دید در بادیه که از تشنگی زبانش از دهان بیرون آمده بود
بانگ زد که کیست که هفتاد حج بیک شربت آب بخرد شخصی یک شربت آب بوی
داد آنرا بآن سگ داد و گفت این بهتر است مرا از حجهای من زیرا که رسول
صلی الله علیه وسلم فرموده است که فی کل ذات کبد حرّی اجرا

ابوعقال بن علوان المغربی رحمه الله

از مشایخ معروفست و با ابوهرون
اندلسی صحبت داشته و بمکه برفته است از دنیا و قبر وی آنجاست ابوعثمان
مغربی گفته است که بعضی از اصحاب ابوعقال مرا گفتند که وی در مکه چهار
سال هیچ نخورد و هیچ نیاشامید تا بمرد و بعضی بیشتر ازین گفته اند وی
گفته که با من هفتاد رکوه دار بودند در مکه قحط افتاد همه بمردند جز من و شش تن
دیگر هفده روز گذشت هیچ نیافتیم از زندگانی نومید شدیم در سر من افتاد که
تا رکن خانه بروم و آنرا در برگیرم و بر آنجا بمیرم خواستم که برخیزم نتوانستم

الحران العطشان والانثی حرّی مثل عطشی صحاح

سه ٦٥

برزمین بخزیدیم و خود را بآنجا رسانیدیم و رکن خانه را در برگرفتیم این چند بیت بر خاطر من گذشت و گفته شد دیدم که جان بتن من باز گشت و آن ابیات اینست عقدت علیک مکنّات خواطری ۰ عقد الرجاء فالزمتک حقوقا

ان الزمان عدا علیّ نزادنی ۰ علما بانک صاحبی تصدیقا

ما نالنی بوجه مساءة ۰ الا عمدت به الیک طریقا

حسبی بانک عالم بمصالحی ۰ اذ کنت مأمونا علی شفیقا ۰ باز گشتم و بشتر بزمزم باز نهادم ناگاه غلامی سیاه آمد و برهٔ بریان و نان بسیار و کاسهٔ بزرگ طعام همراه او و گفت ابو عقال تویی گفتم آری آنرا پیش من بنهاد یاران را اشارت کردم خوردن بیامدند و من در میان ایشان همچون یکی از ایشان بودم.

۶۶ حماد قرشی قدس الله تعالی سره

کنیت او ابو عمرو است بغدادی است از بزرگان مشایخ بوده جنید بوی می رفته است ۰ جعفر خلدی گوید جنید روزی برآمد که حماد قرشی را ندیدیم بسرای وی شدیم و وی نبود بنشستیم تا بیامد در حجره شدیم و وی چیزی خوردنی نداشته بود مقنعهٔ از سر اهل باز کرده بود و فروخته و چیزی داده در آورد و پیش اصحاب نهاد شیخی درآمد و سی دینار زر آورد وی را بی داد و وی می بجید آخر سوگند خورد و بپذیرفت اهل وی از خانه آواز داد که امروز مقنعهٔ مرا فروخته است و چیزی خریده بنگر بدهم می کند جعفر خلدی گوید پیش جنید رفتم و آن قصه را باز گفتم جنید او را بخواند و گفت علم آن با من بگوی گفت ببازار شدم و آن مقنعه دو دانگ را دادم کرد برآمد و آنرا بفروخت آوازی شنیدم که گفتند این را برای ما کردی جواب آن بیاید آن سی دینار جواب آن بود از آن بپذیرفتم جنید او را گفت اصبت صواب کردی که نگرفتی ۰ شیخ الاسلام گفت نکر بدکه بباداش عزه نکردید

۶۷ ابو الحسین نوری قدس الله تعالی سره

از طبقهٔ

از طبقه ثانیه است و نام وی احمد بن محمد و گویند محمد بن محمد و احمد درست تر است معروف است بابن البغوی ۰ پدر وی از بغشور است که شهری بوده میان هرات و مرو و منشأ و مولد وی بغداد بوده ۰ با سری سقطی و محمد علی قصاب و احمد ابی الحواری صحبت داشته ۰ و ذو النون مصری را دیده بود از اقران جنید بود اما بتر و وقت تر از جنید بود ۰ جنید بعلم بود و نوری بزندگانی و شوری داشت ۰ وقتی جنید را از صوفی کل چیزی پرسیدند خواست که جواب گوید نوری بانگ بر وی زد که تو وقت محنت صوفیان بیک سوی بازشدی و دست ردانشمندی زدی سخن این طایفه مگوی ۰ و وی پیش از جنید برفته از دنیا سنه خمس و تسعین و مائتین و فی تاریخ الیافعی انه توفی سنه ست و ثمانین و مائتین چون نوری برفت جنید گفت ذهب نصف هذا العلم بموت النوری ۰ نوری همیشه تسبیح داشتی در دست وی را گفتند تستجلب الذکر گفت لا استجلب الغفلة گفتند با این تسبیح می خواهی که الله تعالی را یاد نی بود گفت نی بلکه با این تسبیح غفلت وی جویم ۰ و هم وی گفته لا یغرنک صفاء العبودیة فان فیه نسیان الربوبیة ۰ وی را گفتند الله تعالی را بچه شناختی گفت بالله گفتند پس عقل چیست گفت عاجزیست راه ننماید مگر بعاجز ۰ و هم وی گفته که هر کرا الله تعالی خود را از کسی باز پوشد هیچ دلیل و خبر او را باو نرساند اذا استتر الحق عن احد لم یهده استدلال ولا خبر ۰ شیخ الاسلام گفت جوانی خراسانی با بو هیثم قصاد آمد گفت می خواهم نوری را ببینم گفت او چند سال تو نزدیک ما بود هیچ از دهشت بیرون نیامد یکسال گرد شهر گشت باکس نیامیخت دو سال در ویرانه خانهٔ بکرا گرفت هیچ بیرون نیامد مگر بنماز و سالی زبان باز گرفت باکس سخن نگفت آن جوان گفت البته می خواهم که وی را ببینم وی را بنوری دلالت کرد چون در آمد نوری گفت باکه صحبت داشته

گفت با شیخ ابوحمزه خراسانی گفت آن مرد که از قرب نشان می دهد و اشارت
می کند گفت آری گفت چون با و رسی وی را سلام گوی و بگوی اینجا که ما ییم
قرب بعد بعدست ٥ ابن الاعرابی گوید قرب نگویند تا مسافت نبود و تا مسافت
نبود دو کا نگی بجای بود پس قرب بعد بود ٥ و هم نوری گفته که ساعتی
از عارف برمولی گرامی تر از نعیم منعمان هزار هزار سال ٥ و هم وی گفته
نظرت یومًا الی النور فلم ازل انظر الیه حتی صرت ذلک النور ٥ ٥

سید الطایفه جنید البغدادی قدس سره

از طبقه ثانیه است کنیت او ابو القاسم است و لقب وی قواریری و زجاج
و خراز ست قواریری و زجاج از آن گویند که پدر وی آبگینه فروختی و
فی تاریخ الیافعی ان الخزاز بالخاء المعجمة و الزاء المشددة المکررة ٥ و انما
قیل له الخزاز لانه کان یعمل الخز گویند اصل وی از نهاوند ست و مولد
و منشأ وی بغداد مذهب ابوثور داشت همینه شاگرد شافعی و گفته اند
مذهب سفیان ثوری داشت با سری سقطی و حارث محاسبی و محمد
قصاب صحبت داشته بود و شاگرد ایشان بود وی از ائمه و سادات این
قوم است و همه نسبت بوی درست کنند چون خراز و رویم و نوری و شبلی
و غیرهم ٥ ابو العباس عطا گوید امامنا فی هذا العلم و مرجعنا المقتدی به
الجنید ٥ خلیفه بغداد رویم را گفت ای بی ادب وی گفت من بی ادب
باشم و نیم روز با جنید صحبت داشته ام یعنی هر کس که با وی نیم روز صحبت
داشته باشد از وی بی ادبی نیاید فکیف که بیشتر ٥ شیخ ابو جعفر حداد
گوید اگر عقل مردی بودی بر صورت جنید بودی ٥ گفته اند از این طبقه
سر تن بوده اند که ایشان را چهارم نبوده جنید ببغداد و ابو عبد الله
جلا بشام و ابو عثمان حیری بنشابور در سنه سبع و تسعین و مایتین برفت
از دنیا کذا فی کتاب الطبقات و الرسالة القشیریة ٥ و فی تاریخ الیافعی

انه مات

انه مات سنة ثمان و تسعین و قیل سنة تسع و تسعین و مایتین والله تعالی اعلم
٥ روزی جنید در ایام صغر با کودکان بازی می کرد سری سقطی گفت ما تقول
فی الشکر یا غلام گفت الشکر ان لا تستعین بنعمه علی معاصیه سری گفت
بسیار می ترسم که بهره تو همین از زبان تو باشد جنید گفت همیشه از آن سخن
ترسان می بودم تا آنکه روزی بروی در آمدم و آنچه محتاج الیه وی بود همراه
در آوردم گفت بشارت باد ترا که از حضرت حق سبحانه درخواسته بودم که
این را بر دست مفلحی یا موفقی بمن رساند ٥ جنید گفت که سری مرا گفت که
مجلس نه و مردم را سخن گوی و من نفس خود را متهم می داشتم و استحقاق
آن نمی دانستم تا آنکه حضرت رسالت را صلی الله علیه و سلم در یکی از شبهای
جمعه بخواب دیدم که گفت تکلم علی الناس بیدار شدم و بیش از صبح بدر خانه
سری رفتم و در بکوفتم گفت مرا راست گوی نداشتی تا ترا نگفتند بس بامداد
مجلس نهادم و آغاز سخن کردم خبر منتشر شد که جنید سخن میگوید جوانی
ترسا در لباس ترسایان بر کنار مجلس بایستاد و گفت ایها الشیخ ما معنی
قول رسول الله صلی الله علیه و سلم اتقوا فراسة المؤمن فانه ینظر بنور الله
جنید گفت ساعتی سر در پیش افکندم پس سر بر آوردم و گفتم اسلام آور که وقت
اسلام تو رسیده است امام یافعی می گوید که مردم پندارند که جنید را
درین یک کرامت است و من میگویم درین دو کرامت است یکی اطلاع وی
بر کفر آن جوان و دیگر اطلاع وی بر آن که وی در حال اسلام خواهد آورد
جنید را گفتند این علم از کجا می گویی گفت اگر از کجا بودی برسیدی
و وی گفته تصوف آنست که ساعتی بنشینی بی تیمار ٥ شیخ الاسلام گفت
که بی تیمار چه بود یافت بی جستن و دیدار بی نگریستن که بیننده در دیدار
علت است ٥ و هم وی گفته استغراق الوجد فی العلم خیر من استغراق
العلم فی الوجد ٥ و هم وی گفته اشرف المجالس و اعلاها الجلوس مع الفکرة

فی میدان التوحید ه وهم وی کفته اصرف همتک الی الله عز وجل و ایاک ان تنظر بالعین التی بها تشاهد الله عز وجل الی غیر الله عز وجل فتسقط عن عین الله ه وهم وی کفته است که موافقت با یاران بهتر از شفقت ه شیخ الاسلام کفت طاعت داری به از حرمت داری ه وهم جنید کوید مردمان پندارند که من شاکرد سری سقطیام من شاکرد محمد بن علی القصابم از وی پرسیدم که تصوف چیست کفت ندانم لکن خلق کریم یُظهره الکریم فی زمان کریم من رجل کریم بین قوم کرام ه شیخ الاسلام کفت سخنی ظریف و نیکوست که اول کفت ندانم پس کفت خلقی است کریم ظاهر میکند آنرا کریم در زمان کریم از مرد کریم میان قوم کریمان والله تعالی داند که آن خلق چیست ه شیخ الاسلام کفته اذا صافی عبدًا ارتضاه لخالصته وعدّه من خاصته القی الیه کلمة کریمة من لسان کریم فی وقت کریم علی مکان کریم بین قوم کرام ، الکلمة الکریمة سخنی تازه بدست بیخودی از حق فرا ستانیده و بَغم کوش آسوده بر دل تشنه بکذرانیده و نهان فرا از ل نکران رسانیده ه سخنی از دوستی و از دوست نشان ه تشنه را شراب و خسته را درمان شنیدن آسان و از و باز رستن نتوان سه دخولک من باب الهوی ان اردته یسیرٌ ولکن الخروج عسیر ه من لسان کریم از زبانی و چه زبان از حق ترجمان و بر نام صحبت عنوان نه کوینده دانست و نه زبان سخن همه بکوش شنوند و آن نهان ه فی وقت کریم در چه زمان در زمانی که جز از حق یاد نیست در آن و کذشته عمر خجل است از نیکوی آن ه و عمر جهانیان از آرزوی آن کریان ه علی مکان کریم جایی که نه دل بر اکنده و نه زبان خواهنده و نه مستمع باز نکرنده ه بین قوم کرام نزدیک محقق کویان و مستمع سوزان و ناظر پرسان ه شیخ الاسلام کفت که وقتی

جنید یا ذوالنون فرا فلیج مجنون رسید وی را کفت مرا نکویی که این جنون تو از چیست جواب داد که حُبِسْتُ فی الدنیا فجُنِنْتُ بفراقه ه جنید را پرسیدند که بلا چیست کفت البلاء هو الغفلة عن المُبْلی ه و شبلی را پرسیدند که عافیت چیست کفت العافیة قرار القلب مع الله لحظة ه شخصی جنید را کفت که پیران خراسان را بر آن یافتم که حجاب سه است یکی حجاب خلق آن و دوم دنیا و سیم نفس جواب داد که این حجاب دل عام است خاص محجوب بچیز دیکرست رؤیة الاعمال و مطالعة الثواب علیها و رؤیة النعمة ه شیخ الاسلام کفت آنکه کرد از خود بیند دل او از الله محجوبست و آنکه پاداش جوید بر آن و آنکه از منعم نعمت نکرد هم محجوبست ه واسطی کفته مطالعة الاعواض علی الطاعات من نسیان الفضل پاداش طاعت فرا چشم آمدن و طلب کردن ثواب فضل و منت الله تعالی را فراموش کرد نستنه ه وهم واسطی کوید ایاکم ولذات الطاعات فانها سموم قاتلة ه فارس عیسی بغدادی کفته است حلاوة الطاعات والشرک سواء ه شیخ الاسلام کفت که تا از خود نپسندی خوشت نیاید و لذت نیابی و پسند از خود شرکاست طاعت بکزار چنانک فرمانست بشرط علم و سنت و انکاه از خود مپسند و بوی سپاد و پسند خود بر روی دیو زن سه اذا محاسنی اللاتی اتیتُ بها هی الذنوب فقل لی کیف اعتذر ه سُئل الجنید یکون عطاء من غیر عمل فقال کل العمل من عطایه یکون ه

ابو جعفر ابن الکرینی رحمة الله تعالی

از اقران جنیدست و کفته اند از استادان وی و از اجلهٔ مشایخ بغداد بود ه جعفر خلدی کوید که جنید در روز وفات ابن الکرینی بالای سر وی نشسته بود سر خود باسمان بر داشت ابو جعفر کفت بعُدست و دوری معناه ان الحق اقرب الی العبد من ان یشار الیه فی جهة ه

کهمش بن الحسین الهمدانی رحمه الله تعالی

لقب وی ابو محمد بود از همدان بود با بسیاری از مشایخ صحبت داشته بود وی گفته است که شبی در همدان در خانهٔ خود نشسته بودم یکی در بزد با خود گفتم جنید باشد چون در بگشادم جنید بود سلام کرد و گفت قاصد زیارت تو آمده‌ام معلوم شد راستی خاطر تو و بازگشت دیگر روز در همدان طلب کردمش نیافتم و از جمعی که از بغداد رسیدند پرسیدم که فلان وقت وی غایب بود هیچ کس نشان نداد همان شب آمده بود و رفته ه

عمرو بن عثمان المکی الصوفی قدس سره

از طبقهٔ ثانیه است کنیت او ابو عبد الله است استاد حسین منصور حلاج است نسبت با جنید کند و با خراز صحبت داشته و از اقران ایشان است و ابو عبد الله نباجی را دیده بود و کان یقول ما صحبت احدا کان انفع لی صحبته و رؤیته من ابی عبد الله النباجی و عالم بوده بعلوم حقایق اصل وی از یمن است سخن او باریک شد وی را بکلام منسوب کردند و مهجور ساختند و از مکه بیرون کردند بجده رفت وی را قاضی کردند ه و فی کتاب صفة الصفوة لابن الجوزی انه توفی ببغداد سنة ست و تسعین و مائتین و قیل سبع و تسعین و قیل احدی و تسعین و یقال انه توفی بمکة و الاول اصح ه وی گفته المروة التغافل عن زلل الاخوان و قال ابو حفص المروة ان تبذل لاخوانک جاهک و مالک فی الدنیا و تخصهم بالدعاء فی العقبی ه و هم عمرو بن عثمان گفته لا یقع علی کیفیة الوجد عبارة لانه سر الله عند المؤمنین ه یعنی عبارت بر کیفیت وجد دوستان نیفتد زیرا که آن سر حق است بنزدیک مؤمنان و هر چه عبارت بنده از آن تعرف تواند کرد آن سر حق نباشد از آن که تکلف بنده بالکلیة از اسرار ربانی منقطع بوده ه و گویند که عمرو باصفهان آمد نوجوانی بصحبت وی پیوست پدر وی مانع آمد بیمار شد و مدتی برآمد روزی عمرو برخاست و با جمعی

فقرا

فقرا بعیادت وی رفت آن جوان التماس کرد که قوال چیزی بخواند عمرو بقوال اشارت کرد این بیت بخواند ه مالی مرضت فلم یعدنی عائد منکم و یمرض عبدکم فاعود ه چون بیمار این بشنید برخاست و بنشست و شدت بیماری او کمتر شد گفت دیگر بخوان قوال این بیت دیگر بخواند و اشد من مرضی علی صدودکم ه و صدود عبدکم علی شدید بیماری از وی زایل شد و صحیح النفس برخاست و پدر از اندیشهٔ که در دلش گذشته بود توبه کرد و وی را بعمرو تسلیم کرد و یکی از بزرگان طریقت شد

ه روزی علی سهل وی را گفت ما تقولون الذکر فی الجملة گفت وجود افراده مع معرفة اوصافه یافت یگانه داشتن او پس شناختن صفات او

ه شیخ الاسلام گفت که آدمی افراد مولی نیابد آنکه افراد مولی یابد نه آدمی است این که می خورد و می خسبد چیزی دیگر است

شاه شجاع کرمانی قدس الله روحه

از طبقهٔ ثانیه است از اولاد ملوک بود از رفیقان ابو حفص است با ابو تراب نخشبی و ابو عبد الله ذراع بصری و ابو عبید بسری صحبت داشته استاد ابو عثمان حیری است و وی با قبا رفتی و باب فرغانی و نوری و سیروانی و حیری با طیلسان رفتندی و دقاق با گلیم در زی گردان ه و شاه پیش از ابو حفص برفته از دنیا مات بعد سنة سبعین و مائتین و قیل قبل الثلثمائة و وی را کتابی است رد بر یحیی معاذ رازی در فضل غنی بر فقر که یحیی کرده و وی آن را جواب باز داده و فقر را بر غنی فضل نهاده چنانچه هست

ه شیخ الاسلام گفت از فضل درویشی تا آن تمام است و کفایت که مصطفی صلی الله علیه و سلم درویشی بر توانگری برگزید و حضرت حق وی را آن اختیار کرد و بپسندید و شاه شجاع بزرگ بوده خواجه یحیی عمار گفتی شاه شاهی بود ه روزی ابو حفص نشسته بود در نشابور شاه شجاع بر سر او بیستاد با قبا و از وی چیزی پرسید ابو حفص باز نگریست او را دید با قبا گفت

که تو شاه می گفت من شاهم در آن سوال بجای آورد که شاه است دانست
که آن سوال جزوی نتوانذ کرد گفت با قبا شاه گفت وجدنا فی القبا
ما طلبنا فی العباه شیخ الاسلام گفت شاه چهل سال نخفته بود بر طمع
وقتی • وقتی در خواب شد حق تعالی را بخواب دید بیدار شد و این بیت
بگفت ~ رایتک فی المنام سرور عینی فاحببت التنعس والمنام ما
پس از آن پیوسته می خفتی تا وی را خفته یا فتندی یا در طلب خواب
للمجنون ~ وانی لاستغشی وما بی غشیة لعل خیالا منک یلقی خیالیا
روزی شاه در مسجد نشسته بود درویشی بر پای خاست و دو من نان
خواست کسی نمی داد شاه گفت کیست که بنجاه حج من بخرد بدو من نان
و بدین درویش دهد فقیهی آنجا نشسته بود آنرا بشنید گفت ایها الشیخ
استخفاف با شریعت گفت هرگز خود را قیمت ننهادم کردار خود را چه قیمت نهم
ه وهم وی گفته من غض بصره عن المحارم وامسک نفسه عن الشهوات
وعمر باطنه بدوام المراقبه وظاهره باتباع السنة لم تخط له فراسة

ابو عثمان حیری قدس الله تعالی روحه عج ٧٣

از طبقهٔ ثانیه است نام وی سعید بن اسمعیل الحیری النیسابوری است
اصل وی از ری است شاگرد شاه شجاع است و با ابو حفص حداد و یحیی
معاذ رازی صحبت داشته است امام و یگانهٔ وقت بود استاد نشابوریان
با شاه شجاع از مرو بنشابور آمد ابو حفص وی را گفت اینجا بایست که شاه
آنجا اشغال و عیال دارد تو کسی نداری شاه بازگشت و وی پیش ابو حفص
بایستاد ابو حفص برای وی مجلس نهاد در ماه ربیع الاول سنه ثمان
وتسعین ومائتین برفته از دنیا و قبر وی در نشابور است ه وی را گفتند
جوانمردان که اند گفت ایشان که خود را نبینند ه وهم وی گفته الشوق
من ثمار المحبة ه وی را امام و مقتدای ربانی گفته اند که ربانی آن بود

که شاگردانرا بکمینه علم بپروراند تا قوی شود علم مهین را و وی چنان بود
در سخن ضعیف است اما در معاملت نیکوست ه وهم وی گفته التهاون
بالامر من قلة المعرفة بالآمر ~ زکریا بن دلویه رحمه الله تعالی عد ٧٤
کنیت وی ابو یحیی است از اهل نشابور بوده است از شاگردان احمد حرب
از جملهٔ زهاد و متوکلان بود و در لقمه نیک با حتیاط بوده است و از کسب
خود خوردی ابو عثمان حیری رحمه الله تعالی گفته است هر که چون ابو یحیی
زید او را اندیشهٔ مرگ نبود و اندیشهٔ بعد از مرگ هم نبود و وفات وی در سنه
اربع وتسعین ومائتین بوده بنشابور ~ زکریا بن یحیی الهروی رحمه الله تعالی عه ٧٥
از کبار مشایخ بود و مستجاب الدعوه احمد حنبل رحمه الله تعالی گفته است که
زکریا از جملهٔ ابدال است ابو سعید زاهد گفته است زکریا را دیدم و با او
صحبت داشتم از جملهٔ صدیقان بود وفات وی در هراة بود در رجب سنه خمس
وخمسین ومائتین ~ زیاد الکبیر الهمدانی رحمه الله تعالی عو ٧٦
از همدان بود و در صحبت جنید قدس سره بوده و فقیه و مستجاب الدعوه بود
که منش الهمدانی رحمه الله تعالی گفته است که وقتی در مسجد آدینه شدم زیاد را دیدم
در محراب نشسته و دعاء استسقا می کند هنوز دعا با خر نرسیده بود که باران
چنان بگرفت که بخانه باز نتوانستم آمد ~ ابو عثمان مغربی قدس الله تعالی سره عز ٧٧
وی از طبقهٔ پنجم است نام وی سعید بن سلام المغربی است شاگرد ابو الحسین
صایغ دینوری است از ناحیت قیروان مغرب بوده سالها در مکه مجاورت
کرده و آنجا سید الوقت و یگانهٔ مشایخ بوده آنجا وی را قصه افتاد بنشابور آمد
و در نشابور برفت در سنه ثلث وسبعین وثلثمایه قبر وی در نشابور است
پهلوی ابو عثمان حیری • و ابو عثمان نصیبی هر سه پهلوی یکدیگرند صحبت
داشته با ابو علی کاتب و حبیب مغربی و بو عمرو زجاج و ابو یعقوب نهرجوری را
دیده بود و صاحب کرامات ظاهر بود و فراست تیز • وی گفته که ابتداء

درآمدن من درین کار آن بود که من اسپی و سگی داشتم ودر یکی از جزایر بیوسته
شکار میکردم و کاسهٔ داشتم چوبین که دران شیر میکردم روزی خواستم
که ازان کاسه شیر خورم آن سگ بانگ بسیار کرد و بر من حمله آورد چنانک مرا
از شیر خوردن باز داشت چون بار دوم قصد کردم که شیر بخورم باز بر من
حمله کرد چون بار سیم خواستم که بخورم سر دران کاسه کرد و شیر را خوردن گرفت
در ساعت آماس کرد و بمرد همانا که وی دیده بود که ماری سر دران شیر کرده
بود خود را فدای من کرد چون آنرا دیدم توبه کردم و درین کار در آمدم
ه شیخ الاسلام گفت که ابو الحسین کواشانی مرا گفت که ابو عثمان مغربی
گفت که آن روز که من از دنیا بروم فرشتگان خاک باشند ابو الحسین گفت
که چون وی برفت من حاضر بودم در نشابور کس کس را نمی دید از بسیاری
گرد ه شیخ الاسلام گفت که وی سی سال در مکه بود در حرم بول نکرده بود
حرمت حرم را ه و بوعثمان گفته لا یجیٔ هذا الامر الا برائحة الدم ه
وهم وی گفته الاعتکاف حفظ الجوارح تحت الاوامر ه وهم وی گفته
هرکه صحبت توانگران بر صحبت درویشان برگزیند الله تعالی ویرا بمرگ دل
مبتلا کند ه وهم وی گفته العاصی خیر من المدعی لان العاصی ابدا یطلب
طریق توبته والمدعی یتخبط ابدا فی خیال دعواه

٧٨ ابو طالب الاخمیمی رحمه الله

از جملهٔ مشایخ بود و از وی کرامات بسیار ظاهر شد ابو عثمان مغربی گوید
ابو طالب را دیدم با مرغان سخن میگفت ه وهم ابو عثمان گوید که با ابو طالب
در سفر بودم در راه از سباع خوف عظیم پدید آمد و سباع بسیار بود ندمن
گفتم شبگیر می باید گذشت ابو طالب شب آنجا مقام کرد و من هیچ نخفتم
از خوف و او بخفت پس مرا گفت چرا نخفتی گفتم از خوف سباع خوابم نیامد
گفت هرکرا خوف حق بود از هیچ چیز نترسد چون تو از سباع می ترسی
بعد ازین با من صحبت نداری و برفت ه وی گفته است در مناجات

آلهی

آلهی اگر نه فرمان تو بودی کرا زهره بودی که نام تو بر زبان راندی ه

٧٩ طلحة بن محمد بن الصباح النیلی رحمه الله تعالی

از کبار اصحاب ابو عثمان حیری است مات سنة اثنتین وثلثمایة ابو عثمان
مغربی ویرا گفت خواهی ترا پندی دهم که پنجاه سال است تا خلق را می دهم
و نمی پذیرند گفت خواهم گفت تهمت بر کردار خود نه تا قیمت گیرد و تهمت از خلق
برگیر تا جنگ برخیزد ه شیخ الاسلام گفت که صحبت با الله تعالی سه جزو است
دیدن فضل او و عیب خود و عذر خلق واین را چهارم نیست ه عذر خلق
بین که همه آن می رود که او می خواهد ایشان زیر قدر و حکم او مضطرند و عیب
خود بین تا منت یاد آید ه شیخ الاسلام گفت که ابو عثمان نصیبی گفت که شبلی
گفت که دست بسر ابو یعقوب میدانی فرو آوردم دران وقت که بمصر میرفتم
گفتم جبرک الله هیچ موی نبود بر تن او که نگفت آمین ه

٨٠ ابو العباس بن مسروق قدس الله روحه

از طبقهٔ ثانیه است نام وی احمد بن محمد بن مسروق است از اهل طوس است
ببغداد ساکن شد وهم آنجا از دنیا برفت در سنهٔ تسع وتسعین ومائتین
وگفته اند که در صفر سنهٔ ثمان وتسعین ومائتین والله تعالی اعلم ه جنید
از وی حکایت کند از استادان ابو علی رودباری است شاگرد حارث
محاسبی و سری سقطی و محمد بن منصور و محمد بن الحسین البرجلانی است
با ایشان صحبت داشته از قدماء مشایخ قوم است واجلهٔ ایشان ه شیخ الاسلام
گفت که ابو العباس مسروق بغدادی گوید که شب شنبه نشسته بودمی و مادر و پدر من
برمن می گریستی از صعبی آن که من از نماز آدینه آمده بودمی و از بس که بیان
دیده بودمی و سخنان که شنیده بودمی ه سئل عن التصوف فقال خلو الاسرار
مما منه بد وتعلقها بما لیس منه بد ه وهم وی گفته من ترک التدبیر عاش
فی راحة

٨١ شیخ ابو العباس موره زن بغدادی رحمه الله تعالی

شیخ الاسلام گفت که وی گفته که خویشتن را مشغول کن بیش از آن که ترا در شغل افکند ٭ لقد جلب الفراغ علیک شغلاً ٭ واسباب البلاء من الفراغ

ابو عبد الله المغربی قدس الله تعالی روحه

از طبقهٔ ثانیه است نام وی محمد بن اسمعیل است گویند که استاد ابراهیم خواص و ابراهیم بن شیبان کرمانشاهی و ابوبکر بیکندی است و شاگرد ابوالحسین علی رزین هروی است و عمر ابو عبد الله صد و بیست و دو سال بود و عمر استاد وی ابوالحسین صد و بیست سال بود و ابوالحسین شاگرد عبدالواحد زید بصری است و عبدالواحد زید شاگرد حسن بصری است رحمهم الله تعالی و قبر ابو عبد الله بر سر کوه طور سیناست پهلوی استاد وی ابوالحسین علی بن رزین در زیر درخت خرنوب گویند که در سنه تسع و تسعین ومأتین برفته از دنیا ٭ و درست تر آنست که در سنه تسع و تسعین و مایتین برفته ٭ شیخ الاسلام گفته که وی هرگز تاریکی ندیده بود آنجا که خلق را تاریکی بودی ویرا روشنی بودی وی گفته بآن خدای که بوعبد الله مغربی را بیافرید که اگر الله تعالی مؤنت شهوت را از من باز ستاند مرا دوستر از آن باشد که اکنون مرا گوید در بهشت شو این آنست که علی بن ابی طالب کرم الله تعالی وجهه گفت اگر مرا اختیار دهند که در بهشت شو یا در مسجد من در مسجد شوم که بهشت نصیب منست بنزدیک او و مسجد نصیب اوست نزدیک من ٭ وقتی ابو عبد الله مغربی بر سر کوه سینا سخن می گفت سخن بجائی رسید که گفت بنده با وجدان نزدیکی جوید که فرد ماند فرد را سنگ از کوه بجنبید و پاره پاره می شد و بهامون می آمد ٭ و وی گفته افضل الاعمال عمارة الاوقات فی الموافقات ٭ و هم وی گفته ما فطنتُ الا هذه اللطایفة واحترقتُ بما فطنتُ ٭ ولابی عبد الله المغربی قدس سره ٭

یا من یعدّ الوصال ذنباً ٭ کیف اعتذاری من الذنوب

ان کان ذنبی لدیک جنی ٭ فانّنی منه لا اتوب ٭ و هم وی گفته ما رایت انصف من الدنیا ان خدمتها خدمتک وان ترکتها ترکتک ٭ هرگز از دنیا منصف تر چیزی ندیدم اگر ویرا خدمت کنی وی ترا خدمت کند و چون از وی اعراض کنی و طلب خداوند بر دست گیری از تو بگریزد و اندیشهٔ آن بر دلت نیاورد پس هر که بصدق از دنیا اعراض کند از شر او ایمن گردد و از آفت وی رسته شود

ابو عبد الله النباجی قدس الله سره

نام وی سعید بن یزید است وی از قدماء مشایخ است از اقران ذوالنون مصری و از استادان احمد ابی الحواری ٭ نباجی گفت الادب حلیة الاحرار ٭ و هم وی گفته لکل شیء خادم و خادم الدین الادب ٭ شیخ الاسلام گفت که بوعبد الله نباجی گوید که چشم بر دار که هیچ نشان روشن تر از تو نیست ٭ هم ابو عبد الله گوید که موسی علیه السلام گفت الهی من ترا کجا یابم گفت چون قصد درست کنی مرا یابی ٭ و کتانی گوید که چون قصد درست کردی ویرا بیافتی ٭ و حلاج گوید لا تعرّج آن یک گام است ٭ شیخ الاسلام گفت آن یک گام توئی چون از خود درگذشتی باو رسیدی ٭

ابو عبد الله الانطاکی قدس الله تعالی روحه

نام وی احمد بن عاصم الانطاکی است از اعیان قوم بود و از سادات ایشان و عالم بعلوم شریعت عمری دراز یافت و با قدما صحبت داشته بود و اتباع تابعین را دریافته و از اقران بشر و سری بود و مرید حارث محاسبی بود و بصحبت فضیل رسیده بود ٭ شیخ الاسلام گفت که وی گفته که از هیچ کس و هیچ چیز حسد نباید مگر از معرفت عارفان نه معرفت تصدیق ابو علی دقاق گوید معرفة رسمیة کقطرة وسمیة لا علیلاً تشفی ولا غلیلاً تشفی ٭ معرفت رسمی چون باران است تا بستانی نه بیمار را شفا دهد و نه تشنه را سیراب کرداند ٭ و هم انطاکی گفته ٭ انفع الفقر ما کنت به متجملاً و به راضیاً

نافعترین فقر آنست که توبدان متجمل باشی و بآن راضی یعنی جمال خلق هم
در اثبات اسباب بود وجمال فقر در نفی اسباب واثبات مسبب و
رجوع باو ورضا باحکام او زیرا که فقر فقد سبب بود وغنا وجود سبب
ونفی سبب با حق بود وبا سبب با خود پس سبب محل حجاب آمد وترک
اسباب محل کشف وجمال دوجهان در کشف ورضاست وناخوشی
عالم در حجاب وسخط واین بیانی واضح است در تفضیل فقر بر غنا والله
تعالی اعلم

ممشاد الدینوری قدس الله تعالی سره

از طبقهٔ ثالثه است از بزرگان مشایخ عراق است وجوانمردان ایشان
یگانه در علم با کرامات ظاهر واحوال نیکو با یحیی جلا و مه از وی از مشایخ
صحبت داشته واز اقران جنید ورویم ونوری وغیر ایشان بود گفته اند
که در سنهٔ تسع وتسعین ومأتین برفته از دنیا ٥ وی گفته که الله تعالی
عارف را آینهٔ داده است در سر که هرگاه در ان نگرد الله بیند ٥ شیخ الاسلام
گفت که ویرا در دل مؤمن جائی است که جزوی نرسد چون بتفرقه درماند
بآن بازگردد بیاساید حصری گوید که دوش می اندیشیدم که مرا گاه گاه
چنین تفرقه می بود حال مریدان وشاگردان من چگونه خواهد بود اگر
آن نبودی که دانستم که او جائی دارد در دل دوستان خود که جز وی آنرا نگیرد
وجز وی آنجا نگنجد پاره پاره شدمی ~ ما ابالی بعیونٍ وظنونٍ اتقیها
لی فی سری مرآة اری وجهک فیها ٥ وهم ممشاد گفته که چهل سالست
که بهشت با هرچه دروست بر من عرض می کنند گوشهٔ چشم بعاریت بآن ندادم
٥ شیخ الاسلام گفت که در صحبت وحضور او نگریستن بغیر او شرک است
باو والله تعالی بپیغمبر خود را صلی الله علیه وسلم می گوید ما زاغ البصر وما طغی
قل الله ثم ذرهم ٥ وهم ممشاد گفته هرگز بر هیچ پیر نشده ام وسوال نبرده ام
با دل صافی باو شده ام تا او خود چه گوید ٥ وهم وی گفته معرفت صدق

افتقارست بالله تعالی ٥ وهم وی گفته طریق الحق بعید والسیر مع الحق
شدید ٥ شیخ الاسلام گفت راه بحق دورست مگر او دست گیرد وصحبت
وصبر کردن وروزگار گذرانیدن با خداوند سخت است مگر او مونس بود
٥ وهم ممشاد گفته هر که بدوستی از دوستان وی انکار کند کمینه عقوبت وی
آنست که هرگز ویرا آن ندهند که او داشته ٥ ذوالنون گفته هر که بر نعره
زراقی که بزرق زند انکار کند هرگز آنرا بصدق نیابد یعنی برا صل آن انکار
کند ترا از زرق وی چه زرق وی بروی است تو راست نگر وراست بین
تا بهره یابی ٥ شیخ الاسلام گفت که ابو عامر گوید شاگرد ممشاد که روزی
پیش ممشاد نشسته بودیم جوانمردی از در خانه درآمد و میزبانی اجازت
خواست شیخ گفت توانی که صوفیانرا بخانه بری وبازار در میان نه شیخ
بهانه می جست اجابت نکرد چون بیرون شد اصحاب گفتند شیخ هرگز
چنین نکردی این چه بود ٥ شیخ گفت او از ین جوانمردان بود دنیا بدست وی
درآمد آن از دست وی بشد اکنون می آید وچیزی نفقات می کند
می خواهد که سرمایهٔ خود باز یابد تا مهر آن از دل بیرون نکند این باز
نیابد ٥ قال الشیخ عبد الله الطاقی رحمه الله تعالی سمعت محمد بن خفیف
یقول رایت ممشاد الدینوری فی النوم کانه قایم رافع یدیه الی السماء
وهو یقول یا رب القلوب یا رب القلوب والسماء تدنو من راسه
حتی وقعت علی راسه فانشقت وحمل ممشاد ٥ روزی ممشاد از در سرای
خود بیرون شد سگی بانگ کرد ممشاد گفت لا اله الا الله سگ برجای
بمرد ٥ وقال ممشاد ادب المرید فی التزام حرمات المشایخ وخدمة
الاخوان والخروج عن الاسباب وحفظ آداب الشرع علی نفسه ٥

الحسن بن علی المسوحی قدس سره

کنیت او ابو علی است گویند که از استادان جنید وابو حمزه است اما از اقران

ایشان است کان من کبار اصحاب سری السقطی ه جنید گوید که حسن
مسوحی را چیزی گفتم در انس گفت ویحک لو مات من تحت السماء ما استوحشت
اگر خلق بیکبار بمیرند مرا ملالت نیاید و وحشت نگیرد ه شیخ الاسلام
گفت محمد نفیس که محمد عبد الله گازر ویرا جایی تنها نشانده بود و هفته‌ای
فراموش کرده بود و ویرا عذر می‌خواست که من ترا فراموش کردم
گفت رحمک الله تعالی وحشت تنهایی از دوستان خود برداشته
سمنون المحب شعر علیک یا نفس بالتخلی فالعیش فی الانس والتسلی

٨٧ احمد بن ابراهیم المسوحی رحمه الله تعالی

کنیت او نیز ابو علی است و هو من اجلة مشایخ بغداد با سری سقطی صحبت
داشته و از وی روایت کند و از حسن مسوحی نیز ه و گفته‌اند که وی حج می‌کرد
با یک پیرهن و ردایی و نعلی نی انگر رکوه یا کوزه برداشتی جز آن که سبی شامی
در کوزه نهادی و بوی می‌کردی و از میانه بغداد تا مکه بآن بگذرانیدی
ه وی گفته من فتح له شیء من غیر مسألة فرده و هو محتاج الیه اخرجه
الله الی ان یاخذ مثله بمسألة

٨٨ رویم بن احمد بن یزید بن رویم قدس سره

از طبقهٔ ثانیه است کنیت او ابو محمد است و گفته‌اند که ابو بکر است و
ابو الحسین و ابو شیبان نیز گفته‌اند نبیرهٔ رویم مهین است که قرآت
از نافع روایت کند از بغداد است از اجلهٔ مشایخ آن فقیه بوده و عالم
بر مذهب داود اصفهانی ه شیخ الاسلام گفت که رویم خود را شاگرد
جنید می‌نمود از یاران ویست و مه از وی و من مولی از رویم دوستر
دارم که صد از جنید ه و ابو عبد الله خفیف گوید هرگز دیدهٔ من کس ندیده
که در توحید سخن گفتی چنانکه رویم ه سئل رویم عن التصوف فقال هو الذی
لا یملک شیئا و لا یملکه ه و قال ایضا التصوف ترک التفاضل بین الشیئین ه
خود را در آخر عمر میان دنیاداران پنهان کرد اما بآن شغل محجوب نگشتی

جنید

ه جنید گفته ما فارغ مشغولیم و رویم مشغول فارغ ه شیخ الاسلام گفت
رویم بزرگست تلبیس خود را بتوانگری و مهتری فرا نمودی وکیل قاضی بود
ویرا جاه بالش بود و احتشام تمام ه ابو عمرو زجاج یکچند خدمت
جنید می‌کرد ویرا گفته بود زنهار نزدیک رویم نروی چون زجاج را
عزم رفتن خاست با خود گفت از بغداد بروم رویم را نادیده باشم چون
کسی پرسد چه عذر آرم پنهان از جنید بوی شد ویرا دید در جاه بالش
و احتشام چون خلوت شد دخترکی از آن وی بنزدیک وی آمد رویم
بو عمرو را گفت اصحاب تو می‌گویند چرا این شغل بنگذاری و در میان ما
آیی چگونه آیم چرا شغل این کودکان بسازند تا بیایم ایشان را خبر کنم
از آنچ از وی یافتم و ایشان را علم توحید گویم ه شیخ الاسلام گفت که
جنید را می‌گفت و یاران او را ه چون ابو عمرو پیش جنید آمد کسی وی را
آگاه کرده بود که وی بنزدیک رویم رفت گفت هین بگوی چون دیدی
ویرا گفت بحقیقت بزرگوار گفت الحمد لله از بیم ترا می‌گفتم بوی مرو نباید
که در آن سیرت و تلبیس ویرا بینی ترا چشم تو نیاید مایهٔ خود بباد دهی
الحمد لله که نیکو دیدهٔ مردی بزرگست ه در فتوحات مذکورست که رویم
گفته من قعد مع الصوفیة و خالفهم فی شیء مما یتحققون به نزع الله
نور الایمان من قلبه ه وقتی کسی رویم را چیزی گفته بود از آن احتشام
و لباس گفت بدان می‌آیم که پای تابهٔ در سر بندم و ببازار برآیم و باک ندارم
ه ابو عبد الله خفیف بوی شد چون باز می‌گشت رویم دست بر کتف وی
نهاد و گفت ای پسر هو بذل الروح فلا تشتغل بترهات الصوفیة گفت
این کار جان فدا کردنست نه بترهات صوفیان مشغول نشوی ه
شیخ الاسلام گفت بذل روح نه آن بود که بغزا شوی تا ترا بکشند آنست
که با الله تعالی بر جان خود منازعت در نگیری جان و تن و دل در کار

او

کنی و هنوز برخود باقی کی نه که بهیچ رنج که ازو بتو رسد شکایت در کیری
ه کسی بنزدیک وی در آمد و ویرا گفت کیف حالک ه وی گفت کیف
حال من کان دینه هواه وهمته دنیاه لیس بصالح تقی ولا بعارف نقی
چگونه باشد حال آن کسی که دین او هوای او بود و همت او دنیای او نه
نیکو کاری از خلق رمیده و نه عارفی بود از خلق گزیده و این اشارت
بعیوب نفس است و همانا که در جواب بتحقیق حال سائل اشارت کرده است
ونیز روا بود که در آن وقت او را با و باز گذاشته باشند تا از وصف وجود
خود عبارت کرده است وانصاف صفت خود بداده ه وسئل رویم
عن الانس فقال ان تستوحش من غیر الله حتی من نفسک وسئل
عن المحبة فقال الموافقة فی جمیع الاحوال وانشده
ولو قلت لی مت مت سمعا وطاعة ، وقلت لداعی الموت اهلا ومرحبا
وقال الرضا استلذاذ البلوی والیقین هو المشاهدة ه شیخ الاسلام پس
از خراز رویم را مه نهادی بسر جنید ونوری را ه رویم گفت بیست سال
گذرانیدم که هیچ خوردنی در خاطر من نگذشت مگر بعد از آن که حاضر شده باشد
ه وهم وی گفت اخلاص آنست که رویت تو از عمل تو مرتفع شود
یعنی عمل را از خود نه بینی و ندانی ه وهم وی گفت فتوت آنست که برادران
خود را معذور داری در هر زلتی که از ایشان واقع شود وبا ایشان چنان
معامله نکنی که از ایشان عذر باید خواست ه وهم وی گفت اذا وهب الله
لک مقالا وفعالا فاخذ منک المقال وترک علیک الفعال فلا تبال فانها
نعمة وان اخذ منک الفعال وترک علیک المقال فنح فانها مصیبة
وان اخذ منک المقال والفعال فاعلم انها نقمة ه وهم وی گفت فقر را
حرمتی است وآن ستر واخفا وغیرت بر اوست هر که آن را کشف کرد
وبا خلق نمود اهل فقر نیست وویرا در فقر کرامتی نی ه وهم وی گفت

من حکم

من حکم الحکیم ان یوسع علی اخوانه فی الاحکام ویضیق علی نفسه فیها
فان التوسعة علیهم اتباع العلم والتضییق علی نفسک من حکم الورع
ه وهم وی گفت ادب المسافر ان لا یجاوز همته قدمه وحیثما وقف
قلبه یکون منزله

یوسف الحسین الرازی قدس الله سره

از طبقه ثانیه است کنیت او ابو یعقوب است شیخ ری وجبال بود در وقت
خویش امام بوده مرین طایفه را اما بشکوه تلبیسی طریق ملامت داشته
مردمان بر خویش شورانیدن وقبول ایشان بخویشتن ویران کردن
وخود را از چشمها بیفکندن ه شاگرد ذوالنون مصری است وبا ابو تراب
نخشبی ویحیی معاذ رازی وغیر ایشان صحبت داشته رفیق ابو سعید خراز
بوده در سفرها ویرا مکاتبات است با جنید سخت نیکو در سنه ثلاث واربع
وثلثمائة برفته از دنیا در وقت مردن گفت الهی خلق را با تو خواندم بجهد
ومرا چه توانستم بر خود بکردم از بد مرا بیکی بخش از ایشان پس برفت ویرا
بخواب دیدند گفتند حال تو چیست گفت الله تعالی مرا گفت آن سخن را باز
دیگر باز گوی باز گفتم گفت ترا بتو بخشیدم ه شیخ الاسلام گفت دانی که چرا
گفت ترا بتو بخشیدم میان خود وا و واسطه در نیاورد که میان او و ایشان وسیله
و واسطه هم اوست ه شیخ الاسلام وصیت کرد یاران خود را که یکدیگر را
بناز دارید که آنچه شما را می باید هم از شما آید میان ایشان ترجمه ووسیله
هم ایشان اند ه یوسف بن الحسین گفت بنزدیک ذوالنون رفتم بمصر
چون ویرا دیدم موی بر اندام من برخاست بمن نگریست وگفت از کجایی
گفتم از ری گفت بر تو زمین تنگ شده بود که بمصر آمدی گفتم آمدم تا خدمت
ترا دریابم گفت دور باش از آن که دروغ گویی یا خیانت کنی ه پس گفت
یا بنی صحح حالک مع الله لا یشغلک عنه شاغل ولا تشتغل بما یقول الخلق
منک فانهم لن یغنوا عنک من الله شیئا واذا صحت حالک مع الله ارشدک

یعنی و چون درست شود نسبت و ربط تو بحق

للطریق الیه واقتد بسنة النبی صلی الله علیه وسلم وظاهر العلم
وایاک ان تدعی فیما لیس لک فیما اهلک عامة المریدین الا الدعاوی
ه روزی از ذو النون طلب وصیت کرد کفت ایاک وهذه الاوراد المتصلة
فان النفس تالفها وانظر ما فیه مخالفة نفسک من صیام او فطر فاعلمها
فان فی متابعة النفس طاعة کانت او معصیة فتنة فما الفت النفس شیأ
الا وفیه بلاء وخطر ه ونیز ذو النون وصیت کرده است ویرا فقال لا تسکن
الی مدح الناس ولا تجزع من قبولهم وردهم فانهم قطاع الطریق واسکن
الی ما تحققه من احوالک سرا وعلنا ه ویوسف بن الحسین کفته الخیر کله
فی بیت ومفتاحه التواضع والشر کله فی بیت ومفتاحه الکبر ه

ص ۹۰ عبدالله بن حاضر قدس الله تعالی روحه

شیخ الاسلام کفته که وی خال یوسف بن الحسین است از متقدمان مشایخ بوده
از اقران ذو النون وهم از ذو النون ه یوسف بن الحسین می کوید که از مصر
می آمدم از پیش ذو النون روی بری نهاده چون ببغداد رسیدم خال من
عبدالله حاضر آنجا بود می خواست حج رود نزدیک وی شدم کفت از کجا
می آیی کفتم از مصر بری میروم می خواهم که مرا وصیتی کنی کفت بپذیری کفتم
باشد که بپذیرم کفت دانم که بپذیری کفتم بود که بپذیرم کفت چون شب در آید
برو وکتب خویش وهر چه از ذو النون نوشته در دجله انداز کفتم بیندیشم
آن شب از اندیشه خواب نبرد ومرا از دل بر نیامد دیگر روز ویرا
کفتم بیندیشیدم مرا از دل بر نمی آید کفت کفتم ترا که بپذیری کفتم چیز دیگر
کوی کفت هم بپذیری کفتم بپذیرم کفت چون بری شوی مکوی که من ذو النون را
دیده ام و از آن بازاری مساز یوسف کفت بیندیشم همه شب می اندیشیدم
این بر من صعب می آمد از کفت بپشیند دیگر ویرا کفتم این بر من صعب
می آید کفت کفتم که بپذیری آخر کفت ترا سخنی کویم که ترا از آن چاره نیست

کفتم

کفتم بکوی کفت چون بخانه باز شوی خلق را با خود مخوان که باو می خوانم
وچنان کن که همیشه الله تعالی در یاد تو بود ه شیخ الاسلام کفت که الله تعالی
با موسی علیه السلام کفت ای موسی چنان کن که همیشه زبان تو بیاد من بود
وهر جا که شوی کذر تو بر من بود ه ابو عبدالله نباجی یوسف بن الحسین را
کفت جهان از صادقان وراستان خالی شده است اکر توانی صدق لازم
کیر در جمیع احوال خود وبدان که در زمرهٔ مردان این راه درنیایی ومراتب
ایشان نیابی مادام که رد همه خلایق نشوی واز خالص بندکان الله تعالی
نکردی مکر بعد از مهاجرت ومفارقت خلایق یوسف الحسین کوید مرا
سخن هیچ کس ان نفع نرسانید که سخن ابو عبدالله نباجی زیرا که مرا دلالت
باسقاط جاه کرد ومن آنرا قبول کردم ثابت الخباز رحمه الله صا ۹۱
از قدماء مشایخ است با جنید ورویم صحبت داشته است وطریقت از ایشان
کرفته وبیوسته حکایت از ایشان کفتی ابو ثابت الرازی رحمه الله تعالی صب ۹۲
از مشاهیر علما وفقرا بوده وی کفته وقتی در مسجدی نشسته بودم
وکودکی را قرآن تعلیم می کردم یوسف بن الحسین بر آنجا بکذشت مرا کفت
شرم نداری که مخنثی را قرآن تعلیم کنی من با خود کفتم سبحان الله کودکی خرد
هشتی را چنین میکوید بس بر نیامد که آن کودک را با مخنثان دیدم بخدمت
وی رفتم وارادت کفتم سمنون بن حمزة المحب الکذاب قدس سره صج ۹۳
از طبقهٔ ثانیه است امام المحب کنیت او ابو الحسن است وکفته اند ابو القاسم
خود را کذاب لقب کرده بود تا نکفتندی باز ننکریستی یکانه بود در علم محبت
همه عمر از آن کفتی با سری سقطی و محمد بن علی القصاب وابو احمد القلانسی
صحبت داشته بود از اقران جنید ونوری است بیش از جنید برفته از دنیا
وبعضی کفته اند بس از وی ه وی کفته محبت بنده را صافی نشود تا زشتی بر همه
عالم ننهد ه وهم وی کفته اول وصال العبد للحق هجرانه لنفسه واول هجران

العبد للحق مواصلته لنفسه ~ روزی سمنون را بر کنار دجله دیدند شاخ چوبی
بر ران خود می‌زد و این ابیات می‌خواند ران وی بدریده بود و خون میرفت
و وی آگاه نی ~ کان لی قلب اعیش به ۰ ضاع منی فی تقلبه ۵
رب فاردده علیّ فقد ۰ ضاق صدری فی تطلبه ۰ واغث مادام فی رمق
یا غیاث المستغیث به ~ کویند که روزی سمنون این دو بیت برخواند ~
ترید منی اختبار سری ۰ وقد علمت المراد منی ۰ ولیس لی فی سواک حظ ۵
فکیف ماشئت فاختبرنی ۰ در حال باحتباس بول شد امتحان کردند جزع نمی‌کرد
و صبر می‌نمود آن شب چند کس از اصحاب وی در خواب دیدند که سمنون دعا
و تضرع می‌کند و از خدای تعالی شفا می‌خواهد چون سمنون آنرا دانست که
مقصود ازان تأدب بآداب عبودیت است و اظهار عجز نه سترحال کرد
مکتبها می‌کشت و با کودکان می‌گفت ادعوا لعمکم الکذاب ۵ شخصی ویرا دید
سر در کشیده بعد از ساعتی سر برآورد و زفیری کرد و این بیت بخواند
ترکت الفؤاد علیلاً یعاد ۰ وشردت نومی فمالی رقاد ۵ ابو احمد
قلانسی گفته که ورد سمنون در هر شبانروزی پانصد رکعت بود ۵ و هم وی گفت
که مردی در بغداد چهل هزار درم بر فقرا نفقه کرد سمنون گفت یا با احمد
ما را استطاعت این نفقه نیست برخیز تا بگوشهٔ بازرویم و بهر درمی یک رکعت
نماز بگذاریم پس بمداین رفتیم و چهل هزار رکعت نماز کردیم ۵ غلام الخلیل
شخصی بود مرائی خود را پیش خلیفه بصوفی کری معروف ساخته بود
و همواره از مشایخ و درویشان سخن ناخوش بخلیفه رسانیدی تا ایشان
مهجور شوند و اعتبار وی بیفزاید ۵ روزی زنی را چشم بر سمنون افتاد
خود را بروی عرض کرد سمنون التفات ننمود زن بنزدیک جنید رفت
و گفت سمنون را بگوی تا مرا بزنی کند جنید را ازان ناخوش آمد وی را
زجر کرد ۵ آن زن پیش غلام الخلیل شد و تهمتی چنان که زنان نهند بر سمنون نهاد

غلام

غلام الخلیل سعایت بر دست گرفت و خلیفه را بروی متغیر گردانید
بفرمود تا ویرا بکشند چون سیاف را آوردند خواست تا بقتل او فرمان
دهد زبانش بگرفت کشتن او را تأخیر کردند شب خلیفه را بخواب
نمودند که زوال ملک تو در زوال حیات اوست دیگر روز او را بخواند و عذر
خواست ~ و انشد ابو فراس لسمنون المحب ~
وکان فؤادی خالیاً قبل حبکم ۰ وکان بذکر الخلق یلهو ویمرح
فلما دعا قلبی هواک اجابه ۰ فلست اراه عن فنائک یبرح
رمیت ببین منک ان کنت کاذباً ۰ وان کنت فی الدنیا بغیرک افرح
وان کان شیء فی البلاد باسرها ۰ اذا غبت عن عینی بعینی یملح
فان شئت واصلنی وان شئت لا تصل ۰ فلست اری قلبی لغیرک یصلح

زهرون المغربی قدس الله تعالی روحه

از اهل طرابلس است از اقران مظفر کرمانشاهی در صحبت یکدیگر بمکه
رفته اند زهرون در پیش و مظفر پس او و سیده زن مظفر پس ایشان
و همه در رمله برفته اند از دنیا رحمهم الله تعالی ۵ ابو عبدالله مغربی
کوید که هیچ جوانمردی ندیدم از جوانمردان چون زهرون ۵ شیخ الاسلام
گفته که وقتی بتماشا بیرون شده بود با جمعی از درویشان این دو بیت
برخواندند ~ وسنا برق نفی عنی الکری ۰ لم یزل یلمع لی من ذی طوی
منزل سلمی به نازلة ۰ طیب الساحة معمور الفنا ۰ وی بخروشید
و بانگی چند بزد و لختی شور کرد و باز گشت گفت من تماشای خود بکردم

عمرو بن الوثابه رحمه الله تعالی

کنیت ابو الاصبع ۵ شیخ الاسلام گفته که در کتاب احمد بن ابی الحواری دیدم
که وی شیخ بوده بمکه و بشام از دنیا برفته و ویرا بخواب دیدند و از حال
وی پرسیدند گفت حاسبونا فدققوا ثم منوا فاعتقوا شمار با من در گرفتند

قدس الله تعالی روحه

خود خود پس منت نهادند و بیکباد بگذاشتند **میمون المغربی** صو ٩٦
هو من اهل المغرب وکان من اهل السیاحین وهو من قدماء المشایخ وکان
یرافق اباموسی الدیبلی فی الاسفاد وکان صاحب آیات وکرامات
وی سیاه بوده چون در سماع درآمدی سفید شدی ویرا گفتند که حال تو
در سماع می گردد گفت اگر شما نیز ازان آگاه باشید که من آگاهم حال
شما هم بر شما بگردد وحُکی انه کان معه جراب کلما اراد شیئاً
ادخل یده فیه واخرجه منه **سعدون مجنون رحمه الله تعالی** صز ٩٧
عطا بن سلیمان گوید وقتی در بصره قحط افتاده بود مردمان باستسقا
بیرون شده بودند ومن با ایشان بودم در میان گورستان آوازی
شنیدم باز نگریستم سعدون مجنون را دیدم در چهار طاقی ازان گورستان
نشسته دست بر زانوی خود و با خود چیزی می گفت پیش وی رفتم
وسلام کردم گفت وعلیک السلام عطا من کشف عنک الغطا پس
گفت این چه انبوهیست نُفخ فی الصور ام بُعثر من فی القبور گفتم نه
باستسقا آمده اند که تنگی افتاده گفت تو با ایشان آمدهٔ گفتم آری
گفت بقلب سماوی ام بقلب خاوی پس گفت خواهی که من آب بخواهم
گفتم چرا نخواهم گفت خداوندا بآن راز دوشینهٔ من بر تو باران در ایستاد
و گفت ای عطا تا نزنند مرو که تا نزنند نباید شد

عطا بن سلیمان رحمهٔ الله تعالی صح ٩٨
از زهاد بصره است بزرگ وقت خود بوده روزی بیمار بود در آفتاب
خفته ویرا گفتند چرا با سایه نیایی گفت میخواهم که بسایه آیم اما میترسم
که مرا گویند در راحت نفس خود گام برگرفتی

علی بن سهل بن الازهر الاصفهانی قدس الله تعالی سره صط ٩٩
از طبقهٔ ثانیه است کنیت او ابو الحسن است از قدماء مشایخ اصفهان

شاگرد

شاگرد محمد بن یوسف البناست از اقران جنید بوده و میان ایشان
مکاتبت و رسالت بوده با ابو تراب نخشبی صحبت داشته وکان له
ریاضة عظیمة ربما کان امتنع عن الاکل والشرب عشرین یوما یبیت
فیها قائما هائما بعد ان کان نشوه نشو ابناء النعمة والمترفین
وی گفته که ما احتلمت قط الا بولی وشاهدین وقتی عمرو بن عثمان
مکی را بمکه سی هزار درم وام برآمد باصفهان آمد بنزدیک علی سهل اصفهانی
تا ویرا یاری دهد علی سهل وام ویرا معلوم کرد که چندست نقد کرده
بمکه فرستاد و اورا آگاه نکرد پس اورا بنواخت و گسیل کرد وی میرفت
دلی از وام پر اندیشه چون بمکه رسید وام را باز داده یافت بر آسود
شیخ الاسلام گفت دانی که علی سهل چرا چنان کرد از بیم عذر خواستن
و بار شکر گذاردن که هیچ آزاد مرد آنرا برنتابد علی سهل گوید
روا نیست پیش ما که این طایفه را درویش خوانند که ایشان توانگرترین
خلق اند شیخ الاسلام گفت حق سبحانه وتعالی هرجا مهای نیکو بدینی
داران داد فرجامه بدرویشان داد وطعام پاکیزه بایشان داد
و لذت طعام بدرویشان داد وهم علی گفته اعاذنا الله وایاکم
من غرور حسن الاعمال مع فساد بواطن الاسرار وهم وی گفته
التصوف التبری عمن دونه والتخلی عمن سواه وی را پرسیدند از وی
از حقیقت توحید گفت قریب من الظنون بعید من الحقایق وانشد
لبعضهم فقلت لاصحابی هی الشمس ضوؤها قریب ولکن فی تناولها بعد
شیخ الاسلام گفت که علی سهل را گفتند روز بلی را یاد داری گفت چون
ندارم گویی که دی بود وبعضی این سخن را با بو جعفر محمد بن باذه گوی
نیز از شاگردان محمد بن یوسف البناست نسبت کرده اند چنانک
در کتاب سیر السلف مسطورست وی تواند بود که این سخن از مرد بزرگ

واقع شده باشد وی نواند بود که یکی از فلان را سهوی افتاده باشد ٥
شیخ الاسلام گفت درین نقص است صوفی را دی و فردا نه بود آن روز را
هنوز شب نیامده صوفی دران روز نیست ٥ وکان علی بن سهل یقول لیس
موتی کموت احدکم انما هو دعاء واجابة ادعی فاجیب فکان کما قال
کان یوما قاعدا فی جماعة فقال لبیک ووقع میتا ٥ ٥

ق ١٠٠ **محمد بن یوسف بن معدان البنا قدس الله تعالی سره**

کنیت او ابو عبد الله است گفته اند که وی از سیصد شیخ کتابت حدیث
کرده بود پس ارادت خلوت وانقطاع بروی غالب شد و بعزیمت
مکه بیرون رفت وبادیه را بقدم تجرید قطع کرده ٥ وگفته اند که وی
در روز بعمل بنایی مشغول بودی از آنچه حاصل کردی بحقری بنفقه
خود صرف کردی وباقی را بر فقرا تصدق نمودی وبا وجود کسب وعمل
هر روز یک ختم قرآن بکردی چون نماز خفتن بگزاردی بسوی کوه رفتی
وتا صبح آنجا بودی وبسیار میگفتی خداوندا مرا بشناسائی ومعرفت
خود روزی کن یا کوه را فرمان ده تا بر سر من فرود آید که ما آشنایی
وشناسایی تو زندگانی نمی خواهم ٥ ووی گفته که چون بمکه در آمدم
دیدم که پیران در مقام ابراهیم نشسته اند نزدیک بایشان بنشستم قاری
خواند که بسم الله الرحمن الرحیم بر دل من چیزی واقع شد فریادی
کردم پیران قاری را گفتند خاموش کن پس مرا گفتند ای جوان ترا
چه بود که فریاد کردی وهنوز قاری یک آیت ناخوانده من گفتم با سمه
قامت السموات والارضون وباسمه قامت الاشیاء وکفی ببسم الله سماعا
همه پیران برخاستند ومرا در میان خود بنشاندند وگرامی داشتند ٥
وهم وی گفته که در مکه بسیار دعا میکردم که یا رب دل مرا بخود آشنایی
وشناسایی ده یا جان مرا بستان که مرا بی شناخت تو بجان حاجت نیست

درخواب دیدم که گوینده می گوید اگر این می خواهی یکماه روزه دار وبا کس
سخن مگوی پس بزمزم درای وحاجت خواه چون ماه تمام شد بزمزم
در آمدم ودعا کردم هاتفی از چاه زمزم گفت یا ابن یوسف اختر من الامرین
واحدا ایهما احب الیک العلم مع الغنی والدنیا ام المعرفة مع القلة
والفقر پس از چاه زمزم آواز آمد که قد اعطیت قد اعطیت وگویند که
جنید قدس سره بفضل وکمال وی قایل بوده ودر رسالتی که بشیخ علی سهل
اصفهانی فرستاده نوشته بوده است که سل شیخک ابا عبد الله ما الغالب
علیک پس علی بن سهل از وی سوال کرد گفت بنویس بوی که والله غالب
علی امره **محمد بن فاذه رحمه الله تعالی**

قا ١٠١ کنیت او ابو جعفر است از شاگردان محمد یوسف بناست کان مجتهدا قویا
فی العبادة سخیا فی البذل والعطیة ٥ هر روز سه ختم قرآن ورد داشت
وی را از پدر میراث بسیار رسید سالها بر محمد بن یوسف وعیال او
نفقه کرد چنانک وی ندانست دوستی داشت وی را فرموده بود که ما یحتاج
وی را می خرید وبمنزل وی می برد ووی را گفته بود که هیچ کس را ازان آگاه
نکند چون چند سال برین گذشت محمد بن یوسف دوست وی را الحاح
تمام کرد که بگوی چه کس است این که کفایت مونت عیال من میکند گفت
محمد بن فاذه گفت جزاه الله عنی با فضل الجزاء ٥ عزیزی در میان زمستان
بر محمد بن فاذه در آمد او را دید با یک پیرهن نشسته گفت یا ابا جعفر
سرما نمی یابی گفت دست خود بیار وبگوی لا اله الا الله دست خود بزیر
پیرهن وی در آوردم وگفتم لا اله الا الله دیدم که از گرمی عرق میکرد

قب ١٠٢ **سهل بن علی [بن عبد] الله المروزی رحمه الله تعالی**

وی بود که در سرای عبد الله مبارک شد گفت این کنیزکان مطرب آراسته
کرده چرا بر بام کرده چرا از بام فرو نخوانی ابن المبارک گفت چنین کنم

جون بیرون شد کفت بکوشید ویرا دریابید کههم اکنون می رود از دنیا
آن که او بر بام من دید حورانند که بذیرهٔ وی فرستاده اند از بهشت که بر بام
من هیچ کنیزک نبود و وی دروغ نکوید جون از سرا بیرون رفت حالی
جان بداد ٥ سهل علی مروزی را برسیدند که از نواختهای الله تعالی که
بنده را بآن بنوازد کدام مِه است کفت فراغت دل مصطفی کفت صلی الله
علیه وسلم نعمتان مغبون فیهما کثیر من الناس الصحة والفراغة ٥ وهم سهل
علی کوید الفراغ بلاء من البلایا ٥ شیخ الاسلام کفت که کسی را که تقوی
بر وی غالب نبا شد ویرا شغل به از فراغت باشد تا از فراغت وی را
بلایی نخیزد اما آن که متقی بود و صاحب ورع و خداوند دل ویرا فراغت
مُلکی بود بی بها و فراغت دل خانهٔ صحبت حق است سبحانه و درویشی
دکان این کار ٥ ابن جریح کوید هرکه او را طریق عزم نیست او را
برزیادت روی نیست

علی بن حمزة الاصفهانی الحلاج رحمه الله تعالی

قج ۱۰۳

شیخ الاسلام کفت که وی نه حلاج بود جون حسین منصور شاکرد
محمد بن یوسف بنا بود باصفهان ٥ علی بن حمزه کفته است که من
روزکاری نزدیک محمد بن یوسف بنا می بودم باصفهان و با وی می نشستم
و او در علم حلال خوردن فراوان کفتی از حکایات او می نوشتم وقتی
از نزدیک او بحج شدم جون باز کشتم ببصره رسیدم خبر وفات محمد بن یوسف
ببصره رسید بغمی رسیدم که صفت نتوان کرد کفتم اصفهان مرا بی بنا بد
ببصره بنشستم نزدیک شاکردان سهل تستری و ایشان از وی حکایت
می کردند و از سخنان وی جیزی باز می کفتند ٥ وقتی که سخنی رفتی که مرا
خوش آمدی از کسی درخواستی که برای من بنوشتی که من امی بودم روزی
برکنار آب طهارت می کردم هرجه نوشته بودم از آستین من در آب افتاد
وتباه شد رنجی بمن رسید عجب عجب که بروزکار دراز جمع کرده بودم

آن شب

آن شب سهل تستری را بخواب دیدم مرا کفت ای مبارک رنجه شدی که
دفترهای تو در آب افتاد کفتم آری ای استاد کفت حق دوستی آن سخنان
و حق الله از خود طلب نکنی و حق دوستان او کفتم ای استاد مرا طاقت این
نیست درین سخن بودیم که مصطفی را صلی الله علیه وسلم دیدم که می آمد با جماعتی
یاران از اصحاب صفه من جون آنرا بدیدم از شادی بیش مصطفی صلی الله
علیه وسلم دویدم در روی من خندید کفت جرا نکویی این صدیق را
یعنی سهل تستری را که دوستی این طایفه و این سخنان عین حقیقت است
آن می‌ماند که مصطفی صلی الله علیه وسلم آمده بود که با سهل از آن سخن
کوید سهل کفت استغفر الله یا رسول الله مصطفی صلی الله علیه وسلم
بخندید از شادی آن بیدار شدم ٥ شیخ الاسلام کفت که دوستی این کار
این کار است نزدیک است که انکار برین کار ربود که از حقیقت
هیچ جیز مجاز نرود ٥ غلام الخلیل در آخر عمر مجذوم شد یکی از بزرکان
این طایفه شنید کفت یکی از ناریسدکان متصوفه همت در روی بسته است
و نیک نکرده که او منازع این طایفه بود کاه کاه اعمال ایشان بوی الحاح
می کرد تا خدایش شفا دهاد این سخن با غلام الخلیل کفتند از آن توبه
کرد و هرجه داشت بیش مشایخ فرستاد قبول نکردند بنکر که انکار این
طایفه آخر آن مرد را بتوبه رسانید کسی که اقرار داشته باشد خود جون بود

علی بن شعیب السقا قدس الله تعالی روحه

قد ۱۰۴

از حیرهٔ نشابور بود و با ابوحفص صحبت داشته بود کویند که وی بنجاه
و بنج حج کزارده بود همه از نشابور احرام بسته و در زیر هر میل دو رکعت
نماز کزارده و برا کفتند این نماز جیست کفت لیشهدوا منافع لهم
این منافع منست از حج من با و ٥ وقصد اندیشه کردن وی در قرب
الله تعالی و غایب کشتن وی از خود سیزده روز در بیان احوال ابوحمزه

بغدادی گذشت ٥ شیخ الاسلام گفت که از قرب الله تعالی بخود اندیشیدن
حیرتست و نیندیشیدن جنایت **علی بن موفق البغدادی رحمه الله تعالی** قه ١٠٥
از قدماء مشایخ عراق بوده سفر بسیار کرده ذوالنون مصری را دیده
بود ٥ شیخ الاسلام گفت که ویرا شصت و چهار حج آرند ٥ وقتی حج کرده بود
با خود میگفت بتاسف که میشوم و میآیم نه دل و نه وقت من خود در حج ام
آن شب حق تعالی را بخواب دید که ویرا گفت ای پسر موفق تو بخانه خویش
خوانی کسی را که نخواهی اگر من ترا نخواستی نخواندی و نیاوردی ٥ وی گفته
که خداوندا اگر من ترا از بیم دوزخ می پرستم در دوزخم فرود آر و اگر با مید
بهشت می پرستم مرگزم در آنجا جای مده و فرومیار و اگر بمهر می پرستم یک دیدار
بنمای و پس از آن هرچه خواهی کن **ابواحمد القلانسی قدس الله تعالی سره** قو ١٠٦
وی از قدماء مشایخ است نام وی مصعب بن احمد البغدادی است
گویند که اصل وی از مروست از اقران جنید و رویم بوده ٥ و فی التاریخ
تخ ابواحمد القلانسی سنة تسعین و مائتین و مات بمکة بعد انصراف
الحاج ... ابواحمد قلانسی گفته که روزی درمیان قومی بودم گفتم
که ازار من درمیان سخن از من بر تیدند که تو گفتی آن من ٥ شیخ الاسلام
گفت نه ادبست درمیان صوفیان که گوی ازار من یا نعلین من از آداب
ایشانست که خود را درمیان یاران چیزی ملک نه بینند مگر بضرورت
ظاهر ٥ شیخ سیروانی گوید که چون صوفی بگوید که نعلین من ازار من باید
که در وی ننگری یعنی که اینها ملک نباشد چون احمد قلانسی بیمار شد
و محتضر گشت گفت خداوندا اگر مرا بنزدیک تو هیچ قدری بودی
مرگ من بین المنزلین بودی ضرورتی واقع شد ویرا در محفه
بیرون آوردند که بجائی دیگر برند در راه بمرد ٥

ابوالغریب الاصفهانی رحمه الله تعالی قز ١٠٧

از محققان بود صاحب آیات و کرامات در عشق بعین جمع رسیده بود
او را حلولی خواندند ٥ شیخ ابوعبدالله خفیف او را دوست داشتی
و با او مزاح کردی ٥ وقتی در شیراز از زندگانی خود نومید گشت یاران
خود را بیش خود خواند و گفت از بهر خدای مرا بشما یک حاجت است
روا خواهید کرد گفتند آری بگوی گفت چون مرا اینجا مرگ آید مرا در گورستان
گبران دفن کنید یاران متحیر گشتند که این چیست گفت خداوند را
گفته بودم که اگر مرا بنزدیک تو هیچ قدری هست مرا بطرسوس مرگ ده
اکنون اینجا می میرم دانستم که مرا بنزدیک وی هیچ قدری نیست عن قریب
در وی آثار صحت بدید آمد و برخاست و بطرسوس شد و آنجا برفت
٥ یکی ازین طایفه گوید که بر ابوالغریب در آمدم در طرسوس و مر دو ران
وی آماس کرده بود و از سرون وی تا زانو بشکافته بود و ریم و خون
بسیار میرفت و حالتی عجب داشت یکی از وی پرسید که چونی گفت چنین
که می بینی اما هنوز نگفته ام که مسنی الضر **ابوعبدالله القلانسی رحمه الله** قح ١٠٨
وی از کرام قوم و بزرگان این طایفه است ٥ وی گفته که در بعض
سیاحات خود در کشتی نشسته بودم بادی برخاست و طوفانی عظیم
شد اهل کشتی بدعا و تضرع در آمدند و نذرها کردند مرا گفتند تو نیز
نذری بکن گفتم من از دنیا مجردم چه نذر کنم الحاح بسیار کردند گفتم
با خدای تعالی نذر کردم که اگر از آنچه در آنم خلاص یابم هرگز گوشت
فیل نخورم گفتند این چه نذرست که میکنی هرگز کسی گوشت فیل خورده است
گفتم همچنین در خاطر من افتاد و خدای تعالی بر زبان من گذرانید
ناگاه کشتی بشکست و من با جماعتی با کنار افتادم و چند روز گذشت
که هیچ نخوردیم درمیان آنکه نشسته بودیم ناگاه فیل بچه پیدا شد وی را
بگرفتند و بکشتند و از گوشت وی بخوردند و بر من عرض کردند

گفتم من نذر کرده‌ام که گوشت فیل بخورم الحاح کردند که مقام اضطرار است
و نقض عهد رخصت است من فرمان نبردم و از عهد خود برنگشتم
چون چیزی بخوردند در خواب شدند هنوز ایشان در خواب بودند
که مادر آن فیل بچه آمد و بوی می‌کشید تا با ستخوانهای بچهٔ خود رسید آنرا
بوی کرد بعد از ان آمد و آن مردمان را بوی کردن گرفت از هر کدام که
آن بوی می‌یافت ویرا در زیر دست و پای می‌مالید و می‌کشت تا همه را بکشت
پس بسوی من آمد و مرا بوی کرد تا دیری و از من هیچ بوی نیافت پشت
بجانب من کرد و بخرطوم خود بمن اشارت کرد که سوار شو من در نیافتم
پای خود را بالا داشت دانستم که می‌خواهد که سوار شوم سوار شدم پس
اشارت کرد که راست بنشین راست بنشستم در رفتن ایستاد بشتاب تمام
تا آورد مرا در شب بموضعی که زراعت و سیاهی می‌نمود و اشارت کرد که
فرود آی فرود آمدم باز گشت بشتاب تر از بیشتر چون بامداد کردم
جماعتی پیدا شدند و مرا بخانهٔ خود بردند و ترجمان ایشان حال
من پرسید قصه را باز گفتم مرا گفتند می‌دانی که از آنجا که ترا آورده است
تا اینجا چند راه است گفتم نه گفتند هشت روزه راه است که ترا بیک شب
آورده

قط ۱۰۹ ابو عبد الله بن الجلا قدس الله تعالی روحه

از طبقهٔ ثانیه است نام وی احمد بن یحیی الجلا است و گفته‌اند که محمد بن
یحیی و احمد درستتر است ○ بغدادی الاصل است اما برمله و دمشق بوده
از اجلهٔ مشایخ شام است شاگرد ابو تراب نخشبی و ذوالنون مصری است
و از ان پدر خود یحیی الجلا و با ابو عبید بسری بوده در صحبت و سفر
استاد دقی بوده عالم بوده و صاحب ورع ○ وقتی ابو الخیر تیناتی ابو عبد الله
جلا را دید که در هوا میرفت در میغ ابو الخیر آواز داد که بشناختم جواب داد
که بشناختی ○ شیخ الاسلام گفت ابو الخیر شناخت شخص را می‌گفت و

ابو عبد

و ابو عبد الله شناخت مقام و شرف را ○ شیخ الاسلام گفت که ابو بکر
واسطی با جلالت خود گفته که من مردی و نیم دیده‌ام آن مرد تمام ابو امیّهٔ
الماجوری و آن نیم مرد ابو عبد الله الجلا واسطی را گفتند چون آنرا
مرد تمام گفتی و این را نیم مرد گفت ابو امیّهٔ ماجوری از دست هیچ
مخلوقی چیزی نخورد کان یأکل ممّا لیس للمخلوقین فیه صُنع و ابن جلا
از مال مردی می‌خورد که اورا علی بن عبد الله القطّان گفتندی ابو بکر
واسطی کسی را نه پسندیدی از خوارئ خلق بنزد یک او از عزیزئ
توحید در علم ○ ابو عبد الله جلا را پرسیدند از محبت گفت ما لی و للمحبّة
و انا ارید ان اتعلّم التوبة ○ ویرا پرسیدند که متی یستحق للفقیر اسم الفقر
گفت اذا لم یبق علیه من نفسه مطالبة ظاهرًا و باطنًا ○ شیخ الاسلام
گفت سیصد تن با ابو تراب نخشبی در بادیه شدند باد کوها دو تن با او
ماندند ابو عبد الله الجلا و ابو عبید بسری

قي ۱۱۰ ابو عبد الله خاقان الصوفی

وی از کبار صوفیهٔ بغداد است شیخ جعفر حذّا گفته است که وی
صاحب کرامات بوده و از ابن قصّاب رازی نقل کرده است که گفت
پدر من در بازار بغداد دکانی داشت من بر در دکان نشسته بودم
ناگاه شخصی بگذشت مرا گمان آنست شد که وی از فقرای بغداد است و من هنوز
بحد بلوغ نرسیده بودم خاطر من بجانب وی کشش کرد برخاستم و بروی
سلام گفتم و با من یک دینار بود بوی دادم آنرا بستد و روان بگذشت
و با من چندان التفات نکرد با خود گفتم که این دینار را ضایع کردم
در عقب وی روان شدم تا بمسجد شونیزیه رسید آنجا دید که سه تن
از فقرا نشسته‌اند آن دینار را بیکی از ایشان داد و خود در نماز ایستاد
آن کس که دینار را گرفته بود بیرون رفت و من در عقب وی رفتم تا طعام
خرید و پیش یاران آورد و با هم بخوردند و آن شخص همچنان در نماز بود

چون از طعام فارغ شدند روی بایشان کرد و گفت هیچ میدانید که مرا چه چیز از موافقت شما باز داشت گفتند نی ای استاد گفت جوانی آن دینار را بمن داد من تا این زمان از خدای تعالی در میخواستم که دنیا از بندگی دنیا آزاد گرداند و آزاد گردانید ابن قصاب گوید که من پیش وی نشستم و گفتم راست میگویی ای استاد و وی شیخ خاقان صوفی بود توفی سنه تسع و سبعین و مائتین

ابو عبید الله البسری قدس الله تعالی سره

نام وی محمد بن حسان است از قدماء مشایخ است با ابو تراب نخشبی صحبت داشته قال ابن الجلاء رحمه الله لقیت ستمایة شیخ ما رایت منهم مثل اربعة ذو النون المصری و ابو تراب النخشبی و ابو عبید الله البسری و ابو العباس بن عطا قدس الله تعالی ارواحهم ٥ یکی از اصحاب ابو عبید بسری گفته که وی بکاری مشغول بود و تا وقت چاشت روز نماز نکرده بود دو کس ازین طایفه آمدند که یا ابا عبید چه میروی گفت نی پس روی بمن کرد و گفت شیخ تو و آن خود را خواست قادرترست ازیشان بر آنچه میگویند یعنی طی ارض ٥ میگویند که چون رمضان شدی ابو عبید بخانه درآمدی و اهل بیت را گفتی که در خانه را بروی برآوردندی و سوراخی بگذاشتی و هر شبی نانی از آنجا بینداختی چون روز عید آمدی در خانه باز کردندی آن سی نان در زاویه خانه نهاده بودی نه هیچ خورده و نه آشامیده و نه خواب کرده و سی شبانروز بر یک طهارت نماز گزارده ٥ گویند که ابو عبید بغزا رفت بر اسب کره سوار در اثنای آن اسب کره بیفتاد و بمرد گفت خداوندا این اسب کره را عاریت بمن ده چندانکه به بسری برسم اسب کره از زمین برخاست زنده چون از غزا فارغ شد و به بسری رسید پسر خود را گفت زین اسب کره را بردار پسر وی گفت گرم است و عرق دارد گفت بردار که وی عاریت است چون زین ازوی گرفت بیفتاد مرده ٥ و وی گفته

که النعم طرد فمن رضی بالنعم فقد رضی بالطرد و البلاء قربة فمن ساء ه البلاء فقد احب ترک القربة و التقرب الی الله تعالی ٥ و گویند که روزی با اصحاب خود در دمشق جایی نشسته بود سواری بگذشت و در عقب وی غلامی غاشیه بر دوش میدوید خشم آلود چون برابر ابو عبید و اصحاب وی رسید گفت اللهم اعتقنی و ارحنی منه ٥ پس روی با بو عبید کرد و گفت ای شیخ مرا دعایی کن ابو عبید گفت اللهم اعتقه من النار و من الرق فی الحال مرکوب آن سوار سوار را بینداخت التفات بآن غلام کرد و گفت ترا آزاد کردم خاصة لوجه الله غلام غاشیه را پیش وی انداخت و گفت ای خواجه تو مرا آزاد نکردی که این جماعت آزاد کردند و شاگردی با بو عبید و اصحاب وی کرد و با ایشان می بود تا از دنیا برفت ٥ روزی پسر وی بوی آمد که سبوی چند روغن داشتم که سرمایه من بود بیرون می آوردم بیفتاد و بشکست و سرمایه من ضایع شد گفت ای فرزند سرمایه خود آن ساز که سرمایه پدر تست والله که پدر ترا هیچ سرمایه نیست در دنیا و آخرت غیر الله تعالی

ابو عبد الله السجزی رحمه الله تعالی

از طبقه ثانیه است از بزرگان مشایخ خراسان است و جوانمردان ایشان با ابو حفص صحبت داشته و بادیه بریده بارها بر توکل ٥ وی گفته علامة الاولیاء ثلاثة تواضع عن رفعة و زهد عن قدرة و انصاف عن قوة ٥ و هم وی گفته هر واعظی که توانگر از مجلس وی نه درویش برخیزد و درویش نه توانگر وی نه واعظ است ٥ و هم وی گفته سودمندترین چیزی مریدان را صحبت صالحانست و اقتدا بایشان در افعال و اخلاق و زیارت کردن قبرهای دوستان خدای تعالی و قیام بخدمت یاران و فقیران ٥ و یرا پرسیدند که چرا برسم صوفیان مرقع نمی پوشی گفت از نفاق باشد که لباس فتیان و جوانمردان بپوشم و زیر بارهای فتوت در نیایم

پس گفتند وی را که فتوت چیست گفت خلق را معذور داشتن در آنچه بر ایشان میرود و تقصیر خود دیدن و شفقت بر همه خلایق چه نیکوکار و چه بدکردار و کمال فتوت آنست که ترا خلق از حق مشغول نگرداند ٥ شخصی وی را گفت یک دینار زر سرخ دارم می خواهم بتو دهم مصلحت چون می بینی گفت اگر بدهی ترا بهتر و اگر ندهی مرا بهتر ٥ یکی ازین طایفه می گوید با ابو عبد الله سجزی از طرابلس همراه شدم چند شبانروز رفتیم که هیچ نخوردیم پارهٔ کدوی تر دیدم بر راه افتاده برداشتم تا بخورم شیخ بجانب من نگریست دانستم که از آن کراهت داشت بینداختم بعد از آن پنج دینار فتوح رسید بدهی رسیدیم گفتم شاید طعامی بخرد برگذشت و نخرید بعد از آن گفت شاید که گوید پیاده می رویم گرسنه و چیزی نخرید اینک بر سر راه دهی است نزدیک آنجا مردی است صاحب عیال چون بآن ده درآییم بخدمت ما شغل خواهد گرفت آن پنج دینار را بوی دهم تا بر ما و عیال خود نفقه کند چون بآن ده رسیدیم آنرا بوی دادیم و نفقه کرد چون بیرون آمدیم گفت تو کجا میروی گفتم با تو همراهی میکنم گفت من با تو همراهی نمی کنم خیانت میکنی در پارهٔ کدوی تر و مصاحبت میکنی بآن در دینا مد که با او مصاحب باشم ٥

قیج ۱۱۳

ابو عبد الله الحصری قدس الله سره

از اهل بصره است از مشایخ قدیم شاگرد فتح موصلی است یقول سمعت الفتح الموصلی یقول صاحبت ثلثین شیخا کانوا یعدون من الابدال کلهم اوصونی عند فراقی ایاهم فقالوا ایاک و معاشرة الاحداث

قید ۱۱۴

جعفر بن المبرقع رحمه الله تعالی

از علماء مشایخ این قوم است ذکره ابو عبد الله الحصری انه سمعه یقول منذ ثلثین سنة اطلب من یقول الله فی تحقیق هذا الاسم فلم اجده

قیه ۱۱۵

علی بن بندار بن الحسین الصوفی الصیرفی قدس سره

از طبقهٔ خامسه است کنیت او ابو الحسن است از بزرگان متاخرین مشایخ نشابور است روزی مند بوده از دیدار مشایخ و مرزوق از صحبت ایشان در نشابور با ابو عثمان حیری و محفوظ صحبت داشته بود و در سمرقند با محمد فضل بلخی و در بلخ با محمد حامد و در جوزجانان با علی جوزجانی و در ری با یوسف بن الحسین و در بغداد با جنید و رویم و سمنون و ابن عطا و جریری و در شام با طاهر مقدسی و ابن جلا و ابو عمرو دمشقی و در مصر با ابو بکر مصری و ابو بکر زقاق و ابو علی رودباری مشایخ جهان دیده بود و حدیث بسیار داشت و ثقه بود در حدیث در سنه تسع و خمسین و ثلثمایه برفته از دنیا ٥ وقتی علی بندار با شیخ ابو عبد الله خفیف به تنگی بلی رسیدند شیخ ابو عبد الله خفیف وی را گفت بیش رو ای ابو الحسن گفت بچه سبب بیش روم ابو عبد الله خفیف گفت که تو جنید را دیده و من ندیده ام ٥ شیخ الاسلام گفت مهینه نسبت این طایفه دیدار پیرانست و صحبت ایشان ٥ علی بندار گفته دار اسست علی البلوی بلا بلوی محال ٥ وهم وی گفته یطلب الحق بالهوینا و انما وجود الحق بطرح الدارین ٥ وهم وی گفته دور باش از مخالفت خلق هر که خدای تعالی به بندگی وی راضی است برادری وی راضی باش ٥ وهم وی گفته دور باش از مشغولی بخلق که امروز در مشغولی بخلق سودی نمانده است ٥ وهم وی گفته که بدمشق رفتم بعد از سه روز بر ابو عبد الله جلا درآمدم گفت کی آمدی گفتم سه روزست گفت درین سه روز کجا بودی که بمن نیامدی گفتم با ابن جوصاء بودم بحدیث نوشتن گفت شغلک الفضل عن الفرض گفت فضیلت یعنی فضایل و نوافل ترا از فریضه مشغول داشت ٥ شیخ الاسلام گفت دیدار پیران از فرایض این قوم است که از دید ان

بتوان آن یابند که هیچ جیز نیابند مرضت فلم تعدنی الحدیث ٥
وهم شیخ الاسلام کفت الهی این جیست که دوستان خود را کردی هر که
ایشان را جست ترا یافت وتا ترا ندید ایشانرا نشناخت وانشدنا النفسر
صُیّرتنی مرآة من یبغیک مت یرانی یرک ٥ وتریهم ینظرون الیک
وهم لا یبصرون ٥ سخن جوانمردان با جوانمردانست جوانمرد باید
تا جوانمرد بیند هر که جوانمرد را دید نه او را دید که حق را دید ازانکه او نه
اوست قصه بنزند حق کاه کامی رهی را از دست رهی برباید وخویشتن
بهانه رهی بدیده قوم نماید تا دیدها بدیدن او بیاساید ٥ آنکه حقیقت
برود رهی با نماید ٥ وکر رهی هرکز با رهی نیاید هم شاید ٥ ازانکه
فتنه رهی هم از رهی می زاید ٥ هرجه از بهانه می کاهد از حقیقت می افزاید
آدمی باین کار کیست که این کار نه بابت آدمیاست ٥ یکی را دیده
بر بهانه آمد ویکی را بر حقیقت ٥ کار حقیقت دارد بهانه را جه قیمت ٥
علی بنداد پسری داشته محمد نام نجیب بن نجیب عزیز بود وعارف بن
عارف نادر ٥ شیخ الاسلام کفت که بخط محمد بن علی بن بندار دیدم
در کتابی که واسطی کفت هرجه این طایفه دارند ازین کار علم وسخن آن همه
ازین دو آیت از قرآن بیابند یکی انزل من السماء ماء ودیکری والبلد
الطیب ٥ شیخ الاسلام کفت که باین آیت بشناختم وی را ٥

محمد بن الفضل البلخی قدس الله تعالی سره

از طبقه ثانیه است کنیت وی ابو عبد الله است بلخی الاصل است متعصبان
ویرا از بلخ بیرون کردند بی کناه بسبب مذهب وی روی باشهر کرد
وبر ایشان نفرین کرد ٥ شیخ الاسلام کفت پس از وی از بلخ هیج صوفی نخاست
بسمرقند رفت ویرا آنجا قاضی ساختند از آنجا عزیمت حج کرد بنشابور
رسید از وی مجلس خواستند برکرسی شد وکفت الله اکبر والذکر الله اکبر

حقیقت چون بهانه تمام برخاست فرود آید ٥

ورضوان من الله اکبر واز کرسی فرود آمد وآخر بسمرقند بازکشت
وآنجا برفت از دنیا در سنه تسع عشر وثلثمایه ٥ ابو عثمان حیری
بوی نوشت که علامت شقاوت جیست کفت سه جیزست آنکه علم
دهند وتوفیق عمل ندهند وتوفیق عمل دهند واز اخلاص در آن
محروم کردانند ودولت صحبت دوستان خدای تعالی دریابند وظیفه
اکرام واحترام بجای نیاورند ٥ وابو عثمان کفته است محمد بن الفضل
سمسار الرجال یعنی نقاد مردانست ٥ شیخ الاسلام کفت که ابو بکر
واسطی کوید وخود هیج کس جون وی نکوید وی سخن خود کوید
واز دیکران اندک حکایت کند یکی ازان اینست که کفت محمد بن الفضل
کفت آن جیز که بود وی همه نیکویها نیکو شود وبه نبود وی همه زشتها
زشت شود آن استقامتست ٥ شیخ الاسلام کفت سخت نیکو کفت
فاستقم کما امرت ٥ یکی مصطفی را صلی الله علیه وسلم کفت مرا وصیتی
کن کفت قل آمنت بالله ثم استقم بکو که یکی وبران بپای ٥ ومحمد فضل
کوید عجب میدانم از کسی که بیابانها ووادیها قطع می کند تا برسد بخانه
وی وآنجا آثار انبیا بیند جرا وادی نفس وهوا را قطع نمی کند تا بدل
برسد وآثار پروردکار خود بیند ٥ وهم وی کوید که جون مرید را
بینی که طلب زیادتی دنیا می کند آن نشان ادبار ونکونساری اوست
٥ وهم وی کوید اعرف الناس بالله اشدهم مجاهدة فی اوامره
واتبعهم لسنة نبیه ٥ یعنی بزرکترین اهل معرفت مجتهدترین ایشان
باشد در ادای شریعت وراغب ترین ایشان در حفظ سنت وهر که بحق
نزدیکتر بود بر امتثال امرش حریص تر بود وهر که دورتر از متابعت
رسول وی صلی الله علیه وسلم معرض تر ٥ وویرا از زهد پرسیدند
کفت بجشم نقصان در دنیا نکریستن ٥ وباعراض از وی عزیز وکرامی

قیز ۱۱۷

زیستن | **محمد بن علی الحکیم الترمذی قدس الله تعالی سره**

از طبقهٔ ثانیه است کنیت وی ابو عبدالله است از کبار مشایخ است با ابوتراب
نخشبی و احمد خضرویه و ابن جلا صحبت داشته و حدیث بسیار داشت
و ویرا تصانیف بسیار است و کرامات ظاهر اندر بیان هر کتاب چون
ختم الولایة و کتاب النهج و نوادر الاصول و جز این کتابهای دیگر کرده است
و در علوم ظاهر ... را کتابهاست و تفسیری ابتدا کرده بود اما عمر وی
با تمام آن وفا نکرد ... دار خضر علیه السلام ۵ ابوبکر وراق
که مرید وی بود روایت کند که هر یکشنبه خضر علیه السلام بنزدیک وی
آمدی و واقعها از ... بدندی ۵ صاحب کتاب کشف المحجوب
گوید که وی سخت معظم است بنزدیک من چنانک جملگی دلم شکار اوست
و شیخ من گفتی که محمد دریتیم است که در عالم همتا ندارد ۵ وی گفته است
ما صنفت حرفاً من تدبیر و لا لینسب الی شیء منه و لکن کان اذا اشتد
علی وقتی اتسلی به ۵ ... وی گفته ... من جهل باوصاف العبودیة
فهو باوصاف الربوبیة اجهل یعنی ... که خود را نشناسد او را چون شناسد
۵ و هم وی گفته حقیقت دوستی ... الله تعالی دوام انس است بیاد او
۵ و سئل عن صفة الذات و الفعل فقال کل ما یحتمل الزیادة و النقصان
فهو من صفات الفعل و کل ما یمتنع علیه الزیادة و النقصان فهو من
صفات الذات ۵ و سئل عن الایثار فقال اختیار حظ غیرک علی
حظ نفسک ۵ و قال فی الیقین الیقین استقرار القلب علی الله تعالی
و علی قوله و امره ۵ و قال فی الشکر الشکر تعلق القلب بالمنعم ۵ حضرت
خواجه بهاء الحق و الدین محمد البخاری المعروف بنقشبند قدس الله تعالی
سره در وقتی که از مبادی احوال و سلوک خود حکایت می کرده اند
و اثر توجهات خود با ارواح طیبهٔ مشایخ کبار در بیان می آورده

می گفته اند

می گفته اند که هر گاه توجه بروحانیت قدوة الاولیاء خواجه محمد علی
حکیم ترمذی نموده شدی اثر آن توجه ظهور بی صفتی محض بودی
و هر چند در آن توجه سیر افتادی هیچ اثری و گردی و صفتی مطالعه
نیفتادی ۵ مشایخ گفته اند اولیاء الله مختلف اند بعضی بی صفت اند و
نشان و بعضی بصفت اند و بعضی از صفات نشان مندرس شده اند مثلا
گویند اهل معرفت یا اهل معامله یا اهل محبت یا اهل توحید اند
و کمال حال و نهایت درجات اولیا را بی صفتی و بی نشانی گفته اند
بی نشانی اشارت بکشف ذاتی است که معانی بس بلند و درجه بس شریف است
و عبارت و اشارت از کنه آن مرتبه قاصرست ۵

قیح ۱۱۸

علی بن بکار قدس الله تعالی روحه

کنیت وی ابو الحسن است از ... ان مشایخ است با ابراهیم ادهم
صحبت داشته سکن المصیصة مرابطاً ۵ می گویند که چون شب در آمدی
کنیزک جامهٔ خواب وی ... آنرا بدست خود بپسودی و گفتی
والله که تو بسیار خوشی و والله ... بر تو نخواهم خسپید بس تمام
بامداد را بوضوء نماز خفتن بگذاردی ۵ یکی ازین طایفه گوید که
پیش علی بکار در آمدم وی برای اسب خود جو پاک می کرد گفتم ای
ابو الحسن ترا کسی نیست که این کار بکند گفت در بعض غزوات بودم
شکست بر مسلمانان افتاد بگریختند و من هم با ایشان بگریختم
اسب من سستی کرد گفتم انا لله و انا الیه راجعون اسب با من
گفت انا لله و انا الیه راجعون آن وقتست که مرا با فلان کنیزک
می گذاری که تعهد حال من کند ضامن شدم که من بعد خود بان قیام نمایم
و با کسی دیگر نگذارم

قیط ۱۱۹

ابو عبدالله عبادانی رحمه الله تعالی

از شاگردان خاص سهل عبدالله تستری است وی گفته ... روزگاری

از شبلی سخنان بمن می‌رسید و مرا آرزو بود که وی را ببینم پدری پیر و ضعیف داشتم با او درمانده بودم نمی‌توانستم رفت چون پدر از دنیا برفت برخاستم و ببغداد آمدم چون بنزدیک وی رسیدم قومی دیدم از درویشان که از پیش وی بیرون می‌آمدند مرا بشناختند گفتند بچه آمده گفتم آمده ام تا شبلی را ببینم بوی راه مست گفتند مست آماز بنهاد که دعوی بسروی نبری گفتم نبرم چون بنزدیک وی درآمدم و آن روز آدینه بود روز صدمت و شوروی گفتم سلام علیکم گفت و علیک السلام ایش انت اباک الله و عادت وی آن بود که چنین گفتی گفتم من آن نقطه ام که در زیر باست وی گفت مقام خود معلوم کن که خود کجایی من گفتم اگر بگویم هم بپذیرد از وی گریختم و پاره دورتر شدم که وی را سیر ببینم و بروم ناگاه درویشی درآمد و گفت سلام علیک شبلی گفت و علیک السلام ایش انت اباک الله آن درویش گفت محال گفت در چه گفت فی حال او را آن خوش آمد بخندید من این فایده از وی گرفتم و رفتم

قکا ۱۲۰ **ابو عبد الله الحضرمی رحمه الله تعالی**

مرتعش گوید که ابو عبد الله حضرمی را از تصوف سوال کردم و بیست سال بود که سخن نگفته بود مرا از قرآن جواب گفت گفت رجال صدقوا ما عاهدوا الله علیه گفتم صفت ایشان چونست گفت لا یرتد الیهم طرفهم و افئدتهم هواء گفتم محل ایشان از احوال کجاست گفت فی مقعد صدق عند ملیک مقتدر گفتم زیادت کن گفت ان السمع و البصر و الفواد کل اولئک کان عنه مسؤلا

قکا ۱۲۱ **ابو عبد الله السالمی قدس الله تعالی روحه**

نام وی احمد بن سالم البصریست ببصره بوده شاگرد سهل تستری سی سال یا شصت سال با وی می‌بوده و طریقت از وی گرفته ٥ شیخ الاسلام گفت که ابو عبد الله سالمی گفته بود که الله تعالی در ازل همه چیز می‌دید وی را مهجور کردند بدین سبب ٥ شیخ ابو عبد الله خفیف گوید که این

قدم

که این قدم دهر بود ٥ شیخ الاسلام گفت که ابو عبد الله خفیف انصاف نداده است ممکن است که او دیدار علم را گفته باشد ٥ ابو عبد الله سالمی را پرسیدند که بچه چیز شناسند اولیاء الله را در میان خلق گفت بلطافت زبان و حسن اخلاق و تازه رویی و سخای نفس و قلت اعتراض و پذیرفتن عذر هر که عذر خواهد پیش ایشان و تمامی شفقت بر همه خلق نیکوکار ایشان و بدکار ایشان ٥ و هم وی گفته که دیدار منت کلید دوستی است یعنی نظر منت ٥

قکب ۱۲۲ **ابو طالب محمد بن علی بن عطیة الحارثی المکی رحمه الله تعالی**

وی صاحب قوت القلوبست که مجمع اسرار طریقت است قالوا لم یصنف فی الاسلام مثله فی دقایق الطریقة نشا بمکة اشرف بقعة علی وجه الارض ثم دخل البصرة و قدم بغداد توفی بها فی جمادی الاخری سنة ست و ثمانین و ثلثمائة و نسبت وی در تصوف بشیخ عارف ابو الحسن محمد بن ابی عبد الله احمد بن سالم البصریست و انتساب شیخ ابو الحسن بپدر خود ابو عبد الله احمد بن سالم و انتساب پدر وی بسهل بن عبد الله التستری قدس الله تعالی ارواحهم

قکج ۱۲۳ **ابو عبد الله جاوپاره صوفی همدانی رحمه الله**

از کبار مشایخ است جاوپاره نام جایی است بثغر روم وی بود که عهد کرده بود که چیزی که مرا دل از آن برمد و نفور شود بخورم وقتی در مسجد شونیزیه بود طعام آوردند دل وی از آن برمید نمی‌خورد یاران وی را گفتند مرساعت خلاف کنی بخور بخورد آن شب در مسجد بماند وی را احتلام افتاد در خواب با وی گفتند چیزی خوری که دل تو از آن برمد ندانی که بتو بلا رسد ٥ وی گفته که از شیخ ابوبکر زقاق مصری پرسیدم که صحبت با که دارم گفت با آن کس که هر چه الله تعالی از تو داند با او بگویی از تو نرمد و از تو نبرد ٥ شیخ الاسلام گفت که قبول و صحبت پس از عیب دیدن درست آید که آدمی مجرای عیب است چون بهنر و نیکویی صحبت بپیوندی چون عیب بدید آید

صحبت بتری آن نه صحبت است صحبت پس از شناخت عیب است مکر
عیب دینی و بدعتی باشد که آن دیکرست که چشم از ان پوشیدن مداهنت
و مخنثی بود در دین مکر بضرورت آن عیب که نه در دیانت و بدعت باشد
جدا بود آدمی نه معصوم است از وی عیب و جرم آید که کفور و جهول و ظلوم است
شافعی کوید رضی الله عنه که نه دوست تو بود هرکه ترا با او مدارا باید کرد
شیخ الاسلام کفت هرکه چون از تو عیب و خطا آید از وی عذر باید خواست
واکر با تو نیکی کند شکر باید کفت آن نه دوستی و صحبت باشد شخصی
یحیی معاذ را پرسید که صحبت با که دارم کفت با آن که چون بیمار شوی بپرسیدن
تو آید و چون از تو جرمی بیند خود از تو عذر خواهد و از شرایط صحبت است
که حق صحبت بدهی و حق خود طلب نکنی و عیب خود بینی و عیب دیکران را
عذر خواهی و خلق را زیر قدر و جبر مضطر و مقهور بینی تا خصومت
برخیزد و تا وا انرا بر خود لازم کیری و عذر نیاری وقتی امیر کافور
بشیخ ابو عبد الله جاو پاره بسیاری زر فرستاد وی بپذیرفت و باز
فرستاد یعنی لشکری است کافور کفت ای سرد له ما فی السموات و ما فی الارض
و ما بینهما و ما تحت الثری فاین الکافور شیخ الاسلام کفت که این سخن
کافور مه از کردار او بود اما آن هم از برکات پیر بود شیخ ابوعلی
کاتب را کفتند که فلان کس از لشکری چیزی نمی ستاند و فلان کس
می ستاند کفت آن که نمی ستاند از علم نمی ستاند و ان که می ستاند از عین
می ستاند شیخ الاسلام کفت که بعضی مشایخ چنین می کردند و آن ایشانرا
از عین دست می آمد چون با علم بودند نکردند و آن نادر باشد و آن
اخوات دارد که همه چیزها نیک و بد و شادی و غم و نعمت و بلا از یکجای
می دیدند و جز وی نمی دیدند اما چون کسی که ویرا آن عین و دیدار نباشد
مثل ایشان بکند الله تعالی پرده وی بدرد و دین و شریعت ویران کند

اعاذنا الله

١٢٤ قکد

ابوبکر الوراق الترمذی رحمه الله تعالی قدس الله تعالی سره

اعاذنا الله و جمیع المسلمین عن ذلک
از طبقه ثانیه است نام وی محمد بن عمر الحکیم الترمذی است باصل از ترمذ
بود و قبر وی آنجاست اما بلخ بودی خال ابو عیسی ترمذی است صاحب مسند
احمد خضرویه را دیده بود و با وی صحبت داشته ویرا تصانیف بسیار
بوده و توریت و انجیل و زبور و کتب آسمانی خوانده بود ویرا دیوان شعر است
وی کفته که اکر طمع را پرسند که پدر تو کیست کوید شک در مقدور و اکر کویند
پیشه تو چیست کوید اکتساب ذل و خواری و اکر کویند غایت تو چیست
کوید حرمان و کان ابوبکر الوراق یمنع اصحابه عن الاسفار و السیاحات
و یقول مفتاح کل برکة الصبر فی موضع ارادتک الی ان تصح لک الارادة فاذا صحت
لک الارادة فقد ظهر علیک اوایل البرکة شیخ الاسلام کفت هرکه اکنون
بسفر شود بترک نماز و ترک مذهب کفته بود و از عصمت حق بیرون رفته باشد
ان الله مع الذین اتقوا و الذین هم محسنون و هم ابوبکر وراق کفته که
مردمان سه کروه اند یکی امرا دوم علما سیم فقرا چون امرا تباه شوند
معاش و اکتساب رعیت تباه شود و چون علما تباه شوند طاعت و ورزش
شریعت تباه شود و چون فقرا تباه شوند خویهای خلایق تباه شود فساد
امرا بظلم باشد و فساد علما بطمع و فساد فقرا بریا

١٢٥ قکه

ابو القاسم رازی رحمه الله تعالی

نام وی جعفر بن احمد بن محمد است بنشابور نشستی و صحبت با ابن عطا و
محمد بن ابی الحواری و ابوعلی رودباری رحمهم الله تعالی داشته است مال بسیار
داشت جمله برین طایفه خرج کرد چنانک درویش از دنیا بیرون رفت مشایخ
ری کفته اند چهار چیز در ابو القاسم رازی جمع بود که کس را نبود جمال و
مال و زهد بکمال و سخا و حشمت وقتی در دعوتی با صوفیان حاضر بود و جعفر
خلدی نیز آنجا بود چون سفره بنهادند ابو القاسم دست نمی برد کفتند

موافقت باید کرد کفت صایم جعفر خلدی کفت اکر ثواب روزهٔ تو بر تو
دوستر از شادیٔ دل برادر است روزه مکشای حالی دست بطعام برد و
وفات وی در سنه ثمان وسبعین وثلثمایه بوده ٥ ٥

قلکو ۱۲۶ ابو القاسم الحکیم السمرقندی رحمه الله تعالی

نام وی اسحق بن محمد بن اسمعیل است و قد قالوا فی وصفه لم یکن نظره
من العرش الی الثری الا الی الله سبحانه وکان معاملته مع الخلق طلبا لحظوظهم
دون حظه از مشایخ است صحبت داشته با ابوبکر وراق ویرا سخنان نیکوست
در معاملات وعیب نفس وآفات اعمال توفی رحمه الله فی المحرم یوم عاشورا
سنه اثنتین واربعین وثلثمایه ودفن بمقبرة جاکردیزه ٥ وی کفته اکر پس
از مصطفی صلی الله علیه وسلم پیغمبری روا بودی در ایام ما آن ابوبکر وراق
بودی از علم وی وحکمت وی وشفقت وی بر خلق وعدل وانصاف
٥ کویند که روزی ابو القاسم حکیم در سرای خود نشسته بود ابوطاهر که از بزرکان
آن وقت بود بدر سرای وی آمد بنکریست حوض آب دید وسروها باز کردید
وبر دکانی نشست شیخ ابو القاسم غلام را کفت تبری بیاید وان سروها را
بیفکن انکاه کفت برو وابوطاهر را بخوان چون در آمد کفت یا اباطاهر
آن که ترا از حق سبحانه حجاب شد از میان برداشتیم لکن با حق صحبت چنان
کن که درختی ترا از وی حجاب نشود ٥ روزی نشسته بود میان خلق حکم
می کرد یکی از بزرکان بزیارت وی آمد ویرا چنان مشغول دید سجاده
بر روی حوض انداخت ونماز کرد چون فارغ کشت شیخ ابو القاسم مرورا
کفت ای برادر این خود کودکان کنند مرد آنست که در میان چندین شغل
دل با خدای عز وجل نکاه تواند داشت ٥ ٥

قلکز ۱۲۷ بکر سُغدی رحمه الله تعالی از سُغد سمرقندست ازین طایفه شاکرد
ابوبکر وراق وی کفته که ابوبکر وراق مردی کریم بود خدای را بمزد

کار

کار نکردی که بتعظیم کردی

قلکح ۱۲۸ صالح بن مکتوم رحمه الله تعالی

وی نیز از مریدان ابوبکر وراق بود از بلخ وسخنان وی یاد داشتی وپیوسته
از آن سخن کفتی

قلکط ۱۲۹ ابوذر الترمذی رحمه الله تعالی

از مشایخ خراسان بود وصاحب کرامات عبد الله کفته است ما جمعی بودیم
که با ابوذر صحبت می داشتیم هر وقت که جمع را چیزی بایستی ابوذر برخاستی
ودو رکعت نماز ایستادی آن چیز برید آمد

قل ۱۳۰ هاشمی سُغدی رحمه الله تعالی

وی نیز از سُغد سمرقندست وشاکرد ابوبکر وراق تا روز وفات وی با وی می بود
٥ وی کفته که ابوبکر وراق کفت که سخن افزونی دل را سخت کند ٥ شیخ الاسلام
کفت که پیش از او کفته اند که خواب فراوان وخورد فراوان وکفت فراوان
دل سخت کند وابوبکر وراق کفته که آن کفت فراوان در خیر وشرست ٥ یکی
ازین طایفه کفته است که با ابوبکر وراق در راه می رفتم بر یک سوی ردای
وی حرف خا دیدم نوشته وبر دیکر سوی میم بپرسیدم که آن چیست کفت آنرا
نوشته ام تا هر کاه خا بینم اخلاصم یاد آید وهر کاه میم بینم مروتم یاد آید ٥ شیخ
الاسلام کفت اخلاص آن بود که در معاملت با او کسی دیکر نه بینی وبا خلق
مروت برای آن بود تا ناکوار نباشی وهم ابوبکر وراق کفته که تصفیهٔ
عبودیت اثبات مجوسیت است وانکار ربوبیت ٥ وهم وی کفته که
عارف نبود آنکه علم معرفت کوید پیش ابناء دنیا ٥ شیخ الاسلام کفت که
ابوبکر وراق کفته که محمد مُسلم حصیرباف در مهمانی بود با یوسف خیاط
ترمذی میزبان بچیزی مشغول بود محمد مُسلم کفت زود باشید که من کاری
دارم وی زاهد بود وعابد دل وی بورد معلق بود یوسف خیاط کفت
ترا جز آن کاری هست که الله تعالی پیش تو آرد ونیز تو بر آن نیت از خانه
بیرون آمده که بخانه باز شوی ٥ سی سال است که هرکز بران نیت از خانه
بیرون نیامده ام که بخانه باز روم ٥ ابوبکر وراق کوید که آن دو سخن یوسف

از صد ساله عبادت محمد مسلم ه وهم ابوبکر وراق کفته ربّما اصلّی رکعتین
وانصرف منهما وانا بمنزلة من ینصرف من السرقة من الحیآء ه

محمد بن الحسن الجوهری رحمه الله تعالی

قلد ١٣١

کنیت وی ابوبکرست از اهل بغداد بوده شاکرد ذو النون مصری است مرد
بزرکاست شیخ ابوبکر واسطی با جلالت خود از وی حکایت کند ابو بکر
واسطی امام توحید کوید که محمد حسن جوهری کفت که مردی ذو النون مصری را کفت
مرا دعایی کن کفت ای جوانمرد اکر ترا کاری در سابق تقدیر حق بیش شده
باشد بسیار دعاهای ناکرده که مستجابست واکر نشده باشد غرق شده را
در آب از بانک چه سود جز غرق شدن و زیادتی آب در کلو رفتن ه شیخ الاسلام
کفت شخصی بیری را کفت مرا دعایی کن کفت آنچ ترا در سابق علم حق رفته است
به از معارضه ه یکی از بیران کوید اکر نه آن بودی که وی کفته مرا بخوانید
واز من خواهید که ادعونی استجب لکم وما خلقت الجن والانس الا لیعبدون
ای لیدعونی من هرکز دعا نکردمی و لیکن کفت و فرمود که بخواه می خواهم ه
شیخ الاسلام کفت دعاء صوفیا نرا نه مذهبست که ایشان حکم سابق را می نکرند
که هم بود بنهایی بوده ه باحفص بغاوردان تا باسی از شب می کفت کاری که بوده است
نابوده چون کنم چون کنم همه خلق برانند که چه خواهد بود حکیم
در آنست که چه بوده ه شیخ الاسلام کفت این نه آنست که دعا نباید کرد ورد
نباید خواند من هر شبانروزی ورد خود بخوانم وآن دویست فصل دعاست
لیکن هیچ چیز نمی خواهم آن ذکر زبان بود فرمان برداری را و همت غران

ابو بکر کسایی دینوری رحمه الله تعالی

قلب ١٣٣

از کستان عراق بوده بدینور مردی بزرکاست از قدماء اصحاب جنید واقران
وی او را ریاضات بسیار وسفرهای معروفست جنید کوید اکر نه ابو بکر
کسایی بودی من در عراق بنودی جنید را بوی مکاتبات ورسایل نکو

بیش از جنید برفت از دنیا از جنید هزار مسئله پرسیده بود همه را جواب
نوشته بود و بوی فرستاده چون ویرا وقت وفات نزدیک آمد همه را بشست
خبر وفات وی بجنید رسید کفت کاش آن مسئلها را که از من پرسیده بود
بشستی کفتند بشست جنید شادمان کشت ه شیخ الاسلام کفت جنید نه
از آن می ترسید که آن بدست عام افتد یا بدست سلطان از آن می ترسید که
بدست صوفیان افتد واز آن دکانی برسازند یعنی سخن کفتن و قبول
جستن ه شیخ الاسلام کفت که جنید کفت از هزار صوفی یکی عالم بود صوفی را
آن پس بود که می شنود و می داند ازین قوم دل فصیح بود نه زبان ه شیخ الاسلام
کفت که رویم کفته که چون حال از مرد بازستانند و مقال بکذارند وی را
هلاک کردند ه شیخ ابو الخیر عسقلانی کفته که چون ابو بکر کسایی در جواب
شدی از سینهٔ وی آواز قرآن خواندن شنیدندی ه ه

ابو علی الجوزجانی رحمه الله تعالی

از طبقهٔ ثانیه است نام وی حسن بن علی است از بزرکان مشایخ خراسانست
در وقت خود بی نظیر بود ویرا تصانیف است در معاملات ورؤیت آفات
وربما یتکلم فی شیء من علوم المعارف والحکم صحبت داشته با محمد بن علی
ترمذی و محمد فضل بلخی و قریب السن است با ایشان ه وی کفته الخلق
کلهم فی میادین الغفلة یرکضون وعلی الظنون یعتمدون وعندهم انهم
فی الحقیقة یتقلبون وعن المکاشفة ینطقون ه وهم وی کفته بدبخت
آن کس است که حق سبحانه کناه ویرا بروی بپوشاند و وی آنرا اظهار کند

محمد واحمد ابنا ابی الورد رحمهما الله تعالی

قلد ١٣٤

از طبقهٔ ثانیه اند از بزرکان مشایخ عراق از اقران جنید صحبت داشته اند
با سری سقطی وابو الفتح حمال وحارث محاسبی وبشر حافی وطریقهٔ ایشان
در ورع نزدیک است بطریقهٔ بشر حافی کنیت محمد ابو الحسن است شاکرد

بشر حافی است ٥ وی گوید که وقتی نماز شام تمام کردم پای فرو کردم هاتفی آواز داد و گفت اهکذا تجالس الملوک ٥ و هم وی گوید از آداب فقیر در فقر آنست که ملامت و سرزنش نکند گرفتاران بمحبت دنیا را و بر ایشان رحمت و شفقت کند و دعای خیر کند ایشانرا تا خدای تعالی خلاصی دهد ایشانرا از آنچه در آنند ٥ و هم وی گوید هلاک مردم در دو چیز است اشتغال بنا فله و تضییع فریضه و عمل کردن بجوارح نه موافقت دل ٥ و سئل عن الولی فقال من یوالی اولیاء الله و یعادی اعداءه ٥ و احمد بن ابی الورد گوید چون حق تعالی در ولی سه چیز بیفزاید وی در سه چیز بیفزاید چون در جاه وی بیفزاید وی در تواضع و فروتنی بیفزاید و چون در مال وی بیفزاید وی در سخاوت بیفزاید و چون در عمر وی بیفزاید وی در اجتهاد در عبادت بیفزاید

طاهر مقدسی رحمه الله تعالی

از طبقهٔ ثالثه است از بزرگان مشایخ شام و قدماء ایشان ذو النون مصری را دیده و با یحیی جلا صحبت داشته عالم بوده ذو النون و گویند شبلی وی را حبر الشام خوانده ٥ طاهر مقدسی گوید که ذو النون مصری مرا گفت العلم فی ذات الحق جهل و الکلام فی حقیقة المعرفة حیرة و الاشارة عن المشیر شرک ٥ شیخ الاسلام گفت که سخن در ذات حق جهل است که هیچ کس را در ذات الله سخن نیست و روا نبود که گوید مگر آنکه الله تعالی خود را به پیغمبر وی گفت و نبا و کیفیت آن دانستنی نیست و جز تصدیق و تسلیم در آن روا نیست و سخن در حقیقت معرفت حیرتست که او خود را شناسد بحق الحقیقه دیگر همه عاجزند و متحیر و او عجز رهی را از معرفت خود بفضل خود معرفت می انگارد مصطفی میگوید صلی الله علیه و سلم در ثنا و دعاء الله تعالی لا ابلغ مدحتک و لا احصی ثناء علیک انت کما اثنیت علی نفسک و حق تعالی میگوید و لا یحیطون به علما از وی همین دانی که اوست خدای یگانهٔ بی همتا و اشارت از مشیر شرکست یعنی شرک خفی که اشارت را اشارت کننده باید و او بد و کانکی در نیاید هست بحقیقت اوست و دیگر همه بهانه ٥ وی در بود و هستی یگانه الا کل شیء ما خلا الله باطل ٥ طاهر مقدسی گوید اگر مردمان نور عارف بینند در آن بسوزند و اگر عارف نور وجود بیند در آن بسوزد ٥ و هم وی گوید حد المعرفة التجرد من النفوس و تدبیرها فیما تجل و یصغر

ابو یعقوب السوسی رحمه الله تعالی

قلو ١٣٦

نام وی یوسف بن حمدان است استاد ابو یعقوب نهرجوری است از قدماء مشایخ است عالم بوده صاحب تصانیف در بصره می بوده و در ابله که شهری است در چهار فرسنگی بصره و از بصره قدیمی تر و قیل انها من جنان الدنیا از دنیا برفته ٥ وی گفته هر که علم توحید گوید بتکلف شرک است ٥ شیخ الاسلام گفت هر که علم تصوف گوید بتکلف او در شرک است و هر که سخن گوید و در هر وقت تواند گفت زرق است سخن عزیز زندگانی باید گفت و آن وقت باید گفت که در سکوت از خدای تعالی بترسی سخن جنایت است تحقیق آنرا مباح کند کلام این طایفه نه چون کلام دیگر است چون زندگانی باشد می برد تا بیند قدر و ابا حجت از آنجا می افتد باید که چون متفرق باشی از جمع و توحید نگویی اما چون خود نباشی تفرق را با توجه کار ٥ خراز گوید لا یصلح هذا العلم الا لمن یعبر عن وجده و ینطق عن فعله ٥

ابو یعقوب نهرجوری قدس الله تعالی سره

قلو ١٣٧

از طبقهٔ رابعه است نام وی اسحق بن محمد از علماء مشایخ است با جنید و عمرو بن عثمان مکی صحبت داشته شاگرد ابو یعقوب سوسی است سالها در مکه مجاور بوده و آنجا برفته از دنیا در سنه ثلاثین و ثلثمایه ٥ شیخ الاسلام گفت من یک تن دیده ام که وی گفت که من وی را دیده ام اما مرا یقین نشد ٥ ابو یعقوب نهرجوری گوید که باین کار نرسی تا بترک علم و عمل و خلق نگویی یعنی بدل و همت از علم

وخبر بركندي نه آن كه دست باز داري وعمل از بهر ثواب نكني يعني اورا
نه براي ثواب باشي ودرخلا وملا با او باشي نه با عمل وثواب آن ٥ ابراهيم بن
فاتك كويد كه ابو يعقوب نهرجوري كويد الدنيا بحر والآخرة ساحل والمركب
التقوى والناس على سفر وانشد للنهرجوري ٥ العلم في منك وطال العز عندك لي
حتى التقيت فلم تعذل ولم تلم ٥ اقام علمك لي فاحتج عندك لي
مقام شاهد عدل غير متهم ٥ وهم ابو يعقوب كويد اعرف الناس بالله اشدهم
تحيرا فيه ٥ وهم وي كويد من اخذ التوحيد بالتقليد فهو عن الطريق بعيد

ابو يعقوب الزيات رحمه الله تعالى

جنيد كويد كه با جمعي از اصحاب درخانه ابو يعقوب زيات بكوفتيم كفت شما را
با خداي تعالى مشغولي نبود كه از مشغولي آمدن بمن مشغول كرداند من كفتم
كه چون آمدن ما بتو از جمله مشغولي بحق است بآن از حق سبحانه بريده نمي
شويم ٥ ابو يعقوب از بعض مريدان پرسيد كه قرآن ياد داري كفت ني كفت
واغوثاه بالله مريدي كه قرآن ياد ندارد چون ترنجي است كه بوي ندارد
بس بجه چيز تنعم مي كند وبجه چيز ترنم مي كند وبجه چيز با پرورد كار خود
راز ميكويد

ابو يعقوب مزابلي رحمه الله تعالى

بغدادي است از اقران جنيد وي را پرسيدند كه تصوف چيست كفت حال
يضمحل فيها معالم الانسانية

ابو يعقوب اقطع رحمه الله تعالى

كانت الجنيد وناسله وي بمكه بوده ٥ ابو عبد الله حفيف كويد كه ابو الحسن
مزين كفت كه بمكه رسيدم شيخ ابو يعقوب اقطع درحال رفتن بود بروي درآمدم
مرا كفتند اكر بتو التفات كند شهادت بروي عرض كن مرا فريب دادند
كه من كودك بودم بربالين وي بنشستم بمن نكريست كفتم ايها الشيخ تشهد ان
لا اله الا الله وي كفت اياي تعني بعزة من لا يذوق الموت ما بقي بيني وبين
الحجاب العزة كفت مرا مي خواهي باين شهادت كفتن بعزت آنكه هركز مرك

بجشيد

بجشيد كه نماند ميان من واو مكر پرده عزت ٥ شيخ الاسلام كفت كه پرده
عزت اوليا اوست كه از اوست وتو توه ٥ ابو الحسن مزين بروزكار مي كفتي
كه كرايي چون من آمدكه شهادت بر دوستي از دوستان او عرضه دارد كند
شيخ ابو عبد الله حفيف كفته است كه فرد درالوهيت مي سوخت آمدند واز
پرده عزت شهادت بروي عرضه مي كردند ٥ شيخ الاسلام كفت كه
شيخ ابو عبد الله طاقي محتضر بود يكي شهادت بروي عرضه كرد كفت
خاموش قومي بي ادبان وبي حرمتان آمده اند وشهادت بر دوستي
از دوستان او عرضه مي كنند ٥ تو آن خود بكوي كه من آن خود كفتم ام
توفني مسلما والحقني بالصالحين اين بكفت وجان بداد ٥ وقتي جماعتي
بر پيري از مشايخ شهادت عرضه كردند وي از آن غيرت برجست
وبر يك يك شهادت عرضه مي كرد تا همه بكفتند سرباز نهاد وجان بداد
يكي پس از وفات وي را بخواب ديد كفت حال تو چونست كفت سخت نيكو
كفت ايمان ببردي كفت بردم كفت بدمرك شهادت نكفتي كفت آن خود
در من رسته بود

ابو يعقوب بن زيزي رحمه الله تعالى

شيخ ابو عبد الله حفيف كويد كه با ابن زيزي در سماعي حاضر شدم وقوال
اين بيت مي خواند ٥ لو اسندت ميتا الى نحرها ٥ عاش ولم ينقل الى القبر
وقت ابن زيزي خوش شد دستها را از پس پشت بر زمين نهاد وسينه
خود را بالا كرد وچشم خود در آسمان دوخت ومي كفت بكوي والله كه غير
من كسي نمي شنود ناكاه خون از ركهاي كردن وي بكشاد كه بنداشتي
از آنجا فصد كرده اند ومجنان مي بود تا بيهوش بيفتاد وي را بكرفتند و
خونها را ببستند وخرقه بر آن موضع بستند ٥ وهم شيخ ابو عبد الله حفيف
كويد كه ميان ابرهيم خواص وابن زيزي نقاري واقع شد ابن زيزي وي را
كفت چند دعوي كني وصولت بر ما كه بتوكل بباديه در مي آيي انج با خود

داری از مرقع و رکوه همه اسباب کدیه است اگر دعوی توکل میکنی
چنانک من کویم تا با دیه در ای ابراهیم خواص در غضب شد و بیرون رفت
ابن زیزی در عقب وی برفت و از ادوردای نیکو کرفت و کوزهٔ از ابکینه
جون بوی رسید کفت مرقع خود بکش و اینها را بپوش مرقع را بکشید و آنها را
بپوشید رکوه را از وی بستد و کوزهٔ ابکینه را بوی داد و کفت برو جون
ابراهیم حج کرد و باز کشت ابن زیزی مرقع و رکوهٔ ویرا برداشت و استقبال
وی کرد و کفت اکنون هرچه خواهی بپوش و خواص را از بس که ریاضت و فاقه
کشیده بود مویها ریخته بود ابن زیزی را کفت ثَکِلَتْنِي اَبْعَدَكَ اللّٰه و هم
وی کفت که شیخ ابوطالب خزرج کفت که میان من و ابن زیزی در اخلاص
سخنی می‌کذشت و اصحاب بران بودند که شب در خانهٔ من باشند هر وقت
که من سخن کفتم کفت باش تا شب بیاید و من هیچ نمی‌دانستم که وی چه
می‌کوید جون برخاستیم ابن زیزی کفت انتظار من نبرید که من بیکاه خواهم
آمد ما طعام خوردیم و نصیب وی کذاشتیم جیزی از شب کذشته بود که آمد
و بطهارت خانه در رفت کفتیم مکر طهارت می‌کند او خود با خود دفی
داشته است آنجا بنهان می‌کرده بس بیرون آمد جون باسی از شب کذشت
و مردم آرام کرفتند ما با خاطر خوش و وقت صافی نشسته بودیم که ابن
زیزی برخاست و دف بنهان کرده را بیرون آورد و آغاز دف زدن
و سرود کفتن کرد همه همسایکان جمع شدند و نظاره می‌کردند با همسایکان
کفت شاید که جون ابوطالب با شما تنها باشد جنینها نکند ما این از وی
آموخته ایم و او شیخ ماست درین کارها بس دف می‌زد و سرود می‌کفت
و بازی می‌کرد و با همسایکان سخن میکفت ابوطالب کفت هنوز سحر بود که
خانه را خالی کردم و بجاء دیکر رفتم جون بامداد شد کفتم توبه کردم که دیکر
قج ١٤٣ هرکز ذکر اخلاص نکنم ابویعقوب مذکوری رحمه الله تعالی
ازوی

از وی پرسیدند که توکل چیست کفت ترک اختیار ه و از سهل تستری برسیدند
کفت ترک تدبیر و از بشر حافی برسیدند کفت رضا ه و از ابوحفص حداد
پرسیدند کفت تبری از توان خود ه و از حلاج برسیدند کفت دیدن مسبب
و از فتح موصلی پرسیدند کفت ملال از سبب ه و از شقیق برسیدند کفت
دیدار در عجز غرق ه و از شبلی پرسیدند کفت در دیدار دل فراموش کردن
قد ١٤٤ بیکس ابویعقوب میدانی رحمه الله تعالی وفت
از مشایخ نصیبین است شبلی از بغداد بمصر می‌شد بجالالی خواستن که آن
که عمل داشته بود اسب در زمین کسی کرده بود که از وی بر ابویعقوب
میدانی افتاد بذیرهٔ شبلی آمد وی هنوز بنوی درین کار آمده بود و اول
ارادت وی بود مردی فربه بود شبلی دست بسروی فرود آورد و کفت
جَبَرَكَ اللّٰه ابویعقوب کفت آمین مردمان کفتند این جیست که ویرا
کفت جنانک کودکانرا کویند و بس از آن ابویعقوب را بود آنج بود
ه شبلی کوید که جون دست بسروی فرو آوردم و کفتم جَبَرَكَ اللّٰه هیچ موی
قه ١٤٥ نبود بر تن وی که نکفت آمین ابویعقوب خراط عسقلانی رحمه الله تعالی
وی کفته که بر ابوالحسین نوری در آمدم و با خود محبرهٔ داشتم مرا کفت
ای پسر می‌خواهی که جیزی نویسی کفتم آری بیتی جند بر بدیهه املا کرد
که بنویس بنوشتم حاصل معنی ابیات آن که هرچه شما درین اوراق اثبات
می‌کنید و می‌نویسید ما آنرا محو کرده ایم لاجرم شما بسبب آن اثبات
از ادراک و فهم آنچ مقصود ست محجوب کشتید و برما بسبب این محو ابواب
ادراک و فهم مقصود بی انتها و انقطاع کشاده شد و باعث ما برین موعظت
و تذکیر نیک خواهی شماست جند بینم شما را که ورق می‌نویسید و می‌شمارید
قو ١٤٦ و خود را از آنچ مقصود ست محجوب می‌دارید ابویعقوب کورتی رحمه الله
شیخ الاسلام کفت که من ویرا دیده ام بیری روشن بود صاحب وقت و کرامات

نصیبین شهریست

یعنی جبر نقصان تو کند خدای تعالی

بیوسته جوبی داشتی در دست و روستوه یعنی نوی مالی بر میان آن بسته
او را گفتند این باری جیست گفت این هم فتی است ۵ شیخ ابو معمر
مالکی مرا گفت که روزی می گذشت جماعتی معتزلان نشسته بودند بر ایشان خواند
تحسبهم جمیعًا وقلوبهم شتّی و برگذشت خیر نساج رحمه الله تعالی ١٤٧
کنیت وی ابو الحسن است و نام وی محمد بن اسمعیل اصل وی از سامره است
و ببغداد نشستی با ابو حمزهٔ بغدادی صحبت داشته بود و از سری سقطی
سوالات کرده و گفته اند که مرید سری بود و از اقران جنید است
از طبقهٔ ثانیه و استاد نوری و ابن عطا و جریری است و ابراهیم
خواص و شبلی هر دو در مجلس وی توبه کردند شبلی را بجنید فرستاد حفظ
حرمت جنید را و جنید گفته است خیر خیرنا عمر وی دراز کشید صد و
بیست سال بزیست و در سنهٔ اثنتین وعشرین وثلثمایه از دنیا برفت
۵ شیخ الاسلام گفت که وی کرباس بافتی که وی سخن بافتی ۵ جعفر
خلدی گفته است که خیر نساج را پرسیدم که پیشهٔ تو بافندگی بود گفت نی
گفتم پس چرا ترا نساج گویند گفت با خداوند سبحانه عهد کرده بودم
که هرگز رطب نخورم روزی نفس بر من غالب شد مقداری رطب گرفتم
چون یک رطب خوردم ناگاه دیدم که شخصی بمن نگریست و گفت ای خیر
ای گریز پای و او را غلامی بوده است خیر نام از وی گریخته بوده شبه وی
بر من افتاد پس مردمان گرد من آمدند و گفتند والله این غلام تست
خیر گفت من حیران ماندم و دانستم که بچه گرفتار شدم و جنایت خود را
شناختم پس مرا بآنجا که دیگر غلامان وی بافندگی می کردند برد و گفت
ای بندهٔ بدکار از خواجهٔ خود می گریزی در آی و همان کار که پیش از این
می کردی می کن من پای خود در کارگاه جولاهگی آویختم و کرباس می بافتم
چنانکه گویی سالها آن کار کرده بودم چهار ماه با وی بماندم و بافندگی

می کردم

می کردم شبی برخاستم و وضو ساختم و در سجده افتادم و گفتم خداوندا
دیگر باز نگردم با آنچ کردم چون بامداد شد شبهٔ آن غلام از من برفت
و من بر صورت اصلی خود باز گشتم و خلاص شدم و این نام بر من بماند پس
سبب نام بافندگی بر من آن جنایت بود که خداوند تعالی مرا بر آن عقوبت
کرد ۵ و گویند که وی دوست داشتی که ویرا خیر خواندندی و گفتی روا نباشد
که مسلمانی مرا نامی نهاده باشد من آنرا بگردانم ۵ ویرا پس از مرگ بخواب
دیدند گفتند خدای با تو چه کرد گفت لا تسألنی عن هذا ولکن استرحت
من دنیاکم القذرة ٧ محفوظ بن محمود رحمه الله تعالی
از طبقهٔ ثانیه است وقیل من الثالثة از قدماء مشایخ نشابور است
و بزرگان ایشان از اصحاب ابو حفص و بعد از ابو حفص با ابو عثمان
حیری صحبت داشته تا از دنیا برفته در سنهٔ ثلث واربع وثلثمایه تربت
و پهلوی ابو حفص در قبرستان ۵ وی گفته التوکّل ان یأکل العبد بلا طمع ولا
شره ۵ وهم وی گفته من اراد ان یبصر طریق رشده فلیتهم نفسه فی
الموافقات فضلاً عن المخالفات محفوظ بن محمد رحمه الله تعالی
وی بغدادی است یکی از سالکان طریق تصوف است ۵ وی گفته
من ابصر محاسن نفسه ابتلی بمساوی الناس ومن ابصر عیوب نفسه
سلم من رؤیة مساوی الناس ۵ وهم وی گفته اکثر الناس خیرًا
اسلمهم للمسلمین صدرًا ابرهیم الخواص قدس الله تعالی روحه
از طبقهٔ ثانیه است وقیل من الثالثة کنیت او ابو اسحق است یگانه بود
در طریق تجرید و توکّل وکان اوحد المشایخ فی وقته استاد جعفر
خلدی و سیروانی مهین است و غیر ایشان گویند بغدادی است و پدر وی
از آمل بوده و از اقران جنید و نوری بود و پیش از ایشان برفته از دنیا
در سنهٔ احدی وتسعین ومائتین اگر درست شود و یوسف بن الحسین

دیوار شسته و دفن کرده در مسجد برفتی بعلت شکم هر باری که فارغ گشتی
غسل کردی گویند آن روز که برفت از دنیا هفتاد بار اجابت کرده بود
و هر بار غسلی آورده و سرمایی عظیم بود پسین بار در آب برفت فبر وی
در زیر حصار طبرک است ٥ شیخ الاسلام گفته است که هرگز قبری
ندیدم با آن هیبت و شکوه که گویا شیریست خفته که ناگاه فرا آن رسی وی
صحبت دار خضر بوده علیه السلام ٥ شیخ ابو بکر کتانی گوید وقتی خواص
از سفر آمد گفتم در بادیه چه شگفت دیدی گفت خضر علیه السلام بمن رسید
گفت ابراهیم خواهی که با تو همراهی کنم گفتم نی گفت چرا گفتم او رشکین است
ترسم که دل من با تو بپیوندد ٥ شیخ الاسلام گفت که شیخ خرقانی مرا گفت
در میان سخنانی که با من میگفت اگر با خضر صحبت یابی توبه کن و اگر از هری
در شبی بمکه روی از آن توبه کن ٥ ابراهیم خواص گفته العلم کله فی کلمتین
لا تتکلف ما کفیت و لا تضیع ما استکفیت ٥ یعنی رنج مکش در طلب آنچه
در قسمت ازلی برای تو کفایت شده است و آن رزق است و ضایع
مگردان آنچ از تو کفایت آن طلب کرده اند و آن انقیاد احکام خداوندی است
از اوامر و نواهی ٥ ابو الحسن علوی گوید که در مسجد دینور شدم خواص را
دیدم در صحن مسجد در میان برف گفتم سلام علیک یا ابا اسحق بیا تا در پیشش
رویم که مرا بر وی شفقت آمد گفت مرا با مجوسیت میخوانی یعنی از تجرید
با سبب آمدن و از افراد با علاقت آمدن مجوسیت بود ٥ شیخ الاسلام گفت
تا نشان دو کانکی بجاست مجوسیت بجاست ٥ ابو الحسن گوید پس
خواص دست مرا بگرفت و بر تن خود نهاد در عرق غرق بود نزدیک بود
که دست من از گرمی بسوزد در من نگریست و بخندید و این دو بیت برخواند

لقد وضح الطریق الیک حقا ٭ فما احد بغیرک یستدل ٥
فان ورد الشتاء فانت کهف ٭ و ان ورد المصیف فانت ظل ٥

ممشاد

ممشاد دینوری گوید که نیم خواب بودم در مسجد فرا من نمودند که خواهی که دوستی
از دوستان ما ببینی برخیز و بر سر تل توبه شو بیدار شدم برف آمده بود
آنجا رفتم خواص را دیدم مربع نشسته و گرد بر گرد وی مقدار سپری سبز
تهی از برف و با آن همه برف که بر سر وی آمده بود در عرق غرق گفتم این
منزلت بچه یافتی گفت بخدمت فقرا وقتی کسی وی را دید زیبا با ن
حبوه زده و بفراغت نشسته گفت یا ابا اسحق بچه اینجا نشسته گفت بروای
اگر ملوک زمین بدانند که من اینجا در چه حالم بشمشیر بسر من آیند از حسد ٥
وقتی در مسجد نشسته بود بر سر سجاده شخصی مشتی درم بر روی سجادهٔ وی
نهاد وی برخاست و سجاده بیفشاند و آن سیمها در خاک و سنگ ریخت
و گفت این نشستگاه به بیش از بن بر من آمده است آن کس گوید هرگز
کسی بعز وی ندیدم که چنان کرد و بذل خود که آن سیم بر می چیدم از زمین
٥ فضل رازی را دری صد هزار درم میراث رسید آنرا بپاشید چون
با خویشتن آمد و از حال با علم افتاد ویراده درم مانده بود گفت این را
در تعلم بکار برم آخر گفت این چه بود که کردم از وجد با علم افتادم
بنزدیک ابراهیم خواص رفت از وی پرسید که صد هزار دینار میراث یافتم
بپاشیدم ده درم ماند در علم بکار بردم خواص گفت این ترا از آن افتاد
که در اول از آن شربتی آب خورده بودی چرا دست بآن بردی تا ترا آخر
بآن بگرفتند بعد از آن بوسه بر دست وی زد و گفت فدای آن دستم
که چون تنزل کرد از وجد با علم افتاد یعنی با جهل نیفتاد ٥ شخصی
از شبلی پرسید که از دویست درم چند درم زکوة بباید داد گفت آن تو
بگویم یا آن خویش گفت آن تو کدام است و آن من کدام گفت ترا از دویست
درم پنج درم بباید داد و مرا از دویست دویست و پنج درم گفت این
دویست خود دانم آن پنج چیست گفت آن دویست درم که داری بد می

و پنج دیگر وام کنی گفت این مذهب کیست گفت مذهب ابوبکر صدیق رضی الله تعالی عنه

ابو محمد جُریری قدس الله تعالی روحه

از طبقهٔ ثالثه است نام وی احمد بن محمد بن الحسین و گفته اند حسین بن محمد وگفته اند عبد الله بن یحیی از کبار اصحاب جنید بود و پس از جنید بجای جنید ویرا نشاندند از بزرگی وی ° از علماء مشایخ قوم بود صحبت داشته بود با سهل عبد الله تستری در سال هبیر در جنگ قرامطه از تشنگی مرده در سنه اثنی عشرة وقیل سنه اربع عشرة وثلثمایة ° وی گفته التصوف عَنوة لا صُلح تصوف بصلح نیاید آن بجنگ بستانند نه بصلح ° شیخ الاسلام گفت که تصوف بطلب وصلح نیاید که آن قهر ست آن تر بست چون برق از نور اعظم که از بالا در آید تا که انداز ند آن که طالب آنست از وی گریزانست و آن که اهل آنست اگر چه گریزانست آن بوی شتابانست ° وهم شیخ الاسلام گفت آن جنگ آنست که می گریزی و آن در تو می آویزد نه آنست که دست با آن میزنی و در دست نمی آید آن کس که این سخن گفته از جا شی گفته و بعیان بگرفته نه از علم می گوید از علم چنین سخن نیاید ° درویشی ابو محمد جریری را گفت بر بساط انس بودم دری از بسط برمن بگشادند از مقام خود بلغزیدم و از ان محجوب شدم راه بگم کرده خود چون یابم مرا بر راهی که بآن برساند دلالت کن ابو محمد بگریست و گفت ای برادر همه باین درد گرفتارند و باین داغ مبتلا لکن بر تو بیتی چند بخوانم که بعضی ازین طایفه گفته اند

قِفْ بالدّیار فهذه آثارهم ، تبکی الاحبّة حسرةً وتشوّقا

کم قد وقفت بها اسائل مُخبرا ، عن اهلها او صادقًا او مشفقا

فاجابنی داعی الهوی فی رسمها ، فارقت من تهوی فعزّ الملتقی

ابو العباس بن عطاء قدس الله تعالی سره

از طبقهٔ ثالثه است نام وی احمد بن محمد بن سهل بن عطاء الآدمی است بغدادی است از علماء مشایخ است و از ظریفان صوفیان ویرا سخنان نیکو و زبان فصیح است در معنی قرآن صاحب تصنیف است قرآنرا تفسیر کرده از اول تا آخر بزبان اشارت شاگرد ابرهیم مارستانی است و از یاران جنید ابو سعید خراز ویرا بزرگی داشت خراز گوید التصوف خلق ولیس انا به وما رایت من اهله الا الجنید وابن العطا بسبب حلاج کشته شده است در ذو القعده سنه تسع وثلثمایه وقیل سنه احدی عشرة وثلثمایه در ایام خلافت القاهر بالله آن وزیر که حلاج را بکشت ابو العباس را گفت در حلاج چه گویی گفت تو خود چندان داری که از ان باز نپردازی سیم مردمان باز ده وزیر گفت تعریض میکنی فرمود تا دندانهای وی بیکان بیکان می کندند و بسر وی فرو می بردند تا کشته شد ° سئل ابن عطاء ما افضل الطاعات قال ملاحظة الحق علی دوام الاوقات ° وی گفته در تفسیر قوله تعالی یمیتنی ثم یحیینی یمیتنی عنی ثم یحیینی به ° وهم وی گفته در تفسیر قوله تعالی انّ الذین قالوا ربنا الله ثم استقاموا فقال ثم استقاموا علی انفراد القلب بالله تعالی ° وهم وی گفته الادب الوقوف مع المستحسنات فقیل له وما معنی ذلک فقال ان تعامل الله بالادب سرًّا وعلانیةً فاذا کنت کذلک کنت ادیبًا وان کنت اعجمیًّا

اذا نطقت جاءت بکل ملیحة ، وان سکتت جاءت بکل ملیح

شیخ الاسلام گفت ادب آنست که با الله تعالی معاملت در گیری از سلوک آب و خاک و رعونت نفس بر خیزی نگویی که من و کردم من گویی که او و توفیق و عنایت او

ابو العباس ارزیری رحمه الله تعالی

شیخ الاسلام گفت که وی گفته که ابو الحسین عبادانی گفته که من و درویشی ببطحا آمدیم شش روز بر آمد چیزی نخوردیم روز هفتم شخصی در آمد و دو پاره زر آورد یکی مرا داد و یکی یار مرا من آن خود با بوی دادم

تا خوردنی آورد بخوردیم و روی براه نهادیم بکنار دریا رسیدیم آن دیکر پاره
زر را بملاح دادیم تا ما را در کشتی نشاند دو روز در کشتی میرفتیم میدیدیم
که درویشی در کنجی سر فرو برده چون وقت نماز شدی نماز بکذاردی و باز
سر فرو بردی پیش وی رفتم و کفتم ما یاران توایم اکر چیزی بکار
باشد بکوی کفت چون باشد بکویم کفتیم بکوی کفت فردا نماز پیشین
من از دنیا بروم شما از ملاح در خواهید تا شما را بکناره برد و اکر از این
جامهٔ من چیزی بوی باید داد بدهید چون بکناره شوید درختانی
بینید در زیر درختی که بزرکترست همه ساز و برک من نهاده بینید کار
مرا بسازید و آنجا دفن کنید و این مرقع من ضایع مکنید برکیرید
چون بحلّه رسید برنایی ظریف و لطیف این مرقع از شما باز خواهد
بوی دهید دیکر روز نماز پیشین بکرد و سر در مرقع برد چون پیش وی
شدیم برفته بود ملاح کشتی را بکناره برد درختانی دیدیم و در آنجا
درختی بزرک آنجا شدیم کوری دیدیم کنده و همه اسباب نهاده کار وی
بساختیم و دفن کردیم و مرقع برکرفتیم و روی بحلّه نهادیم برنایی بدینه
ما آمد بر آن نشان که او داده بود ما را کفت آن ودیعت بیارید کفتیم
چنین کنیم کفتیم از بهر خدای با تو سخنی کوییم کفت بکویید کفتیم او که بود
و تو کهٔ و این چه قصه است کفت او درویشی بود میراثی داشت وارث
طلب کرد مرا با و نمودند اکنون شما میراث بمن سپارید و بروید آنرا
بوی سپردیم کفت شما اینجا باشید تا من باز آیم از چشم ما غایب شد
و آن مرقع در پوشید و جامهٔ خود پاک بیرون کرد و کفت این آن شماست
و برفت ما در مسجد حلّه شدیم دو روز آنجا بودیم چیزی فتوح نشد
از جملهٔ آن جامه چیزی بیاد خود دادم که طعامی آر تا بخوریم ساعتی
بودم دیدم که وی می آید و خلقی عظیم در وی آویخته در آمدند و مرا بنز

بکرفتند

68

بکرفتند و میکشیدند کفتم آخر چه بوده است باز کویید کفتند امروز سه روز است
که پسر رئیس حلّه پیدا نیست و جامهٔ وی با شما می یابیم ما را بر د ند
پیش رئیس کفت پسر من کو که جامهٔ وی با شماست راست بکویید قصه را
از اول تا آخر باز کفتیم وی بکریست و روی بآسمان کرد و کفت الحمد لله
که از صلب من چون اویی بود که ترا شایست ۵ شیخ الاسلام کفت
همه خلق زنده از مرده میراث برند مکر این طایفه که مرده از زنده میراث
برد و کفت هیچ کس با پیری از خداوندان ولایت صحبت ندارد بصدق
که نه چون او برود از احوال و ولایت وی چیزی میراث برد ۵

ابو العباس دینوری قدس الله تعالی روحه

از طبقهٔ خامسه است نام وی احمد بن محمد است صحبت داشته با یوسف بن
الحسین و عبد الله خراز و جُریری و ابن عطا و رویم را دیده بود
نیکو طریقت بود با استقامت به نیشابور آمد و آنجا مدتی اقامت کرد
و مردم را موعظت میکفت بزبان معرفت بخوبترین بیانی بعد از آن
از نیشابور بترمذ آمد خواجه محمد حامد شاکرد ابو بکر وراق بدینهٔ وی
آمد و بوسهٔ بر رکاب وی داد شاکردان را خوش نیامد وی را کفتند چرا
آن کردی کفت من شنیده ام که او خداوند مرا نیکو میستاید و از ترمذ
بسمرقند و آنجا برفت از دنیا بس از اربعین و ثلثمایه ۵ ابو العباس را
کفتند که خدای را بچه شناختی کفت بآن که نشناختم یعنی بعجز معترفم
۵ و هم وی کفته ادنی الذکران ینسی ما دونه و نهایة الذکر ان یغیب
الذاکر فی الذکر عن الذکر و یستغرق بمذکوره عن الرجوع الی مقام الذکر
و هذا حال فناء الفناء ابو العباس احمد بن یحیی الشیرازی رحمه الله
استاد شیخ ابو عبد الله خفیف است شیخ کفته که من جوانان محققی در وجد ندیدم
شکر تمام داشت چون بصحرا رفتی با شیر بازی کردی جنید و رویم و سهل و عبد الله را

قس ۱۶۰

تعالی

ابوعبدالله

قا

در یا فته بود ٥ شیخ ابوعبدالله گفته که شبی با شیخ احمد یحیی بودم و با ما
کودکی بود از اصحاب وی که خواب را بخانهٔ خود می بایست رفت و زمستان
بود و آتشی عظیم برافروخته بودند و احمد یحیی برپای بود و وقت وی
خوش شده بود در سماع بعض اصحاب گفتند کیست که فلان کودک را بخانهٔ
وی رساند هیچ کس جواب نداد احمد بن یحیی دو اخکر بزرگ بر کف خود گرفت
و آستین بآن فرو گذاشت و کودک را گفت برخیز و وی را در خانهٔ وی
رساند و ما روشنایی آن اخکر را از بالای جامهٔ وی می دیدیم آن کودک
در خانهٔ خود در آمد وی آن دو اخکر از دست بینداخت انگشت شده بود
بعد از آن بمسجد در آمد و نماز می کرد تا بانگ نماز بامداد گفتند ٥

١٦٢ قسب ابو العباس باوردی رحمه الله تعالی

وی بزرگ بوده شبلی را دیده بود وی بنشابور بوده و شیخ ابوبکر طمستانی
نیز بنشابور بوده و شبلی را نیز دیده بود هر دو گفته اند که شبلی صاحب
حال بود ذرهٔ از توحید نداشته ٥ شیخ الاسلام گفت چنان است که
ایشان گفتند شبلی در توحید مدعیانه سخن می گوید نه متمکنانه ٥

١٦٣ قسج ابو العباس بردعی رحمه الله تعالی

نام وی احمد بن محمد بن هارون البردعی الصوفی است از شیخ ابوبکر
طاهر ابهری و مرتعش حکایت کند ٥ می گوید که مرتعش گفت هر که دیدار وی
ترا منفعت نکند سخن وی ترا منفعت نکند ٥ و هم وی گوید که ابوبکر
طاهر ابهری گفت لا یصلح الکلام الا لرجل اذا سکت خاف العقوبة بسکوته

١٦٤ قسد ابو العباس السیاری قدس الله تعالی سره ٥

از طبقهٔ خامسه است نام وی قاسم بن القاسم بن المهدی است خواهرزادهٔ
احمد بن سیار است از اهل مروست شیخ ایشانست شاگرد ابوبکر واسطی
و عالم بوده بحقایق احوال و فقیه بوده و حدیث بسیار داشته وبیا

ازپیر

ویرا از پدر میراث بسیار بماند جمله را بداد و دو تار موی پیغمبر صلی الله علیه وسلم بخرید
خداوند تعالی ببرکات آن موی ویرا توبه داد و بصحبت ابوبکر
واسطی افتاد و بدرجهٔ رسید که امام صنفی از متصوفه شد که ایشان را سیاریه
خوانند و چون از دنیا می رفت وصیت کرد تا آن موها را در دهان وی
نهادند و قبر وی در مروست و مردمان بحاجت خواستن آنجا شدی و کفایت
مهمات طلبیدی و مجرب بود در سنهٔ اثنتین و اربعین و ثلثمایه برفته از دنیا
وی گفته که التوحید ان لا یخطر بقلبک ما دونه توحید آن بود که دون حق را
بنزدیک تو خطر نباشد و خاطر مخلوقات را بر دل تو گذر نه ٥ و هم وی
گفته که واسطی را بدر مرگ گفتند ما را وصیتی کن گفت احفظوا مراد الله فیکم

١٦٥ قسه عبد الواحد بن علی السیاری رحمه الله تعالی

وی خواهرزادهٔ ابو العباس است و شاگرد وی سرای خود را در مرو
بر صوفیان وقف کرد سبب آن بود که دعوتی کرد صوفیان رقص
می کردند یکی در رقص بهوا بر شد و ناپدید گشت و هرگز پیدا نیامد در سنهٔ
خمس و سبعین و ثلثمایه برفته از دنیا ٥ وی گفته که شنیدم از خال خود
ابو العباس که می گفت اگر روا بودی که در نماز بجای قرآن بیتی از شعر خواندی
این بیت بودی ٥ اتمنی علی الزمان محالا ٥ ان تری مقلتای طلعة حر

١٦٦ قسو ابو العباس السهروردی رحمه الله تعالی

نام وی احمد است بمکه بوده با مشایخ وقت چون سیروانی و غیر او ٥ وی گفته
که بمنا بودم روز عید اضحی جمعی انبوه نشسته بودند و شیخ سیروانی حاضر
بود قوال چیزی برخواند سیروانی برخاست گریان و برفت قوم گفتند آن
چه بود که گردچه افتاد مگر بر سماع منکر شد شیخ ابو الحسن سرکی حاضر بود
گفت با خدای عهد کردم که اگر وی بر سماع منکر شده باشد من هرگز بسماع
ننشینم ٥ شیخ ابو العباس سهروردی گفت من با تو موافقم دیگر روز

این نبردوتن برخاستند با جمعی دیگر از مشایخ و بسلام سیروانی شدند خواستند که اورا ازان چیزی گویند وی گفت روزگاری من بر دریک می خفتم و دست بالین می کردم و نشان سنگ بر پهلوی من بود بسماع می نشستم اکنون بر فرش می نشینم و شما چنان سوخته فرا آئی حلال بود که با شما در سماع نشینم

ابو العباس نهاوندی رحمه الله تعالی

قسز ١٦٧

شیخ الاسلام ویرا از طبقهٔ سادسه داشته است نام وی احمد بن محمد بن الفضل است شاگرد جعفر خلدی است پیر شیخ عمو و شیخ ابو العباس ویرا عمو نام کرده بود و عمو سالار بود ٥ شیخ الاسلام گفت که عباس فقیر هروی مرا گفت که ابو العباس نهاوندی گفت که هر که ازین علم سخن گوید که الله تعالی نه حجت او بود الله تعالی خصم او بود ٥ شیخ الاسلام گفت که سخن گفتن از حق سه است سخن گفتن از ذات او و سمع در آن استاد یعنی شنیده از کتاب و سنت و سخن گفتن از دین او و کتاب و سنت و اجماع و آثار صحابه در آن استاد و سخن گفتن است از صحبت او هر که ازین سخن گوید که الله تعالی نه موجود وی بود که سمع او بود که باو شنود و بصر او بود که باو بیند الله تعالی خصم او بود ٥ شیخ الاسلام گفت که نهاوندی گفت که آنان که خداوندان همت اند اگر دست چپ ایشانرا از و مشغول دارد بدست راست دست چپ خود ببرند ٥ و هم شیخ الاسلام گفت که شخصی بود نفط فروش نهاوندی و فقرا ازوی در دنیا می آسودند باخر ویرا مهجور کردند و ازوی چیزی نمی ستدند نهاوندی را ازان پرسیدند گفت وی خرسند شد بآن که بنوکهٔ درویشان مال وی می افزاید مال وی بر فقرا حرام شد ٥ نهاوندی گفته که در ابتدا که مرا درد این کار دریافت دوازده سال سر بگریبان فرو بردم تا یک گوشهٔ دل من بمن نمودند ٥ و هم وی گفته که همه عالم در آرزوی آنند که حق تعالی یکساعت ایشانرا بود و من در آرزوی آنم

که حق تعالی یکساعت مرا بمن دهد تا من بیندیشم که خود چه چیزم و کجا یم ٥ در سخنان شیخ ابو سعید ابو الخیر مذکورست که اصل این حدیث آن باشد که مرد را باو باز نگذارند رسول صلی الله علیه وسلم گفتی اللهم لا تکلنی الی نفسی طرفة عین ولا اقل من ذلک مرا یک چشم زدن بخود باز مگذار و کم ازان ٥ آن پیر زن را دیدم بمرو که سخنان استاد ابو علی دقاق شنیده بود می رفت و می گفت گفته اند که مارا طرفة العینی بما باز مگذار من خود دعا می کنم و زاری که یا رب مرا خود طرفة العینی بمن باز گذار تا خود بدانم که کجا ایستاده ام ٥ و هم نهاوندی گفته که با خدای تعالی بسیار نشینید و با خلق اندک ٥ ترسائی شنید که در میان مسلمانان اصحاب فراست می باشند بخانقاه شیخ ابو العباس قصاب در آمد شیخ گفت بیگانه در کوی آشنایان چکار دارد ترسا باز گشت و گفت یکی معلوم شد از آنجا عزم خانقاه شیخ ابو العباس نهاوندی کرد چون بآنجا در آمد شیخ هیچ نگفت چهار ماه با ایشان وضو می ساخت و نماز می کرد بعد از چهار ماه پای افزار در پای کرد که برود شیخ فرمود که جوانمردی نبود که چون حق نان و نمک افتاد بیگانه بیائی و بیگانه بروی ترسا مسلمان شد و آنجا مقام کرد و بعد از شیخ بجای شیخ بنشست ٥

ابو العباس نسائی رحمه الله تعالی

قسط ١٦٩

نام وی احمد بن محمد بن زکریا ست باصل از نسا بود و بمصر نشستی شیخ عباس فقیر هروی ویرا بمصر دیده بود ٥ و شیخ عمو گفته که عباس مرا گفت که همواره بر در سرای وی اسبان و ستوران بودی که بزیارت وی آمدندی وقتی مرا بر در فرستاد که ستوران نگاه دار بر دل من گذشت که نیک کاری بدست آوردم از خراسان بمصر آمدم که ستوربانی کنم من خود آنجا فراغتی داشتم در ساعت کسی آمد که شیخ می خواند در شدم گفت هروی هنوز در گوشهٔ نشده زود بود که در صدر نشینی و بر در سرای تو ستوران باز دارند

وترا کسی باید که آن نگاه دارد ٥ شیخ الاسلام گفت آن چنان بود که آن شیخ
همواره بر در سرای عبّاس ستوران بودی که سلطانیان آمدندی بوی

قع ١٧٠ ابوالعباس سُریج رحمه الله تعالی

نام وی احمد بن عمران بن سُریج است در سنه خمس و ثلثمایه برفته از دنیا
وی را شافعی کهین می خواندند از بزرگی وی و فقیه عراق بود در بغداد بوده
و جنید را دیده و صحبت داشته و وقتی که سخن گفتی در اصول و فروع بکلامی
که حاضران را شگفت آمدی گفتی که می دانید که مرا این سخن از کجا ست
از برکت مجالست ابوالقاسم جنید ست رحمه الله تعالی ٥ عبد العزیز
بحرانی بکنار مجلس ابوالعباس سُریج شد و از وی ازین طریقه سوالی
کرد جوابی نیکو شنید نعره بزد و از هوش بشد چون بهوش آمد ابوالعباس
گفت که من روزگاری با پیر شما جنید بوده ام و صحبت داشته ام اکنون
این فقها مرا مشغول کرده اند اگر جناچ شما خواهید روزی تعیین کنم
که خاص شما را سخن گویم ازین باب ٥ شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است
که پیش از آن که ابن سُریج بشیراز آید اصحاب علم صوفیه را هم جهال
اعتقاد کرده بودند چون وی بشیراز آمد و بیان مرتبه و مقام ایشان
کرد و بزبان ایشان سخن گفت و بفضل ایشان گواهی داد و بارها در مجالس
علما گفت که والله ما آدمی نشدیم مگر بواسطهٔ صحبت ایشان و ادب
بیاموختیم مگر از ایشان آن زمان علما صوفیه را بشناختند و ایشان را
بزرگ داشتند

قعب ١٧٢ حسین بن منصور الحلّاج البیضا وی قدس سره

از طبقهٔ ثالثه است کنیت وی ابو المغیث است از بیضا بوده که
شهریست از شهرهای فارس و وی نه حلاج بود روزی بدکان حلاجی بود
که دوست وی بود وی را بکاری فرستاد گفت من روزگار وی ببردم
بانگشت اشارت کرد پنبه از یک سو شد و پنبه دانه از یک سو وی را حلاج نام

کردند ٥ بواسط و عراق بوده و با جنید و نوری صحبت داشته و شاگرد
عمرو بن عثمان مکی است مشایخ در کار وی مختلف بوده اند بیشتر وی را
رد کرده اند مگر چندتن ابوالعباس عطا و شبلی و شیخ ابو عبد الله خفیف
و شیخ ابوالقاسم نصرابادی و ابوالعباس سُریج بکشتن وی رضا نداد و فتوی
ننوشت گفت من نمی دانم که او چه می گوید ٥ و در کتاب کشف المحجوب است
که جملهٔ متاخران قدس الله تعالی ارواحهم او را قبول کرده اند و مهجور بعضی
از متقدمان مشایخ قدس الله تعالی ارواحهم نه بمعنی طعن اندر دین وی بود
مهجور معاملت مهجور اصل نباشد و از متاخران سلطان طریقت شیخ
ابوسعید ابوالخیر قدس الله تعالی سره فرموده است که حسین منصور حلاج
قدس الله تعالی روحه در علو حال است در عهد وی در مشرق و مغرب
کس چون او نبوده ٥ شیخ الاسلام گفت که من وی را نپذیرم موافقت
مشایخ را و رعایت شرع و علم را و رد نیز نکنم شما نیز چنان کنید
و وی را موقوف گذارید و آنرا که وی را بپذیرد دوستر دارم از آن که رد کند
٥ ابو عبد الله خفیف وی را گفته است امام ربانی ٥ شیخ الاسلام گفت
که وی امام است اما با هر کسی بگفت و بر ضعفا حمل کرد و رعایت شریعت
نکرد آنچ افتاد وی را بسبب آن افتاد با آن همه دعوی هر شبانروزی
هزار رکعت نماز می کرد و آن شب که روز آن کشته شد پانصد رکعت
نماز گزارده بود ٥ و شیخ الاسلام گفت که وی را بسبب مسئلهٔ الهام بکشتند
و در آن جور بود بروی که گفتند این که وی میگوید پیغمبریست و نه چنان
بود ٥ شبلی زیر دار وی باز ایستاد و گفت اولم ننهک عن العالمین
آن قاضی که بکشتن وی حکم کرده بود گفت او دعوی پیغمبری می کرد
و این دعوی خدائی میکند ٥ شبلی گفت من همان می گویم که او می گفت
لیکن دیوانگی مرا بر ماند و عقل وی را در افگند ٥ وقتی در سرای جنید بزد

کفت کیست کفت حق جنید کفت نه حقی بلکه بحقی ای خشبه نفسد تا کدام
جوب ودارست که بتو جرب کنند ٥ وآنچ ویرا افتاد بدعای استاد وی
بود عمرو بن عثمان مکی که جزوکی تصنیف کرده بود در توحید وعلم صوفیان
وی آنها را بنهان برکرفت وآشکارا کرد وبا خلق نمود سخن باریک بود
در نیافتند بروی منکر شدند ومهجور ساختند وی بر حلاج نفرین کرد
وکفت آلهی کسی براو کمار که دست وپایش ببرد وچشم برکند وبردار کند
وآن همه واقع شد بدعای استاد وی ٥

اخی فرج زنجانی قدس الله تعالی روحه

قسح ۱۶۸ وی مرید شیخ ابو العباس نهاوندی است روز چهارشنبه غره رجب سنه
سبع وخمسین واربعمایه از دنیا رفته است وقبر وی در زنجان است ٥
می کویند که ویرا کربه بوده است که هرکاه جمعی مهمانان بخانقاه شیخ توجه
کردندی آن کربه بعدد هریک ازیشان بانکی کردی خادم خانقاه بهر بانکی
یک کاسه آب در دیک ریختی یک روز عدد مهمانان بر عدد بانکهای وی
بیکی زیادت بود تعجب کردند آن کربه بمیان آن جماعت درآمد ویک یک را
بوی کرد وبر یکی از انها بول کرد جون تفحص کردند وی از دین بیکانه
بود ٥ کویند که روزی خادم مطبخ مقداری شیر در دیک کرده بود که برای
اصحاب شیربرنج بزد ماری سیاه از دودکذار در دیک افتاد آن کربه
آنرا دید کرد دیک می کشت وبانک می کرد واضطراب می نمود وخادم جون
ازان معنی غافل بود ویرا زجر می کرد ودور می انداخت جون خادم هیچ
نوع متنبه نشد کربه خود را در دیک انداخت وبمرد جون شیربرنج را
بریختند ماری سیاه از آنجا ظاهر شد شیخ فرمود که آن کربه خود را
فدای درویشان کرده ویرا در قبر کنید وزیارتی سازید می کویند که
حالا قبر وی ظاهرست ومردم زیارت آن می کنند ٥

ذکر شیخ اخی فرج زنجانی سهو نوشته شده وموضع او بعد از ذکر شیخ ابو العباس نهاوندیست

عبد الملک

عبد الملک اسکاف رحمه الله تعالی

قعج ۱۷۳ شیخ الاسلام کفت که عبد الملک اسکاف شاکرد حلاج است وصد وبیست سال
عمر وی بود باشریف حمزه عقیلی می بود در بلخ وی وپدر من وپیر فارسی
وابو الحسن طبری وابو القاسم حنانه همه یاران شریف حمزه بودند و
شریف حمزه پدر مرا از همه مه می داشت پدر من کفت که عبد الملک اسکاف
کفت که وقتی حلاج را کفتم که ای شیخ عارف که باشد کفت عارف آن باشد
که روز سه شنبه شش روز مانده از ماه ذو القعده سنه تسع وثلثمایه ویرا
بباب الطاق برند ببغداد ودست وپای وی ببرند وچشم وی برکنند
ونکونسار بردار کنند وبسوزانند وخاکستر وی بر باد دهند عبد الملک
کفت چشم بنهادم آن وی بود وآن همه که کفته بود با وی بکردند ٥ شیخ الاسلام
کفت ندانم که او می دانست که آن ویرا خواهد بود یا خود چنان می کفت
آن خود ویرا بوده ٥ ویرا شاکرد بود هیکل نام او را هم با وی بکشتند ویرا
شاکرد الحسین نام کردند وابو العباس عطا را هم بسبب وی بکشتند

ابرهیم بن فاتک وقیل احمد بن فاتک رحمه الله تعالی

قعد ۱۷۴ کنیت وی ابو الفاتک است بغدادی است با جنید ونوری صحبت داشته
وکان الجنید یکرمه وی نیز شاکرد حلاج بود ومنسوب بوی وی کوید
که آن شب که ویرا بردار کردند الله تعالی را بخواب دیدم کفتم خداوندا
این جه بود که با حسین کردی بندهٔ خود کفت سر خود بروی آشکارا کردم
با خلق باز کفت ویرا عطائی دادم رعنا کشت خلق را با خود خواند ٥
شیخ الاسلام کفت که آن کشتن حلاج را نقص است نه کرامت اکر وی تمام
بودی ویرا آن نیفتادی سخن با اهل باید کفت تا سر او آشکارا نشود
جون با نا اهل کویی بروی جمل کرده باشی وترا ازان کزند وعقوبت
رسد ٥ ونیز شیخ الاسلام کفت وی در آخر می کفت تا تمام بود اکر وی

دران تمام بودی آن سخن مقام ونفس و زندگانی وی بودی بروی کسی منکر
نکشتی جیزی در می بایست وقت گفتن نبود ومحرم نبود من سخن
میگویم مر ازآن که وی می گفت وعامه می باشند اما انکار ان نمی آرند وآن
سخن پوشیده می ماند زیراکه هرکه اهل آن نبود خود در نیابد ٥ شیخ ابوعبدالله
حفیف گوید که بحیله بسیار در زندان شدم سرایی نیکو دیدم فرشی نیکو و
مجلسی نیکو ریسمانی بسته ومنشفه بران افکنده وغلامی نیکوروی ایستاده
غلام را گفتم شیخ کجاست گفت در سقایه گفتم جند گاه است که خدمت
شیخ میکنی گفت هرژده ماه گفتم درین زندان جه می کند گفت با سیزده بند
آهنین هر روز هزار رکعت نماز نافله می کند آنکه گفت این درهای خانها
که می بینی در هر یکی زندانیست دزدی یا خونی پیش ایشان می رود وایشانرا
نصیحت میکند وسبلت وموی ایشان می جیند گفتم جه می خورد گفت
هر روز خوانی با الوان طعام پیش او می آوریم ساعتی در هم نگاه می کند
آنگاه سر انگشت بر آن می زند وزمزمه می کند وازان هیچ نمی خورد آنگاه
از پیشش بر می گیریم درین سخن بودیم که از سقایه بیرون آمد باروی نیکو
و قامتی نیکو صوفی سپید پوشیده فوطه رملی بر بسته بطرف صفه
برآمد مرا گفت ای جوان از کجایی گفتم از پارس گفت از کدام شهر
گفتم از شیراز خبر مشایخ از من برسید تا بحدیث ابوالعباس عطا
رسیدم گفت اگر ویرا به بینی بگوی نهار آن رقعها را نگاه دار دیگر گفت
پیش من جون آمدی گفتم بمعرفت بعضی از لشکریان پارس درین سخن
بودیم که امیر زندان درآمد وزمین بوسید وبنشست گفت ترا جیست
گفت دشمنان مرا پیش خلیفه غمز کرده اند که یکی از بزرگانرا رها کرده
و ده هزار دینار بستده ویکی از عامه بجای وی نشانده درین ساعت
مرا می برند که بکشند گفت برو والسلام جون وی برفت شیخ درمیان سرای

برانو

برانو نشست ودستها باسمان برداشت وسر در پیش انداخت بانگشت
سبابه اشارت می کرد ناگاه بگریست تا جندانی که از آب جشمش زمین تر
شد مدهوش گشت روی بر زمین نهاد ناگاه امیر زندان درآمد وی باز
نشست گفت جه بود ترا گفت مرا آزاد کرد گفت حال جون شد گفت مرا
جون پیش خلیفه بردند گفت تا باین ساعت بر سر آن بودم که ترا حالی بکشم
درین ساعت دلم با تو خوش شد برو که عفو کردم پس شیخ خواست که روی
خویش پاک کند از وی تا آن ریسمان که منشفه بران بود بیست گز بود دست
فراز کرد ومنشفه برداشت ندانم که دستش دراز شد یا منشفه پیش وی
آمد آنگاه بیرون آمدم پیش ابن عطا رفتم وپیغام بگزاردم گفت اگر
ویرا بینی بگو اگر مرا بگزارند ٥ شبی با هفتاد مرید رکوه دار به بیت
المقدس درآمد ودران وقت قندیلها را نشانده بودند رهبانانرا گفت
این قندیلها کی برافروزند گفتند سحرگاه گفت تا سحر دیر بود بانگشت
سبابه اشارت کرد وگفت الله نوری از انگشتش بیرون آمد وجهارصد
قندیل بآن نور برافروخت وآن نور بانگشتش باز آمد رهبانان گفتند
تو بر کدام ملتی گفت بر ملت حنیفیان کمتر حنفی ام از امت محمد صلی الله
علیه وسلم انگه رهبانانرا گفت کدام دوستر می دارید نشستن من پیش
شما یا رفتن گفتند حکم تراست گفت یادانم گرسنه اند وی نفقه سیزده
هزار درم پیش شیخ آوردند هنوز صبح بر نیامده بود که جمله را صرف
کرد آنگه بیرون رفت ٥ شخصی طوطی داشت بمرد حلاج گفت خواهی
که ویرا زنده کنم گفت خواهم اشارت کرد بانگشت وی برخاست
زنده ٥ ویرا پرسیدند که توحید جیست گفت افراد القدم عن الحدث
٥ شیخ الاسلام گفت دانی که توحید صوفیان جیست نفی الحدث
واقامة الازل فارس بن عیسی البغدادی رحمه الله تعالی

کنیت وی ابو القاسم است از خلفاء حسین منصور حلاج است وکان
فارس البغدادی رحمه الله من متکلمی مشایخ القوم والمدققین فی العبارات
لکلام حسن فی الاحوال والاشارات ٥ بخراسان آمد واز آنجا بسمرقند رفت
واقامت کرد تا از دنیا برفت ومعاصر شیخ علم الهدی ابو منصور ماتریدی
بوده است ٥ وتوفی الشیخ ابو منصور سنة خمس وثلثین وثلثمایه وفارس
رحمه الله تعالی معاصر شیخ ابو القاسم حکیم سمرقندی نیز بوده است وقد
مر تاریخ وفاته ٥ وشیخ ابو القاسم وشیخ ابو منصور در صحبت یکدیگر
بوده اند وطریق مصاحبت بیموده اند تا آن زمان که مرگ ایشانرا از هم
جدا ساخته وسنگ تفرقه در میان انداخته ٥ وفارس بغدادی مقبول
همه بوده است تصحیح حال وی کرده اند وسخنان ویرا در مصنفات خود
آورده ٥ شیخ عارف ابو بکر بن اسحق الکلاباذی البخاری رحمه الله در کتب خود
سخنان ٰ او بی واسطه از وی بسیار روایت کرده ٥ وشیخ ابو عبد الرحمن السلمی
وامام قشیری بیک واسطه یا بیشتر وغیر ایشان نیز ٥ فارس گوید که
حلاج را پرسیدم که مرید کیست گفت هو الرامی باول قصده الی الله سبحانه
فلا یعرج حتی یصل مرید آنست که از نخست نشانه قصد خود الله
تعالی را سازد وتا بوی نرسد بهیچ چیز فرا نیاید وبهیچ کس نپردازد
٥ وهم وی گفته خاطر الحق هو الذی لا یعارضه شئ ٥ شیخ الاسلام
گفت که بر حلاج بسیار سخنهای دروغ گویند وکلمات نامفهوم وناراست بندند
وکتابهای مجهول وحیل بوی منسوب دارند وآنچ درست شود از وی
بیدا بود وشعر وی فصیح بود وانشدنا للحلاج رحمه الله ٥
انت بین الشغاف والقلب تجری ، مثل جری الدموع فی الاجفان
وتحل الضمیر جوف فوادی ، کحلول الارواح فی الابدان
لیس من ساکن تحرک الا ، انت حرکته خفی المکان

یا ملا لا بد الاربع عشر ، لثمان واربع واثنتان

قعو ١٧٦ ## احمد بن حسین بن منصور الحلاج رحمه الله تعالی

شیخ الاسلام گفت که از ابو عبد الله باکو شنیدم که گفت از احمد پسر حسین منصور
شنیدم بخجند که پسین شب پدر خود را گفتم که مرا وصیتی کن گفت نفس
خود را در شغلی افکن بیش از آن که ترا در شغلی افکند گفتم ای پدر چیزی
بیفزای گفت وقتی که همه عالم در خدمت کوشند تو در چیزی کوش که ذره
از آن بر و مه از عمل ثقلین ٥ شیخ الاسلام گفت که ثقلین جن وانس بود
پسر گفت آن چیست گفت معرفت

قعز ١٧٧ ## ابو منصور کاوکلاه رحمه الله

شیخ الاسلام گفت که شیخ ابو منصور کاوکلاه برخس از مشایخ اهل
ملامت بوده وقتی فارغ بود که یاران وی بسفر شده بودند وی در حایطی
شد از آن کسی وچاه فرا کندن گرفت تا آب رساند چون تمام شد بر آمد
و بهلوی آن دیگری می کند وباد آن در چاه بیشینه می کرد چون آن تمام شد
چاه دیگر کندن گرفت یکی ویرا گفت دیوانه نه ومزدور نه این چرا
می کنی گفت نفس خود را در شغلی افکنم بیش از آن که مرا در شغلی افکند
ومشایخ ازین باب کرده اند ٥ ابو عبد الله دینوری در دریا عاند مرقع
خود را بریدن و دوختن گرفت تا بکلاهی باز آورد ٥

قعح ١٧٨ ## ابو عمرو دمشقی قدس الله تعالی روحه

از طبقه ثالثه است یگانه مشایخ شام بوده است واز اجله ایشان و صحبت
داشته بود با ابو عبد الله جلا واصحاب ذو النون در سنه عشرین
وثلثمایه برفته از دنیا وی گفته چنانک فریضه است بر پیغمبران اظهار
آیات ومعجزات همچنان فریضه است بر اولیا پنهان داشتن کرامات
تا خلق در فتنه نیفتند ٥ وهم وی گفته التصوف رؤیة الکون بعین النقص
بل غض الطرف عن کل ناقص لمشاهدة من هو منزه عن کل نقص ٥

وهم وی گفته علامة قساوة القلب ان یکل الله العبد الی تدبیره فیألفه ولایسأله حسن الکلأة والرعایة والنبی صلی الله علیه وسلم یقول اکلأنی کلأة الطفل الولید ٥ وهم وی گفته اذا صفت الارواح بالقرب اثرت علی الهیاکل انوار الموافقات ٥

قعط ١٧٩

محمد بن حامد الترمذی رحمه الله تعالی

از طبقهٔ ثانیه است کنیت وی ابوبکرست از جوانمردان مشایخ خراسانست احمد خضرویه را دیده بود و غیر او را نیز و پسر وی ابونصر محمد بن محمد بن حامد یکی از فتیان خراسان بوده محمد حامد گفته است سرمایهٔ تو دل تست و وقت تو چون مشغول کنی دل خود را بهرظن و گمان که در خاطر تو آید ضایع کنی اوقات خود را بآنچ نباید و نشاید پس کی سود تواند کرد آن که سرمایه بزیان آورد ٥ شیخ الاسلام گفت که صوفی دلاست و وقت و زندگانی اگر از صوفی وقت و دل و زندگانی برود جه بماند ٥ وهم وی گفته چون وقتی از اوقات تو سالم گردد از آفت غفلت غیور باش بر آن وقت از آنکه چیزی که مخالف آن باشد بیش گیری که آن علامت ناراستی باطن است ٥ وهم وی گفته الانسان فی خلقه احسن منه فی جدید غیره

قف ١٨٠

عبد الله بن محمد الخراز رحمه الله تعالی

از طبقهٔ ثالثه است از کبار مشایخ ری بوده است کنیت وی ابومحمد است سالها بمکه مجاورت کرده باورع بوده حق گوینده بی باک و غالب قوت تاک ٥ با شیخ ابوعمران کبیر صحبت داشته و ابوحفص حداد را دیده بود و اصحاب بایزید وی را بزرگ می داشته اند مات قبل العشرین وثلثمایه ٥ وی گفته الجوع طعام الزاهدین والذکر طعام العارفین ٥ وهم وی گفته صیانة الاسرار عن الالتفات الی الاغیار من علامات الاقبال علی الله تعالی ٥ وهم وی گفته العبودیة الظاهرة والحریة الباطنة

من اخلاق الکرام ٥ یوسف بن الحسین گفته است که من مثل عبدالله ندیدم و عبدالله هم مثل خود ندید ٥ دقی گوید عبدالله خراز در مکه بود می گفت طریق ما فتوتست نه قرآئی چون از مجلس برخاست بیری از آنان که با وی بودند گفت می خواهید که چیزی از فتوت شیخ خود با شما بگویم گفتیم آری گفت با بیست کس از مریدان خود که عزیمت مکه داشتند از ری بیرون آمد چون بمنزلی رسیدند که تا مکه هیژده میل مانده بود گفت یا اصحاب استودعکم الله گفتند ای استاد کجا میروی و میان تو و مکه اندکی مانده است گفت من از ری تا باینجا به نیت شما بعزم شما آمده ام تا باینجا خاطر من بهمراهی شما خوش بود اکنون بری باز میگردم و از آنجا نیت حج میکنم و بشما می رسم ان شاء الله تعالی و از آن وقت تا موسم حج پنج ماه مانده بود

قفا ١٨١

بنان بن محمد بن الحمال قدس الله تعالی سره

از طبقهٔ ثالثه است واسطی الاصل است اما بمصر نشستی و آنجا برفته از دنیا در رمضان سنه ست عشر وثلثمایه از کبار مشایخ مصرست وکان من القایلین بالحق والامرین بالمعروف وله المقامات المشهورة والکرامات المذکورة با جنید و آن مشایخ که در آن وقت بودند صحبت داشته و از استادان ابوالحسین نوری بود ٥ شیخ الاسلام گفت که وی نه حمال بود که وی امام بود وقتی احتساب کرده بود وی را در خانهٔ پیش شیر انداختند شیر وی را بوی می کرد و می لیسید چون وی را بیرون آوردند گفتند آن وقت که شیر ترا بوی می کرد و می لیسید در دل تو چه بود گفت فکرت می کردم در خلافی که علما در آب دهان سباع کرده اند ٥ وی را پرسیدند از بزرگترین احوال صوفیان گفت الثقة بالمضمون والقیام بالاوامر ومراعاة السر والتخلی من الکونین بالتشبث بالحق تعالی وی گفته که در مکه بودم نشسته و نزدیک بمن جوانی بود شخصی کیسهٔ در آنجا درم چند

بیش وی نهاد گفت مرا باین حاجت نیست آن شخص گفت بر مسکینان و
فقیران قسمت کن چنان کرد شبانگاه ویرا دیدم که در وادئ برای خود
جیزی می جست گفتم کاشکی برای خود ازان درمها جیزی نگاه میداشتی
گفت نمی دانستم که تا این زمان خواهم زیست ٥ و هم وی گفته که چند گاه
جیزی نیافتم که قوت خود سازم و کار من بحد ضرورت رسید دیدم
که در راه قطعهٔ زر افتاده است خواستم که بردارم باز گفتم که لقطه است
بگذاشتم باز یاد کردم حدیثی را که روایت کرده اند از رسول صلی الله
علیه وسلم لو کانت الدنیا دمًا عبیطًا لکان قوت المسلم منها
حلالًا پس آنرا برداشتم و در دهان خود نهادم و می رفتم دیدم که جماعتی
کودکان حلقه زده اند و یکی از ایشان بزمینی بلند برآمده و با ایشان
در تصوف سخن می راند بایستادم تا بشنوم که چه می گویند یکی از ایشان
پرسید که متی یجد العبد حلاوة الصدق گفت اذا رمی القطعة من
الشدق آنرا از دهان بیرون کردم و انداختم ٥ و هم وی گفته
که در مکه مجاور بودم و خواص آنجا بود با وی آشنائی نداشتم اما هرگاه که
ویرا می دیدم هیبتی و شکوهی بمن درمی آمد چند روز برمن گذشت
و هیچ فتوحی نرسید در مکه مردی بود مزین فقرا را دوست میداشت
و طریقهٔ وی آن بود که چون فقیری بهر حجامت بوی آمدی گوشت
خریدی و طعام بختی تا آن فقیر بخوردی بدکان وی رفتم و گفتم
می خواهم که حجامت کنم کسی را بفرستاد تا گوشت خرد و طعام پزد
در میان حجامت کردن نفس من حدیث کرد که چون از حجامت فارغ
می شوی طعام پخته می شود دانستم که آن خاطر نه نیکوست گفتم ای نفس
با حجامت یا طعام عهد کردم که ازین طعام نخورم بعد از حجامت
برخاستم که بروم مزین گفت سبحان الله تو خود طریقهٔ مرا می دانی عذری

گفتم

گفتم و بمسجد حرام شدم آن روز جیزی نیافتم و دیگر روز تا نماز دیگر نیز
جیزی نیافتم جون بنماز دیگر برخاستم بروی در افتادم و بیهوش گشتم
مردمان گرد من درآمدند پنداشتند که دیوانه شده ام ابراهیم خواص
آنجا بود مردمانرا از من دور کرد و پیش من بنشست و با من موانست
و حدیث آغاز نهاد و گفت جیزی می خوری گفتم شب نزدیک است
گفت نیکو می کنید ای مبتدیان قدم استوار دارید برین تا فلاح یابید
پس برخاست و برفت جون نماز خفتن گذاردیم آمد و با خود کاسهٔ
عدس و دو رغیف آورد و گفت بخور بخوردم گفت دیگر می خوری گفتم
آری رفت و یک کاسه دیگر عدس با دو رغیف آورد آنرا نیز بخوردم
گفت دیگر می خوری گفتم آری برفت و مثل آن دیگر بیاورد بخوردم
گفت دیگر می خوری گفتم نی همین بسنده است پس در خواب شدم و تا صبح
برنخاستم و نماز تهجد نگذاردم و طواف نکردم بعد از ان رسول را صلی الله
علیه وسلم بخواب دیدم گفت بنان گفتم لبیک یا رسول الله گفت من اکل
بشرهٍ اعمی الله عین قلبه بیدار شدم و با خود عزیمت کردم که دیگر
هرگز سیر نخورم ٥ احمد بن مسروق گوید که بنان حمال گفت که وقتی بعض
اصحاب را دعوت کردم این بیت بخواند
من دعانا فابینا فله الفضل علینا ، فاذا نحن اجبنا رجع الفضل الینا

ابو الحسن بن محمد المزین رحمه الله تعالی ١٨٥ قف

از طبقهٔ ثالثه است نام وی علی بن محمد است از اهل بغداد است با جنید
و سهل عبد الله صحبت داشته و با آنان که از طبقهٔ ایشان اند بمکه مجاور بوده
و آنجا برفته از دنیا در سنهٔ ثمان او سبع و عشرین و ثلثمایة ٥ وی آنست
که از ابو یعقوب اقطع حکایت کنده شیخ الاسلام گفت که بو الحسن مزین
دو بوده اند یکی کبیر و یکی صغیر ٥ مزین کبیر از اهل بغداد است و در بغداد

مدفونست شاگرد وی گفت که الکلام من غیر ضرورة مَقْتٌ من الله تعالی
بالعبد ٥ شیخ الاسلام گفت کرد کردار کرد که از گفتار جز گرفتاری نیاید
و مزین صغیر نیز از اهل بغدادست لیکن در مکه مدفونست و بعضی
گفته اند که این دو مزین پسران خالهٔ یکدیگر بوده اند ٥ مزین صغیر گفته
که نامها بالله تعالی بیش از عدد نجوم آسمان اند و من در آرزوی یکی از آن
ولی یابم ٥ شیخ الاسلام گفت که وی در موجود غرق بود لیکن از عطش
سخن میرفت که عطشان بود و این طریق چون مستسقی است هر چند آب
بیش خورد پیش باید و سیری نیابد ٥ زر آنجا عزیز است که روید هر که
ترا بیش بیند بیش جوید ٥ وهم صغیر گفته که من کسی می شناسم که جائی
بلغزید و انگشت وی جراحت شد نفس وی اندکی روغن زیت خواست
دید که در پیش وی چشمهٔ روغن زیت روانست بآن التفات نکرد ٥ وهم
وی گفته که در مکه بودم مرا عزیمت سفر خاست چون بموضعی رسیدم که آنرا
بیر میمون گویند دیدم که جوانی در جان دادنست گفتم بگوی لا اله الا الله
چشم بگشاد و گفت ٥ أنا إن مِتُّ فالهوى حشو قلبي
وبداء الهوى يموت الكرام ٥ پس جان بداد کار وی بساختم و بروی نماز
کردم و دفن کردم داعیهٔ سفر از خاطر من برفت باز گشتم و بمکه آمدم
می گویند که بعد از آن خود را سرزنش می کرد و می گفت حجامی آمده است
و اولیاء خدا را تلقین شهادت می کند و اسوتاه ٥ شیخ الاسلام گفت
که بو الحسین مزین بشیری رسید گفت ثم اماته فاقبره شیر بر جای بمرد
چون بسر کوه رسید گفت ثم اذا شاء انشره بر پای خاست زنده ٥

ابو الحسن الصایغ الدینوری قدس الله تعالی سره

از طبقهٔ ثالثه است نام وی علی بن محمد بن سهل است از کبار مشایخ
دینورست و بمصر بوده و آنجا برفته از دنیا در سنه ثلاثین و ثلثمایه ٥

وی استاد شیخ ابو الحسن قرافی و دقی و ابو عثمان مغربی است ٥ ابو عثمان
مغربی گوید که هیچ کس ندیده ام از مشایخ روشن تر و نورانی تر از ابو یعقوب
نهرجوری و با هیبت تر از ابو الحسن صایغ دینوری شاگرد ابو جعفر
صیدلانی است ٥ وی گفته که دو بار از دنیا بیزار باید شد یکبار بیرون
آی خلق بقبول روی بتو نهند باز با دنیا شوی نه با شغل و حرص چندان
که قبول خلق را ببرد و باطن از آن منقطع باشی تا گناه ترک دنیا بزرگتر نباشد
از گناه طلب آن زیرا که فتنهٔ قبول خلق زیادتست از فتنهٔ اقبال بر دنیا
٥ وهم وی گفته مِنْ فساد الطبع التمنّی والامل ٥ وهم وی گفته
محبتک لنفسک هی التی تهلکها ٥ از وی پرسیدند که مرید کیست و صفت
وی چیست این آیت برخواند که ضاقت علیهم الارض بما رحبت وضاقت
علیهم انفسهم وظنوا ان لا ملجأ من الله الا الیه ٥

ابو الحسن الصبیحی رحمه الله تعالی

از طبقهٔ ثالثه است بعضی گفته اند نام وی حسین بن عبد الله بن
بکرست و کنیت وی ابو عبد الله است و بعضی گفته اند نام وی احمد بن
محمدست و کنیت وی ابو عبید و درست آنست که اول گفته شد از اهل
بصره بود و گویند که در سرای وی خانه بود در زمین کنده سی سال
از آنجا بیرون نیامد بمجاهده و عبادت مشغول بود و گفته اند که طعام
نمی خورد اهل بصره وی را از بصره بیرون کردند بسوس رفت و هم آنجا وفات
کرد و قبر وی آنجاست رحمه الله تعالی ٥ شیخ الاسلام گفت که وی روز
آدینه بر در مسجد بصره ایستاده بود شاگرد خود را گفت این خلق را که
می بینی همه اکنون بهشتند این کار که ما را افتاده و مسجد بصره آن وقت
چنان بود از انبوهی که خلق سجود نمی توانستند کرد بر زمین روی بر پشت
یکدیگر می نهادند ٥ وی گفته الغریب هو البعید عن وطنه وهو مقیم فیه ٥

وهم وی گفته الغریب هو الذی لا جنس له ٥ وهم وی باد دیگر گفته الغریب
من صحب الاجناس ٥ ابوالحسن سیوطی رحمه الله تعالی قفز ۱۸۷
شیخ الاسلام گفت که وی ازین طایفه بوده است شیخ ابوعلی رودباری
گوید که هارون گفت صاحب سهل عبدالله که با ابوالحسن سیوطی بودیم
در بادیه چون گرسنه شدیمی و ناهجی وحله ندانستیمی ابوالحسن بانگ سگ
کردی تا جایی که سگی بودی آواز دادی وی بآن آواز دانستی که انجا مردم است
یاران را چیزی آوردی ٥ شیخ ابوعلی رودباری گوید که هیچ کس در عطف
و مهربانی با یاران چون ابوالحسن سیوطی نبود ٥ شیخ الاسلام گفت باید
که خدمت یاران برخود واجب دانی و در خدمت مقصود بینی نه مخدوم
یعنی نظر تو در خدمت بر مقصود حقیقی باشد که حضرت حق است
سبحانه نه بران کس که خدمت وی میکنی ٥ وقتی درویشی پیش شیخ
سیروانی با دیگری گفت این کار را برای من بکن نه بحکم وامر که بفضل
شیخ سیروانی بانگ بروی زد و گفت نه فقیرست آنکه خدمت یار خود
برخود واجب نداند ابوالحسن بن شعره رحمه الله تعالی قفح ۱۸۸
نام وی عمرو بن عثمان بن الحکم بن شعره است از مشایخ صوفیان است
ابوسعید مالینی در اربعین خود ویرا آورده از مشایخ مصر بوده گویند
که از گور وی آواز قرآن خواندن می شنودند هر که بزیارت شدی شنیدی

ابوحامد الزنجی الاسود المعروف بالزنجی رحمه الله تعالی قفط ۱۸۹

وی از استادان ابوعلی رودباری است ٥ شیخ الاسلام گفت که این شعره
در جامع مصر شد ابوحامد زنگی را دید که نماز می کرد گفت یا باحامد
از بس جای بزرگ فرود آمدی گفت بشفاعت عاصیان فرود آمدم
٥ شیخ الاسلام گفت که بوعبدالله رودباری گفت که از حسن بن
محمد الرازی شنیدم کنیته ابوعبید که گفت مرا سرما و گرسنگی دریافت

درخواب

درخواب شدم هاتفی آواز داد که تو پنداری عبادت همه نماز و روزه است
صبر بر احکام الله تعالی از نماز و روزه افضل است ٥ ابوالحسن
مزین گفته که ابوحامد اسود سی سال در مسجد حرام در برابر کعبه بنشست
که بیرون نیامد مگر برای طهارت و کس ندید که وی چیزی خورده
باشد یا آشامیده ٥ و ابوحامد را هر گاه وجدی رسیدی سفید شدی
و چون از وجد برفتی بسیاهی باز گشتی ٥

ابرهیم بن داود القصار الرقی رحمه الله تعالی قص ۱۹۰

از طبقهٔ ثالثه است کنیت ام ابواسحق از اجلهٔ مشایخ شام است از اقران
جنید و ابوعبدالله جلا و غیر ایشان عمر بسیار یافت و بطبقهٔ پسیم
کشید ٥ و شیخ سلمی ویرا در طبقهٔ ثالثه ذکر کرده است در سنه ست و عشرین
و ثلثمایه برفته از دنیا صحبت وی با مشایخ شام بوده و ذوالنون را
دیده و فقرا را ملازم بوده بر تجرید و زندگانی نیکو در آن و دوستی اهل
٥ شیخ الاسلام گفت که وی سی سال یک سفر کرده بود تا دل خلق با صوفیان
بقبول آرد و راست کند از آن بی اندامیها که بی ادبان کرده بودند وی
آن همه را بصلاح آورد بنگر چه جوانمردی داشته و قبول با این قوم که همه
عمر خود فدا کرد تدارک و اصلاح فساد کسانی را که باین قوم باز خوانند
جزاه الله عن الاسلام والطریقه خیرا ٥ ابرهیم قصار گوید قیمة
کل انسان بقدر همته فان کانت همته الدنیا فلا قیمة له وان کانت
همته رضی الله فلا یمکن استدراک غایة قیمته ولا الوقوف علیها ٥ ابرهیم
مرادی گوید که مردی پرسید ابرهیم قصار را که هل یبدی المحب حبه
او هل ینطق به او هل یطیق کتمانه فانشأ یقول متمثلا ظفرتم بکتمان
اللسان فمن لکم ٭ بکتمان دمع دمعها الدهر یذرف شعر
حملتم جبال الحب فوقی واننی ٭ لاعجز عن حمل القمیص واضعف

وانشدنا شیخ الاسلام قال انشدنا الشیخ ابو عبد الله الطاقی لبعضهم رحمهم الله

تعالی ~ یبدو فاجهد ان اکاتم حبّه . فتبین فی علامة الکتما ن

خفقان قلبی وارتعاد مفاصلی . وغبار لونی وانعقاد لسانی

فتی یکذبنی سهود اربع وسهود کل قضیة اثنا ن

وانشد ایضا لبعضهم ~ حملتمونی علی ضعفی بفرقتکم .

ما لیس یحمله سهل ولا جبل ۵ ابرهیم قصّار گفته پسنده است ترا

از دنیا دو چیز صحبت فقیری وخدمت دوستی از دوستان او

۵ وهم وی گفته که من تعزز بشیء غیر الله فقد ذل فی عزه ۵ وهم

وی گفته که در وقت مخلوق گفتن قرآن احمد حنبل در زندان بود خبر

آوردند که ذو النون مصری را بزندان می‌برند که قرآن را مخلوق گوید

ومن آوازهٔ ذو النون شنیده بودم وخلق بنظاره می‌رفتند وآن وقت

من کودک بودم من هم برفتم چون ویرا بدیدم در چشم من حقیر آمد

زیرا که وی بصورت ظاهر حقیر بود گفتم که با این همه آوازه ونام ذو النون

اینست فی الحال ذو النون روی با من کرد از میان همه خلق وگفت

ای پسر چون الله تعالی از بندهٔ اعراض کند زبان وی بطعن در اولیاء

الله دراز شود من بیهوش بیفتادم آب برروی من زدند تا بهوش

باز آمدم برخاستم صوفی ۵ شیخ الاسلام گفت که چون توان دید کسی را

که حق سبحانه ویرا بخود پوشیده بود همه خلق حجاب اویند واو حجاب است

بیش دوستان خود فردا که این قوم را بینند هم نشناسند چنانکه

اینجا می‌بینند ونمی‌شناسند ~ وتریهم ینظرون الیک وهم لا یبصرون

۵ محمود سبکتکین بسر قبر بایزید شد درویشی دید آنجا گفت این استاد

شما چه گفتی گفت وی گفتی هر که مرا دید ویرا نسوزند محمود گفت این

هیچ نیست بوجهل مصطفی را صلی الله علیه وسلم دید ویرا بسوزند

آن درویش

آن درویش گفت ندید ای امیر ندید یعنی ویرا برادرزادهٔ ابو طالب می‌دید

نه پیغمبر خدای واگرنه ویرا نسوختندی ۵

ابو جعفر حفّار قدس الله تعالی سرّه

قصه ۱۹۱ وی از اصحاب جنیدست وکان قریبا السن منه وکان الناس یعدونه

من اقران الجنید وکان یعد نفسه من اصحابه ۵ شیخ الاسلام گوید

جنید گفته است که بجوانی در بغداد می‌گشتم درویرانی شدم شیخ ابو جعفر

حفار بغدادی را دیدم رنجه شدم که کراهیت بوی رسید که من چرا آمدم

در خجالت گفتم ای شیخ سخنی بگوی تا باز گردم گفت چه گویم گفتم راه

باو چونست گفت بشارت ترا اگر اوند جز بداد تو بودی تو نه خریدار

او بودی اگر او ترا نمی‌بایستی تو راه باو نمی‌پرسید ۵

ابو جعفر سومانی رحمه الله تعالی

قصه ۱۹۲ شیخ الاسلام گفت که وی ازین طایفه است وی گفته که صدیقک من

حذرک الذنوب ورفیقک من بصرک العیوب واخوک من سار بک

الی علام الغیوب

ابو جعفر صیدلانی رحمه الله تعالی

قصه ۱۹۳ وی استاد ابو الحسن صایغ دینوری است بغدادی است از اقران

جنید وابو العباس عطا بمکه مجاور بوده وبمصر از دنیا رفته قبر وی

بهلوی قبر زقاق مصری است صحبت داشته با ابو سعید خراز استادان

ابن الاعرابی است ۵ شیخ الاسلام گفت ابو الحسن صایغ دینوری گوید

که استاد من ابو جعفر صیدلانی گفت که باول ارادت مصطفی را صلی الله

علیه وسلم بخواب دیدم نشسته در صدر وجمعی مشایخ ازین طایفه گرد برگرد

وی مصطفی صلی الله علیه وسلم بر نگریست در آسمان باز گشادند

وفرشته فرود آمد طشت وابریقی در دست بیش یک یک می‌نهاد دست

می‌شستند چون بمن رسید گفتند برگیرید که او نه ازینانست ابریق داد

گفت او نه ازینانست طشت برداشت و برفت من گفتم یا رسول الله من نه ازیشانم اما دانی که من ایشانرا دوست دارم ٥ مصطفی گفت صلی الله علیه وسلم کسی که ایناترا دوست دارد ازینانست طشت باز آوردند تا من دست بشستم مصطفی صلی الله علیه وسلم در من مینگریست و می‌خندید گفت مارا دوست داری با مایی ٥ ابوجعفر گفت که آن وقت صحبت من نه با این قوم بود ٥ ابراهیم ادهم گوید شبی بخواب دیدم که فرشته طوماری در دست داشت و چیزی می‌نوشت گفتم چه می‌نویسی گفت نام دوستان او گفتم نام من نوشتی گفت نه گفتم من نه ازیشانم نه دوستانیم اما دوست دوستان اویم ایشانرا دوست دارم درین بودم که فرشته در رسید گفت طومار از سر گیر و نام وی برسر بنویس که دوست دوستان منست ٥ ابوالعباس عطا گوید اگر نتوانی که دست در وزنی در دوستان او زن آلرد درجه با ایشان نرسی ترا شفیع باشند

قصه ۱۹۴

ابوجعفر احمد بن حمدان بن علی بن سنان رحمه الله تعالی

از طبقهٔ ثالثه است از کبار مشایخ نشابورست صحبت داشته با ابوعثمان حیری و ابوحفص را دیده یگانه در خوف و ورع و زهد در سنهٔ احدی عشره وثلثمایه برفته از دنیا ٥ وی گفته تکبر المطیعین علی العصاة بطاعتهم شر من معاصیهم واضر علیهم ٥ وهم وی گفته جمال الرجل فی حسن مقاله وکماله فی صدق فعاله ٥ وهم وی گفته علامة من انقطع الی الله علی الحقیقة ان لا یرد علیه ما یشغله عنه

قصه ۱۹۵

ابوجعفر الفرغانی رحمه الله تعالی

نزیل بغداد من اصحاب الجنید ورواة کلامه نام وی محمد بن عبدالله است ٥ وی گفته التوکل باللسان یورث الدعوی ٥ والتوکل بالقلب یورث المعنی ٥ شیخ الاسلام گفت که ابوعبدالله باکو گفت که ابوجعفر فرغانی خادم ابوعثمان حیری است ٥ روزی در نشابور در رکاب وی میرفت باران آمده بود و گل بسیار بود برد را ابوجعفر گذشت که او براسب چه داند که حال من درمیان

این کل

این گل چونست ساعتی گذشت ابوعثمان از اسب فرود آمد و ویرا گفت برنشین گفت ای شیخ زنهار این چه حالست و بر خود می‌بجید که برنه‌نشیند دیگر بار گفت برنشین فایده نکرد برنشست ابوعثمان غاشیه برگردن نهاد و در پیش وی میرفت و ابوجعفر براسب خجل و برهم زده آخر فرود آمد شیخ گفت فرغانی چون بودی برآنجا گفت ای شیخ مپرس شیخ گفت وقتی که من براسب بودم و تو غاشیه بردوش بپیش من میرفتی همچون تو بودم وقتی که تو براسب بودی و من بپیش تو میرفتم ویرا بآن ادب کرد

غاشیه: زین پوش

تو همچون من بودی

قصه ۱۹۶

ابوجعفر سامانی رحمه الله تعالی

وی گفته که وقتی می‌رفتم بکوه لبنان افتادم آنجا قومی از ابدال یافتم با ایشان جوانی بود که خدمت ایشان کردی شبانگاه دسته گیا ٥ بدرویدی و برای ایشان بپختی سه روز آنجا بودم روز چهارم بامداد مرا گفتند زندگانی ما دیدی برو که تو با ما زندگانی نتوانی کرد مرا دعا کردند و من برفتم بعد از چندگاه ببغداد افتادم آن برنا را دیدم که دلالی می‌کرد و من یزید می‌گفت عجب بماندم و در روی می‌نگریستم که او باشد یا نه وی نگاه آورد بیکسو باز شد و گفت چه می‌نگری گفتم بخدای بر تو که تو آن هستی که ترا دیدم بکوه لبنان گفت هستم گفتم اینجا چون افتادی و این چه کارست گفت روزی ماهی بریان می‌کردم در وقت قسمت بهتر را بسوی خود نهادم بدین جای افتادم

قصه ۱۹۷

ابوجعفر حداد رحمه الله تعالی

شیخ الاسلام گفته که ابوجعفر حداد دواند یکی کبیر و یکی صغیر کبیر بغدادی است و از اقران جنید و رویم بوده و ابوجعفر بن بکیر الحداد الصغیر مصری است از اصحاب ابوجعفر کبیر است و با ابن عطا نشسته و شاگردی کرده و ابوتراب نخشبی را دیده و با او صحبت داشته ٥ شیخ الاسلام گفت که ابوجعفر حداد بصر بوده ده سال آهنگری می‌کرد هر روز بدیناری

و ده درم وازآن هیچ برای خود بکار نبردی بر درویشان نفقه کردی و
شبانکاه بدر سرای جند شدی و نان پاره جند بستدی وبخوردی و
بمسجد شدی وبخفتی وازهیچ بیر سوال نکردی وبپرسیدی می نکریستی
ونظاره می کردی تا جه رفتی وی کفته اذا رایت ضر الفقیر فی ثوبه
فلا ترج فلاحه ٥ شیخ الاسلام کفت ابوجعفر حداد در بادیه بود بر سر
جاهی ودر آب می نکریست ابوتراب بآنجا رسید شیخ الاسلام کفت که این
نه ابوتراب نخشبی است که این دیکری است کفت یا باجعفر اینجا جه میکنی
کفت شانزده روز است تا آب نیافته ام اکنون بآب رسیدم نشسته ام
میان یقین وعلم تا کدام غلبه کند بر آن بروم ابوتراب کفت یا باجعفر
ترا ازین شانی بود عظیم وبرفت ٥ شیخ الاسلام کفت که یقین آن بود
که اکنون نه تشنه ام بآب حاجت نیست وصبر می توانم کرد وعلم آن بود
که خدای را سبحانه می باید پرستید وروا نبود که در خون خود باشم آب
بر باید کرفت شاید که آب نیابم ابوتراب سر او را دانست لاجرم ابوجعفر
پنهان نداشت وبروی آشکارا کرد ٥

ابوجعفر معاذ مصری رحمه الله تعالی

قصح
۱۹۸

استاد ابوالحسن سیروانی کهین است وی کوید که از ابوجعفر حداد مصری
واز ابن البرقی که هر دو بمصر بودند پرسیدم که تصوف جیست هر دو جواب
دادند که تصوف اثر اوست بر زمین کاه آشکارا کند وکاه پنهان ٥
شیخ الاسلام کفت که اکر هزار سال زندکی یابی از مخلوق درین باب به
ازین نشنوی آسمان وزمین وهمه صنایع خود آشکارا باز نمود در هیچ
جیز جنان آشکارا نیست که در دیده دوستان خود این جستن دوستان او
وسفر وزیارت ایشان از بهر اینست روا نبود هیچ مرقع پوشی را که روز
وشب شود تا این نداند بدیدار او روح در تن تو روح بود ودیدار

دوستان

قصط
۱۹۹

دوستان او در روح تو روح بود ابوعبدالله البرقی رحمه الله تعالی

از کبار مشایخ مصر است از متفرسان ایشان ٥ شیخ الاسلام کفت که ابوعلی
کاتب ابوعثمان مغربی را کفت که ابن البرقی بیمار بود شربتی آب بوی آوردند
نخورد کفت در مملکت حادثه افتاده تا بجای نیارم که جه افتاده است
نیاشام سیزده روز جیزی نخورد تا خبر آمد که قرامطه در حرم افتاده اند
وخلق را بکشته اند وحجر الاسود را بشکسته اند پس بخورد ٥ ابوعثمان مغربی
ابوعلی کاتب را کفت این نه بس کاریست ابوعلی کفت اکر بس کاری نیست تو
بکو امروز در مکه جه واقع است کفت امروز در مکه میغ است که همه مکه در زیر
میغ است وجنک است میان طلحیان وبکریان مقدمه طلحیان مردیست
بر اسب سیاه با دستار سرخ آنرا بنوشتند بعد از آن پرسیدند همجنان بود
که وی کفته بود ٥ ابوعثمان مغربی کوید هر که خود را اجابت کرد مملکت
ویرا اجابت کرد ٥ بشریف حمزه عقیلی ببلخ کفته است که عارف نبود آنکه
در مملکت جیزی بجنبد یا بزاید که ویرا خبر نبود ٥ شیخ الاسلام کفت این
باطل است عبودیت این بر نتابد بر بنده آن نهند که بر تابد بعضی بعضی نه
همه فلا یظهر علی غیبه احدًا وما کان الله لیطلعکم علی الغیب همه
الله داند وبس

ابوجعفر المجذوم قدس الله تعالی روحه

از اقران ابوالعباس عطاست عوث روزکار خود بود وعوث پوشیده
بود بخیر یا بشر ٥ ابن خفیف کوید که از ابوالحسین دراج شنیدم که کفت
در سفر مرا از همراهان ملالت کرفت که میان ایشان نقار بسیاری بود
عزم کردم که تنها روم جون بمسجد قادسیه رسیدم پیری دیدم مجذوم وبروی
بلایی عظیم جون مرا بدید بر من سلام کرد وکفت ای ابوالحسین عزیمت
جه داری بکراهیت وخشم کفتم آری کفت همراهی خواهی با خود کفتم
از همراهان تن درست بکریختم در دست مجذوی افتادم کفتم نی کفت

همراهی کن کفتم بخدای که همراهی نمیکنم کفت ای ابوالحسین یصنع الله بجانه
بالضعیف حتی یتعجب القوی کفتم همچنین است وبا نکاه بروی برفتم جون
بدیکر منزل رسیدم جاشتکاه ویرا دیدم بفراغت نشسته کفت یا اباالحسین
یصنع الله بالضعیف حتی یتعجب القوی هیچ نکفتم و برفتم اما در دل من
نسبت بوی ترددی ووسواسی بیدا شد جون بتعجیل تمام وقت صبح را
بمنزل دیکر رسیدم بمسجد درآمدم ویرا دیدم بفراغت نشسته کفت یا اباالحسین
یصنع الله الضعیف حتی یتعجب القوی بیش وی رفتم وبروی برزمین افتادم
وکفتم المعذرة الی الله والیک خدایرا وترا عذر می خواهم کفت مقصود تو
جیست کفتم خطا کردم همراهی میخواهم کفت تو کفتی که نخواهم وسوکند
خوردی مرا کراهیت می آید که سوکند ترا دروغ سازم کفتم پس جنان کن
که در هر منزل ترا بینم کفت کردم رنج راه وکرسنکی از من برفت و مرا
هیچ اندوهی نماند جز آنکه زودتر بمنزل برسم و ویرا بینم جون بمکه
رسیدم صوفیانرا آن قصه بکفتم شیخ ابوبکر کتانی و ابوالحسن مزین
کفتند او شیخ ابوجعفر مجذوم است سی سالست که ما در آرزوی آنیم که ویرا
بینیم کاشکی اورا باز توانی دید برفتم جون در طواف شدم ویرا دیدم باز
آمدم وایشانرا کفتم که ویرا دیدم کفتند اکر این بار ویرا بینی ویرا نکاه
دار و مارا بانک کن کفتم جنین کنم جون بمنا وعرفات بیرون رفتم ویرا
نیافتم روز رمی جمار کسی با من سخن کفت وکفت السلام علیک یا اباالحسین
دیدم وی بود مرا از دیدن وی حالتی شد که فریادی کردم وبیخود افتادم
وی برفت جون بمسجد خیف رفتم یارانرا بکفتم روز وداع در پس مقام
ابراهیم نماز کزاردم کسی از پس پشت مرا بکشید وکفت یا اباالحسین مینون
بانک خواهی کرد کفتم زنهار ای شیخ از تو التماس میکنم که مرا دعا کنی کفت
من دعا نکنم تو دعا کن تا من آمین کنم من سه دعا کردم و وی آمین کفت

یکی

یکی خواستم که قوت من روز بروز بود وجنان شد جندین سالست که
بر من شبی نکذشته است که جیزی برای فردا ذخیره کرده باشم دیکر
خواستم که درویشی را بمن دوست کن واکنون هیچ جیز در دنیا بمن از درویشی
دوستر نیست ودیکر خواستم که فردا که خلق را حشر کنی مرا در صف دوستان
خود برانکیزی و بادمی وامید میدارم که جنان شود ٥ شیخ الاسلام کفت
که محمد شکرف مرا حکایت کرد که بیشین باد که سبکتکین پدر محمود غزنوی
بهری آمد یکی از لشکریان وی از روستایی خروار کاه خرید وبها تمام
بداد وویرا بنواخت وکفت باد دیکر که کاه آری بمن آر وآن روستایی پدری
داشت بیر بوی آمد ودوستی کرفت اتفاقا عرفه عید قربان رسید آن پیر
روستایی کفت که امروز حاجیان حج کنند کاشکی ما نیز آنجا بودی لشکری
کفت خواهی که ترا آنجا برم بشرط آنکه با کس نکویی کفت نکویم آن روز
ویرا بعرفات برد وحج بکردند وباز آمدند روستایی با وی کفت عجب
میدارم که با جنین حال در میان لشکریان می باشی کفت اکر جون منی نباشد
درین لشکر جون تو ضعیفی یا عجوزی بیاید وداد خواهد که در وی نکرد وداد
وی بستاند واکر در غارت بزنی جوان رسند ویرا از دست ایشان که رهاند
من درین لشکر از بهر جنین کار رهایم زنهار که با کسی جیزی نکویی ٥ شیخ الاسلام
کفت باید که بجشم حقارت در کس ننکرید که دوستان وی بوشیده باشند
وتا بصیرت وفراست صادق نداری در خلق تصرف نکنی که بر خود ستم
کنی ٥ خرقانی کفته است جون امانت از میان مردم برخاست وی دوستان
خود را نهان کرد وکفته من که باشم که ترا دوست دارم دوستان ترا دوست
میدارم ٥ یکی ازین طایفه کفته است که بمدینه بودم ناکاه مردی عجمی بزرک سر
دیدم که وداع بیغمبر صلی الله علیه وسلم می کرد جون بیرون رفت از بی او
برفتم تا بمسجد ذو الحلیفه رسید نماز کزارد وتلبیه کرد ومن از پی وی برون

۲۰۱ را
۲۰ ابوجعفر فرد امغانی رحمه الله تعالی

رفتم التفات کرد ومرا دید گفت چه میخواهی گفتم میخواهم که در پی تو بیایم
وی منع کرد الحاح کردم گفت اگر لابدست ومی آیی قدم من الابرجای
قدم من گفتم بلی واو برفت وغیر راه مشهود پیش گرفت چون پاره
از شب گذشت روشنایی چراغی دیدم گفت این مسجد عایشه است تو پیش
میروی یا من پیش روم گفتم آنچ تو اختیار کنی وی پیش برفت ومن
بخواب رفتم چون وقت سحر بمکه درآمدم وطواف وسعی کردم وآمدم پیش
ابوبکر کتانی رحمه الله وجماعتی مشایخ پیش وی نشسته بودند بر ایشان
سلام کردم شیخ ابوبکر کتانی مرا گفت که رسیدی گفتم همین ساعت گفت
از کجا می آیی گفتم از مدینه گفت چند ست که بیرون آمده گفتم دوش
ایشان در یکدیگر نگریستند شیخ ابوبکر مرا گفت با که بیرون آمده گفتم با مردی
که حال وقصه وی چنین وچنین بود گفت او شیخ ابوجعفر دامغانیست
واین در جنب حالاو اندکاست بعد از آن گفت برخیزید ووی را بطلبید
ومرا گفت ای فرزند من دانستم که این حال تو نیست وپرسید که زمین را
زیر قدم خود چون می یافتی گفتم مثل موج که بزیر کشتی در می آید ٥

ابو الحسین الوراق قدس الله تعالی سره ب ٢٠٢

از طبقهٔ ثالثه است نام وی محمد بن سعدست از کبار مشایخ نشابور
وقدمای ایشانست از اصحاب ابوعثمان حیری عالم بوده است بعلم ظاهر
وسخن گوی در دقایق علوم ومعاملات وعیوب افعال مات قبل
العشرین وثلثمایه ٥ وی گفته که کرم در عفو آنست که یاد نکنی جنایت یاد
خود را پس از آن که عفو کردی ٥ وهم وی گفته که حیات دل در یاد کرد
زنده ایست که هرگز نمیرد وعیش گوارنده زندگانی است با الله تعالی نه
غیر آن ٥ وهم وی گفته که علامت دوستی الله تعالی متابعت دوست
اوست رسول صلی الله علیه وسلم ابو الحسین الدراج رحمه الله تعالی ج ٢٠٣

از طبقهٔ ثالثه است بغدادی است خادم ابرهیم خواص است در سماع
برفته در سنه عشرین وثلثمایه ٥ با شیخ ابوعمرو دمشقی وابوعمران مزین
رازی ٥ شیخ الاسلام گفت که ابوالحسین دراج از بغداد بری آمد بزیارت
یوسف بن الحسین یوسف وی را گفت برای چه آمدی گفت از برای دیدار
وزیارت تو گفت اگر در راه ترا کسی سرایی آراسته وکنیزکی نیکو دادی آن
ترا از زیارت من مانع آمدی گفت اگر بودی نمی دانم الله تعالی خود مرا
بآن بنا زمود ٥ شیخ الاسلام گفت که جوانی سخت نیکو باز داد او را خود ده ٢٠٥
از وی این نمی بایست پرسید ابو الحسین سلامی رحمه الله تعالی رد ٢٠٤
شیخ الاسلام گفت که وی مردی بزرگ بوده وصاحب تاریخ است وی
گفته که عیسی موصلی راهب بوده وی گفته که بر مسلمانان آیتی فرود آمده
ندانم که از پس آن آیت الله تعالی را چون آنارند مایکون من نجوی
ثلاثة الا هو رابعهم الایه ابو الحسین مالکی رحمه الله تعالی دو ٢٠٦
نام وی احمد بن سعید المالکی است بغدادی است فصیح بوده با جنید
ونوری وآن طبقه صحبت داشته بطرسوس بوده وآنجا برفته از دنیا

ابو الحسن هاشمی رحمه الله تعالی

وی گفته که از جنید پرسیدند که دل کی خوش بود گفت آن وقت که او در دل بود وز ٢٠٧
٥ شیخ الاسلام گفت که او سخن با جوانمردان می گفت در دل یاد او بود و مهر او
بود وصحبت او بود وگفت دل کی خوش بود که او ناظر بود کی خوش بود
که او حاضر بود ابو بکر الواسطی قدس الله تعالی سره رح ٢٠٨
نام وی محمد بن موسی است وکان یعرف بابن الفرغانی از قدمای اصحاب
جنید ونوری است از علمای مشایخ قوم بوده هیچ کس در اصول تصوف
چون وی سخن نگفته است عالم بوده باصول وعلوم ظاهر ٥ شیخ الاسلام
گفت که واسطی امام توحیدست وامام مشرق در علم اشارت وی بجوانی

از عراق آمدم ویرا آنجا سخن کم است بمرو آمد گفت شهر بشهر می گردم دارزوی نیوشنده ویرا گفتند چرا بمرو آرام گرفتی گفت ایشان را تیزفهم تر یافتم و هم آنجا برفت بیش از سنه عشرین وثلثمایه وتربت وی آنجاست معروف ومشهور ○ شیخ الاسلام گفت که ازین طایفه کسی است که باو فرو می نکرم وکسی است که باو می نکرم وکسی است که باو بر می نکرم بیحیی معاذ رازی فرو می نکرم وبنصرابادی می نکرم وبواسطی بر می نکرم ○ شیخ الاسلام گفت که واسطی گوید که من واو واو ومن وکرد من وپاداش او ودعای من واجابت او همه ثنویت است ودوگانگی ○ شیخ الاسلام گفت که واسطی گوید از زبان هیچ کس در خراسان آن توحید نیامده که از زبان واسطی آن وقت که از عراق می آمد چون بنشابور رسید ابوعثمان حیری برفته بود شاگردان ویرا دید وسخنان وی شنید ازوی پرسیدند که چون یافتی ایشانرا گفت صاحب ایشان ایشانرا بیاموخته مگر مجوسیت محض یعنی دوگانگی من واو ○ شیخ الاسلام گفت که ابوبکر قحطبی از شاگردان ابوعثمان حیریاست یکی ویرا به بغداد دید گفت پیر شما شمارا بچه دلالت می کرد گفت بگذاردن طاعت وتقصیر دیدن معصیت گفت این گبری محض است در تصوف توحید ویگانگی می باید ○ شیخ الاسلام گفت تقصیر آن وقت بینی که خود را گرد ادبینی چرا نه همه او بینی ○ شیخ الاسلام گفت که ابوطیب مصری گوید من لم ینبسط له وفاء العبودیة فی عز الربوبیة لم تصف له العبودیة ○ شیخ الاسلام گفت که واسطی را یک استادست ویک شاگرد استاد جنیدست وشاگرد ابوالعباس سیاری جنید را بوی نامه است وسر نامه اینست بسم الله الرحمن الرحیم سلام علیک یا بابکر ورحمة الله وبرکاته عافانا الله وایاک بالکرامة تا آخر گوید علما وحکما از الله تعالی برخلق رحمت اند چنان کن در سخن

خویش

خویش که خلق را رحمت باشی وخود را بلا از حال خویش بیرون آی وبا حال ایشان شو که با ایشان سخن میگویی بقدر طاقت وحال ایشان با ایشان سخن گوی وخطاب بران موضع نه که ایشانرا بران می یابی فهذا ابلغ لک ولهم وقل لهم فی انفسهم قولا بلیغا ○ شیخ الاسلام گفت جنید دانست که او نه بطاقت خلق سخن گوید ویرا برفق ورحمت فرمود ○ شیخ الاسلام گفت که واسطی گوید انکه گوید نزدیکم دوریست وانکه دوریست در مستی او نیست است تصوف اینست رط ۲۰۹

ابوبکر زقاق کبیر قدس الله تعالی سره

شیخ الاسلام ویرا از طبقهٔ ثالثه داشته است نام وی احمد بن نصرست وی مصری است استاد ابوبکر زقاق صغیرست واستاد ابوبکر دقی چون زقاق کبیر از دنیا برفت شیخ ابوبکر کتانی گفت انقطع حجة الفقراء فی دخولهم مصر وی از اصحاب واقران جنید بوده ○ وی گفته مثل هذا الطریق روح الانسان ○ وهم وی گفته که این سخنها کسی را شاید که سالها برای خدای تعالی بجان مزبله رفته بود ○ ری ۲۱۰

ابوبکر زقاق صغیر قدس الله تعالی روحه

شیخ الاسلام که زقاق صغیر بغدادیست شاگرد زقاق کبیرست بابتدا دست در حدیث داشت حدیث می نوشت پس با طریقت اهل حقیقت گشت یک چشم بود ابوبکر رازی گوید ویرا گفتم سبب چشم پوشیدن تو چه بود گفت در بادیه شدم بر توکل گفتم از دست اهل منازل هیچ نخورم ورع را یک چشم من بروی من فرود وید از گرسنگی ○ وی گفته که چهل سال است تا از جنید یک سخن شنیده ام در فنا هنوز چاشنی آن در جان منست ریا ۲۱۱

ابوبکر الکتانی قدس الله تعالی سره

از طبقهٔ رابعه است نام وی محمد بن علی بن جعفر البغدادی الکتانی است از اصحاب جنید بوده وبمکه مجاورت کرده سالها وآنجا رفته در سنهٔ اثنتی

وعشرین وثلثمایه در ان سال که عبد الواحد اصفهانی که کنیت او ابو الغریب است
در طوسوس برفت از دنیا ○ مرتعش گوید که کتانی جراغ حرم است
وی گفته الصوفیة عبید الظواهر احرار البواطن ○ شیخ الاسلام گفت
که وی صحبت دار خضر بود علیه السلام وقتی خضر وی را گفت یا ابا بکر
همه مردمان ازین طایفه مرا می شناسند ومن ایشانرا نمی شناسم وی
گفت که خضر گفت که در مسجد صنعا بودم بیمن بر عبد الرزاق حدیث
می خواندند ودر گوشه مسجد جوانی بود سر بگریبان فرو برده ویرا گفتم
مردم بر عبد الرزاق حدیث می خوانند و تو اینجا نشسته جرا نروی وازوی
حدیث نشنوی گفت من اینجا از رزاق می شنوم تو مرا با عبد الرزاق میخوانی
گفتم اگر راست می گویی من کیم گفت خضر وسر بگریبان فرو برد ○ شیخ الاسلام
گفت که آن ظریف تر بودی که همجنانکه از رزاق می شنید از عبد الرزاق هم
بشنیدی که از مشایخ آنان مه اند که ظاهر ایشان جون ظاهر عام بود
وباطن ایشان جون باطن خاص که شریعت بر تن است وحقیقت
بر جان وسر ○ وهم وی گفته من لم یتادب باستاذ فهو بطال ○ وهم
وی گفته کن فی الدنیا ببدنک وفی الاخرة بقلبک ○ شیخ ابو بکر رازی گفت
که شیخ ابو بکر کتانی در پیری نگریست سر سفید وموی سفید وسوال می کرد
گفت هذا رجل اضاع امر الله فی صغره فضیعه الله فی کبره یعنی وی
بخردی وجوانی فرمان الله تعالی را ضایع کرد الله تعالی ویرا در پیری
فرو گذاشت خوار و ذلیل اگر وی در جوانی در فرمان او کوشیدی در پیری
بذل سوال گرفتار نشدی که پیران اهل سنت هر جند مه تر شوند بر جشم
و دل خلق عزیز تر شوند ○ شیخ الاسلام گفت که ابو بکر کتانی را
شاگرد مصطفی صلی الله علیه وسلم می گفتند از بس که ویرا بخواب دیدی
معلوم بودی که کدام روز یا شب خواهد دید از وی سوالها کردندی

وی

وی آن سوالها از مصطفی صلی الله علیه وسلم بپرسیدی وجواب بشنیدی
○ وقتی مصطفی صلی الله علیه وسلم ویرا گفت هر که هر روز جهل ویکبار بگوید
یا حی ویا قیوم یا لا اله الا انت جون دلها بمیرد دل وی نمیرد ○ شیخ الاسلام
گفت که شیخ ابو القاسم دمشقی گوید استاد سالمی که از کتانی پرسیدم که
تصوف جیست گفت کمینه آنست که تو در بینانی ○ ویکی از ابو حفص پرسید
که صوفی کیست جواب داد که صوفی نپرسد که صوفی کیست ○ شیخ الاسلام
گفت که این علم سر الله است واین قوم صاحب اسرار ○ با سبانرا بار از
ملوک جه کار اصل این کار یافتنست نه دریافت بانکار آن شتافت کش
نیافت ○ نه بکوشش یابی وطلب ○ که بحرمت یابی وادب ○ سوال سایل
از انکار دست برین کار ○ آن کس که ازین کار بویی دارد ○ او را با سوال جه کار ○
انکار مکن که انکار شوم است ○ انکار آن کند که ازین کار محروم است ○
قومی مشغول اند ازین کار ○ وقومی برین کار با انکار ○ وقومی خود در سر این کار ○
انکه برین کار با انکار نیست مزدور است ○ وانکه در سر این کار نیست غرقه نور است

ابو عطا یحیی رحمه الله تعالی

○ شیخ الاسلام گفت که وی گوید روزی بر بالایی نشسته بودم دیدم که سیلی
می آمد وعماریی می آورد ومردی در آنجا به بانگ بلند می گفت اللهم لبیک
لبیک وسعدیک لین ابتلیت فلطالما عافیت وسیل می برد ویرا تا بدریا
وجحفه موضع سیل است وخود آنرا بهر آن جحفه خوانند که سیل در آید
وهر جه در پیش آن آید آنرا بروبد وببرد **ابو بکر شقاق رحمه الله تعالی**
نام وی محمد بن عبد الله است صاحب ابو سعید خراز ○ وی گفته که
ابو سعید خراز گفت که روزی در صحرا میرفتم نزدیک بده سگ از سگان
شبانان بر من حمله آوردند جون نزدیک من رسیدند بمراقبه مشغول شدم
ناگاه سگی سفید از میان ایشان بیرون آمد وبر ایشان حمله کرد

وایشانرا ازمن دور کرد اید وازمن جدا نشد تا آن سکان دور نرفتند
بعد ازان باز نکریستم ویراندیدم ٥ وهم وی کفته که ابوسعید خراز کفت
کُنْ بذکرِالله فانْ فوّیتْ حالک غِبْتَ عن ذکرالله وذکرا لله ایاک
٥ شیخ الاسلام کفت زبان در سر ذکر شد وذکر در سر مذکور ٥ ودل در سر
مهر شد ومهر در سر نور ٥ وجان در سر عیان شد وعیان از بیان دور ٥
بهرهٔ حق بحق رسید وبهرهٔ آدم با آدم ٥ آب وخاک با فنا شد ودوکا نکی
با عدم ٥ رجع الحق الی اصحابه ٥ وبقی المسکین فی التراب رمیمًا ٥

ابو بکر الشبلی قدس الله تعالی سره

از طبقهٔ رابعه است نام وی جعفر بن یونس است وکفته اند دُلف بن جعفر
وکفته اند دُلف بن جحدر بر قبر وی ببغداد جعفر بن یونس نوشته اند
٥ شیخ الاسلام کفت که وی مصریست ببغداد آمد ودر مجلس خیر نساج
توبه کرد شاکرد جنید است عالم بوده وفقیه ومذکر مجلس کردی
مذهب مالک داشت وموطا حفظ کرده بود بر روی حاجب الحجاب
خلیفه بود وفی طبقات السّلمی انه خراسانی الاصل بغدادی المنشأ والمولد
واصله من اسروشنه من فرغانه ومولده کما قیل سامره ٥ جنید کفته است
لا تنظروا الی ابی بکر الشبلی بالعین التی ینظر بعضکم الی بعض فانه عینٌ
من عیون الله تعالی ٥ هشتاد وهفت سال عُمر وی بود در سنه اربع وثلثین
وثلثمایه برفته از دنیا در ماه ذو الحجه ٥ وهم جنید کفته لکل قوم تاج وتاج
هذا القوم الشبلی ٥ شبلی بیست ودو بار در بیمارستان بوده ٥ شبلی کفته
الحریّة هی حُرّیة القلب لا غیر ٥ شیخ الاسلام کفت که شیخ ابوسعید
مالینی حافظ صوفی این حکایت از شبلی آورده که وی کفته که این سرمایهٔ وقت
که دارید بنا زدارید فردا همین خواهید داشت وتا جاوید صحبت با وی
باین می باید کرد ٥ شیخ الاسلام کفت که ازینجا می باید برد که فردا کویند

منافقانرا ارجعوا وراءکم فالتمسوا نورًا ٥ شیخ الاسلام کفت ووصیت
کرد که این حکایت بنویسید ویاد دارید که شما را از شبلی هیچ چیز نیاند
به ازین حکایت فردا وقت تو نیارند که این وقت که اینجا داری بر آرند
٥ کسی شبلی را کفت مرا دعایی کن این بیت بخواند
مضی زمنٌ والناس یستشفعون بی ٥ فهل لی الی لیلی العزاة دلیل
ویرا کفتند ترا خوش فربه می بینم ومحبتی که دعوی میکنی تقاضای لاغری
میکند کفت ٥ احبّ قلبی وما دری بدنی ولو دری ما اقام فی السِّمَن
ویرا پرسیدند که مردی سماع میکند ونمی داند که چه می شنود این چیست
جواب داد بدین ابیات ٥ رُبَّ ورقاء هتوفٍ بالحمی
ذاتِ شجوٍ صدحَتْ فی فنن ولقد اشکو فما افهمها
ولقد تشکو فما تفهمنی ٥ غیر انی بالجوی اعرفها ٥ وهی ایضًا بالهوی تعرفنی
ذکرتْ الفًا ودهرًا صالحًا ٥ فبکتْ شجوًا وهاجت شجنی ٥ شیخ الاسلام
کفت که این ابیات مجنون راست نه شبلی را اما وی انشا کرد ٥ شبلی
عبد الرحمن خراسانی را کفت یا خراسانی هل رایت غیر الشبلی احدًا
یقول الله قط قال فقلت ومارایت الشبلی یومًا یقول الله قال فخر الشبلی
مغشیًا علیه ٥ عبد الرحمن خراسانی کوید که شخصی بدر سرای شبلی آمد
ودر بزد شبلی فرا در آمد سر برهنه وپای برهنه کفت کرا می خواهی کفت
٥ شبلی را کفت نشنیدی که مأت کافرا فلا رحمه الله ٥ شیخ الاسلام کفت
که نفس را می کفت وقتی جمعی درخانهٔ وی بودند در آفتاب نکریستند دید
که بغروب نزدیک است کفت وقت نماز است برخاستند ونماز دیکر
بکزاردند ٥ شبلی بخندید وکفت چه خوش کفته است آنکس که کفته است
نسیت الیوم من عشقی صلاتی ٥ فلا ادری غدائی من عشائی
فذکرک سیّدی اکلی وشربی ٥ ووجهک ان رایت شفاء دائی

و یکی ازین طایفه کوید که در مسجد مدینه بر حلقهٔ شبلی بیستادم سایلی
بانجا رسید و می کفت یا الله یا جواد شبلی آه می کشید و کفت چکونه
توانم که حق را سبحانه بجود بستایم و مخلوقی در مدح مخلوقی میکوید

تعوّد بسط الکف حتی لو انه ٥ اراد انقباضا لم تجبه انامله
تراه اذا ما جئته متهللا ٥ کانک تعطیه الذی انت سائله
ولو لم یکن فی کفه غیر روحه ٥ لجاد بها فلیتق الله آمله ٥
هو البحر من ای النواحی اتیته ٥ فلجته المعروف والجود ساحله

بعد ازان بکریست و کفت بلی یا جواد فانک اوجدت تلک الجوارح
وبسطت تلک الهمم ثم مننت بعد ذلک علی اقوام بالاستغناء عنهم
وعما فی ایدیهم بک فانک الجواد کل الجواد فانهم یعطون عن محدود
وعطاؤک لا حد له ولا صفة فیا جوادا یعلو کل جواد وبه جاد
من جاد ٥ شبلی کفت در تفسیر قوله تعالی قل للمؤمنین یغضوا من ابصارهم
ابصار الرؤس عن المحارم وابصار القلوب عما سوی الله ٥ کفته اند
که وی شنید که کسی میکفت الخیار عشرة بدانق فریادی کرد و کفت اذا کان
الخیار عشرة بدانق فکیف الشرار ٥ وی کفته که وقتی عهد کردم که نخورم
مکر حلال در بیابانها می کشتم با نجیر بنی رسیدم دست دراز کردم تا بخورم
ازان انجیر بن آواز آمد که عهد خود نکاه دار وازمن مخور که من ملک
یهودی ام ٥ از وی پرسیدند که کدام چیز عجیب ترست کفت دلی که خدای خود را
بشناسد و در وی عاصی شود بکیر دینوری کوید خادم شبلی که نزدیک
وفات خود کفت بر من یک درم مظلمه است و چندین هزار درم برای صاحب
آن صدقه داده ام و هنوز بر دل من هیچ شغلی ازان کران ترنیست ٥ وهم
بکیر کوید که درین بیماری کفت مرا وضو ده ویرا وضو دادم و تخلیل لحیه
فراموش کردم زبان وی کرفته بود دست مرا کرفت و بمیان لحیه خود

دراورد

در آورد پس جان بداد ٥ یکی از بزرکان آنرا شنید کفت چه کویید در مردی
که در آخر عمر ادبی از آداب شریعت از وی فوت نشد ٥ وهم بکیر
کوید که شبلی را روز جمعه دران بیماری خفتی شد کفت بمسجد جامع میرویم
تکیه بر دست من کرده بود و میرفت مردی مارا در راه پیش آمد شبلی
کفت بکیر کفتم لبیک کفت مارا فردا با این مرد کاریست پس برفتیم
و نماز بکذاردیم و بخانه باز آمدیم شب را فوت شد کفتند در فلان موضع
مردیست صالح که غسل مردکان می کند سحرکاه بدر خانهٔ وی رفتم
و آهسته در بزدم و کفتم سلام علیکم از درون خانه کفت شبلی بمرد
کفتم بلی پس بیرون آمد دیدم همان مرد بود که در راه مسجد پیش
آمده بود بتعجب کفتم لا اله الا الله کفت تعجب از چه میکنی سبب را
کفتم پس سوکند بر وی دادم که تو از کجا دانستی که شبلی مرد کفت ای
نادان از آنجا که شبلی دانست که ویرا امروز با من کارست ٥

ابو بکر یزدانیار ارموی رحمه الله تعالی

از طبقهٔ رابعه است نام وی حسین بن علی بن یزدانیار است ویرا
طریقه ایست در تصوف که بآن مخصوص است وبعضی از مشایخ چون شبلی
وغیر وی بروی انکار کرده اند وکان ینکر علی بعض مشایخ العراق
اقاویلهم عالم بوده بعلوم ظاهر و علوم معاملات و معارف ٥
شیخ الاسلام کفت که ابو بکر یزدانیار الله تعالی را بخواب دید کفت خداوندا
حاجتی دارم کفت چه حاجت خواهی به ازان که دادم نه ترا از دست
صوفیان برهانیدم ٥ شیخ الاسلام کفت که دیده ام جایی که پرسیدند
که ما تشنیع الصوفیه کفت الحال المحال والاشارات الباطلة ویرا
قصه ایست دراز با صوفیان وانکار بر ایشان و دران اشکال است
مردی بزرکست و صاحب تلبیس است در ظاهر و محقق در باطن

ه وی گفته که الملائکة حراس السماء واصحاب الحدیث حراس السنة والصوفیة حراس الله ه شیخ الاسلام گفت که ابوالعباس نهاوندی روزی پس از نماز بامداد صوفیانرا همه خفته دید گفت همه بخسبید که او بکوشد یعنی امر او و صحبت او و دوستی با او ه و هم وی گفته که می بیند مرا که سخن میگویم بر صوفیه والله که بر ایشان سخن نمی گویم مگر از جهت غیرت بر ایشان که اسرار حق را سبحانه بغیر اهل آن گفتند واگرنه ایشان سادات اهل عالم اند و بمحبت ایشان تقرب میجویم بحق سبحانه ه و هم وی گفته المعرفة تحقق القلب بوحدانیة الله تعالی ه و هم وی گفته المحبة اصلها الموافقة والمحب هو الذی یوثر رضی محبوبه علی کل شیء ه و هم وی گفته من استغفر و هو ملازم الذنب حرم الله علیه التوبة والانابة الیه

ابوبکر صیدلانی رحمه الله تعالی

از اجلهٔ مشایخ و اعلام ایشان بوده است شبلی ویرا بزرگ داشته است از فارس بوده و در نشابور وفات کرده ه وی گفته که صحبت با حق دارید و اگر نتوانید صحبت با آن کس دارید که صحبت وی با حق است سبحانه تا برکت صحبت وی شما را بوی رساند ه و هم وی گفته که عاقل آنست که سخن بقدر حاجت گوید و هر چه افزونی بود ازان دست بدارد ه و هم وی گفته که با حق تعالی بسیار نشینید و با خلق اندک ه یکی از مریدان وی گوید که بعد از وفات وی برای قبر وی لوحی ساختم و نام وی بر آنجا نوشتم خراب کردند بار دیگر راست کردم باز خراب کردند و همچنین چند بار هر چند راست کردم خراب کردند و با قبر هیچ کس دیگر آن نمی کردند سر آنرا از استاد ابوعلی دقاق پرسیدم گفت آن مرد در دنیا گم نامی اختیار کرده بود و حق سبحانه نیز ویرا پنهان می خواهد و تو می خواهی که ویرا آشکارا کنی این میسر نشود

ابوبکر الخباز البغدادی رحمه الله تعالی

وی

وی از استادان جریری است ه وی گفته که العیال عقوبة تنفیذ شهوات الحلال

ابوبکر بن عیسی المطوعی رحمه الله تعالی

از ابهر است از اقران ابوبکر و بزرگتر از وی ه ابوبکر طاهر بر وی در آمد و وی محتضر بود ویرا گفت احسن ظنک بربک گفت با چون منی چنین سخن گویند اگر مارا بگذارد پرستش وی کنیم و اگر بخواند فرمان بریم و برویم مات سنه خمس و ثلثمایه

ابوبکر بن طاهر الابهری رحمه الله تعالی

از طبقهٔ رابعه است نام وی عبدالله بن طاهر بن الحارث الطائی از کبار مشایخ جبل است از اقران شبلی بوده عالم بوده و باورع با یوسف بن الحسین صحبت داشته رفیق مظفر کرمانشاهی بوده ه شیخ مهلب مصری گوید و هو مهلب بن احمد بن مرزوق که با هیچ کس صحبت نداشتم از مشایخ که مرا صحبت وی آن نفع کرده باشد که صحبت شیخ ابوبکر طاهر در سنه ثلثین وثلثمایه برفته از دنیا ه روزی ابوبکر طاهر بدکان بزازی برگذشت پسر بزاز دوست وی بود چون شیخ را دید از دکان برخاست و بر پی وی برفت بزاز آمد پسر را ندید در خشم شد و بر اثر پسر برفت ویرا دریافت و لختی برنجید و از پیش شیخ ابوبکر ویرا با دکان برد شیخ ابوبکر ازان همه شب رنج بود دیگر روز بر سرای آن بزاز رفت و کنیزکی داشت با خود ببرد و ویرا بیرون طلبید و گفت دوش همه شب رنجور بودم از مال دنیا این کنیزک دارم اگر بپذیری بکفارت آن رنج بتو دادم و اگر نپذیری آزاد کردم آن مرد در پای وی افتاد و گفت ای شیخ من جرم کردم تو عذر می خواهی گفت راست که تو جرم کردهٔ اما مرا می زنند ه پرسیدند از وی که حقیقت چیست گفت همه آن علم است و پرسیدند که علم چیست گفت همه آن حقیقت است ه وی گفته الجمع جمع المتفرقات والتفرقة تفرقة المجموعات فاذا جمعت قلت الله و اذا فرقت نظرت الی الکون ه وهم

وی گفته مردی دیدم که وداع کعبه می‌کرد و می‌گریست و این بیت می‌خواند
الا رُبَّ من یَدنو و یزعم انّه ۞ یحبک والنّائی اودّ و اقرب

ابوبکر بن ابی سعدان رحمه الله تعالی رک ۲۲۰

از طبقهٔ رابعه است نام وی احمد بن محمد بن ابی سعدان است بغدادی است
از اصحاب جنید قدّس سره از اقران رودباری عالم تر مشایخ وقت
بوده بعلوم این طایفه ابوالحسن حریق و ابوالعباس فرغانی گفته اند
که نمانده است درین زمان این طایفه را جز دو تن ابوعلی رودباری
بمصر و ابوبکر بن ابی سعدان بعراق و ابوبکر دریا بنده تر ست از ابوعلی
۞ وی گفته هر که با صوفیان صحبت دارد باید که وی را نفس نبود و دل نبود
و ملک نبود چون بچیزی نگرد از اسباب از بلوغ بمقصد خود بیفتد و بآن نرسد
۞ و هم وی گفته الصوفی هو الخارج عن النعوت و الرسوم و الفقیر هو
الفاقد للاسباب ففقد السبب اوجب له اسم الفقر و سهّل له الطریق الی المسبب
۞ و هم وی گفته من لم یتظرف فی التصوف فهو غبّی ای جاهل ۞ شیخ
ابوعبدالله خفیف گفته است که رُویم در بغداد بعد از نماز عید مرا گفت
ابن ابی سعدان را می شناسی گفتم آری گفت برو و بگوی که امروز ما را بمجالست
و موانست خود مشرف کرده اند برفتم و در خانه یافتم در دهلیزی که
در آنجا غیر یک پاره بوریای کهنه هیچ نبود و وی بر آنجا نشسته بود ادای
رسالت کردم گفت این سفره را بگیر و شخصی است بر بیرون بوی ده تا خوردنی
بیارد گفتم مگر اجابت ابومحمد رویم نمی‌کنید گفت آری ولکن روی عن علی
رضی الله تعالی عنه ان رسول الله صلی الله علیه و سلم دُعی الی مأدبة و هی
التی تسمونها الولیمة فقال قم بنا یا علی الی البیت نأکل کسیرة لیحسن
مواکلتنا مع الناس من سُفره را بردم و بآن شخص دادم سه رغیف
و کامخ آورد بخوردیم و برفتیم

ابوبکر عطوفی رحمه الله تعالی رکا ۲۲۱

نام

نام وی محمد بن علی بن الحسین بن وهب العطوفی است شاگرد جنید است
قدس الله تعالی سره توفی بالرملة سنه خمس و اربعین و ثلثمایه ۞ وی گفته
که استاد من گفت جنید اگر کسی بینید که ایمان دارد باین طایفه و این سخنان
بنزد زنهار وی را گوئید تا مرا بدعا یاد آرد ۞ شیخ الاسلام گفت که حلاج
در آخر کتاب عین جمع گوید هر که باین سخنان ما ایمان دارد وازان
چاشنی دارد وی را از من سلام کنید ۞ و شیخ عمو گفت که شیخ سیروانی گفت اگر
پای دارید بخراسان روید بزیارت کسی که ما را دوست دارد ۞ و شیخ عباس
گفت که شیخ سیروانی گفت که وصیت میکنم شما را بنیکوئی با کسی که این طایفه را
دوست دارد

ابوبکر شکاک رحمهُ الله تعالی رکب ۲۲۲

وی گفته که مشتاق بدرِ مرگ لذتی بیش ازان یابد که زنده از شربت شهد
۞ شیخ الاسلام گفت بآن خدای که جز و خدای نیست که بندهٔ نیک بخت را
هرگز روزی نیاید نیکوتر و با راحت تر و خوشتر ازان روز که عزرائیل
بوی آید گوید مترس بارحم الراحمین می شوی و با وطن خود می رسی و بعید
می‌فین میروی این جهان منزل است و زندان مومن است این بودن
عاریتی اینجا بهانه ایست بیکبار بهانه را ببرد و دور کند و در حقیقت باز
شود و مرد بزندگانی جاوید برسد ۞ موت التقی حیوة لا انقطاع لها
قد مات قومٌ و هم فی الناس احیاء

ابوبکر سقا رحمه الله تعالی رکج ۲۲۳

وی گفته که در کشتی بودم باد برخاست و موج در گرفت و خلق بدعا کردن
و فریاد برداشتند در کشتی درویشی بود سر در گلیم بپیچیده پیش وی رفتند
و گفتند دیوانه خلق در دعا و زاری اند تو هم چیزی بگوی سر از گلیم
بیرون کرد و گفت ۞ عجبتُ لقلبک کیف انقلب ۞ و سر در گلیم برد گفتند
چه دیوانه است او را می گویند دعا کن وی بیت می‌خواند باز سر از گلیم
بیرون کرد و دیگر نیمهٔ بیت بگفت ۞ و شدة حبک لم ذهب ۞

ان باد وشور لختی کم شد باز باوی گفتند که چیزی بگوی سر برون کرد وبیت دیگر بگفت

واعجب من ذا وذا اننی ، اراک بعین الرضی فی الغضب

موج بیارامید وباد ساکن شد ۵ شیخ الاسلام گفت که او دو بیت آورده من سیم آن دیده ام جای دیگر وآن اینست

فان جدت بالوصل احییتنی ، والا فهذا طریق العطب

ذکر ٢٢٤

ابو بکر المصری رحمه الله تعالی

نام وی محمد بن ابرهیم است استاد ابو بکر دقی و قرانی است شاگرد زقاق کبیرست با جنید ونوری صحبت داشته ۵ توفی فی شهر رمضان سنه خمس واربعین وثلثمایه مع ابو بکر العطوفی ۵ ابو بکر مصری گوید با جنید بودم وابو الحسین نوری وجماعتی از مشایخ صوفیان و قوال چیزی می خواند نوری برخاست ورقص میکرد جنید نشسته بود نوری فرا سر جنید آمد و گفت برخیز واین آیت بخواند انما یستجیب الذین یسمعون جنید گفت وتری الجبال تحسبها جامدة وهی تمر مر السحاب ۵

ذکر ٢٢٥

ابو بکر الدقی قدس الله تعالی سره

از طبقهٔ خامسه است نام وی محمد بن داود الدمشقی است و گویند باصل دینوری است اما بشام نشستی عمر وی بصد وبیست سال بکشید از اقران ابو علی رودباری بود وغیر او صحبت داشته بود با ابن جلا وبوی نسبت کند وشاگرد زقاق کبیرست جنید را دیده بود وبا ابو بکر مصری صحبت داشته بود مجرد جهان بود واز کبار مشایخ وقت با نیکوتر حالی سنه تسع وخمسین وثلثمایه برفته از دنیا شیخ الاسلام گفت که ابو عبد الله باکو گفت که غلام دقی گفت که دقی گفت العافیة والتصوف لا یکون ۵ وحصری گفته ما للصوفی والعافیة صوفی را با عافیت چه کار ۵ شیخ ابو عبد الله رودباری برکنار دریا وسوسه داشت طهارت می کرد باد می آمد ودست وپای وی می ترکید وخون می آمد وی

درماند گفت الهی العافیة آواز دادند که العافیة فی العلم یعنی الشریعة ۵ شیخ الاسلام گفت که ابو بکر دقی گفته که بنصیبین شدیم مهمان سمیعی وقت خوش بود وقوال خوش وهیچ بیگانه نبود هیچ ذوقی وحالی نمی شد همه آرمیده بودند سمیعی گفت وقت طیب وقوال طیب وما فینا ضد فما هذا الجمود دقی می گوید که گفتم وقتنا فوق السماء سمیعی گفت چه می گویی گفتم آنچه ادمی خواند همه از من وتست همواره بگوش می آید که من وتو در تصوف من وتو کجا بود صوفی جز یکی نبود حالی بدید شد وشور برخاست که ممکنان جامه می دریدند ومی افتادند وبانگ می زدند هیچ کس نماند که جامه ندریده بود ۵ شیخ الاسلام گفت که وقتی دقی در بادیهٔ براربد گفت الهی از آن حقیقت خود که مرا دادی بهرهٔ من چیزی برد لمن آشکارا کن تا جان من بیاساید چیزی بروی بگشادند زاری بروی افتاد نزدیک بود که تباه شود گفت الهی بپوش که طاقت ندارم آنرا بپوشیدند ۵ شیخ الاسلام گفت که پنهان کردن غیب واهل غیب از الله تعالی رحمتست که آن درین جهان نگنجد هر چیزی که از آن جهان آشکار شود آن کس را در وقت ببرد یا عقل آن کس طاقت آن نیارد احوال در رسوم وی متغیر شود آنچه غیب است وحقیقت پنهان به تا بسر آن شوی در سرای غیب وحقیقت که این دنیا سرای بهانه است وزندان تاریک چون مدت بسر آید وروزی خورده شود در حقایق وغیب گشاده گردد دقی گفته علامة القرب الانقطاع عن کل شیء سوی الله ۵ وهم وی گفته کلام الله تعالی اذا جاء علی السرایر باشراقه زالت البشریة برعوناتها ۵ وسئل عن سوء ادب الفقراء مع الله فی احوالهم قال ذاک انحطاطهم من حقیقة العلم الی ظاهر العلم ۵

ذکر ٢٢٦

ابو بکر طمستانی قدس الله تعالی سره ۵

از طبقهٔ خامسه است از فارس بوده شاگرد شبلی وابرهیم دباغ شیرازی است

از کبار مشایخ بود صاحب آیات وکرامات یگانه بود درحال و وقت خود
شبلی ویرا بزرگ می‌داشت وقدر و محل ویرا بزرگ می نهاد با مشایخ فارس
صحبت داشته بود ویرا حرمتی عظیم می داشتند شکر و محبت بروی
غالب بود ورموز وکلام عالی داشت درفارس سخن او راکس قوت
شنیدن نداشت مشایخ وقت صواب چنان دیدند که وی بخراسان رود
بنشابور آمد وآنجا برفت از دنیا بعد از سنه اربعین وثلثمایه ه وی گفته
ما الحیوة الا فی الموت یعنی ماحیوة القلب الا فی اماتة النفس ه شیخ الاسلام
گفت که هیچ زنده زندگی نکند تا ازخود بنمیری باو زنده نگردی ه کسی ابوبکر
طمستانی را گفت مرا وصیتی کن گفت الهمة الهمة فان علیها مدار
الامر والیها یرجع الامر ه وهم وی گفته بزرگترین نعمتی بیرون
آمدنست از نفس از برای آنکه نفس بزرگترین حجابهاست میان تو و الله
تعالی ه وهم وی گفته که ممکن نیست بیرون آمدن ورستن از نفس خود
بنفس خود که از نفس خود باو توان رست وبصحت ارادت او ه

ذکر ٢٢٧

ابو بکر فرا قدس الله تعالی روحه

از طبقهٔ خامسه است نام وی محمد بن احمد بن حمدون الفراست از اجلهٔ
مشایخ نشابور بوده با فراست عظیم شیخ عمو ویرا دیده بود وگفت
اگر من بوبکر فرا را ندیدی صوفی نبودی وصحبت داشته با ابوعلی ثقفی
وعبدالله منازل وابوبکر شبلی وابوبکر طاهر ابهری ومرتعش وغیر
ایشان از مشایخ یگانه بود وطریقت نیکو داشت در سنه سبعین
وثلثمایه برفته از دنیا ه شیخ عمو گفت با جمعی قصد حج داشتم چون بنشابور
رسیدم اصحاب من گفتند که بزیارت ابو بکر فرا آمرو که او گوید که بامادر
وپدر شو وتوباز گردی لختی بر نجیدم آخر گفتم چیست که می کنم
شاید که باز کردم ویرا نیابم بوی شدم ویرا در مسجد نیافتم چون ساعتی

برامد

برآمد ویرا دیدم که از در مسجد درآمد شوری دروی وپارهٔ چند پوستین
در دست که او پوست گراه بود سلام کردم گفت علیک السلام از کجایی
گفتم از هراة گفت کجا میروی گفتم بسوی قبله گفت پدر داری گفتم
دارم گفت باز گرد بر پدر شو گفتم چنین کنم بیش پایان نرفتم چندان بگفتند
که بر سر رفتن آمدم مرا تبی عظیم گرفت دیگر روز بنزدیک شیخ ابوبکر رفتم
گفت نقضت العهد عهد بشکستی گفتم ای شیخ توبه کردم گفت من لم یؤثر
الله علی کل شیء لا یصل الی قلبه نور المعرفه بحال ه وهم وی گفته
کتمان الحسنات اولی من کتمان السیئات فانک بذلک ترجو النجاة ه

ذکر ٢٢٨

ابوبکر الشبهی قدس الله تعالی سره

از طبقهٔ خامسه است نام وی محمد بن جعفر الشبهی است از جوانمردان
مشایخ وقت بوده در نیسابور با شیخ ابوعثمان حیری صحبت داشته بیش
از سنه ستین وثلثمایه برفته از دنیا ه وی گفته الفتوة حسن الخلق
وبذل المعروف

ذکر ٢٢٩

ابوبکر الطرسوسی الحرمی قدس الله تعالی سره

منسوب بحرم

شیخ الاسلام ویرا از طبقهٔ سادسه داشته است نام وی علی بن احمد بن
محمد الطرسوسی است سالها بمکه مجاور بوده ویرا طاوس الحرمین
می خواندند از عبادت وی بزرگ بوده شاگرد ابوالحسین مالکی است و
صحبت داشته با ابرهیم شیبان کرمانشاهی ونسبت بوی کردی
در سنه اربع وسبعین وثلثمایه برفته درمکه ه شیخ سلمی ویرا دیده اما در تاریخ
نیاورده واز اقران شیخ سیروانی بوده ه شیخ الاسلام گفت که شیخ عباس
فقیر مرا گفت که شیخ ابوبکر حرمی گفت که بمکه مهمان کسی بودیم میزبان
کنیزکی داشت که چیزی می توانست خواند کنیزک بخواند ه لامنی فیک معشر
فاقلوا واکثروا ه درویشی برپای خاست بانگی چند برزد وگفت که ملامت
کرد در مهر تو مگر تو این حرف بگفت وبیفتاد وبرفت از دنیا ه شیخ الاسلام

کفت که ابوعبدالله باکو کفت که ابوب نخار در خانهٔ قزوینی بمکه در سماع بود
کویندهٔ جیزی نخواند بپارسی وی برخاست با پشت راست انکاه
کفت نغیرا نو وبیفتاد وبیهوش شد وبرفت ٥ شیخ الاسلام کفت
که بوالقاسم سایح با قومی در مهمانی بود کویندهٔ برخواند ٥

کل بیت انت ساکنه … غیر محتاج الی السرج
وجهک المیمون حجتنا … یوم یأتی الناس بالحجج
لا اتاح الله لی فرجا … یوم ادعو منک بالفرج

ابوالقاسم سایح دست راست برآورد و بانک زد وبیفتاد بنکریستند برفته
بود ٥ شیخ الاسلام کفت که یکی ازین طایفه کفت که در نیسابور حادثهٔ بود که
مردم از شهر بیرون رفته بودند من در مسجدی بودم و در کنج آن مسجد
درویشی دیکر بود کویندهٔ در آمد درویش وی را کفت که جیزی بکوی
وی برخواند الغیبةُ بینی وبین الحبّ معرفةٌ لا ینقضی ابدًا او ینقضی الابد
لاخرجنّ من الدنیا وحبّکمُ ٥ بین الجوانح لم یشعر به احدُ
آن درویش بیفتاد و می طپید تا میان دو نماز انکاه بیارامید جون
بنکریستیم برفته بود ٥ شیخ الاسلام کفت که صوفیی در شهر ابلّه که
میان بصره وکوفه است میرفت بپای کوشکی رسید و بر آن کوشک مهتری
بود و بیش وی کنیزکی مغنّی جیزی می خواند آن صوفی آواز وی بشنید
که میخواند کلّ یوم تتلوّن غیر هذا بک احسن ٥ کلّ یوم تتحوّل غیر هذا بک اجمل
درویش را خوش آمد و بروی خورد کفت یا جاریة بالله وبحیوة مولاک
الا اعدت علی هذا البیت کنیزک تکرار می کرد خواجه کنیزک را کفت
جرا تکرار میکنی و نمی کذاری کفت در زیر کوشک درویشی است وقت
وی خوش کشته است از بهر وی می کویم خواجه سر فرو کرد آن غریب را
دید خوش کشته و پای می کوفت باخر سخنی کفت و بانکی بزد وبیفتاد

وجان بداد آن خواجه جون آنرا دید حال وی بکشت کنیزک را آزاد کرد
و پیران شهر را بخواند و بران درویش نماز کردند و دفن کردند و پیران را
کفت مرا شناسید من فلان بن فلانم شما را کواه میکنم که هرجه مراست
از ضیاع و املاک همه وقف کردم بر درویشان و کوشک سبیل کردم
و هرجه داشت از زر و سیم بداد و جامه بیرون کرد و ازاری دربست و
مرقّع در پوشید و ردا برافکند و روی در بادیه نهاد و برفت و مردمان
می نکریستند تا از جشم ایشان غایب شد و جشمها کریان بس ازان کس
وی را ندید و خبر وی نشنید بوالحسین درّاج و قوطی حکایت کنند این را
درّاج کوید ما رایتُ احسن من ذلک الیوم ٥ شیخ ابوعبدالله جلا کوید
که بمغرب دو جیز دیدم عجب یکی در جامع قیروان مردی دیدم که بصفها
بر میکذشت و می شکافت و از مردمان جیزی میخواست و می کفت
ایّها الناس کنتُ رجلاً صوفیًّا فضعفت و دیکر دو پیر دیدم آنجا یکی جبله
نام و دیکر زریق نام و هر یکی را ازیشان شاکردان بودند و مریدان
روزی جبله بزیارت زریق شد با یاران یکی از اصحاب زریق قرآن
خواند یکی از یاران جبله را وقت خوش شد بانکی بزد وجان بداد وی را
دفن کردند جون دیکر روز شد جبله بزریق آمد و کفت کجا شد آن یار تو
که ما را قرآن خواند وی را بخواندند قرآن خواند جبله بانکی بزد و فریادی
کرد خواننده برجای بمرد جبله کفت واحدٌ بواحدٍ والبادی اظلم
یکی بیکی و آن که ابتدا کرد ظالم‌تر

د ل ۲۳۰ ابوبکر السوسی قدس الله سره

نام وی محمد بن ابرهیم السوسی الصوفی است بشام بوده بشهر رمله شیخ
عمو واحمد کوفانی وی را دیده بودند توفی بدمشق فی ذی الحجة سنة ست
وثمانین وثلثمایه ٥ شیخ الاسلام کفت که وی شبی کفت که ما را کسی باید
که جیزی برخواند لختی جستند نیافتند و شیخ ابوبکر همجنان طلب می کرد

ازبس که وی بگفت یکی گفت ای شیخ کس نمی یابیم امادرین نزدیکی برنایی
مطرب اگر باید تا بیاریم آن کس بطیبت گفت شیخ گفت باید بروید
وبیارید رفتند ووی را آوردند چیزی خورده بود وی را بنشاندند و
بخواند الْقَوْمُ اخوانُ صدقٍ بينهم نَسَبُ ○ الابیات کاری برخاست
از نیکویی وخوشیٔ وقت همه کس خوش گشت وشیخ درشورید چون
فارغ شدند ازسماع مطرب را تُرُفا فتاد وبرسجادهٔ شیخ قی کرد
بیرگفت هیچ مگویید همچنانش سجاده درپیچید وبراکنده شوید وجای
دیگر خواب کنید چون روزشد مطرب باهوش آمد خودرا درسجاده
دید پیچیده ودرصفّهٔ قندیل آویخته متحیّر شد بانگ برآورد که از بهر
خدا این چه حالتست ومن اینجا چون افتادم یکی فراز آمد ووی را
ازحال وی خبر کرد که چه بود وچه رفت وی بیرایهٔ خود بشکست وتوبه
کرد وجامه درید ومرقّع دربوشید وازجملهٔ اصحاب شد ○ وچون شیخ
ازدنیا برفت به پیری خانقاه وی را بنشاندند ازروزگار نیکو ومعاملت
نیکو که ورزیده بود ○ شیخ الاسلام گفت که نام وی محمد طبرانی بود ومن
پسر وی را دیده ام که بهری آمد بخانقاه شیخ عمو جوانی بود سخت ظریف
محمد طبرانی پیر شده بود مشایخ بوی می آمدند که مارا آن بیت
بخوان وآن قصه بازگوی ○ شیخ عمو با احمد کوفانی می گفت آن بیتها تمام
یاد نداری گفت نه این نیم بیت بیش یاد ندارم ○ شیخ الاسلام گفت
پس ازان کسی این بیتها بمن آورد تمام ومن خود نیز درکتابی یافتم آنرا

أَلْقَوْمُ اخوانُ صدقٍ بينهم نَسَبُ ... من المودّة لم يعدل به سَبَبُ
تَرَاضَعُوا دَرَّةَ الصَّهْباءِ بينهم ... واوْجَبُوا لِرَضِيعِ الكأسِ ما يَجِبُ
لا يَحْفَظُونَ على السكران زلّتهم ... ولا يُرِيبُكَ من اخلاقهم رَيبُ

○ شیخ الاسلام گفت که ذوالنون مصری وشبلی وخراز ونوری ودرّاج

هم درسماع برفته اند رحمهم الله تعالی سه تن ازیشان سه روز بی
وغیر ازیشان بوده اند نیز ازمشایخ ومُریدان که درسماع برفته اند
چه درسماع قرآن وچه درسماع غیر آن زرارة بن ابی اوفی قاضی بصره
در محراب بود قرآن می خواندند یکی برخواند فاذا نُقِرَ فی الناقور الآیة
وی بانگی بزد وبیفتاد مُرده ○ شیخ الاسلام گفت سماع که دیداد آنرا
مَرد بود مرد را گوش با او بود ودیده با او بود چه جای طاقت وهوش
بود ○ صاحب کتاب کشف المحجوب گوید که من معاینه درویشی را دیدم
که درجبال آذربایجان می رفت واین بیتها میخواند

واللهِ ما طَلَعَتْ شمسٌ ولا غَرَبَتْ ... الا وانتَ مُنَى قلبي ووسواسي
ولا جَلَسْتُ الى قوم احَدِّثهم ... الا وانتَ جليسي بين جلاسي
ولا تنفّستُ محزونا ولا فرحًا ... الا وذكرك مقرون بانفاسي
ولا هممتُ بشُربِ الماءِ من عطشٍ ... الا رايتُ خيالا منك في الكاسي

ناگاه بیفتاد وبمرد

ابوبکر شکیبی رحمه الله تعالی

○ شیخ الاسلام گفت که وی درنشابور بزرگ بوده خداوند وقت ودل صافی
خویشاوند خواجه سهل صعلوکی بود روزی خواجه سهل وی را دید گفت
خویشاوند چون هیچ بمن نیایی گفت بتو آیم مرا برنخیزی بمن ننگری
یعنی که تکبّر کنی که من درویشم بخواری درمن نگری گفت بیا که برخیزم
وقتی درسرای خواجه سهل شد برای وی برپای خاست چون بیرون
آمد برنخاست ابوبکر بازگشت واین دوبیت برخواند

انّي وان كنتُ ذا عيالٍ ... قليل مالٍ كثير دَينِ
لمستعف برزق ربّي ... حوائجي بينه وبيني

بیرون آمد ودیگر هرگز بوی نرفت

ابوبکر جوزقی رحمه الله تعالی

قبر وی درنساست وی گفته که روزی در بادیه می شدم دهانم از تشنگی
خشک شده بود و طاقت برسیده بود برنایی را دیدم که می آمد سلام
کردم جواب داد نیکو گفت ایها الشیخ چه بوده است گفتم تشنه شده ام
خیار کی می خواهم که دهان تر کنم آن برنا گفت در رو و باز کن بیرگفت
مرا بسخن آن برنا ایمان بود باز نگریستم بوستانی دیدم پر از خیار
و خربزه و باد رنگ در شدم و کناری باز کردم و بیرون آوردم ٥
شیخ ابوسعید ابو الخیر گوید قدس الله تعالی روحه روزی بدر سرای
بوبکر جوزقی رسیدیم او بیری بشکوه بود در شدیم و سلام گفتیم گفتیم
ای بیر ما را حدیثی املا کن جز و باز کرد و گفت رسول صلی الله علیه
گفته است که خداوند را سبحانه و تعالی دو لشکرست یکی بآسمان
و دیگری بزمین آن که بآسمانند فرشتگانند و ایشانرا علامتهای
سبز بوده ٥ و آن که بزمین اند لشکر خراسانند اکنون آن لشکر این
ظالمان نباشند آن لشکر صوفیان باشند که همه خراسان و همه
جهان باز خواهند گرفت نه بینی جماعتی از ایشان در راهی که می روند
از دور نگری پنداری لشکری می آید این درستست آن خداوند عز
و جل می نماید بحقیقت این لشکر ایشانند و ایشان اند مردان خداوند
که خداوند را می طلبند و ویرا می جویند و از دنیا اعراض کرده اند و بخداوند
خویش مشغول گشته اند آن دیگران هر کسی بیرون خدای چیزی می طلبند
و می جویند ایشان جز او هیچ چیز را نجویند و نخواهند ایشان امیران
جهانند و پادشاهان روی زمین اند و این پوشیده است بر بیشتر
ر لج ٢٣٣ خلق **ابوبکر الرازی رحمه الله تعالی**
مردی متورع مجتهد بوده گفته اند که از مشایخ کس از وی گریان تر نبود
هر مرید و مبتدی که ویرا بدیدی اسیر و گرفتار وی شدی از کثرت

عبادت و گریه و بی صبری و حرقت و اضطراب وی در سماع در ابتدا
کار خود بسفر مکه رفت و مشایخ صوفیه را دریافت و یکسال مجاورت
کرده ٥ وی گفته که در مکه وقت بر من تنگ شد بیمن رفتم مرا یکدینار فتوح
رسید جامه من خلق شده بود خواستم که بآن پیرهنی بخرم چون بمکه
باز گشتم و خواستم که بمکه درآیم آنرا جایی در میان دو سنگ دفن کردم
و علامتی بر آن نهادم پس بمکه درآمدم چون از طواف فارغ شدم با بوعمرو
زجاجی شدم و از وی مسئله پرسیدم گفت برو و آن دینار که دفن کرده
در سر خود صرف کن رفتم و چنان کردم پس بوی آمدم آن مسئله را جواب
داد

ر لد ٢٣٤ **ابوبکر مفید رحمه الله تعالی**

نام وی محمد بن احمد بن ابرهیم است امام بزرگ بود از شهر جرجرایا جنید را
و یوسف بن الحسین را دیده بود و با بوعثمان حیری صحبت داشته بود در سنه
اربع و ستین و ثلثمایه برفته از دنیا عمر وی دراز کشید نیکو ادب بود
و شریف همت و مستقیم الحال شیخ عمو ویرا دیده بود و ویرا کتابی است در آنجا
آورده که ابوسعید خراز را بدر مرگ بپرسیدند که چه آرزو داری گفت حسرت
دارم بر غفلت ٥ وهم وی گفته که یوسف بن الحسین گوید که چنان شده ام
که سخن من جز الله تعالی نمی شنود ٥ شیخ الاسلام گفت که این سخن با آخر
ر له ٢٣٥ چنان شود که آن پیر گفت **ابوبکر قصری رحمه الله تعالی**
از قصر هبیره بود بشیراز نشستی بزرگ بود و محقق و اهل غیب را دیدی
شیخ ابو عبدالله خفیف گوید که روزی شیخ ابوبکر قصری مرا گفت خیز تا بصحرا
رویم می رفتیم قومی دیدیم که بر بام بازار نرد می باختند شیخ ابوبکر برفت و با ایشان
بنشست و با ایشان دست در بازی کرد و از خجالت آب از من میرفت که
این چیست که میکند که مردمان می بینند آخر فرود آمد و رفتیم دیدیم که تنی چند
شطرنج می باختند بسوی ایشان رفت و نطع ایشان بر گرفت و بدرید و چوبها

و جواب بجوهر زنند و ...

و لهذا بعضی مشایخ چنان می شده اند که اصحاب ایشان می رمیده اند

بیفکند دو تن از ایشان کارد برکشیدند قصری کفت کارد مراد مید تا بخورم
ایشان شکوه داشتند برکذشتیم ومن با وی درخصومت که آن فراخ روی
آنجا واین احتساب زشت اینجا چه بود وی بجای آورد کفت آن وقت بنظر
لدنی می نکریستم فرق ندیدم واکنون بنظر علمی می نکریستم حلم بدرید م

ابو بکر موازینی رحمه الله تعالی

رلو ٢٣٦ وی مصری بوده استاد شیخ سیروانی است وی کوید که از ابن خباز شنیدم
که کفت روز عید اضحی نزدیک حجره بودم درویشی دیدم ایستاده وبدست وی
کوزه یا رکوه می کفت یا سیدی تعرب الناس الیک بذبایحهم و قربانا نفسی
ولست املک الا نفسی فشهق شهقه و مات

ابو بکر اشنانی رحمه الله تعالی

رلز ٢٣٧ شیخ ابو عبد الله خفیف کوید که یکی از شاکردان من آمد که شیخ اشنانی از بام
بیفتاد و پای وی بشکست وبرفت وآن چنان بود که نو جوانی آمده بود قوالی
می کرد ویرا پنهان از شیخ ابو عبد الله کفته بودند تا چیزی خواند ابو بکر اشنانی
درسماع خوش شد از بام بیفتاد وبرفت ٥ شیخ ابو عبد الله کوید که آنجا رفتم
کفتم چه می خواندند کفتند این دو بیت ~ ذکرتُ یذوب بدا یه
والموت دون بلایه ٭ ان عاش عاش منغصًّا ٭ او مات مات بدایه
آن کودک را تسیل کرد وکفت دیکر کرد این قوم مکرد ابو عبد الله خفیف چهار روز
از خود غایب شد و ابو بکر اشنانی را در کور کردند ٥ وشیخ ابو عبد الله بیخبر
٥ شیخ الاسلام کفت تشنه را آسایش در چه مکر در آب وکفت وفای دوستی
در دوستی بر فتنست

ابو بکر مغازلی رحمه الله تعالی

رلح ٢٣٨ استاد سیروانی بوده بمصر وی کوید میخواستم که ابو الحسن مزین را بیازمایم بدر سرای
وی شدم ودر بزدم وکفتم یا اهل الدار واسونی بشیٔ ای خداوندان سرای من
با من بچیزی مواسا کنید وی اهل خود را کفت ای مؤمنه چیزی فراوی ده که اکر

وی الله تعالی را شناختی بمن بیامدی یعنی آزمودن را چون آن را شنیدم
ایشان را بکذاشتم وبرفتم

ابو بکر قطیعی رحمه الله تعالی

رلط ٢٣٩ وی حافظ وامام بغداد بود در حدیث شاکرد عبد الله بن احمد بن
حنبل است جنید را دیده بوده ٥ وی کفته که از جنید شنیدم که می کفت یا من هو
کل یوم فی شان اجعل لی من بعض شانک ای آنکه هر روز در کار دیکری
چه بود که روزی در کار من کنی مات القطیعی ببغداد فی ذی الحجة سنه ثمان
وستین وثلثمایه

ابو بکر همدانی رحمه الله تعالی

رم ٢٤٠ ٥ شیخ الاسلام کفت که حسین فقیر کفت که ابو بکر همدانی کفت که درویشی سه چیز است
ترک الطمع والمنع والجمع طمع بچیز کسی نکنی واکر چیزی بسر تو آید منع
نکنی وچون بستانی جمع نکنی

ابو بکر کشیری رحمه الله تعالی

رما ٢٤١ کشیری می است بشام وی کفته که در تیه بنی اسرائیل می رفتم مرا نان پرزده
آرزو کرد وبا قلی در وقت آواز با قلی فروش شنیدم در تیه که پیش من آورد
٥ شیخ الاسلام کفت این نه کرامتست این در طریق تصوف بیغاره است
درویشی در بادیه تشنه شد ویرا از آسمان قدحی فرو کذاشتند از زر پر آب
سرد آن درویش کفت بعزت تو که نخورم آب مکر از دست اعرابی که مرا
سیلی زند وشربتی آب دهد واکر نه بکرامات تو آب بناید از بیم غرور
کفت قادری که آب در جوف من بدید آری یعنی کرامات ظاهر از مکر
ایمن نبود ٥ شیخ الاسلام کفت که حقیقت نه بکرامات درست شود که حقیقت
خود کرامات تست وکرامات ابدال وزهاد را بود واز مکر وغرور ایمن
نباشد چون عطاها که چون با آن نکری ترا بآن باز کذارند از عطا معطی
بسندی واز کرامات متکرم وکفت که کرامات ناکاه مرد را ازین کار
بیرون آرد چون موی از خمیر صوفیان کرامات را رد کنند آن خود نثار
بود بر ایام ایشان

ابو علی الرودباری قدس الله تعالی سره

رمب ٢٤٢

رمج ٢٤٣

وی از طبقهٔ رابعه است نام وی احمد بن محمد بن القاسم بن منصور است
از ابناء رؤسا و وزرا است ونسب وی بکسری میرسد روزی جنید
در مسجد جامع سخن میگفت گذر وی بر مجلس جنید افتاد وجنید با مردی
سخن میگفت با آن مرد گفت اسمع یا هذا ابو علی بنداشت که او را میگوید
بیستاد وگوش با وی داشت کلام جنید در دل وی جای گرفت واثر تمام
کرد هرچه در آن بود ترک کرد وبر طریقت قوم اقبال نمود حافظ حدیث
بوده وعالم وفقیه وادیب وامام وسید قوم خال ابو عبد الله رودباری است
شیخ ابو علی کاتب گوید ما رایت اجمع لعلم الشریعة والحقیقة من ابی علی
الرودباری رحمه الله تعالی هرگاه که ابو علی کاتب ابو علی رودباری را
نام بردی گفتی که سیدنا شاگردان وی را از آن رشک می‌آمد گفتند این
چیست که وی را سید خود میگویی گفت آری او از شریعت بطریقت شد
ما از حقیقت بشریعت می‌آییم ۞ شیخ الاسلام گفت تا مرد را از پیشگاه
با آستان نبرند نداند که آن که از آستان به پیشگاه میفرستند کیست
بس سود بود که از ناز با نیاز فرستند از نیاز با ناز آی و از طهارت
بنماز شو ۞ ابو علی رودباری در بغداد با جنید ونوری وابو حمزه و
مسوحی وبا آنان که در طبقهٔ ایشان بودند از مشایخ قدس الله اسرارهم
صحبت داشته ودر شام با ابو عبد الله الجلا وی از بغداد دست با
مصر مقیم گشته وشیخ مصریان وصوفیان ایشان بوده واز شعرای صوفیان است
وی گفته در وقت نزع ۞ وحقک لا نظرت الی سواکا
بعین مودة حتی اراکا توفی سنة احدی وعشرین وثلثمایه وهم وی گفت
من لم یکن بک فانیا عن حظه ۞ وعن الهوی والانس بالاحباب
او تیمته صبابة جمعت له ۞ ما کان مفترقا من الاسباب
فکانه بین المراتب قایم ۞ لمنال حظ او لحسن ثواب

۞ شیخ الاسلام گفت که مراد درین شعر بر وی چه دست که هیچ کس را جای باز
نگذاشته است که هم بگفته ۞ وهم وی گفته والانهم قبل اعمالهم وعادانهم
قبل اعمالهم ثم جازاهم باعمالهم ۞ شیخ الاسلام گفت که کل این علم هم
اینست وخلق غافل اند ازین خلق مشغول به پوست اند مغز می باید
یعنی حقیقت وهم وی گفته اضیق السجون معاشرة الاضداد ۞ وهم وی
گفته فضل المقال علی الفعال منقصة وفضل الفعال علی المقال مکرمة ۞ وهم
وی گفته علامة اعراض الله عن العبد ان یشغله بما لا ینفعه ۞ وهم وی گفته
ما لم تخرج من کلیتک لم تدخل فی حد المحبة ۞ وقتی بگرمابه رفته در حمام
خانه چشمش بر مرقعی افتاد در فکر شد که تا از درویشان در گرمابه کیست
چون در رفت درویشی را دید بخدمت بر پای ایستاده بر سر جوانی امرد
که پیش حجام نشسته بود ابو علی هیچ نگفت چون آن جوان امرد برخاست
آن درویش آب بسر وی فرو گذاشت وخدمت نیکو بجای آورد وچون
غسل کرد ازار خشک آورد آن جوان بیرون رفت آن درویش نیز در خدمت
وی بیرون رفت ابو علی نیز بنظاره بیرون رفت آن درویش جامه
بسر آن جوان فرو افکند وگلاب بروی افشاند وعود بسوخت
ومروحه برگرفت واو را باد می کرد وآینه پیش وی داشت وهرچه
بتوانست از جهد وامکان بجای آورد آن جوان در وی می نگریست
چون جوان برخاست تا بیرون رود درویش را صبر برسید گفت ای
پسر چه باید کرد تا تو بمن نگری گفت بمیر تا بدهی وبتو بنگرم
درویش بیفتاد وبمرد وآن جوان برفت ابو علی فرمود تا درویش را
بخانقاه بردند وکفن ساخت ودفن کرد پس از آن بمدتی شیخ ابو علی
بحج میرفت آن جوان را دید در بادیه مرقعی خشن پوشیده ابو علی بوی
نگریست گفت تو آن هستی که آن درویش را گفتی بمیر تا بتو نگرم گفت هستم

ای شیخ و آن خطائی بود که بر من رفت شیخ گفت اینجا چون افتادی
گفت ازان روز باین کار درآمدم آن شب وی را بخواب دیدم مرا
گفت بمردم و هم بمن ننگریستی اکنون باری بمن نگر از خواب درآمدم
و توبه کردم و بسر خاک وی شدم و موی ببریدم و مرقع بکردن
افکندم و با خدای عهد کردم که تا زنده باشم هر سال بشوم و بنام وی
لبیک میزنم و حج میکنم و بسر خاک وی می آیم و یادی میسپارم که قادت
گفت و کرد از خود را

ابوعلی الثقفی رحمه الله تعالی

رمد ۲۴۴

از طبقهٔ رابعه است نام وی محمد بن عبد الوهاب است ابوحفص حداد را
و حمدون قصار را دیده بود و در نشاپور امام و مقدم بود در اکثر علوم
شرعی همه را فرو گذاشت و بعلم صوفیان مشغول گشت و ابوعثمان
حیری وی را نیکو گفتی و کان احسن المشایخ کلاما فی عیوب النفس
و آفات الاعمال در سنه ثمان و عشرین و ثلثمایه برفته از دنیا و وی
گفته العلم حیوة القلب من الجهل و نور العین من الظلمة و هم
وی گفته هر که صحبت دارد بزرگانرا نه بر طریق حرمت حرام شود بروی
فایدهٔ ایشان و برکات نظر ایشان و از نور ایشان هیچ چیز بروی پیدا
نگردد و از وی پرسیدند که عیش که صعبتر و ناخوشتر گفت عیش آن
که بر نومیدی زید شیخ الاسلام گفت که نومیدی در کفر دارد
نومیدی از الله تعالی کفرست انه لا ییأس من روح الله الا القوم الکافرون
لا تقنطوا من رحمة الله و روزی در محبت و احوال محبان سخن میگفت
دران میانه این دو بیت را بخواند الحکم یکون الصد فی کل ساعة
و کم لا تخلین القطیعة و الهجرا رویدک ان الدهر فیه کفایة
لتفریق ذات البین فانتظر الدهرا و در اثنای مجلس خود بسیار
گفتی ای همه را بهیچ بفروخته و هیچ را بهمه بخریده

ابوعلی

ابوعلی الکاتب المصری قدس الله تعالی سره

رمد ۲۴۵

از طبقهٔ رابعه است از کبار مشایخ مصرست صحبت داشته با ابوبکر
مصری و ابوعلی رودباری بین ابوعلی مشتولی است صاحب کرامات
ظاهر بود و ابوعثمان مغربی وی را بزرگ میداشت و وی را مه میگفتند
از رودباری ازین کی و تمامی علم و وی گوید که هرگاه چیزی بر من مشکل
شدی مصطفی را صلی الله علیه و سلم بخواب دیدمی و آنرا بپرسیدمی
شیخ الاسلام گفت که شیخ ابوعلی کاتب را در مصر یک مرید بود که چیزی
بوی دادی وی بمرد شیخ بسر تربت وی شد گفت ای میان من و تو این
واسطه بود و شوکت وی برفت و توحید من درست کرد بحق آنکه توحید
ترا درست شد برفتن وی که با وی نیکوئی کن و وی گفته که الله تعالی
گفته که وصل الینا من صبر علینا شیخ ابوالقاسم نصرآبادی گوید
که ابوعلی کاتب را گفتند که بکدام یک مایلتری ازین دو بفقر یا بغنا
گفت بآنکه بلندترست درجه و مرتبهٔ آن پس این دو بیت برخواند
و لست بنظار الی جانب الغنی اذا کانت العلیاء فی جانب الفقر
و انی لصبار علی ما ینوبنی و حسبک ان الله اثنی علی الصبر

ابوعلی مشتولی رحمه الله تعالی

رمد ۲۴۶

نام وی حسن بن علی بن موسی است شاگرد ابوعلی کاتب و ابویعقوب
سوسی است مشتول دیهی است برده فرسنگی مصر وی آنجا در سنه اربعین
و ثلثمایه برفته از دنیا و وی گفته که پیغمبر را صلی الله علیه و سلم بخواب
دیدم مرا گفت یا ابا علی می بینم ترا که دوست میداری درویشانرا و میل
داری بصحبت ایشان گفتم چنین است یا رسول الله بسر وی بمن کرد
و گفت میخواهی که ترا بوکیل درویشان و کفایت مهمات ایشان بپای
کنم بترسیدم که بر دست من چیزی رود که نباید یا کاری پیش آید

که بدست من برنیاید کفتم یا رسول الله بشرط عصمت وکفایت کفت
بشرط عصمت وکفایت من خاموش شدم پس ازان ویرا کاری
برخاست ودرویشان روی بوی نهادند با رزوها وبایستها وآن همه
راست می شد جون خواسته بود که بکفایت بیش استاد خود ابوعلی کاتب
آمد وآنرا بازکفت وی کفت جه کرده بودی یعنی از جرم که ترا از میان
درویشان بیرون کرد ه یعنی درویشی وناداشت به از کفایت وتوان
ه شیخ الاسلام کفت که او خود نمی کرد آنرا بلکه بفرموده مصطفی صلی الله
علیه وسلم ومدد وی می کرد زنهار که غافل نباشی واز مکر وغرور
ایمن نشوی ه روزی یکی ازین طایفه بوی در آمد یکدینار بیش وی
نهاد کفت من برای این بتو نیامده ام کفت بستان که این را من نمی دهم
من واسطه ام حقوق شمارا بشما می رسانم آن عزیز این قصه را با شیخ
بوعلی کاتب بازکفت ه شیخ کفت من کمان نمی بردم که اکنون در دنیا
کسی باشد که مثل این سخن بکوید قصه خواب ویرا با شیخ بکفت کفت
رحم الله ابا علی مثله یری هذه ویوفق للقیام بحقها ه شیخ الاسلام کفت
که ابوعلی مشتولی از مشتول ببصره رفت بزیارت شیخ ابو یعقوب سوسی
در بصره می کشت وازکسی نمی پرسید که خانه وی کجاست تا روزی
بکویی فروشد دکان حلاجی دید شاکردی بر آن نشسته نزدیک او رفت
وحجره وی پرسید کفت ویرا می خواهی کفت آری کفت جون بوی شوی
ترا خواهد کفت برو کرد کردار کرد که هر که بوی شود این کوید انکه
برفت ودست بدر حجره وی باز نهاد آواز آمد که درای در شد کفت
بیا بنشین من ترا نکویم که برو کرد کردار کرد یعنی این کار نه همه کردارست
جیزی مثبت مه از کردار ابوعلی رازی رحمه الله تعالی
ر مز ه شیخ الاسلام کفت که وی کفته اذا رأیت الله عز وجل یوحشک من خلقه

فاعلم انه یرید ان یونسک بنفسه ه یعنی هرکاه بینی که حق تعالی ترا
از خلق وحشت دهد از حاضر بناسایی وغایب بالجویی بدان که مراد او
آنست که ترا با خود انس وآرام دهد ابوعلی خیران رحمه الله تعالی
ر مج ۲۴۸ نام وی حسن بن صالح بن خیران است فقیه بود شافعی جمع کرده بود
میان فقه وورع ویرا تکلیف کردند که قاضی القضاة شود قبول نکرد
کویند که علی بن عیسی وزیر مقتدر بالله صاحب البلد را کفت که شیخ
ابوعلی خیران را بیارد تا قضا را بر وی عرض کنند وی بشنید وپنهان
شد جند کس بر در خانه وی موکل ساختند که تا جون با آب محتاج شود
بیرون آید ده روز زیادت بیرون نیامد خبر بوزیر رسید کفت ویرا
بکذارید مقصود ما آن بود که مردم بدانند که در مملکت ما کسی هست که قضای
شرق وغرب را بوی عرض کردند وی قبول نکرد ه وی کفته اذا استند
الرجل نام عقله ه شیخ الاسلام کفت جون دل بیدار بود مرد معلق بود

ابوعلی سیرجانی رحمة الله تعالی علیه

ر مط ۲۴۹ آورده اند که ویرا مسافری رسید برای سوزنی او را هفتاد بار بیازار
فرستاد که بهتر ازین می باید وشیخ ابوعلی با بزرکی وپیری وضعف
خویش میرفت ودیکری می آورد تا هفتاد بار بعد از هفتاد بار سوزنکری
بیاورد تا جنانک او را باید سوزنی اختیار کند آن مسافر کفت دریغا که
نیم خادم بیش نبودی که دلت بکرفت ومن از برای تجربه می کردم
اکر سوزنکر را نیاوردی هفتصد بارت بخواستم فرستاد ه

عبد الله بن محمد المعروف بالمرتعش رحمه الله تعالی

ر ن ۲۵۰ از طبقه رابعه است کنیت وی ابو محمد است نیشابوری است از محله
حیره ببغداد بوده یکانه مشایخ عراق است وائمه ایشان از اصحاب
ابو حفص حداد است وجنید را دیده بود کفته اند عجایب بغداد سه است

بوده.

زعقهٔ شبلی ونکتهٔ مرتعش وحکایات خلدی ومرتعش در بغداد در مسجد شونیزیه وآنجا برفته در سنه ثمان وعشرین وثلاث مایه و در قولی ثلث وعشرین ○ ابوحفص ویرا بسیاحت فرموده بود هر سال هزار فرسنخ سفر می کرد پای برهنه وسر برهنه وبهیچ شهری بیش از ده روز نبودی وگاه بودی که سه روز بودی ○ ابرهیم بن مولد گوید که مرتعش برقه آمد ابرهیم قصار بوی طبقی نان وانگور فرستاد ومرتعش را پوستینی بود ومیزری میزر را ازار ساخت وپوستین را بفروخت وبثمن آن نان وانگور خرید وبابرهیم قصار فرستاد وگفت نان وانگوری را نان وانگوری اگر ترا باالله تعالی حالی هست بیرون آی ابرهیم مولد گوید که ابرهیم قصار ما را گفت که مادام که اینجاست باوی سخن مگویید وبروی سلام مکنید وی مدتی دراز در رقه اقامت کرد روزی بوی رسیدم گفتم یا ابا محمد تو هنوز اینجایی با این همه خواری که از جهة ما بتو رسید گفت بجهة این من اینجا این قدر اقامت کردم واگرنه من در شهرهای دیگر چند روز بیش نمی باشم ○ مرتعش گفته که هرگز خویشتن را بباطن خاص ندیدم تا خود را بظاهر عام ندیدم ○ از وی پرسیدند که تصوف چیست گفت اشکالٌ وتلبیسٌ وکتمان ○ وهم از وی پرسیدند که ایّ الاعمال افضل گفت رؤیة فضل الله پس این بیت بخواند ~ انّ المقادیر اذا ساعدت

الحقت العاجز بالحازم ○ وهم وی گفته افضل الارزاق تصحیح العبودیة وملازمة الخدمة علی السنة ○ وهم وی گفته که اول کار من آن بود که من دهقان پسری بودم در نیسابور بر در خانه خود نشسته ناگاه جوانی آمد مرقعی در بر وکهنه بر سر وبسوی من اشارت کرد وبوجهی لطیف چیزی خواست با خود گفتم جوانی است تن درست

ازین شرم نمی دارد که سوال میکند وویرا هیچ جواب ندادم بانگی بر من زد که ازان بسیار بترسیدم • پس گفت اعوذ بالله مما خامر شرکا واختلج به صدرک من بیخود شدم وبروی درافتادم خادمی ازخانه بیرون آمده بود وسر من درکنار خود نهاده ومردم بسیار گرد من درآمده چون بعد از مدتی باخود آمدم آن جوان رفته بود حسرت بسیار خوردم وازآنچ کرده بودم پشیمان شدم چون شب رسید بغایت غمگین درخواب شدم حضرت امیرالمومنین علی را رضی الله تعالی عنه درخواب دیدم وآن جوان باوی حضرت امیر بمن اشارت می کرد وسرزنش می کرد ومی گفت انّ الله تعالی لا یخیّب مانع سایله ازخواب درآمدم وهرچه داشتم تفرقه کردم وروی بسفر آوردم بعد از پانزده سال شنیدم که پدرم مرده است بنشابور بازگشتم وازخدای تعالی درخواستم که مرا خلاصی دهد ازمیراثی که بمن رسیده بود خدای تعالی عنایت کرد وازان خلاص شدم وهمیشه خشم آن جوانرا برخود می بینم وهرگز از شرمندگی وی خالی نشده ام ونخواهم شد تا آن وقت که بخدای تعالی رسم

عبدالله بن محمد بن منازل قدس الله تعالی سره

از طبقهٔ رابعه است کنیت وی ابو محمد است از بزرگان مشایخ نشابور بوده ویرا طریقتی که بآن متفرد است صحبت داشته با حمدون قصار وطریقت از وی گرفته وعالم بوده بعلوم ظاهر بزرگی گفته از مشایخ که من مردی ونیم شناسم نیم مرد نصرآبادی است که مردمانرا ببد نام ببرد ومرد تمام عبدالله بن منازل که مردمانرا خود نام نبرد وی گفته که هرکه درین کار بزور درآید فضیحت شود وهرکه بضعف درآید قوی شود یعنی بنیاز وحرمت وارادت درآید نه بدعوی وقوت ○ وهم وی گفته که هیچ خیر نیست دران کس که ذلّ کسب وذلّ سوال وذلّ رد

بخشیده باشد ٥ وهم وی گفته که هر که لازم گرداند مر نفس خود را چیزی
که بآن محتاج نباشد ضایع گرداند از احوال خود مثل آن از چیزهایی
که بآن محتاج باشد و از آن چاره نداشته باشد ٥ وهم وی گفته اگر درست
شود بنده را در همه عمر یک نفس که از ریا و شرک پاک باشد هر اینه برکات
آن نفس در آخر عمر بوی سرایت کند ٥

ع عبد الله حداد رازی رحمه الله تعالی — رنب ۲۵۲

شیخ الاسلام گفته که وی گفته که هر که حق الله تعالی را در جوانی فرو گذارد
وی را در پیری فرو گذارند و یاری ندهند ٥

عبد الله بن عصام المقدسی قدس سره — رنج ۲۵۳

شیخ الاسلام گفته که وی مصطفی را صلی الله علیه وسلم بخواب دید گفت
یا رسول الله حقیقت این کار که ما در آنیم چیست گفت شرم داشتن
از حق تعالی که چون با خلق باشی از وی خالی باشی یعنی می باید که چون
بظاهر با خلق باشی بباطن با حق باشی و شرم داری از وی که بباطن
نیز مشغول خلق باشی رسول صلی الله علیه وسلم این بگفت و برفت
بر اثر وی برفتم گفتم یا رسول الله بیفزای گفت بخشودن بر خلق وقتی
که با حق باشی یعنی وقتی که بباطن با حق باشی سبحانه باید که بظاهر
با خلق باشی و بر ایشان بخشایی و حقوق ایشان را ضایع نگردانی

عبد الله بناذانی رحمه الله تعالی — رنل ۲۵۴

بناذانی بفتح نون وباء موحده وذال معجمه وکسر نون عف

شیخ الاسلام گفته که وی گفت که مصطفی را صلی الله علیه وسلم بخواب دیدم
گفتم یا رسول الله با کدام قوم نشینم گفت با آن قوم که بمهمانی شوند یعنی
درویشان نه با آن قوم که مهمانی کنند یعنی توانگران ٥

ابو الخیر التیناتی الاقطع قدس الله تعالی سره — رنه ۲۵۵

از طبقهٔ رابعه است نام وی حماد است غلامی بوده به تینات که دهی است

100

بده فرسنگی مصر و گویند که تینات از مصیصه است از ولایت مغرب
زنبیل بافتی کس ندانستی که چون می بافت و وی را بدو دست دیده اند چون
کسی نبودی و با شیر موانست داشت ٥ قیل له بلغنا ان السباع تأنس بک
قال نعم الکلاب یانس بعضها ببعض ٥ وی نه بنهاد زمین بود در وقت
خود و مشرف بر احوال خلق در سنه نیف و اربعین و ثلثمایه برفته از دنیا
وی را آیات و کرامات بسیار و ظاهر بوده صحبت داشته با ابو عبد الله
جلا و جنید و غیر ایشان از مشایخ و در طریقهٔ توکل یگانه بود ٥ وی گفته
هر که عمل خود ظاهر کند مرائی است و هر که حال خود ظاهر کند مدعی ٥
وقتی یکی را دید که بر آب میرفت وی بر کنار دریا بود آن مرد را بدید که
بر آب میرفت گفت این چه بدعتست با خشکی آی و می رو و وقتی دیگر
دیگری را دید که در هوا میرفت گفت این چه بدعتست فرود آی و می رو
آخر بانگ بروی زد که کجا میروی گفت حج گفت اکنون برو ٥ شیخ الاسلام
گفت که کرامات فروشی تا وی را قبول کنند مغرورست و کرامات حز
اگر چه بانگ سگ نکند سگ یعنی حقیقت نه کراماتست و رای آن چیزیست
آن زهاد و ابدال را خوش آید صوفی عارف از کرامات مه استدی
کرامات کراماتست ٥ شیخ الاسلام گفت که عباس بن محمد الخلال گوید
از مرو که ابو الخیر تیناتی مرا گفت که مرقع در گردن افکنده کجا می شوی
بطرسوس و بیت المقدس چرا بگنجی باز نه نشینی و روی با او کنی ٥ شیخ الاسلام
گفت آن گنج کجا بود جایی که تو بنا شی ٥ شیخ الاسلام گفت که ابو صالح
حدثانی گفت نام وی هرون که در خانهٔ ابو الخیر تیناتی شدم بزیارت
مرا گفت اکنون سفر کجا می کنی گفتم بطرسوس گفت اسباب کجا نیت داری
گفتم نیت مکه دارم گفت الله تعالی شما را چیزی داد حق آن نداشتید
آنرا نیکو نداشتید شما را در بادیها و دریاها پراکنده ساخت ابو صالح گفت

یعنی گفتند ما را که خبر رسیده که سباع با یکدیگر انس گرفته اند آری سگان با بعضی بعضی انس گیرند عف

یعنی که در سال سیصد و چهل و یکم برفته از دنیا عف

یعنی بر زنبیل نشینی توان رفت

ای شیخ جج وغزا را میکویی کفت آری جج وغزا را می‌کویم چرا نه وقت خود را
غنیمت کیرید وبآن باز نشینید ○ شیخ الاسلام کفت مریدی بپیش
ابو القاسم خلال مروزی شد از وی دستوری خواست که بسفر می‌شوم
پیر کفت چرا می روی کفت آب که نرود تیره کردد پیر کفت چرا دریا نباشی
که نرود وتیره نکردد ○ یکی از اصحاب ابو الخیر تیناتی کوید که روزی
شیخ نشسته بود کفت وعلیکم السلام کفتم با فرشتکان می‌کویی کفت نه
که یکی از فرزندان آدم در هوا می‌کذشت بر من سلام کرد اورا جواب دادم
○ ابو الحسین قرافی کوید بزیارت ابو الخیر تیناتی رفتم چون وداع
وی می‌کردم تا در مسجد بیرون آمد وکفت یا ابا الحسین می‌دانم که با خود
معلوم برمی‌داری لیکن این دوسیب را با خود بردار از وی بستدم ودر جیب
نهادم سه روز برفتم هیچ فتوحی نرسید یکی از آن دوسیب را بیرون آوردم
وبخوردم خواستم که دیکری را بیرون آرم دیدم که هر دوسیب در جیب
منست پس از آن سیبها می‌خوردم وباز در جیب من پیدا می‌شد تا بموصل رسیدم
بخاطر من رسید که این سیبها معلوم من شدند وتوکل بر من فاسد ساختند
آنها را از جیب بیرون آوردم وبنکریستم که درویشی خود را در عبایی
پیجیده می‌کوید مرا سیب آرزو می‌کند هر دو را بوی دادم چون از وی برکذشتم
در دل من افتاد که شیخ ابو الخیر آن سیبها را بوی فرستاده بود برکشتم
وآن درویش را طلب کردم نیافتم ○ یکی ازین طایفه می‌کوید که بپیش شیخ
ابو الخیر تیناتی بودم با من از بدایت حال خود حکایت آغاز کرد از وی
پرسیدم که سبب دست بریدن شما چه بود کفت دستی کناهی کرد ببریدندش
مرا کمان آن شد که در جوانی از وی کاری که سبب دست بریدن باشد واقع
شده است دیکر هیچ نکفتم تا آنکه بعد از چند سال با جمعی از مشایخ بوی رسیدم
با یکدیکر از مواهب وکراماتی که از حق سبحانه نسبت بایشان واقع شده بود

[illegible]

سخن می‌کفتند تا سخن بطی ارض رسید ودر آنجا هر کسی سخنی می‌کفت ابو الخیر را
از آن خاطر بتنک آمد کفت چند می‌کویید که فلان در یک شب بمکه میرود
وفلان در یک روز من غلامی حبشی می‌شناسم که روزی در جامع طرابلس
نشسته بود وسر در مرقع کشیده خوشی حرم بخاطر وی آمد در سر خود کفت
کاشکی من اکنون در حرم بودمی چون سر از جیب مرقع بیرون آورد
خود را در حرم یافت آن جماعت در یکدیکر نکریستند وبا یکدیکر باشارت
کفتند که این غلام حبشی وی است پس یکی از آن جماعت کستاخی کرد
وکفت اصحاب می‌پرسند که سبب بریدن دست شما چه بود کفت دستی
کناهی کرد ببریدند کفتند مدتها ست که این میکویی میخواهیم که سبب آنرا
بکویی کفت من مردی بودم از مغرب مرا هوای سفر خاست باسکندریه
آمدم دوازده سال آنجا بودم از آنجا سفر کردم دوازده سال دیکر در میان
شطا ودمیاط اقامت کردم کفتند اسکندریه شهریست معمور آنجا می‌توان
بود اما در میان شطا ودمیاط هیچ نوع آبادانی نیست چون معاش
می‌کردی کفت بر کنار خلیج دمیاط خانککی از نی ساخته بودم ودر آن
زمان راه‌کذریان بسیار بدمیاط فرود می‌آمدند چون شبانکاه چیزی
می‌خوردند سفره‌های خود را بیرون سور می‌افشاندند نان ریزه که می‌ریخت
در آن با سکان مزاحمت می‌کردم ونصیب خود می‌کرفتم در تابستان قوت
من این بود وچون زمستان می‌شد در نواحی خانه من بردی بسیار
بود از زمین می‌کندم وبیخ آنرا که تازه وسفید بودی می‌خوردم وآنچ از آن
خشک وسبز بود می‌انداختم این بود قوت من ناکاه روزی بسر من
در دادند که ای ابو الخیر تو چنان کمان می‌بری که با خلق در قوتهای ایشان
شریک نیستی ودعوی توکل میکنی وحال آنکه در میان معلوم نشسته
کفتم الهی وسیدی ومولایی سوکند بعزت تو که هرکز دست بآنچ آنرا

شَطا بفتح الشین المعجمة والطاء المهملة دهی است در نواحی مصر

خلیج جویی آبی است که از دریا جدا شود

بردی نوعی از نبات است

زمین رویاند دراز نکنم و هیچ نخورم جز آنچ تو بمن رسانی دوازده روز
گذشت نماز فرض و سنت و نفل می گزاردم بعد از آن از نفل عاجز شدم
دوازده روز دیگر فرض و سنت می گزاردم بعد از آن از سنت هم عاجز
شدم دوازده روز دیگر فرض می گزاردم بعد از آن از قیام عاجز شدم
دوازده روز دیگر نشسته می گزاردم بعد از آن از نشستن نیز عاجز شدم
دیدم که دیگر فرض از من فوت می شود پس پناه بخدای تعالی بردم و در سر
خود گفتم الهی و سیدی بر من خدمتی فرض کرده که از آن سوال خواهی
کرد و رزق مرا ضمان شده که بمن رسانی بآن رزقی که ضمان شده بر من
تفضل کن و بآن عهدی که بسته ام مرا مگیر ناگاه دیدم که در پیش من دو قرص
پیدا شد و در میان آن چیزی و هیچ نگفت که آن چه چیز بود و از آنجا
هم کسی نپرسید پس دایم آن دو قرص را ازین شب تا شب دیگر می یافتم
بعد از آن اشارت چنان شد که بجانب ثغر می باید شد بغزا بجانب
ثغر روان شدم تا بدیهی رسیدم و اتفاقا روز جمعه بود در صحن مسجد
جامع شخصی قصه زکریا علیه السلام و در آمدن وی در درخت و دو نیمه
کردن وی باره و صبر کردن وی بران می گفت در نفس خود گفتم
الهی و سیدی زکریا علیه السلام مردی صبار بوده است اگر مرا نیز
مبتلا گردانی ببلایی صبر کنم پس از آن روان شدم تا بانطاکیه رسیدم
بعضی از دوستان من مرا دیدند دانستند که عزیمت ثغر دارم برای من
شمشیری و سپری و حربه آوردند پس بثغر رفتم و از خدای تعالی
شرم داشتم که از ترس عدو در پس سور مقام گیرم روز در بیشه که بیرون
سور مقام کردمی و شب بکنار دریا می آمدم و حربه را بزمین فرو می بردم بوده
و سپر را بآن باز می نهادم و محراب می ساختم و شمشیر را حمایل می کردم
و تا روز نماز می گزاردم چون نماز صبح می گزاردم به بیشه باز می گشتم

بعضی

بعضی از روزها نظر کردم چشم من بر درختی فتاد که بعض میوهای وی
سرخ شده بود و بعضی سبز بود و شبنم بران نشسته بود و می درخشید مرا
خوش آمد عهد مرا بر من فراموش گردانیدند دست بآن درخت دراز
کردم و از میوه آن چیزی گرفتم بعضی در دهن داشتم و بعضی در دست
که عهد را فرا یاد من دادند آنچ در دست داشتم بریختم و آنچ در دهان بود
بینداختم و با خود گفتم که وقت محنت و ابتلا رسید و سپر و حربه را
دور انداختم و برجای بنشستم و دست در سر خود زدم هنوز نیک قرار
نیافته بودم که جمعی سواران و پیادگان گرد من در آمدند و گفتند برخیز
مرا می بردند تا بساحل رسانیدند دیدم که امیر آن نواحی سوار ایستاده است
و گروهی سواران و پیادگان گرد بر گرد وی و جماعتی از سیاهان که روز
پیشتر قطع طریق کرده بودند پیش روی وی باز داشته اند چون پیش
امیر رسیدم گفت چه کسی گفتم بنده از بندگان خدای تعالی پس از آن
سیاهان پرسید که وی را می شناسید گفتند نی گفت وی مهتر شماست
خود را فدای وی می کنید پس حکم کرد که دستها و پایهای ایشان ببرید
یک یک را پیش می آوردند و از هر کدام یک دست و یک پای می بریدند چون
نوبت بمن رسید گفتند پیش آی و دست خود را دراز کن دست خود را
دراز کردم ببریدند گفتند پای خود دراز کن دراز کردم و روی بآسمان
کردم و گفتم الهی و سیدی دست من گناه کرده بود پای را چه گناه است
ناگاه سواری که در میان ایشان ایستاده بود خود را بر زمین انداخت و گفت
چه می کنید می خواهید که آسمان بر زمین فرود آید این فلان مرد صالح است
و نام مرا گفت آن امیر خود را از اسب بینداخت و دست بریده مرا
برداشت و ببوسید و در من آویخت و می گریست که مرا بحل کن گفتم من
در اول ترا بحل کرده ام دستی بود گناهی کرده بود ببریدندش بعد از آن

بگریستم و گفتم کدام مصیبت ازین عظیم تر که هم دست بریده شد و هم
آن دو قرص از دست برفت ○ شیخ الاسلام گفت بری بود زهیر بن
بکیر نام وی عالم بوده و صاحب تصنیفات وی گوید که بروز گاری
مرا موالی در چشم نیامدی و ایشانرا کسی نداشتی مگر آنانرا که باصل
از عرب بودند شبی در خواب دیدم ازین طایفه حلقه حلقه و جوق
جوق تا بدر آسمان مرا گفتند ای پسر بکیر این همه که دیدی همه موالی اند
از عجم در میان ایشان یک تن است از عرب ○ شیخ الاسلام گفت
من سیزده ابو الخیر شناسم ازین طایفه همه موالی بودند ستیدان جهان
و جندی را نام برد ابو الخیر تیناتی و ابو الخیر عسقلانی و ابو الخیر
حمصی و ابو الخیر مالکی و ابو الخیر حبشی ابو الخیر حبشی بسی ابو الخیر ست

ابو الخیر حبشی رحمه الله تعالی ر نو ۲۵٦

شیخ عمو و شیخ عباس بدیدار وی فخر می کردند ○ وی بمکه مجاور بوده
وقتی شخصی در مسجد حرام آمد و گفت کجایند آنان که جوانمردان
می گویند پس اشارت بصوفیان کرد و بر سبیل حقارت گفت جوانمردان
اینان اند ساعتی گذشت شیخ ابو الخیر حبشی می آمد با هیبت و خشم
تمام زردی برروی وی بدید آمده آن سخن را که آن شخص گفته بود
دانسته بود پس گفت کیست آن که می گوید کجا اند جوانمردان جوانمردی
باید تا جوانمرد بیند ○ و گویند که وی همانست که قبر وی در ابرقوه است
و نام وی اقبال بود و لقب وی طاوس الحرمین و کنیت وی ابو الخیر
غلامی بود حبشی مر بعض خواجگان جرجانرا و در اوان بندگی نیز
به بندگی حضرت حق سبحانه اشتغال تمام داشت همواره خواجه وی می گفت
از من چیزی خواه و وی هیچ نمی خواست روزی بروی الحاح بسیار
کرد گفت اگر میخواهی مرا خاصة لوجه الله آزاد کن خواجه گفت من

چندین سالست که ترا آزاد کرده ام و بحقیقت تو خواجه بودی و من بنده
پس خواجه خود را وداع کرد و روی ببغداد آورد بقصد زیارت
یکی از مشایخ چون بآنجا رسید آن شیخ مشرف بر موت بود چون سلام
کرد گفت و علیک السلام یا ابا الخیر مشتاق بودیم و ترا الغبی است شریف
که در حجاز بآن مشرف خواهی شد و ویرا وصیت بمجاورت حرمین شریفین
زادهما الله تعالی شرفا کرد و گفت مقصود تو آنجا حاصل خواهد شد
شصت سال مجاورت حرمین کرد که هرگز از هیچ کس هیچ چیز طلب
نکرد ○ وی گفته که شصت سال در مکه و مدینه مجاورت کردم
و سختیهای بسیار کشیدم هرگاه خواستم که از کسی سوال کنم هاتفی آواز داد
که شرم نمی داری که رویی که بآن سجده ما میکنی آنرا پیش غیر ما خوار گردانی
○ گفته اند که هرگاه که بر روضهٔ مقدسهٔ مصطفویه علی ساکنها الصلوة
والسلام درآمدی و گفتی السلام علیک یا رسول الثقلین جواب آمدی
که و علیک السلام یا طاوس الحرمین ○ وی گفته الحر من یوجب علی نفسه
خدمة الاحرار ○ والفتی من لا یری لنفسه علی احد منة ولا یری لنفسه
استغناء عن احد ○ و هم وی گفته که بر مجاورت احرارست و تواضع
سود ایشان در سنهٔ ثلث و ثمانین و ثلثمایه برفته از دنیا ○

ابو الخیر عسقلانی رحمه الله تعالی د ن ن ۲۵۷

ببغداد آمد و چندگاه اقامت کرد و با مشایخ صحبت داشت و از آنجا
بیکی از دیهها رفت و متاهل شد و هم آنجا وفات کرد ○

ابو الخیر حمصی رحمه الله تعالی ر یح ۲۵۸

بادیهٔ کعبه را بارها بر قدم توکل قطع کرد توفی بعد العشر و الثلثمایه

ابرهیم بن شیبان الکرمانشاهی قدس الله تعالی روحه ر نط ۲۵۹

از طبقهٔ رابعه است کنیت وی ابو اسحق است شیخ جبل بود در وقت خویش

القرمیسینی قرمیسین معرب کرمانشاهان است

وی را مقامات بود در ورع و تقوی که خلق از آن عاجزند از اصحاب
ابوعبدالله مغربی و ابراهیم خواص است ٥ از عبدالله منازل
پرسیدند که در وی چه گویی گفت ابرهیم حجة الله علی الفقراء واهل
الاداب والمعاملات در سنه سبع وثلثین وثلثمایه برفته از دنیا ٥ وی
گفته هر که حرمت مشایخ نگاه ندارد بدعویهای دروغ وگزافهای بی‌فروغ
گرفتار شود وبآن فضیحت گردد ٥ وهم وی گفته که چون درویش گوید
که نعلین من باید که در وی نگاه نکنی یعنی در صحبت باید که ترا ملک نباشد
٥ وهم وی گفته که پدر مرا وصیت کرد که علم بیاموز از برای آداب
ظاهر و ورع را پیشه گیر از برای آداب باطن و دور باش از آن که ترا
چیزی از خدای تعالی مشغول گرداند که کم افتد که کسی از وی روی بگرداند
باز دولت آن باید که روی بوی آرد ٥

ابوزید مرغزی خراسانی رحمه الله تعالی رش ٣٦٠

شیخ الاسلام گفت که خواجه ابوزید مرغزی فقیه خراسانی حج می‌شد
بکرمانشاهان رسید ابرهیم شیبان را آنجا یافت آن سال حج با بگذاشت
وصحبت وی را لازم گرفت عمارت دل خود را وپس از آن حج کرد
چون خواجه ابوزید از دنیا برفت آن روز بارانی عظیم بود بیرون
نتوانستند برد در خانه دفن کردند بعاریت که باز بیرون برند چون
خواستند که بیرون برند در گور نبود ٥ شیخ الاسلام گفت که آن ولایت
نه از فقه یافته بود که از آن پیر وصحبت وی یافته بود ٥

ابرهیم بن احمد بن المولد الصوفی الرقی رحمه الله تعالی رسا ٣٦١

از طبقهٔ رابعه است کنیت وی ابواسحق است از کبار مشایخ رقه است
و فتیان ایشان با ابوعبدالله جلا و ابرهیم قصار رقی صحبت داشته
در سنه اثنین واربعین وثلثمایه برفته از دنیا برادر وی ابوالحسن

علی بن احمد وی را پس از وفات وی بخواب دید گفت مرا وصیتی کن گفت
علیک بالقلة والذلة الی ان تلقی ربک ٥ وی گفته حقیقة الغفران ان لا یستغنی
العبد بشیء سوی الحق سبحانه ٥ وهم وی گفته که عجب می‌آید مرا از کسی که بشناخت
که وی را راهیست بخداوند وی چون زندگانی کند با غیر او وحال آنکه
خدای تعالی میگوید وانیبوا الی ربکم واسلموا له الایه ٥

ابرهیم الجیلی رحمه الله تعالی رسب ٣٦٢

از زمین گیل بوده پیری بزرگ و باشکوه بوده این طایفه را وقت صافی
داشته ٥ شیخ ابوالازهر اصطخری گوید که ابرهیم گیلی بعم زادهٔ خود
مبتلا شد وی را بزنی کرد بوی مشغوف شد چنانکه از بیقراری در دوستی وی
از نزدیک وی برنتوانست خاست وقتی با خود گفت این چیست که من
در آنم اگر من باین حال بآخرت روم من که باشم بشب برخاست و
غسل کرد و نماز کرد و بزارید وگفت الهی تو آن اولی که بودی دل مرا
آن حال اول باز ده در ساعت زن را تب گرفت و روز سیوم برفت ابراهیم
وی را دفن کرد و باسر وقت خود شد پای برهنه وسر برهنه ببادیه در آمد

ابرهیم دمستانی رحمه الله تعالی رسج ٣٦٣

شیخ الاسلام گفت که شیخ محمد قصاب بدامغان مرا گفت که آن وقت که
درین دیار اهل کلام پدید آمدند من از آن رنجی بودم برخاستم وپیش
شیخ ابرهیم دمستانی رفتم که از وی بپرسم یعنی از مذهب وسخن ایشان
چون پیش وی رسیدم هنوز با وی از آن چیزی نگفته بودم مرا گفت محمد
باز کرد لایعرفه احد غیره الله را جز الله کسی نشناسد ٥ سخن
ذوالنون است که العلم فی ذات الله جهل ٥ شیخ الاسلام گفت او را
نتوان شناخت جز باو وسخن او چون او را بقرآن وسنت بشناسی او را
باو بشناخته باشی یعنی شناخت تصدیقی وتسلیمی بعقل مجرد او را نتوان

وهم ابراهیم رقی گوید که من در
ابتداء امر خود قصد زیارت مسلم
مغربی کردم چون بمسجد وی در آمدم
امامی کرد والحمد را چندجای خطا
خواند با خود گفتم که رنج من ضایع شد
آن شب آنجا ببودم روز دیگر بقصد
طهارت خواستم تا بکرانه فرات روم
شیری بر راه خفته بود باز گشتم دیگری
بر اثر من می‌آمد عاجز فرو ماندم بانگ
بر گرفتم مسلم از صومعه بیرون آمد
چون شیران وی را بدیدند تواضع
کردند وی گوش هر یک بگرفت
و بمالید وگفت ای سگان خدای عز
وجل نگفته‌ام شما را که با مهمانان من کار
مگیرید آنگاه مرا گفت یا ابا اسحاق شما
براست کردن ظاهر مشغول شده اید
تا از خلق می بترسید وما براست کردن
باطن تا خلق از ما بترسند صح

شناخت عقل مخلوق است بر همچون خودی دلالت کند هر که درواز و
با تو سخن گوید بپذیر که او خود گوید و عقل و قیاس خود مپذیر که ایمان
سمعی است نه عقلی ابرهیم مرغینانی رحمه الله تعالی رسد ٢٦٤
شیخ الاسلام گفت که وی گفته که آنچ گوش دریابد علم است و آنچ فهم دریابد
حکمت است و آنچ باو بشنوی و باو دریابی حیات است ه

ابرهیم نازویه رحمه الله تعالی رسه ٢٦٥

کنیت وی ابواسحق است از مشایخ نشابورست ابوحفص را دیده
و با ابوعثمان حیری صحبت داشته و ویرا در فتوت شانی بوده است
عظیم نام وی ابرهیم بن محمد بن سعید است اما از صورت نیکوی وی و خوش
خواندن وی را نازویه لقب کردند مظفر کرمانشاهی قدس الله تعالی روحه رسو ٢٦٦
وی از طبقهٔ رابعه است از کبار مشایخ جبل است و از فقرای صادق
با عبد الله خراز صحبت داشته بود و با بزرگتر از وی نیز در طریقت خود
یگانهٔ مشایخ بود استاد عباس شاعرست ه شیخ الاسلام گفت که
وی شب بر نخش کرده بود سیکی نماز کردی و سیکی قرآن خواندی
و سیکی مناجات کردی بر خود می زاریدی و این بیت میگفتی ه

ه قد لسعت حیة الهوی کبدی ه فلا طبیب لها و لا راقی ه
ه غیر الحبیب الذی شغفت به ه فعنده رقیتی و تریاقی ه

وی گفته العارف من جعل قلبه لمولاه و جسده لخلقه ه وهم وی گفته
من صحب الاحداث علی شرط السلامة و النصیحة اداه ذلک الی البلاء
فکیف بمن صحبهم علی غیر شرط السلامة ه وهم وی گفته باید که نظر تو
در دنیا برای اعتبار باشد و سعی تو در وی بر حد اضطرار و ترک تو
مر آنرا بر سبیل اختیار ه از وی پرسیدند که فقیر کیست گفت فقیر آن
که با و حاجتش نباشد شیخ الاسلام گفت از آن با و حاجتش نباشد که

که حاجتش همه او باشد و بس ابوالحسین بن بنان رحمه الله تعالی رسز ٢٦٧
از طبقهٔ رابعه است با ابوسعید خراز صحبت داشته و نسبت خود بوی
درست کند در رتبه برفته از دنیا ابوعثمان مغربی گوید که ابوعلی کاتب
گفت که وقتی ابوالحسین بنان در وجد و رقص بود و ابوسعید خراز
برای وی دست می زد ه ابوالحسین بنان گوید که همه خلق در بادیه
تشنه باشند و من بر کنار نیل ه وهم وی گوید که بزرگ ندارد قدر دوستان
الله تعالی را مگر بزرگ قدری نزدیک وی ه

ابوالحسین بن هند الفارسی رحمه الله تعالی رسح ٢٦٨

از طبقهٔ رابعه است نام وی علی بن هند القرشی است از کبار مشایخ
فارس است و علمای ایشان صحبت داشته با جعفر حذا و بزرگتر از وی
چون عمرو بن عثمان و جنید و طبقهٔ ایشان ه وی گفته هر که را خدای
بر بساط قرب خود جای دهد ویرا راضی و خشنود دارد بهر چه بر وی
گذارند زیرا که بر بساط قرب نی رضایی و ناخشنودی نباشد ه وهم وی
گفته حسن خلق با الله تعالی بترک شکایت است و با امرها و فرمانهای
وی آنکه بنشاط دل و طیب نفس بآن قیام نمایی و با خلق نیکوکاری
و بردباری ه وهم وی گفته اجتهد ان لا تفارق باب سیدک بحال
فانه ملجأ الکل فمن فارق تلک السدة لا یری بعدها قرارا و لا مقاما
و قال کنت من کربتی افر الیهم فهم کربتی فاین المفر ه شیخ
ابوعبد الله خفیف گفته که شیخ ابوالحسین هند با جمعی در شیراز در دعوتی
بود و من در سفر بودم گفته بود که نصیب ابوعبد الله بگذارید جماعت
عذری گفته بودند دیگر باره گفته بود البته نصیب وی بگذارید بگذاشتند
اتفاقا من رسیدم در آمدم و سلام کردم ابوالحسین هند برخاست و جامه
در زیر بغل گرفت و می گشت و می گفت قلوب المؤمنین لا تکذب بس من

گفتم هیچ خوردنی دارید که من گرسنه ام آنچ گذاشته بودند آوردند

وسط ٢٦٩ ابو الادیان رحمه الله تعالی

کنیت وی ابو الحسن است و نام وی علی ویرا از آن ابو الادیان گفتندی
که در همه دینها مناظره کردی و مخالفانرا بشکستی وی بصری است
در ایام جنید بوده و با ابو سعید خراز صحبت داشته عالم بوده و صاحب
لسان ویرا غلامی بود احمد نام وی گفته که روزی میان ابو الادیان
و میان مجوسیء سخنی میگذشت ابو الادیان گفت که آتش باذن خدای تعالی
کار میکند و مجوسی گفت نه چنین است که بطبع خود کار میکند و اگر چنانچ
بحسین بنمایی که آتش بفرمان خدای تعالی کار میکند بدین تو در آیم اتفاق
بر آن کردند که آتشی بر افروزند و ابو الادیان در میان آتش رود هیزم
بسیار جمع کردند و آتش عظیم بر افروختند و مردم بسیار حاضر آمدند
چون هیزم تمام بسوخت اخگرها را بر روی زمین پهن کردند ابو الادیان
سجاده انداخته بود و نماز میکرد چون سلام باز داد برخاست و
بر بالای اخگرها برفت چون باخر رسید روی با مجوسی کرد و گفت این
کفایت است یا نوبتی دیگر در آیم چون این سخن بگفت روی در هم کشید
مجوسی مسلمان شد احمد گوید چون شب در آمد ویرا میمالیدم در زیر
انگشت پای وی آبله دیدم مقدار سیبی گفتم شیخا این چیست گفت
چون بر سر آتش میرفتم غایب بودم چون باخر آتش رسیدم حاضر گشتم
و آن سخن بگفتم و اگر این حضور در میانهٔ آتش بودی بسوختمی ٥ شیخ الاسلام
گفت که هر گاه که وی بحج رفتی از خانهٔ خود لبیک زدی و از آنجا احرام
گرفتی وقتی از حج باز آمد و زود لبیک زدن گرفت گفتند سردی مکن
اکنون باز آمدی باز لبیک میزنی گفت این بار لبیک حج را نمیزنم که
لبیک او را میزنم یک هفته بر نیامد که از دنیا برفت ٥

ابوجعفر

ربع ٢٧٠ ابو جعفر محمد بن علی النسوی المعروف بمحمد علیان رحمه الله تعالی

از طبقهٔ رابعه است از کبار مشایخ نسا بوده از اجلهٔ اصحاب ابو عثمان
حیری محفوظ گوید که وی امام اهل معارفست وی از نسا قاصد
با بو عثمان آمدی بپرسیدن مسایل از وی و در راه آب و نان نخوردی
و خواب نکردی و بر طهارت رفتی و چون طهارت بشکستی نرفتی
تا طهارت نکردی ٥ شیخ الاسلام گفت اگر با بو عثمان رفتی و او بودی
طعام خوردن و بی طهارت رفتن اما او نه با بو عثمان میرفت مقصود
وی چیزی دیگر بود ٥ وی گفته هر که باختیار و خواست خود اظهار کرامت
میکند وی مدعی است ٥ و هر که نی خواست وی بر وی کرامتی ظاهر میشود
وی ولی است ٥ و هم وی گفته چون دوست نداری کسی را که هر گز
از بر و احسان وی یک طرفة العین خالی نیستی ٥ و چون دعوی محبت
کسی کنی که یک طرفة العین در مقام موافقت وی نباشی ٥ و هم وی
گفته هر که با غیر الله تعالی آرام گیرد الله تعالی ویرا فرو گذارد
و هر که با الله تعالی آرام گیرد طریق آرام با دیگران را بر وی ببرد

دعا ٢٧١ ابو سعید الاعرابی رحمه الله تعالی

از طبقهٔ خامسه است نام وی احمد بن محمد است بصری الاصل است
بمکه ساکن شده بود عالم بوده و فقیه ویرا برای این طایفه تصنیفها
بسیار است با جنید صحبت داشته و با عمرو بن عثمان و ابو الحسین نوری
و حسن مسوحی و ابو جعفر حفار و ابو الفتح حمال تربیت بطبقهٔ چهارم
در سنهٔ اربعین او احدی و اربعین و ثلثمایه برفته از دنیا در وقت خود
شیخ حرم بود ٥ شیخ الاسلام گفت که ویرا جزویست در نکتهای توحید
سخت نیکو در آنجا گفته لا یکون قرب الا و ثمه مسافة نزدیکی نگویند
تا مسافت نبود ٥ شیخ الاسلام گفت در قرب دوگانگی است که یکی

بدیکری نزدیک بود پس چون بیک بنکری قرب بُعد باشد تصوف
یکانکیاست ٥ وی کفته التصوف کله ترک الفضول والمعرفة کلها
الاعتراف بالجهل ٥ وهم وی کفته لا یکون الشوق الا الی غایب
٥ شیخ الاسلام کفت داود طایی را کفتند که تو مشتاقی کفت من ندورم
غایب مشتاق بود دوست من حاضرست ٥ وهم ابن الاعرابی
کفته است که الله تعالی بعضی از اخلاق دوستان خود با دشمنان داده
تا بآن بر دوستان وی تعطف میکنند وبآن سر دوستان وی می‌اسایند

٢٧٢ ابو عمرو الزجاجی رحمه الله تعالی

از طبقهٔ خامسه است نام وی محمد بن ابرهیم است وکفته اند نام وی
ابرهیم است نیسابوری الاصل است صحبت داشته با ابو عثمان حیری
وجنید ورویم وخواص کویند که چهل سال در مکه مجاور بوده در حرم
بول نکرده وموی نینداخته تعظیم حرم را ونزدیک بشصت حج
کزارده بود ٥ ابو عمرو بجنید کوید که بمکه بودم ومشایخ وقت چون
کتانی وابو الحسین مزین کبیر وصغیر وغیر ایشان از مشایخ
حلقه می‌زدند وصدر همه ابو عمرو زجاجی بود وچون سخن رفتی
وی حکم کردی ٥ وبوی حوالت کردندی بیوسته کفتی که من سی سال
خلاجای جنید بدست خود پاک کرده ام وبآن فخر می‌کرد در سنهٔ ثمان
واربعین وثلثمایه برفته از دنیا ٥ وی کفته لان ینتقص من البشریة
شیء احب الی من ان امشی علی الماء یعنی اکر از وجود بشریت من چیزی
کم شود دوستر ازان دارم که بر آب بروم ٥ وهم وی کفته که مادر من
بمرد وازوی بنجاه دینار میراث بمن رسید بقصد حج بیرون آمدم
چون ببابل رسیدم مرا شخصی بیش آمد وکفت با خود چه داری
با خود کفتم هیچ بهتر از راستی نیست کفتم بنجاه دینار کفت بمن ده

همیانرا

همیانرا بوی دادم آنرا بشمرد همچنان یافت که کفته بودم کفت بستان
که راستی تو مرا بکرفت پس از مرکب خود فرود آمد که سوار شو کفتم
نمی‌خواهم کفت چاره نیست والحاح بسیار کرد سوار شدم کفت من هم
بر اثر تو می‌رسم سال آینده بمن رسید در مکه وبا من می‌بود تا از دنیا برفت
٥ کویند که در موسم حج عجمیٔ بیش وی آمد که برات من بده که حج کزاردم
ویاران تو مرا بتو نشان دادند که برات حج از تو بستانم شیخ سلامت صدر
وسادکی ویرا دید دانست که یاران با وی مزاح کرده اند بملتزم اشارت
کرد وکفت آنجا رو وبکوی یا رب اعطنی البرأة ساعتی بر نیامد که آن
اعجمی باز کشت وبدست وی کاغذی وبخط سبز بر آن نوشته که
بسم الله الرحمن الرحیم هذا براءة فلان بن فلان من النار

٢٧٣ ابرهیم بن یوسف بن محمد الزجاجی رحمه الله تعالی

کنیت وی ابو اسحق است والد ابو عمرو زجاجی است ویرا در تاریخ مشایخ
آورده اند از کبار اصحاب ابو حفص است ودر طریق ملامت وخلاف
نفس صاحب مذهبست از وی حکایت کنند که کفته است فی خلاف
النفس علی دوام الاوقات برکة وقد ساعدت نفسی مرة فی خطوة فما امکنی
تدارکها الی سنین

٢٧٤ جعفر بن محمد بن نصیر الخلدی الخواص قدس الله تعالی سره

از طبقهٔ خامسه است کنیت وی ابو محمد است بغدادیست وخلد محلتی است
از بغداد وی حصیر باف بود شاکرد جنید وابرهیم خواص است وبا نوری
ورویم وسمنون وجریری صحبت داشته بود وبا غیر ایشان از مشایخ
وقت وعالم بوده بعلوم این طایفه وصاحب جمع کتب وتواریخ وحکایات
وسیر مشایخ بوده ٥ وی کفته که دویست دیوان دارم از ان مشایخ
ودو هزار بیر شناسم ازین طایفه ٥ وی کفته که عجایب عراق سه چیز است
شطح شبلی ونکتهٔ مرتعش وحکایت من ٥ وی بیر شیخ ابو العباس نهاوندی

ببغداد برفته در سنهٔ ثمان واربعین وثلثمایه وقبر وی بشونیزیه راست نزدیک قبر سری سقطی وجنید ٥ شیخ الاسلام گفت که من یک تن را دیده ام که ویرا دیده بود واز وی حدیث داشت قاضی ابو منصور هروی ویرا ببغداد دیده بود ٥ وی گفته که الفتوة احتقار النفس وتعظیم حرمة المسلمین ٥ وهم وی گفته کن شریف الهمة فان الهمم تبلغ بالرجال لا المجاهدات ٥ وهم وی گفته که در بیت المقدس بودم دیدم که مردی همه روز خود را در عبایی بپیچیده بود ناگاه برخاست وروی باسمان کرد وگفت کدام را دوستر میداری آنکه دوغبا وپالوده دهی یا آنکه این قندیلهای خانهٔ ترا درهم شکنم پس بجای خود بازگشت وبخفت من با خود گفتم یا این مرد روستایی است یا از اولیا الله است در میان آن که من در فکر کار وی بودم دیدم که شخصی درآمد وبا وی زنبیلی بزرگ ویرا است وچپ می نگریست تا ویرا دید آمد وبالای سر وی بنشست وگفت برخیز پس از زنبیل دوغبا وپالوده بیرون کرد آن فقیر بنشست وبخورد چندان که خواست پس گفت این باقی را بفرزندان خود بر آن شخص برخاست وبرفت من در عقب وی برفتم وگفتم بخدا بر تو که این مرد را می شناختی گفت نی من هرگز ویرا ندیده بودم غیر از امروز چند روز بود که فرزندان من از من دوغبا وپالوده خواسته بودند ومن مردی فقیرم وحمالی میکنم گفتم که هرگاه که خدای تعالی فتوحی رساند بکنم آنچه میخواهید امروز یک دینار کسب کردم وحوایج آنچه گفته بودند خریدم وبخانه آوردم خواب بر من غلبه کرد بخفتم هاتفی آواز داد که برخیز آنچه پختهٔ بمسجد بر وپیش آن مرد که خود را در عبا پیچیده بنه که ما این را برای وی ساخته ایم آنچه از وی بماند بفرزندان خود آور از خواب درآمدم فرزندان

آنرا پیش آوردند تا بخورند هم برداشتم واینجا آوردم چنانکه دیدی ٥ شیخ الاسلام گفت که از جعفر خلدی پرسیدند که عارفان کیانند گفت هم ما هم ولو کانوا هم لما کانوا هم ایشان نه ایشانند اگر ایشان ایشانند نه ایشانند ٥ شیخ الاسلام گفت که معتز با من گفت که صوفی نبود اگر بود صوفی نبود وآن چنانست که وی گفت وآن نه بطاقت وی بود ندانم که وی از که شنیده بود ٥ شیخ الاسلام گفت سبحان الله شگفت تر از این که دید در جهان ٥ نیست در هست نهان ٥ شخص در پیرهن روان ٥ می گویند که او نه آن ٥ کالبد در دل گم ودل در جان ٥ وجان در آن که زنده باشست جاودان

ابو الحسن الصوفی الفوشنجی رحمه الله تعالی

از طبقهٔ خامسه است نام وی علی بن احمد بن سهل از یگانگان جوانمردان خراسان بود ابو عثمان حیری را دیده بود ودر عراق با ابو العباس عطا وجریری صحبت داشته بود ودر شام با طاهر مقدسی وبو عمرو دمشقی صحبت داشته وبا شبلی در مسایل سخن گفته بود وهو من اعلم مشایخ وقته بعلوم التوحید وعلوم المعاملات واحسنهم طریقة فی الفتوة والتجرید وکان خلقًا دینًا متعهدًا للفقرآء مات سنهٔ ثمان واربعین وثلثمایه از بوشنگ بوده وبنشابور نشسته وطریقت صوفیان نیکو دانسته وسفرهای نیکو کرده وی راست که عهد کرده بود که هرگاه مرا احتلام افتد چیزی بدهم بدرویش که آن از خللی افتد در لقمه یا اندیشهٔ نه راست ٥ وقتی در بادیه بود ویرا احتلام افتاد تنها بود ازار از پای بیرون کرد وبر مغیلان انداخت تا هر که برسد بردارد ووفا کردن عهد را ٥ وی را پرسیدند که تصوف چیست گفت اسم ولا حقیقة وقد کان قبل حقیقة ولا اسم ٥ ابو عثمان مغربی گوید که از وی پرسیدند که ظریف کیست گفت الخفیف فی ذاته واخلاقه وافعاله وشمایله من غیر تکلف ٥ ابو بکر رازی گوید

کہ شنیدم کہ ابو الحسن فوشنجی میکفت کہ مردم سہ کروه اند اولیا کہ باطن
ایشان بهترست از ظاهر ایشان و علما کہ ظاهر و باطن ایشان برابرست
و جهال کہ ظاهر ایشان بهترست از باطن ایشان خود انصاف
نمی دهند و از دیکران انصاف می طلبند ○ وهم وی کفتہ لیس فی الدنیا شیء
اسمج من محب لسبب و عوض

ر عو ۲۷۶ بندار بن الحسین بن محمد بن المهلب الشیرازی رحمه الله تعالی

از طبقهٔ خامسه است کنیت وی ابو الحسین است از اهل شیراز است
بارجان بوده و تربتش آنجاست عالم بوده باصول و ویرا در علوم
حقایق زبانی است نیکو شاکرد شبلی است و با جعفر حذا صحبت داشته
و شبلی قدر وی بزرک داشت استاد ابو عبد الله خفیف است و میان
ایشان مفاوضات است در مسائل بسیار در سنهٔ ثلث و خمسین و ثلثمائه
برفته از دنیا در آن سال کہ شیخ ابو علی کاتب برفته و شیخ ابو زرعهٔ طبری
ویرا غسل کرده ○ وی کفتہ نہ آزاد نیستی کہ از یاد خود برسی کہ آن کجا میرسی
و در چه کاری ○ از وی پرسیدند کہ تصوف چیست کفت وفا بعهد شیخ الاسلام
کفت وفا بعهد آنست کہ هرچہ بر دل کذشت کہ برای او بکنی آنرا بکنی وقتی
عیاری با صوفیئی کفت فرق میان ما و شما آنست کہ هرچہ ما بکوییم بکنیم و شما
هرچہ بر دل کذرد بکنید ○ شیخ الاسلام کفت کہ مشایخ کفتہ اند کہ پیشین
خاطر کہ بر دل کذرد از حق بود ○ شیخ ابو الحسن جهضم همدانی کوید کہ بندار
ارجانی کفت کہ الله تعالی از معرفت چیزی بہ بندهٔ دهد از بندکان خود
و آن بنده بموجب آن معاملت نکند الله تعالی آنرا از وی باز ستاند
و بوی بکذارد حجت را تا فردا با وی بآن حساب کند اما زیادتی
باز کیرد و در زیادت دربندد ○ شیخ الاسلام کفت هرکہ نہ در زیادتست
در نقصانست و این صعب است این قوم را ○ وهم بندار کفتہ من لم یترک
الکل رسما فی جنب الحق لا یحصل له الکل حقیقة و هو الحق سبحانه ○

ابو عمرو بن

ر عز ۲۷۷ ابو عمرو بن نجید قدس الله تعالی سره

از طبقهٔ خامسه است نام وی اسمعیل بن نجید بن احمد السلمی است جد
شیخ ابو عبد الرحمن السلمی از جانب مادر وی از کبار اصحاب ابو عثمان
حیری است و آخرین کسی از ایشان کہ برفته از دنیا توفی سنهٔ ست
او خمس و ستین و ثلثمایه جنید را دیده بود و از کبار مشایخ وقت خود بود
و ویرا طریقی خاص بود از تلبیس حال و نکاه داشت وقت و حدیث
فراوان داشت و ثقه بود روزی ابو عثمان از برای خرج بعضی از ثغور
مسلمانان چیزی طلبید هیچ کس نداد ابو عثمان تنکدل شد چنانکہ در مجلس
بکریست چون شب در آمد ابو عمرو بعد از نماز خفتن کیسهٔ دو هزار درم
در آنجا پیش ابو عثمان آورد و کفت این وجه را در آنچ می خواستید صرف
نمایید ابو عثمان خرم شد و ویرا دعای خیر کرد چون بامداد شد و ابو عثمان
بمجلس بنشست کفت ای مردمان ما با ابو عمرو بسیار امید وار شدیم کہ
دوشینہ دو هزار درم بجهة ثغر مسلمانان آورد جزاه الله خیرا ابو عمرو
از میان مردم برخاست و بر سر جمع کفت آن از مال مادر من بود و وی
بآن راضی نیست آنرا بمن باز دهید تا بوی باز دهم ابو عثمان فرمود
تا آن کیسہ را آوردند و بوی دادند چون شب در آمد باز آنرا پیش
ابو عثمان برد و کفت چه شود کہ این وجه را چنان صرف کنید کہ غیر ما
کسی نداند ابو عثمان بکریست ○ وی کفتہ رب سکوت ابلغ من کلام
○ وهم وی کفتہ من کرمت علیه نفسه هان علیه دینه ○ وهم وی کفتہ
تربیة الاحسان خیر من الاحسان ○ و از وی پرسیدند کہ آن چیست
کہ بنده را از آن چاره نیست کفت ملازمة العبودیة علی السنة و
دوام المراقبة ○ وهم وی کفتہ الانس بغیر الله تعالی وحشة ○

ر عح ۲۷۸ عبد الله بن محمد بن عبد الرحمن الرازی الشعرانی رحمه الله تعالی

ازطبقهٔ خامسه است کنیت وی ابو محمد ست باصل از ری بوده وبنشا بود
بزرگ شده باجنید وابوعثمان و محمد بن الفضل ورویم وسمنون وبوعلی
جوزجانی و محمد حامد وغیر ایشان از مشایخ قوم صحبت داشته واز کبار
اصحاب ابوعثمان بود وابوعثمان ویرا بزرگی داشت ویرا ریاضات
عجب است عالم بوده بعلوم این طایفه وحدیث داشت وثقه بود در ثلث
وخمسین وثلثمائه برفته ازدنیا ۰ وی گفته که عارف نپرستد الله تعالی را
برموافقت خلق که وی کار کننده بود برموافقت خالق ۰ وهم وی گفته
که معرفت حجاب برند میان بنده والله تعالی ۰ وهم وی گفته که دنیا
آنست که محجوب کرده اند ترا از الله تعالی ۰ وهم وی گفته که شکایت وتنگدلی

رعط ۲۷۹ از اندکی معرفت زاید

ابوالحسین السیروانی قدس الله تعالی سره

نام وی علی بن محمد السیروانی است استاد ابوالحسین سیروانی صغیر ست
از سیروان مغرب بوده است بزرگ بوده وبدمیاط نشستی شیخ ابوسعید
مالینی آورده در اربعین مشایخ که ابوالحسین سیروانی کبیر گوید که سهل
عبدالله تستری گوید کل من لم یکن لحرکته وسکونه امام یقتدی به فی ظاهره
ثم یرجع الی باطنه قطع به ۰ وهم وی گوید الرضا فوق الموافقة مع
مایبدو من الغیب ۰ وهم وی از خواص طلب وصیت کرد خواص

رف ۲۸۰ گفت الزم الفقراء فان الخیر فیهم

ابوالحسین القرافی رحمه الله تعالی

نام وی علی بن عثمان بن نصر قرافی است وقرافه دهی است بمصر وگویند
که وی بدمیاط بوده شاگرد ابوالخیر تیناتی و ابوالحسن الصایغ الدینوری است
صد وده سال عمر وی بوده در سنه ثمانین وثلثمایه برفته ازدنیا ۰ شیخ الاسلام
گفت که قرافی یگانه دنیا و بی نظیر بود در وقت خویش وبس حادّ النظر
وحاضر الوقت بود باعام سنّی بود وباخاص عارف ودر خود موحّد
بود ونشان خود کم ۰ شیخ الاسلام باخر عمر ده تن از مشایخ متاخرین

اختیار کرده بود شیخ ابوالخیر تیناتی وقرافی وحصری ۰ وعلی بنداد
ونصرابادی ۰ وسیروانی صغیر ۰ ونهاوندی وقصاب وخرقانی و
طاقی ومی گفت اینها جدا اند ۰ وقتی قرافی در کشتی احتساب کرد دست
وپای او ببستند ودر آب انداختند چون وقت نماز شد ویرا در صف اول
دیدند جامهٔ وی تر ناشده ۰ شیخ الاسلام گفت که زندهٔ اورا کسی نکشد
که وی بروح دیگر زنده است ۰ شیخ الاسلام گفت که سید السادات
قرافی گوید که چون ترا چیزی دهند بخلاف شریعت واجب بود که پنهان

رفا ۲۸۱ داری

ابوسلیمان نیلی رحمه الله تعالی

شیخ الاسلام گفت که ابوسلیمان نیلی بقرافی آمد وبوسه برسر قرافی داد
وابوسلیمان تحت خلق جامه بود قرافی بوی نگریست وگفت یا باسلیمان
ترا بس خلق جامه می بینم اما درمیان دو ابروی تو حکومت می بینم دو خشت
زیر سر می نهی ما حاکمی در آن میان بعد از آن ویرا پس از صوفی گری
بمغرب حاکم کردند ۰ ابوبکر دقی بقرافی آمد ویرا گفت یا بابکر اکنون
می گویند که مجرد تر جهان تویی من ترا درمیان دو گهواره می بینم بس از آن
چندان برنیامد که زنی خواست ویرا دو فرزند آمد درمیان دو گهواره
نشسته بود وسخن قرافی را یاد می کرد قرافی را در فراست عجایب بسیار ست

رفب ۲۸۲

ابوسلیمان خواص مغربی رحمه الله تعالی

ازین طایفه است از مشایخ مغرب ۰ ویست که وقتی در کرستانی می شد بر خر
نشسته مگس خر را بگزید خر بجست وپای وی در درخت کز آمد وافگار
شد جوی برسر خر زد خر روی باز بس کرد وبزبان فصیح گفت ده که بر دماغ
خود می زنی وهو من اقران ابی الخیر مات بدمشق ۰

رفج ۲۸۳

ابوالقاسم النصرابادی قدس الله تعالی سره

ازطبقه خامسه است نام وی ابرهیم بن محمد بن محمویه است مولد ومقام

وی نشابور بوده است شیخ اهل اشارت و حقایق و لسان تصوف
بود در زمان خود عالم بوده با نواع علوم از حفظ سنن و علم تواریخ
و مختص بعلوم حقایق شاگرد ابرهیم شیبان است شبلی و واسطی را دیده بود
و با ابوعلی رودباری و مرتعش و ابوبکر طاهر ابهری و غیر ایشان صحبت
داشته آخر عمر بمکه رفت ابوعثمان مغربی بزیره وی آمد و بطیبت با وی
گفت مکه چه جای تست وی گفت بلکه چه جای تست جای منست بسی
بر نیامد که سببی افتاد که ابوعثمان بنشابور آمد و آنجا برفت و نصرابادی
بمکه مجاور شد و هم آنجا برفت در سنه اثنتین وسبعین وثلثمایه ○ شیخ الاسلام
گفت که اسمعیل پسر نصرابادی گفت مرا که وی گفت اذا بدا لک شئ من بوادی
الحق فلا تلتفت بها الی جنة ولا الی نار ولا تخطرهما ببالک واذا رجعت
عن ذلک الحال فعظم ما عظمه الله تعالی ○ وهم وی گفته الراغب فی العطاء
لا مقدار له والراغب فی المعطی عزیز

ابوبکر رازی بجلی رحمه الله تعالی

رقم ۲۸۴

نام وی محمد بن عبد الله الرازی است بنشابور بوده از کبار مشایخ
خراسانست مرزوق بوده از لقاء مشایخ استاد ابوعبد الرحمن سلمی است
و سلمی تاریخ خود بنا بر تاریخ وی کرده شاگرد ابوبکر بیکندی است ○
شیخ الاسلام گفت که ویرا وقتی بود عظیم و قبول بسیار در نشابور در کار
کودکی مبتلا شد ویرا بوی متهم کردند و مهجور ساختند آخر معلوم کردند
بخلاف آن بود ویرا دیگر بار قبول بدید آمد روزی در جامع نشسته بود
شیخ علی بندار صیرفی با وی گفت ایها الشیخ این چه بود که واقع شد و آن
از کجا افتاد تا گفت ای پیر اگر عزم ابرهیم و صدق و یقین موسی و
عصمت عیسی و همت و صبر احمد عربی صلوات الله علیهم اجمعین کسی را
بود و نگاه داشت وی نبود چون باد فتنه جهد همه را باد ببرد و مرد
در میان آن بود ○ شیخ الاسلام گفت که کسی ابوبکر رازی را گفت در سماع

حلوی

حلوی گفت بس فتنه آمیزست و طرب انگیز خویشتن را از فتنه گوش می دار
گفت نه مشایخ آن کرده اند گفت دوست پدر آن وقت که وقت تو چون
وقت ایشان شود تو هم چنان کن

ابوبکر فالیزبان رحمه الله تعالی

رقم ۲۸۵

از بخاراست بزرگ بوده جنید را دیده بود و عمر وی دراز کشید ○ شیخ الاسلام
گفت که شیخ عمو با من گفت که در سنه سبعین وثلثمایه ببخارا شدم بزیارت
شیخ ابوبکر فالیزبان ویرا طلب کردم خانه بود یک در داشت وی در آنجا
بود پیش وی درآمدم و سلام کردم مرا بنشاند و سفره آورد نان بود
و جوز و نمک من گرسنه بودم دست دراز کردم و می خوردم در میان خوردن
بوی نگاه کردم وی می گریست من دست باز کشیدم مرا گفت بخور که من
از شادی میگریم که ابو القاسم جنید مرا گفت که زود زود بود که این سخنان
چنان شود که در کویی دو حجره بود در یکی از آن دو حجره از این سخنان بود
و در آن دیگر نبود آن کس را گرا نکند که از آن حجره باین حجره آید و ازین
سخنان شنود اکنون که از هراة کسی ببخارا می آید بطلب این کار هنوز
نیکست

ابوالحسن الحصری رحمه الله تعالی

رقم ۲۸۶

از طبقه خامسه است نام وی علی بن ابرهیم البصری است باصل از بصره بود
و ببغداد نشسته شیخ عراقست شیخ سلمی گوید که کس ندیدم از مشایخ تمام
حال تر از وی و نیکو زبان تر و بزرگ سخن تر از وی لسان الوقت بود
و یگانه مشایخ بعلم توحید مخصوص بود و کس در توحید و تفرید چون وی
نگفتی حنبلی مذهب بود ○ شیخ الاسلام گفت که وی شاگرد شبلی است
و شبلی را خود جز وی شاگرد نبوده سخن شنوان بسیار بوده اند که سخن
شنیده اند از وی اما این حدیث جداست یعنی میراث شبلی وی گرفته بود
و حصری را استاد جز شبلی نبوده و شبلی در کار وی دور فرا بوده و ویرا
گفتی ○ انت دیوانة مثل بینی و بینک تالفنا ازلی ○ حصری و ابوعبد الله خفیف

همتای یکدیکر بودند ابن خفیف بآلت تر بود وحصری بباطن تر ٥
شیخ الاسلام گفت که شیخ عمو حصری را ندیده بود وی گفت که من حصری را
ندیده‌ام در سنه احدی وسبعین وثلثمایة بمکه شدم گفتم چون بازگردم
بزیارت حصری وابو عبدالله خفیف شوم همان سال خبر بمکه رسید که
حصری ببغداد وابو عبدالله خفیف بشیراز برفتند توفی الحصری رحمه الله
تعالی یوم الجمعة من شهر ذی الحجة سنه احدی وسبعین وثلثمایة ٥ وی گفت
الصوفی لا ینزعج فی انزعاجه ولا یقر فی قراره ٥ وهم وی گفته الصوفی
الذی لا یوجد بعد عدمه ولا یعدم بعد وجوده ٥ وهم وی گفته
سحرگاهی مناجات کردم وگفتم آلهی از من راضی هستی که من از تو راضیم ندا
آمد که ای کذاب اگر تو از ما راضی بودی رضای ما طلب نکردی ٥ ویرا
گفتند ما را وصیتی کن گفت علیکم فی اول الامر بالانفراد ثم تزورون
المشایخ فی المعارف ثم تقفون علی التعزید باسقاط الحدثان ٥ وهم وی
گفته وقتی که اوقات وانفاس بر من تنگ شود از هیچ چیز طلب راحت
وخوشی نمی‌کنم مگر از فرا یاد آوردن انفاسی که پیش ازین بر من گذشته است
در وقت صفای انس ومودت بی آمیزش کدورتها واین بیت خوانده است
انّ دهرًا یلفّ شملی بسلمی ٥ لزمانٌ یهمّ بالاحسان

ابو الحسین بن سمعون رحمه الله تعالی

نام وی محمد بن احمد بن اسمعیل بن سمعون است وکان یلقب بالناطق بالحکمة
از مشایخ بغداد بوده او را زبانی است نیکو درین علم مذکری کردی
٥ شیخ ابوبکر اصفهانی خادم شبلی گوید که روز جمعه در مسجد جامع پیش
شبلی نشسته بودم ابو الحسین بن سمعون کودک بود در آمد کلاهی در غایت
تکلف بر سر نهاده بر ما بگذشت وسلام نکرد شبلی از پس پشت وی نظر کرد
وگفت یا ابابکر میدانی که خدای تعالی را چه ذخیرهاست درین کودک

رفی ۲۸۱

٥ یکی ازین طایفه گوید که در مجلس ابن سمعون بودم ویکی ازین طایفه در پای
منبر وی نشسته بود ناگاه خوابش در ربود ابن سمعون از سخن باز ایستاد
چندان که بیدار شد ابن سمعون با وی گفت که رسول را صلی الله علیه وسلم
بخواب دیدی گفت آری گفت من هم ازین سبب از سخن باز ایستادم
تا خواب را بر تو نشورانم واز آنچ در آن بودی بریده نشوی ٥ ویرا گفتند
که مردم را بزهد وترک دنیا میخوانی وخود بهترین جامها میپوشی وخوشترین
طعامها میخوری چونست این گفت وقتی که حال تو با الله تعالی چنان
باشد که میباید نرمی جامه وخوشی طعام زیان نمیدارد ٥ شیخ الاسلام
گفت که من با ابو الحسین بن سمعون نه نیکم که استاد من حصری را میرنجانید
وهر که استاد ترا رنج دارد وتو از وی رنج نباشی سگ به از تو بود
٥ شیخ الاسلام گفت که ابن سمعون صاحب کلام بوده ٥ وحصری صاحب درد
٥ ابن سمعون گفته هر سخنی که از ذکر خالی است لغوست وهر خاموشی
که از فکرت خالی است سهوست وهر نظر که از عبرت خالی است لهوست
توفی ابن سمعون سنه ست اوسبع وثمانین وثلثمایه ویرا چون وفات
کرد در سرای وی دفن کردند وبعد از سی ونه سال خواستند که بگورستان
نقل کنند کفن وی همچنان تازه ونو بود واثر کهنگی وفرسودگی بران نبود

ابو نصر خباز وابو الحسن سوبان آثرن رحمهما الله تعالی

شیخ الاسلام گفت از مشایخ کازرگاه دو تن قدیم تر یکی شیخ ابو نصر
خباز مردی بزرگ بود قومی از شاگردان وی بحج میرفتند بزیارت
حصری شدند حصری ازیشان خواست که چیزی خوانید اگر توانید یکی
ازیشان آواز برآورد حصری بیقرار گشت در سماع گفت امسال شما را
بادنیست بازگردید وگفت شما شاگردان ابو نصر خبازید بدان کوه
میری گفتند آری گفت بی دستوری از پیش وی بیرون آمده اید بازگردید

رفج ۲۸۸

ونزدیک وی شوید هرکه بازکشت بسلامت افتاد وهرکه برفت بسموم بسوخت وبعرفات نرسید ○ ودیکری ازمشایخ کازرکاه شیخ ابو الحسن سوهان آزن بود که درمسجد جامع ما نشستید ○ شیخ الاسلام کفت که شاکرد وی بامن کفت که بیرما بسین شب رمضان سجده کردی وتا صبح می نالیدی ومی کفتی خداوندا آن روزه که داشتم برای تو وآن حج ونماز که کردم وآن قرآن که خواندم از همه توبه می کنم مرا رایکان بیامرز وفرا بذیر

شیخ احمد حرّانی رحمه الله تعالی رفط ۲۸۹

وی آنست که سی شبانه روز درمکه مجاور بود بریک نهاری وآن وقت که برخاست بنهاریده بود ○ وی کفته که شیخ ابو الحسن معمّر می کوید که با حصری نشسته بودم مردی ویرا کفت مرا وصیتی کن کفت آفرد همّتک حجفوقی حاضر بود کفت یا شیخ دورا فکندی ویرا حصری کفت اکیل علیه کما کالوا علی چنانک برمن بیمودند بروی بیمودم

جهم رقی رحمه الله تعالی رص ۲۹۰

هو من متاخری الفتیان والمشایخ وکان من الفقراء الصّادقین وکان مشتهرًا بالسّماع والهمًا فیه مات بین المسجدین ● شیخ الاسلام کفت که جهم رقی درکرمابه بود بیرون آمد ومردمانرا کفت بیرون آیید همه بیرون آمدند دروقت فرود آمد ○ وهم وی بود که روزی شخصی بیش وی بتکلف رقص می کرد وی برخاست وسر درمیان دوپای آن شخص کرد وویرا برداشت وازدیوار بدیوار دیکر بازمیزد تا ازهوش ببرد ویرا

ابو الحسن الاُشموی رحمه الله تعالی رصا ۲۹۱

بزرکی بوده ازین طایفه درایام حصری وابو عبدالله رودباری وابن خفیف همه مشایخ وقت بودند بادبی بوده وقبور وی آنجاست ازوی برسیدند که وفا چیست کفت آنچ ازان بازآمدی بآن بازنکردی کفتند این خود عامست آن خاص چیست کفت آن که بدانی که ازبهرچه آمدی ○

ابو عبدالله بن خفیف الشیرازی قدس الله تعالی سره رصب ۲۹۲

از طبقه خامسه است نام وی محمد بن خفیف بن اسفکشار الضبی است بشیراز بوده ومادر وی ازنشابورست دروقت خود شیخ المشایخ بود ویرا شیخ الاسلام می خواندند شاکرد شیخ ابو طالب خزرج بغدادی است رویم را دیده بود وباکتانی وبوسف بن الحسین الرازی وابو الحسین المالکی وابو الحسین المزین وابو الحسین الدراج صحبت داشته وباطاهر مقدسی وابو عمرو دمشقی وغیر ایشان نیز ازدیدار مشایخ مرزوق بوده عالم بوده بعلوم ظاهر وعلوم حقایق ○ شیخ الاسلام کفت هیچ کس را درین علم چندان تصنیف نیست که ویرا اعتقاد پاک وسیرت نیکو داشته شافعی مذهب بوده درسنه احدی وثلثین وثلثمایه برفته ازدنیا ○ شیخ الاسلام کفت که ازوی دو سخن دارم که کرا کنند که بازکویند یکی آنک ازوی برسیدند که تصوف چیست کفت وجود الله فی حین الغفلة ودیکر آنک ازوی برسیدند که عبد الرحیم اصطخری چرا باسکبانان بدشت می شود وقبا می بوشد کفت تخفف من ثقل ما علیه کفت می شود تا ازان که در آنست دمی زند تا ازبار وجود سبکتر کردد ○ شیخ الاسلام کفت که در وجود لذت نبود که در وجود فروشکستن وصدمت بود که دران حواس مرد برسد وانشدنا لغیره

اُرید لانسی ذکرها فکانّما ○ تمثّل لی لیلی بکلّ مکان

○ شیخ ابو عبدالله خفیف کفته است که روزی زنی بمن آمد که درفلان جای زنی دیکرست ازروسا نواحی شیراز وازشیخ سوالی دارد ونمی تواند که خود بیاید شیخ کفته که من بنزدیک وی رفتم کفت ما را قصه عجیب واقع شده که درحیرت آن مانده ایم درقبیله ما کودکی بود که روزه افطار نمی کرد وباکسی سخن نمی کفت وبکوسفند چرانیدن ازمیان ما بیرون میرفت وکوسفندان را سر میداد وبیکجانب می رفت ونماز می کرد درین روزها بیمار شد ازبرای

وی بیرون قبیله سایهٔ ترتیب کردیم ودرآنجا بخسبید ناگاه درمیان روزی
که مردان قبیله درحوایج خود پراکنده شده بودند دیدیم که از روی زمین
بلند شد ودرهوا می‌گشت چنانکه آسیا بگردد مادرش چون آنرا بدید بدوید
تا ویرا بگیرد بوی نرسید وی بالا میرفت وما بوی می‌نگریستیم تا درهوا
از نظر ما غایب شد مردان قبیله را خبر کردیم وپراکنده ساختیم گفتیم شاید
که درمیان این کوهها ووادیها افتاده باشد هیچ جا از وی اثری نیافتند
شیخ گفته است که من متأمل شدم آن زن گفت شاید که این را از من باور
ندارید جماعتی از زنان قبیله را آواز داد همه بران موجب گواهی دادند
شخصی دران مجلس که شیخ این حکایت می‌کرد گفت ایها الشیخ این می‌تواند بود
شیخ گفت ای نادان اینجا کسی هست که منتظر این معنی می‌باشد ٥ وهم شیخ
ابوعبدالله خفیف گفته است که نوجوانی از خراسان همراه حاجیان
بشیراز آمد وبیمار شد بیماری سخت وبیش ما مردی بود صالح وزنی داشت
صالحه آن نوجوان را بخانهٔ وی فرستادیم تا خدمت ورعایت وی کنند
ناگاه روزی آن مرد آمد رنگ وی متغیر شده وگفت عظم الله اجرکم
که آن جوان درگذشت گفتیم رنگ تو متغیر چراست گفت دوشینه آن جوان
ما را گفت امشب حاضر من باشید که امشبی بیش ندارم عجوزهٔ خود را گفتم
اول شب تو واقف وی باش وبعد ازان مرا بیدار کن وتو درخواب شو چون
آن عجوزه مرا بیدار کرد من تا سحر رعایت حال وی می‌کردم مرا خواب
دربود ناگاه کسی آواز داد که درخواب می‌شوی وخدای تعالی درسرای تو
نزول کرده است ازخواب درآمدم برخود لرزان ودرسرا آواز حرکتی
وروشنائی عظیم وآن جوان درنفس آخر جشم ویرا بوشانیدم ودست
وپای ویرا دراز کردم وجان بداد آن مرد را گفتیم این سخن را بکس مگو
وبتجهیز وتکفین وی مشغول شدیم

ابو الخیر مالکی رحمه الله تعالی

رصح
۲۹۳

نام

نام وی بندار بن یعقوب المالکی است از بزرگان مشایخ بود وانواع علوم
جمع کرده بود ٥ شیخ ابوعبدالله خفیف گفته است که بجوانی روزه می‌داشتم
ووصال می‌کردم وشب درمسجد جامع می‌بودم وبرای من یک قندیل می‌گذاشتند
اتفاقا شبی باران آمده بود وجراغ مرده یکی درمسجد را کوفتن گرفت
خادم جواب نداد دل من تنگ شد رفتم ودر باز کردم دیدم که ابوالخیر
مالکی است درآمد وبنشست از هیبت وی برشدم ازآر باز کرد وطعام
بران گفت بخور که من درخانهٔ خود بودم این را بیش من آوردند نتوانستم
که بخورم که خاطر من بسوی تو بود از هیبت وی نتوانستم گفت که در وصالم
با وی جیزی خوردم جون فارغ شدیم گفتم ایها الشیخ سوال دارم گفت
بگوی گفتم متی یصفوا العیش مع الله قال اذا رفعت المخالفه من ازین سخن
تعجب کردم جون بامداد شد آنرا با مشایخ گفتم تعجب کردند گفتند می‌خواهیم
که از وی بشنویم از وی پرسیدند گفت ما یجری باللیل لایذکر بالنهار وبان
اقرار نکرد

ابوبکر الشعرانی رحمه الله تعالی

شیخ ابوعبدالله خفیف گفته است ما رأیت زاهدا متخلیا من الدنیا
اصدق ظاهرا من ابی بکر الشعرانی روزی قصد زیارت وی کردم در اصطخر
وشب بروی درآمدم گفت یا ابا عبدالله امشب برکت صحبت تو طعامی
جرب خواهیم خورد پس برخاست دیکی سفالین داشت برباد نهاد پارهٔ
کوشت قدید خشک داشت دردیک انداخت وآب دروی ریخت واندکی
نمک درآنجا افکند ودیک را برجوش آورد وباوی دران رباط دیگری می‌بود
ویرا گفت هیچ نان پارهٔ جند داری گفت آری وجند پارهٔ نان آورد آنرا
ثرید کرد وازشوربای آن دیک برآنجا ریخت وکوشت را برروی آن نهاد
وگفت بخور من ازان ثرید می‌خوردم ووی می‌گفت کوشت بخور پارهٔ ازان
کوشت گرفت تا مرا لقمه دهد گفتم نمی‌خواهم گفت شاید تو فلان وفلان

رصد
۲۹۴

بشهر درآییم وهمه آنها را برای تو بکیریم جون بامداد کردم

طعام خواهی آن فردا خواهد بود بشهر درآمدم فقرا جمع شدند وطعامی حاضر کردند جیزی ازان طعام برکرفتم وبوی درآمدم کفت بکوی جه کار کردی کفتم هنوز جیزی نخورده ام از تو التماس میکنم که با من طعامی خوری باهم طعام خوردیم ومن بشیراز روان شدم ○

ابو محمد العتایدی رحمه الله تعالی

رصه ۲۹۵

وی یکی از استادان ابو عبد الله خفیف است وی کفته که هرکز کاسبی که حقیقت کسب را رعایت کند جون ابو محمد عتایدی ندیدم هر روز نیم دانک کسب می کرد وقوت وی ازان بود دو حبه را نخالهٔ می خرید وازان دو نان می پخت بیکی افطار می کرد ویکی را صدقه می داد ○ وهم وی کفته که روزی بروی درآمدم بیش وی جزوی بود که موش پاره کرده بود کفتم این جیست کفت این را موش پاره کرده است ومن نیز از موشان بتشویشم شبها بسر وروی من بر می دوند کفتم جرا جراغ روشن نکنی کفت جهل سال است که جراغ روشن نکرده ام که از حساب آن می ترسم که آنرا جند جیز باید تا میسر شود وهمه را حسابست ○

جعفر الحذاء قدس الله تعالی روحه

رصو ۲۹۶

کنیت ابو محمد صحب الجنید ومن فی طبقته وکان الشبلی یذکرنا قبه ویقول بفضله ○ وار بندار بن الحسین آرند که کفته است مردی تمام حال تر از جعفر بن حذا ندیده ام ووی نزدیک من برتر از شبلی است ○ وهم بندار کفته است که وی محتضر بود شخصی بروی درآمد در لباس صوفیان وی کفت باطنهای این طایفه خراب شد ایشان ظاهرهای خود را بیاراستند توفی سنة احدی واربعین وثلثمایه وقبروی در شیرازست ○ شیخ ابو عبد الله خفیف کفته است که روزی مؤمل جصاص مرا کفت برو وببین که جعفر حذا را جه حالت بروی درآمدم دیدم که بر بساطی

نشسته

نشسته و کرد اکرد وی بالشها نهاده وجامهٔ شیرازی در بر وطاقیهٔ بر سر وسرایی در غایت خوبی سلام کردم وبنشستم وی مرا پرسید ومن وی را پرسیدم هنوز نشسته بودم که حمال درآمد وادوات طبخ درآورد برخاستم که بدر آیم کفت بنشین تا بهم جیزی خوریم کفتم نیت روزه دارم بیرون آمدم جون بیش مؤمل رسیدم کفت جون دیدی جعفر را جنانکه دیده بود م کفتم مؤمل دست برآورد وکفت خدایا ما را سلامت وعافیت ارزانی دار جون مدتی کذشت باز مؤمل مرا کفت برو وبر جعفر درای وحال وی را ببین برفتم وبسرایی ویران درآمدم وجعفر را طلب کردم کفتند درین خانه است سه روزست که هیج نخورده ونیاشامیده بآن خانه درآمدم وی را دیدم روی برخاک نهاده ودر بر جامهای کهنه بروی سلام کفتم سر برداشت وهمه اطراف روی وی از اشک پر کفت یا با عبد الله حال جه کویم جون می بینی باوی رفق وتلطف کردم اندک تسکینی یافت واهل منزل کفتند سوکند بخدای بر تو که وی را طعام بخورانی که سه شبانروزست که هیج نخورده ○ بسیار جهد کردم تا وی را اندک سویقی خورانیدم جون بیش مؤمل آمدیم کفت جون دیدی جعفر را آنچ دیده بودم کفتم مؤمل کفت اکر آن تنعم در تو داشتی بدین مبتلا نشدی

ازان

هشام بن عبدان رحمه الله تعالی

رصز ۲۹۷

کنیت وی ابو محمدست شیخ ابو عبد الله خفیف کفته است که جون هشام بن عبدان در نماز می ایستاد وی را وجد وحال می کرفت در محراب پس وبیش میرفت وقرآن می خواند کاه بودی که از حسن نماز وی یهود ونصاری ومجوس جمع شدندی ونظارهٔ وی کردندی ○ وی را یک کوسفند بود که شیر وی خوردی وی را بر می داشت وی را جرانیدن بصحرا می برد روزی هشام در خواب رفته بود جون بیدار شد دید که در زراعت شخصی درآمده است ومی جرد وی را بیش صاحب زراعت برد

وگفت ویرا بستان که زراعت ترا خورده است صاحب زراعت گفت من
ترا بحل کردم گفت مرا بآن حاجت نیست هرچند جهد کرد قبول نکرد
بگذاشت وبرفت ○ شیخ ابوعبدالله خفیف گوید که روزی با هشام
در دعوتی بودیم صاحب دعوت یک جام حلوا آورد و پیش شیخ نهاد که
شیخ بخورد گفتیم که نصیب ما هم بده گفت مرا اذن نکرد که شما را بدهم هرچند
گفتیم فایده نکرد از پیش وی بر بودیم و بخوردیم ○ هشام را دهشتی و
حیرتی رسید که یکسال از نماز باز ایستاد و مردم ویرا تکفیر می کردند
وقصد وی بمشایخ مسجد جامع رسید روزی همه بروی درآمدند و ابن سعدان
محدث با ایشان بود گفت مرا می شناسی گفت آری تو ابن سعدانی
گفت چرا نماز نمی گزاری هشام گفت مرا عارضی چند روی می نماید و مانع
من می شود از نماز گفت مثل چه خاموش گشت و هیچ جواب نداد
○ از شیخ ابوعبدالله خفیف پرسیدند که سبب چه بود که هشام نماز نمی کرد
گفت پیوسته مطالعهٔ غیب میکرد امور غیبی بروی غالب آمد در مقام
حیرت افتاد و از اعمال ظاهری باز ماند ○ روزی مشایخ مسجد جامع
جمع شدند و هشام را حاضر کردند که شنیده ایم که تو مشاهده قایلی و هرکه
باین قایل است ویرا توبه می باید داد یا ادب می باید کرد هشام گفت
مرا تلقین توبه کنید تلقین کردند توبه کرد روز دیگر بامداد آمد
و در برابر مشایخ بیستاد و گفت گواه باشید که من از توبهٔ دی روزه
توبه کردم مشایخ برخاستند و پای وی بگرفتند و می کشیدند تا از مسجدش
بیرون کردند

ابومحرز رحمه الله تعالی

از نواحی شیراز است و از اصحاب ذوالنون مصری ○ شیخ ابوعبدالله رصح ۲۹۸
خفیف گفته است که ابومحرز گفته که از نسا بعزیمت شیراز بیرون آمدم
و با قاید سلطان و اتباع وی همراه شدم چون افعال و اقوال ایشان را

مشاهده

مشاهده کردم در سر خود بر ایشان انکار کردم و ایشانرا دشمن گرفتم
و قصد کردم که از ایشان مفارقت کنم ناگاه آوازی برآمد که کمر قاید
گم شده است قاید سوگند خورد که همه قافله را تفتیش کند همه را تفتیش
کردند همین من ماندم گفتند همهٔ قافله را تفتیش کردیم هیچکس
باقی نمانده است مگر این شیخ و مثل ویرا کسی چون متهم دارد قاید گفت
من سوگند خورده ام ازین چاره نیست مرقع مرا بالا داشتند آن کمر
بر میان من بود گفتم والله مرا باین علم نیست قاید گفت این از دزدی
وی عظیم ترست بعد از آن گفتند با وی چه می باید کرد هرکسی چیزی
گفت قاید گفت ویرا بر سر قافله بنشانند تا هرکه در قافله است وی را
توبیخ و سرزنش کنند بعد از آن ویرا بگذارید و با وی همراهی مکنید
همچنان کردند و مرا بر جای من بگذاشتند و برفتند و قصهٔ خلا
پاک کردن ابوحفص و رسیدن ابومزاحم را که پیشتر گذشت در مقامات
شیخ ابوعبدالله خفیف نسبت بشیخ ابومحرز کرده است نه بشیخ ابومزاحم
والله تعالی اعلم

عبدالرحیم اصطخری رحمه الله تعالی

کنیت وی ابوعمرو است سفر حجاز و عراق و شام کرده بود و با ذوالنون رصط ۲۹۹
صحبت داشته و سهل بن عبدالله تستری را دیده بود طریقت وی
ستر و اظهار شطارت بود جامهای شاطرانه می پوشید و سگان داشت
که بشکار می برد و کبوتران نیز می داشت ○ شیخ ابوعبدالله خفیف گوید
که چون بتوبه درآمدم مرا از حال عبدالرحیم اصطخری سوال کرد گفتم
در همین سالها از دنیا برفت گفت خدای بروی رحمت کناد با بسی
ازین قوم در کوه لکام و غیر آن صحبت داشتم از وی صابرتری ندیدم
○ گویند که وقتی بصید بیرون رفت شخصی پنهان از وی در عقب وی
برفت چون بمیان کوه رسید سگانرا بگذاشت و درّاعهٔ با خود داشت

یک یک بروی بگذرند و در روی وی

دربوشید وبرپای بیستاد وبذکرخدای تعالی مشغول شد آوازی درکوه
برآمد که مرا ثقوران شد که هیچ حجر وشجر نیست وهیچ جانداری نیست
مگر که بموافقت وی ذکر میکویند ○ کویند که درخانهٔ وی یک پوست گاو بود
که شاخهاش نیز برآنجا کذاشته بودند جون تابستان درآمدی شاخهارا
بگرفتی وآن پوست را بصحن سرا کشیدی وجون زمستان شدی درخانه
کشیدی ○ جعفر حذّا کفته است که با اصطخر رفتم تا عبد الرحیم را زیارت
کنم بدر سرای وی رسیدم دیدم که خراب شده است بروی درآمدم دیدم
که درزاویهٔ خانه نشسته با کهنه خرقهٔ وبروی بلایی که حیران شدم وترحم
کردم مرا کفت تراچه شد کفتم ویحک حالی می بینی ازجای خود برخاست
وبپایان سرا فرود آمد وسنکی عظیم بود برداشت وبربام برد وکفت
برخیز ای قوی واین را فرود آر من عجب ماندم کفت امروز هفده روز است
که هیچ نخورده ام بیرون رو وهرچه توانی بیار شاید که مرا اشتها آید وباتو
بخورم من بیرون رفتم وازهرچه دربازار یافتم چیزی آوردم وپیش وی
نهادم درآن نکریست کفت بنشین وبخور شاید که مرا رغبت شود بنشستم
وبرغبت خوردن کرفتم درمیان آنچه آورده بودم یک خربزه بود آنرا بریدم
کفت ازان پارکی بمن ده بوی دادم دندان دران زد وخاییدن کرفت
نتوانست که فرو برد بینداخت وکفت برادر که دربسته شده است ویرا
ازپدر بیست هزار درم میراث رسید امادرذمهٔ قومی بود ایشانرا کفت
ده هزار بمن دهید وده دیکر شمارا بحل کردم بوی دادند آنرا در توبرهٔ
کرد شب ویرا وسوسه تشویش داد کاهی میکفت بآن تجارت کنم
وسود آنرا برفقرا نفقه کنم وکاهی میکفت درخانه بنهم وروز بروز آنرا
نفقه کنم درمیانهٔ شب برخاست وتوبره را بربام برد ومشت مشت
می کرفت وبهرجانب می انداخت تا توبره خالی شد جون بامداد شد

مسایکان کفتند مهمانا دوش درهم باریده است عبد الرحیم توبره را
بیفشاند نیم درم بیفتاد با اصحاب کفت بشارت باد که نان وباقلی
شد ایشان باهم کفتند این دیوانه را ببینید ده هزار درم باشیده است
وبنیم درم شادی میکند ○ وقتی عبد الرحیم بعبادان رفت وبیست
ویک روز آنجا اقامت کرد هرچه شب بجهت افطار وی می آوردند بامداد
همچنان بجای می بود اهل عبادان مشعوف وی شدند جون آنرا دید
ازانجا قصد سهل تستری کرد بروی درآمد وکفت مهمان توام کفت چه
می باید کرد کفت سکباج می باید پخت سهل کفت جون کنم که اصحاب من
کوشت نمی خورند کفت چه دانم تو بضیافت من قیام نمای سهل فرمود
که سکباج بپختند کفت همچنان دیک را بیار دید جون آوردند سایلی بر در
برای خدای چیزی طلبید کفت دیک را بوی دهید دادند ووی هیچ
نخورد روز دویم سهل با وی کفت چه میخوری کفت همان که دی کفتم جون
آنرا بپختند کفت همچنان دیک را بمن آرید آوردند وغلام سهل نه آنکه
وی داند بر دربیستاد تا اکر سایلی بیاید منع کند سهل را کفت غلام
خود را بکوی تا منع سایل نکند سهل غلام را منع کرد ناکاه سایلی
سوال کرد کفت دیک را بوی دهید دادند روز سیم کفت چه میخواهی
کفت همان که پیشتر کفته بودم جون بپختند بیرون آمد وهیچ نخورد
تا ماه تمام شد بعد ازان مردی را دید که چند نان پارهٔ خشک دارد
وبرلب آب نشسته بآب تر میکند ومیخورد ویرا استدعا کرد با وی بنشست
وبخورد

مؤمل الجصاص رحمه الله تعالی

هو من کبار مشایخ شیراز سافر الحجاز والعراق وکان حسن اللسان
فی علم التوحید وعلوم المعارف مع انه امی لا یکتب ○ وی جواب داد
از مسایلی که علی سهل اصفهانی بشیراز فرستاده بوده جون نماز بامداد

جصاص

یعنی سفر حجاز وعراق کرده بود ووی نیکو زبان بوده در علم معرفت وتوحید با آنکه امی بوده ونوشته بوده

بکزاردی بدرس قرآن مشغول بودی تا آفتاب برآمدی نماز چاشت
بکزاردی وبیرون آمدی ٥ یکی ازین طایفه کوید که یکبار چون از نماز
بیرون آمد درعقب وی برفتم بدر خانهٔ وی رسیدم نزدیک بسیصد تن
بودند از ارباب حوایج که آنجا جمع آمده بودند حاجت همه را کوش کرد
ویاران خود را در قضای حوایج ایشان پراکنده ساخت وغلامانرا
کفت که دستافزار را بفلان جای برید که من بشما میرسم این همه کار
در یکساعت بکرد من متحیر شدم روی بمن کرد وکفت ای فرزند مرا
بامداد در مسجد دیدی این زمان خدای را ذاکر تر ازان که بامداد
در مسجد بودم ٥ هرکاه که بکار مشغول بودی با هیچکس زیادت از جواب
سلام سخن نکفتی وکفتی من معذورم اکر جواب سلام واجب نبودی
جواب نکفتمی ٥ شیخ ابو عبد الله خفیف کفته است که چون مؤمل حصاص
بمکه درآمد بیش ابو الحسن مزین رفت وسلام کرد وبنشست وکفت ایها
الشیخ سوالی دارم ومن مردی عجمی ام با من رفق کن کفت سهل باشد بپرس
مؤمل کفت هل ترتقی الفهوم ارتقاء المواجید ابو الحسن بوی نکریست
وکفت از کجائی تو کفت از شیراز کفت نحو مشهوری کفت بمؤمل کفت
از آنجا برخیز که جای تو نیست ووی را بپهلوی خود بنشاند ودایم با وی
می کفت که انت رجل اعجمی امی ومی خندید وبعد از ان هرکه مسئله می پرسید
اشارت بمؤمل میکرد ومیکفت از شیخ بپرسید وبوی حواله میکرد
٥ وهم شیخ ابو عبد الله خفیف کفته است که عزیمت حج کردم ومن هنوز
خرد بودم مؤمل حصاص مرا وصیت کرد که وقتی که بموقف برسی قصد بس
کوه عرفات کن واولیا را آنجا طلب کن که جای ایشان آنجا می باشد چون
بموقف رسیدم زود بکذاشتم ومردمانرا بکذاشتم هیچکس را ندیدم بترسیدم
خواستم که باز کردم باز ارادت برمن غلبه کرد مقداری دیکر برفتم بنشستم

دیدم که در وی ده کس ایستاده اند وسرها بیش افکنده ودرمیان ایشان
شیخی است بزرک وشیخ من ابو محمد عتایدی با ایشانست چون مرا دیدند
شیخ من اشارت کردند پس بیش ایشان رفتم وسلام کردم جواب دادند
شیخ من مرا بپهلوی خود خواند چون فارغ شدند همه برهمان هیئت که
بودند روان شدند وشیخ مرا کفتند که کودک را محافظت کن من میان
آن شیخ وشیخ خود میرفتم میشنیدم که از کلام وی حرفی بکوش من
می آمد مرا در خاطر چنان آمد که استغفار میکند چون بمزدلفه رسیدم
شیخ من مرا کفت که اصحاب خود را آواز ده آواز دادم جواب دادند بیش
ایشان رفتم وآن جماعت بجانب مشعر الحرام رفتند وبیستادند ونماز
میکزاردند من هم قضای حاجت خود کردم وبا ایشان بازکشتم تا بامداد
نماز میکزاردند چون از نماز فارغ شدند غایب کشتند ودیکر ایشانرا ندیدم

علی بن شلویه رحمه الله تعالی

شا
٣٠١

شیخ ابو عبد الله خفیف کفته است که میان علی بن شلویه ودیکری
سخنی میکذشت علی بن شلویه کفت من مردی میشناسم که بر سر کوهی بود
ووقت نماز شد وآب بر کوه دیکر بود دربرابر آن خواست که طهارت
کند هر دو کوه سر فراهم آوردند پای خود ازین کوه بران کوه نهاد وطهارت
کرد ونماز کزارد ٥ وهم شیخ ابو عبد الله کفته که از بس که علی بن شلویه
در صحراها وکوهها می بود جماعتی از کردان مشغوف وی شده بودند
دو کس از رؤسا ایشان بیش وی آمدند وکفتند هرکدام دختری داریم
که هر یکرا چهار هزار کوسفندست میخواهیم که ایشانرا بزنی کنی وآن
کوسفندان از برای صادر ووارد وفقرا باشد دخترانرا نکاح کرد
روزی مؤمل ویرا دید کفت این زمان برما تفضل مکن تو هم مثل ما
شدی کفت من این را برای خدای تعالی کردم مؤمل کفت ما نیز

از برای خدای تعالی کرده ایم علی بن شلویه گفت من ایشانرا سه طلاق
کردم شما هم اگر راست می گویید طلاق گویید مومل ویرا گفت یا میشوم
نسیت السنة فی الطلاق **ابو بکر الاسکاف رحمه الله تعالی** شب ٣٠٢
شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است که ابو بکر اسکاف سی سال روزه داشت
چون وقت نزع آمد پارهٔ بنبه باب تر کردند و بپیش دهان وی بردند
آنرا بینداخت و بروزه برفت **ابو الضحاک رحمه الله تعالی** شبج ٣٠٣
شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است که از ابو الضحاک شنیدم که بر بام خانه
نشسته بودم ناگاه ابلیس را دیدم که در کوچه می گذشت گفتم ای ملعون
اینجا چه میکنی پای از زمین برداشت و ببام بر آمد در هم افتادیم
سیلی بروی زدم و ویرا بینداختم و ازان سالها گذشت وقتی مرا
اتفاق حج افتاد چون باز گشتم بجویی رسیدم که پل بشکسته بودند و آبی
عظیم بود از گذشتن عاجز شدم ناگاه پیری ضعیف دیدم که باب در آمد
با خود گفتم من ضعیف تر ازین پیر نیستم برخاستم و بر عقب وی درآمدم
چون بمیان آب رسیدم آن پیر پای خود بر کنار جوی نهاد و بیرون رفت
من در میان آب ماندم آب بر من غلبه کرد غرق شدم و جامهای من تر
شد و مرا آب می گردانید و می برد تا آن زمان که خدای تعالی عانت
کرد و مرا آب بر کنار انداخت آن پیر ایستاده بود و نظاره می کرد
چون خدای تعالی مرا نجات داد و بیرون آمدم آن پیر گفت چون
دیدی یا ابا الضحاک توبه کردی که دیگر مرا سیلی نزنی ه

ابو محمد الخفاف رحمه الله تعالی شبد ٣٠٤

شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است که ابو الحسن مزین با نوشت که شما را
مریدیست در دریا که اگر نجات یابد زود باشد که برای شما جواهر آرد
و آن محمد خفاف خواسته بود ه وهم وی گفته است که ابو محمد خفاف

بامشایخ

با مشایخ شیراز یکجای نشسته بودند سخن در مشاهده میرفت هر کس بقدر
حال خویش سخنی گفتند و ابو محمد خفاف خاموش بود مومل جصاص ویرا
گفت تو هم سخنی بگوی گفت هر سخنی خوب که درین باب بود گفتند
مومل گفت بهر حال تو هم سخنی بگوی گفت آنچ شما گفتید جز علم بود نه حقیقت
مشاهده و حقیقت مشاهده آنست که حجاب منکشف شود و ویرا عیان
ببینی ویرا گفتند تو این را از کجا میگویی و این ترا چون معلوم شده است
گفت در بادیهٔ تبوک بودم و فاقه و مشقت بسیار بمن رسید در مناجات
بودم که ناگاه حجاب منکشف شد ویرا دیدم بر عرش خود نشسته سجده کردم
و گفتم مولای ما هذا مکانی و موضعی منک چون قوم این سخن بشنیدند
همه خاموش شدند مومل ویرا گفت برخیز تا بعض مشایخ را زیارت کنیم
برخاست مومل دست وی گرفت و بخانهٔ ابن سعدان محدث در آمدند
و سلام گفتند ابن سعدان تعظیم و ترحیب ایشان کرد مومل گفت ایها
الشیخ نرید ان تروی لنا الحدیث المروی عن النبی صلی الله علیه و سلم
انه قال ان للشیطان عرشا بین السماء والارض اذا اراد بعبد فتنة کشف له
عنه ابن سعدان گفت حدثنی فلان عن فلان واسند ان النبی صلی الله
علیه و سلم قال ان للشیطان عرشا بین السماء والارض اذا اراد بعبد
فتنة کشف له عنه چون ابو محمد این حدیث را بشنید گفت یکبار دیگر
اعاده کن اعاده کرد گریان شد و برخاست و بیرون رفت و چند روز
ویرا ندیدیم بعد ازان آمد گفتیم در ایام غیبت کجا بودی گفت نمازهایی را
که ازان وقت گزارده بودم قضا می کردم زیرا که شیطان را پرستیده بودم
پس گفت چاره نیست ازانکه بهمان موضع که ویرا دیده ام و سجده کرده ام
باز گردم و ویرا لعنت کنم پس بیرون رفت و دیگر خبر وی نشنیدیم

شه ٣٠٥ **حسن بن حمویه و صاحبه ابو جعفر الحراز الاصطخری رحمهما الله تعالی**

شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است که ابو جعفر حرّاد صاحب حسن بن
حمویه از اصطخر نزدیک ما آمد ابن زیدان گفت آرزوی آن دارم که
امشب ویرا نزدیک ما حاضر کنی ویرا بمجلس وی حاضر کردم در اثنا ی
مجلس ابن زیدان حرّادرا گفت دوست میدارم که از حکایات خو د
چیزی بگویی گفت مرا خود حکایتی نیست اما اگر میخواهی آنچ از مشایخ
دیده ام با تو حکایت کنم ابن زیدان گفت من هم این میخواهم حرّاد
گفت من وجمعی دیگر بیش حسن بن حمویه نشسته بودیم و وی سر بیش افگنده
بود ناگاه صیحه زد وبآن صیحه از نظر ما غایب شد ما در یکدیگر نگریستیم
وبا یکدیگر گفتیم که این قصه را با هیچکس مگویید که خواهند گفت باز نادره
دیگر آوردند سه روز بودیم که ویرا ندیدیم و از وی خبر نشنیدیم و هرکه
از وی خبر می پرسید میگفتیم مشغول است بعد از سه روز ناگاه دیدیم
که از در مسجد در آمد متغیر اللون و از هیبتی که داشت کس را با و ی
امکان سخن نبود ومن همیشه با وی انبساط میکردم گفتم ایها الشیخ
نزدیک من مقداری پنیر تازه است اجازت میدهی که بیارم وهمیشه
ویرا پنیر تازه خوش می آمد گفت بیاد آوردم یک لقمه بخورد پس بدست
اشارت کرد که بخورید شیخ ابو عبد الله خفیف گفت که ابن زیدان روی
بمن کرد که هیچ شک نیست که این مرد ست صادق اما این حکایت را
باور نمیدارم حیله ساز که مرا باور شود گفتم از برای شیخ جامه خواب
بیندازید تا خواب کند و از رنج راه برآساید جامه خواب انداختند
و وی درخواب شد من با ابن زیدان بنشستم و انرا بیان میکردم
تا آن وقت که گفت باور داشتم شیخ ابو عبد الله را پرسیدند که آن حال
چگونه بود گفت وی از مکان خود دور نشده بود اما ویرا لباسی پوشانیدند
که بآن از ابصار غایب شد

عبد الله القصار رحمه الله تعالی

120

شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است که عبد الله قصار گفت که وقتی بعزیمت حج
بیرون میرفتم مشایخ شیراز مرا گفتند چون بر سهل بن عبد الله تستری
در آیی سلام ما بوی رسان وبگوی که ما بفضل تو معترفیم و هرچه میگویی
باور میداریم از تو چنین بما رسیده است که روز عرفه از جای خود بیرون
میروی وبموقف عرفات با سایر حجاج حاضر میشوی اگر این راستست
مارا خبر ده که ما باین ایمان داریم عبد الله قصار میگوید که قصد وی کردم
وبر وی در آمدم وسلام کردم وی نشسته بود ازاری در خود پیچیده ونعلینی
از چوب بیش خود نهاده وچشم وی باز مانده بود چون وا لهی حیرانی
هیبت برمن مستولی شد سخن نتوانستم کرد در میان آن که نشسته بودم
زنی آمد وگفت ایها الشیخ مرا پسریست برجای مانده ویرا آورده ام تا دعا
کنی سهل گفت لم لا تخلیه الی عند ربه آن زن درخواست کرد انت
من عند ربه پس سهل بسوی من بدست اشارت کرد برخاستم ودست
وی بگرفتم برخاست ونعلین بوشید وروان شد وآن زن نیز روان
شد وویرا ببرد تا کنار شط آن صبی را دید در سماریه سهل ویرا گفت
دست خود را بمن ده آن زن گفت نمی تواند دست دادن سهل آن زن را
گفت دور شو آن صبی دست بوی داد گفت برخیز برخاست وبکنار
آمد سهل صاحب سماریه را گفت تو برو پس صبی را گفت وضو ساز
ودو رکعت نماز بگزار چنان کرد پس آن زن را گفت دست وی بگیر
بگرفت وبا یکدیگر برفتند عبد الله گفت چون آنرا بدیدم دهشت من
برفت انبساط کردم ورسالت مشایخ رسانیدم سهل ساعتی سر بیش افگند
بعد از آن گفت یا دوست هولاء القوم یؤمنون بالله یفعل ما یشاء قلت نعم
قال فما سؤالهم عن ذلک

ابرهیم المتوکل رحمه الله تعالی

رفتم

شیخ ابوعبدالله خفیف گفته است که یکی ازین طایفه با من گفت که بصحرا بیرون
دیدم که ابوهیم متوکل جامهای خود را شسته و در آفتاب انداخته وی را
گفتم بیا تا برویم و باهم چیزی خوریم پیراهن خود را همچنان تر بپوشید
و با من همراه شد چون مقداری راه برفتیم دید که اندکی عنب الثعلب در راه
بیفتاده آنرا برداشت و پاک بشست و بخورد و بنشست و گفت تو برو که مرا
همین کفایت است هرچند جهد کردم نیامد یکی از مشایخ ابوهیم متوکل را
گفت می‌خواهم که درین ماه نزدیک من افطار کنی قبول کرد یک شب وی را
گفت برخیز تا سحور کنیم برخاست گفت آن سفره را فرود آر گفت من
این نمی‌کنم زیرا که این حرکت است در اسباب و من در اسباب حرکت
نمی‌کنم یک شب وی را دید که سفره پیش نهاده و چیزی می‌خورد گفت نگفتی
که من در اسباب حرکت نمی‌کنم پس این چیست گفت والله که من در اسباب
حرکت نکردم ازجای خود برخاستم سر من بر سفره آمد در پیش من افتاد
اینست که می‌خورم

ابوطالب خزرج بن علی رحمه الله تعالی

شیخ ابوعبدالله خفیف گفته است که ابوطالب خزرج از اصحاب جنید بود
بشیراز آمد و علت شکم داشت مشایخ گفتند که خدمت او را که اختیار
می‌کند من اختیار کردم هرشب قریب بشانزده هفده بار برمی‌خاست
یکی از شبها نشسته بودم و خیلی از شب گذشته بود چشم من گرم شد
یکبار آواز داده بود نشنیده بودم دیگر آواز داد برخاستم و طشت
پیش بردم گفت ای فرزند وقتی که خدمت مخلوقی را همچو خود نیکو نتوانی
کرد خدمت خالق را چگونه بجای توانی آورد ٥ و هم وی گفته است
که وقتی غایب بودم آواز داد که شیرازی من نشنودم دیگر باره آواز داد
و گفت شیرازی هین لعنک الله من بشتافتم و طشت بوی بردم
علی دیلم از شیخ عبدالله پرسید که تو آن لعنک الله را از وی چون شنیدی

شیخ ۳۰۳

گفت چون رحمک الله ٥ شیخ الاسلام گفت فلاح نباشد مریدی را که
ذل استاد و پیر نکشیده باشد و قفای وی نخورده باشد و لعنک الله او
نشنیده و بر حمک الله بر نداشته بود و بدرد و ناکامی زنده نگشته باشد
وی خود رسته باشد لا یفلح استاد و پیر در باید مرد نی پدر چنان سندره
و لا یفلح نباشد که نی استاد و پیر ٥ شبی آواز طرکشت آمد شیخ ابوطالب
گفت شیرازی این چه آواز بود ابوعبدالله خفیف گفت که من کرشبانروزی
یک باقلی خشک بخورم و هر روز باکم می‌آورم تا اکنون با نوزده باقلی آورده‌ام
در ماهی شیخ ابوطالب گفت شیرازی این را بنا زداد که آنچ مرا افتاد
از آن افتاد که با ابوالحسن مزین در دعوتی حاضر شدم بره بریانی بر مایده
آوردند دست خود از آن کشیده داشتم ابوالحسن مزین گفت کل بلا انت
یعنی بخور تا آنکه خود را در میان بینی من گمان بردم که حال چنانست که
می‌گوید یک لقمه بخوردم احساس کردم که ایمان از من بیرون رفت و من
از آن وقت هر روز باز پس تر می‌روم ٥ شیخ الاسلام گفت یعنی وی را
بوشش و استتار افتاد که ایمان وی معاینه بود ایمان تو تنها دست
و ایمان عارف مشاهدت ٥ و شیخ ابوعبدالله خفیف گفته است
هیچ چیز نیست مرید را زیان مندتر از مسامحه نفس در رخصت جستن
و قبول تاویلات ٥ و هم شیخ ابوعبدالله گفت که اول مجلسی که ابوطالب
در شیراز داشت پلاسی پوشیده بود و عصایی در دست گرفته آمد و بر کرسی
نشست و من بپهلوی او بودم بمردم نگریست و گفت نمی‌دانم چه گویم گناه
کاری ام میان گناه کاران و بگریست و مردم را بگریانید و فریاد کردند
از مجلس برخاست وی را قبول عظیم پدید آمد که خاک قدمهای وی بجهت
شفای بیماران می‌گرفتند بعد از آن سببی واقع شد که هیچ کس بوی
التفات نکرد و از وی همه کس اعراض کردند از شیراز بفسا رفت

و من عهد داشتم که بریانی نخورم

یعنی حقیقت ایمان که عبارتست از وجدان مطلوب حقیقی که ثمره مضمون کلمه شهادتست چنانچه شیخ الاسلام بیان کرده

انجا هم کسی بوی التفات نکرد از آنجا باصفهان رفت من بعلی سهل
جیزی نوشتم وشرح محل ومقام وی کردم وی بر علی سهل در نیامد و
درباره وی سخنان کفت علی سهل از وی اعراض کرد از آنجا بکوهستان
عراق رفت وبهمدان درآمد ابو علی وارجی عامل همدان بود پرسید
که حاجت تو جیست کفت ادای وامی که دارم ابو علی آنرا ادا کرد
وپرسید که دیکر جه حاجت داری کفت در فلان موضع برای من رباطی
بساز بساخت با نجا درآمد وآنرا سیاه ساخت وپلاس سیاه بوشید
ودر آنجا می بود تا از دنیا برفت ○ شیخ الاسلام کفت جوانمرد آنست
که جون ویرا مصیبتی رسد یا از وجیزی فوت شود مصیبت را فرا سازد
وبحسرت وندامت تدارک جوید نه انکه اهل مصیبت وفوت باشد
وآنرا نهان دارد واظهار دعوی کند وبتمامی معزور کردد ○ شیخ
ابو عبد الله خفیف کفت که شیخ ابو طالب کفت که جوانی از خراسان
بزیارت جنید آمد جنید عصا ورکوه وی بخانه برد ودر ببست وآن
شب اصحاب را اجتماعی بود جنید کفت ویرا بخود بیرید وبا مزاد بیش
من آرید جون شب طعام خوردند بطریق مزاح وطیبت انکشتری
باختن آغاز کردند واشارت بآن جوان کردند که موافقت کن وی ابا
نمود وایشانرا تغییر کرد شبلی بوی نکاه کرد وکفت خاموش باش
واکر نه برخیزم وسرت از تن بکنم آن جوان خاموش کشت وهیج نکفت
وبرفت روز دیکر این حکایت با جنید کفتند برخاست تا عصا ورکوه را
باز جوید نیافت بیرون آمد وبا اصحاب خود کفت جند نوبت شد که
شما را میکویم وصیت میکنم که جون غریبی اینجا آید ویرا خوار مدارید
سوکند بخدا که عصا ورکوه از خانه برداشته است نی انکه من بوی دهم
ورفته است

شط ۳۰۹ ابو علی وارجی رحمه الله تعالی

شیخ ابو عبد الله خفیف قدس سره کفته است که ابو علی وارجی بشیراز آمد بعمل
وحکومت وازبرای صادر ووارد فقرا مایده نهاد بعد از هر نماز شام می آمد
وبا ما می نشست وبا یکدیکر سخنان می کفتیم یکی از شبها ذکر ایام ارادت درمیان
آمد بیرا هن خود را بالا داشت بر کردن وی نشانی بود بمقدار طوقی کفتم
این جیست کفت در کوه لکام می بودم وپلاسی بوشیده بودم کردن مرا بخورد
جون از آنجا باز کشتم کوشت برآورد واین نشان آنست که باقی مانده بس
کفتم سبب درآمدن تو درین عمل جه بود کفت مادر من بیر وضعیف شد وبر من
وام بسیار جمع آمد محتاج شدم باین که می بینید ○

شی ۳۱۰ ابو الفضل جعفر الجُعدی رحمه الله تعالی

شیخ ابو عبد الله کفته است که بجعفر جعدی رسانیدند که ابو عمرو اصطخری کفته است
که غسل می کردم ازار من کشاده شد دیدم که دو دست از پس پشت من بیدا شد
وازار مرا محکم برمیان من بست جعفر جعدی برخاست وباصطخر رفت وبخانه
ابو عمرو درآمد وپای وی بکرفت اصحاب ابو عمرو برجستند کفت بکذارید که غضب
وی لله است ودوازده فرسنک راه بیاده آمده است پس ابو عمرو بمقام اعتذار
درآمد وکفت جنان نکفته ام بلکه جنین وجنین کفته ام بعد از آن اصحاب را
فرمود که ویرا خدمتکاریهای نیکو کردند

شیا ۳۱۱ ابو القاسم القصری رحمه الله تعالی

وی از کبار اصحاب جنید بود شیخ ابو عبد الله خفیف کفته است که روزی
مرا کفت مرا بصحرا بیرون بر ویرا بصحرا بیرون بردم بموضعی رسیدیم که
مصطبهٔ بود وجماعتی بازی می کردند با ایشان بازی کردن بنشست من از آن
متغیر شدم وخجل کشتم در وقت باز کشتن بجای دیکر رسیدیم جماعتی شطرنج
می باختند از آن متغیر شد وبیش رفت ورقعهٔ ایشان بیفشاند آن جماعت
کاردها برکشیدند وی کفت کاردها را بمن دهید تا بخورم من ازین دو حال
وی عجب ماندم از وی سوال کردم کفت وقتی که بخشم لدنی نکریم جنان باشد

ووقتی که بخشم غیر لدنی چنین این سخن بیشتر گذشت اما آنجا شیخ الاسلام
ابو بکر قصری گفته بود و در مقامات شیخ ابو عبد الله ابو القاسم قصری است
و می شاید که ویرا دو کنیت بوده باشد یا یکی بر سبیل سهو وقوع یافته باشد
والله تعالی اعلم ٥ وهم شیخ ابو عبد الله فرموده که ابو القاسم قصری کثیر
الاطراق بود یعنی بسیار سر در پیش می انداخت از وی سبب آنرا پرسیدم
گفت پیش ازین در قدیم الایام در هفت شبانروز یکبار چیزی می خوردم
مردی از جن می آمد و بر من سلام می کرد اما ویرا نمی دیدم یکروز وی را
گفتم چه باشد که ظاهر شوی ناگاه دیدم که شخصی در خوبترین صورتی بر من
ظاهر شد گفتم چه کسی تو گفت من از مومنان جنیانم وقتی که امثال شما را
می بینیم دوست می داریم که ویرا زیارت کنیم وسلام گوییم پس گفتم بعد
ازین بر من در هر وقتی ظاهر می شو مرا دوست گرفت وبا من انس تمام
پیدا کرد و چیزها بمن می آموخت روزی ویرا گفتم بیا تا بمسجد درآییم و
ساعتی بنشینیم گفت وقتی که بنشینی وسخن گویی و مردم ترا ببینند ومرا
نبینند ترا بوسواس نسبت خواهند کرد گفتم بیا تا در آخرهای مسجد
بنشینیم که هر کس ما را نبیند پس درآمدیم وبنشستیم گفت این مردمان را
چون می بینی گفتم بعضی را نیم خواب وبعضی را در خواب وبعضی را آگاه
گفت آنچه بر سرهای ایشانست می بینی گفتم نی چشمهای مرا بمالید دیدم که
بر سر هر کسی غرابی نشسته است بعضی را بال ها بچشم فرو گذاشته است
وبعضی را بر سر نشسته است وبعضی را گاهی بوی فرود می آید و گاهی بالا میرود
گفتم این چیست گفت مگر نخوانده قول الله تعالی را که ومن یعش عن ذکر
الرحمن نقیض له شیطانا فهو له قرین اینها شیاطین اند که بر سرهای ایشان
نشسته اند و بر هر یک بقدر غفلت وی استیلا یافته اند وآن جنی باین
طریق بمن می آمد و بر من ظاهر شد تا روزی سخت گرسنه شدم و پیش من

بود.
از نان صدقه بقیه بود و تا وقت افطار که عادت داشتم چهار روز مانده
پاره از آن نان گرفتم و بخوردم گرسنگی من ساکن شد ناگاه آن جنی آمد و
بر من سلام کرد اما ظاهر نشد گفت ما از بهر این ریاضات وصبر بران می
خواهیم شما را چون ما ترا امتحان کردیم بر آن صبور نبودی این بگفت وبرفت
ودیگر باز نیامد این سر پیش انداختن من از آن وقت است ٥

عبد العزیز بحرانی رحمه الله تعالی

بحرانی نسبة الی البحرین

شیب ۳۱۲

شیخ ابو عبد الله قدس الله تعالی سره گفته است که عبد العزیز بحرانی در زمستانی
سخت سرد بشیراز آمد و جامهای کهنه داشت و هر فتوحی که ویرا می رسید
صرف فقرا می کرد سه روز در شیراز بود با وی درین باب سخن گفتند گفت نفس
من می گریزد از جامهای شما بس مرا گفت یا با عبد الله مرا ازین شهر بیرون کن
که در بیت من نیست که درین شهر جامه نو پوشم گفتم بکجا میروی گفت بناحیت
بحر مشایعه وی کردم و بدروازه که بآن جانب بود بیرون رفتیم ناگاه دیدیم
که ابو الخیر مالکی بر استر خود نشسته وپای می جنباند و ما را آواز می دهد
وبا خود خوردنی همراه دارد بیستادیم تا بما رسید گفت تفضل کنید تا بهم
این طعام را بخوریم بس بنشستیم وبخوردیم بحرانی برخاست وسجاده
بر دوش خود انداخت ابو الخیر گفت کاش ازین طعام چیزی با خود
برداری گفت مطبخ من پیش رفته است ابو الخیر گفت ما باین طعامها
چه کنیم بحرانی گفت پیش سگان انداز وبرفت

ابو الحسن حکیم رحمه الله تعالی

شیخ ۳۱۳

وی گفته که از جنید شنیدم که روزی در مجلس سری سقطی بودم و آنجا
مردم بسیار بودند و من خرد ترین ایشان بودم سری پرسید که چه چیز است
که خواب را می برد هر کسی چیزی گفت یکی گفت گرسنگی یکی گفت کم
خوردن آب چون نوبت بمن رسید گفتم علم القلوب باطلاع الله
علی کل نفس بما کسبت گفت احسنت یا بنی ومرا نزدیک خود نشاند

واذان روز بان مرحبا هستم بر همه مقدمم ٥ وهم حکیمی گفته است که چاک یکی
از مشایخ از جنید پرسیدم که اقتدا را شاید گفت اگر دروی پرهیزکاری
وطلب قوت حلال می یابی اقتدا را شاید واگر نه او را بگذار

شید ٣١٤ شیخ ابو علی حسین بن محمد الاکار رحمه الله تعالی

وی از اصحاب شیخ ابو عبد الله خفیف است وشیخ شیخ ابو اسحق کازرونی
قدس الله تعالی ارواحهم گویند که شیخ حسین اکار بکازرون رسید مشایخ
آنجا پیش وی جمع شدند وشیخ ابو اسحق هنوز کودک بود وی نیز با ایشان
آمده بود ویرا گفتند که این کودک قرآن را نیک میخواند ویرا فرمود تا قرآن
خواند ویرا خوش آمد وتواجد کرد چون فارغ شد ویرا از مشایخ
طلبید وبشیراز برد واز مشایخ وقت واصحاب شیخ ابو عبد الله خفیف
سماع حدیث فرمود وبا وی بعراق وحجاز مسافرت کرد وببرکت صحبت
وی رسید بآنچه رسید وشیخ حسین بعد از ثلثمایه از دنیا برفت وقبر وی
بر در روضهٔ شیخ ابو عبد الله خفیف است در شیراز ٥

شیه ٣١٥ شیخ ابو اسحق ابرهیم بن شهریار کازرونی قدس الله تعالی روحه

وی فارسی الاصل است ومولد ومنشأش نورد کازرون بوده وشهریار
پدر شیخ مسلمان شد وولادت شیخ وسایر اولادش در زمان اسلام بوده
وانتساب شیخ در تصوف بشیخ ابو علی حسین بن محمد الفیروزابادی
الاکار بوده وبصحبت بسیاری از اصحاب حدیث رسیده بود در کازرون
وشیراز وبصره ومکه ومدینه واز همه روایت حدیث وآثار داشت
در مکه شیخ ابو الحسن علی بن عبد الله جهضم همدانی را دیده بود واز وی
روایت کند که ذو النون گفت علیک بالقصد فان الرضا بقلیل الرزق
یزکی یسیر العمل یعنی بر تو باد که توسط احوال اختیار کنی یعنی بضرورت
وقت قناعت کنی وطالب زیادت نباشی بدرستی که رضا برزق اندک

عمل

عمل اندک را پاک گرداند وهر آینه عمل پاک شایستهٔ قبول حضرت پاک باشد
٥ یکی از وزرا را با شیخ ارادت تمام بود هر چند جهد کرد شیخ از وی چیزی
قبول نکرد پیغام بشیخ فرستاد که هر چند جهد کردم از من هیچ قبول نکردی
از بهر تو چند بنده آزاد کردم وثواب آن ترا بخشیدم ٥ شیخ قدس سره جواب
فرستاد که رسالت تو بمن رسانیدند وشکر نکویی تو گفتم لیکن آزاد کردن
بندگان مذهب من نیست بلکه مذهب من بنده گردانیدن آزادانست
برفق واحسان ٥ شیخ رضی الله عنه حضرت رسالت را صلی الله علیه وسلم
بخواب دید پرسید که یا رسول الله ما التصوف رسول صلی الله علیه وسلم
گفت التصوف ترک الدعاوی وکتمان المعانی ٥ دیگر پرسید ما التوحید
رسول صلی الله علیه وسلم گفت کل ما هجس ببالک او خطر فی خیالک
فالله سبحانه بخلاف ذلک التوحید ان تنزهه عن الشک والشرک
والتعطیل ٥ دیگر پرسید که ما العقل رسول صلی الله علیه وسلم گفت
ادناه ترک الدنیا واعلاه ترک التفکر فی ذات الله تعالی توفی
رضی الله عنه فی شهر ذی القعده سنه ست وعشرین واربعمایة

شیو ٣١٦ شیخ روزبهان بقلی قدس الله تعالی سره وروحه

کنیته ابو محمد بن ابی نصر البقلی الفسوی ثم الشیرازی سلطان عرفا
بوده وبرهان علما وقدوهٔ عشاق در بدایت حال سفر عراق
وحجاز وشام کرده است با شیخ ابو النجیب سهروردی در سماع صحیح
بخاری در اسکندریه شریک بوده است وخرقه از شیخ سراج الدین
محمود بن خلیفه بن عبد السلام بن احمد بن سالبه پوشیده است
واشتغل بالریاضات الشدیدة فی اطراف شیراز وجبالها کان صاحب
ذوق واستغراق ووجد دایم لا یسکن لوعته ولا یرقا دمعته
ولا یطمئن فی وقت من الاوقات ولا یسلو ساعة من الحنین

والزفرات يتاوه كل ليلة بالبكاء والعويل ومروا سخنان ناست
که درحال غلبهٔ وجد ازوی صادرشده است که هرکسی بفهم آن نرسد
وازسخنان وی است آخ نه بدست دوچشم زمان
وآخ بشنید دوکوش زمین درکلها رنک نمودست آن
خیزوبیا درکلها آن ببین ویرا مصنفات بسیارست چون تفسیر
عرایس وشرح شطحیات عربی وفارسی وکتاب الانوار فی کشف
الاسرار وغیرآن که تعداد آن طولی دارد درکتاب الانوار فی کشف
الاسرار آورده است که قوال باید که خوب روی بود که عارفان درمجمع
سماع بجهة ترویح قلوب بسه چیز محتاج اند روایح طیبه ووجه صبیح
وصوت ملیح بعضی کفته اند ازین قوال اجتناب بهترست زیرا که
این چنین کار عارفی را مسلم آید که طهارت قلب او بکمال رسیده باشد
وچشم او ازدیدن غیرحق بوشیده شده کویند که بنجاه سال درجامع
عتیق درشیراز تذکیر کرد ووعظ کفت اول که بشیراز درآمد ومیرفت
تا مجلس کوید شنید که زنی دختر خود را نصیحت می کرد که ای دختر
حسن خود را باکسی اظهار مکن که خوار وبی اعتبار می کردد شیخ کفت
ای زن حسن بآن راضی نیست که تنها ومنفرد باشد اوهم آن میخواهد
که باعشق قرین باشد حسن وعشق درازل عهدی بسته اند که هرکز
ازهم جدا نباشند بر اصحاب از استماع آن چندان وجد وحال
عارض شد که بعضی دران برفتند شیخ ابوالحسن کردویه کوید که
در دعوت بعض صوفیه با شیخ روزبهان جمع شدم وهنوز وی را
نمی شناختم درخاطرم آمد که من درعلم وحال ازوی زیاده ام وبرترم
من مطلع شد وکفت ای ابوالحسن این خاطر را ازخود نفی کن که
امروز هیچ کس با روزبهان برابر نیست ووی یکانهٔ زمان خودست

وباین معنی اشارت کرده درین شعر درین زمانه منم تا بدصراط الله
زحد خاور تا آستانهٔ اقصی روندکان معارف مرا کجا بینند
که هست منزل جانم بماورای ورای وی صاحب سماع بود ودر آخر عمر
ازان بازایستاد باوی درین معنی سخن کفتند کفت انی اسمع الان
من ربی عز وجل فاستعرض عما سمعت من غیره وکویند که در آخر عمر
ویرا فلجی دریافت بعضی ازمریدان بی آنکه باوی بکوید بمصر رفت و
ازخزاین سلطان قدری روغن بلسان خالص آورد برای مداوای وی
چون بیش وی آورد کفت جزاک الله عن نیتک ازدر خانقاه بیرون رو
آنجا سکی است کرکین خسبیده آن روغن را بروی بمال وبدان که روزبهان
بهیچ روغن نیک نمی شود این بندیست ازبندهای عشق که خدای تعالی
برپای وی نهاده است تا آن زمان که بسعادت لقای وی برسد شیخ
ابوبکر بن طاهر که از اصحاب شیخ بوده کفته است که هرسحر بنوبت باشیخ
قرآن میخواندم یک عشر وی ویک عشر من چون وی فوت شد دنیا
برمن تنک شد آخر شب برخاستم ونماز کزاردم بس برسر تربت شیخ
بنشستم وبنیاد قرآن خواندن کردم کریه برمن افتاد که ازوی تنها
مانده بودم چون عشر تمام کردم آواز شیخ شنیدم که ازقبر می آمد وعشر
دیکر می خواند تا آن زمان که اصحاب جمع شدند آواز منقطع شد ومدتی
حال بدین کونه بود روزی بایکی از احباب آنرا بازکفتم بعد ازان دیکر
نشنیدم صاحب فتوحات مکیه رضی الله عنه می آرد که شیخ روزبهان
درمکه مجاور بود وکان کثیر الزعقات فی حال وجده فی الله بحیث انه
کان یشوش علی الطایفین بالبیت فکان یطوف علی سطوح الحرم وکان
صادق الحال ناکاه بمحبت زنی مغنیه مبتلا شد وهیچ کس نمی دانست
وآن وجد وصیحهایی که در وجد فی الله میزد همچنان باقی بود اما اول الرحلی

شیخ ٣١٧

از برای خدای تعالی بود واین زمان از برای مغنیه داشت که مردم را
چنان اعتقاد خواهد شد که وجد وصیحات وی این زمان نیز از برای
خدای است عزوجل بمجلس صوفیه حرم آمد وخرقهٔ خود بیرون کرد
وبیش ایشان انداخت وقصهٔ خود را با مردم بگفت وگفت نمی خواهم
که در حال خود کاذب باشم بس خدمت مغنیه را لازم گرفت حال عشق و
محبت وی را با مغنیه گفتند وگفتند که وی از اکابر اولیاء الله است مغنیه
توبه کرد وخدمت وی را بیش گرفت محبت آن مغنیه از دل وی زایل شد
بمجلس صوفیه آمد وخرقهٔ خود در بوشید ٥ توفی رحمه الله فی منتصف
محرم الحرام سنه ستین وثمانه

شیخ ابو الحسن کردویه رحمه الله تعالی

صاحب علم وتقوی بود شصت سال در خانه که در شیراز داشت منزوی شد
که جز باداء نماز جمعه وکفایت بعض مهمات علی سبیل الندره بیرون نیامد
وخضر علیه السلام احیانا بر وی ظاهر می شد وصحبت می داشت
گفته اند که سبب وفات وی آن بود که شخصی بر وی در آمد وگفت اینجا
مردیست که می گوید نفس من چون نفس عیسی است علیه السلام زیرا که وی
مردهٔ طبیعت را زنده می کرد ومن مردهٔ غفلت را زنده می کنم شیخ ابو الحسن
آهی بر کشید وگفت یا رب مرا عمر دراز دادی تا زمانی را دریافتم که در وی
مثل این سخنان می شنوم دیگر زندگانی نمی خواهم شکم وی بگرفت
وبر همان برفت فی آخر محرم سنه ستین وستمایه ٥ چون شیخ روزبهان بقلی
بیمار شد شیخ ابو الحسن کرد وبرو شیخ علی سراج که مردی بزرگ وعارف بود
واولاد شیخ روزبهان را خال می شد بعیادت وی آمدند شیخ روزبهان
روی با ایشان کرد وگفت بیایید که از قید این حیات جسمانی وزندگانی
فانی بیرون آییم وبحیوة ابدی روحانی متصف شویم ایشان قبول کردند
شیخ گفت من بیش از شما میروم وتو ای ابو الحسن بعد از پانزده روز

بمن

شیخ ٣١٨

بمن می رسی وتو ای علی بعد از یکماه شیخ در منتصف محرم برفت وشیخ
ابو الحسن در آخر آن وشیخ علی در منتصف صفر رحمهم الله تعالی

شیخ عبد الله بلیانی قدس الله تعالی سره

لقب وی اوحد الدین است واز فرزندان شیخ ابو علی دقاق است و
نسب وی تا شیخ ابو علی بدین گونه است عبد الله بن مسعود بن
محمد بن علی بن احمد بن عمر بن اسمعیل بن ابی علی دقاق قدس الله
تعالی ارواحهم واستاد ابو علی را یک پسر بوده است اسمعیل ویک دختر
فاطمه بانو منکوحهٔ شیخ ابو القاسم قشیری رحمه الله تعالی وسلسلهٔ
خرقهٔ وی چنین است وی خرقه از پدر خود دارد ضیاء الدین مسعود
وامام الدین مسعود نیز گویند ووی از شیخ اصیل الدین شیرازی
ووی از شیخ رکن الدین شیرازی ووی از شیخ رکن الدین سجاسی
ووی از شیخ قطب الدین ابو رشید ابهری واز شیخ جمال الدین عبد الصمد
زنجانی وهردو از شیخ ابو النجیب سهروردی قدس الله تعالی ارواحهم
وی گفته است که مرا وایل از خلق انفراد جستم ویازده سال در کوه
بسر بردم چون از کوه باز آمدم بصحبت زاهد ابو بکر همدانی رحمه الله
تعالی بپیوستم ووی مردی صاحب کرامت وفراستی صادق داشت بوده
وورد وی همه آن بود که هر شب برخاستی وعصای آهنین داشت
آنرا در زیر زنخدان گرفتی وتا روز بر پای ایستادی من نیز بموافقت
وی از عقب وی می ایستادم وی وقتها روی باز پس کردی
وغیرت آوردی وگفتی برو وجای بخسب من بر زمین می نشستم تا و
مشغول کار خود می شد دیگر بر می خاستم وموافقت وی می کردم
تا آنگاه که حال وی بمن فرود آمد آنگاه تنهایی گزیدم وزاهد
ابو بکر از غایت انبساط که با من داشت مرا لولی میگفت شنیدم که

روزی می گفت که لولی آمد و از ما چیزی گرفت و برد نمی دانم بکجا رفت
بعد از چندگاه بپیش وی رفتم فرمود که کجا بودی و چه آوردی تواضع
نمودم و هیچ نگفتم ساعتی بنشستم زاهد رحمه الله از من سوالی کرد که جواب
آن این بود که من گفتم من غیر خدا نیستم زاهد گفت سخن منصور آوردی
من گفتم من بیک آه که برآرم توانم که صد هزار منصور پیدا کنم چون این بگفتم جون ده
زاهد عصا برگرفت و بر من انداخت من از جای بجستم و آن عصا را
از خود رد کردم زاهد مرا دشنامی غلیظ داد و گفت منصور را بردار کردند
و نگریخت و تو از یک عصا می گریزی جواب دادم که آن از ناتمامی منصور بود
و اگرنه بگریختی که نزد حق تعالی و تقدس همه یکی است چون این بگفتم
زاهد گفت مگر کیا می خورده گفتم آری خورده ام اما از مرغزار حقیقت زاهد
فرمود شاد خوردی و نیک خوردی بیا و بر سر سجاده بنشین و آنرا نگاه دار
بعد از آن زاهد گفت آنکه گفتی که از ناتمامی منصور بود که نگریخت و او را بردار
کردند چه دلیل گفتی گفتم دلیل آنست که هر سواری که دعوی سواری
کند و اسب بتازد چنانکه عنان از دست وی برود و اگر برود نتواند
که سر اسب بازگیرد راست گفته است که وی سوار چالاک است و اگر سر
اسب باز نتواند گرفت آن در سواری ناتمام است چون این بگفتم
زاهد تصدیق فرمود که راست گفتی من از تو دیده ور تر ندیدم ○ و هم
وی گفته است که مرا گفتند که یکی از اصحاب شیخ شهاب الدین سهروردی
قدس الله تعالی سره که وی را شیخ نجیب الدین بزغش میگویند بشیراز
آمده است بسیار خرم شدم از آن جهت که از مقامات و احوال
صوفیان آنچ دانسته بودم حاصل کرده بودم و طلب زیادتی میکردم
و پدرم میگفت که آنچ من از خدای خواسته بودم آنرا بعبد الله داد و آنچ
بر من بغداد در بسته کشادند بروی بغداد دروازه کشادند برخاستم

بغداد

وبشیراز

وبشیراز رفتم و بخدمت شیخ نجیب الدین مشرف شدم و چیزی چند
از احوال و مقامات و واقعات خود با وی بگفتم همه را نیک استماع کرد
و هیچ جواب نگفت ساعتی بنشستم و از آنجا بیرون آمدم بعد از آن مرا بجهة
ضرورتی عزیمت مراجعت شد با خود گفتم بروم و شیخ نجیب الدین را ببینم
تا چه میگوید چون بدر خانهٔ وی رسیدم گفتند وی در اندرون است برو
و در آن خانهٔ بیرون که شیخ آنجا نشیند بنشین تا بیاید چون آنجا بنشستم
در پیش سجادهٔ وی جزوی دیدم که هرچه با وی گفته بودم همه در آنجا نوشته
بود با خود گفتم شیخ بآن محتاج بوده است که نوشته است حال وی را بدانستم
کتا کجاست نه نشستم و بیرون آمدم چون بکازرون رسیدم بانگی بر خود زدم
و غیرتی بتازگی در خود پیدا کردم و در خلوت نشستم و هرچه از خدای تعالی
می خواستم در آن خلوت بمن داد به پنج روز ○ وی در شیراز بود روزی
بخانقاه شیخ سعدی رحمه الله در آمد شیخ سعدی یک مشت فلوس بیاورد
و در نظر وی بنهاد و گفت بفرمای تا درویشان این تبرک بسفره دهند
وی گفت ای سعدی فلوس می آوری برو و آن ظرف اقجه بیار که شصت
و دو عدد اقجه در آن نهاده تا درویشان بسفره دهند در حال شیخ سعدی
اقجه ده برفت و آن ظرف بیاورد همچنانکه وی فرموده بود آنرا بفرستاد و
از برای درویشان سفرهٔ تمام آوردند ○ شیخ را مریدی بود طباخ که
در بازار آش پختی هرگاه که شیخ بدر دکان وی رسیدی کاسهٔ آش بستدی
و همچنان ایستاده بخوردی ○ روزی کاسهٔ آش در دست داشت که درویشی
رسید خرقهٔ سفید هزار میخی بتکلف پوشیده سلام گفت و گفت میخواهم
که مرا بخدای تعالی دلالت کنی و بگویی که فایده در چیست تا چنان کنم
شیخ فرمود که شاید کاسهٔ آشی که در دست داشت بوی داد گفت از بنیاد
کاد این بستان و بخور درویش آنرا بستد و بخورد چون از طعام فارغ شد

کفت این دست بطعام آلوده هم باین خرقه که پوشیده پاک کن و هرکاه که چیز
می خوری چنین می کن کفت ای شیخ این نتوانم کرد بچیزی دیکر اشارت
فرمای شیخ فرمود چون این قدر نتوانی کرد هر چیزی دیکر که ترا بکویم هم
نتوانی کرد برو که تو مرد این کار نیستی ○ یکی از مریدان شیخ در کوه عزلت
کرفته بود ماری پیش وی رسید خواست که ویرا بکیرد ویرا بکزید و اعضای
وی آماس کرد خبر بشیخ رسید جمعی را فرستاد تا ویرا آوردند کفت آن ماررا
چرا کرفتی تا ترا زخم زد کفت شیخا تو کفته که غیر خدای نیست من آن ماررا
غیر خدای ندیدم ازین جهت دلیری کردم و ویرا بکرفتم شیخ فرمود که
هرکاه که حق تعالی را بلباس قهر ببینی بکریز و بنزدیک وی مرو و اکر نه
چنین کند که این ساعت در آنی افتاده پس دست در زیر روی کرد
و ویرا باز نشاند و کفت من بعد کستاخی چنین مکن تا وقتی که ویرا نیک شناسی
انکاه دعای کرد و باد بروی دمید آماس باز نشست و شفا یافت
وی کفته است درویشی نه نماز و روزه است و نه احیاء شبست این جمله
اسباب بندکی است درویشی نرنجیدنست اکر این حاصل کنی واصل کردی
○ و هم وی کفته است خدای دان باشید و اکر خدای دان نباید خود دان
نیز مباشید از برای آنکه چون خود دان نباشید خدای دان باشید
پس فرموده که ازین بهتر بکویم خدای باشید و اکر خدای نباشید خود
مباشید که اکر خود نباشید خدای باشید ○ روزی بزیارت شیخ روزبهان
بقلی قدس الله تعالی سره رفته بود و شیخ صدر الدین روزبهان بر سر تربت
پدر نشسته بود چون شیخ عبدالله در برابر قبر بیستاد شیخ صدر الدین بتعظیم
وی برخاست و مدتی بسیار بیستاد و بنشست و باز برخاست و مدتی
دیکر بیستاد شیخ عبدالله بوی التفات نکرد چون از زیارت فارغ شد
کفت شیخا دیر کاهست که بر پای ایستاده ام و شما هیچ التفات نمیدید

کفت

[illegible]

کفت که شیخ روزبهان اناری بدست من داده بود بخوردن آن مشغول بودم
و از جمله اشعار وی است ؞ ما جمله خدای پاک پاکیم

نی زآتش و باد و آب و خاکیم ؞ از هستی و نیستی همیشه ؞ عریان شده ایم و جامه چاکیم

حقیقت جز خدا دیدن روا نیست ؞ که بی شک هر دو عالم جز خدا نیست
نمی کویم که عالم او شده ؞ نه ؞ که این نسبت بدو کردن روا نیست
نه او عالم شد و نه عالم او شد ؞ هم او را چنین دیدن خطا نیست
تا حق بدو چشم سر نبینم هردم ؞ از پای طلب می ننشینم هردم
کویند خدا بچشم سر نتوان دید ؞ آن ایشانند من چنینم هردم

وفات وی در روز عاشورا سنه ست و ثمانین و ستمایه بوده قدس الله تعالی

شیخ جمال الدین محمد باکلنجار رحمه الله تعالی

کان شیخاً وجیهاً بهی المنظر زکی المخبر ذا مجاهدات و خلوات و اوراد
کثیرة من العبادات و الطاعات و له کلمات روحانیة و اشارات
روحانیة ○ شیخ عبدالله بلیانی قدس سره فرموده است که در آن زمان
که خرد سال بودم ○ شیخ جمال الدین باکلنجار رحمه الله تعالی در صحبت پدرم
خواجه ضیاء الدین مسعود رحمه الله تعالی می بود و من بوسته بذکر مشغول
می شدم و آواز خوش داشتم و از برای جمعیت خاطر خود وقتها در اثنای
ذکر کفتن چیزی از اشعار بترنم می خواندم شیخ جمال الدین کوش باواز من
می کرد و از آن وقت وی خوش می شد و من از حال وی خبر نداشتم
که کوش بمن دارد و از آنچه می خواندم خاموش می شدم و دیکر بذکر مشغول
می شدم ○ در یکی از روزها شیخ جمال الدین نزدیک من آمد و کفت ای شیخ عبدالله
چرا چنین میکنی که در اثنای ذکر کفتن چیزی خوش می خوانی و ما کوش بتو
داریم تو خاموش می شوی و ما را نیم بسمل می کذاری دیکر چنین مکن و
خاطرهای درویشانرا نخر چون از تو این آواز می خرند ○ و پدرم نیز

بعنی انکار اصد الاهین و دیکر ... دلالت کند بر اثنینیت خطاست و ... همراه دیدن خطا نیست ... از اعتبار اثنینیت

روح

بعنی بر پای بوده روی ... بکوه و ... صاحب ... و خلوت و اوراد ... و طاعت و ... روح ... و اشارات روحانیه یعنی اشارات ... متعلق بجهت روحانی ...

شیط
۳۱۹

ضیاالدین مسعود همچنان فرمود سخن ایشانرا قبول کردم ٥ وی گفته است در قوله تعالی واعبد ربک حتی یاتیک الیقین یقین نیست جز عیان عین قدیم نیت عیان عین قدیم نی صورت عمل عبادت است و نیتی که بهتر از عمل است اینست ٥ و صورت عمل نی نیت عیان عین قدیم عبادت نبود بلکه رسم و عادت بود طالب آنست که مطلوب وی جز عیان عین قدیم نیست و هرچه جز عیان عین قدیم است بیش وی محال و باطل است توفی رحمه الله سنه نیف و خمسین وسبعمایه و قبر وی در شیراز ست ٥

شک ۳۲۰

موسی بن عمران جیرفتی رحمه الله تعالی

بزرگ بوده بجیرفت پیر شیخ ابوعبدالله طاقی است ٥ شیخ الاسلام گفت که ابوعبدالله خفیف را با شیخ موسی عمران نقاری افتاد بوی نامه یا پیغام فرستاد که من در شیراز هزار مرید دارم که اگر از هر یکی هزار دینار خواهم شبانگاه زمان نخواهند موسی عمران جواب باز فرستاد که من در جیرفت هزار دشمن دارم که هرگاه بر من دست یابند مرا تا شب در تنگ ندهند و زنده نگذارند صوفی تو باشی یا من ٥

شکا ۳۲۱

خواجه علی بن حسن کرمانی رحمه الله تعالی

شیخ کرمان بود و متاخرترین مشایخ آنجا دار و خانه داشت و کاری بنظام و مرید بسیار و معاملت نیکو دعوی مریدی شیخ عمو کردی تا شیخ عمو از دنیا برفت وی پشت باز نگذاشت یعنی در مسند ارشاد ننشست ٥ شیخ الاسلام گفت که در کرمان میان خواجه علی حسن و میان خلیل خازن نقاری افتاد خلیل بخواجه علی نامه فرستاد و در آن نوشت که تو از بامداد تا چاشتگاه دارو و شربت و گوارش خوری تا طعام خوش بتوانی خورد از سر نعمت و مرا از بامداد تا چاشتگاه گرد بر باید گشت تا چیزی یابم که بخورم صوفی تو باشی یا من ٥ مشایخ طعن میزدند و نمی پسندیدند

قبول

قبول جستن و قبول داشتن خلق را از بس زهر غرور که در آنست ایشان مایه نو خورند و نفس رعنا را معجب کنند تا از خود خود درگذرد اگر الله تعالی نگاه ندارد و این عقبه عظیم است این قوم را ٥

شکب ۳۲۲

میره نیسابوری رحمه الله تعالی

پیری بوده بزرگ از صوفیان و ملامتی بود بنسا رفت بزیارت یا بکاری دیگر و یک خادم با وی و برا آنجا قبول عظیم خاست و مریدان بسیار بدید آمدند وی از آن برنج می بود و شغل دل می افزود چون بازگشت خلق بسیار با او بیرون آمدند و با وی در رفتن ایستادند از خادم پرسید که اینان کراند گفت بخدمت تو می آیند صبر کرد و هیچ نگفت تا بسر بالایی رسید و بادی سخت می جست بند شلوار بگشاد و بول آغاز کرد چنانکه جامهای خود و جامهای ایشانرا پلید کرد آن قوم گفتند احسنت زهی شیخ و زهی معاملت نیکو همه از وی منکر بازگشتند و آن خادم که با وی بود پس وی میرفت دل پر انکار که این چه بود که وی کرد جمعی مریدان با ارادتهای تازه و نظرهای نیکو با وی می آیند ببین که وی چه کرد میره میرفت تا بآب رسید با مرقع و جامه بآب در آمد و جامها و تن خود پاک بشست و بیرون آمد و در رفتن ایستاد و روی باز پس کرد و خادم را گفت باید که انکار نکنی که آفتی بآن عظیمی و فتنه و شغلی چنان بزرگ باین مقدار بول از خود باز توان کرد چرا مؤنت آن باید کشید ایشان بچه کار آیند جز آنکه مردم را رعنا و معجب کنند و از مایه مردم خورند و شغل دل افزایند و این قبول بیش از دید عیب باشد چون اندک عیبی پدید آید یا کاری نه بر مراد ایشان برود همه منکر گردند ٥ شیخ الاسلام گفت دانی که آن چرا کرد از جهت آنکه طبع و نفس وی بآن خوش شده بود آن بروی واجب بود

شکج ۳۲۳

ابوعبدالله النوغبذی رحمه الله تعالی

از طبقهٔ خامسه است نام وی محمد بن محمد بن الحسین است از اجلهٔ مشایخ طوس بود با ابوعثمان حیری صحبت داشته و با آن مشایخ که از طبقهٔ وی بودند و یگانهٔ مشایخ بود در طریقت خود کرامات ظاهر داشت مجرد بود و بلند حال و بزرگ همت بس از سنهٔ خمسین و ثلثمایه برفته از دنیا ○ وی گفته طوبی لمن لم یکن له وسیله الیه غیره ○ وهم وی گفته ترک الدنیا للدنیا من جمع الدنیا وهم وی گفته که الله تعالی بندهٔ خود را از معرفت خود چیزی بدهد و بآن مقدار که وی را معرفت داده بود بلا بروی گمارد تا بقوت آن معرفت آن بلا را برمی دارد ○ وهم وی گفته که دور باش از تمییز در خدمت زیرا که کسانی که ایشانرا در خدمت ممتاز کردانی ظاهر نمانده اند پس همه را خدمت کن تا مراد حاصل شود و مقصود فوت نشود

ابو عبد الله الروذباری قدس الله تعالی روحه

شکد ۳۲۴

از طبقهٔ خامسه است نام وی احمد بن عطاست شیخ شام است بصور نشستی و صور برکنار دریاست و قبر وی بصور بود و اکنون در دریاست خواهرزادهٔ ابوعلی روذباری است بزرگ بوده و صوفی در صورت قرایات مادر وی فاطمه خواهر شیخ ابوعلی روذباری پسر را گفتی هذا قرآء خاله کان صوفیاً عالم بوده بعلم قرآن و علم شریعت و علم حقیقت و حدیث داشت و وی را اخلاق و شمایل نیکو بود و موصوف بود بتعظیم فقر و دوستی درویشان و رفق کردن با ایشان در ماه ذو الحجه سنهٔ تسع و ستین و ثلثمایه برفته از دنیا و وی را کتابهاست در آداب فقر ○ شیخ الاسلام گفت که ابوعبدالله روذباری آنست که شتر وی را در بادیه دست بر یک فرو شد گفت جل الله شتر با وی بزبان فصیح گفت جل الله ○ شیخ الاسلام گفت که من دو تن دیده ام که وی را دیده اند ○ شیخ ابوعبدالله باکو و شیخ ابوالقاسم ابوسلمه باوردی شیخ ابوعبدالله باکو

کفت

30

کفت که ابوعبدالله روذباری گفت که التصوف ترک التکلف واستعمال التظرف وحذف التشرف ○ وشیخ ابوالقاسم بوسلمه باوردی گفت که شیخ ابوعبدالله روذباری گفت که حدیث نوشتن جمل از مرد ببرد و درویشی کبر از مرد ببرد فاذا اجتمعتا فناهیک به نبلاً ○ شیخ الاسلام گفت که بوسعید مقری گفت که با شیخ ابوعبدالله روذباری باقلی می خوردم باقلی بسته دیده بیامد با جای نهادم شیخ گفت با جای منه چیزی که خود را نه بسندی که در راه درویشی می نهی که بخورد ○ شیخ الاسلام گفت که محمد شکرف گفت که در کلوخ خلاهم انصافست

ابو عبد الله بن مانک رحمه الله تعالی

شکه ۳۲۵

شیخ الاسلام گفت که ابوعبدالله مانک باذغان فارس بوده نام وی احمد بن ابرهیم مانک است شاکرد بندار ارغانی است شبلی را دیده بود عمر وی صد و اند سال بوده چون سخن گفتی دو کس بودند بر دو دست وی که آب دهان وی پاک می کردند که دندان نداشت آب اندهان وی بیرون می افتاد ○ شیخ الاسلام گفت که شیخ ابونصر قبانی پیر منست ابوعبدالله مانک را دیده بود و حدیث داشت و من بر وی حدیث خوانده ام وی گفت مرا که شیخ ابوعبدالله مانک گفت که شبلی روزی بر منبر گفت که حق جنید حاضر بود گفت که غیبت حرام است ○ شیخ الاسلام گفت که ابوسعید خراز بمصر آمد وی را گفتند ای سید قوم چرا سخن نگویی گفت ایشان از حق غایب اند ذکر حق با غایبان غیبت است ○

ابو عبد الله دونی رحمه الله تعالی

شکو ۳۲۶

وی از متاخران است بدونی بوده و وی شوری داشته است شیخ الاسلام گفت که خرقانی با من گفت که شاکرد بوعبدالله دونی با من گفت که شیخ ما مست برزیست و مست بمرد شیخ الاسلام گفت راست گفت شاکرد وی خرقانی گفت که من گفتم آن ابوبکر شبلی بود که مست

زیست ومست بمرد که من شبلی را دیدم بیش خویش که در هوا رقص می کرد
ومرا شکر می گفت ○ شیخ الاسلام گفت که ابو عبدالله دونی را بوسعید گفت که
فرجیست گفت اسم واقع فاذا تم فهو الله گفت نامی است افتاده
جون تمام شود اوست ○ شیخ الاسلام گفت که دونی قرآن فراوان خواند
وسماع آن دوست داشتی جون بآیت زکوة یا صدقه رسیدی خوش
شدی جیزی ازخود بیرون کردی یکی را گفتی بده بیرون بر وبنه وباز کرد
نامه که برسد برگیرد

٣٢٧ شکز ابو عبدالله مولی رحمه الله تعالی

وی در هراة می بوده در ایام بیر بوسعد دونی زاهد ○ روزی در مسجد جامع
هنوز بیر بوسعد نیامده بود وی در سخن آمد لختی سخن بگفت بس
گفت اگر توحید صرف می باید اینک بگفتم واگر علم لغو وکدو می باید
فردا بوسعد بیاید شما را بگوید ○ شیخ الاسلام گفت که از اول این کار
همه گویند کان یک سخن میگویند یکی باندام تر میگوید می دهد ویکی
نی اندام تر میگوید می آویزد آن جیست که ابو عبدالله مولی میگفت
کودکان از بس وی در می آمدند و می گفتند بوعبدالله مولی میگفت
ای دوست عبدالله بگذار مولی می گوی ○ شیخ الاسلام گفت که
بوعبدالله مولی این کار را در یک سخن آورده وآن آنست که
وقتی گرسنه بود ویرا آرزوی آن شد که دو نان گرم بود ودوشاب
که بخورد دران گرسنگی در مسجد جامع بخفت یکی از مریدان وی آنجا
ویرا خفته دید بر سجاده ودست در زیر سر کرده با خود گفت شاید
که وی گرسنه بود ببازار رفت ودو نان گرم بستد وپارهٔ دوشاب
دران میان کرد وبیاورد ودر زیر سجادهٔ وی نهاد بوی نان گرم
بوی رسید بیدار شد آنرا دید که آرزو کرده بود روی باسمان کرد
وگفت آلهی کاری که ترا باید بتوانی ساخت یعنی اگر عنایت بود

کار

کار دوستان خود بی سبب وجهد می سازی ○ شیخ الاسلام گفت که از جهد
وطلب ما هیچ جیز نیاید وبهیچ جیز نرسیم مگر آنکه او را عنایتی باشد
بکسی

٣٢٨ شکح ابو عبدالله المقری رحمه الله تعالی

از طبقهٔ خامسه است نام وی محمد بن احمد بن محمد المقری است صحبت داشته
با یوسف بن الحسین وعبدالله خراز رازی ومظفر کرمانشاهی ورویم
وجریری وابن عطا وی از جوانمردان مشایخ بود وسخی ترین ایشان
بنجاه هزار دینار میراث بوی رسید ورای ضیاع وعقار از همه بیرون
آمد وبر فقرا نفقه کرد وبر وحدت وتجرید احرام حج بست با آنکه
هنوز در حداثت سن بود در سنهٔ ست وستین وثلثمایه برفته از دنیا
وی گفته الفقیر الصادق الذی یملک کل شیٔ ولا یملکه شیٔ ○ وهم وی
گفته من تعزز عن خدمة اخوانه اورثه الله سبحانه ذلا لا انفکاک
منه ابدا هر که او خدمت از یاران وبرادران دریغ دارد او را ذلی
دهند که هرگز از آن نرهد ○ وهم وی گفته که ما قبل منی احد شیأ
الا رایت له منة علی لا یمکننی القیام بواجبها ابدا ○ وهم وی گفته
که فتوت نیکخویی است با آنکه ویرا دشمن داری وبذل مال برای آن
که دل تو از وی کراهت دارد وحسن صحبت ومعاشرت با آنکه طبع تو
از وی نفرت باشد ○ وهم وی گفته که جون بصحبت عبدالله خراز
رسیدم گفتم ایها الشیخ مرا جه می فرمایی گفت بسه جیز بحرص برادای
فرایض بتمام ترین جهدی وطاقتی وحرمت داشتن جماعت
مسلمانان ومتهم داشتن خاطرهای خود مگر آنچ موافق حق باشد

٣٢٩ شکط ابو القاسم المقری رحمه الله تعالی

از طبقهٔ خامسه است نام وی جعفر بن احمد بن محمد المقری است برادر
ابو عبدالله مقری از بزرگان مشایخ خراسان بود ویگانه در وقت

خود وطریقت خود وعالی حال وشریف همت بود ٥ شیخ سلمی گوید لم نلق
احدًا من المشایخ فی سمته ووقاره وجلسته صحبت داشته بود با ابن عطا
وجُریری وابوبکر بن ابی سعدان وابوبکر ممشاد وابوعلی رودباری
در سنهٔ ثمان وسبعین وثلثمایه از دنیا برفته در نیشابور بوده ٥ وی گفته که
عارف آنست که ویرا معروف وی مشغول کرداند از آن که بخلق نگرد
بچشم رد یا قبول ٥ وهم وی گفته اوایل برکة الدخول فی التصوف ان تُصدَّق
الصّادقین فی الاخبار عن انفسهم وعن مشایخهم ٥

ابو محمد الراسبی رحمه الله تعالی ٢٣٠

از طبقهٔ خامسه است نام وی عبد الله بن محمد الراسبی البغدادی است از کبار
مشایخ بغداد است صحبت داشته با ابن عطا وجریری بشام رحلت
کرده وباز ببغداد آمده وآنجا برفته در سنهٔ سبع وستین وثلثمایه ٥ وی
گفته اعظم حجاب بینک وبین الحق اشتغالک بتدبیر نفسک واعتمادک
علی عاجز مثلک فی اسبابک ٥ وهم وی گفته الهموم عقوبات الذنوب
٥ وهم وی گفته لا یکون الصوفی صوفیًا حتی لا تقلّه ارض ولا تُظلّه
سماء ولا یکون له قبول عند الخلق ویکون مرجعه فی کل الاحوال الی الحق
تعالی ٥ روزی بنزدیک وی ذکر محبت می رفت گفت المحبة اذا ظهرت
افتضح فیها المحب واذا کُتِمت قَتَل المحبَّ کمدا وانشد

ولقد افارق باظهار الهوی ، عمدًا لیستر سِرّه اعلانه
ولربما کتم الهوی اظهاره ، ولربما فضح الهوی کتمانه
عَیّ الحبیب لدی الحبیب بلاغة ، ولربما قتل البلیغ لسانه
کم قد رأینا قاهرًا سلطانه ، للنّاس ذلّ بحبّه سلطانه

ابو عبد الله الدینوری رحمه الله تعالی ٢٣١

از طبقهٔ خامسه است نام وی محمد بن عبد الخالق الدینوری است وهو
من اجلّة المشایخ واکبرهم حالًا وافصحهم فی علوم هذه الطایفة وباز
گشت وی بصحبت فقر والتزام آداب آن ومحبت اهل آن بود سالها
در وادی القری اقامت کرد پس بدینور باز گشت وآنجا وفات کرد
چنین است در طبقات سلمی ٥ وشیخ الاسلام گفته است که وی
باخر عمر در وادی القری بمسجدی در آمد مردمان برفتند ووی را
مهمان نداشتند وچیزی خوردنی ندادند آن شب از گرسنگی مرد
روز آمدند وویرا کفن کردند ودفن کردند روز دیگر در مسجد آمدند
کفن را دیدند در محراب نهاده وکاغذی در میان کفن ودر آن نوشته
که دوستی از آن ما بشما آمد ویرا مهمان نداشتید وطعام ندادید
واز گرسنگی بکشتید کفن شما را نخواهیم ٥ شیخ الاسلام گفت که ابو عبد الله
دینوری گفته که الله تعالی خود بر فقرا سلام می کند می گوید در قرآن
فقل سلام علیکم ٥ گویند که وی سالی در کشتی بماند که باد می جست
مرقع باز می کرد ومی دوخت تا با کلامی آمد گفت نفس خود را مشغول
میکنم بیش از آن که مرا مشغول کند ٥ وی گفته که صحبت خردان با بزرگان
از جملهٔ توفیق الله تعالی است مر خردانرا واز زیرکی ایشانست و
رغبت بزرگان بصحبت خردان علامت خذلان بزرگان وحماقت
ونی خردی ایشانست ٥ وهم وی گفته مر بعض اصحاب خود را
لا یغرّنّک ما تری من هذه اللبسة الظاهرة علیهم فما زیّنوا الظواهر
الا بعد ان خرّبوا البواطن ٥ شیخ الاسلام گفت که من اصحاب
خود را عمارت باطن آموختم نه خرده ظاهر وآرایش جامه خدای
خشنود مباد از آنان که این کار کردند اما همین آرایش جامه ومرقع
ومیان بند وسجاده وکنف ومانند آن کردند ومعانی وصفای
باطن نه تا مرکه بدید بندارد که این کار همه آنست وبس وآن کسان

که خداوندان معانی و باطن نیکو و زندکانی اندخود دل آن ندارند و طاقت
آن نیارند که ورای او بچیز دیکر مشغول باشند ○ وهم وی کفته که در بعض
سفرهای خود لنکی دیدم که بیک پای بر می جست کفتم ترا سفرچه ضرورت
که آلت آن نداری کفت تو مسلمانی کفتم آری کفت آن آیت را بخوان که
وحملناهم فی البر والبحر چون حامل و بردارنده وی است می شاید که بی
آلت بردارد ○ کسی بروی درآمد و کفت کیف اصبحت این بیت بخواند
اذا اللیل البسنی ثوبه ، تقلب فیه فتی موجع ○

ابو الحسین السیروانی الصغیر قدس سره

از طبقهٔ سادسه است نام وی علی بن جعفر بن داود است از سیروان
مغرب بوده شاکرد سیروانی کبیر است صاحب خواص بمصر بوده و بمکه
مجاورت کرده و آنجا برفته از دنیا شاکرد معاذ مصری است و ابوبکر
موازینی و جنید و شبلی و ابو الخیر تیناتی و کتانی و ابوعلی کاتب
و ابوبکر مصری و غیر ایشان را از مشایخ وقت دیده بود شیخ حرم بود
در وقت خویش و یکانهٔ مشایخ در روزکار خود ○ شیخ سلمی ویرا در تاریخ
صوفیان ذکر کرده و کفته که عمر وی صد و بیست و چهار سال بکشید
و با آخر عمر مقعد شد هرکاه که مؤذن قد قامت کردی وی بر پای خاستی
وچون نماز بکردی باز مقعد شدی ○ و در حال سماع نیز همچنان بود
و شیخ عمو و شیخ عباس فخری که در بدیدار وی ○ و حج کردندی که فخر
نکردندی که الا فا ایشان فرض بود بآن پیر ○ از وی پرسیدند که تصوف
چیست کفت الافراد و الانفراد یکانه داشتن همت و یکانه زیستن از خلق
○ وی کفته الصوفیة مع الواردات لا مع الاوراد ○ شیخ الاسلام کفت
که فتح حاجی کفت که وی کفت صوفی از مقامات و احوال برکذشته است
آن همه زیر قدم وی است ○ وهمه در حال وی جمع ○ شیخ الاسلام

کفت

کفت که شیخ عمو کفت که شیخ سیروانی کفت آخر ما یخرج من روس
الصدیقین حب الریاسة ○ و عباس کفت که وی کفت شما را وصیت
میکنم بکسانی که شما را دوست می دارند ○ و عمو کفت که وی کفت که اکر من
پای داشتمی بخراسان آمدمی بزیارت کسی که شما را دوست می دارد
○ فتح حاجی کفت که سیروانی کفت که کس بود که بزرکان در روی می نکرند
و مقام وی می بینند و او خود نداند که هیچ چیز دارد ○ شیخ سیروانی
کفته من طلب عزا بباطل اورثه الله ذلا بحق ○ وهم وی کفته
التصوف ترک الخلق و انفراد الهمة و در عقب آن کفته الخلق
محنة ما دخلوا فی شیء الا افسدوه ○ وهم وی کفته من ترک تدبیره
عاش طیبا ○ وهم وی کفته ما آفة الناس الا الناس ○ وهم وی کفته
الفقراء هم ملوک الدنیا و الاخرة استعجلوا الراحة ○ وهم وی کفته
الفقیر ابن وقته فاذا تطلع الی وقت ثان فقد خرج من الفقر
وهم وی کفته که از جنید شنیدم که کفت هرکه بوی فاقه رسد و بروی
جامه بود افزونی که از آن بسر شود آن از بخیلی بوی رسیده بود ○
وهم وی کفته حثونا علی الطلب و هو لا یجیء بالطلب ○ وهم وی
کفته که مرتعش کفت لولعب الفقیر عشرین سنة ثم صدق ساعة لنجا
○ پس سیروانی کفت حاشاهم من اللعب انما اراد به قلة الیقین
○ وهم سیروانی کفته که از ابو الخیر تیناتی شنیدم که کفت مرا اشراف
دادند بر دوزخ بیشتر اهل آن اصحاب رکوه و مرقع دیدم پس
شیخ سیروانی کفت که مستوجب آن نشدند مکر از اندکی یقین ○

ابو الحسین بن جهضم الهمدانی قدس الله تعالی سره

از طبقهٔ سادسه است نام وی علی بن عبدالله بن الحسن بن جهضم
الهمدانی بزرک بوده شاکرد کوکبی و جعفر خلدی است شیخ حرم بوده

ویرا کتابی است معتبر مسمّی به بهجة الاسرار در ذکر حکایات و احوال
و مقامات این طایفه ○ و فی تاریخ الیافعی انه توفی فی سنة اربع عشرة
و اربعمایه ○ شیخ احمد کوفانی ویرا دیده بود ○ شیخ الاسلام گفت که
من کس نمی‌شناسم که بزیادت بو الحسین جهضم شد بمکه و حج نکرد که من
بزیادت وی آمده‌ام از بزرگی وی حج با آن نیامیخت و آن نه حج اسلام بود
○ شیخ الاسلام گفت که زیادت مشایخ و خدمت ایشان برین طایفه
فرض است ○ شیخ الاسلام گفت که عقیل بستی از بست بحج میرفت گفت
بزیارت شیخ ابو العباس شوم از وی شلواری خواهم که شلوار نداشت
چون بوی شد شیخ شلواری بوی داد و گفت در پوش و باز کرد نگذاشت
که بنشیند در هر منزلی شلواری می‌یافت نگذاشت که بحج شود ○ شیخ ابو الحسین
جهضم را پسری بود نه بهنجار و پدر از وی رنج می‌بود روزی بمیان مسجد
حرام می‌گذشت یکی با شیخ سیروانی گفت ای شیخ این پسر شیخ ابو الحسین است
چه ملامت و رنج که بر آن پیر است ازین پسر شیخ سیروانی گفت رنج از پیر است
بر پسر نه از پسر بر پیر اگر نه بزرگی پدر وی بودی کرا یاد پسر آمدی
از بزرگی پدر اوست که پسر در زبان خلق افتاده است و انگشت نمای گشته

ابو الحسین طرزی رحمه الله تعالی ٣٣٤

شیخ الاسلام گفت طرز جایی است بفارس وی بزرگ بود و بزرگی داشت
درویشانرا و اصحاب وی با ادب و صیانت بودند ○ شیخ الاسلام گفت
که ابو نصر حاجی مرا گفت که شیخ ابو الحسین طرزی را دیدم که پای تا به
درویشی برداشته بود و در سر و روی خود می‌مالید ○ شیخ الاسلام گفت
قومی بودند بکواشان با من می‌بودند خداوندان دل روشن از من در خواستند
که مارا بشیخ عبد الله طاقی بر از وی دستوری خواستم و ایشانرا بوی بردم
و گفتم می‌خواهند که ایشانرا وصیتی کنی گفت متاهلانند گفتم آری گفت

مکتبانند

مکتسبانند گفتم آری گفت سخت نیکو باشد کاری می‌کنند و اهل خود را نیکو
میدارند و شبانگاه هر کسی بهرهٔ خود از طعام بر میگیرند و با یکدیگر می‌آرند و باهم
میخورند و ساعتی می‌باشند و آنگاه پراکنده میشوند و ایشانرا دعا کرد
و برخاستیم من آن شیخ عمو را گفتم شیخ عمو گفت که اصحاب ابو عبد الله دونی
و ابو الحسین طرزی چنین میکردند تا برجای بودند ○

ابو الحسین سرکی رحمه الله تعالی ٣٣٥

وی بمکه مجاور بوده با مشایخ بهم چون شیخ سیروانی و ابو العباس سهروردی
و شیخ بو اسامه و ابو الخیر حبشی و بو سعید شیرازی ○ و شیخ محمد ساخری همه
یاران یکدیگر بودند و مشایخ ویرا تعظیم میداشتند ○ شیخ الاسلام گفت که
شیخ ابو الحسین سرکی در بادیه بود با یاران شیخ بو سعید شیرازی و شیخ بو اسامه
از هراة و شیخ محمد ساخری و جمعی دیگر که سموم خاست ابو الحسین گفت مترسید
که این کار مرا افتاده است من بروم و شما همه برهید و سیراب شوید چنان
بود وی برفت و میغ آمد و باران در ایستاد ایشان همه سیراب شدند
و سیل در آمد و ویرا بر گرفت و ببرد ○ شیخ الاسلام گفت زنده ویرا شربت
آب نداد و تشنه کشته ویرا فرا آب داد او با دوستان خود چنین کند ○ شیخ
الاسلام گفت که شیخ ابو الحسین قرین با فتی ○ روزی در مسجد حرام میان صوفیان
از درویشی سخن میرفت وی گفت چندین می‌گویید از درویشی اگر درویشی را
بر دیوار بنویسند یکی از ما آنجا نگذرد و هر کسی میگوید که درویشم قوم بشوریدند
گفتند این چیست که وی می‌گوید اکنون ما نه درویشانیم جولاهی آمده ما را
از درویشی بیرون می‌کند آنچ مشایخ بودند گفتند چنانست که وی میگوید
جنگ و غوغا بر خاست وقت عمره آمد ابو الحسین سرکی بعمره شد باز آمد
و غوغا زبگرد و جماعت هم حاضر بودند وی برخاست و فرا سر یکی میشد
و بوسه بر سر وی میداد و عذر میخواست یکی از مشایخ ویرا برادر خوانده بود

تمام

کفت سخنی حق کفتی و همینان مشایخ با تو یاد بودند اکنون آمدی وازان برکشتی
بقول سفیهی جند کفت من ازان برنکشتم اما من هرکاه بعمره شدمی در راه جند آیتی
قرآن بخواندمی و ورد بسیار امروز در راه با خود می کفتم که او جنین کفت من
جنین کویم آن دیکر جنین کفت من جنین کویم همه راه در خصومت بودم اکنون
آمدم خود را و دل خود را باز رهانیدم ایشان خواه برحق باشند و خواه بر باطل
من دل خود را دو اکردم یعنی فارغ ساختم فراغت دل از خصومت بیهوده دور
شود کسی را که دلی باشد

شیخ محمد ساخری رحمه الله تعالی

شلو ۲۳۶

ه شیخ الاسلام کفت که شیخ محمد ساخری آنست که بسر قبر مصطفی صلی الله علیه وسلم
آمد و کفت که مهمان تو آمده ام یا رسول الله یا آنست که مرا سیر کنی یا این قندیلها
درهم شکنم یکی بوی آمد و ویرا خواند و خرما و خوردنی ساخته بود وی را
سیر کرد و کفت جه کفته بودی رسول خدای را صلی الله علیه وسلم وی خندید
بکفت آنج کفته بود کفت تو از کجا می کویی کفت خفته بودم مصطفی را صلی الله
علیه وسلم بخواب دیدم کفت مرا مهمانی است بس برخوی ویرا بخانه بر و سیر
کن و ویرا بکوی که جای بدل کن که اینجا جای آرزو نیست ه

شیخ احمد جوالکر رحمه الله تعالی

شلز ۲۳۷

ه شیخ الاسلام کفت که وی نیز از یاران ایشانست در صحبت یکدیکر بوده اند
از فرغانه بود و در حرم مجاور ه شیخ الاسلام کفت که شیخ عمو کفت که وقتی
بمکه تنکی افتاده بود از صوفیان قومی متاهل شدند زن خواستند و ولیمها
میدادند تا حال فراخ ترکشت و بر معلوم افتادند شیخ جوالکر هم زن
خواست جون شب کذشت روز دیکر بطیبت با صوفیان کفت نه بحل اید
از جانب من که این کار جنان خوش نبود و جندین کارها با من نکفتید.
ه شیخ الاسلام کفت که شیخ احمد جوالکر تنها نان خوردی کفت برای آنکه
روزی با پیرهم کاسه بودم پارهٔ کوشت برداشتم بسنبنا مد با جای نهادم

وی بانک برمن زد کفت جیزی که خود را نه بسندی جرا دیکری را بسند
کردمی نه ازان وقت باز تنها طعام می خورم تا باادب شوم ه شیخ
عمو کفت که پس ازان ویرا بخراسان دیدم هم تنها می خورد ه

ابو الحسین حدّاد هروی رحمه الله تعالی

شلح ۲۳۸

شیخ الاسلام کفت که وی بزرک بوده درویش مجرد ظریف از ظرفای
صوفیان وی هم بمکه مجاور بوده با مشایخ و از مکه بشیخ ابو العباس
قصاب آمد و بپرسید که جوانمردی جیست وی جواب داد که بکویم
ای ابو الحسین جوانمردی آن بود که هرجه بر یاران سرد نکنی بر هوای
دل و همانا که شیخ ابو الحسین بجهة اشتغال ببعض کارهای خود یاران را
انتظار داده بوده است و هر جه برایشان سرد کرده ه شیخ الاسلام
کفت که در جعبهٔ من از شیخ احمد کوفانی یک حکایت است که جیزی ارزد
کفت که ابو الحسین در آخر عمر در استراباد می بود یکی با وی کفت
که آن شبی که ترا میزبانی نبود بخانهٔ من آی کفت این خود کاه کاه
می بود و آن مرا برای خود می باید ه و هم احمد کفته است که
ابو الحسین باخر عمر از بعض احوال صوفیان رسمی اظهار ملالت کرد
و کفت مرا برک آن نمی بود از انم ملال کرفت مرا بیش خود بیر پس
ازان دعا سه روز بزیست ه روز جهارم بجوار حق بپیوست

ابو المظفر ترمذی رحمه الله تعالی

شلط ۲۳۹

از طبقهٔ سادسه است نام وی حبال بن احمدست امام بوده و زاهد
و حنبلی مذهب بترمذ مذکری کردی شیخ وقت خویش است و خضر
علیه السلام در مجلس وی می بودی که وی سخن میکفتی شاکرد محمد
حامد و اشکردی است شاکرد ابوبکر وراق و پیر پیر شیخ الاسلام
و ویرا سخن بسیار است و حکایات نیکو در معاملت و زهد و ورع

وتقوی ○ شیخ الاسلام گفت که ابوالمظفر ترمذی واستاد وی محمد بن حامد
واستاد وی ابوبکر وراق ترمذی مگس ازخود باز نمی کردند ○ بوبکر وراق
گوید تا مسلمانی نشسته باشد مگس ازخود باز مکن که از تو برخیزد بروی نشیند
معلوم می شود که آن وقت مگس باز نمی کردند که کسی بودی وگویند کا مهما
بکوشیدندی هیچ مگس ندیدندی بروی نشسته الله تعالی شغل ایشا نرا
کفایت کرده بود با آن زینت نیکو

٣٤٠ امیرچه سفال فروش رحمه الله تعالی

شیخ الاسلام گفت که پدر من گفت که امیرچه سفال فروش کزدم از دکان
برداشتی وبباره بردی وآنجا بگذاشتی ○ شیخ الاسلام گفت که پدر من
همچنین هیچ جانور نکشتی این مذهب ابدال است وایشان از ابدال بودند
واهل کرامات ○ مردی را وقت خوش گشت فرشته خودرا دید وبرا گفت
چه باید کرد تا مرد شما را ببیند گفت هیچ جانور نباید آزرد آن مرد هیچ جانور
نمی آزرد فرشته می دید روزی مورچه ویرا بگزید چیزی بروی زد مورچه
بیفتاد پس ازان هرگز فرشته ندید ○ شیخ الاسلام گفت که وقتی میرچه
سفال فروش بر در دکان بود یکی پیش وی نشسته بود عجوزی آمد وگفت
هین ای زراق فلان کس برفت بجنازه نمی آیی برفت امیرچه بپیشان
دکان در رفت ساعتی گذشت بیرون نیامد آن مرد بدکان در رفت
ویرا ندید بعد ازان میرچه بیرون آمد گفت کجا بودی گفت در پیشان
دکان گفت من در آمدم ترا ندیدم گفت آن عجوزرا دیدی که اینجا آمد
وگفت فلان کس برفت بیمن کسی برفته بود برفتم وبروی نماز کردم
وباز آمدم پارهٔ جزع یمانی داشت گفت این در راه افتاده بود
خواهی ○ امیرچه سفال فروش گفته که وقتی به بلخ می گذشتم در هوا قبه
بسته بودند بر قبه حنیا گری چیزی میزد واین بیت می خواند ○
همچون علم شیری پر کرده ز باد ○ گفتی عشقم وسیم نتوانی داد

من انرا یاد گرفتم ○ وقتی یکی بوی رسید گفت این قرابها که می فروشی
می دانی که چه میکنند وی گفت تو پس آن برو ببین که چه می کنند ○ شیخ الاسلام
پسر ویرا دیده بود

٣٤١ شریف حمزهٔ عقیلی رحمه الله تعالی

هروی بوده وببلخ مقیم گشته صاحب کرامات ومقامات وصحبت دار
خضر بود علیه السلام ومستجاب الدعوه وپیر پیر شیخ الاسلام است ویاران
داشت همه بزرگان وخداوندان کرامات چون پیر فارسی وعبد الملک
اسکاف وابوالقاسم حنانه وحسن طبری وعارف عیار وپدر شیخ الاسلام
ابو منصور محمد بن علی الانصاری رحمهم الله تعالی ○ شیخ الاسلام گفت
که پدر من گفت که ابوالمظفر ترمذی گفت هر که بجای تو نیکویی کرد ترا بستهٔ
خود کرد وهر که با تو جفا کرد ترا رستهٔ خود کرد رسته به از بسته ○ شیخ الاسلام
گفت که در آسمان وزمین از هر که رسته باشی سود کنی پیری حکایت کرد
مرا از پیری دیگر که محمد عبد الله گازر را بابتدای ارادت بایست سفر
خاست بنشابور رفت روزی در مسجدی بود پیری در آمد بابها گفت
کجا میروی گفت بسفر گفت معلومی داری گفت نی گفت پس چگونه کنی
گفت ضرورت شود بخواهم گفت کرا دوستر داری آنرا که ترا چیزی دهد
یا آنرا که ندهد گفت آنرا که چیزی دهد گفت هنوز نارسیده آنرا دوستتر
باید داشت که ترا چیزی ندهد آن که ترا چیزی دهد ترا از و نخود
میخواند یعنی دل تو بوی می گراید وانکه ترا چیزی ندهد ترا با وی فرستد
پس نه این را ازان دوستر باید داشت که ترا ازخود با وراه می نماید
گفت باز کردم تا خودرا باین راست کنم پای افزار در پای کرد وآمد
بهری وپس ازان بود آنجا بوده وهم ان پیر حکایت کرد که پیری
گفت بنشابور که پیر معمر قهندزی اینجا آمد گفت گرد جهان بگشتم

نرسته دیدم و نه خود رستم **عارف عیّار رحمه الله تعالی** شمب ٣٤٢
بلخ بوده از اصحاب شریف عقیلی است نام وی منصور است وی روزی گفته
که می گویند علی رضی الله تعالی عنه در خیبر برکند اگر باری الله یمن دهند
و مشاهدهٔ مصطفی صلی الله علیه وسلم و ذو الفقار اگر من کوه قاف بشکنم بر من
تاوان باشد ٥ شیخ الاسلام گفت که این نه نقص است در علی که این کواهی ست
علی را بآن سجیز **ابو الحسین سالبه بن ابرهیم رحمه الله تعالی** شمج ٣٤٣
ویرا شیخ الشیوخ می خواندند شیراز بوده بزرگ و یگانهٔ روزگار خود بیر عباس
هروی است و مشایخ جهان بخانقاه وی آمدندی از اصحاب شیخ ابو مسلم
نسوی است در شیراز خانقاهی داشت سی سال بخدمت فقرا مشغول بود
و اطعام صادر و وارد کرد و جمعی کثیر از علما و صلحا مجاور خانقاه وی گشته
بودند توفی سنه ثلث و سبعین و اربعمایه ودفن فی خانقاهه چون شیخ
محتضر شد خادم خود شیخ عبد الله بن عبد الرحمن را فرستاد تا ترتیب
کفن وی بکند وی ببازار رفت و دو کفن خرید و تجهیز دو میت کرد چون
باز آمد شیخ رفته بود شیخ را در بر گرفت و الله گفت و جان بداد ویرا در پهلوی
شیخ دفن کردند ٧ **شیخ عمران ثلثی رحمه الله تعالی** شمد ٣٤٤
ثلث دهی است نزدیک بمصر وی آنجایی بوده ٥ شیخ الاسلام گفت که طریق
ابراهیم علیه السلام آن بود که بی مهمان چیزی نخوردی خانهٔ اورا ابو الضیفان
می خواندند و شیخ عمو گفت که نهاوندی دیگ نپختی تا مهمان نبودی ٥ و شیخ
عباس فقیر هروی گفت که عمران ثلثی چیزی نخوردی بروزی مهمان
چون مهمان رسیدی با وی بخوردی و چون نرسیدی روزه داشتی
روزی بگاه کسی نرسیده بود نیت روزه کرده بود روز نزدیک
نماز شام رسیده بود ناگاه مهمان در رسید ویرا بحدیث می داشت

تا روزهٔ

تا روزهٔ وی تمام شود که شب نزدیک بود آن شب حق تعالی را بخواب
دید که ویرا گفت عمران تو با ما عادتی داشتی نیکو ما با تو سنتی داشتیم
نیکو تو عادت خود بدل کردی ما نیز سنت خود بدل کردیم بیدار شد
رنجه و اندیشه مند دیر برنیامد که والی مصر بده ثلث که ملک عمران بود
عاملی فرستاد تا حساب وی کند و آن عامل ترسا بود بر وی زور کرد
ویرا از آنجا بتابستی گریخته ٥ شیخ الاسلام گفت که شیخ عباس فقیر گفت
مرا که بشیراز بودم بیش شیخ ابو الحسین سالبه در خانقاه که یکی در آمد
ما نشناختیم که وی کیست ٥ شیخ ابو الحسین در وی نگریست و گفت عمران
تویی گفت بلی شیخ برخاست و ویرا استقبال کرد و در برگرفت و بجا
برد و بنشاند بخنده دید که در چشم وی میرفت شیخ گفت این چیست
که در چشم تو می رود گفت و فی شیء و در چشم من چیزیست از آن بیخبر
بود عباس گفت که شیخ مرا گفت که هروی زود ویرا بگرمابه بر بگرمابه
بردم شیخ جامهٔ تن خویش بیرون کرد و بگرمابه فرستاد چون
بیرون آمد جامهٔ شیخ در وی پوشیدیم و بخانقاه آمدیم آن شب دعوتی
ساختند بشکوه که شیخ ابو الحسین بخانهٔ وی بسیار بوده بود که
هرسال همه مشایخ یکبار بخانه وی آمدندی بمصر بآن ده ثلث
و وی دعوت کردی ٥ شیخ گفت باری یکچند بنزدیک من باشد
تا بعضی از آن خدمتها که وی کرده قیام نمایم دیگر روز بامداد عمران
پای افزار خواست ٥ شیخ گفت میروی گفت آری شیخ رنجه شد گفت
روزی چند اینجا بنشین تا برآسایی گفت می روم که نخواهم که من مرده
معاتبم مبادا که مرا در تنعم بدینند نه بسندند بروم سر بمحنت خود
باز نهم تا خود چه شود ٥ شیخ عباس گفت که پس از آن ویرا در مصر
یافتند در ویرانهٔ مرده و موش یک گوش وی بخورده ٥

بخنده یعنی جانوری از حشرات الارض عفی عنه

تغیر وی فی شیء یعنی شی است عفی عنه

اذا ستغراق که داشته نداسته که چیزی فی بچشم وی افتاده عفی عنه

ابو الحسین مروالرودی رحمه الله تعالی ۳۴۵ شصه

وی شبلی را دیده بود و گفته که شبلی را پرسیدند که اکرم الاکرمین که بود گفت آن بود که وقتی گناه کسی را آمرزیده بود هرگز کسی را بآن گناه عذاب نکند که این آن گناه است که من فلان دوست و بنده را بیامرزیده ام ○ شیخ الاسلام گفت که فردا شادروان کرم بازگسترد که گناه اولین و آخرین گم کرد د

ابو حامد دوستان رحمه الله تعالی ۳۴۶ شصو

وی بمرو بوده ○ شیخ الاسلام گفت که من یک تن دیده ام که ویرا دیده احمد چشتی و وقتی دیگر گفت که احمد چشتی گفت که ابو سعید مالینی گفت و این درست است که بو سعید مالینی ابو حامد را دیده بود ○ از وی پرسیدند که متی تسقط الحشمة قال اذا قدمت الصحبة سقطت الحشمة ○ شیخ الاسلام گفت که حشمت چیزیست میان هیبت و وحشت چون صحبت قدیم شود وحشت برخیزد هیبت بماند ○ و شیخ الاسلام ابو سعید مالینی را دیده بود اما نشناخته بود که طفل بود و کسی تعریف نکرد همانا که آن یک تن را که دیده بود که بو حامد را دیده بود ویرا می گفت ○ شیخ الاسلام گفت که احمد چشتی گفت که بو حامد دوستان در مرو بر در دکانی نشسته بود سقایی آب بوی داد ساعتی آب در دست نگاه داشت سقا گفت ای شیخ چرا نمی خوری گفت مگسی آب می خورد صبر میکنم تا وی آب بخورد که دوستان او بزحمت چیزی نخورند ○ شیخ الاسلام گفت که بزحمت خوردن آن بود که چیزی می خوری و بر دیگری ایثار نمیکنی ایثار ظاهر تا وی طیره می بود و آنکه از وی بیشتر خوری آن خود شره بود یا ایثار بنهان کن یا میانه خور ○ و در شرح تعرف مذکورست که تعظیم حق سبحانه بر ابو حامد دوستان چنان غالب شده بود که چون بنماز ایستادی و گفتی الله بیش از آن که اکبر گفتی بیهوش شدی

و بیغنادی سالها عمر وی برین گذشت و هم برین وفات کرد ○ و گویند که هرگز بخود جامه نپوشیدی بلکه مریدان وی جامه در وی پوشیدندی و اگر کسی را بآن حاجت بودی فرصت نگاه داشتی چون پیش وی کسی نبودی جامه از وی برکشیدی و بوشانندی و کشنده را نگفتی که چرا چنین می کنی ○ ابو حامد دوستان با رفیقی میرفت در راهی آن رفیق گفت مرا اینجا کسی است تو اینجا باش تا در شوم و صله رحم بجای آرم وی در شد و ابو حامد بنشست آن مرد آن شب بیرون نیامد و برفی عظیم آمد دیگر روز آن مرد بیرون آمد ابو حامد در میان برف می جنبید و برف از وی می ریخت آن مرد گفت تو هنوز اینجایی گفت نگفته بودی که اینجا باش دوستان وفای دوستان بجای آرند ○

باب فرغانی رحمه الله تعالی ۳۴۷ شصز

نام وی عمرست بفرغانه بود و درویشان آن دیار مشایخ بزرگ را باب خوانند مردی صاحب کرامات ظاهر بود و صاحب کتاب کشف المحجوب گفته است که وی از اوتاد الارض بود ○ شیخ الاسلام گفته که شیخ عمو ویرا دیده بود وی گوید که روزی پیش وی نشسته بودم یکی در آمد و گفت دعایی بکن که سرکب باز آمد و سرکب امیری بود که بجنگ آمدی و باب برکنار آتشدان نشسته بود و چوب در پای او آفتابه آنجا نهاده بود پای بر آفتابه زد و گفت افکندمش سرکب فی الحال بر در شهر سرنگون از اسب بیفتاد و گردنش بشکست ○ و هم شیخ عمو گوید که یکی در آمد و گفت ای باب دعا کن تا باران آید دعا کرد باران در ایستاد دیگر هفته همان مرد آمد گفت دعا کن تا باران ایستد که همه خان و مان فرو آمد دعا کرد باران باز ایستاد ○ و صاحب کشف المحجوب گوید که باب را عجوزه بود فاطمه نام چون قصد زیارت باب کردم و نزدیک وی

رسیدم گفت بچه آمدی گفتم تا شیخ را بینم بصورت و وی بمن نظری کند
بشفقت گفت ای پسر من خود از فلان روز ترا می بینم و تا از منت
غایب نکرداند می خواهمت دید روز را حساب کردم آن روز ابتداء توبه
من بود پس گفت ای پسر سپردن مسافت کار کودکانست پس ازین
زیارت بهمت کن که شخص کرا، آن نکند که زیارت وی کنند و اندر حضور
اشباح هیچ چیز نبستست پس گفت ای فاطمه آنچه داری بیار تا این
درویش بخورد طبق انگور تازه بیاورد و وقت آن نبود و بران رطبی چند
و بفرغانه رطب ممکن نبود ابو منصور معمر بن احمد الاصفهانی رحمه الله تعالی شیخ ۳۴۸
شیخ الاسلام گفت وی شیخ صفاهان بود و بزرگ و امام عالم بعلوم
ظاهر و علوم حقایق یگانهٔ مشایخ در وقت خود حنبلی مذهب بود
شیخ احمد کوفانی ویرا دیده بود ویرا گفتم که از وی هیچ سخن یاد
داری گفت روزی در میان سخن می گفت که الفقیر عزیز ویرا گفتم تمام بود
ازبری یک سخن ابو نصر سراج قدس الله تعالی سره شط ۳۴۹
ویرا طاوس الفقرا گویند در فنون علم کامل بود و در ریاضت و معاملات
شانی عظیم داشت صاحب کتاب لمع است و ویرا تصانیف بسیارست
ورای آن در علم طریقت و حقیقت و مسکن وی طوس بوده است و قبر وی
آنجاست و مرید ابو محمد مرتعش است و سری سقطی و سهل تستری را دیده
بود گویند که ماه رمضان ببغداد رسید در مسجد شونیزیه ویرا خلوتخانه
دادند و امامت درویشان بوی تفویض نمودند تا عید امامت کرد
و در تراویح پنج ختم کرد هر شب خادم قرصی بخانهٔ وی آوردی چون روز
عید شد برفت خادم نگاه کرد قرصها هم برجای بود وقتی شب
زمستان بود و در آتشدان آتش می سوخت در معارف سخنی میرفت
شیخ را حالی پدید آمد روی با تشدان نهاد و در میان آتش جزایرا

الناس فی حفظ الاداب علی ثلث طبقات الطبقة الاولی اهل الدنیا وادبهم فی البلاغة والفصاحة وحفظ العلوم ...

سجده آورد و روی ویرا از آتش آسیبی نرسید شیخ را ازان سوال کردند
گفت کسی که بر درگاه او آب روی خود ریخته بود آتش روی وی نتواند
سوخت از وی آرند که گفت هر جنازه که بپیش خاک من بگذرانند
مغفور بود و بحکم این بشارت اهل طوس جنازها را بپیش خاک وی
آوردندی و زمانی بداشتندی انگاه ببردندی
شیخ ابو الفضل بن الحسن السرخسی رحمه الله تعالی شیخ ۳۵۰
نام وی محمد بن الحسن است وی مرید ابو نصر سراج است و پیر شیخ ابو سعید
ابو الخیر هرگاه شیخ ابو سعید را قبضی بودی قصد خاک پیر ابو الفضل
کردی خواجه ابو طاهر فرزند شیخ ابو سعید گوید که روزی شیخ ما را
قبضی رسید در میان مجلس گریان شد و همه جمع گریان شدند گفت
هرگاه ما را قبضی بودی روی سوی خاک پیر ابو الفضل کردیمی ببسط
بدل شدی ستور زین کنید در وقت برنشست و جملهٔ اصحاب با وی
برفتند چون بصحرا رسیدند شیخ گشاده گشت و وقت را صفت بدل
شد درویشان بنعره و بزیاد برآمدند و شیخ را از هر معنی سخن میرفت
چون بسرخس رسید از راه بسر خاک پیر شد و از قوال این بیت درخواست

معدن شادیست این معدن جود و کرم
قبلهٔ ما روی یار قبلهٔ هر کس حرم

و شیخ را دست گرفته بودند و گرد آن خاک طواف می کرد و نعره میزد
و درویشان سر و پای برهنه در خاک می غلطیدند چون آرامی پدید آمد
شیخ گفت این روز را تاریخ سازید که بهتر ازین روز نه بینید بعد
ازان هر مرید را که اندیشهٔ حج بودی شیخ ویرا بسر خاک پیر ابو الفضل
فرستادی و گفتی آن خاک را زیارت کن و هفت بار گرد آن خاک
طواف کن تا مقصود حاصل شود صاحب کتاب کشف المحجوب

بزرگی را نام برد و می گوید که بسرخس از وی شنیدم که گفت کودک بودم
و بمحلتی رفته بودم بطلب برگ توت از برای کرم پیله و بر درختی شده
بودم کرمکاهی و شاخهای آن درخت می زدم شیخ ابو الفضل بران
کوی گذشت و مرا ندید هیچ شک نکردم که از خود غایب بود بر حکم
انبساط سر بر آورد و گفت بارخدایا یکسال بیش است که مرا دانگی
نداده که موی خود بتراشم با دوستان چنین کنند گفت در حال همه
اوراق و اغصان و اصول درختان زرین دیدم آنگاه گفت عجب کاری
که گشایش دل را با تو سخنی نتوان گفت ٥ و هم صاحب کشف المحجوب
گوید که روزی لقمان بنزدیک ابو الفضل حسن آمد وی را دید جزوی
اندر دست گفت یا ابا الفضل اندرین جزو چه می خواهی گفت همان
که تو اندر ترک آن گفت پس این خلاف چراست گفت خلاف تو
می بینی که از من می پرسی که چه می خواهی از مستی هشیار شو و از هشیاری
بیدار گرد تا خلاف برخیزد و بدانی که من و تو چه می طلبیم ٥ شیخ
ابو الفضل حسن سرخسی وقتی از هوا در آمد و بر درختی نشست پای آن
بدید شیخ ابو الفضل گفت چه می نگری این ترا می باید گفت می باید
گفت از آن نمی یابی که می باید یعنی که من طلب نکرده ام ٥ شیخ ابو سعید
گوید قدس الله تعالی سره که پیر ابو الفضل در می گذشت گفتند
ایها الشیخ ترا کجا دفن کنیم جواب نداد گفتند بفلان گورستان
بر بیت گفت الله الله مرا آنجا نبرید گفتند چرا گفت برای آنکه
آنجا خواجگانند و امامانند و بزرگانند ما باری کیستیم گفتند پس
کجا دفن کنیم گفت بسر تل مرا در گور کنید که آنجا مقامرانند و گناه
کارانند و خراباتیانند و دوال بازانند مرا آنجا در گور کنید
که درخورد ما ایشانند و طاقت آن دیگران نداریم ما با این گناه

کاران

گناه کاران می زییم که ایشان برحمت او نزدیکتر باشند ٥ و هم شیخ ابو سعید
فرموده سمعت الشیخ ابا الفضل محمد بن الحسن شیخ وقته بسرخس
یقول الماضی لا یذکر و المستقبل لا ینتظر ما فی الوقت یعتبر ٥ و هذا صفة
العبودیة ثم قال حقیقة العبودیة شیئان الافتقار الی الله تعالی و هذا
من اجل العبودیة و حسن القدوة برسول الله صلی الله علیه و سلم
و هو الذی لیس للنفس فیه نصیب و لا راحة ٥ چون شیخ ابو الفضل از دنیا
برفت یاران وی مرقع بیگانه در وی پوشیدند دیگر روز در مسجد
نشسته بودند کسی در مسجد باز کرد و مرقع را در مسجد انداخت و گفت
این مرقع بیگانه شما را نخواهم و برفت **خالوی نیسابوری رحمه الله تعالی**
٣٥١ شنا نام وی احمد است بسرخس بوده و بسرخس برفته بزرگ بوده با ولایات
ظاهر و کرامات بسیار وی را مریدی بوده محمد بن حسن نام همه
دنیایی خود بروی باشیده بود ٥ شیخ الاسلام گفت پیر را یک مرید
تمام بود سخن را یک گوش تمام بوده تا همه جهان روشن شود یک صبح
تمام بود خالوی نیسابوری فراوان با محمد حسن گفتی آنچ فرا من
می دهند تازه فرا تو می دهم تازه ٥ شیخ الاسلام گفت محقق آن بود که
سخن تازه فرا وی می دهند و وی تازه فرا مریدان می دهد ٥ و وقتی
که خالو از دنیا میرفت کار سازی کفن وی می کردند گفت من کفن
شما را نخواهم که او خود مرا در کنار عنایت گرفت و جان بداد

شیخ ابو العباس القصاب الآملی قدس الله تعالی سره

٣٥٢ شنب نام وی احمد بن محمد بن عبد الکریم است شیخ آمل و طبرستان بود
مرید محمد بن عبد الله الطبری است و وی مرید ابو محمد جریری
صاحب کرامات عظیم و فراست تیز بود و قبله و غوث زمان خویش
بود تا زنده بود رحلت بوی بود و وی گفته این بازار که ما با خر

بود

با خرقانی افتد پس از وی بخرقانی افتاد وی را گفتند که شیخ سلمی طبقات
کرده مشایخ را گفت نام من در آن میان نیاورده گفتند نه گفت هیچ
نکرده وی امی بوده اما کلام و نکتهای عالی داشته یکی از ائمهٔ طبرستان
گفته که از افضال خدای تعالی یکی آنست که کسی را بی تعلیم و تعلّم چنان
کرداند که چون ما را در اصول دین و دقایق توحید چیزی مشکل شود
از وی بپرسیم و آن ابو العباس قصابست ٥ شیخ الاسلام گفت که وی
در ایام من بوده است همواره با شیخ عمو می گفتم که می خواهم سه پیر را
زیارت کنم ٥ شیخ ابو العباس را بآمل و شیخ احمد نصر را بنشابور و شیخ
ابو علی سیاه را بمرو ٥ وی گفت که من نهاد نخواهم رفت ترا با خود
ببرم او خود بمرد و روزی بنود لیکن بوسته کسی می آمدی از نزدیک
وی بخانقاه شیخ عمو و من احوال وی و سخن وی می پرسیدم هیچ کس را
احوال و سخن وی چنان معلوم نیست که مرا وی گفته که وقت کیاست
شیخ احمد کوفانی گفت که وی همه شب فریاد می کردی و سخن
می گفتی با آخر گفتی ما بکی شیء ما بکی شیء لیس کمثله شیء یعنی باقی شیء
شیخ الاسلام گفت که من دو تن دیده ام که از وی سخن بتمام باز
توانستندی گفت یکی شیخ ابو علی کازر حکایت آن جوان و سگ
که دید که گفتند کار بنماینده است نه بیننده وی گفته ازو و دیگر
شیخ محمد قصاب آملی شاگرد وی ٥ شیخ الاسلام گفت که ابو الفارس
کرمانشاهی کس فرستاد بشیخ ابو العباس که اینجا قحط افتاده است
دعا کن شیخ سینی فرستاد آنجا باران آمد و قحط برخاست
شیخ ابو العباس نماز بسیار کردی وقتی نماز می کرد یکی از درویشان
درزیی می کرد جامه می دوخت همانا بتکلف می دوخت هر زمانی
که شیخ سلام نماز باز دادی او را دیدی هر درزی که راست نیامده

بودی

بودی باز میکردی ٥ شیخ گفت آن تی صنمی تی صنمی یعنی آن بت تست
بت تست که آنرا می پرستی ٥ شیخ ابو سعید ابو الخیر گوید قدس الله تعالی
سره که شخصی بنزدیک شیخ ابو العباس درآمد و از وی طلب کرامات
کرد شیخ ابو العباس گفت نمی بینی چیست که آن نه از کرامات تست
پسر قصابی بود از پدر قصابی آموخته چیزی با و نمودند و او را
بربودند و ببغداد تاختند پیش شبلی و از بغداد بمکه تاخت از مکه
بمدینه تاخت از مدینه به بیت المقدس تاخت به بیت المقدس
خضر را باو نمودند و در دل خضر افکند تا وی را قبول کرد و صحبت افتاد
و اینجا باز آورد و عالمی را روی بوی نهاد تا از خراباتها می آیند
و از ظلمها بیزار می شوند و توبه می کنند و نعمتها فدا می کنند و از
اطراف عالم سوختگان می آیند و از ما او را می جویند کرامات
بیش ازین بود آن مرد گفت ای شیخ کراماتی باید که به بینیم شیخ
گفت نیک ببین نه کرم اوست که پسر بزکشی در صدر بزرگان نشیند
و بزمین فرو نشود و این دیوار بروی نیفتد و این خانه بسر وی
فرو نیاید بی ملک و ملک و ولایت دارد بی آلت و کسب روزی خورد
و خلق را خوراند این نه کرامات ست ٥ و هم شیخ ابو سعید گفته که
ما در آمل بودیم که مردی از مصر بیامد که حدیث شیخ ابو العباس
شنیده بود و وی خدای نادانی بود از مصر بآمل آمده بود تا صوفی
گری کند و شیخ را از جای ببرد چون در آمد سلام نگفت و پای
افزار بیرون نکرد و در طهارت جای شد کوزها بود که بآن
دست و روی شستندی بر می گرفت و می شکست تا هیچ نماند
گفت شیخ خود را بگویید تا کلا آرد و ایشان کوزه را کلا گویند ٥ با شیخ
گفتند گفت دیگر کلا بیرید گفتند هر چه اینجا بود هم بشکست گفت

کلا بکاف عربی عنه

آمد

از بازار بیاورید دیر می آوردند آن غافل از طهارت جای بیرون
و گفت چرا کلا نیارید اگر کلا ندارید شیخ را بگوئید تا بیاید وریش
خود را فرامن دهد تا بدان استنجا کنم شیخ این سخن بشنید از جای
بجست و محاسنی دراز داشت و سفید بر دو دست خود نهاد و میرفت
و میگفت کار قصاب پسری بدانجا رسید که ریش او استنجا را شاید
آن غافل بشکست و در پای شیخ افتاد و گفت ای شیخ از نو مسلمان
می شوم ○ روزی کودکی اشتری را زمام گرفته بود با بار گران و در بازار
آمل می کشید گل بود پای اشتر از جای بشد و بیفتاد و خرد بشکست
مردمان قصد آن کردند که آن بار از وی فرو گیرند شیخ از آنجا می گذشت
گفت اینجا چه بوده است حال را باز گفتند زمام شتر را بگرفت
و روی سوی آسمان کرد و گفت این اشتر را درست کن و اگر درست
نخواهی کرد چرا دل قصابی بگریستن این کودک بسوختی در حال اشتر
برخاست و در رفتن آمد ○ وی گفته که همه عالم را اگر خواهند
یا نه با خداوند خوی باید کرد و الا در رنج باشند زیرا که چون خوی
با وی کنی در بلا مبلی بینی بلا بر تو بلا نیاید و رنج دل نکردی که
خداوند تعالی برضا و سخط ما تقدیر خود را متغیر نکند پس رضا
بحکم موجب راحتست هر که با وی خوی کند دلش براحت شود
و هر که از وی اعراض کند بورود قضا رنج دل کرد د ○

شیخ احمد نصر رحمه الله تعالی

شیخ ۳۵۳

وی از کبار مشایخ بوده معاصر شیخ ابو العباس قصابست و حصری را
دیده در آن وقت که شیخ ابو سعید ابو الخیر از میهنه عزیمت زیارت
و صحبت شیخ ابو العباس کرده بود شیخ احمد نصر در شهر نسا بود
در خانقاهی که بر بالای شهرست بر کنار گورستان که خاک مشایخ و

ترتبت

است
و تربت بزرگان آنجاست و استاد ابو علی دقاق آنجا خانقاهی بنا کرده
باشارت مصطفی صلی الله علیه و سلم چون شیخ ابو سعید نزدیک شهر نسا
رسید بشهر نسا در نیامد و بزیر شهر بر دیهها بگذشت و روی به بسمه
کرد می است که قبر محمد علیان آنجاست نهاد شیخ احمد نصر از صومعه
که در آن خانقاه داشت سر بیرون کرد و با جمع صوفیان که آنجا بودند گفت
هر کرا میباید که شاه باز طریقت را ببیند انک می گذرد ببسمه باید شد تا وی را آنجا
دریابد ○ احمد نصر بیست حج گزارده بود و بیشتر احرام از خراسان
بسته بود یک روز در حرم از اسرار و حقایق این طایفه چیزی در عبارت
اصحاب طامات باز گفت دویست و هشتاد تن از پیران در حرم بودند
گفتند تو این سخن چرا گفتی وی را از حرم بیرون کردند در همان ساعت
حصری از خانه خود در بغداد بیرون آمد و خادم را گفت آن جوان خراسانی
که هر سال می آید چون بیاید راه مشن ندهی چون احمد ببغداد آمد بر در خانه
حصری شد خادم گفت شیخ در فلان وقت بیرون آمد و گفت وی را بار ندهی
احمد چون آن بشنید بیهوش بیفتاد و آن چند شبانروز بر داشت آخر
روزی حصری بیرون آمد و گفت آن ترک ادب که بر تو گذشته غرامت
آنرا باید که بروم شوی و یکسال روز خوک بانی کنی و شب در آن جای
در طرسوس که کافران از مسلمانان گرفته اند و ویران کرده تا بروز نماز
کنی و نهاد که یکساعت بخسبی شاید که دلهای پیران ترا قبول کنند احمد
چون صادق بود فی الحال بآنچه شیخ فرمود قیام نمود بعد از آن بدر خانه
شیخ آمد خادم گفت زود بیا که امروز هفت بار شیخ بیرون آمده است
ناگاه شیخ بیرون آمد و گفت یا احمد و ولدی و قرة عینی وی از شادی
لبیک زد و روی بحرم نهاد پیران حرم استقبال وی کردند و گفتند یا ولداه
و قرة عیناه

شیخ ابو علی سیاه رحمه الله تعالی

شنید ۳۵٤

بطلب

وی از اکابر مشایخ مرو بوده و با ابو العباس قصاب و احمد نصر و غیرهما
ازین طایفه معاصر و با استاد ابو علی دقاق صحبت داشته بود و در ابتدا
دهقانی کردی گویند سی سال روزه داشت که کس ندانست هر روز بامداد
چون از خانه بیرون آمدی دو نان برداشتی و گفتی با شریک خود بصحرا
بخورم و در راه بدرویشان دادی و اگر در صحرا شریکان گفتندی چیزی خوری
گفتی بخانه خورده ام وی گفته در صحرا هر بیل که بزمین فرو بردمی دیگر از خاک
بر می آمدی و مرا همه نور دل بر می آمدی ٥ شیخ الاسلام گفت که مردی
ویرا گفت که هیچ کس بود که عیب خلق داند گفت بود گفت پس الله تعالی
ساتر العیوب نبود شیخ ابو علی گفت خویشتن را از من بپوش فی الحال آن
مرد بیاماسید و جامه بروی پاره شد و وی برهنه گشت پیش شیخ تضرع
و زاری کردند تا دعا کرد و آن مرد بحال خود باز آمد ٥ وقتی شخصی را دید
از ده خویش کاغذی زردست گفت آن چیست گفت فتوی است که امام
ابو علی که مفتی آن وقت بود جواب کرده است گفت آنرا پیش امام بر که در جواب
خطا کرده است آن شخص فتوی را پیش امام برد چون امام تأمل کرد
دانست که خطا کرده است از آن شخص پرسید که این فتوی را شیخ داده
بودی و وی آنرا بخواند گفت شیخ خط نمی تواند خواند امام بو علی برخاست
و بپیش وی آمد و گفت اگر آن بو علی نبودی این بو علی بآتش دوزخ رسیده
بودی وفات وی بمرو بوده در شعبان سنه اربع و عشرین و اربعمایة

ابو علی الدقاق رحمه الله تعالی

نام وی حسن بن محمد الدقاق است زبان وقت بود در نیشابور و امام
فن خود بود و در زمان خود بی نظیر بیانی صریح و لسانی فصیح داشت مشایخ
بسیار دیده بود و مرید نصرآبادی بود و مذکری کردی در نیشابور
برفته از دنیا در ماه ذو القعده سنه خمس و اربعمایة ٥ شیخ الاسلام

گفت

گفت که وی هر سال جایی رفتی و بشهر دیگر مقام کردی و آخر باز آمدی ٥
استاد ابو القاسم قشیری داماد وی بود و شاگرد وی و مجالس وی جمع
کرده بود ٥ دقاق شوری داشت و گرم بود وی می گفتی می باید که بخیابان
هری کوک کنم یعنی بانگ زنم که وی در کادهریوکان دور فرا رفته بود گفتند
بهری شوی ترا بنعره بکشند زیرا که هر که در مجلس وی نعره زدی وی در برابر
آن نعره زدی ٥ شیخ الاسلام گفت که شیخ عمو گفت که در مجلس دقاق بودم
کسی ویرا از نزول پرسید باین دو بیت جواب داد

خلیلی هل ابصرتما او سمعتما ٭ باکرم من رب تمشی الی عبد
اتی زائرا من غیر وعد و قال لی ٭ اصونک من تعلیق قلبک بالوعد

وی گفته که چون مدعی بینید دامن وی محکم گیرید که معنی داران و
محققان برفتند ٥ صاحب کتاب کشف المحجوب گوید که از پیری شنیدم که
گفت روزی بمجلس وی در آمدم به نیت آن که از توکل بپرسم وی دستاری
طبری نیکو بر سر داشت دلم بآن میل کرد گفتم ایها الاستاد توکل چه باشد
گفت آن که طمع از دستار مردم کوتاه کنی این بگفت و دستار را بمن
انداخت ٥ بو علی دقاق گفته اگر هر کرا رد کنند برود و باز نیاید میدان
خالی ماند ٥ شیخ الاسلام گفت نه ردست نازست باز آی که قصه درازست
هم ابو علی دقاق گفته درخت خود روی که کسی آنرا نه پرورده باشد برگ
برآرد ولی بار نیارد و اگر آرد بی مزه آرد پس گفت من این طریق از نصرآبادی
گرفتم و او از شبلی و او از جنید هرگز پیش نصرآبادی نرفتم تا غسل
نکردم ٥ روزی بری رسید یکی ویرا بشناخت گفت آن استاد ابو علی
دقاق است بزرگان آمدند و استدعای درس کردند قبول نکرد الحاح
بسیار کردند و منبر نهادند تا وعظ گوید بمنبر بالا رفت و اشارت براست
کرد و گفت الله اکبر و روی بقبله کرد و گفت و رضوان من الله اکبر

و بجانب جیب اشارت کرد و گفت والله خیر و ابقی خلق بیکبار بهم بر آمدند
و غریو برخاست و چند کس برجای بمردند استاد در میان آن مشغله
از منبر فرود آمد و برفت بعد از آن ویرا طلب کردند نیافتند ○ مریدی
داشت بازرگان بیمار شد شیخ بعیادت وی آمد و پرسید که ترا چه شد گفت
شب برخاستم که وضو سازم تابی بر پشت من افتاد و دردی سخت بدید آمد
و تب در پیوست استاد گفت ترا با این فضولی چه کار که نماز شب کنی ترا
مردار دنیا از خویشتن دور می باید کرد کسی را که سر درد کند طلا بر پا نهد هرگز
به نشود و چون دست نجس گردد آستین شوید هرگز پاک نگردد ○ وهم
استاد ابوعلی گفته در مناجات خویش خداوندا مرا رسوا مکن که بسی از تو
لافها زده ام بر سر منبر و اگر رسوا خواهی کرد در پیش مجلسیانم رسوا
مگردان مرا همچنین در مرقع صوفیان رها کن و رکوه بیک دستم ده و عصا
بدیگر دست که من شیوه صوفیان دوست میدارم آنگاه مرا با رکوه و عصا
و مرقع سر بوادیی از وادیهای دوزخ در ده تا من ابد الآبدین خونابه
فراق میخورم و در آن وادی نوحه میکنم و بر نگونساری خویش میگریم
و ماتم باز ماندگی خویش میدارم تا بادی اگر قرب توام نبود نوحه
توام بود ○ وهم وی گفت خداوندا ما دیوان خود بگناه سیاه کردیم
و تو موی ما را بروزگار سفید کردی ○ ای خالق سیاه و سفید فضلی کن
و سیاه کرده ما را در کار سفید کرده خویش کن ○ استاد ابوالقاسم قشیری
پس از وفات ویرا بخواب دید که بسیار بیقراری میکرد و میگریست گفت
ای استاد چه بوده است مگر بازگشتن بدنیا میبایدت گفت آری ولی نه
برای مصلحت دنیا و نه برای آنکه مجلس گویم اما از بهر آنکه میان در بندم
و عصا برگیرم و همه روز بیک یک در میشوم و حلقه و عصا بر در میزنم
و میگویم مکنید که نمیدانید که از که باز میمانید ○ گویند در آخر عمر چندان درد

بر استاد

بر استاد بدید آمده بود که هر آخر روزی بر بام برآمدی و روی با آفتاب
کردی و گفتی ای سرگردان مملکت امروز چون بودی و چون گذرانیدی هیچ جای
بر اندوهگین این حدیث تافتی هیچ جای از زیر و زبر شدگان این واقعه
خبری یافتی هم ازین جنس میگفتی تا آفتاب فرو شدی ○ و گویند که سخن
وی در آخر حیات چنان شد که کس فهم نمی کرد و طاقت نمی داشت مردم
اندک هفده یا هژده کس بمجلس وی آمدی ○ شیخ الاسلام گفته است چون
بوعلی دقاق را سخن عالی شد مجلس او از خلق خالی شد ○

٣٥٦

ابوعلی الشبوی المروزی رحمه الله تعالی

نام وی محمد بن محمد بن عمر بن شبویه است کان لسان الوقت بناحیته
و عدیم النظیر بها ○ از اصحاب ابوالعباس سیاری است ○ و فی تاریخ مشایخ
الصوفیه القاسم بن القاسم ابوالعباس بن بنت الامام احمد بن سیار ذو
المروزی لسان فی علوم الحقایق واحد من بقی من جلة من صحب محمد بن
محمد بن عمر بن شبویه و فی انساب السمعانی ابوعلی الشبوی یروی عن
ابی عبدالله محمد بن یوسف الفربری ○ شیخ ابوسعید ابوالخیر گوید قدس الله
تعالی سره که استاد ابوعلی دقاق بنزدیک پیر شبوی آمد و ما بمرو بودیم
و پیر شبوی صحیح بخاری یاد داشت و ما صحیح بخاری از وی سماع داریم
و پیر را ازین معنی آگاهیی تمام بوده است و استاد ابوعلی دقاق را با این
سخن وی آورد ○ پیر شبوی استاد ابوعلی را گفت که ما را ازین معنی نفسی
زن استاد ابوعلی گفت این سخن بر ما بسته است کشاده نیست گفت
روا بود ما نیاز خویش حاضر کنیم تا بنا بر نیاز ما سخن بگشاید آن معنی
آتش است و نیاز سوخته استاد ابوعلی اجابت کرد مجلس نهاد و ویرا
بر سر منبر سخن نمی گشاد که مردم اهل آن نبودند پیر شبوی از در مسجد
در آمد استاد را چشم بروی افتاد سخنش بگشاد چون مجلس بآخر رسید پیر شبوی

كفت تو آنی که بودی این ما بودیم نیاز باید هیچ راهی بخداوند از نیاز نزدیکتر
نیست اکر بر سنک خاره افتد چشمهٔ آب بکشاید ٥ روزی در نیا بستان
در کرم کاه روز که خاک و کرد بود ابو علی شبوی را دیدند که می رفت کفتند
ایها الشیخ کجا میروی کفت بفلان خانقاه می روم که انجا درویشانند
و من نبشته ام که در روزی صد و بیست رحمت از آسمان بر درویشان بارد
بتخصیص در وقت قیلوله اکنون میروم که آنجا قیلوله کنم باشد که از ان رحمت
نیز بر من بارد ٥ بزرکان کفته اند خویشتن را در میان ایشان در خوران
و خویشتن را از ایشان و از دوستان ایشان فرا نمای اکرچه دانی که چکونه
رسوایی ٥ عاشق نمای خویشتن ارچه نه چنین تا فردا که کویند
تو کیسی کویی من از دوستان ایشانم و چون سخن ایشان شنوی و اکرچه معنی
ندانی سری در جنبان تا فردا کویی که از سرجنبانان ایشانم کویند بیا که
ترا حقی است مکو بدان سبب برهی ٥ با عاشقان نشین و همه عاشقی کزین
با هر که نیست عاشق با او مشو قرین

شیخ ابو القاسم بشر یاسین رحمه الله تعالی

شیخ ۳۵۷
از جمله مشاهیر علماء عصر و کبار مشایخ دهر بوده است و نشست وی در میهنه
بوده است و آنجا از دنیا رفته در سنهٔ ثمانین و ثلثمایه ٥ شیخ ابو سعید ابو الخیر
قدس الله تعالی روحه کفته است که در کودکی در آن وقت که قرآن می خواندم
پدرم بابو ابو الخیر مرا بنماز آدینه می برد در راه پیر ابو القاسم بشر یاسین
پیش آمد کفت ای ابو الخیر این کودک آن کیست پدرم کفت آن ماست
نزدیک ما آمد و بر سر پای نشست و روی بر روی ما باز نهاد چشمهای وی
پر آب کشت کفت یا ابا الخیر ما نتوانستیم رفت ازین جهان که جای خالی
می دیدیم و درویشان ضایع می ماندند اکنون که فرزند ترا دیدیم ایمن کشتیم
که ولایتها را ازین کودک نصیب خواهد بود پس پدرم را کفت چون از نماز
بیرون آیی او را بنزدیک ما آر چون از نماز فارغ شدیم پدرم ما را بنزدیک

پیر ابو القاسم برد چون در صومعهٔ وی شدیم و پیش وی بنشستیم طاقی بود
تنک بلند در آن صومعه پیر ابو القاسم پدرم را کفت بوسعید را بر دوش
کیر تا قرصی بر آن طاقست فرو کیرد پدر ما را بر کرفت دست دراز کردیم
و آن قرص را از ان طاق فرو کرفتیم قرصی بود جوین کرم چنانک دست ما را
از کرمیٔ آن خبر می بود ٥ شیخ ابو القاسم آن قرص از ما بستد و چشم پر آب
کرد و آن قرص بدو نیم ساخت و یک نیمه بما داد و کفت بخور و یک نیمه خود بخورد
و پدرم را هیچ نصیب نداد پدرم کفت ای شیخ چه سبب بود که ما را ازین تبرک
نصیب نکردی شیخ ابو القاسم کفت ای ابو الخیر سی سال است تا این قرص
برین طاق نهاده ایم و ما را وعده کرده اند که این قرص در دست آن کس که کرم
خواهد شد جهانی بوی زنده خواهد کشت و ختم این حدیث بروی خواهد بود
اکنون این بشارت ترا تمام باشد که آن کس این پسر تو خواهد بود ٥ شیخ
ابو سعید قدس سره کفته است که روزی پیش ابو القاسم بشر یاسین بودیم
ما را کفت ای پسر خواهی که با خدای سخن کویی کفتیم خواهیم چرا نخواهیم
کفت هر وقت که در خلوت باشی این کوی و بیش ازین مکوی ٥
بی تو جانا قرار نتوانم کرد ٥ احسان ترا شمار نتوانم کرد
کر بر تن من زبان شود هر مویی ٥ یک شکر تو از هزار نتوانم کرد

شیخ لقمان سرخسی قدس الله تعالی سره

شیخ ۳۵۸
وی در ابتدا مجاهدهٔ بسیار داشته است و معاملهٔ با احتیاط ناکاه کشفی
افتادش که عقلش برفت کفتند لقمان آن چه بود و این چیست کفت
هر چند بندکی بیش کردم بیش می بایست درماندم کفتم الهی پادشاهان را
چون بندهٔ پیر شود آزادش کنند تو پادشاه عزیزی در بندکی تو پیر کشتم
آزادم کن کفت ندایی شنیدم که ای لقمان آزادت کردیم نشان آزادی
آن بود که عقل از وی بر کرفتند پس وی از عقلاء مجانین بوده است ٥ و شیخ

ابوسعید ابوالخیر بسیار گفته است که لقمان آزاد کردهٔ خدای است سبحانه
از امر و نهی ۵ وهم شیخ ابوسعید ابوالخیر گفته که شبی جماعت خفته بودند
و در خانقاه بسته بود و ما با پیر ابوالفضل بر سر صفه نشسته بودیم و سخنی
میرفت در معارف مسئله مشکل شد لقمان را دیدیم که از بام خانقاه در پرید و در پیش
ما بنشست و آن مسئله را بگفت چنانکه اشکال برخاست باز بر پرید و بام
بیرون شد ۵ پیر ابوالفضل گفت ای بوسعید مرتبهٔ این مرد می بینی گفتم می بینم
گفت اقتدا را نشاید گفتم چرا گفت از آن که علم ندارد ۵ از شیخ ابوسعید
پرسیدند در سرخس که ظریف کیست گفت در شهر شما لقمان گفتند سبحان الله
در شهر ما خود هیچ کس از وی بشولیده تر و شوخگین تر نیست شیخ گفت
شما را غلط افتاده است ظریف پاکیزه بود و پاکیزه آن باشد که با هیچ
چیزش پیوند نباشد و هیچ کس را از وی بی پیوندتر و بی علاقه تر و
پاکیزه تر نمی بینم که در همه عالم با هیچ چیز پیوند ندارد نه با دنیا نه با آخرت
و نه با نفس ۵ وهم شیخ ابوسعید گفته است که ما در سرخس بودیم پیش
پیر ابوالفضل حسن یکی درآمد و گفت لقمان مجنون را بیماری پدید آمده است
و فرو مانده و گفته مرا به فلان رباط برید سه روز است تا آنجاست و
هیچ سخن نگفته است امروز گفت پیر ابوالفضل را بگویید که لقمان میرود
پیر ابوالفضل چون آن سخن بشنید گفت آنجا رویم با جماعت آنجا شدند
چون لقمان او را بدید تبسمی کرد پیر ابوالفضل بر بالین وی بنشست
وی در وی می نگریست و نفسی گرم می زد و هیچ لب نمی جنبانید یکی از جمع گفت
لا اله الا الله لقمان تبسمی کرد و گفت ای جوانمرد ما خراج داده ایم و برات
ستده و باقی بر توحید داریم آن درویش گفت آخر خویشتن را یاد
می باید داد لقمان گفت ما را عربده می فرمایی بر درگاه حق پیر ابوالفضل را
خوش آمد گفت همچنین است ساعتی بود نفس منقطع شد و همچنان

در پیر می نگریست و هیچ تغیر در نظرش پدید نیامد بعضی گفتند تمام شد
بعضی گفتند نشد هنوز نظرش راست و درست است پیر ابوالفضل گفت
تمام شده است و لیکن تا ما نشسته ایم وی چشم فراز نکند چون پیر ابوالفضل
برخاست لقمان چشم برهم نهاد

شنط ۳۵۹ شیخ محمد قصاب آملی رحمه الله تعالی

وی به دامغان می بوده است ۵ شیخ الاسلام گفت که شیخ محمد قصاب
شاگرد ابوالعباس قصاب بود مذکری کردی ۵ شیخ ابوالعباس وی را
از مجلس داشتن باز داشته بود که عام را سخن نگوید که سخن وی بلند شده بود
وی بزرگ بود همه دامغان جیفه بود و وی روح آن ۵ وهم شیخ الاسلام گفت
اگر خرقانی و محمد قصاب بجای بودندی من شما را بوی فرستادی نه بخرقانی
که وی شما را سودمندتر بودی از خرقانی یعنی خرقانی منتهی بود مرید
از وی بهره کم یافتی ۵ شیخ الاسلام گفت که محمد قصاب با من گفت که
هر بوکان صفاتی باشند یعنی برحمت و عفو و کرم گرایند بیش از صفات
نه بینند و معاملهٔ صوفیان با ذات است با معطی است نه با عطا و هرچه جز اوست
حجابست از او

شس ۳٦۰ شیخ ابوالحسن خرقانی قدس الله تعالی سره

نام وی علی بن جعفر است یگانه و غوث روزگار خود بود و قبلهٔ وقت
که در روزگار وی رحلت بوی بود شیخ ابوالعباس قصاب گفته بود
که این بازارک ما با خرقانی افتد یعنی رحلت و زیارت پس از وفات
وی بخرقانی گشت چنانکه گفته بود و انتساب شیخ ابوالحسن در تصوف
بسلطان العارفین شیخ ابویزید بسطامی است قدس الله تعالی روحه
و تربیت ایشان در سلوک از روحانیت شیخ ابویزید است و ولادت
شیخ ابوالحسن بعد از وفات شیخ ابویزید بمدتی است و شیخ ابوالحسن
شب سه شنبه عاشورا سنه خمس و عشرین و اربعمایه از دنیا برفته
روزی با اصحاب خود گفت که چه چیز بهتر بود گفتند شیخا هم تو بگوی

گفت دلی که در وی همه یاد کرد او بود ۰ ازوی پرسیدند که صوفی کیست
گفت صوفی بمرقع و سجاده صوفی نبود و صوفی برسوم و عادات صوفی
نبود صوفی آن بود که نبود ۰ وهم وی گفته که صوفی روزی بود که بآفتابش
حاجت نبود و شبی بود که بماه و ستاره اش حاجت نبود و نیستی است که
بهستش حاجت نبود ۰ ازوی پرسیدند که مرد بچه داند که وی بیدارست
گفت بآن که چون حق را یاد کند از فرق تا قدمش از یاد کرد حق خبر داشته
باشد ۰ و ازوی پرسیدند که صدق چیست گفت صدق آنست که دل سخن
گوید یعنی آن گوید که در دلش بود ۰ و ازوی پرسیدند که اخلاص چیست
گفت هرچه برای حق کنی اخلاص است و هرچه برای خلق کنی ریاست
۰ و ازوی پرسیدند که کرا رسد در فنا و بقا سخن گفتن گفت کسی را که بیک تار
ابریشم از آسمان در آویخته باشند و بادی بیاید که درختها و بناها بیفکند
و همه کوهها برکند و همه دریاها انباشته کند و ویرا از جایگاه نتواند
جنبانید ۰ و وی گفته است هرگز با کسی صحبت مدارید که شما گویید خدا
و او گوید چیزی دیگر ۰ وهم وی گفته که اندوه طلب کن تا آب چشمت
بدید آید که حق گریندگان را دوست می دارد ۰ وهم وی گفته اگر کسی سرودی
بگوید و بآن حق را خواهد بهتر از آن بود که قرآن خواند و بدان حق را
نخواهد ۰ وهم وی گفته که وارث رسول آن کس بود که بفعل رسول اقتدا
کند نه آن بود که روی کاغذ سیاه کند ۰ شبلی گفته است آن خواهم که
نخواهم ۰ و وی گفته که این هم خواستی است ۰ وهم وی گفته امروز
چهل سالست تا دریک فتم و حق بدلم می نگرد بجز خود را نمی بیند ما بقی
فی لغیر الله شیء و لا فی صدری لغیره قرار ۰ وهم وی گفته که چهل سالست
تا نفسم یک شربت آب سرد می خواهد یا شربتی دوغ ترش می خواهد هنوز
ویرا نداده ام ۰ وهم وی گفته علما و عباد در جهان بسیارند ترا از آن

باید

باید بودن که روز بشب آری چنانکه حق بسندد و شب بروز آری چنانک
حق بسندد ۰ وهم وی گفته که روشن ترین دلها آن بود که در ان خلق نبود
و بهترین کارها آن بود که در ان اندیشه مخلوق نبود و حلال ترین نعمتها
آن بود که بجهد تو بود و بهترین رفیقان آن بود که زندگانیش با حق بود

شیخ ابو عبدالله الداستانی رحمه الله تعالی

شسا ۳۶۱ نام وی محمد بن علی الداستانی است و لقب وی شیخ المشایخ عالم بود ۰
بانواع علوم و از محتشمان درگاه حق بود و ویرا کلامی مهذبست و اشاراتی
لطیف از اقران شیخ ابو الحسن بود و نسبت ارادت وی بیواسطه بشیخ
عمی بسطامی که برادرزادهٔ سلطان العارفین و مرید وی است میرسد در ماه
رجب سنه سبع عشر و اربعمایه برفته از دنیا و عمر وی پنجاه و نه سال بوده
۰ صاحب کشف المحجوب گوید که من از شیخ سهلکی که از اصحاب وی بود شنیدم
که گفت وقتی اندر بسطام ملخ آمد و همه کشتها و درختها از بسیاری آن سیاه
شد و مردم دست بخروش بردند شیخ مرا گفت این چه مشغله است گفتم
ملخ آمده است و مردمان بدان رنجه دل می باشند ۰ شیخ برخاست و ببام
برآمد و روی بآسمان کرد در حال همه ملخها برخاستند تا نماز دیگر را یکی نمانده
بود و هیچ کس را یک شاخ بزیان نشده ۰ ۰ ۰

شیخ ابوسعید بن ابی الخیر قدس الله تعالی سره

شسب ۳۶۲ نام وی فضل الله بن ابی الخیرست سلطان وقت بود و جمال اهل
طریقت و مشرف القلوب و در وقت وی همه مشایخ ویرا مسخر بودند ۰ پیروی
در طریقت شیخ ابو الفضل بن حسن سرخسی است ۰ شیخ ابوسعید گفته
که یک روز می آمدم بر در شارستان سرخس تل خاکستر بود و لقمان مجنون
بر سر آن نشسته قصد وی کردم و بر آن بالا شدم وی پاره بر پوستین
می دوخت و ما بوی می نگریستیم و حضرت شیخ چنان ایستاده بوده است

یعنی شهرستان

که سایهٔ وی بر پوستین لقمان افتاده بوده چون آن پاره بر پوستین دوخت
گفت یا باسعید ما ترا با این پاره برین پوستین دوختیم پس برخاست
و دست ما بگرفت و می برد تا بخانقاه پیر ابوالفضل و ویرا آواز داد
وی بیرون آمد گفت یا ابا الفضل این را نگاه دار که از شماست پیر ما را
دست بگرفت و در خانقاه برد و در صفه بنشست و جزوی برگرفت
و در آنجا نظر می کرد ما را چنانچ عادت دانشمندان بود طلبی در سینه
پدید آمد که دران جزو چیست پیر بدانست گفت یا باسعید صد و بیست
و چهار هزار پیغمبر را که بخلق فرستادند گفتند با خلق بگویید که الله ایشان
آمدند کسانی که این کلمه گفتند درین کلمه مستغرق شدند شیخ گفت این
سخن آن شب ما را در خواب نگذاشت بامداد پیش از آفتاب برآمدن
از پیر دستوری خواستیم و بدرس تفسیر پیش بوعلی فقیه آمدیم چون بنشستیم
خواجه بوعلی را اول درس این آیت بود قل الله ثم ذرهم فی خوضهم
یلعبون دران ساعت دری در سینهٔ ما گشادند بسماع این کلمه و ما را
از ما فراستدند خواجه بوعلی آن تغییر در ما بدید گفت دوش کجا بوده
گفتیم بنزد پیر ابوالفضل گفت برخیز و باز آنجا شو که حرام بود ترا
ازان معنی با این آمدن ما بنزد پیر ابوالفضل شدیم واله و متحیر
همه این کلمه گشته چون پیر ابوالفضل ما را بدید گفت یا باسعید
مستک شده همی ندانی پس و پیش هان کم نکنی تو این سررشتهٔ خویش
گفتم ای شیخ چه می فرمایی گفت درای و بنشین و این کلمه را باش که این کلمه
با تو کارها دارد و چون پیر ابوالفضل برحمت حق تعالی پیوست و ما را
در مدت حیات پیر هر اشکال که بودی بوی رجوع افتادی حل اشکال
ما را هیچ کس متعین نبود الا شیخ ابوالعباس بآمل رفتیم بنزدیک شیخ
ابوالعباس و یکسال پیش وی بودیم گویند شیخ ابوالعباس را در جماعت

خانهٔ

خانهٔ صوفیان موضعی بود که چهل و یکسال در آنجا نشسته بود در میان
جمع اگر شب درویشی نماز افزونی کردی گفتی تو بخسب ای پسر که این پیر
هرچ میکند برای شما می کند که ویرا این بهیچ کار نیست و بدین حاجتی
ندارد و هرگز دران یکسال شیخ ابوسعید را نگفت که تو بخسب یا نماز
مکن چنان که دیگرانرا و ویرا در برابر خود خانگکی داده بود یک شب
شیخ ابوالعباس از صومعه بیرون آمد مگر فصد کرده بود و رگش
گشاده شده بود و شیخ ابوسعید ازان حال خبر داشت برخاست
و زود از زاویهٔ خود بیرون آمد و پیش شیخ آمد و دست وی ببست
و ببست و جامه از وی باز کرد و جامهٔ خویش پیش وی داشت شیخ
بستد و در پوشید پس جامهٔ شیخ را بشست و نمازی کرد و بر ریسمان
افکند و هم در شب خشک شد بمالید و در نوردید و پیش شیخ آورد شیخ
اشارت کرد که ترا در باید پوشید شیخ بوسعید در پوشید و بزاویهٔ
خود رفت چون بامداد شد جماعت برخاستند و حاضر آمدند
در شیخ ابوالعباس نگریستند جامهٔ شیخ ابوسعید دیدند و در شیخ
ابوسعید جامهٔ شیخ ابوالعباس در تعجب ماندند شیخ ابوالعباس گفت
آری دوش نثارها رفت همه نصیب این جوان مهنگی آمد
مبارکش باد شیخ ابوسعید گفته است روزی دو کس پیش شیخ ابوالعباس
درآمدند و بنشستند و گفتند ما را با یکدیگر سخنی رفته است یکی میگوید
اندوه ازل و ابد تمامتر و یکی میگوید شادی ازل و ابد تمامتر شیخ
چه میگوید شیخ دست بروی فرود آورد و گفت الحمد لله که منزلگاه
پسر قصاب نه اندوه است و نه شادی لیس عند ربکم صباح و لا مسا
اندوه و شادی صفت تست و هرچ صفت تست محدث است
و محدث را بقدیم راه نیست پدر گفت پسر قصاب بندهٔ خدای است

در امر و نهی رهی مصطفی در متابعت سنت اگر کسی دعوی راه جوانمردان
می کند گواهش اینست چون آن دو کس بیرون شدند بپرسیدیم که
آن دو کس که بودند گفتند یکی ابوالحسن خرقانی است و یکی ابو عبد الله
داستانی وهم شیخ ابوسعید گفته است که چون یکسال بنزدیک شیخ
ابوالعباس مقام کردیم گفت بازگرد و با مهنه شو تا روزی چند این علم
بر در سرای تو زنند ما بحکم اشارت او باز آمدیم با هزار خلعت و فتوح
پیری بوده است بمرو از مشایخ ماوراء النهر نام وی محمد ابونصر
جبیبی و هرگز شیخ را ندیده بود وقتی خواجه ابوبکر خطیب که از ائمه
مرو بود و در درس قفال شیخ را دیده بود بجهت شغلی قصد نشابور کرد
محمد جبیبی بنزدیک وی آمد که شنیدم که عزم نشابور داری مرا
سوالیست می خواهم که از شیخ ابوسعید بپرسی و جواب باز آری
ولیکن باید که او نداند که این سوال من کرده ام گفت آن سوال چیست
گفت از وی بپرس که آثار را محو بود گفت من این یاد نتوانم داشت
بر کاغذی بنویس بنوشت و بوی داد خواجه ابوبکر خطیب گفت
که چون بنشابور آمدم و در کاروان سرای فرود آمدم دو صوفی در آمدند
و آواز دادند که خواجه امام ابوبکر خطیب در کاروان مرو کدام است
آواز دادم که منم گفتند شیخ ابوسعید سلام میرساند و می گوید که ما
آسوده نه ایم که تو در کاروان سرای فرود آمدی باید که بنزد ما آیی
گفتم بگرمابه شوم و غسل کنم آنگاه بیایم و از آن سلام و پیام حالی
عظیم بر من آمد که یقین دانستم که کس وی را خبر نداده است بگرمابه
شدم و غسل کردم چون بر آمدم آن دو درویش را دیدم ایستاده با عود
و گلاب گفتند شیخ ما را بخدمت فرستاده است چون بپیش شیخ
آمدم و شیخ مرا دید گفت اهلاً لسعدی والرسول وحبذا

وجه الرسول لحبّ وجه المرسل سلام کردم جواب داد و گفت اگر تو
رسالت آن پیر را خواهی داری سخن او بنزدیک ما عزیز است تا از مرو
بیرون آمده ما منزل بمنزل می شماریم بیا تا چه داری و آن پیر چه گفته است
از هیبت شیخ سوال از خاطرم رفته بود کاغذ را بیرون آوردم و بشیخ دادم
شیخ گفت اگر جواب اکنون گویم بر تو لازم شود که باز گردی شغلی که داری
بگزار و چون بروی جواب گویم تا در نشابور بودم هر شب بپیش شیخ می بودم
وقت بازگشتن جواب سوال پیر طلبیدم گفت آن پیر را بگوی لا تبقی و لا تذر
عین نمی ماند اثر کجا ماند سر در پیش افگندم و گفتم که مفهوم نشد گفت این
در بیان دانشمندی نیاید این بیتها یاد گیر و با وی بگوی
چشمم همه اشک گشت و چشمم بگریست در عشق تو بی چشم همی باید زیست
از من اثری نماند این عشق از چیست چون من همه معشوق شدم عاشق کیست
گفتم شیخ بفرماید تا بر جایی ثبت کنند حسن مؤدب را فرمود تا بنوشت
چون بمرو آمدم در وقت پیر محمد جبیبی بیامد قصه را جمله با وی بگفتم و آن
بیتها برخواندم چون بشنید نعره بزد و بیفتاد و از آنجا دو کس او را بیرون
بردند و هفتم روز در خاک بود شیخ قدس سره گفته است
بر رسته دگر باشد و بربسته دگر آنچ از علوم تعلق بتقریر زبان دارد
و متمسک آن طایفه انا وجدنا آبانا علی امة است بربسته است تا حیات
عاریتی زبان را بتحریک میجنبانید در بیابان غرورش سرابی می نماید چون
ناصیه ملک الموت پدید آید پیرایه عاریت از سر زبان بردارند و رسوایی مرد
ظاهر شود و آنچ تعلق بدل دارد بر رسته است و از وی توقع ثمرات
بسیار در دین و دنیا روزی قوال در پیش شیخ این بیت می خواند
اندر غزل خویش نهان خواهم گشتن تا بر لب تو بوسه دهم چونش بخوانی
شیخ گفت این بیت که گفته است گفتند عماره گفت خیزید تا بزیارت

وی شویم شیخ باجمع بزیارت وی شدند این رباعی برزبان حضرت
شیخ گذشته است ۝ درراه یگانگی نه کفرست و نه دین
یک گام زخود برون نه وراه ببین ای جان وجهان توراه اسلام گزین
بامار سیه نشین وباخود منشین ۝ وهم حضرت شیخ فرموده اند
که این ابیات را دربیش جنازهٔ ما برخوانید ۝
خوبتر اندرجهان ازین چه بود کار ۝ دوست بردوست رفت ویار بریار
آن همه اندوه بود وین همه شادی ۝ وآن همه گفتار بود وین همه کردار
۝ شیخ را برسیدند ازمعنی این خبر که تفکر ساعةٍ خیرٌ من عبادة
سنة شیخ گفت اندیشهٔ یکساعت درنیستی خود بهتر ازعبادت
یکساله در اندیشهٔ هستی خود بعد ازان گفت ۝
تاروی ترا بدیدم ای شمع طراز ۝ نه کارکنم نه روزه دارم نه نماز
چون باتو بوم مجاز من جمله نماز ۝ چون بی تو بوم نماز من جمله مجاز
۝ استاد ابوصالح که مقری شیخ بود بیمار شد حضرت شیخ مر ابو بکر
مؤدب را که ادیب فرزندان شیخ بود بخواند وبفرمود که دوات
وقلم وپارهٔ کاغذ بیار تا برای بوصالح چیزی بنویسم دوات و قلم
وکاغذ آورد شیخ گفت بنویس ۝ حورا بنظارهٔ نگارم صف زد
رضوان زتعجب کف خود برکف زد ۝ یک خال سیه بران زنخدان مطرف زد
ابدال زبیم چنگ درمصحف زد ۝ خواجه ابوبکر مؤدب آنرا
بنوشت وبنزدیک بوصالح بردند وبروی بستند درحال صحت یافت
وهمان روز بیرون آمد ۝ روزی شیخ بیرون آمد ودرزیر درختی
نشست که برگ آن زرد شده بود واین بیت خواند ۝
تو ازمهر زرد ومن ازمهر زرد ۝ تو ازمهر ماه ومن ازمهر ماه
۝ شیخ را گفتند فلان کس برروی آب می رود گفت سهل است بزغی

وصعوه نیز برآب برود گفتند فلان کس درهوا می پرد گفت زغنی
ومگسی نیز درهوا می پرد گفتند فلان کس دریک لحظه ازشهری بشهری
میرود گفت شیطان نیز دریک نفس ازمشرق بمغرب می رود
اینچنین چیزها را بس قیمتی نیست مرد آن بود که درمیان خلق نشیند
وداد وستد کند وزن خواهد وبا خلق درآمیزد ویک لحظه ازخدا
خود غافل نباشد ۝ شیخ را برسیدند که تصوف چیست گفت آنچه
درسر داری بنهی ۝ وآنچه درکف داری بدهی ۝ وازآنچه برتو آید نجهی
۝ وهم شیخ گفته الله وبس وما سواه هوس وانقطع النفس ۝
وهم شیخ گفته حجاب میان بنده وخدای زمین وآسمان نیست
عرش وکرسی نیست بنداشت ومنی تو حجابست ازمیان برگیر و
بخداوند رسیدی ۝ شیخ فرموده اند که درسفر بودیم بدیهی رسیدیم گفتیم
اینجا ازبیران هیچ کس بوده است گفتند بیری بوده است که ویرا داد
می گفته اند گفتیم هیچ کس هست که ویرا دیده باشد گفتند اینجا بیریست
دیرینه که ویرا دیده است فرستادیم تا آن بیر بیامد مردی باشکوه
بود برسیدیم که توداد را دیدهٔ گفت کودک بودم که ویرا دیدم گفتیم
که ازوی چه شنیدی گفت مرا قوت آن نبود که سخن وی دانستمی
لیکن یک سخن یاد دارم ازو روزی مرقع داری ازراه رسید وبنزدیک
وی درآمد وسلام کرد وگفت پای افزار بیرون کنم ایها الشیخ که
بتو بیاسایم که گرد همه عالم بگشتم خود نیاسودم وآسودهٔ نیز ندیدم
بیر گفت چرا ازخویشتن دست نداشتی تا توخود بیاسودی وخلق هم
بتو بیاسودندی ما گفتیم این سخن تمام است که آن بیر گفته برتر ازین
سخن نباشد ۝ وهم شیخ فرموده اند اصل این حدیث آن باشد
که مرد را باو باز نگذارند رسول صلی الله علیه وسلم می گفتی اللهم

لا تکلنی الی نفسی طرفة عین ولا اقل من ذلک مرا یک چشم زدن بخود باز
مگذار و کم از آن ما بمرو بودیم پیری صراف را بدیدیم گفت ای شیخ در همه
عالم هیچ کس را نگذارد تا شربت آب بمن دهد یا بر من سلام کند و همه
خلق می خواهند تا ساعتی از خود برهند و من می خواهم که بدانم که بدانم
که یک ساعت کجا ایستاده ام باخر عمر آتشی در وی افتاد و بسوخت
ه وهم شیخ فرموده اند ولذکر الله اکبر ذکر خداوند بزرگتر است ذکر تو
بیرا بود که تا کجا بود ترا بباید جست این حدیث را و بجد فرا پیش
باید گرفت آن مرد گفت با آن پیرزن که خدایا کجا جویم گفت دوست
مادر کجاش جستی که نیافتی هر کجاش جویی یابی من طلب وجد مرا جُست
یافت و هر که جوید یابد ه وهم شیخ فرموده اند که جوانی بنزدیک پیری
در شد و گفت ای پیر مرا سخنی بگوی پیر ساعتی سر فرو برد و تفکر کرد
پس سر برآورد و گفت ای جوان انتظار جواب می بری گفت آری
گفت هر چه دون خداست جل جلاله گدای سخن نکند و هر چه سخن حق است
عز و علا بعبارت در نیاید انّ الله تعالی اجلّ من ان یوصف بوصف
او یُذکر بذکر ه یکی ازین طایفه گفته است که مدتی پیش شیخ ابوسعید
بودم خواستم که ببغداد روم مرا گفت چون ببغداد روی و ترا پرسند
که چه دیدی و چه فایده گرفتی چه خواهی گفت گویی رویی و ریشی دیدم
گفت تا شیخ چه فرماید شیخ گفت هر که تازی داند این بیتها بروی خوان

قالوا خراسان اَخرجت شیئاً ه لیس له فی جماله ثانی
فقلتُ لا تنکروا محاسنه ه فمطلع الشمس من خراسان

و هر که تازی نداند این رباعی بروی خوان

سبزی بهشت نوبهار از تو برند ه آنی که بخلد یادگار از تو برند
در چینستان نقش و نگار از تو برند ه ایران همه فال روزگار از تو برند

خدمت

خدمت شیخ از استاد ابوعلی دقاق پرسید که این حدیث بر دوام بود
استاد گفت نه ه شیخ سر در پیش انداخت ساعتی دیگر سر برآورد و گفت
ای استاد این حدیث بر دوام بود گفت نه شیخ دیگر باره سر در پیش افکند
ساعتی دیگر سر برآورد و گفت ای استاد این حدیث بر دوام بود گفت
اگر بود نادر بود ه شیخ دست برهم زد و گفت این از آن نادرهاست
خدمت شیخ شب جمعه وقت نماز خفتن چهارم شعبان سنه اربعین
واربعمایة از دنیا رفته و عمر ایشان هزار ماه بوده است ه

شیخ ابوالقاسم گرگانی قدس الله تعالی سره

شیخ ۳٦٤

نام وی علی است در وقت خود بی نظیر بود و در زمان خود بی بدیل
نسبت وی به سه واسطه که شیخ ابوعثمان مغربی و شیخ ابوعلی کاتب
و شیخ ابوعلی رودباری اند بسید الطایفه جنید می رسد و وی را حالتی
قوی بوده است چنانکه همه را روی بدرگاه وی بوده است در کشف
واقعهٔ مریدان آیتی بوده است ظاهر ه صاحب کشف المحجوب گوید که
وقتی مرا واقعه افتاد طریق حل آن بر من دشوار شد قصد شیخ ابوالقاسم
گرگانی کردم وی را در مسجدی یافتم که بر در سرای وی بود تنها بود
و واقعهٔ مرا بعینها با ستونی می گفت من ناپرسیده جواب خود یافتم
گفتم ایها الشیخ این واقعهٔ منست گفت ای پسر این ستون را خدای تعالی
درین ساعت با من ناطق گردانید تا از من این سوال کرد ه روزی
شیخ ابوسعید و شیخ ابوالقاسم قدس الله تعالی روحهما در طوس با هم
نشسته بودند بر یک تخت و جمعی درویشان پیش ایشان ایستاده بر دل
درویشی گذشت که آیا منزلت این دو بزرگ چیست ه شیخ ابوسعید روی
بآن درویش کرد و گفت هر که خواهد دو پادشاه بهم بیند در یک وقت
در یک جای بر یک تخت گو در نگر آن درویش چون بشنید در آن هر دو

بزرگ نگریست حق تعالی حجاب از پیش چشم وی برداشت تا صدق
سخن شیخ بر دل وی کشف گشت و بزرگواری ایشان بدید پس بدلش
بگذشت که آیا خداوند تبارک و تعالی تا امروز در زمین هیچ بنده هست
بزرگوارتر ازین مرد و شخص شیخ ابوسعید روی بآن درویش کرد
وگفت مختصر ملکی بود که هر روز دران ملک چون بوسعید و ابوالقاسم
هفتاد هزار برنرسد و هفتاد هزار بنرسد ٥

خواجه مظفر بن احمد بن حمدان قدس الله تعالی روحه ٣٦٤ شسد

کنیت وی ابو احمد است خدای تعالی در بالش ریاست در این قصه
بروی بگشاد و تاج کرامت بر سر وی نهاد و ویرا بیانی نیکو بود
و عبارتی عالی در فنا و بقا ٥ شیخ ابوسعید ابوالخیر فرموده اند که (قدس سره)
ما را باین درگاه از راه بندگی آوردند و خواجه مظفر را از راه خداوندی
یعنی ما مجاهدت مشاهدت یافتیم و وی از مشاهدت بمجاهدت آمد
صاحب کشف المحجوب گوید که من از وی شنیدم که گفت آنچ بندگانرا
بقطع بوادی و مفاوز و فیافی روی نمود من در بالش و صدر یافتم
و اصحاب رعونت این قول را ازان پیر بدعوی بردارند و آن از نقص
ایشان بود و بهیچ حال عبارت از صدق حال دعوی نباشد خاصه که
با اهل آن ٥ روزی خواجه مظفر در نوقان می گفت که کار ما با شیخ
ابوسعید همچنانست که پیمانه ارزن یکدانه شیخ ابوسعید ست و باقی من
یکی از مریدان شیخ ابوسعید آنجا حاضر بود از سر گرمی برخاست و پای افزار
کرد و پیش شیخ آمد و آنچ از خواجه مظفر شنیده بود بگفت ٥ شیخ گفت
برو و خواجه مظفر را بگو که آن یکی هم توئی ما هیچ چیز نیستیم

نوقان دیهاست از دیههای طوس [illegible]

معشوق طوسی قدس الله تعالی روحه ٣٦٥ شسه

نام وی محمد است از عقلاء مجانین بوده است و سخت بزرگوار و صاحب

حالت

حالت بکمال در شهر طوس می بوده است و تربت وی آنجاست دران
وقت که شیخ ابوسعید ابوالخیر از میهنه عزیمت نشابور کرده بود و
بیکی از دیهها که در نواحی طوس بود رسید درویشی را گفت بشهر طوس
باید رفت بنزدیک خواجه محمد معشوق و با وی گفت که دستوری هست
که بشهر و ولایت تو در آییم چون آن درویش برفت شیخ بفرمود تا اسب
زین کردند و بر اثر وی سوار شدند و همه صوفیان در خدمت شیخ چون
بیک فرسنگی شهر رسید بموضعی که از آنجا شهر را بتوان دید اسب شیخ
بایستاد و همه جمع بایستادند چون آن درویش پیش معشوق رسید و پیغام
شیخ بگزارد معشوق تبسم کرد و گفت برو بگوی تا در آید چون معشوق
این سخن بگفت شیخ از آنجا اسب براند و جمع روان شدند در راه آن
درویش بشیخ رسید و سخن معشوق بازگفت شیخ هم از راه بپیش معشوق
آمد و وی شیخ را استقبال کرد و در بر گرفت و گفت فارغ باش که این
نوبت که اینجا زنند روزی چند را بر درگاه تو خواهند آورد عین القضاة
همدانی در بعضی از رسایل خود نوشته است که محمد معشوق نماز نکردی
از خواجه محمد حمویه و از خواجه امام احمد غزالی رضی الله تعالی عنهم
شنودم که روز قیامت صدیقانرا همه این تمنا بود که کاشکی خاکی بودندی
که روزی محمد معشوق قدم بران خاک نهاده بودی این محمد ترکی قبا بسته
بود یک روز در جامع طوس آمد شیخ ابوسعید ابوالخیر رضی الله عنه مجلس
می داشت این محمد بندی بر قبا زد و شیخ ابوسعید را خاموش کرد و زبانش
بست چون ساعتی برآمد شیخ ابوسعید گفت که ای سلطان عصر
وای سرور وجود بند قبا واگشای که بند بر هفت آسمان و زمین نهادی

امیر علی عبو رحمه الله تعالی ٣٦٦ شسو

عین القضاة در بعض مکتوبات خود در بیان آنکه هیچ گونه حضور و غیبت

بگشا بند قبا تا بگشاید دل من
که گشاد دل من بسته بند قبا است

یکسان نبود بلکه دل با وجود قرب القلوب تقاضای قرب الابدان هم کند
میگوید که امیر علی عبو پیری بزرگ بود مریدی داشت او را محمد شهر آبادی
نام یک روز این مرید را بفرستاد تا از بازار چیزی آرد این مرید برفت
و هما نا چیزی حاضر نبود در وقت خود را بفروخت و آن چیز که بیرخواسته
بود بخرید و بدو فرستاد چون چند روز برین واقعه برآمد آن کس که
آن مرید را خریده بود مگر واقف شد بر حقیقت کار او را گسیل کرد
تا پیش پیر آمد چون درآمد امیر علی با او گفت ای جوانمرد چندین هزار
سال جان ما در غیب در عشق آفرینش تو می سوخت این بس نبود که این
فراق ظاهر نیز می بایست یک هفته قرب ظاهر هم باید ٥ وهم وی گوید
در بیان حال جماعتی که بی راهبری راه نا مسلوک رفتند بعضی از ایشان را
مغلوبی در پناه خود نگاه داشت و مستی سایه بان سر ایشان شد و هر که
با تمیز بود سرش بر داشتند و از جمله مغلوبان آن دو ترکمان بودند که
حسین قصاب از ایشان حکایت کرد که با کاروان عظیم در راهی میرفتم
ناگاه دو ترکمان از میان آن کاروان بیرون شدند و راه نا مسلوک را
در پیش گرفتند با خود گفتم که این دو ترکمان مگر راهی می دانند نزدیکتر
ازین راه معهود بی برپی ایشان نهادم و می رفتم و کاروان را همچنان
بگذاشتم شب درآمد چون پارهٔ راه برفتم ناگاه روی ماه پوشیده
شد با بری سیاه من راه گم کردم ولیکن چاره نمی دانستم جز رفتن
چون نیم شبی شد دیگر باره ماه از ابر بیرون آمد و اثر قدم آن دو جوانمرد
باز یافتم و میرفتم چون صبح رسید کوهی بدید آمد آن دو ترکمان فرود او
پای بر کوه نهادند و یک ساعت بر آن بالا شدند من نیز جانی می کندم
ساعتی بیفتادمی و ساعتی برفتمی آخر بسر آن کوه شدم آفتاب طلوع می کرد
لشکرگاهی عظیم دیدم خیمهای بی نهایت زده و در آن میان خیمهٔ دیدم

عظیم پرسیدم که آن خیمه از آن کیست گفتند از آن سلطانست پای
راست از رکاب بیرون آوردم آوازی بگوشم رسید که سلطان در خیمه
نیست برنشسته است و بشکار شده مرا عقل زایل شد پای چپ در رکاب
ماند و پای راست باز آورده هنوز در انتظار آنم که سلطان باز گردد
عین القضاة گوید که آن دو ترکمان یکی محمد معشوق بوده است و یکی امیر
علی عبو قدس الله تعالی اسرارهم ٥ ٥

شیخ ابو عبد الرحمن السلمی النیسابوری رحمه الله تعالی

نام وی محمد بن حسین بن موسی السلمی است صاحب تفسیر حقایق
و طبقات مشایخ است و غیر آن مصنفات بسیار دارد مرید شیخ
ابو القاسم نصرابادی است و خرقه از دست وی دارد و نصرابادی مرید
شبلی است ٥ و شیخ ابو سعید ابو الخیر بعد از وفات پیر ابو الفضل بصحبت
وی رسیده و از دست وی خرقه پوشیده ٥ شیخ ابو سعید گفته که نزدیک
شیخ ابو عبد الرحمن سلمی در شدیم اول کرت که او را دیدیم مرا گفت ترا
تذکرهٔ نویسم بخط خویش گفتیم بنویس بنوشت بخط خویش سمعت
جدی اباعمرو بن نجید السلمی یقول سمعت ابا القاسم الجنید بن محمد
البغدادی یقول التصوف هو الخلق من زاد علیک بالخلق زاد علیک
بالتصوف واحسن ما قیل فی تفسیر الخلق ما قال الشیخ الامام ابو سهل
الصعلوکی الخلق هو الاعراض عن الاعتراض ٥ صاحب کتاب
فتوحات مکیه قدس الله تعالی سره فی الباب الحادی والستین ومائة
فی المقام الذی بین الصدیقیة والنبوة می گوید که در محرم سنه سبع وتسعین
وخمسمائة باین مقام درآمدم و من در سفر بودم در بلاد مغرب حیرت
بر من غالب شد و نجهٔ تنهایی و انفراد و حشتی عظیم روی نمود و نمی دانستم
که نام آن مقام چیست با وجود آنکه مرا حاصل بود پس با آن حیرت

ووحشت ازان منزلی که بودم رحلت کردم و بعد از نماز دیکر بخانهٔ شخصی
که میان من و وی موانست تمام بود فرود آمدم و ازان حیرت
ووحشت با وی سخن میکفتم ناکاه دیدم که سایهٔ شخصی ظاهر شد
ازجای خود برجستم کفتم شاید که کسی باشد که نزدیک وی مرا فرجی
حاصل آید مرا معانقه کرد جون تامل کردم دیدم که شیخ ابو عبد الرحمن
سلمی است که روح وی در صورتی جسدانی متمثل شده است وحق
سبحانه بجهة رحمت برمن ویرا بمن فرستاده با وی کفتم که ترا درین مقام
می بینم کفت که درین مقام قبض روح من کرده اند و درین مقام ازدینی
بعقبی رفته ام وهمیشه درین مقام پس ذکر وحشت وعدم موانست
خود درآن مقام کردم کفت الغریب مستوحش پس کفت بعد ان سبقت
لک العنایة الالهیة بالحصول فی هذا المقام فاحمد الله یا اخی وراضی
باش بآنکه با خضر علیه السلام درین مقام مشارک باشی ویرا کفتم
یا ابا عبد الرحمن این مقام را هیچ نامی نمی دانم که بآن نامش خوانم کفت
هذا یسمّی مقام الغربة فتحقّق به ٥ شیخ ابو عبد الرحمن کفته است
الذی لابدّ للصوفی منه شیآن الصدق فی الاحوال والادب فی
المعاملات ٥ وفی تاریخ الیافعی انه توفی السلمی رحمه الله تعالی سنة اثنتی
عشر واربعمایة

شیخ ۳۶۹ **ابو سهل الصعلوکی رحمه الله تعالی**

نام وی محمد بن سلیمان الصعلوکی الفقیه کان امام وقته فی علوم
الشریعة وواحد زمانه والمتفق علی تقدمه علی لسان الولی والعدو
صحب الشبلی والمرتعش واباعلی الثقفی ورافق اباالحسن البوشنجی
واباالنصر الصفار النیسابوری وکان حسن السماع طیب الوقت ٥
شیخ ابو عبد الرحمن سلمی کوید که ابو سهل صعلوکی را از سماع پرسیدند
کفت یستحب لاهل الحقایق ویباح لاهل العلم ویکره لاهل الفسق
والفجور ٥ وی کفته که هرکز دست در جیب نکرده ام وکرما بر چیزی ننهاده ام
ومرا قفل وکلیدی نبوده است ٥ وهم وی کفته قد تعدی من تمنّی
ان یکون کمن تعنّی ٥ ابو عبد الله ختنی کفته که خواجه مشعوفست بسخن سجع
جرا چنین نکفت که این به است قد تجنّی من تمنّی ان یکون کمن تعنّی
شیخ الاسلام کفت این نه است وهیچ کس چنان نکفته که من او را نطلب
نیابد اما طالب یابد ٥ وتوفی ابو سهل الصعلوکی بنیشابور فی ذی القعدة
سنة تسع وستین وثلثمایة ٥ وتوفی ابنه ابو الطیب سهل بن محمد بن
سلیمان الصعلوکی الامام فی رجب سنة اربع واربعمایة ٥ شیخ الاسلام
کفت که سهل صعلوکی کفت من تصدّر قبل اوانه فقد تصدّی لهوانه ٥
روزی سهل صعلوکی در درس کفت که محبته یعنی اهل وی کفت که در همه
قرآن مرا این شکفت تر می آید که الله تعالی با موسی میکوید واصطنعتک
لنفسی ٥ شیخ الاسلام کفت مرا حسد ست برین سخن که وی کفته

شیخ ۳۶۸ **حسین محمد بن موسی السلمی رحمه الله تعالی**

وی پدر شیخ ابو عبد الرحمن السلمی است از کبار مشایخ است باعبد الله
منازل وابو علی ثقفی صحبت داشته است وشبلی را دیده بود و مجاهده
دایم داشت ودر علوم معاملت کامل بود جون شیخ ابو عبد الرحمن
متولد شد هر ملکی که داشت بفروخت وبصدقه داد او را کفتند پسری آمد
هیچ برای وی باز نکرفتی کفت اکر صالح بود هو یتولی الصالحین
واکر مفسد بود من آلت فساد نداده باشم توفی رحمه الله سنة نیف واربعین
وثلثمایة

شیخ ۳۷۰ **شیخ ابو القاسم قشیری رحمه الله تعالی**

نام وی عبد الکریم بن هوازن القشیری است صاحب رساله وتفسیر
لطایف الاشارات وغیر آن ویرا در هر فنی لطایف بسیارست
وتصانیف لطیف مرید ابو علی دقاق است واستاد ابو علی فارمدی

توفی فی ربیع الآخر سنه خمس وستین واربع مایه ٥ صاحب کشف
المحجوب گوید که امام قشیری را از ابتدای حالش پرسیدم گفت مرا
وقتی سنگی می‌بایست از بهر روزن خانه هر سنگ که بر می‌گرفتم گوهری
می‌شد می‌انداختم واین از آن بود که هر دو بنزدیک وی یکسان بود لابل
که هنوز جوهر خوارتر بود که ویرا ارادت آن نبود و ارادت سنگ
داشت ٥ وهم صاحب کشف المحجوب گوید که از وی شنیدم که گفت
مثل الصوفی کمثل البرسام اوله هذیان وآخره سکون فاذا تمکنت
خرست ٥ وهم قشیری گفته است التوحید سقوط الرسم عند ظهور
الاسم فناء الاغیار عند طلوع الانوار تلاشی الخلایق عند ظهور
الحقایق فقد رؤیة الاغیار عند وجد قرب الجبار جل ذکره ومما
انشد لنفسه ٥ سقى الله وقتا کنت اخلو بوجهکم
وثغر الهوى فی روضة الانس ضاحک اقمنا زمانا والعیون قریرة
واصبحت یوما والجفون سوافک

شیخ ابو العباس شقانی رحمه الله تعالی

نام وی احمد بن محمد است در فنون علوم چه اصول و چه فروع امام بود
ومشایخ بسیار دریافته بود واز کبرای اهل التصوف بود صاحب
کشف المحجوب گوید مرا با وی انسی عظیم بود و ویرا بر من شفقتی صادق
و در بعض علوم استاد من بود و هرگز از هیچ صنف کسی ندیدم که شرع را
بنزدیک وی تعظیم بیشتر بود از آن که بنزدیک او و پیوسته از دنیا و عقبی
نفور بودی و میگفتی اشتهی عدما لا عود له و بپارسی گفتی هر آدمی را
بایست محالی باشد و مرا نیز بایست محالی است که بیقین نخواهد
بود و آن آنست که می باید که خداوند تعالی مرا بعدمی برد که هرگز
آن عدم را وجود نباشد زیرا که هر چه هست از مقامات و کرامات

جمله حجاب وبلا اند وآدمی عاشق حجاب خود شده نیستی در دیدار بهتر از آرام
با حجاب وچون حق تعالی هستی است که عدم بر وی نباشد چه زیان
دارد در ملک وی که من نیستی کردم که هرگز مرا آن نیستی راستی نباشد ٥
وهم صاحب کشف المحجوب گوید که روزی پیش ابو العباس در آمدم ویرا دیدم
که می‌خواند ضرب الله مثلا عبدا مملوکا لا یقدر علی شیء و می‌گریست و نعره
می‌زد بنداشتم که از دنیا بخواهد رفت گفتم ایها الشیخ این چه حالست
گفت یازده سالست تا وردم اینجا رسیده است و از اینجا در نمی‌توانم گذشت
٥ روزی شیخ ابو سعید ابو الخیر در نشابور در خانقاه خود نشسته بود
وسید اجل که از اکابر سادات نشابور بود بسلام شیخ آمده بود و در پهلوی
شیخ نشسته شیخ ابو العباس شقانی در آمد شیخ اورا بالای سید اجل بنشاند
سید اجل از آن تلخ شد و داوری در اندرون وی پدید آمد شیخ روی
بسید اجل کرد و گفت شما را که دوست دارند برای مصطفی صلی الله علیه وسلم
دوست دارند واینها را که دوست دارند برای خدای دوست دارند
٥ شیخ ابو العباس شقانی گوید که روزی بخانه آمدم سگکی زرد دیدم بجای
خفته بنداشتم که از محله در آمده است قصد راندن وی کردم بزیر دامن
من در آمد و نابدید شد

ابو الفضل محمد بن الحسن الختلی رحمه الله تعالی

وی غیر شیخ ابو الفضل بن حسن سرخسی است وی در بیت الجن وفات کرده
است که دهی است بر سر عقبه نزدیک بدمشق صاحب کشف
المحجوب گوید که اقتداء من در طریقت باوست عالم بود بعلم تفسیر و
روایات مرید حصری بود و صاحب سروی واز اقران ابو عمرو قزوینی
وابو الحسن سالبه وشصت سال بحکم عزلت بگوشها می‌گریخت و نام
خود اندر میان خلق گم کرده بود وبیشتر بجبل اللکام بودی عمری نیکو
یافت وآیات و کرامات وی بسیار است اما لباس و رسوم متصوفه

نداشتی وبا اهل رسم شدید بود ومن هرگز از وی مهیب تر مردی ندیدم
از وی شنیدم که گفت الدنیا یومٌ ولنا فیها صوم ۵ یعنی یک روزه است
و ما را در آنجا وظیفه روزه است ۵ وقتی من بر دست وی آب می ریختم
برخاطر من گذشت که چون کارها بتقدیر و قسمت است چرا آزادان بندگی
پیران کنند امید کرامتی را گفت ای پسر دانستم آنچه اندیشی مر حکمی را
سببی است چون حق تعالی خواهد که عوان بچه را تاج مملکت دهد تخست
ویرا توبه دهد وبخدمت دوستی مشغول کند تا این خدمت کرامت
ویرا سبب گردد ۵ وقتی دیگر از بیت الجن قصد دمشق داشت
باران آمده بود و ما در گل بدشواری می رفتیم نگاه کردم نعلین شیخ خشک
بود با وی گفتم گفت آری تا من تهمت از راه توکل برداشته ام و باطن
خود را از راه وحشت نگاه داشته خداوند تعالی قدم مرا از وحل نگاه
داشته است ۵ وهم صاحب کشف المحجوب گوید که وی گفت که وقتی اولیاء
خدای تعالی را اجتماعی بود در بادیه بیرمن حصری مرا با خود ببرد گروهی را
دیدم که هر یک بر بختیی می آمدند حصری با ایشان التفات نکرد تا جوانی
دیدم می آمد با نعلین گسسته و عصای شکسته و پای از کار شده سر برهنه
اندام سوخته نحیف و نزار گشته حصری برجست و پیش وی باز رفت
و ویرا بدرجهٔ بلند بنشاند من متعجب شدم بعد از آن از شیخ پرسیدم که
آن که بود گفت ولی است از اولیاء خدای تعالی که متابع ولایت نیست
بلکه ولایت متابع ویست و بکرامات التفات ننماید ۵

علی بن عثمان بن ابی علی الجلابی الغزنوی رحمه الله تعالی

کنیت وی ابو الحسن است عالم و عارف بوده مرید شیخ ابو الفضل بن
حسن ختلی است و بصحبت بسیار از مشایخ دیگر رسیده است صاحب
کتاب کشف المحجوب است که از کتب معتبره مشهوره درین فن است

ولطایف

ولطایف و حقایق بسیار دران کتاب جمع کرده است ۵ وی گفته که
از شیخ المشایخ ابو القاسم گرگانی رضی الله تعالی عنه پرسیدم که درویش را
کمترین چیز چه باید تا اسم فقر را سزاوار گردد گفت سه چیز باید و کم از سه
چیز نشاید یکی باید که پارهٔ راست بداند دوخت ۵ و دیگر سخنی راست
بداند گفت و شنود و دیگر پای راست برزمین داند زد گروهی از درویشان
با من حاضر بودند که این سخن بگفت چون بمنزل خود باز آمدیم گفتیم بیایید
تا هر کسی درین سخن چیزی بگوییم هر یک چیزی گفتند چون نوبت بمن آمد
گفتم پارهٔ راست دوختن آن بود که بفقر دوزند نه بزینت چون رقعه
بفقر دوزی اگر نا راست دوزی راست باشد ۵ و سخن راست آن باشد
که بحال شنود نه بمنیت و بحق وجد دران تصرف کند نه بهزل و بزندگانی
مر آنرا فهم کند نه بعقل ۵ و پای راست برزمین زدن آن باشد که بوجد
برزمین زند نه بلهو و این سخن را بعینه پیش آن بزرگ نقل کردند گفت اصاب
علی جبره الله تعالی ۵ وهم وی گفته که وقتی بمهنه بر سر قبر شیخ ابو سعید
نشسته بودم تنها کبوتری دیدم سفید که بیامد و در زیر آن فوطه شد که بر گور
افکنده بودند چون برخاستم و نگاه کردم در زیر فوطه هیچ نبود روز دوم همان
بدیدم و روز سیم نیز در تعجب آن فرو ماندم تا شبی ویرا بخواب دیدم و از وی
آن واقعه پرسیدم گفت آن کبوتر صفای معاملهٔ منست که هر روز بمنادمت
در گور من آید

خواجه احمد حمادی سرخسی رحمه الله تعالی

صاحب کشف المحجوب گوید که وی مبارز العباد وقت بود و مدتی رفیق من
بود و از روزگار وی بسی عجایبها دیدم روزی از وی پرسیدم که ابتداء تو
چگونه بود گفت وقتی من از سرخس برفتم و به بیابانی در آمدم بر سر اشتران
و مدتی آنجا بودم و پیوسته دوست داشتمی که گرسنه بودمی و نصیب خویش
بدیگری دادمی و قول خدای تعالی در پیش دل من تازه همی بودی که ویؤثرون

علی انفسهم وبدین طایفه اعتقادی داشتم روزی شیری از بیابانی برآمد
واشتری را ازان من بکشت وبر سر بالایی شد وبانکی بکرد مرهر اندران بیشه
سباع بودند از انواع جون بانک وی بشنیدند بروی جمع شدند وی بیامد
واشتر را ازهم بدرید وهیچ نخورد وباز بر سر بالا شد سباع بجمله از کرک
وشغال وروباه وامثال ایشان درافتادند وسیر نخوردند ووی می بود تا همه
بازکشتند انکاه بیامد وقصد کرد که لختی ازان بخورد روباهی از دور بدید
آمد شیر بازکشت وبر بالا شد تا آن روباه نیز جندانکه بایست بخورد
وبوفت شیر فروآمد ولختی بخورد ومن از دور نظاره می کردم بوقت
رفتن بزبان فصیح مرا کفت یا احمد ایثار بر لقمه کار سکان بود ونثار مردان
دین جان باشد جون من این برهان ازوی بدیدم دست از همه شغلها
برداشتم وابتداء توبه من این بود

ادیب کمندی رحمة الله تعالی ٣٧٥

وی از معاصران صاحب کتاب کشف المحجوبست کویند که بیست سال برپای
ایستاده بود جز بتشهد نماز ننشستی ازوی پرسیدند که چرا نمی نشینی کفت
مرا هنوز درجه آن نیست که اندر مشاهده حق بنشینم

ابو الحسن مثنی رحمة الله تعالی ٣٧٦

نام وی علی بن مثنی شیخ ابوسعید ابو الخیر کوید که من جوان بودم باستراباد
بنزدیک ابو الحسن مثنی درآمدم واو پیری بافضل وشکوه بود وبا شبلی
صحبت کرده بود ومیان ایشان نقارها رفته بود در بر من نشسته بود
درویشی مرا کفت از پیر ابو الحسن بپرس تا ما را از شبلی حدیثی بکوید من کفتم
ایها الشیخ ما را از شبلی حدیثی بکوی کفت چرا نخست از رسول صلی الله علیه
وسلم نکویی که بکوی من کفتم از هردو بکوی او کفت که رسول صلی الله علیه وسلم
کفته است که اکر برامت من هیچ سوره فرونیامدی مکر سورة الکهف خود

تمام

تمام بودی وهم شیخ ابوسعید کوید که از شیخ ابو الحسن بشنیدم که کفت درجامع
بغداد برکنار مجلس شبلی بیستادم شخصی آنجا رسید درکسوت این قوم پرسید
که ایها الشیخ ما الوصل شبلی روی بوی کرد وکفت ایها السایل عن الوصل
اسقط العطفتین وقد وصلت سائل کفت یا ابا بکر ما العطفتان شبلی کفت
تمام ذروة بین یدیکم نحجبتکم عن الله پس سائل کفت یا ابا بکر ما تلک الذروة
کفت الدنیا والعقبی کذا قال ربنا منکم من یرید الدنیا ومنکم من یرید الآخرة
فاین من یرید الله بعد ازان شبلی کفت اذا قلت الله فهو الله واذا سکت
فهو الله یا الله یا من هو هو ولا یعلم احد ما هو الا هو سبحانه
وحده لا شریک له بعد ازان غش کرد وبیخود وی را برداشته بخانه وی بردند

شیخ احمد نجار استرابادی رحمة الله تعالی ٣٧٧

شیخ الاسلام کفت که وی شیخ خراسانست وبا شبلی ومرتعش صحبت داشته
شبلی وقتی شارب وی باز کرده بود وی کفته که هرکز پس ازان باز نبایست
کرد

شیخ ابوزرعهٔ رازی رحمه الله تعالی ٣٧٨

نام وی احمد بن محمدست شیخ الاسلام کفت که من سیزده تن دیده ام که وی را
دیده اند شاکرد شبلی است وی را کفتند همه روز طیبت میکنی کفت من هیچ
مایه ندارم بغیر ازین که درویشان از سخن من می خندند شیخ الاسلام
کفت که پس از مرک وی را بخواب دیدند کفتند حال تو جون شد کفت مرا پیش
خواند وکفت توی که زره پوشیدی در دین من با خلق من کفتم آری کفت
فهلا وکلت خلقی الی واقبلت بقلبک علی جرا خلق مرا با من نکذاشتی
وروی دل بسوی من نداشتی

شیخ ابوزرعه اردبیلی رحمه الله تعالی ٣٧٩

نام وی عبد الوهاب بن محمد بن ایوب الاردبیلی است عالم بوده وزاهد
سفر بسیار کرده بود وعمر بسیار یافت باشیخ ابوعبد الله حفیف
در راه حجاز تا مدینه همراه بوده کویند که شیخ ابوعبد الله حفیف عزیمت

شف ۳۸۰

سفر کرده بود بیش ابوزرعه آمد ابوزرعه مقداری کوشت پخته بوی کرفته
آورد شیخ نخورد چون بسفر بیرون رفت در بیابان راه کم کردند وچهار روز
کرسنه ماندند که هیچ نخوردند شیخ اصحاب را کفت طلب کنید شاید که
صیدی بیابید ناکاه سکی دیدند حیلهٔ بسیار کردند تا ویرا بکرفتند
ویرا بکشتند برمذهب امام مالک وقسمت کردند سری نصیب شیخ افتاد
هرکسی نصیب خود بخورد وشیخ درخوردن آن تفکر می کرد تا شب بکذشت
چون وقت سحر شد سر آن سک بسخن آمد وکفت این سزای کسی که کوشت
بوی کرفته از سفرهٔ ابوزرعه نخورد شیخ برخاست واصحاب را بیدار کرد
وکفت بیایید که بیش ابوزرعه رویم وازوی استحلال کنیم پس بشیراز باز
کشت وازوی عذر خواست انکاه بسفر بیرون آمد وکویند که ابوزرعه
در آخر عمر بر صوفیه بیرون آمد ودر ایشان افتاد وشاید که این نسبت
ببعضی بوده باشد که مستحق آن بوده باشند توفی سنه خمس عشره واربعمایه

ابو عبد الله المشتهر ببابونی رحمه الله تعالی

قبر وی از مزارات مشهورهٔ شیراز است کفته اند که وی بود که کفت امسیت
کردیا واصبحت عربیا وقصهٔ وی آن بود که وی یکی از کردان بود
روزی ببعضی از مدارس شیراز درآمد دید که طلبهٔ علم بدرس ومباحثه
مشغول اند از ایشان سوال کرد همه بخندیدند کفت من می خواهم که از علوم
شما چیزی بیاموزم کفتند اکر می خواهی که دانشمند شوی امشب ریسمانی
از سقف خانهٔ خود بیاویز وپای خود را در آنجا محکم به بند وچندان
که توانی بکوی کزبره عصفره که ابواب علم بر تو کشاده خواهد شد وندانست
که با وی سخریه واستهزا می کنند برفت وهمچنان کرد وبحسن نیت
وصدق یقین آنچ تلقین کرده بودند همه شب تکرار کرد در وقت سحر
حضرت حق سبحانه وتعالی بر دل وی ابواب علوم لدنی بکشاد وسینهٔ وی

بانوار

شفا ۳۸۱

بانوار قدس منشرح شد وولی شد عالم که از هر مسئلهٔ غامض جواب کفتی وبر هر معاند
ومعارض غلبه کردی

شیخ ابو عبد الله باکو رحمه الله تعالی

نام وی علی بن محمد بن عبد الله است المعروف بابن باکویه متبحر بوده است در علوم
درجوانی شیخ ابو عبد الله خفیف را دیده بوده است بعد ازان از شیراز سفر کرده
بود ودر نیشابور با استاد امام قشیری وشیخ ابو سعید ملاقات کرده بود وبا شیخ
ابو العباس نهاوندی مدتی مصاحب بوده ومیان ایشان در طریقت سخنان
بسیار کذشته بوده وشیخ ابو العباس بفضل وسبق وی اعتراف نموده وبعد ازان
بشیراز مراجعت کرد ودر مغارهٔ کوهی که نزدیک است بشیراز منزوی شد
وهمه مشایخ صوفیه وعلما وفقرا ملازمت صحبت وی می کردند توفی سنة
اثنتین واربعین واربعمایة ه دران وقت که شیخ ابو سعید ابو الخیر در نیشابور
بوده استاد امام ابو القاسم قشیری از ایشان استدعا نموده بوده اند که در هر هفته
یک روز در خانقاه ایشان مجلس کویند منبر نهاده بودند وجامه بران پوشیده
ومردم می آمدند ومی نشستند شیخ ابو عبد الله باکو بپرسیدن استاد امام آمده بود
چون بنشستند ویکدیکر را بپرسیدند ه شیخ ابو عبد الله کفت این چیست استاد امام
کفت شیخ ابو سعید مجلس خواهد کفت بنشین تا بشنوی ابو عبد الله کفت من اورا
منبلم یعنی نا معتقدم استاد ابو عبد الله بنشست استاد امام کفت کوش دار
که این مرد مشرف است برخواطر تا هیچ حرکت نکنی وهیچ نیندیشی که او حالی باز
نماید ه پس شیخ ابو سعید درآمد وبر منبر شد مقریان قرآن برخواندند وشیخ
دعا بکفت چون بسخن آمد ابو عبد الله باکو بچ بر باد کرد بنهان واهسته با خود کفت
بس باد که در زبادست هنوز این سخن تمام نیندیشیده بود که شیخ ابو سعید
روی بسوی وی کرد وکفت آری درزباد معدن بادست این کلمه بکفت وبسر سخن
رفت چون شیخ در سخن کرم شد شیخ ابو عبد الله آن حالت بدید وان سلطنت
واشراف وی برخواطر مشاهده نمود اندیشه کرد که چندین موقف بتجرید بستام

بچ بضم با موحده وجیم فارسی دهن عنه

درزباد موضعی را کویند از راه کذر که درویان را جمع شود عنه

و چندین مشایخ را دیدم از کودکی باز خدمت ایشان کردم سبب چیست که این همه
برین مرد ظاهر می‌شود و بر ما هیچ ظاهر نمی‌شود ○ شیخ ابوسعید در حال روی بوی
کرد و گفت ای خواجه ○ تو چنانی که ترا بخت چنانست و چنان
من چنینم که مرا بخت چنین است و چنین ○ وصلی الله علی محمد و آله اجمعین
و دست بروی فرود آورد و از منبر فرود آمد و پیش استاد امام و ابوعبدالله باکو
شد چون بنشستند شیخ ابوسعید استاد امام را گفت که این خواجه را بگوی که دل
با من خوش کند ابوعبدالله گفت دل خوش آن وقت کنم که هر پنج شنبه که بسلام
من می‌آیی بعد ازین نیایی ○ شیخ ابوسعید گفت بسیار مشایخ و بزرگان را چشم
بر تو افتاده است ما بدان نظرها می‌آییم نه برای تو چون شیخ ابوسعید این
بگفت گریستن و خروش از جمع بر آمد و شیخ ابوعبدالله نیز بسیار بگریست
و آن انکار و داوری از درون وی برخاست و صافی شدند و جمله جمع خوش دل
برخاستند ○ چون شیخ ابوعبدالله را آن انکار نماند بسلام شیخ ابوسعید
میرفت اما هنوز بر رقص و سماع ایشان انکاری عظیم داشت و گاه گاه اظهار آن
می‌کرد ○ شبی در خواب دید که هاتفی ویرا گفت که قوموا وارقصوا لله بیدار شد
و گفت لا حول و لا قوة الا بالله العلی العظیم این خواب شیطانی است دیگر باره
بخفت همچنین بخواب دید که هاتفی می‌گوید قوموا وارقصوا لله باز بیدار شد
و لاحول کرد و ذکری بگفت و سورهٔ چند قرآن بخواند و سیم بار بخفت همان
خواب دید دانست که آن خواب شیطانی نیست و بسبب آن انکار است که بر شیخ
ابوسعید دارد بامداد بخانقاه شیخ ابوسعید آمد چون بدر خانقاه شیخ رسید
شیخ ابوسعید در اندرون خانه می‌گفت قوموا وارقصوا لله شیخ ابوعبدالله
دل خوش شد و انکار وی تمام برخاست ○

شیخ مومن شیرازی رحمه الله تعالی

شنفب ۳۸۲ شیخ الاسلام گفت که اسمعیل دباس گفت که نیت حج کردم بشیراز رسیدم بمسجدی

در آمدم

در آمدم شیخ مومن را دیدم نشسته درزی می‌کرد سلام کردم و بنشستم مرا گفت
چه نیت داری گفتم نیت حج دارم گفت مادر داری گفتم دارم گفت باز گرد پیش مادر
شو مرا خوش نیامد گفت چه می‌پیچی من پنجاه حج کرده‌ام سر برهنه و پای برهنه
بی زاد و همراه همه ترا دادم تو شادی دل مادر فرا من ده ○

شیخ ابواسحق شامی رحمه الله تعالی

شنفج ۳۸۳ بسیار بزرگ بوده است و قبر وی در عکا است از بلاد شام از اصحاب شیخ علو
دینوری است و وی از اصحاب شیخ هبیرهٔ بصری و وی از اصحاب حذیفهٔ مرعشی
و وی از اصحاب ابرهیم ادهم قدس الله تعالی اسرارهم و این شیخ ابواسحق شامی
بقصبهٔ چشت رسیده و خواجه ابواحمد ابدال که مقدم مشایخ چشت است صحبت
ویرا دریافته است و از وی تربیت یافته ○

خواجه ابواحمد ابدال چشتی رحمه الله تعالی

شنفد ۳۸٤ وی پسر سلطان فرسنافه است که از شرفاء حسنی است و امیر آن ولایت بوده
و ویرا خواهری بوده بغایت صالحه شیخ ابواسحق شامی بخانهٔ وی آمدی و طعام
وی خوردی روزی ویرا گفت که برادر ترا فرزندی خواهد بود که ویرا شانی
عظیم باشد می‌باید که محافظت حرم برادر خود بکنی تا در ایام حمل چیزی
که در آن حرمتی و شبهه باشد نخورد آن ضعیفهٔ صالحه بموجب فرمودهٔ شیخ
ابواسحق بدست خود ریسمان رشتی و بفروختی و ما یحتاج حرم برادر خود مهیا
داشتی تا در تاریخ سنه ستین و مایتین که زمان خلافت معتصم بالله بود خواجه
ابواحمد متولد شد و همان صالحه در خانهٔ خود کش از وجه حلال پرورش میداد
و گاه گاه که شیخ ابواسحق بخانهٔ وی آمدی و در آوان صبا خواجه ابواحمد را
بدیدی گفتی که ازین کودک بوی آن می‌آید که از وی خاندانی بزرگ ظاهر گردد
و احوال عجیب و آثار غریب مشاهده افتد وقتی که خواجه ابواحمد به بیست
بیست سالگی رسیده بود همراه پدر خود سلطان فرسنافه بقصد شکار بجانب

کوه رفت و در اثنای شکار از پدر و اتباع وی جدا افتاد بمیان کوهی رسید
دید که چهل تن از رجال الله بر سر سنگی ایستاده اند و شیخ ابو اسحق شامی در میان
ایشان است حال بر وی بگشت از اسب فرود آمد و در پای شیخ افتاد اسب
و سلاح و هرچه داشت بگذاشت و پشمینه در پوشید و با ایشان روان شد
هرچند پدر و اتباع وی را طلب کردند نیافتند بعد از چند روز خبر آمد که وی
با شیخ ابو اسحق در فلان موضع از آن کوهها بوده است پدرش جمعی را بفرستاد
تا ویرا آوردند هرچند پند دادند و بندها نهادند ویرا از آنچه در آن بود باز نتوانستند
آورد ٥ گویند که پدرش را خمخانه بود روزی فرصت یافت بآنجا در آمد و در آنرا
محکم ببست و خمها را شکستن گرفت پدرش را آگاه کردند ببام بر آمد و از غایت
غضب سنگی بزرگ برداشت که از روزنه بالای بام بر وی زند آن روز نه
فرا هم آمد و سنگ را بگرفت یا سنگ در هوا معلق بایستاد و وی را هیچ آفتی
نرسید چون پدرش آن حال را مشاهده کرد بر دست وی توبه کرد و از وی
امثال این کرامات و خوارق عادات نه چندان ظاهر شده است که بتفصیل
ادای آن توان کرد و توفی رحمه الله تعالی سنة خمس و خمسین و ثلثمایة

خواجه محمد بن ابی احمد الچشتی رحمه الله تعالی

وی بعد از وفات پدر قایم مقام پدر وی بود و بموجب فرموده پدر با آنکه بیست
و چهار سال بیش نبود تحصیل علوم دینی و معارف یقینی کرده بود و زهد
و ورع تمام داشت و از دنیا و اهل آن بغایت مجتنب بودی و همواره بر زهد
و ترک دنیا تحریض می نمود و می گفت چون اول و آخر ما ترک دنیاست خود را
از غرور و فریب وی نگاه می باید داشت ٥ وقتی که محمود سبکتکین بغزو
سومنات رفته بود خواجه را در واقعه نمودند که بمدد کاری وی می باید رفت
در سن هفتاد سالگی با درویشی چند متوجه شد و چون آنجا رسید بنفس مبارک
خود با مشرکان و عبده اصنام جهاد کرد ٥ روزی مشرکان غلبه کردند

ولشکر

ولشکر اسلام بناه به بیشه آوردند و نزدیک بود که شکست بر ایشان آید خواجه را
در چشت مریدی بود آسیابان محمد کاکو نام خواجه آواز داد که کاکو در یاب
در حال کاکو را دید که اضطراب می کرد و محاربه می نمود تا لشکر اسلام نصرت یافت
و کافران هزیمت کردند و در همان وقت محمد کاکو را در چشت دیده بودند که کلکه
آسیا را برداشته و بر در و دیوار آسیا می زند از وی سبب پرسیده بودند همین
قصه را گفته بود ٥ استاد مردان رحمه الله از قصبه سجان خواف از مریدان
خواجه است و سالها کلوخ استنجا و آب وضوی ویرا مهیا می داشت روزی که
او را بمراجعت بوطن امر کرد بگریست و گفت من طاقت مفارقت شما کجا دارم
خواجه کرم نمود و گفت هر وقت که ترا آرزوی دیدار ما باشد حجابهای جسمانی
و مسافتهای مکانی مرتفع گردد و ما را از همینجا به بینی و همچنان بود دایما
استاد می گفتی که من از سجان چشت را می بینم توفی رحمه الله سنة احدی عشر
واربعمایة

خواجه یوسف بن محمد بن سمعان رحمه الله تعالی

وی خواهرزاده خواجه محمد بن ابی احمد است و مرید و تربیت یافته وی خواجه
محمد تا شصت و پنج سال متاهل نشده بود همشیره داشت که خدمت وی کردی
خوردن و پوشیدن وی از دست رشتا دبودی وشن وی بچهل رسیده بود
و بسبب خدمت برادر و اشتغال بطاعت خدای تعالی میل بتزوج نداشت
شبی خواجه محمد پدر بزرگوار خواجه ابو احمد را در خواب دید که گفت در ولایت
شا فلان مردی است محمد سمعان نام تحصیل علوم کرده و روزگار بصلاح
گذرانیده خواهر خود را با وی عقد کن خواجه ویرا طلب داشت و همشیره را
با وی عقد کرد و وی هم در چشت متوطن شد خواجه یوسف از ایشان
متولد شد خواجه محمد بعد از شصت سالگی متاهل شده بود اما ویرا هیچ
پسر ببزرگی نرسیده بود خواجه یوسف را بمنزله فرزند می داشت و تربیت
می کرد و بتحصیل علوم و سلوک راه خدای تعالی دلالت می نمود و بعد از وفات

وی قایم مقام وی شد ۵ خواجه یوسف را بعد از بیجاه سالکی میل انزوا وانقطاع شد
خواست که نزدیک بمزار خواجه حاجی مکی که بسیار بزرگ بوده وشیخ ابواسحق
شامی زیارت ایشان بسیار میکرده جله خانه در زمین بکند باشارت هاتف
غیبی آن موضع راکه حالا جله خانه ویست اختیار کرد جون بیل وکلند آوردند
زمین بغایت محکم بود جنانکه هیچکس آنرا نتوانست کند خواجه کلند بر داشت
وبدست مبارک خود انجا شتکاه تا نماز پیشین آنرا باتمام رسانید ومدت
دوازده سال درانجا بسر برد وجندان شکر ودهشت وولـه وحیرت
بروی غالب شده بود که کاه بودی که جون خادم آب وضو بردست وی
ریختی دراثنای وضو از خود غایب شدی ویکساعت کابیش دران غیبت
بماندی وباز حاضر شدی ووضو را باتمام رسانیدی دران وقت که
شیخ الاسلام ابواسمعیل عبدالله الانصاری قدس الله تعالی سره بمزار جشت رسیده
بود با وی ملاقات کرده است وبعد از معاودت بهراة درمجالس ومحافل
استحسان وی میکرده توفی رحمه الله تعالی سنه تسع وخمسین واربعمایه وعمر
وی هشتاد وجهار سال بود ودروقت رفتن بسر همین خود خواجه قطب الدین
مودود را بتحصیل علوم وصیت کرد وقایم مقام خود کردانید ۵

خواجه مودود جشتی رحمه الله تعالی

وی درسن هفت سالکی تمام قرآنرا باواضح آن حفظ کرده بود وبتحصیل علم
اشتغالی داشت جون بسن بیست وشش سالکی رسید والد بزرکوار وی
خواجه یوسف از دنیا برفت وویرا بجای خود بنشاند وی بخصال حمیده
موصوف بود وبافعال پسندیده معروف ومردم آن ولایت همه درمقام
اعتقاد ومحبت وانقیاد وارادت وی بودند وتوفیق شرف صحبت
ودولت تربیت شیخ الاسلام احمد النامقی الجامی قدس الله تعالی روحه
نیز یافته بود ۵ دران وقت که حضرت شیخ الاسلام از ولایت جام بهراة

شفز
۳۸۷

تشریف

تشریف آورده بود وخواص وعوام مشاهده کرامات وخوارق عادات که از ایشان
ظاهر میشد نمودند وهمه مرید ومعتقد وی شدند واین قصه در اطراف
واکناف آن ولایات انتشار یافت واز نواحی هراة متوجه مزار متبرک جشت شد
خبر آمد که خواجه مودود جشتی مریدان بسیار جمع کرده است میآید تا شیخ
الاسلام را از ولایت بیرون کند اصحاب شیخ الاسلام آنرا پوشیده میداشتند
ووی خود از همه بهتر میدانست جون روزی بامداد سفره در آوردند کفت
که ساعتی صبر کنید که جماعتی رسولان در راه‌اند جون ساعتی برآمد خادم
درآمد که آن جماعت رسیدند ایشانرا درآوردند وسلام کفتند وجواب
شنیدند وطعام خوردند وسفره برداشتند شیخ الاسلام کفت که شما
میکویید یا ما بکوییم که شما بجه کار آمده‌اید ایشان کفتند حضرت شیخ بفرماید
فرمود که خواجه زاهد مودود شما را فرستاده است که احمد را بکویید که تو
بولایت ما بجه کار آمده بسلامت باز کرد وکرنه جنانک باز باید کردانید ترا
باز کردانم رسولان تصدیق کردند پس فرمود که اکر مراد از ولایت این دیههاست
این ملک مردمانست نه از آن اوست ونه از آن من واکر مراد از ولایت این
مردمانند اینان رعایاء سنجرند پس شیخ الشیوخ سنجر باشد واکر مراد از ولایت
آنست که من میدانم واولیای خداوند عز وجل میدانند فردا با ایشان نمایم
که کار ولایت جیست وجونست جون این سخن بکفت ابری عظیم برآمد
وشبانروزی ببارید وهیچ منقطع نشد روزی دیکر بامداد شیخ الاسلام
فرمود که ستوران ساخته کنید تا برویم اصحاب کفتند امکان ندارد که
زمین دوسه روز بعد از انکه دیکر نبارد هیچ ملاحی از آب نتواند کذشت
شیخ فرمود که سهل باشد امروز ما ملاحی کنیم پس روان شدند جون بصحرا
بیرون آمدند شیخ الاسلام نکاه کرد دید که جمعی انبوه سلاحها بسته همراه
ایشانند پرسید اینان کیانند کفتند مریدان ومحبان شمایند که جماعتی

شنیده اند که بعداوت شما می آیند فرمود که اینها را باز گردانید که تیغ و تیر کار
سخن سست و سلاح این گروه سلاح دیگرست ○ شیخ الاسلام با تنی چند روی
براه نهادند چون بکنار آب رسیدند آب بسیار بود ○ شیخ الاسلام فرمود
که امروز قرار آنست که ما ملاحی کنیم سخنی از معارف آغاز کردند چندان
ذوق بدلها رسید که همه واله و حیران شدند پس فرمود که همه چشمها بر هم نهید
و بگویید بسم الله الرحمن الرحیم تا سه بار تکرار کرد هرکس که چشم نود باز کرد
پای افزار تر کرده و هرکه دیر کشاد خود را بر آن طرف آب یافت پای افزار
خشک چون رسولان آن مشاهده کردند بتعجیل پیش خواجه مودود رفتند
و آن حال باز گفتند کس باور نداشت خواجه مودود با دو هزار مرید سلاح بسته
متوجه شدند و در راه بشیخ رسیدند چون نظر شیخ بروی افتاد از اسب
پیاده شد و بوسه بر پای شیخ داد شیخ دست بر پشت وی میزد و می گفت کار
ولایت چون می بینی ندانسته که ولایت مردان حشم و سلاح نباشد برو و
سوار شو کودکی و نمیدانی که چه می کنی چون بدیه درآمدند شیخ الاسلام با اصحاب
در محله فرود آمدند و خواجه مودود با مریدان در محله دیگر روز دیگر
مریدان خواجه مودود گفتند که ما آمده بودیم تا شیخ احمد را از ولایت
بیرون کنیم امروز با ما در یک دیه بنشست درین معنی بهتر ازین اندیشه
باید کرد خواجه مودود گفت مرا صواب چنان می نماید که بامداد برخیزیم
و بخدمت وی رویم و اجازت خواهیم و بازگردیم که کار وی نه بقوت
بازوی ماست مریدان گفتند که ما با هم مشورت کرده ایم صواب آنست که جاسوسی
برکار کنیم که چون وقت قیلوله خلوت شود و پیش وی کسی نباشد تنی چند
در خدمت تو برویم و سماعی بنیاد کنیم و حالتی برآریم و دران میان چیزی
بروی زنیم خواجه مودود گفت این صواب نیست که وی صاحب ولایت
و کرامات است اما فایده نداشت چون وقت قیلوله شد و اصحاب شیخ

مستغرق

مستغرق شدند خادم خواست که جامه بگسترد تا شیخ قیلوله کند فرمود که یکساعت
توقف کن که کاری در پیش است ناگاه کسی در بکوفت خادم چون در بکشاد
خواجه مودود را دید که با جمعی انبوه درآمدند و سلام گفتند و آغاز سماع نهادند
و نعره زدن گرفتند ○ شیخ الاسلام سر برآورد و گفت میهی سهلا کجایی و این
سهلا مردی بود سرخسی از عقلاء مجانین و صاحب کرامت و پیوسته در خدمت
شیخ الاسلام بودی هم در لحظه حاضر شد و بانک بر ایشان زد ایشان کفش
و دستار می گذاشتند و می گریختند همین خواجه مودود ماند عظیم خجل بر پای
خواست و باستغفار سر برهنه کرد و گفت بر شما روشنست که این نوبت من
باین رضا نداشتم شیخ الاسلام گفت راست میگویی اما چرا با ایشان از مردی
موافقت کردی خواجه مودود گفت بد کردم عفو فرمایید ○ شیخ الاسلام
گفت عفو کردم برو و این قوم را باز گردان و دو خدمتگار نگاه دار و سه روز
توقف کن چنان کرد پس پیش شیخ الاسلام آمد و گفت چنانک گفته بودید
کردم دیگر چه می فرمایید تا چنان کنم ○ شیخ الاسلام فرمود که اول مصلی بر طاق نه
و برو علم آموز که زاهد نی علم مسخره شیطان باشد گفت قبول کردم دیگر
چه می فرمایید فرمود که چون از تحصیل فارغ شوی احیای خاندان خود کن
که آبا و اجداد تو بزرگ بوده اند و صاحب کرامت خواجه مودود گفت چون
مرا احیاء خاندان می فرمایید هم شما برو جه تیمن و تبرک مرا اجلاس فرمایید
○ شیخ الاسلام گفت که پیشتر آی پیشتر آمد دست وی بگرفت و بر کنار سجاده
بالش خود بنشاند و سه بار گفت که بشرط علم پس سه روز در خدمت شیخ الاسلام
بود و فواید گرفت و نوازشها یافت و بازگشت و بعد از آن باندک فرصتی
بجهة تحصیل علوم و تکمیل معارف بجانب بلخ و بخارا تشریف برد و مدت
چهار سال بقدر وسع و امکان دران باب اجتهاد نمود و دران دیار مرجا از وی
آیات غریبه و کرامات عجیبه که تفصیل آن بتطویل می انجامد ظاهر شد

و بعد از آن بچشت مراجعت کرد و بتربیت مریدان و مستفیدان مشغول شد
و از اطراف طالبان روی ارادت بصحبت و خدمت وی آوردند ه شاه
سنجان که لقب و نام وی رکن الدین محمود است و از دیه سنجان خواف است صحبت
خواجه را دریافته بوده است و چند وقت در چشت اقامت نموده و می‌گویند
که در مدت اقامت هرگز در چشت نقض طهارت نکرده چون خواستی که طهارت
کند سوار شدی و از چشت بیرون آمدی و دور رفتی و طهارت ساختی
و مراجعت نمودی و می‌گفتی که مزار چشت منزل مبارک و مقام متبرک است روا
نباشد که آنجا بی ادبی کنند و گویند که پیشتر وی را خواجه سنجان می‌گفتند خواجه
مودود شاه لقب نهاد و وی همیشه بآن می‌نازیدی و مفاخرت می‌کردی
وفات خواجه در سنه سبع و عشرین و خمسمایه بوده است و وفات شاه سنجان
در سنه سبع و تسعین و خمس مائة ه

خواجه احمد بن مودود بن یوسف الچشتی رحمه الله تعالی (شیخ ۳۸)

وی بسیار بزرگ بوده و بعد از پدر بمقام وی نشسته و مقبول طوایف بوده
و بر کافهٔ انام شفقتی عام و مروتی تمام داشته است ه گویند که شبی حضرت
رسالت را صلی الله علیه و سلم در واقعه دید که فرمود که ای احمد اگر تو مشتاق
نیستی ما مشتاق توییم چون بامداد شد سفر بادیه موافق اختیار کرد و مجهول وار
چنانکه کسی وی را نشناسد بزیارت حرمین شریفین زادهما الله تعالی
تشریفا و تکریما متوجه شد چون اقامت ارکان و شرایط حج کرد بحرم
محترم مدینه و روضهٔ شریفهٔ مصطفویه علی زوارها تحف التحایا توجه نمود
و مدت شش ماه مجاورت کرد و گویند که مداومت و مواظبت وی بر مجاورت
آن حرم خادمان را گران آمد خواستند که وی را برنجانند از روضهٔ شریفه
آواز آمد چنانچه همه حاضران شنیدند که وی را مرنجانید که از جملهٔ مشتاقان
ماست و بعد از مراجعت از مدینه ببغداد رسید و در خانقاه شیخ شهاب الدین

سهروردی

سهروردی فرود آمد شیخ وی را تعظیم و احترام بسیار کرد و خلیفه بغداد بنا
بر خوابی که دیده بود وی را طلب کرد و وظایف اکرام و احترام بجای آورد و وی
خلیفه را نصایح جایگیر و مواعظ دلپذیر گفت و همه در محل قبول افتاد
فتوحی آوردند بجهة استمالت خاطر خلیفه محقری برداشت و چون بیرون آمد
بر فقرا قسمت کرد و بخراسان توجه نمود ولادت وی در سنه سبع و خمسمایه
بود و وفات وی در سنه سبع و سبعین و خمسمایه

ابو الولید احمد بن ابی الرجا قدس الله تعالی روحه (شفط ۳۸۹)

وی از قریهٔ آزادان است که متصل است بهراة عالم بوده بعلوم ظاهری
و باطنی از شاگردان امام احمد حنبل است رضی الله تعالی عنه و بخاری
در صحیح خود از وی حدیث روایت کرده است در اوایل مال بسیار داشته
همه را در طلب حدیث و حج و غزا صرف کرده است از هراة سفری کرده هرگاه
مال وی برسیدی بهرات مراجعت کردی و بعضی از املاک خود بفروختی و باز
بسفر رفتی تا جمله مال خود بدین طریق نفقه کرد گویند یکی از دوستان وی
بچهار هزار درم محتاج شد پیش وی اظهار آن کرد چون بخانهٔ خود رفت
ابو الولید چهار هزار درم در صره کرد و بوی فرستاد چون آن دوست مهم
خود کفایت کرد و مدتی برآمد آن مبلغ را نقد ساخته در صره کرد و بوی
باز فرستاد ه ابو الولید قبول نکرد آن دوست بنزدیک وی آمد و سلام کرد
ابو الولید گفت اگر نه رد سلام واجب بودی جواب تو باز ندادی آخر
چهار هزار درم را چه قدر باشد که آنرا باز فرستی توفی رحمه الله سنه اثنتین
و ثلثین و مائتین و قبر وی در قریهٔ آزادان است یزار و یتبرک به

ابو اسمعیل عبد الله بن ابی منصور محمد الانصاری الهروی قدس الله تعالی سره (شص ۳۹۰)

لقب وی شیخ الاسلام است و مراد بشیخ الاسلام هرجا که درین کتاب مطلق

واقع شده است وی است جنانچ در صدر کتاب بآن اشارت رفته است
وی از فرزندان مَتِّ الانصاری است ومت انصاری پسر ابوایوب
انصاری است که صاحب رحل رسول است صلی الله علیه وسلم در آن وقت
که بمدینه مجرت کردند ومت انصاری در زمان خلافت امیر المومنین عثمان
رضی الله عنه با احنف بن قیس بخراسان آمده بود ودر هراة ساکن شده
ه شیخ الاسلام گفته است که پدر من ابومنصور در بلخ با شریف حمزه عقیلی
می بوده است وقتی زنی با شریف گفت که ابومنصور را بگوی که مرا بزنی کند
پدر من گفته است که من هرگز زن نخواهم وآنرا رد کرده است شریف
گفته است که آخر زن بخواهی وترا پسری آید وچه پسری چون بهرات
آمده است وزن خواسته ومن بزمین آمده ام شریف در بلخ گفته است
که ابومنصور ما را بهری پسری آمد چنان مَنْ جامع مقامات شیخ الاسلام
می گوید که این کلمه آفرین است که همه نیکیها در ضمن آنست یعنی چنانچ صفت
نتوان کرد از غایت نیکویی ه وهم شیخ الاسلام گفته است که من بقهندز
زاده ام وآنجا بزرگ شده وولادت من روز جمعه بوده است در وقت غروب
آفتاب الثانی من شعبان سنه ست وتسعین وثلثمایه ه وهم وی گفته
من ربیعی ام در وقت بهار زاده ام وبهار را سخت دوست دارم آفتاب
بهفده هم درجه ثور بوده است که من زاده ام هرگاه که آفتاب بآنجا رسد
سال من تمام گردد وآن میانه بهار بود وقت گل وریاحین ه وهم وی
گفته که بوعاصم پیر وخویشاوند منست من در کودکی بوی شدی وقتی
بوی شدم نان واسکرهٔ کامه بیش من نهاد ومرا قوالی کرد وچیزی
برخواند خاتون وی که عجوزی بود محتشم وخداوند ولایت گفت پیر من
یعنی خضر علیه السلام عبد الله را دید گفت وی کیست گفتم فلان کس است
گفت از مشرق تا مغرب همه جهان از وی پر شود یعنی از آوازه وی

شیخ الاسلام

ه شیخ الاسلام گفت که این پرسیدن فن وی است خود داند اما پرسید
ه بانو عالیه زنی بوده است با شکوه به بوشنگ چون شیخ الاسلام بزمین آمد
خضر علیه السلام وی را گفت آن کودک را دیدی در هری که از مشرق تا مغرب
از وی پر شود ه وهم بانو عالیه گفت که پیر من یعنی خضر علیه السلام گفت
که در شهر شما بازاری زاده ایست هفده ساله نه پدر داند که او کیست ونه
وی چنان شود که در همه روی زمین کس از وی مه نبود یا گفت که از مشرق
تا مغرب از وی پر شود واحوال این بانو عالیه آن بود که دخترکی داشت
یک ونیم ساله او را خواست یعنی حق را سبحانه دختر را بگذاشت وبحج شد
شیخ بو اسامه که شیخ حرم بود بدینه وی آمد که عم وی بود واین بانو
مجبرهٔ داشت فرا بیران می شد که مرا چیزی از وی یعنی از حق تعالی برین
کاغذ نویسید ه شیخ الاسلام گفت که اول مرا در دبیرستان زنی کرد ند
گفتند زبان دارد چون چهار ساله شدم مرا در دبیرستان مالینی کردند
وچون نه ساله شدم املا نوشتم از قاضی ابا منصور وازجارودی وچهارده
ساله بودم که مرا بمجلس بنشاندند ومن در دبیرستان ادب خرد بودم که
شعر می گفتم چنانک دیگرانرا از من حسد می آمد ه وهم وی گفته که پسر
یکی از خویشان خواجه یحیی عمار با من در دبیرستان بود من بر بدیهه
شعرهای تازی می گفتم وهر چیز که کودکان از من خواستی که در فلان معنی
شعری بگوی بگفتمی زیادت از آن که آن کس خواسته بودی وقتی
آن پسر پدر خود را گفته بود که وی در هر معنی که خواهی شعر گوید پدر وی
فاضل بود گفت چون بدبیرستان شوی از وی خواه که این بیت را
تازی کند ه روزی که بشادی گذرد روز آنست ه وان روز دگر روز بد اندیشان
من در وقت گفتم ه ویوم الفتی ما عاش فی مسترة ه وسایره یوم الشقاء عصیب
دم الوصل ما دمت السعادة فالدجی ه بتنغیص عیش الاکرمین رقیب ه وان مصراع

وی

از وی خواستند که تازی کن ۝ آب آید و با جوی که روزی بوده ۝ گفت
عهدنا الماء فی نهرٍ فنرجوه ۝ کما زعموا رجوع الماء فیه ۝ وهم گفته که کودکی بود در دبیرستان
نیکوروی ابواحمد نام یکی گفت برای وی چیزی بگوی من این بگفتم ۝ لابی احمد وجه
قمر اللیل غلامه ۝ وله لحظ غزالٍ ۝ رشق القلب سهامه ۝ وهم وی گفته که مرا شعر هزار
شعر تازی بیش است بر وزن راست در دست مردمان و بر پشت اجزای من ۝ وهم
وی گفته است که وقتی قیاس کردم که چند بیت یاد دارم از اشعار عرب هفتاد هزار
بیش یاد داشتم ۝ و در وقتی دیگر گفته است که من صد هزار بیت تازی از شعرای عرب
متقدمان و متأخران بتفاریق یاد دارم ۝ وهم وی گفته که بامداد بگاه بمقری
شدمی بقرآن خواندن چون باز آمدی بدرس شدمی شش روی ورق بنوشتمی و از بر
کردمی چون از درس فارغ گشتمی چاشتگاه با دیب شدمی و همه روز نوشتمی و روزگار خود را
بخش کرده بودم چنانکه مرا هیچ فراغت نبودی از روزگار من هیچ بسر نیامدی بلکه هنوز
دربایستی و بیشتر روز بودی که تا بسر نماز خفتن برنا ماد بودی ۝ وهم وی گفته که بشب
در چراغ حدیث می‌نوشتمی فراغت نان خوردن نبودی مادر من نان پاره کرده بودی
و در دهان من می‌نهادی در میان نوشتن ۝ وهم وی گفته است که حق سبحانه و تعالی مرا
حفظی داده بود که هرچه زیر قلم من بگذشتی مرا حفظ شدی ۝ وهم وی گفته که من سیصد هزار
حدیث یاد دارم با هزار هزار اسناد ۝ وهم وی گفته که آنچ من کشیده‌ام در طلب حدیث
مصطفی صلی الله علیه وسلم هرگز کس نکشیده یک منزل از نشابور تا در باد که باران
می‌آمد من در رکوع می‌رفتم و جزوهای حدیث بشکم باز نهاده بودم تا تر نشود ۝ وهم
وی گفته که مرا آن نیت بس که مرا باول علم آموختن بوده از وی یعنی نه طلب دنیا را بود
که الله تعالی را بود و نصرت سنت مصطفی را بود صلی الله علیه وسلم ۝ وهم وی گفته
که بروزگار من هیچ کس آن نکرده که من اگر من دست بر اندام خود نهادمی گفتندی که این
چیست آنرا حدیث داشتمی ۝ وهم وی گفته که من از سیصد تن حدیث نوشته‌ام همه
سنی بوده‌اند و صاحب حدیث نه مبتدع و نه صاحب رای و هیچ کس را این بسر نشد ۝ وهم وی

گفته

گفته که بس اسنادهای عالی بگذاشته‌ام و ننوشته‌ام که مرد صاحب رای بود یا از اهل کلام
که محمد سیرین گفته انّ هذا العلم دین فانظروا عمّن تأخذونه و بنشابور قاضی ابوبکر
حیری را دریافتم و از وی حدیث ننوشتم که متکلم بود و اشعری مذهب اگرچه اسنادهای
عالی داشت ۝ وهم وی گفته که من در تذکیر و تفسیر قرآن شاگرد خواجه امام یحیی عمارم
که من ویرا ندیدی دهان باز نداشتی کرد یعنی در تذکیر و تفسیر من چهارده ساله بودم
که خواجه یحیی فهندز یا لتینا گفت که عبدالله را بناز دارید که از وی بوی امامی می‌آید

خواجه یحیی بن عمار الشیبانی رحمه الله تعالی

وی شیخ ابوعبدالله خفیف را دیده بود بشیراز و ویرا مجلس نهاده بود شیخ الاسلام
گفت که رسوم علم بهراة خواجه یحیی آورد مجلس داشتن و دین احمد با سنت موافق
کردن بسبب وی تازه گشت قاضی ابوعمرو بسطامی بهراة آمد بمجلس خواجه یحیی آمد
چون مجلس تمام گشت فرود آمد و پیش وی رفت وی برخاست و گفت از شرق
تا غرب در بر و بحر بگشتم دین تر و تازه بهراة یافتم و در نشابور نیز با بزرگان
گفته بود طفت الدنیا شرقًا وغربًا فوجدت الدین غضًا بهراة و قاضی ابوعمرو
بزرگ بود و امام و یگانهٔ جهان ۝ و فی تاریخ الامام الیافعی رحمه الله تعالی انّ
فی سنة ثمان واربعمایة توفی ابوعمرو البسطامی محمد بن الحسین الشافعی قاضی
نیشابور و شیخ الشافعیة بها رحل وسمع الکثیر ودرّس المذهب واملی علی الطبرانی
وطبقته ۝ وهم شیخ الاسلام گفت که وقتی خواجه یحیی عمار بیمار شده بود چون
بهتر گشت مجلس کرد بر کرسی خود دو غلام دست وی گرفته بودند بر منبر بردند
گفت یحیی عمار همه عمر خود از پس این دو چوب یافته یعنی منبر و کرسی ولیکن اکنون
نمی‌توانم پس گفت شنیدم که گفته‌اند یحیی عمار را پای در کشیدند مصطفی را صلی الله
علیه وسلم پای در کشیدند ابوبکر بجای وی بنشست و ابوبکر را پای در کشیدند
عمر بجای وی بنشست و عمر را پای در کشیدند عثمان بنشست و عثمان را پای
در کشیدند علی بنشست رضوان الله علیهم اجمعین مرا پای در کشند عبدالله بیاید
و بنشیند بر اینجا و بر دماغ ملحدان و مبتدعان می‌زند شیخ الاسلام گفت که من

آن روز بپای کرسی نشسته بودم خواجه اشارت بمن کردند که عبدالله آن کودک است
پس از آن شیخ عمو مرا گفت که آن عبدالله تو بودی و لعمری که چنان بود و فی
تاریخ الامام الیافعی رحمه الله انه فی سنة اثنتین واربعمایه توفی الامام الواعظ
یحیی بن عمار الشیبانی السجستانی نزیل هراة ○ شیخ الاسلام گفت که دیدار
مشایخ همینه نسرایست این طایفه را بیشین مرتبه که این قوم را گویند آنست
که گویند فلان پیر را دیده و با فلان شیخ صحبت کرده و گفت قدس سره که دیدار
مشایخ را غنیمت باید گرفت که دیدار پیران اگر از دست بشود آنرا درنتوان
یافت آن همیشه نبود عرفات همیشه بود دیدار ایشان نبود فایت آنرا
تدارک نبود درنتوان یافت و گفت قدس سره که مشایخ من در حدیث و علم
و شرع بسیارند اما پیر من درین کار یعنی در تصوف و حقیقت شیخ ابوالحسن
خرقانی است رضی الله تعالی عنه اگر من خرقانی را ندیدی حقیقت ندانستی همواره
این با آن در می آمیختی یعنی نفس با حقیقت ○ و گفت قدس سره که وی پیر منست یک
سخن که گفت این که می خورد و می خسبد چیزی دیگرست مرا بوی پس ازین هیچ
چیز نماند که علم حقیقت مرا دیده و دانسته شد ○ و گفت قدس سره که عزیمت
حج اسلام کردم تا ری برفتم و قافله را دران سال راه نبود در بازگشتن
بصحبت خرقانی رسیدم مرا بدید گفت درآی ای من ماشوکه تو یعنی معشوقه تو
از دریا آمدی از دریا آمدی جز الله تعالی نداند که آن چه بود که وی گفت
از غیب ○ و گفت قدس سره که مرا از کرامات وی آن تمام بود که مرا گفت
از دریا آمدی و از علم وی آنکه گفت این که می خورد و می خسبد چیزی دیگرست
و گفت قدس سره که چون این سخن بشنیدم خرقانی من بودم و وی مرا تعظیم
می داشت در میان سخن میگفت با من مناظره مکن تو عالمی من جاهلم من هیچ کس
ندیده ام و نشنیده ام ازین دو تن مه خرقانی بخرقان و طاقی بهراة و هیچ کس نشنیده ام
و ندیده که این دو تن ویرا چنان تعظیم داشتند که مرا مریدان خرقانی مرا گفتند
که سی سال است تا با وی صحبت می داریم هرگز ندیده ایم که کسی را چنان تعظیم کرد

از دریا آمدی

کرترا

که ترا و چنان نیکو داشت که ترا شیخ الاسلام گفت زیرا که مرا بوی فرستاده بودند
و گفت قدس سره که با وی گفتم ای شیخ سؤال دارم گفت بپرس ای من ماشوکه تو
از وی پنج سؤال کردم سه بزبان و دو بدل همه را جواب گفت و دو دست من
در ران خود گرفته بود و ازان بیخبر و نعره میزد و آب چون جوی از چشم من میرفت
و با من سخن می گفت

شیخ ابوعبدالله طاقی قدس سره

شصب ۳۹۲

نام وی محمد بن الفضل بن محمد الطاقی السجستانی الهروی است مرید موسی بن
عمران جیرفتی است عالم بوده بعلوم ظاهر و علوم باطن ○ شیخ الاسلام گفت که
وی پیر منست و استاد من در اعتقاد حنبلیان که اگر من او را ندیدی اعتقاد حنبلیان
ندانستی و هرگز هیچ حضرت ندیده ام باهیبت تر از طاقی و من ویرا نابینا دیده ام
و مشایخ ویرا تعظیم می داشتند و وی خداوند کرامات و ولایات بوده و فراست
تیز داشت و ندیده ام که وی در کار هیچ کس چنان دور فراخ بوده باشد که در کار من
از تعظیم و نیکو داشت من و مرا گفته بود که عبدالله با منصور سبحان الله آن
چه نورست که الله تعالی در دل تو نهاده ○ شیخ الاسلام گفت چهل سال بر بایست آمد
تا من بدانستم که آن نور چیست که وی می گفت ○ و توفی الشیخ ابوعبدالله الطاقی
قدس الله تعالی روحه فی غرة صفر سنة ست عشر واربعمایه ○ شیخ الاسلام گفت
که مرا بچشم و دل محمد قصاب بزرگ نمودند اما خرقانی مرا بشناخت و محمد قصاب
مرا تعظیم تمام داشت و با من ببازار آمد که یاد من برای پدر خود دستارچه
می خرید با من موافقت کرد و گفت سی سال است تا اینجا یم درین بازار نرسیده ام ○ شیخ
الاسلام گفت که شیخ ابوعبدالله بن باکویة الشیرازی سفرهای نیکو کرده بود و مشایخ
جهان همه دیده بود و حکایات بسیار داشت از ایشان من خود از وی بانتخاب
سی هزار حکایت نوشته ام و سه هزار حدیث شیخ الاسلام گفت که وی ملک بوده بهانه
تصوف و از همه علوم با نصیب و وی مرا تعظیم می داشت که کس را نمی داشت هرگه من پیش
وی درآمدی برپای خاستی و مشایخ نشابور را چون ابن ابی الخیر و جز او برپای نمی خاست

و فراست عظیم داشت ٥ شیخ الاسلام گفت که چون از ری باز گشتم بخانقاه شیخ ابو عبد الله باکو در آمدم سه دوست بود مرا در خانقاه وی یکی مکی شیرازی و یکی ابو الفرج و دیگر ابو نصر ترشیزی ٥ شیخ آواز داد که ابو الفرج وی از خانه بیرون دوید و گفت لبیک شیخ گفت چون دانشمند ازین خانقاه بیرون شد من چه گفتم تو را گفت گفتند وی بسفر می شود و وی نه سفر راست و سفر نه بابت وی است وی انرا ست که حلقه کرد وی در نشینند و وی از و میگوید من گفتم کاش باری این سخن آن وقت بگفتی تا این همه رنج و سفر سود آمدی لیکن خرقانی را می بایست دید یعنی سفر من برای آن بود

٣٩٣ شیخ ابو الحسن بشری سجزی رحمه الله تعالی

٥ شیخ الاسلام گفت که وی از پیران منست ازین مشایخ که من دیدم سه تن مه بودند خرقانی و طاقی و هر دو جاسوس القلوب بودند و ابو الحسن بشری و وی ثقه بود در روایات صوفی بود و مشایخ بسیار دیده بود چنانکه می بایست دید و سخن و سماع از یشان باز داشت گفت مشایخ حرم دیده بود چون شیخ سیروانی و سرکی و ابو الحسن جهضم و ابو بکر طرسوسی و ابو عمرو بجید و دیگر مشایخ وقت و شاگرد شیخ ابو عبد الله خفیف بود و حصری و نوری و ابو زرعه طبری را دیده بود ٥

٣٩٤ کاکا ابو الفضل بستی رحمه الله تعالی

شیخ الاسلام گفت که وی مردی بزرگ بود در ایام من بوده اما نه بابت پدر من بوده مرا بوی برده و من خرد بوده ام روز آدینه پدر مرا بیش بیوان بردی تا دست بسر من فرود آوردندی و بیش ابو الفضل بردی و وی هم در مسجد بودی زیرا که وی مرد ملامتی بوده و پدر من ترا اما شیخ ابو الحسن ترشیزی ساو و برادر وی شیخ ابو محمد خادمان و مریدان کاکا ابو الفضل بودند و پیران روشن و با نعرهای عظیم بودند و همه مریدان ابو الفضل چنان بودند که ایشانرا نعرهای عظیم بود و هر دو از وی حکایت کردی

٣٩٥ کاکا احمد سنبل و برادر وی محمد خورجه رحمهما الله تعالی

شیخ الاسلام گفت که کاکا احمد سنبل مه از برادر خود بود محمد خورجه و باطن نیکوتر داشت و برادر وی با آلت تر بود در ظاهر و با نام تر و وی درویش بود بغایت و خداوند کرامات

وولایت

و ولایت و در کار من دود فرا بود

٣٩٦ ابو منصور محمد الانصاری رحمه الله تعالی

وی پدر شیخ الاسلام است و مرید شریف حمزه عقیلی و خدمت ابو المظفر ترمذی کرده بود شیخ الاسلام گفت که شیخ احمد کوفانی مرا گفت که این همه بکردی و گرد بگشتی چون پدر خود ندیدی ٥ شیخ الاسلام گفت که من هفتاد و اند سال علم آموختم و نوشتم و رنج بردم در اعتقاد او آن همه از پدر خود آموخته بودم لیکن ترا بود صادق و متقی و با ورع که کس آن چنان نتوانستی بود و نتوانستی ورزید که وی و هم شیخ الاسلام گفت که پدر من در من سری داشت عظیم مرا گفته بود عبد الله چند گویی که فضیل عیاض و ابرهیم ادهم از تو فضیل آید و ابرهیم ادهم وی مرا خوانی دیده بود با من نمی گفت اما می گفت هر روز تعبیر میکنم راست می آید ٥ شیخ الاسلام گفت پدر من در مجردی وقتی صافی داشته بود و فراغت دل در زن و فرزند افتاده بود و آن از دست وی بشده همواره اظهار ملالت می کرد و تنگدلی می نمود با ما وقتی در آن تنگدلی گفت میان من و شما دریای آتش باد ما چه گناه کرده بودیم وی زن خواست و فرزند آمد روزی در آن تنگدلی از دکان برخاست و سبحانک اللهم بگفت و دست از دکان برداشت و ببلخ رفت بیش پیر خود شریف حمزه عقیلی و در تاریخ شعبان سنه ثلاثین و اربعمایه از دنیا برفته و در بلخ دفن کرده اند نزدیک شریف حمزه عقیلی ٥

٣٩٧ ابو منصور سوخته رحمه الله تعالی

شیخ الاسلام گفت که با منصور سوخته پیری بود در قهندز وقتی خود را فرا سوختن داد از بهر او بسوخت او را سوخته نام کردند مردی صادق بود با صلابت

٣٩٨ شیخ احمد چشتی و برادر وی خواجه اسمعیل چشتی رحمهما الله تعالی

شیخ احمد چشتی غیر ابو احمد ابدال است زیرا که وی متقدم است و شیخ الاسلام وی را ندیده و غیر خواجه احمد بن مودود است زیرا که وی متأخر است و شیخ الاسلام را ندیده شیخ الاسلام گفت من هیچ کس ندیده ام قوی تر در طریق ملامت و تمام تر از احمد چشتی و چشتیان همه چنان بودند از خلق بی باک در باطن سادات جهان سر باد بر باد برفته بود و باز گشته کار خود در آن اخلاص

اخلاص تمام ندیده بود همه احوال ایشان با اخلاص و ترک ریا بود هیچ گونه سستی روا نداشتی
در شرع تا بتهاون چه رسد ○ و شیخ احمد بخار را دیده بود و غیر او را ○ شیخ الاسلام گفت
که احمد چشتی بزرگ بود و مرا تعظیم داشتی و حرمت که هیچ کس را نداشتی و پیش کس کلی
موی خود را در پای من مالید وی بود و وی بزیارت شیخ بونصر طالقی شده بود و این
بیت شنیده از وی ○ دریغا کت ندانستم البیت ○ شیخ الاسلام گفت که من هیچ کس
ندیده ام بدیدار و فراست چون برادر احمد چشتی ○ وی خدمت من کردی و مرا تعظیم تمام
داشتی من در فهندز مجلس می کردم و از مجلسیان من کس بود که با وی صحبت داشتی
و سخنان من و یرا باز می گفت وی میگفت که این دانشمند شما از کوی ماست خدای داند که
از ان سخن وی در سر من چیست یعنی از طمع و آن سخن وی مرا بایست بس از آن مرا
دعوت کرد و همه دنیای خود بر من پاشید و پس از آن در سرما و برف ببناذان شدیم
وی مرا برد و سرکار ما از آنجا بود و بونصر سوهان که از یاران چشتی بود و وی صاحب
فراست عظیم بود و آن وقت که ببناذان رفتیم زمستان بود و شصت و دو تن از مشایخ
نواحی همه آنجا جمع آمده بودند چهل و اند روز من سخن می گفتم ایشان را وسط و فا
علم حقیقت او از آنجا بود و هیچ کس از ایشان با من برابر نرفت و همه خداوندان ولایات
و کرامات و فراست بودند و تا ایشان زنده بودند هیچ ترکمان بخراسان نیامد
چون بوحفص بغاوردان که چشم و گوش فرا سخن من داشته بود و وی خداوند کرامات
ظاهر بود و بی حد ○ شیخ الاسلام گفت که اگر بوحفص بغاوردان زنده بودی
شما جامه خود از وی در کشیدی و در وی ننگریستی و من وی را ستید و بزرگ دیدم
با کرامات ظاهر و فراست عظیم دوستی از دوستان او بود و دوستان او پوشیده
باشند از غیرت او و تا دوستی نبود از دوستان او نشناسد ○ و چون بوبشر کواشانی
که کبوترخانه بسخن وی فرود آمد ○ و چون احمد جانه و احمد کاه دستانی
که بر شاخ توت رقص میکرد چهل و اند روز آنجا بودیم هر روز مهمان کسی و هزار
و دویست جامه فتوح رسیده بود و از ان جز کهنه سجادهٔ بخانه
خود نیاوردم روزی دران ایام سماع می کردم

می‌کردم و دران شور می کردم و جامه پاره میکردم چون از سماع بیرون آمدم بمسجد
جامع آمدم در خانه سماع بودم که یکی از یشان فرا آمد مرا گفت آن جوان که بود
که با تو در سماع می گشت گفتم چگونه گفت نوجوانی شاخ نرگس دراز در دست با تو
می گشت در سماع هرگاه که آن نرگس را فرا بینی تو داشتی تو در شوریدی و بی طاقت
شدی در سماع گفتم کسی را مگوی دیگر پس از ان هنوز با هم نرسیدیم مگر با حفص
که بوداع من و دوستان آمده بود که بخواست رفت اندنیا و دران هفته برفت
و بوبشر کواشانی در مجلس املاء اسحق حافظ مرا گفت دانشمند از آنجا اینجا
آمدی بنشین که من اینجا نیز با توام و در سخن بر من بسته شد حرفی گفتن نیامد
با خود می گفتم که آن چه بود هر لحظه دیگر چنان باشد تا ورد با این آیت رسید
که و من الناس من یتخذ من دون الله اندادا و سخن بگشاد و بیوسته گشت

شیخ احمد حاجی رحمه الله تعالی

شیخ الاسلام گفت که شیخ احمد
حاجی از پیران منست شیخ حصری را دیده بود و ابوالحسن طرزی و غیر ایشان با
و از یشان حکایت می کرد و یرا گفتم که از حصری هیچ چیز یاد داری گفت با یکی
از مشایخ بر حصری در آمدیم چیزی نبود از خوردنی شیخ می گفت بخن دوانک
یا سیدی اعلف دوانک یا سیدی و دست بهم میزد ○ شیخ الاسلام گفت
دران منگر که بعلف حاجت داشت دران نگر که بجز از و هیچ حاجت نداشت

شیخ بوسلمه باوردی رحمه الله تعالی

شیخ الاسلام گفت که شیخ بوسلمه
باوردی خطیب و نی سیاح از پیران منست پیری مسن بود و مشایخ بسیار
دیده بود چون ابوعبدالله رودباری و عباس شاعر و بوعمرو نجید و با یعقوب
نهرجوری رحمهم الله تعالی

ابوعلی کیال رحمه الله تعالی

○ شیخ الاسلام گفت که من شیخ بوعلی کیال را دیده ام اما خرد بوده ام و یرا
نشناخته ام بزرگ بوده شیخ سیستان است طریق ملامت داشته و یرا
کرامات ستایش نتوان کرد که خود همه از کرامات بود وی و شیخ احمد نصر

وشیخ بوسعید مالینی هر سه درصفه سرای صوفیان بوده اند ومن آنجا حاضر
بب ٤٠٢ ابوعلی زرکر رحمه الله تعالی شیخ الاسلام گفت بوعلی زرگر
از پیران منست از پیران مهین صوفی بود شاکرد ابوالعباس قصاب
تج ٤٠٣ آملی وازوی حکایت کردی ابوعلی بوته کر رحمه الله تعالی
شیخ الاسلام گفت که وی نیز از پیران منست مردی جواد بود وشیخ
تد ٤٠٤ حصری را دیده بود وازوی حکایت کردی شیخ ابونصر قبانی رحمه الله تعالی
شیخ الاسلام گفت که وی سفرها نیکو کرده بود ومشایخ بسیار دیده شیخ ابوعمرو
اکاف را دیده بود وخدمت کرده باردن وابوعمرو جنید را دیده بود وشیخ
ابونصر بوعبدالله مانک را نیز دیده بود بارغان فارس شاکرد شبلی وحکایات
ته ٤٠٥ کرده مرا ازیشان شیخ اسمعیل نصرابادی رحمه الله تعالی
شیخ الاسلام گفت که وی پسر مهینه شیخ ابوالقاسم نصرابادیست ازوی
تو ٤٠٦ حدیث دارم وحکایات از پدر وی شیخ ابومنصور کازر رحمه الله تعالی
شیخ الاسلام گفت که وی درویشی بشکوه بود ومشایخ بسیار دیده بود و مه
ازعمو بود شیخ احمد نجار استراباذی را دیده بود وابونصر سراج صاحب
تز ٤٠٧ لمع را دیده بود اسمعیل دباس حیرفتی رحمه الله تعالی
شیخ الاسلام گفت که اسمعیل دباس از پیران منست پیر روشن و محدث
شیخ مؤمن شیرازی را دیده بود وازوی حکایت می کرد ٥
تح ٤٠٨ ابوسعید معلم رحمه الله تعالی شیخ الاسلام گفت که بوسعید معلم
پیری روشن بود ونیکودل وصادق ومرقع سفید پوشیدی شیخ ابرهیم کیل را
تط ٤٠٩ دیده بود شیخ محمد ابوحفص کورتی رحمه الله تعالی
٥ شیخ الاسلام گفت که شیخ محمد ابوحفص کورتی بزرگ بود خداوند وقت عظیم
واز پیران منست وقتی وی را بیماری افتاد قوم بنزدیک وی شدند سخنی
میرفت کسی دعوی کرد پیش وی طاقت آن نیاورد غیرت بوی درآمد

برجست وگفت حق حق حق چون ساعتی برگذشت باخود آمد گفت استغفر الله
استغفرالله استغفرالله ضعیف شده ام وعذر خواست ٥
تی ٤١٠ شیخ عمو رحمه الله تعالی کنیت وی ابواسمعیل است ونام وی احمد بن
محمد بن حمزة الصوفی شیخ الاسلام گفت که شیخ عمو خادم خراسان بود وی پیر
فرشاد منست یعنی آداب ورسوم صوفیان از وی آموخته ام وعمو مرید من
بود بامریدی من وی را ومن همکاسه وی بودمی وچون وی نبودی من برجای
وی بودمی وچون بسفر بودی نامها هم بمن فرستادی مشایخ جهان دیده بود
وشیخ بوالعباس نهاوندی وی را عمو لقب نهاده بود چنانک گذشت شیخ
ابوبکر فرا را دیده بود بنشابور وسفر اول وحج اسلام با شیخ احمد نصر طالقانی
کرده بود وشیخ ابوبکر فالیزبان را دیده بود بنجارا ووی جنید را وشیخ ابوبکر
مفید را دیده بود وباشیخ سیروانی صحبت داشته بود وباهمه مشایخ حرم چون
بوالحسن جهضم همدانی وشیخ ابوالخیر حبشی ومحمد ساخری وحوال کر
وشیخ بواسامه وبوالحسن سرکی وبوالعباس نسایی وابوالعباس قصاب
وغیر ایشان مشایخ وقت را دیده بود ووی را نواخته بودند ووی خدمتهای
نیکو کرده بود ایشان را وراحتها رسانیده وشیخ ابوالفرج طرسوسی را دیده بود
در رجب سنه احدی واربعین واربعمایه برفته از دنیا وعمر وی بود ودو سال
تیا ٤١١ بوده شیخ احمد کوفانی رحمه الله تعالی شیخ الاسلام گفت که شیخ
احمد کوفانی خادم عمو بودی وپیران بسیار دیده بود وسفرهای نیکو کرده
وی مرا گفت که ما از تو بدانستیم که ما کرا دیده ایم یعنی تو ایشان را شناخته
تیب ٤١٢ بحقیقت ابوالحسن نجار رحمه الله تعالی شیخ الاسلام گفت که وی
درودی بود در قهندز مردی بشکوه بود وبزرگ سن وی را من شناخت وقتی
در مکه دیده اند وی را بنجاه رکوه دار با وی از مریدان وی مرا حکایت کرده
از هلال خادم حصری انکه حصری گفت لا تطلع الشمس الا باذنی ٥ شیخ الاسلام

گفت که قاضی ابرهیم باخرزی مرا گفت که الله تعالی را بخواب دیدم گفتم
خداوندا بنده کی بتو رسد گفت آنگاه که او را هیچ مانع نماند که او را از من باز
دارد ○ شیخ الاسلام گفت که مرا دیدار شیخ بوعلی سیاه روزی نبود اما چون
از خرقانی باز گشتم قضا را شیخ عمو از وی باز گشته بود مرا حکایت می‌کرد
از وی و من از خرقانی ○ بوعلی سیاه مردی بزرگ بود و صاحب سخن
و کرامات و ولایت عظیم بمرو ○ شیخ الاسلام گفت که پیر محمد کشور تایب بود
صادق و وی را ریاضتهاست و وصالها کردی وقتی در وصال بود و من با وی
بودم تا چهل روز مرا گفتند که وی آنرا هشتاد روز تمام کرد و گفتند که صد روز
والله اعلم مرا گفته بود که اگر برین بیابی در شرق و غرب چون تو نبود
شیخ الاسلام گفت که محمد شکرف پیری بشکوه بود و با دعوی و قوت و ملامت
و مرا حکایت کرده ○ شیخ الاسلام گفت که من دو بار ببوسعید بو الخیر
بوده‌ام و وی دستار خود از سر فرو گرفته و گلیم مصری خود بمن داده و شلغم
جوشیده در دهان من نهاده چون بنزدیک وی شدم برای من بر پای
خاست تمام و دیر مرا تعظیم داشت که اندک کسی را داشتی لکن مرا با وی
نقاری از بهر اعتقاد است ○ و دیگر در طریقت نه طریقت مشایخ ورزیدی
بعضی از مشایخ وقت با وی نه نیک بودند ○ شیخ الاسلام گفت احمد خضرویه
روزی پیش بایزید گفت یا رب امیدهای ما از خویشتن بریده مکن بایزید
گفت یا رب امیدهای ما از خویش بریده کن ○ شیخ الاسلام گفت آنچ احمد
گفت عام راست و آنچ بایزید گفت خاص راست که امید علتست امید برنا موجود
بود بر یافت امید کی بود ○ ابوبکر دقی گفته العافیة و التصوف لا یکون
شیخ الاسلام گفت اگر صوفیی احوال خویش را متهم کن که دعویست و افعال
خویش را متهم کن که ریاست و اقوال خویش را متهم کن که بی معنی است ○
جوانمردی در بادیه مضطر شد گفت اگر مرا بسلامت بیرون آری هرگز ترا

یاد

یاد نکنم چون از بادیه بیرون آمد کسی وی را بخانه برد طعام داد سیر بخورد
و ببرد ○ شیخ الاسلام گفت اگر وی بزیستی و یاد نکردی شریعت تباه شدی
و اگر یاد کردی عهد تباه شدی صادق بود شغل وی را کفایت کرد و وی نیز
از استهزا و خواری گفت که یاد نکنم از ننگ یاد خود او را چنان گفت شیخ
ابوعلی سیاه بمرو گفته که از هر چیز که چیزی بشود چیزی بماند مگر شریعت که
چون از آن چیزی بشود هیچ چیز نماند ○ شیخ الاسلام گفت سخت نیکو
گفته است و آن چنانست شریعت همی خواهد زیادت در شریعت
نقصانست شریعت چون آبست آب بمقدار باید اگر بیفزاید ویرانی کند
و اگر بکاهد تنرا سیراب نکند ○ مرتعش گوید که هرگز خویشتن را باطن
خاص ندیدم تا خود را بظاهر عام ندیدم ○ شیخ الاسلام گفت معنی آنست
که حقیقت من درست نیامد تا شریعت من صافی نشد ○ عادت شیخ الاسلام
چنان بود که هر چه شنیده بودی از خصال حمیده و افعال پسندیده چه در حدیث
و چه در حکایات مشایخ البته خواستی که آنرا بکردی و وی گفته است
که چون سنتی بشما رسد از پیغمبر صلی الله علیه و سلم اگر نتوانید که آنرا ورد
کنید و دایم بورزید باری یکبار بکنید تا نام شما را از زمرهٔ سنیان کنند
و همچنین از معاملت نیکو و احوال و اخلاق مشایخ که ما را بآن نموده اند
که برپی ایشان بروید و سیرت ایشان گیرید اگر همه نتوانید باری چیزی
بکنید ○ وقتی در راهی میرفتم درویشی سوگند بر من داد که مرا شلوار می باید
حکایت آن امام یاد آمد که سوار می‌آمد درویشی بروی سوگند داد بخدای
تعالی که مرا شلواری دهی آن امام از اسب فرود آمد و شلوار بوی داد
مردمان گفتند این چرا کردی که این گدایان همه دروغ گوی و زراق اند
گفت من دانم اما مرا روا نبود که وی سوگند بخدای بر من دهد و من از وی
برگذرم و مراد وی ندهم ○ شیخ الاسلام گفت که من نیز آن کار کردم

شلوار بان درویش دادم و نی شلوار مجلس داشتم ○ شیخ الاسلام گفت که من
بسیار با جامهٔ عاریتی مجلس کرده ام و بسیار بگیاه خوردن بسر برده ام
و بسیار خشت زیر سر نهاده ام و آن وقت یاران داشتم و دوستان و
شاگردان همه سیم داران و توانگران بودند هر چه من خواستی بدادندی
اما من نخواستی و بر ایشان پیدا نکردی و من گفتنی چرا ایشان خود ندانند
که من هیچ ندارم و از کسی چیزی نخواهم من خرد بودم هنوز که پدر من
دست از دنیا بداشت و دنیا همه بپاشید و ما را در رنج افکند و ابتداء
درویشی و محنت ما ازان وقت بود ○ شیخ الاسلام گفت که من زمستان
جبه نداشتم و سرمای عظیم بود در همه خانهٔ من بوریا یکی بود چندان که بران
خفتنی و نمد پاره که بر خود پوشیدمی اگر پای را بپوشیدمی سر برهنه شدی
و اگر سر را بپوشیدمی پای برهنه ماندی و خشتی که در زیر سر نهادمی و میخی
که جامهٔ مجلس بیرون کردمی و بیاویختی روزی عزیزی در آمد مر احتان دید
انگشت در دندان گرفت و در گریه ایستاد ساعتی بود دستار از سر فرو گرفت
و بنهاد و برفت ○ شیخ الاسلام گفت که مرا دست رس آن نبود که قاریان
مجلس را چیزی دادمی و از کس نمی خواستم و بر دل من ازان بار می بود شخصی
دانیال پیغمبر را علیه السلام بخواب دید که گفت فلان دکان را بعبدالله گذار تا سیم
قاریان را دهد دانیال آن شغل را کفایت کرد و آن مرد سیم آن دکان را
بقاریان می داد ○ شیخ الاسلام گفت که شش من نان بطسوی بود و من سفاناخ
می خوردم ○ شیخ الاسلام گفت که هرگز در همه عمر خود الله تعالی مرا نیم روز
در طلب دنیا ندید و اکنون بر من می گشایند اما مرا ازان چه اگر بنذیرم
کافر باشم و اگر آنرا بر دل من هیچ قدر و خطر باشد کافر باشم تا آن
وقت که ازان نرستم و بایست آن از من نبردند آنرا بر من نگشادند
و اگر ملک سلیمان باشد مرا ازان چه هر چیز که من دیده بودم و مرا خوش

یعنی ظاهر نشب ختی

بقا

آمد

آمده بود و بایسته و بروز گار بخشم و دل من گذشته بود آن مرا نقد می گنند
که می گویم این آنست که فلان وقت دیده بودم و بر دل من گذشته بود آن وقت
که مرا بایست آن بود نداد اکنون می دهد ○ ترکی بود که ملازمت مجلس شیخ
الاسلام می کرد و بر پس سر شیخ الاسلام مقدار سپری نور می دید روزی با شیخ
احمد کوفانی گفت تو آن سپر نور می بینی بر سر خواجه گفت بینم شیخ الاسلام
گفت که نمی دید اما بر نتافت آنرا که آن ترک چیزی ببیند و گوید که من نمی بینم
آن ترک بحج رفت و باز آمد پس ازان آن نور ندید ○ شیخ الاسلام گفت که آن
ترک گفت اکنون آن نور نمی بینم سبب چیست گفتم تو اکنون خود را بیامرزیده
و خود را بزرگ در چشم می آری که حج کرده ام و حاجی ام آن وقت خداوند نیاز
و تشنا مار بودی ○ شیخ الاسلام گفت که هر کس را بتی است یعنی معشوق و وقت
بهار بت منست که من بهار را دوست دارم وقت هوا گرم شد و گلها همه
برسیده مرا می بایست که گل بینم تا چشم من برآساید بکارزگاه می رفتم در باغچه
لاله دیدم مقدار اسکره سخت نیکو که ممکن نبود که بیش ازان لاله بود شیخ
الاسلام گفت که وقتی تنگ دل بودم صعب در تنزسرای خود نشسته بودم اندیشه
بسبب امری بادی نخست و کاغذی هشت سو از زبر در فرو افتاد بخط سرخ
بران نوشته که فرج فرج ○ شیخ الاسلام گفت که شیخ ابو الخیر تیناتی هشت
سال بمکه بود مجاور و هیچ سوال نکرد و این صعب بود که کسی چیزی ندارد در مکه
سوال نکند وقتی هشت شبا روز چیزی نخورده بود بیماری با گرسنگی بپیوست
سست شد بحیله خود را بمقام ابراهیم افکند که دو رکعت نماز بکند از سستی
در خواب شد الله تعالی را بخواب دید که با وی گفت چه خواهی گفت اشراف بر مملکت
گفت بدادم گفت دیگر چه خواهی گفت حکمت گفت بدادم بیدار شد ○ شیخ الاسلام
گفت که از اشراف وی بر مملکت یکی آن بود که گفتی بر سر ها می بینم بخط سفید
که سعید و بر سرها می بینم که شقی و دیگر گفتی که هر که از اقلیمی روی بحج نهد و بر ا

ناک

می بینم شیخ الاسلام گفت که مرا آن بناید که بدانم که شقی کیست که دران چه کرامت باشد که غم هر کسی بباید خورد و من در بندکم بجای آرم اما درخیر زود بجای آرم و بینم و مقام صوید بگویم که مقام وی بنزدیک حق تعالی تا کجاست بیک نگرستن اما شقاوت ندانم و نخواهم که بدانم یعنی اگر خواهم بدانم ۵ شیخ الاسلام گفت مرا بنگذارند که جدا کنم اهل ولایت را از دیگران وقتی گفتم که جدا کنم مرا بنگذاشتند ۵ شیخ الاسلام گفت کس بود که بگوید بفراست و داند که می گوید و آنچ می گوید می بیند و این دیدار بفراست ویرا دایم باشد وکس باشد که ویرا این دیدار وقتی باشد و وقتی نباشد در وقت غلبه وصولت بگوید و بود که آن سخن برزبان وی برود آن حقیقت باشد و فراست راست و وی ازان آگاه نی بنزدیک شما کدام مه است پس گفت آن بیشینه که آن فراست ویرا دایم است اهل ولایت است و آن بیشتر ابدال و ابرار و زهاد را بود و آن پسینه محقو است که وقت باشد که بروی پوشیده بود وگاه بود که آشکارا باشد اگر هزل گوید آن حقیقت باشد و اگر در غفلت گوید چون اینرا پاس دارند همچنان باشد که وی گوید جامع مقامات ۵ شیخ الاسلام گوید که شیخ الاسلام چنین بود ۵ شیخ الاسلام گفت که ابو الحسین دراج بارزوی یوسف بن الحسین بری آمد از هر که حال وی پرسید گفت بآن زندیق چه کار داری چون بعد ازما می بروی ویرا گفت هیچ بیت یاد داری گفت دارم بیتی تا زی یاد داشت بخواند یوسف بن الحسین در سماع بشورید و طوفان از چشم وی روانه شد گفت ای ابوالحسین عجب مدار که ما هی است. درری می کردی و حال من می برسی می گویند بآن زندیق چه کار داری از وقت صبح باز قرآن می خوانم اشک از چشم من بیامد بدین یک بیت که تو خواندی ببین که چه حال ظاهر شد ۵ شیخ الاسلام گفت ندانم که از اول ویرا شناخت زنگ رزی می کرد یعنی تلبیس و نگفت تا آنگاه که در غلبه بگفت

یاخود

یا خود دران حال غلبه بجای آورد و این مه است ازان بیشین ۵ تفصیل حکمتها و نکتهای که برزبان شیخ الاسلام گذرانید اند متعسر بلکه متعذر ست بسیاری ازانها گذشته است و شاید که بعضی دیگر بیاید ان شاء الله تعالی و اینجا برین مقدار اقتصار افتاد و وفات وی روز آدینه بوده است بیست و دوم ماه ذوالحجه سنه احدی و ثمانین واربع مایه وعمر وی هشتاد و چهار سال

شیخ ابو اللیث فوشنجی رحمه الله تعالی

شیخ الاسلام گفت که لیث فوشنجه بزرگ بوده و عارف پای برهنه رفتی وی گفته که از بوشنگ بهراة آمدم بآن سبب آنجا ماندم که بخیابان می گذشتم بر گورستان زنی بگوری باز نشسته بود می گفت جان مادر یگانه مادر ازان مرا حالی پیدا شد ۵ شیخ الاسلام گفت که ابو وایل شقیق بن سلمة الکوفی از بزرگان تابعین است نوحه بشنیدی و بگریستی یکی ازین طایفه گفته است التلذذ بالبکاء ثمن البکاء شیخ الاسلام گفت که باز مانده از صحبت توانا شک حسرت لذت می یابد یا بنده توجه یابد ۵ قبر لیث فوشنجه بخیابان است چون وی برفت او را یاران بودند برسر قبر وی خانگکی ساختند و بربام خانه چهار طاقکی و دران می بودند تا یک یک میرفتند و بپهلوی وی دفن می کردند رحمهم الله تعالی ۵ شیخ عمو می گفت که این قبر فلان نادفروش است و این آن فلان و بمن می نمود قبر یاران ویرا شیخ الاسلام را خوش آمد و می پسندید موافقت و استقامت ایشانرا و گفت که محمد عبدالله گازر گفت که همه نیکوی که خود را می بینم سبب آن دانم که لیث فوشنجه با من رازی کرد مزه آن در حلق من فرو شد ۵ لیث فوشنجه وقتی در رود هراة غرق شد می طپید گفت الهی اکنون مرا اگر فتی برگ آمدن ندارم اگر مرا بسلامت بیرون آری سر باید ترا سورهٔ قل هو الله بخوانم گفت ازان برستم نه سال است تا در آنم که بخوانم نمی توانم هر که که گویم احد مولی گوید آنم که تو می گویی دانی که احد کیست مرا

با سر برد **محمد بن عبد الله کازر هروی رحمه الله تعالی** تید ٤١٤

بزرگ بوده است ازین قوم در هراة و صاحب کرامات ویرا در تاریخ آورده اند
و هو محمد بن عبد الله القصار الهروی من فتیان مشایخ هراة من افتی
المشایخ فی وقته واحسنهم هدیًا وخُلقًا وطریقة و خواجه بوعبد الله بوذهل
بوی ارادتی داشت عظیم و برای وی کارها کرده بود وقتی ویرا گفت
خواجه این همه میکنی آخر تو مرا بدر شهر بیرون خواهی کرد گفت من گفت
تو روزگاری برآمد و وی رئیس هری بود محمد عبد الله کازر سخن نیکو گفتی
در معاملت و ترک دنیا و در دلها اثر میکرد مردمان دست از دنیا بداشتند
واز املاک خود بیرون آمدند خواجه بوعبد الله ویرا از شهر گسیل کرد و
گفت بباید رفت از شهر بحوالی شهر جایی که خواهی می رو که سخن تو مردمانرا زیان
می دارد یعنی چون مرد دست از دنیا بدارد سیم سلطان بریده گردد ٥
و خواجه بوعبد الله چهار سال خدمت شبلی کرده بود بی سؤال و مالی عظیم
بروی نفقه کرده شبلی ویرا جواد خراسان گفتی و خود حافظ بود و ثقه
و مکثر **قُرْبَنْج رحمه الله تعالی** شیخ الاسلام گفت که وی تیه ٤١٥
پیری بود درویش بزرگ و خداوند ولایت و فراست هم بکازرگاه مادر قبرست
روزی خواجه بوعبد الله بوذهل بوی رسید گفت پسر بوذهل کی بود که ترا
فرونشانند و مرا برنشانند خواجه هشیار بود دانست که مرد بزرگست گفت
ای شیخ نتواند بود که ترا برنشانند و مرا فرونشانند گفت پسر بوذهل
مرنج چه مزه داشته باشد که مرا برنشانند و ترا فرونشانند یک هفته
برآمد امیر خراسان ویرا بگرفت و بقلعهٔ قلاة برد و در طاقی کرد و در برآورد
تا آنجا برفت **خواجه خیرجه رحمه الله تعالی** تیو ٤١٦
شیخ الاسلام گفت که خیرجه غلامی بود بکازرگاه در قبرست خواجه وی
از وی چیزهای دید و کرامات عظیم مشاهده می کرد ویرا آزاد کرد بکازرگاه آمد

وآنجا

١٧

وآنجا خانگکی ساخت و مقام کرد شیخ الاسلام گفت که من پسر خواجه ویرا
دیده ام و مرا از وی حکایت کرد وی گفت که وقتی سیل آمده بود وی بر سر
تل سنگ شده بود وی گفت خداوندا هر کرا سیم باید سیم ده و هر کرا زر باید
زر ده و هر کرا غلام و زمین باید و هر چه باید بده خیرجه را همین تو بس
٥ شیخ الاسلام گفت که حال آن کرا محل غیرتست اما اختیار حق سبحانه
ندکانرا نه بسبب و علتست بلال را با آنکه غلامی بود حبشی بخواند و بوجهل
و عتبه و شیبه را که سادات مکه بودند براند وی چه کرد و اینان چه کردند
هیچ همه بعنایت و قسمت او باز بسته است و کس را در آن سخن نرسد
٥ شیخ الاسلام گفت که چون کسی بیمار بودی یا دردی داشتی بخیرجه شد
تا وی الحمد برخواندی و بدمیدی و در حال راحت پدید آمدی وقتی
دانشمندی را درد دندان بود بوی شد الحمد بخواند و بدمید به شد آن
دانشمند گفت خیرجه الحمد نه راست میخوانی آنرا بر تو راست کنم گفت نه
تو دل خود راست کن ٥ شیخ الاسلام گفت که من از خرقانی الحمد لله شنیدم
که وی امی بود الحمد لله نمی توانست گفت و وی سید و غوث روزگار بود

ابو عبد الله احمد بن عبد الرحمن بن نصر المالینی رحمه الله تعالی تیز ٤١٧

وی از مهینان مشایخ هراتست از اقران شیخ عمو با وی حج اسلام کرده
بود و مشایخ حرم را دیده و صحبت داشته عالم بوده بعلوم ظاهر و باطن
و در زهد و ورع یگانهٔ روزگار در تجرید و ترک دنیا سخن کردی و سخن ویرا
در دلها اثر تمام بودی صاحب کرامت و ولایت بوده یکی از اصحاب وی
عبد الله بن محمد بن عبد الرحیم بوده است وی گفته است که شیخ من ابو عبد الله
احمد نصر روزی مرا گفت برو بمکه و فلان کس را بگوی که چنین و چنین کن
من کامی چند برداشتم خود را بمکه یافتم آن پیغام بگزاردم بدان کس که گفته بود
و پیش از نماز دیگر بنزدیک شیخ باز آمدم آن وقت که آنجا رسیدم خواستم که

بج کذارم آن کس که بیش وی رفته بودم کفت برو و سخن شیخ را خلاف
مکن واکر نه باز نتوانی کشت و سه ماه در راه بماند و قبر وی در مالین هراة است
شیخ الاسلام قدس الله تعالی روحه در اوایل حال بسیار بزیارت وی
رفتی ابونصر بن ابی جعفر بن ابی اسحق هروی خانجبادی رحمه الله تعالی
تیح ٤١٨
وکفته اند ابونصر محمد بن احمد بن ابی جعفر عالم بوده بعلوم ظاهر و باطن
وفقیه روزکار و باصل از کرمان بوده سبب توبه وی آن بود که روزی
شخصی فتوی آورد که چه فرمایند ایمهٔ دین درین مسئله که شخصی در جوانی چون
چند از روی غضب بر در از کوش زد آن در از کوش روی باز پس کرد و
کفت ای خواجه این خشم تیز بر مظلوم راندی اما فردا از عهدهٔ این خشم
راندن چون بیرون خواهی آمد اکنون بیست سالست که آن شخص می کرید
وحالا آب چشم وی بخون بدل شده است حکم طهارت و نماز وی چه باشد
چون ابونصر این فتوی بخواند از هیبت آن سخن بیهوش شد چون بهوش آمد
احرام صحبت آن شخص بست چون بمنزل وی رسید وی در ان کریه و اندوه
از دنیا رفته بود پیری دید با روی نورانی و موی سفید و خون از دیده
وی دویده و بر روی وی خشک شده اما می خندید ابونصر را از خندهٔ وی
عجب آمد تکفین و تجهیز وی کردند و نماز کذاردند چون ابونصر از آنجا
باز کشت کریان بپیری بوی رسید کفت ای جوان چرا می کریی مکر آیتی
از کلام الله بتو رسید است که آن کار را نکردهٔ اما این کریستن را بکریستن
دامن سوختکان می ماند نه دل سوختکان چون آن پیر این بکفت و بکذشت شیخ
ابونصر را درد بر درد و سوز بر سوز بیفزود از هر چه در ان بود بیرون آمد
و سفر و سیاحت بیش کرفت و کویند سیصد پیر را خدمت کرد و صحبت
خضر علیه السلام دریافت و در حرم مکه و مدینه و بیت المقدس و غیر آنها
ریاضات کشید و عبادات کرد و در آخر بهراة مراجعت و عمر وی بصد
بیست

وبیست وچهار سال رسید و در سنهٔ خمس مایه از دنیا برفت و قبر وی
در خانچه باد دست بهراة بزیارت و تبرک به سلطان مجد الدین طالبه
تیط ٤١٩
قدس الله تعالی روحه کویند که وی از اهل عسکر بوده در ترک و تجرید
و توکل یکانه بوده ٥ درویش محمد چرکر که یکی از ابدال بوده در جامع
هراة بسر بردی روزی در مسجد خفته بود و کوزهٔ آب وی بریخته
خادم مسجد آنجا رسید پنداشت که وی بول کرده است و بر وی چندان بزد
که اعضای وی مجروح کشت چرکر آهی بزد و برفت مسجد از چوب بود
آتشی پیدا شد و مسجد بسوخت و از آنجا ببازاری که آنرا بازار جلوفروشان
کفتندی درآمد سلطان مجد الدین طالبه را از آن خبر کردند در عقب چرکر
روان شد چون بوی رسید کفت چرکر شهر مسلمانانرا چرا می سوزی چرکر
باز کشت و آب چشم خود بر آتش افکند آتش فرو مرد و این رباعی بکفت ٥
آن آتش دوشین که برافروخته بود ٥ او سوختن از دل من آموخته بود
کر آب دو چشم من ندادی یاری ٥ هم جلوفروشان که هری سوخته بود
٥ کویند وقتی سیل آمد نزدیک شد که هراة را ببرد خبر بسلطان مجد الدین
بردند کفت خرقهٔ مرا بپیش سیل نهید چنان کردند فی الحال سیل باز کشت
امام فخر الدین رازی رحمة الله علیه در وقت وی بوده است و بصحبت وی تبرک و تقرب جستی چون
وی را وفات رسید در اندرون شهر هراة میان درب خشک و فیروز آباد دفن
کردند ٥ و شیخ محمود اشنوی که صاحب رسالهٔ غایة الامکان فی معرفة الزمان
شیخ محمود اشنوی رحمه الله تعالی
والمکان است در کنبد مقبرهٔ وی مدفون است و این شیخ محمود از اصحاب
و تلامذهٔ مولانا شمس الدین محمد بن عبد الملک دیلمی است رحمه الله تعالی
که از اکابر مشایخ و محققان است و سخن در حقیقت زمان و تحقیق آن چنانکه هم
در مصنفات وی مذکور است در مصنفات دیکران کم یافت شود
ابو عبد الله مختار بن محمد بن احمد الهروی رحمه الله تعالی
تلک ٤٢٠

وی از بزرگان مشایخ هراتست جامع بوده میان علم ظاهر و علم باطن صاحب کرامت و ولایت بوده است گویند که در لوح قبر وی چنین یافته‌اند که در سنه سبع وسبعین ومائتین از دنیا برفته ٥ وی گفته است که طعام چنان خور که تو او را خورده باشی نه او ترا که اگر تو او را خوری همه نور شود و اگر او ترا همه دود گردد و جامه چنان پوش که رعونت و فخر و خیلا را در نهاد تو بسوزد نه آن که آتش آن علتها برافروزد ٥ و هم وی گفته که در هر کار که باشی چنان باش که اگر عزرائیل ترا دریابد از آن کار تر ا بکار دیگر نباید شد و در آن کار همه حالات تو با تو باشد اگر چه طعام خوردن بود یا عملی مباح باید که در باطن خالصًا لله بود و نیت تو در آن فعل رضای حق بود سبحانه و نگاه داشت شرع ٥ و هم وی گفته که اصل عبودیت آنست که چنان باشی بظاهر که از تو همه شرع ظاهر بود و چنان باشی بباطن که در تو یاد غیر را گنجایی نبود ٥ ویرا اصحاب بسیار بوده‌اند همه صاحب ولایت و کرامت چون ابو یعلی بن مختار العلوی الحسینی رضی الله عنه و از وی کرامات بسیار و خوارق عادات بی‌شمار منقولست و وی بسید امام مشهور بوده است و قبر وی در پایان پای ابو عبد الله مختارست سید امام رحمه الله تعالی

و چون فقیر ابو عثمان مرغزی رحمه الله که از غایت شوق و سوختگی ویرا شوق سوخته می‌گفته‌اند و ویرا وقایع غریب عجیب بوده است ٥ گویند آن روز که سید امام را رحمه الله در هراة وفات رسید وی در مرو الرود بود ویرا آنجا در باطن مصیبتی عظیم افتاد چنانکه طاقت شد و بهرات آمد گفتند که در همان وقت سید امام رحمه الله تعالی وفات یافته بود است و اضطراب که در باطن وی پیدا شد بوده است بسبب آن بوده است شوق سوخته رحمه الله تعالی

و چون شوق سوخته رحمه الله تعالی وفات یافت ویرا در گورستان خالجاباد در پایان پای عبد الواحد بن مسلم در قبر کرده‌اند رحمهم الله تعالی

شیخ

شیخ ابوذر بوزجانی رحمه الله تعالی

تکا ۴۲۱ شیخ الاسلام گفت که من یکی دیده‌ام که بوذر بوزجانی را دیده بود صیاد گورگیر در بوزجان مرا رنج عظیم رسید و طلب بسیار کردم تا ویرا یافتم و دیدم ٥ بوذر خداوند کرامات ظاهر بوده ٥ گویند که در بوزجان مدرسه بود که شیخ ابوذر ساکنان آنرا اولیا می‌خواند یک روز بر در آن مدرسه نشسته بود خادم مدرسه بیرون آمد گفت اولیا در چه کارند خادم گفت امروز خوردنی نیافته‌اند در آن مدرسه درختی بود توت خادم را گفت برو و آن درخت را بیفشان خادم آن درخت را بیفشاند هر برگ که بیفتاد زر خالص بود بپیش شیخ آورد گفت برو و برای ایشان طعام بخر ٥ روزی سبکتکین پدر سلطان محمود که وفات وی در سنه سبع و ثمانین وثلثمایه بوده است بدیدن وی آمده بود ویرا نصیحتهای درشت کرد سلطان محمود هنوز کودک بود ویرا پیش شیخ آوردند بسیار لطف نمود و ویرا بر کنار خود نشاند و از اشعار وی است

وی است
یعرفنا من کان من جنسنا ٥ وسایر الناس لنا منکرون ٥ و هم از اشعار
تو بعلم ازل مرا دیدی ٥ دیدی آنگه بعیب بخریدی
تو بعلم آن و من بعیب همان ٥ رد مکن آنچ خود پسندیدی

شیخ الاسلام احمد النامقی الجامی قدس الله تعالی سره

تکب ۴۲۲ کنیت وی ابو نصر احمد بن ابی الحسن است و وی از فرزندان جریر بن عبد الله البجلی است رضی الله تعالی عنه که در سال وفات رسول صلی الله علیه وسلم ایمان آورده است قال رضی الله عنه ما حجبنی رسول الله صلی الله علیه وسلم منذ اسلمت ولا رانی الا تبسم فی وجهی و بسیار بلند قامت و با جمال بوده است و امیر المؤمنین عمر رضی الله تعالی عنه ویرا یوسف این امت نام نهاده است ٥ حضرت شیخ را حق سبحانه و تعالی چهل و دو فرزند داده بوده است سی و نه پسر و سه دختر و بعد از وفات وی چهارده پسر

بوده

وسه دختر باقی مانده اند واین چهارده پسر همه عالم وعامل وکامل
وصاحب تصنیف وصاحب کرامات وصاحب ولایت ومقتدا وپیشوا
خلق بوده اند وی امی بوده است که در سن بیست ودوسالگی توفیق توبه
یافته وبکوه رفته وبعد از هیژده سال ریاضت در چهل سالگی ویرا بمیان
خلق فرستاده اند وابواب علم لدنی بروی کشاده زیادت از سیصد تای
کاغذ در علم توحید ومعرفت وعلم سر وحکمت وروش طریقت واسرار حقیقت
تصنیف کرده است که هیچ عالم وحکیم بران اعتراض نکرده است ونتوانسته
واین تصنیفات همه بآیات قرآن واخبار رسول صلی الله علیه وسلم مقید
ومؤید است ٥ حضرت شیخ قدس الله تعالی سره در کتاب سراج السائرین
آورده است که بیست ودوساله بودم که حق عز شانه بلطف وکرم خود مرا
توبه کرامت کرد وچهل ساله بودم که مرا بمیان خلق فرستاد واکنون شصت
ودوساله ام که این کتاب را بفرمان جمع می کنم تا این غایت صد وهشتاد هزار
مرد است که بردست ما توبه یافته اند وبعد ازان بسیار سال دیگر زیسته اند
٥ شیخ ظهیر الدین عیسی که یکی از فرزندان ایشانست در کتاب رموز الحقایق
آورده است که تا آخر عمر بردست پدرم شیخ الاسلام احمد قدس الله تعالی سره
ششصد هزار کس توبه کرده اند واز راه معصیت بطریق طاعت باز آمده
٥ شیخ ابوسعید ابو الخیر را قدس الله تعالی روحه خرقه بوده که در ان طاعت
کردی وچنین گویند که آن خرقه از ابوبکر صدیق رضی الله تعالی عنه میراث
مانده بود مشایخ را تا نوبت بشیخ ابوسعید رسید وبرا نمودند که آن خرقه را
باحمد تسلیم کن فرزند خود شیخ ابوطاهر را وصیت کرد که بعد از وفات من
بچند سال جوانی نوخط بلند بالا نچشم ازرق بنام احمد از در خانقاه تو در آید
ودر میان یاران نشسته باشی بجای من زنهار که آن خرقه بوی تسلیم کن
چون کار شیخ بآخر رسید شیخ ابوطاهر را آرزوی آن می بود که ولایتی که حضرت

شیخ را

۱۷۶

شیخ را بود بوی سپارد شیخ چشم باز کرد وگفت ولایتی که شما طمع میدارید بدیگری
سپردند وعلم شیخ ما بر در خراباتی زدند وکاری که ما را بود بدو تسلیم کردند
کس ندانست که حال چیست تا آنکه بعد از چند سال از وفات شیخ شبی شیخ ابوطاهر
در خواب دید که شیخ ابوسعید با جمعی از یاران بتعجیل میرفت ابوطاهر پرسید که
یا شیخ چه تعجیل است شیخ گفت تو نیز برو که قطب الاولیا می رسد شیخ ابوطاهر
خواست که برود بیدار شد دیگر روز شیخ ابوطاهر در خانقاه نشسته بود ناگاه
جوانی بآن صفت که شیخ گفته بود در آمد شیخ بوطاهر در حال بدانست وبیرا
اعزاز بسیار کرد اما چنانچه مقتضای بشریت است اندیشناک شد که خرقه
پدر را چون از دست دهم آن جوان گفت ای خواجه در امانت خیانت روا
نباشد خواجه ابوطاهر را وقت خوش شد برخاست وآن خرقه را که شیخ ابوسعید
بدست خویش بر سر میخی نهاده بود وتا آن روز آنجا بود بیاورد وبسر آن
جوان فرو انداخت وگویند که آن خرقه را بیست ودو تن از مشایخ پوشیده
بودند ودر آخر بشیخ الاسلام احمد حواله شد بعد ازان هیچ کس ندانست که
آن خرقه کجا شد بزرگان گفته که چهل مرد ولی شدند که ارادت ایشان بشیخ
بود قدس الله تعالی سره ازان جمله یکی شیخ الاسلام احمد بود ویکی خواجه بوعلی
وهمانا که مراد ابوعلی فارمدی است وهردو معروف ومشهور شدند در عالم
ویکی ازین طایفه گفته که خواجه بوعلی را برخاطرها واقف کردند وباظهار آن
مأذون نبود ٥ وشیخ الاسلام احمد را هم برخاطرها واقف کردند وهم بر ظاهرها
حاکم وباظهار آن مأذون بود ٥ از حضرت شیخ الاسلام احمد پرسیدند که ما
مقامات مشایخ شنیده ایم وکتب ایشان دیده از هیچ کس مثل این حالات
که از شما ظاهر می شود ظاهر نشده است فرمود که ما در وقت ریاضت
که دانستیم که اولیای خدای تعالی کرده بودند بجای آوردیم وبران مزیدی
نیز کردیم حق سبحانه وتعالی بفضل وکرم خود هرچه پراکنده بایشان داده بود

بیکبار با حمد داد در هر چهارصد سال چون احمد شخصی پدید آید آثار عنایت
ایزد تعالی در باب او این باشد که همه خلق ببینند هذا من فضل ربی
جامع مقامات حضرت شیخ گوید که از بدایت حال ایشان سوال کردم فرمودند
که من بیست و دو ساله بودم که حضرت حق سبحانه و تعالی مرا توبه کرامت کرد
و سبب توبهٔ من آن بود که چون نوبت دور اهل فسق و فساد بمن رسید شحنه
نامی غایب بود و حریفان دور طلب داشتند من گفتم شحنه غایب است چون
باز آید دور بدهم حریفان گفتند ما توقف نمی‌کنیم شاید که او دیرتر آید
گفتم سهل است چون باز آید اگر مضایقه کند دوری دیگر بدهم چون شحنه
باز آمد مضایقه کرد و دور دیگر طلب داشت چون بوثاق من آمدند و طعامی
بکار بردند کس بخمخانه رفت تا خمر آرد خمها تهی یافت و در آن خمخانه
چهل خم بود تعجبها کردم تا این چه تواند بود و آن حال از حریفان نهان داشتم
و از جای دیگر خمر آوردم و در پیش ایشان نهادم و من بتعجیل تمام دراز گوشی
در پیش کردم و بجانب رز روان شدم که آنجا خمر داشتم تا زودتر بیارم
برفتم و دراز گوش بار کردم دراز گوش در رفتن کندی می‌کرد و من وی را سخت
می‌بجانیدم تا زودتر باز آیم که دل بحریفان معلق داشتم ناگاه آوازی
سخت بگوش من رسید که احمد این حیوان را چه رنجه می‌داری ما او را
فرمان نمی‌دهیم تا برود از شحنه عذر می‌خواهی قبول نمی‌کند از ما چرا عذر
نخواهی تا از تو قبول کنیم روی بر زمین نهادم و گفتم الهی توبه کردم که بعد از این
هرگز خمر نخورم فرمان ده این دراز گوش را تا من بروم تا در روی آن قوم
خجل نگردم در حال دراز گوش روان شد چون خمر پیش ایشان بردم
قدحی پیش من داشتند گفتم من توبه کرده‌ام ایشان گفتند احمد بر ما
می‌خندی یا برخود الحاح می‌کردند ناگاه آوازی بگوش من رسید که یا احمد
بستان و بخش و از این قدح همه را بخشان بستدم و بخشیدم شهد شده بود

با مر حق سبحانه و تعالی و همه حاضران را بخشانیدم در حال توبه کردند و از همه
بیراکندند و هر کسی روی بچیزی نهاد و من والدوار روی بکوه آوردم و بعبادت
و ریاضت و مجاهده مشغول شدم چون یک چندی در کوه بودم در خاطر من دادند
که احمد راه حق چنین روند که تو می‌روی قومی صاحب فرزندان رها کرده که خرج ایشان
در ذمهٔ تو واجب است و ایشان را ضایع گذاشته بعد از آن خاطری دیگر در آمد
که در خانهٔ تو بیرون از چیزهای دیگر چهل خم است که در آن خمر بوده است مرجع دارند
کو بر خود خرج کنند چون دانستی که چیزی دیگر نماند آنگاه بغمخوارگی ایشان
مشغول شو چون ساعتی بر آمد بخاطر من فرو دادند که یا احمد نیکو روندهٔ باشی
در راه حق سبحانه که توکل بر خم خمر کنی راه غلط کرده چرا توکل بر کرم حق سبحانه
و تعالی نکنی تا او صاحب فرزندان ترا از خزانهٔ فضل خود روزی رساند که رزاق
بر حقیقت او است تو تکیه بر خم خمر کنی نیکو باشد صفرایی عظیم بر سر من زد
بخود از کوه در آمدم و در خانه رفتم و عصا در گردانیدم و خمها را شکستن گرفتم
شحنهٔ دیه را خبر کردند که احمد از کوه در آمده است و جنونی بر وی غالب شده
می‌شکند و می‌ریزد شحنه کس فرستاد و مرا از خانه بیرون آورد و در پایگاه اسبان
باز داشت من بر سر آخر اسبان بنشستم و دست بر هم میزدم و این بیت
اشتر بخراسی بگردد صد گرد ۵ تو نیز ز بهر دوست گردی در گرد
اسبان سر از علف برداشتند و سر بر دیوار زدن گرفتند و آب از چشمهای
ایشان روان شد ستوربان بدید برفت و شحنه را خبر کرد که دیوانه آورده‌اید
و در پایگاه اسبان باز داشته تا اسبان جمله دیوانه شدند و دهان از علف
برداشتند و سر بر دیوار می‌زنند شحنه آمد و مرا بیرون آورد و از من عذرها
خواست من بجانب کوه باز گشتم و چند سال بیرون نیامدم و حق سبحانه و تعالی
از خزانهٔ فضل خویش هر بامداد هر یک از صاحب فرزندان مرا یک من گندم
بدادی که در زیر بالین ایشان پیدا آمدی چنانکه همه را کفایت کردی و اگر مهمان

نیز رسیدندی همه را فرا رسیدی بلکه چیزی بسر آمدی ٥ خواجه بوالقاسم کُرد
مردی بوده بزرگ و مالدار و با چیز وی گفته که مرا حادثه افتاد که هر چه داشتم
بکلی از دست من برفت حال من باضطرار رسید عیال بسیار داشتم و هیچ کسبی
نمی‌دانستم بپیوستم بخدمت علما و مشایخ و مزارها می‌رفتم و استمداد همت می‌کردم
که طاقت احتیاج بخلق نداشتم روزی در مسجد نشسته بودم عظیم تنگ دل
پیری در آمد و دو رکعت نماز بگزارد پس بنزدیک من آمد و بر من سلام کرد
هیبت عظیم از وی بر من مستولی شد که پس نورانی و مهیب بود پس بپرسید که چرا تنگ
دلی قصه خود با وی بگفتم گفت احمد بنای الحسن را که درین کوه است می
شناسی گفتم مرا دوست دیرینه است گفت برخیز و بنزدیک وی رو که مردی
صاحب کرامتست باشد که درد خود را از وی درمان یابی روزی دیگر برخاستم و
پیش وی رفتم سلام کردم جواب داد و بپرسید که حال تو چیست گفتم مپرس و
قصه خود با وی بگفتم فرمود که چند روزست که خاطر ما بتو می‌کشید دانستم که
ترا کاری افتاده است برو و خاطر مشغول مدار حق تعالی سهل گرداند قبول
کردم که امشب در وقت مناجات بر حضرت عزت حق تعالی عرضه دارم تا چه جواب آید
دیگر روز بامداد بخدمت او رفتم چون چشم مبارک او بر من افتاد گفت
بشارت ای حق سبحانه و تعالی کار تو راست آورد پس فرمود که هر روز کفاف
ترا چند باید گفتم چهار دانگ فرمود که هر روز چهار دانگ ترا بر آن سنگ
حواله کردندی آی و می‌بر و بعضی از افاضل در آن زمانها گفته است
بوالقاسم کُرد شد چو یکی مضطر ٭ بگشاد بر او کرامت احمد در
کردند حواله کفافش بحجر ٭ هر روز چهار دانگ می آمد بر
پیش آن سنگ رفتم پاره زر دیدم از سنگ بیرون آمده برداشتم و بخدمت
شیخ رفتم و گفتم من پیر شده‌ام و اطفال خرد دارم چون من نمانم حال
چگونه بود فرمود که تا خیانت نکنند از فرزندان هر که آید بردارد بعد از وی

مدتی فرزندان می‌بردند چون یکی از فرزندان خیانت کرد دیگر نیافتند
وقتی حضرت شیخ را عزیمت هراة شد چون بده شکیبان رسیدند جمعی از بزرگان
که همراه بودند پرسیدند که حضرت شیخ بهراة درخواهد آمد شیخ فرمود که اگر
نبردندی که مشایخ ماضی شهر هراة را باغچه انصاریان گفته‌اند این خبر بجابر بن
عبد الله رسید گفت ما برویم و شیخ الاسلام احمد را بر دوش گیریم و بشهر آریم
پس فرمود تا محفه پدر وی شیخ الاسلام عبد الله انصاری را قدس سره بیرون
آوردند و در شهر منادی کردند که همه اکابر باستقبال شیخ الاسلام احمد بیرون
آیند چون بدیه شکیبان رسیدند و بخدمت حضرت شیخ در آمدند و نظر مبارک
وی بر ایشان افتاد بر جای خود نماندند و حالتهای عظیم پیدا آمد روز دیگر
محفه در آوردند و استدعا کردند که قرار بر آنست که شما را بر دوش بشهر بریم
کرم فرمایید و در محفه نشینید حضرت شیخ اجابت کردند و در محفه نشست و دو
بازوی پیش محفه را شیخ جابر بن عبد الله و قاضی ابو الفضل یحیی بر گرفتند و دو بازو
پس را امام ظهیر الدین زیاد و امام فخر الدین علی هیصم بر گرفتند و روان شدند
و هیچ کس دیگر نمی‌دادند حضرت شیخ خاموش بود تا ساعتی برفتند پس
فرمود که محفه را بنهید تا سخنی بگویم چون محفه را بنهادند فرمود که شما می‌دانید
که ارادت چیست گفتند بفرمایید گفت ارادت فرمان برداریست همه
گفتند بلی فرمود که چون چنین است شما سوار شوید تا دیگران محفه بردارند
تا هر کس را نصیبی باشد اکابر سوار شدند و دیگران محفه بر گرفتند چندان
خلق از شهر و روستا آمده بودند که بسیار کس بود که نوبت محفه بوی نرسید
چون بشهر رسیدند در خانقاه شیخ الاسلام عبد الله الانصاری نزول
فرمودند ٥ در شهر هراة مردی بود نام وی شیخ عبد الله زاهد مدت سی سال
روزه وصال داشته مشهور و معروف بود و صاحب قبول و یکی از خواجگان
فرزند خود را از راه ارادت بحکم وی کرده بود و دوازده سال در خانه وی

بکر مانده بود چون شیخ الاسلام احمد بهراة رسید آن زاهد ضعیفه خود را
گفت که جامهٔ من بیار تا بنزدیک شیخ احمد روم که می گویند مردی بزرگست
تا ببینم که حال او چیست ضعیفه گفت زنهار اگر از راه امتحان خواهی رفت
مرو که او نه آن مردست که تو تصور کردهٔ اگر درد دل داری که آنچ او فرماید فرمان
بری و بجای آری برو و اگر نه گرد او مگرد که زیان کنی زاهد گفت برو
جامه بیار که تو ندانی جامه در پوشید و بخدمت حضرت شیخ احمد آمد و سلام
کرد حضرت شیخ جواب داد و فرمود که چون عزم سلام ما کردی می دانی که آن
عورت با تو چه گفت فرمان خواهی برد زاهد گفت چون راست میگویی چون
فرمان نبرم فرمود که باز گرد و گلزبر کوی سنگین کن بر دکان محمد قصاب
مروزی گرد بان گوشت بخته است بر قناره آویخته بستان و قدری دوشاب
و روغن از بقال بستان و در دستگیر و بخانه بر که مَنْ حَمَلَ سِلْعَتَهُ فَقَدْ بَرِئَ
مِنَ الْكِبْرِ بگوی تا از آن گوشت قلیه سازند و از آن روغن و دوشاب
شیرینی کنند و با آن عورت افطار کن و آنچ درین دوازده سال بر تو واجب
بوده است بجای آر و بحمامی فرو رو و غسلی برآر هم درین ساعت هرچه
چندین سال طالب آن بودهٔ و نیافتهٔ اگر ترا حاصل نیاید بیا دامن احمد بگیر
تا از عهدهٔ آن بیرون آید چون شیخ این بگفت زاهد با خود گفت که مرا کاری
می فرماید که در وسع من نیست و من درین سی سال در خود هیچ قوت ندیده‌ام
باز نه بکر بچه قوت دخول کنم حضرت شیخ دانست که زاهد چه می اندیشد فرمود
که برو سهل باشد مترس اگر حاجت افتد از احمد مدد خواه زاهد برخاست
و آنچ شیخ فرموده بود بجای آورد و قلیه و حلوایی ساختند و با هم افطار کردند
در میان طعام خوردن حرکتی در زاهد پیدا آمد و خواست که بمعاشرت
مشغول شود زن گفت چندان توقف کن که از طعام بپردازیم چون از طعام
فارغ شدند زاهد خواست که بمباشرت پردازد در خود قوت آن نیافت

از حضرت

از حضرت شیخ استمداد کرد شیخ در میان جمع نشسته بود تبسم فرمود و گفت یا زاهد
کار را باش و مترس که راست آمد زاهد را مقصود بحصول پیوست و روی بحمام
نهاد چون غسل تمام کرد در ساعت هرچه درون چهار دیوار شهر بود تمامی بروی
کشف شد چون بخدمت شیخ آمد شیخ فرمود که احمد را لاجرم چون همت تو
بیش ازین چهار دیوار نبود اگر عوض چهار دیوار شهر چهار دیوار دنیا بودی
کشف شدی ، روزی حضرت شیخ را از خانقاه شیخ الاسلام عبدالله الانصاری
رحمه الله بدعوتی می بردند چون خادم کفش شیخ را راست بنهاد شیخ فرمود که
ساعتی توقف باید کرد که کاری در پیش است بعد از ساعتی ترکمانی با خاتون
خود در آمد و پسری دوازده ساله در غایت جمال اما بدو چشم نابینا در آوردند
و گفتند ای شیخ حضرت حق سبحانه و تعالی ما را مال و نعمت بسیار داده است
و فرزند بیش ازین نداریم و حق تعالی هیچ از وی دریغ نداشته است مگر روشنایی
چشم وی را در اطراف عالم گردانیدیم هرجا بزرگی و مزاری و طبیبی شنیدیم آنجا
بردیم هیچ فایده نداشت ما را چنان معلوم شده است که هرچه از خدای تعالی
در میخواهی راست می شود اگر نظری در کار فرزند ما کنی تا چشم وی روشن شود
هرچه داریم فدای تو و ما بنده و مولای تو و اگر مقصود ما حاصل نشود خود را
درین خانقاه بر زمین می زنیم تا هلاک شویم شیخ فرمود که عجب کاریست مرده
زنده کردن و نابینا بینا گردانیدن و ابرص را علاج کردن معجزهٔ عیسی است
صلوات الرحمن علیه احمد کهٔ این حدیث است پس برپای خاست و روان شد
مرد و زن خود را در میان سرای بر زمین زدن گرفتند چون بمیان دالان
خانقاه رسید حالتی عظیم بروی ظاهر شد و بر زبان مبارک وی گذشت
که ما کنیم ما چنانکه چند کس از ائمه که حاضر بودند آن را شنیدند پس حضرت شیخ
باز گشت و بخانقاه در آمد و بر کنار صفه بنشست و فرمود که آن کودک را
پیش من آرید آوردند دو ابهام را بر دو چشم کودک نهاد و بکشید و گفت انظر

باذن الله عزّ وجلّ کودک در حال هر دو چشم بینا گشت بعد از ان جمعی از ائمه
سوال کردند که اول بزبان مبارک شما رفت که احیا موتی و ابراء اکمه و ابرص
معجزهٔ عیسی است علیه السلام و بار دوم بر زبان شما گذشت که ما کنیم ما این
دو سخن چون بهم راست آید ○ شیخ فرمود که آنچ اول گفته شد سخن احمد بود
و جز آن نتواند بود اما چون بدالان رسیدیم بشر با فرودادند که احمد باش
مرده را زنده عیسی می‌کرد و ابراء اکمه و ابرص عیسی می‌کرد آن ما کنیم ما بانگ بر من
زدند و گفتند باز کرد که ما روشنائی چشم آن کودک در نفس تو نهاده ام این
حدیث بر دل چندان زور آورد که بزبان بیرون آمد پس آن قول و فعل
هم از حق بود اما بر دست و نفس احمد ظاهر شد ○ روزی اکابر هرات
بر حضرت شیخ در آمدند و میان ایشان در توحید و معرفت سخنی میرفت شیخ
فرمود که شما بتقلید این سخن می‌گویید ایشان ازین سخن عظیم متغیر شدند
و گفتند که ما هر یکی را بر اثبات هستی صانع جل شانه هزار دلیل حفظ باشد
ما را مقلد می‌خوانی شیخ فرمود که اگر هر کدام ده هزار دلیل حفظ دارید که جز
مقلد نیستید ایشان گفتند ما را برین سخن برهانی باید شیخ خادم را گفت
که سه مروارید و طشتی حاضر کن حاضر کرد شیخ با ایشان گفت اصل این مروارید
چه بوده است گفتند قطرات باران نیسانی که صدف گرفته است و در حوصلهٔ
وی بقدرت کاملهٔ حق سبحانه مروارید شده شیخ الاسلام آن مروارید ها را
در طشت افکند و فرمود که هر که از سر تحقیق روی فرا این طشت کند و بگوید که
بسم الله الرحمن الرحیم این هر سه مروارید آب گردد و در یکدیگر دود ائمه گفتند
این عجب باشد شما بگویید ○ شیخ فرمود که نخست شما بگویید چون نوبت بمن
رسد من نیز بگویم ایشان بنوبت بگفتند مروارید ها همچنان بر قرار بود
چون نوبت بشیخ رسید حالتی بروی ظاهر شد روی فرا طشت کرد و گفت
بسم الله الرحمن الرحیم هر سه مروارید آب گشت و در یکدیگر دوید و در طشت

می‌گشت

می‌گشت حضرت شیخ گفت اسکن باذن الله تعالی فی الحال یکدانه مروارید
نا سفته منعقد شد همه متحیر شدند و بآنچ حضرت شیخ فرموده بود اعتراف
نمودند ○ ولادت حضرت شیخ در سنهٔ احدی و اربعین و اربعمایة است و وفات
وی در سنهٔ ست و ثلثین و خمسمائة

شیخ ابوطاهر کرد رحمه الله تعالی

نکته ۴۲۳

وی صحبت دار خضر بوده است علیه السلام و شیخ الاسلام احمد را با وی موانست
تمام بوده است و بوی میرفته است ○ شیخ الاسلام احمد گفته است که روزی نفس
از من زردالو خواست با وی گفتم که یکسال تمام روزه داری ترا زردالو دهم قبول
کرد چون سال تمام شد نفس گفت من آن خود بجای آوردم تو نیز بوعدهٔ خود وفا کن
آمدم برزی که از پدر میراث رسیده بود رفتم دیدم که شغالی زردالو خورده بود و همچنان
درست افکنده برداشتم و پاک می‌کردم نفس فریاد برآورد که احمد پاک میکنی چه خواهی
کرد گفتم ترا خواهم داد تا بخوری با تو زردالو قرار داده ام این هم زردالوست
بیش ازین نیست که بر روده جانوری گذر کرده است نفس گفت با تو عهد کردم
که بعد ازین از تو هیچ آرزو نخواهم این بمن مده گفتم راست آمد اکنون زردالویی
چند از درخت باز کردم و تایی چند بخوردم و تایی چند در آستین نهادم و بخدمت
شیخ ابوطاهر کرد که پیر صحبت من بود رفتم و در پیش او نهادم او ساعتی در ان
نگریست پس گفت احمد ما را زردالوی وقف آورده گفتم ای شیخ وقف نیست از درخت
ملک خود بدست خود باز کرده ام گفت اچه سنت زردالوی وقف می‌آری و بملک بر ما
می بندی ما را نابینا می نهی من ادب گوش داشتم و خاموش ایستادم و بباطن
با حق سبحانه مناجات می‌کردم که خداوندا تو میدانی که از درخت ملک خود بدست خود
باز کردم و آن درخت از پدر میراث دارم این حال بروی کشف کردان ساعتی
بود پسر را بخواند و فرمود که برو و گوسفندی از رمه بیار و بکش و بگو تا شوربایی
سازند که احمد را صفرا و گرسنگی بر سر و دماغ زده است نمی داند که چه می‌کند و چه
میگوید من خاموش می بودم چون طعام آوردند بدل من در دادند که گوشت

وشوربا مخور که از وجه نیست من نان می‌خوردم شیخ بوطاهر گفت چرا نمی‌خوری
گفتم این بسنده است الحاح کرد که راست بگوی آنچ بدل من در داده بود ند
گفتم پسر را طلبید و از احوال گوشت پرسید گفت رمه دور رفته بود از فلان
قصاب گرفتم قصاب را طلب کردند گفت آن گوشت از گوسفندی بود که شحنه
بظلم گرفته بود بمن آوردند که بکش یک نیمه شحنه برد و یک نیمه مانده بود شیخ
زاده آمد و برداشت شیخ بوطاهر سر در پیش انداخت من برخاستم و در آن
نزدیکی صومعهٔ بود بآنجا درآمدم گریستن بر من زور آورد مناجات کردم
که خداوندا مرا با هیچ کس انس نگذاشتی پیری داشتم که ساعتی با او صحبت می‌داشتم
چنان کردی که از شرم دیگر بخدمت وی نمی‌توانم رفت ساعتی بود شیخ ابوطاهر
درآمد و بنشست من بدل مناجات می‌کردم که خداوندا هم چنانکه حال گوشت
بر وی کشف کردی این حال زرد آلو نیز کشف گردان درین مناجات بودم خضر
علیه السلام درآمد و فرمود که یا باطاهر ملک احمد را وقف نام کردی و گوشت
شبهه را حلال این از که آموخته تا بر احمد هیچ بانخواست نرسد که وی باینه
زیرین می‌رود

شیخ ابوعلی فارمدی قدس الله تعالی سره

نام وی فضل بن محمد است شیخ الشیوخ خراسان بوده در وقت خود و متفرد
بوده بطریقت خاصهٔ خود در تذکیر و موعظت شاگرد استاد امام ابوالقاسم
قشیری است و انتساب وی در تصوف بدو طرفست یکی بشیخ بزرگوار ابوالقاسم
گرگانی طوسی و دیگر بشیخ بزرگوار ابوالحسن خرقانی که پیشوای مشایخ و قطب زمان
خویش بوده است ○ شیخ ابوعلی فارمدی گفته است که در ابتدا جوانی در نشابور
بطلب علم مشغول بودم شنیدم که شیخ ابوسعید ابوالخیر از میهنه آمده است و
مجلس میگوید من برفتم تا وی را به بینم چون چشم بر جمال وی افتاد عاشق وی
گشتم و محبت این طایفه در دل من بیشتر شد یک روز در مدرسه در خانهٔ خود
نشسته بودم آرزوی دیدار شیخ در دل من بدید آمد و وقت آن نبود که شیخ

بیرون

بیرون آید خواستم که صبر کنم نتوانستم برخاستم و بیرون آمدم چون بسر چهار سو
رسیدم شیخ را دیدم با جمعی انبوه میرفت من هم بر اثر ایشان برفتم بی‌خویشتن
شیخ بجایی در رفت و جمع در رفتند من نیز در رفتم و در گوشهٔ شدم چنانک
شیخ مرا نمی‌دید چون بسماع مشغول شدند شیخ را وقت خوش گشت و وجد
بر وی ظاهر شد و جامه شق کرد چون فارغ شدند از سماع شیخ جامه بیرون
کرد و پیش وی پاره می‌کردند شیخ یک آستین با تیریز بهم جدا کرد و بنهاد
و آواز داد که ای بوعلی طوسی کجایی من جواب باز ندادم گفتم مرا نمی‌بیند
و نمی‌داند مگر از مریدان شیخ کسی بوعلی طوسی نام دارد شیخ دیگر آواز
داد جواب ندادم سیم بار آواز داد جمع گفتند شیخ مگر ترا می‌خواند برخاستم
و پیش شیخ آمدم شیخ آن تیریز و آستین بمن داد و گفت تو ما را چون این
آستین و تیریزی آن جامه بستدم و خدمت کردم و جایی عزیز نهادم
و پیوسته بخدمت شیخ می‌آمدم و مرا در خدمت شیخ بسیار فایده و روشنائیها
بدید آمد و حالها روی نمود چون شیخ از نشابور برفت من پیش استاد
امام ابوالقاسم قشیری آمدم و حالی که بیدا می‌آمد با وی میگفتم و او میگفت
برو ای پسر بعلم آموختن مشغول باش و هر روز آن روشنایی زیادت می‌بود
دو سه سال دیگر بتحصیل مشغول بودم تا یک روز قلم از محبره برکشیدم سفید
برآمد برخاستم و پیش استاد امام رفتم و حال با وی بگفتم استاد امام
گفت چون علم دست از تو بداشت تو نیز دست از وی بدار کار را باش
و بمعامله مشغول گرد برفتم و رختها از مدرسه با خانقاه آوردم و بخدمت
استاد امام مشغول شدم روزی استاد امام در گرمابه رفته بود تنها من
برفتم و دلوی چند آب در گرمابه ریختم چون استاد برآمد و نماز بگذارد
گفت این که بود که آب در گرمابه ریخت من با خود گفتم بی‌خردی کرده‌ام
خاموش بودم دیگر بار بگفت هم جواب ندادم چون سه بار گفت گفتم من

بودم استاد گفت ای بوعلی هرچه بوالقاسم بهفتاد سال بیافت تو بیک دلو
آب یافتی پس مدتی بمجاهدت پیش استاد امام بنشستم یک روز حالتی بمن در آمد
که در آن حالت گم شدم و آن واقعه با استاد امام بگفتم گفت ای بوعلی روش
من از اینجا فراتر نیست هرچه ازین فراتر بود راه فرا آن ندانم من با خود اندیشه
کردم که مرا پیری بایستی که مرا ازین مقام فراتر بردی و آن حالت زیادت
می‌شد و من نام شیخ ابوالقاسم گرگانی شنیده بودم روی بطوس نهادم جایگاه
وی نمی‌دانستم چون بشهر رسیدم جای او بپرسیدم نشان دادند رفتم با جماعتی
از مریدان خویش در مسجد نشسته بود من دو رکعت تحیت مسجد بگزاردم
و پیش وی در آمدم وی سر در پیش داشت سر بر آورد و گفت بیا ای بوعلی
تا چه داری من سلام گفتم و بنشستم و واقعهای خویش بگفتم شیخ ابوالقاسم
گفت آری ابتدائت مبارک باد هنوز بدرجه نرسیده اما اگر تربیت یابی بدرجهٔ
بزرگ رسی من با خود گفتم پیر من اینست پیش او مقام کردم و بعد از آنکه مرا
مدتی دراز بانواع ریاضت و مجاهدت فرموده بود بر من اقبال کرد
و عقد مجلس فرمود و فرزند خویش را بحکم من کرد و هم خواجه بوعلی فارمدی
گوید که پیش از آن که شیخ ابوالقاسم عقد مجلس فرماید شیخ ابوسعید از میهنه
بطوس آمده بود بخدمت وی رفتم گفت ای بوعلی زود باشد که چون طوطیات
در سخن آرند پس بر نیامد که شیخ ابوالقاسم مرا عقد مجلس فرمود و سخن بر من
گشاده گشت **شیخ ابوبکر بن عبدالله الطوسی النساج رحمه الله تعالی** تکمله ٤٢٥
وی نیز از اصحاب شیخ ابوالقاسم گرگانی است و با ابوبکر دینوری نیز صحبت
داشته است ○ از وی پرسیدند که دیدار مطلوب را بچه توان دید گفت بدیدهٔ
صدق در آیینهٔ طلب ○ وی فرموده که تصور آب تشنگی ننشاند و فکرت آتش
گرمی نبخشد و دعوی طلب بمطلوب نرساند ○ و هم وی گفته تا هستی موهوم
سوخته نشود و دیدهٔ دل بسوزن غیرت از غیر او دوخته نشود خلوت خانهٔ

طوطی گشت

جان

جان بشمع تجلیات جانان افروخته نگردد زیرا که تخم در زمین کاشته نکارند
و نقش بر کاغذ نگاشته نگارند گویند که در بدایت طلب مجاهدهٔ بسیار
کشید و مجاهدهٔ وی بمشاهده نینجامید بدرگاه خداوند تعالی بنالید
بسرش ندا کردند که نساج بارد طلب قناعت کن ترا با یافت چه کار و هم
وی گفته توکل آنست که منع و عطا جز از خدای تعالی نبینی عین القضاة
همدانی در مصنفات خود آورده است که شیخ احمد غزالی گفت که شیخ وی یعنی
ابوبکر نساج در مناجات گفت الهی ما الحکمة فی خلقی خداوندا در آفریدن من
چه حکمتست جواب آمد که الحکمة فی خلقک رؤیتی فی مرآة روحک و محبتی فی قلبک
گفت حکمت آنست که جمال خود را در آیینهٔ روح تو ببینم و محبت خود در دل
تو افکنم **حجة الاسلام محمد بن محمد الغزالی الطوسی رحمه الله تعالی** تکمله ٤٢٦
کنیت وی ابوحامد است و لقب وی زین الدین انتساب وی در تصوف
بشیخ ابوعلی فارمدی است و وی گفته لقد سمعت الشیخ ابا علی الفارمدی
قدس الله تعالی روحه عن شیخه ابی القاسم الکرکانی قدس الله تعالی روحه انه
قال ان الاسماء التسعة والتسعین تصیر اوصافا للعبد السالک و هو بعد فی السلوک
غیر واصل ○ و وی در اوایل حال در طوس و نشابور بتحصیل علوم و تکمیل آن اشتغال
نمود بعد از آن با نظام الملک ملاقات کرد و قبول تمام یافت و با جماعتی
از افاضل که در صحبت نظام الملک بودند در مجالس متعدد مناظره و مجادله
کرد و بر ایشان غالب شد تدریس نظامیهٔ بغداد را بوی تفویض کردند
در سنهٔ اربع و ثمانین و اربعمایه ببغداد رفت همه اهل عراق شیفته و فریفتهٔ
وی شدند قدری بلند و منزلتی ارجمند یافت بعد از آن همه را باختیار
ترک کرد و طریق زهد و انقطاع پیش گرفت و قصد حج کرد در سنهٔ ثمان و ثمانین
و اربعمایه و حج گزارد و بشام مراجعت نمود و مدتی آنجا بود و از آنجا
به بیت المقدس رفت و از آنجا بمصر و مدتی در اسکندریه بود بعد از آن

چنین گویند که غزالی منسوب است بغزاله [illegible] از دیهها طوس [illegible]
[illegible] گفت شنیده‌ام از شیخ ابا علی فارمدی [illegible] از شیخ خود ابوالقاسم گرگانی [illegible] السلوک [illegible]

بشام مراجعت کرد وآن قدر که خواست آنجا بود بعد ازان بوطن باز گشت
و بحال خود مشغول شد و از خلق خلوت گزید و کتب مفیده تصنیف کرد
جون کتاب احیاء العلوم وجواهر القرآن وتفسیر یاقوت التاویل جهل مجلد
ومشکوة الانوار وغیر آن از کتب مشهوره و بعد ازین هم بنیسابور عود
کرد ودر نظامیهٔ نیسابور درس گفت و بعد از جندگاه ترک کرد وبوطن باز
گشت وازبرای صوفیه بنای خانقاه می کرد وازبرای طلبهٔ علم بنای مدرسه
واوقات خود را بروظایف خیر توزیع کرد از ختم قرآن وصحبت ارباب قلوب
وتدریس علوم تا آن زمان که بجوار حق بپیوست در رابع عشر جمادی الاخری
سنه خمس وخمسمایه یکی از اکابر علما گفته است که روزی میان نماز پیشین
و نماز دیگر بمسجد حرام درآمدم وجیزی از وجد واحوال فقرا مرا فرو گرفته بود
نمی توانستم که بایستم وبنشینم جایی می طلبیدم که ساعتی استراحتی کنم بجماعت خانه
بعضی رباطها که در حرم داشت درآمدم وبر پهلوی راست در برابر خانه
بیفتادم ودست خود را زیر روی ستون ساختم تا مرا خواب نگیرد و
طهارت من منتقض نشود ناگاه یکی از اهل بدعت که بآن مشهور بود آمد
ومصلا بردر آن جماعت خانه بینداخت واز جیب خود لوحی بیرون آورد
گمان می برم که از سنگ بود وبر آنجا جیزها نوشته بودند آنرا ببوسید وپیش
روی خود نهاد ونماز دراز گزارد وروی خود را از هر دو جانب بر آنجا
مالید وتضرع بسیار کرد بعد ازان سر خود را بالا کرد وآنرا ببوسید وبر جشمهای
خود مالید وباز ببوسید ودر جیب نهاد جون من آنرا دیدم مرا ازان کراهت
بسیار شد با خود گفتم جه بودی که رسول صلی الله علیه وسلم زنده بودی
تا این مبتدعانرا خبر دادی از شناعت آنچ می کنند وبا این تفکر خواب را
از خود دور می کردم تا طهارت من فاسد نشود ناگاه از حس غایب شدم
درمیان خواب وبیداری دیدم که عرصه ایست بسیار گشاده ومردم بسیار ایستاده اند

و در دست هر یک کتابیست مجلد وهمه پیش شخصی درآمدند از حال ایشان
سوال کردم گفتند حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم اینجا نشسته است و
اینها اصحاب مذاهب اند میخواهند که عقاید ومذاهب را از کتب خود بر رسول
صلی الله علیه وسلم خوانند وتصحیح مذاهب وعقاید خود کنند شخصی درآمد
گفتند شافعی است رضی الله عنه ودر دست وی کتابی بمیان حلقه درآمد وبر رسول
صلی الله علیه وسلم سلام گفت رسول صلی الله علیه وسلم جواب داد ومرحبا
گفت شافعی پیش وی بنشست واز کتابی که داشت مذهب واعتقاد خود خواند
وبعد از وی شخصی دیگر آمد گفتند ابو حنیفه است رضی الله عنه وبدست وی
کتابی پهلوی شافعی بنشست وازان کتاب مذهب واعتقاد خود خواند وهمچنین
یک یک از اصحاب مذاهب می آمدند تا باقی نماند مگر اندکی وهر که عرض
مذهب خود می کرد وی را پهلوی دیگری می نشاندند جون همه فارغ شدند ناگاه
یکی از روافض آمد ودر دست وی جزوی جند جلد ناکرده ودر آنجا ذکر عقاید
باطلهٔ ایشان وقصد کرد که میان آن حلقه درآید وآنرا بر رسول صلی الله علیه وسلم
خواند یکی از آنان که پیش رسول صلی الله علیه وسلم بودند بیرون آمد ووی را
زجر ومنع کرد وجزوها را از دست وی گرفت وبینداخت ووی را براند
واهانت کرد من جون دیدم که قوم فارغ شدند وکسی نماند که جیزی می خواند
پیش آمدم ودر دست من کتابی بود مجلد آواز دادم وگفتم یا رسول الله
این کتاب معتقد من ومعتقد اهل اسلام است اگر اذن فرمایی بخوانم
رسول صلی الله علیه وسلم گفت جه کتابست گفتم قواعد العقاید است که کتاب چه
غزالی تصنیف کرده است مرا بقراءت آن اذن داد بنشستم واز اول کتاب
خواندن گرفتم تا بآنجا رسیدم که غزالی میگوید والله تعالی بعث النبی الامی
القرشی محمدا صلی الله علیه وسلم الی کافة العرب والعجم والجن والانس
جون باینجا رسیدم اثر بشاشت وتبسم در روی مبارک وی صلی الله علیه وسلم

ظاهر شد چون بنعت و صفت وی رسیدم بمن التفات کرد و گفت این الغزالی
غزالی آنجا ایستاده بود گفت غزالی منم یا رسول الله و پیش آمد و سلام گفت
رسول صلی الله علیه و سلم جواب داد و دست مبارک خود بوی داد غزالی
دست وی را صلی الله علیه و سلم می بوسید و روی خود بر آنجا می مالید بعد ازان
بنشست رسول صلی الله علیه و سلم بقراءت هیچ کس چندان استبشار ننمود
که بقراءت قواعد العقاید لا چون از خواب در آمدم بر چشم من اثر گریه
بود ازان کرامات و احوال که مشاهده کرده بودم ٥ شیخ ابو الحسن شاذلی
قدس الله تعالی روحه که قطب زمان خود بود از واقعه که دیده چنین خبر داده است
که حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم با موسی و عیسی علیهما السلام مفاخرت
و مباهات کرده است بغزالی رحمه الله تعالی ٥ و حضرت رسالت صلی الله
علیه و سلم بتعزیر بعضی منکران غزالی امر فرمود و اثر سوط تا وقت
مردن بر تن وی ظاهر بود ٥ و من کلامه رضی الله عنه فی مکتوب کتبه
الی بعض اصدقائه روح هست نیست نمای است که کس را بدو راه نبود و
سلطان و قاهر و متصرف وی بود و قالب اسیر و بیچاره وی است هر چه بینند
از قالب بینند و قالب ازان بیخبر کل عالم را با قیوم عالم همین مثال است که قیوم
عالم هست نیست نمای است که هیچ ذره را از ذرات عالم قوام و وجود نیست
بخود بلکه بقیومی وی است و قیوم هر چیزی بضرورت با وی بهم باشد و حقیقت
وجود وی را بود و وجود مقوم ازوی بر سبیل عاریت بود و هو معکم اینما کنتم
این بود ولیکن کسی که معیت نداند الا معیت جسم با جسم یا معیت عرض
با عرض یا معیت عرض با جسم و آن هر سه در حق قیوم عالم محال باشد این
معیت فهم نتواند کرد و معیت قیومیت قسم رابع است بلکه معیت بحقیقت
اینست و این نیز هست نیست نمای است کسانی که این معیت را نشناسند
قیوم را می جویند و باز می نیابند ٥ و ایضا منکر گردبادی که در هواء صاف

از زمین برخیزد و بر صورت مناره مستطیل بر خویشتن می پیچد کسی دیگر
پندارد که خاک خود را می پیچاند و می جنباند و نه چنانست که با هر ذره ازان هواست
که محرک وی است لیکن هوا را نتوان دید و خاک را بتوان دید پس خاک
در محرکی نیست هست نمای است و هوا هست نیست نمای خاک را در حرکت
جز مسخری و بیچارگی نیست در دست هوا و سلطنت هم هوا راست و سلطنت
هوا را ابدا

شیخ احمد غزالی قدس الله تعالی سره

وی از اصحاب شیخ ابوبکر نساج است تصنیفات و تالیفات معتبر و رسایل
بی نظیر دارد و یکی ازانها رساله سوانح است که لمعات شیخ فخر الدین عراقی
بر سنن آن واقع است چنانکه در دیباچه لمعات می گوید اما بعد این کلمه
چند در بیان مراتب عشق بر سنن سوانح زبان وقت املا کرد و یکی از فصول
سوانح اینست معشوق بهمه حال خود معشوق است پس استغنا صفت اوست
و عاشق بهمه حال خود عاشق است پس افتقار صفت اوست عاشق را همیشه
معشوق در باید پس افتقار همیشه صفت اوست و معشوق را هیچ چیز در نمی باید
که خود را دارد لاجرم صفت او استغنا باشد ٥

همواره تو دل ربوده معذور ٭ غم هیچ نیازموده معذور
من بی تو هزار شب بخون در بودم ٭ تو بی تو شبی نبوده معذور

روزی در مجلس وعظ وی قاری این آیت خواند که یا عبادی الذین اسرفوا
الآیه وی گفت شرفهم بیاء الاضافة الی نفسه بقوله یا عبادی ثم انشد

وهانَ علی اللوم فی جنب حبها ٭ وقول الاعادی انه لخلیعُ ٥
اصمُّ اذا نودیت باسمی واننی ٭ اذا قیل لی یا عبدها لسمیعُ ٥

روزی کسی از وی حال برادرش حجة الاسلام پرسید که وی کجاست گفت
وی در خون است سایل وی را طلب کرد در مسجد یافت از قول شیخ احمد
تعجب نمود و قصه را با حجة الاسلام بگفت گفت راست گفت من در مسئله

از مسائل مستحاضه فکر می کردم ۰ یکی از صوفیان از قزوین بطوس رسید
بر حجة الاسلام در آمد وی را از حال برادر وی شیخ احمد پرسید آنچه
می دانست گفت گفت با تو از کلام وی هیچ هست گفت آری جزوی داشت
پیش آورد در آن تأمل کرد و گفت سبحان الله ما طلب کردیم و احمد یافت
گویند وقتی که محتضر بود جهار پایان وی کشاده شدند ورم کردند پیش وی
کفتند یا بعزاست دانست گفت چون ما فرود آمدیم هر که خواهد گو سوار شو
در سنه سبع عشر و خمسمایة از دنیا رفته و قبر وی در قزوین است

خواجه یوسف همدانی قدس الله تعالی سره

کنیت وی ابو یعقوب است امام عالم عارف ربانی صاحب الاحوال و المواهب
الجزیلة و الکرامات و المقامات الجلیلة در ابتدا ببغداد رفت و ملازمت
مجلس شیخ ابو اسحق شیرازی کرد و کار وی بالا گرفت و بر اقران خود
در علم فقه و غیر آن خصوصا در علم نظر فایق آمد و شیخ ابو اسحق وی را
با صغر سن بر بسیاری از اصحاب خود تقدیم می کرد و از جمعی کثیر در بغداد
و اصفهان و سمرقند حدیث سماع کرد بعد از آن ترک همه کرد و طریق عبادت
و ریاضت و مجاهده پیش گرفت و مشهور آنست که انتساب وی در تصوف
بشیخ ابو علی فارمدی است و گفته اند که با شیخ عبدالله جوینی و شیخ حسن
سمنانی نیز صحبت داشته است در مرو ساکن شده و از آنجا بهراة آمد و چندگاه
اقامت کرد بعد از آن اهل مرو از وی التماس مراجعت بمرو کردند بمرو آمد
باز بهراة رفت بعد از آن عزیمت مراجعت بمرو کرد در راه فوت شد در شهور
سنه خمس و ثلثین و خمسمایة همانجا که فوت شد دفن کردند و بعد از چندگاه
بمرو نقل کرده شد و مزار وی در مرو ظاهر و مشهور است شیخ محی الدین بن
العربی قدس الله تعالی سره در بعضی از مصنفات خود می گوید که در سنة
اثنتین و ستمایة شیخ اوحد الدین حامد کرمانی در شهر قونیه در منزل من بود

وی کفت

وی گفت که در بلاد ما خواجه یوسف همدانی رحمه الله که زیادت از شصت سال
بر سجادهٔ شیخی و ارشاد نشسته بود روزی در زاویهٔ خود بود که خاطر بیرون
رفتن در دل وی خطور کرد و عادت وی آن نبود که در غیر جمعه بیرون آید و آن
بر وی گران آمد و نمی دانست که کجا می باید رفت بر مرکبی سوار شد و سر وی را
بگذاشت تا هر کجا که خدای تعالی خواهد وی را ببرد آن مرکب وی را از شهر بیرون
برد و به بادیه در آمد تا وی را بمسجدی ویران رسانید و بایستاد شیخ فرود آمد
و بمسجد در آمد دید که شخصی سر در کشیده بعد از ساعتی سر بالا کرد جوانی بود
با هیبت گفت یا یوسف مرا مسئلهٔ مشکل شده است و ذکر کرد شیخ آنرا بیان
فرمود بعد از آن گفت ای فرزند هر گاه ترا مشکلی شود بشهر در آی و از من
بپرس و مرا در رنج میفکن شیخ گفته است که آن جوان بمن نظر کرد و گفت هر گاه
مرا مشکلی شود هر سنگی مرا یوسفی است مثل تو شیخ ابن العربی میگوید من
از آنجا دانستم که مرید صادق بصدق خود تحریک شیخ بجانب خود می تواند
کرد شیخ نجیب الدین بزغش شیرازی قدس سره فرموده که وقتی جزوی
چند از سخن مشایخ بدست من افتاد مطالعه کردم مرا بغایت خوش آمد
طالب آن می بودم تا بدانم که آن تصنیف کیست و از کلام وی چیزی بدست
آورم شبی بخواب دیدم که پیری با شکوه و وقار محاسنی سفید و بغایت نورانی
باندرون خانقاه در آمد و بمتوضا رفت تا وضو سازد جامهٔ سفید نیکو پوشیده
بود و بر آن جامه بخطی درشت باب زر آیة الکرسی نوشته چنانکه سرتاپای
جامه را گرفته بود من در عقب وی برفتم جامه را بیرون کرد و بمن داد در زیر
آن جامهٔ سبز پوشیده بود از آن نیکوتر و بهمان طریق آیة الکرسی بر آن
نوشته آنرا نیز بمن داد و گفت نگاه دار تا وضو سازم چون وضو ساخت
گفت ازین دو جامه یکی را بتو می دهم کدام را می خواهی من اختیار نکردم
گفتم هر چه تو خواهی نیک آید جامهٔ سبز را در من پوشانید و سفید را خود

بوشید بس کفت مرا می شناسی من مصنف آن جزوهایم که طالب وی بودی
ابو یوسف همدانی و آنرا رتبة الحیوة نام است و مرا دیکر مصنفات است از آن
خوبتر مثل منازل السایرین و منازل السالکین جون از خواب درآمدم عظیم
خرم شدم جنین کویند که وقتی در نظامیهٔ بغداد وعظ می کفت فقیهی
معروف بابن السقا در مجلس برخاست و مسئله پرسید کفت بنشین که در کلام تو
رایحهٔ کفر می یابم و شاید که مرک تو نه بر دین اسلام باشد بعد از آن بمدتی
نصرانی باسم رسالت از پادشاه روم بجانب خلیفه آمد ابن سقا بجانب وی
رفت و از وی التماس مصاحبت کرد و کفت می خواهم که دین اسلام را بکذارم
و در دین شما آیم نصرانی آنرا قبول کرد و با وی بقسطنطنیه رفت و بپادشاه
روم بپیوست و نصرانی شد و بر نصرانیت مرد کویند ابن سقا قرآن حفظ
داشت در مرض موت از وی پرسیدند که هیچ از قرآن بر خاطر تو مانده است
کفت هیچ باقی نمانده است الا این آیت که ربما یود الذین کفروا لو کانوا
مسلمین و بعضی قصهٔ ابن سقا را بر غیر این وجه حکایت کرده اند جنانکه
در ذکر شیخ محی الدین عبد القادر کیلانی قدس سره بیاید ان شاء الله تعالی
خلفاء خواجه یوسف همدانی قدس الله تعالی سره جهارند خواجه عبد الله برقی
و خواجه حسن اندقی و خواجه احمد یسوی و خواجه عبد الخالق غجدوانی
قدس الله تعالی اسرارهم و بعد از خواجه یوسف هر یک از این جهار در مقام
دعوت بوده اند و خلفاء دیکر بطریق ادب در خدمت وی بوده اند
و جون احمد یسوی بطرف ترکستان عزیمت کرد جمیع یارانرا بمتابعت خواجه
عبد الخالق دلالت کرد همجنین است در رسالهٔ بعضی از متاخران مشایخ
این خاندان **خواجه عبد الخالق غجدوانی قدس الله تعالی روحه**
روش ایشان در طریقت مجت است و مقبول همه فرق اند علی الدوام در راه صدق
و صفا و متابعت شرع و سنت مصطفی صلی الله علیه و سلم و مجانبت و مخالفت

خواجه

بدعت

بدعت و هوا کوشیده اند و روش پاک خود را از نظر اغیا ر پوشیده اند ایشانرا
سبق ذکر دل در جوانی از حضرت خواجه خضر بوده علیه السلام و بر آن سبق
مواظبت نموده اند و خواجه خضر ایشانرا بفرزندی قبول کرده اند و فرموده
که در حوض آب در آی و غوطه خور و بدل کوی که لا اله الا الله محمد رسول الله
جنان کردند و این سبق را کرفتند و بکار مشغول شدند و کشادها یافتند
و از اول حال تا آخر حال روزکار ایشان بنزدیک همه خلق مقبول و محمود بوده
بعد از آن شیخ الشیوخ عالم عارف ربانی خواجه امام ابو یعقوب یوسف همدانی
قدس الله تعالی روحه ببخارا آمدند خواجه عبد الخالق صحبت ایشان دریافتند
و معلوم کردند که ایشانرا هم ذکر دل بوده در صحبت ایشان می بودند تا مدتی
که در بخارا بودند کفته اند که خواجه خضر پیر سبق ایشانند و خواجه یوسف
پیر صحبت و خرقه و بعد از خواجه یوسف خواجه عبد الخالق بریاضت مشغول
شدند و احوال خود را پوشیده می داشتند و ولایت ایشان جنان شد که
در یک وقت نماز بکعبه می رفتند و می آمدند و در شام ایشانرا مرید بسیار پدید
آمد و خانقاه و آستانه پیدا شده در ایام عاشورا جمعی انبوه در خدمت خواجه
نشسته بودند و ایشان در معرفت سخن می کفتند ناکاه جوانی در آمد بر صورت
زاهدان خرقه در بر سجاده بر کتف و در کوشه بنشست حضرت خواجه بوی نظر
کردند بعد از ساعتی آن جوان برخاست و کفت حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم
فرموده است اتقوا فراسة المؤمن فانه ینظر بنور الله عز و جل سر این حدیث
جیست خواجه رحمه الله تعالی فرمودند سر این حدیث آنست که زنار ببری
و ایمان آری آن جوان کفت نعوذ بالله که مرا زنار باشد خواجه بخادم اشارت
فرمودند خادم برخاست و خرقه از سر جوان برکشید در زیر خرقه زناری
پیدا شد آن جوان فی الحال زنار ببرید و ایمان آورد حضرت خواجه فرمودند
ای یاران بیاید تا ما نیز بر موافقت این نوعهد زنارها قطع کنیم و ایمان

آدیم چنانک وی زنار ظاهر را برید ما نیز زنار باطن را که عبارت از عجب است
ببریم تا چنانک وی آمرزیده شد ما نیز آمرزیده شویم حالتی عجب برایشان
ظاهر شد در قدمهای خواجه می افتادند و تجدید توبه می کردند روزی
درویشی پیش خواجه می گفت اگر خدای تعالی مرا مخیر کرداند میان بهشت و دوزخ
من دوزخ را اختیار کنم چه من در همه عمر بر مراد نفس نرفته ام و در آن حال بهشت
مراد نفس من بود و دوزخ مراد حق تعالی خواجه این سخن رد کردند و فرمودند
که بنده را با اختیار چه کار هر کجا گوید رود رویم و هر کجا گوید باش باشیم بندگی
اینست نه آنکه تو میگویی آن درویش گفت شیطان را بر روندگان راه هیچ
دست باشد خواجه فرمودند که هر رونده که بسر حد فناء نفس نرسیده باشد
چون در خشم شود شیطان بروی دست یابد اما آن رونده که بفناء نفس
رسیده باشد وی را خشم نبود غیرت بود و هر کجا غیرت بود شیطان بگریزد
و این چنین صفت آن کس را مسلم شود که روی براه حق دارد و کتاب خدای را
عز و جل بدست راست گیرد و سنت رسول را علیه السلام بدست چپ و
در میان این دو روشنائی راه را سلوک کند ٥ روزی مسافری از راه دور بحضرت
خواجه آمده بود ناگاه جوانی خوب صورت بحضرت خواجه آمد و طلب دعائی کرد
خواجه دعائی فرمودند آن جوان ناپیدا شد آن مسافر پرسید که این جوان
چه کس بود خواجه فرمودند که فرشته بود که مقام وی در آسمان چهارم بود بسبب
تقصیری از مقام خود دور افتاده بود و بآسمان دنیا آمده با فرشتگان دیگر
گفت چه کار کنم که حق تعالی مرا باز بهمان مقام رساند فرشتگان وی را باینجا
نشان دادند آمد و دعا درخواست کرد دعا کردیم و اجابت شد و بمقام خود
باز رسید آن مسافر گفت خواجه ما را بدعای ایمان مدد کنند باشد که ازین
دامگاه شیطان جان بسلامت بریم خواجه فرمودند وعده آنست که بعد
از ادای فرایض هر کس دعا کند مستجاب شود تو بر کار باش و ما را بدعای خیر

یاد

یاد کن بعد از فرایض و ما نیز ترا یاد کنیم باشد که درین میان اثر اجابت ظاهر شود
هم در حق تو و هم در حق ما

٤٣٠ تل

خواجه عارف ریوگروی رحمه الله تعالی

خواجه عبد الخالق را سه خلیفه بوده است خواجه احمد صدیق و خواجه عارف
ریوگروی و خواجه اولیای کلان و سلسلهٔ نسبت ارادت حضرت خواجه بهاء الدین
نقشبند رحمه الله تعالی ازین جماعت بخواجه عارف میرسد ٥

٤٣١ تلا

خواجه محمود انجیر فغنوی رحمه الله تعالی

وی از خلفاء خواجه عارفست

٤٣٢ تلب

خواجه علی رامیتنی رحمه الله تعالی

وی از خلفاء خواجه محمودست و لقب ایشان درین سلسله حضرت عزیزان است
و ایشان را مقامات عالیه و کرامات ظاهره بسیار بوده و بصنعت بافندگی
مشغول می بوده اند و این فقیر از بعض اکابر چنین استماع دارد که اشارت
بایشانست آنچ مولانا جلال الدین رومی قدس سره در غزلیات خود فرموده است
گر نه علم حال فوق قال بودی کی شدی ٥ بنده اعیان بخارا خواجه نساج را
و قبر ایشان در خوارزم مشهورست یزار و یتبرک به از ایشان پرسیدند که ایمان
چیست فرمودند که کندن و پیوستن و نیز از ایشان پرسیدند که مسبوق بقضاء
مسبوقانه کی برخیزد فرموده اند که پیش از صبح و از ایشان منقولست که می فرموده اند
اگر در روی زمین یکی از فرزندان خواجه عبد الخالق غجدوانی قدس سره بودی
منصور هرگز بر سر دار نرفتی

٤٣٣ تلج

خواجه محمد بابا سماسی رحمه الله تعالی

وی خلیفهٔ حضرت عزیزانست و خدمت خواجه بهاء الدین را نظر قبول بفرزندی
از ایشان بوده است و ایشانند که بارها که بر قصر هندوان می گذشته اند می فرموده اند
که ازین خاک بوی مردی می آید و زود باشد که قصر هندوان قصر عارفان شود
تا روزی از منزل سید امیر کلال که از خلفاء ایشانند بطرف قصر عارفان متوجه
شدند و فرمودند که آن بوی زیادت شده است همانا که آن مرد متولد شده است
چون نزول فرمودند از ولادت حضرت خواجه سه روز گذشته بود جد

ایشان معاملهٔ برسینهٔ ایشان گذاشت و بنیاز تمام بخدمت خواجه محمد بابا بردند
فرمودند که وی فرزند ماست و ما او را قبول کردیم و توجه با صحاب کردند و گفتند
این آن مردست که ما بوی وی شنیده بودیم مقتدای روزگار شود و امیر سید
کلال را فرمودند که در حق فرزندم بهاء الدین تربیت و شفقت دریغ نداری و ترا
بحل نکنم اگر تقصیری کنی امیر فرمودند مرد نباشم اگر در وصیت خواجه تقصیر کنم
حضرت خواجه بهاء الدین می فرموده اند که چون خواستم که متأهل شوم جدّ من مرا
بحضرت خواجه محمد بابا فرستاد بسماس که برکت قدم ایشان باین منازل برسد
چون بلقاء ایشان مشرف شدم اول کرامتی که مشاهده کردم آن بود که در آن شب
در من نیازی و تضرعی پیدا شده بود برخاستم و در مسجد ایشان در آمدم و
دو رکعت گزاردم و سر بسجده نهادم و تضرع و نیاز تمام نمودم در آن میان
بر زبان من گذشت که الهی قوت کشیدن بار بلای خود و تحمل محنت محبت
خود مرا کرامت فرمای چون بامداد بحضرت خواجه رسیدم فرمودند ای فرزند
در دعا چنین می باید گفت که الهی آنچ رضای حضرت تو در آنست این بندهٔ
ضعیف را بران دار بفضل و کرم خود اگر خداوند تعالی بحکمت خود بدوستی
بلا فرستد بعنایت خود آن دوست را قوت آن بار بدهد و حکمت آنرا بر وی
ظاهر کرداند باختیار طلب بلا دشوارست گستاخی نباید کرد بعد از آن طعام
حاضر شد چون بخوردیم قرصی بمن دادند در خاطر من گذشت که اینجا سیر خوردیم
و همین ساعت بمنزل خواهیم رسیدن این نان ما را بچه کار آید چون روان
شدند من در رکاب ایشان بنیاز تمام میرفتم و اگر تفرقه در باطن من پیدا
می شد می فرمودند خاطر را نگاه می باید داشت در راه بمنزل یکی از محبان
رسیدند ببشاشت و نیاز تمام پیش آمد چون نزول فرمودند در آن فقیر
اثر اضطرابی مشاهده نمودند گفتند حقیقت حال چیست براستی باز نمای
گفت سر شیری حاضرست ولی نان نیست خواجه توجه بمن کردند و فرمودند

کرآن

که آن قرص را بیار که عاقبت بکار آمد و مرا از مشاهدهٔ آن احوال یقین بحضرت ایشان
زیادت شد **سید امیر کلال رحمه الله تعالی**

تك ۴۳۴

وی خلیفهٔ خواجه محمد باباء مذکورست و خدمت خواجه بهاء الدین را نسبت
صحبت و تعلم آداب سلوک طریقت و تلقین ذکر از یشانست ٥ روزی مجمعی عظیم
بود خدمت امیر خواجه را طلبیدند و روی بایشان کردند و گفتند فرزند
بهاء الدین نفس حضرت خواجه محمد باباء سماسی را قدس سره در حق شما بتمامی بجای
آوردم گفته بودند که آنچ از تربیت در حق تو بجای آوردم در حق فرزند بهاء الدین
بجای آری و دریغ نداری چنان کردم و اشارت بسینهٔ خود کردند و گفتند
پستانرا برای شما خشک کردم و مرغ روحانیت شما از بیضهٔ بشریت بیرون آمد
اما مرغ همت شما بلند پرواز افتاده است اکنون اجازتست هر جا که بوی
بمشام شما می رسد از ترک و تازیک طلبید و در طلب کاری بر موجب همت خود
تقصیر مکنید چنین آرند از حضرت خواجه که فرمودند چون این نفس از خدمت
امیر ظاهر شد آن واسطهٔ ابتلا شد اگر بر همان صورت در متابعت امیر می بودیم
از ابتلا دورتر و بسلامت نزدیکتر می بود ٥ روزی خدمت امیر حضرت
خواجه را گفتند چون استاد شاگرد را تربیت کند هر آینه خواهد که اثر تربیت
خود را در شاگرد مطالعه کند تا ویرا اعتماد شود بر آنکه تربیت وی جای گیر
افتاده است و اگر خللی در کار شاگرد بیند آن خلل را اصلاح نماید انگاه
فرمودند فرزندم امیر برهان حاضرست و هیچ کس دست تصرف بروی
ننهادست و تربیت معنوی نکرده است در نظر من بتربیت وی مشغول شوید
تا اثر آنرا مطالعه نمایم و مرا بر صفت شما اعتماد شود حضرت خواجه مراقب
نشسته بودند و متوجه خدمت امیر سید شده و از غایت رعایت ادب
در امتثال آن امر متوقف گشته خدمت امیر فرمودند توقف نمی باید کرد
حضرت خواجه امتثال امر ایشان کردند و متوجه باطن امیر برهان شدند

وبتصرف درباطن وی مشغول شدند در حال آثار آن تصرف در باطن وظاهر
امیر برهان پیدا گشت وحالی بزرگ در وی پدید آمد واثر سکر حقیقی ظاهر شد
قثم شیخ رحمه الله تعالی وی از مشایخ ترکست از خاندان خواجه احمد تله ٤٣٥
یسوی خدمت خواجه بهاء الدین بر موجب آن نفس که خدمت امیر کلال با ایشان
گفتند که اکنون جای نیست هر جا که بوی بمشام شما می رسد از ترک وتاجیک طلبید
ودر طلبکاری تقصیر مکنید بنزدیک قثم شیخ رفتند در اول ملاقات خربزه
می خورد پوست خربزه را سوی ایشان انداخت ایشان از غایت حرارت
طلب پوست را همچنان بر سبیل تبرک بتمامی خوردند سه بار در آن مجلس
همچنین واقع شد در همان مجلس خادم شیخ در آمد وگفت سه شتر وچهار اسب
غایب کرده ام شیخ اشارت بحضرت خواجه کردند وبترکی گفتند آنی تخشی
تونتو نکیز چهار کس از مریدان چنان بهیبت در ایشان در افتادند که گویی
خونی در میان نیست حضرت خواجه قدس سره فرمودند هر کرا شناخت صفت
مشایخ ترک نباشد هر آینه از آن طریقهای ایشان بکلی از ایشان نومید شود
ومعترض شود خواجه در مراقبه بدو زانو در آمدند ومتوجه گشتند بعد از ادای
نماز شام خادم در آمد وگفت شتران واسبان خود آمدند خدمت خواجه
دو سه ماه کما بیش در متابعت وملازمت قثم شیخ رحمه الله بودند آخر
الامر ایشانرا تشریف داد وگفت مرا نه پسر اند دهم تویی وتو بر همه مقدم
وسالها چون از نواحی نخشب ببخارا آمدی خواجه رعایت او کردندی
واو گفتی این صفت طلبکاری که در تو می بینم در هیچ کس از طالبان وصادقان
مطالعه نکرده ام واین قثم شیخ از غایت انقطاع وکمال بی تعلقی که داشت در آخر
حیات یکی از تیمهای بخارا در آمد وانواع سوداها کرد وبیرون آمد واثار
صحت بر وی ظاهر بود بر دکانچه بنشست وآنان که با وی بودند از فرزندان
ومتابعان همه را بخواند وگفت زمان نقل ما رسیده است کلمه توحید را

برموافقت

برموافقت بگوییم بگفت ودیگران بگفتند ودر حال جان تسلیم کرد ه
تلو ٤٣٦ **خلیل آتا رحمه الله تعالی** خدمت خواجه بهاء الدین
فرموده اند که شبی در اوایل این کار در خواب دیدم که حکیم آتا رحمه الله تعالی
که از کبار مشایخ ترک اند مرا بدرویشی سپارش می نمایند چون بیدار شدم صورت
آن درویش در خاطر من بود ومرا جده بود صالحه والده پدر من آن خواب را
با ایشان گفتم فرمودند که ای فرزند ترا از مشایخ ترک نصیبی خواهد بود ومن
دایم طالب آن درویش می بودم تا روزی در بازار بخارا با او ملاقات واقع شد
او را شناختم پرسیدم نام او خلیل بود ودر آن وقت با او مجالست ومکالمه میسر نشد
رسیده چون بمنزل رفتم شب در آمد قاصدی بیامد که آن درویش خلیل ترا می طلبد
وایام تیرماه بود پاره میوه برگرفتم ونزدیک او رفتم چون او را دیدم خواستم
که آن خواب را با او گویم بزبان ترکی گفت آنچ در خاطر تست پیش ما عیانست
حاجت بیان نیست حالت من دیگر شد ومیل خاطر بصحبت او بسیار شد
ودر صحبت او احوال شگرف وچیزهای غریب عجیب مشاهده می شد از و
وبعد از مدتی او را پادشاهی مملکت ماوراء النهر مسلم شد مرا ملازمت
وخدمت وی می بایست نمودن ودر اوقات ملازمت نیز چیزهای
بزرگ از و مشاهده می افتاد وبا من شفقت بسیار می کرد گاهی بلطف وگاهی
بعنف مرا آداب خدمت در می آموخت واز آن جهة فواید بسیار بمن رسید
ودر مقام سیر وسلوک درین راه قوی بکار آمد ومدت شش سال برین طریق
در خدمت او بودم که در ملا رعایت آداب سلطنت او می نمودم ودر خلا محرم
صحبت خاص او بودم وبیش از ملک شش سال دیگر با او مصاحبت می افتاد
وبسیار وقت در حضور خواص بارگاه خود می گفت هر که از جهة رضای حق تعالی
مرا خدمت کند در میان خلق بزرگ شود ومرا معلوم می شد که مقصود او
کیست بعد ازین مدت چون مملکت مجازی او را زوال شد ودر لحظه آن ملک

وخدم وحشم همه منور شد و تمامی کار دنیا بر دل من سرد شد بخارا آمدم و در ریودتون که از دیههای بخاراست ساکن شدم ه

خواجه بهاء الدین نقشبند قدس الله تعالی سره

نام ایشان محمد بن محمد البخاری است ایشانرا نظر قبول بفرزندی از خواجه محمد بابای سماسی است و تعلم آداب طریقت بحسب صورت از سید امیر کلال چنانکه گذشت اما بحسب حقیقت ایشان اویسی بوده اند و تربیت از روحانیت خواجه عبد الخالق غجدوانی یافته اند چنانچه فرموده اند که شبی در مبادی احوال و غلبات جذبات بسه مزار متبرک از مزارات بخارا رسیدم بهر مزاری چراغی دیدم افروخته و در چراغ دان روغن تمام و فتیله اما فتیله را اندک حرکت می بایست داد تا از روغن بیرون آید و بتازگی برافروزد در مزار آخرین متوجه قبله نشستم و دران توجه غیبتی افتاد مشاهده کردم که دیوار قبله شق شد و تختی بزرگ پیدا شد پردهٔ سبز در پیش وی کشیده و گرداگرد آن تخت جماعتی خواجه محمد بابا را در میان ایشان شناختم دانستم که ایشان از گذشتگانند از ان جماعت یکی مرا گفت بر تخت خواجه عبد الخالق اند و آن جماعت خلفاء ایشان و بهر یک اشارت کرد خواجه احمد صدیق و خواجه اولیای کلان و خواجه عارف ریوکری و خواجه محمود انجیر فغنوی و خواجه علی رامتنی قدس الله تعالی ارواحهم و چون بخواجه محمد بابا رسید گفت ایشانرا خود در حال حیوة خود دریافته و ترا کلاهی داده اند و شیخ تواند و ترا آن کرامت کرده اند که بلای نازل شده از برکت تو دفع شود انگاه آن جماعت گفتند گوش دار و نیک بشنو که حضرت خواجه بزرگ سخنان خواهند فرمود که در سلوک راه حق سبحانه ترا از ان چاره نباشد از ان جماعت درخواستم که بر حضرت خواجه سلام کنم و بجمال مبارک ایشان مشرف شوم پرده از پیش برگرفتند پیری دیدم نورانی سلام کردم جواب

دادند

دادند انگاه سخنانی که بمبداء سلوک و وسط و نهایت تعلق دارد با من در میان آوردند و گفتند آن چراغها که بآن کیفیت بتو نمودند اشارت و بشارتست ترا باستعداد و قابلیت این راه اما فتیلهٔ استعداد را در حرکت می باید آورد تا روشن شود و اسرار ظهور کند و دیگر فرمودند و مبالغه نمودند که در همه احوال قدم بر جادهٔ امر و نهی و عمل بعزیمت و سنت بجای آری و از رخصتها و بدعتها دور باشی و دایما احادیث مصطفی را صلی الله علیه و سلم پیشوای خود سازی و متفحص و متجسس اخبار و آثار رسول صلی الله علیه و سلم و صحابهٔ کرام او رضی الله تعالی عنهم باشی بعد ازین سخنان آن جماعت مرا گفتند شاهد صدق حال تو آنست که فردا علی الصباح فلان جای بروی و فلان کار بکنی و تفصیل آن در مقامات ایشان مذکورست و گفتند بعد از ان متوجه نسف شو بخدمت سید امیر کلال چون بموجب فرمودهٔ ایشان بنسف رفتم و بخدمت امیر قدس سره رسیدم خدمت امیر الطاف نمودند و التفاتها فرمودند و مرا تلقین ذکر کردند و بطریق نفی و اثبات بطریق خفیه مشغول ساختند و چون در واقعه مامور بودم بعمل بعزیمت بذکر علانیه عمل نکردم ه کسی از ایشان سوال کرد که درویشی شما را موروث است یا مکتسب ایشان فرمودند بحکم جذبة من جذبات الحق توازی عمل الثقلین باین سعادت مشرف گشتیم باز از ایشان پرسید که در طریقهٔ شما ذکر جهر و خلوت و سماع می باشد فرمودند که نمی باشد پس گفت بناء طریقهٔ شما بر چیست فرمودند خلوت در انجمن بظاهر با خلق و بباطن با حق سبحانه و تعالی ه

از درون شو آشنا و از برون بیگانه وش ه این چنین زیبا روش کم می بود اندر جهان

حق سبحانه می فرماید که رجالٌ لا تلهیهم تجارةٌ و لا بیعٌ عن ذکر الله اشارت باین مقام است ه گویند که حضرت خواجه را هرگز غلام و کنیزک نبوده است ایشانرا ازین معنی سوال کردند فرمودند بندگی با خواجگی

راست نمی آید ○ کسی از ایشان پرسید که سلسلهٔ حضرت شما بکجا می رسد فرمودند
که از سلسله کسی بجایی نمی رسد ○ و می فرموده اند نفسهای خود را تهمت نهید
که هر که بعنایت حق سبحانه نفس خود را ببدی شناخته باشد و مکر و کید
او را دانسته نزد او این عمل سهل است از روندگان این راه بسیار
بوده اند که گناه دیگری را بر خود نهاده اند و بار آن کشیده ○ و می فرموده اند
قوله تعالی یا ایها الذین آمنوا آمنوا بالله اشارت بآنست که در هر طرفة
العینی نفی این وجود طبیعی می باید کرد و اثبات معبود حقیقی می باید نمود
شیخ جنید قدس سره می فرموده اند شصت سال است که در ایمان آوردنم
و می فرموده اند نفی وجود نزدیک ما اقرب طرق است و لیکن جز بترک اختیار
و دید قصور اعمال حاصل نمی شود ○ و می فرموده اند تعلق بما سوی روندهٔ
این راه را حجابی بزرگست ⁓ تعلق حجابست و بی حاصلی ⁓
چون پیوندها بگسلی واصلی ○ اهل حقیقت ایمان را چنین تعریف کرده اند که
الایمان عقد القلب بنفی جمیع ما توجهت القلوب الیه من المنافع والمضار د
سوی الله تعالی ○ و می فرموده اند طریقهٔ ما صحبت است و در خلوت شهرت
و در شهرت آفت خیریت در جمعیت است و جمعیت در صحبت بشرط نفی
بودن در یکدیگر و آنچه آن بزرگ فرموده است که تعال نومن ساعة اشارت
بآنست که اگر جمعی از طالبان این راه با یکدیگر صحبت دارند در آن خیر و برکه
بسیارست امیدست که ملازمت و مداومت بر آن منتهی بایمان حقیقی
شود ○ و می فرموده اند که طریقهٔ ما عروهٔ وثقی است چنگ در ذیل متابعت
حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم زدنست و اقتدا باثار صحابهٔ کرام
رضی الله تعالی عنهم کردنست و درین طریقه باندک عملی فتوح بسیارست
اما رعایت متابعت سنت کاری بزرگست هر که از طریقهٔ ما روی گرداند خطر
دین دارد ○ و می فرموده اند طالب می باید که در زمانی که با دوستی از دوستان

حق

حق تعالی صحبت میدارد واقف حال خود باشد و زمان صحبت را با زمان گذشته
موازنه کند اگر تفاوت یابد بحکم اصبت فالزم صحبت آن عزیز را غنیمت
داند ○ و می فرموده اند لا اله نفی آلههٔ طبیعت است الا الله اثبات معبود بحق
جل جلاله محمد رسول الله خود را در مقام فاتبعونی در آوردنست مقصود از ذکر
آنست که بحقیقت کلمهٔ توحید برسد و حقیقت کلمه آنست که از گفتن کلمه
ماسوی بکلی نفی شود بسیار گفتن شرط نیست ○ و می فرموده اند که حضرت
عزیزان علیه الرحمة والرضوان می گفته اند که زمین در نظر این طایفه چون
سفره ایست و ما میگوییم چون روی ناخنی است هیچ چیز از نظر ایشان غایب نیست
○ و می فرموده اند بسر توحید می توان رسیدن اما بسر معرفت رسیدن دشوارست
○ وقتی که حضرت خواجه بسفر مبارک رفته اند یکی از بزرگزادگان خراسان را
تعلیم ذکر کرده بوده اند در وقت مراجعت با ایشان گفتند که فلان کس
بتکرار سبق ذکر که تعلیم گرفته بود کم مشغولی کرد فرمودند که باکی نیست پس
از وی پرسیدند که ما را هیچ خواب دیدی گفت آری فرمودند که همین بس است
ازین سخن معلوم می شود که هر کرا اندک رابطه با این عزیزان می باشد امیدست
که آخر الامر ملحق بایشان گردد و آن سبب نجات و رفع درجات وی شود
○ شخصی در حضرت ایشان گفت فلان کس رنجورست توجه خاطر شریف
دریوزه میدارد فرمودند اول بازگشت خسته می باید آنگاه توجه خاطر
شکسته ○ از خدمت ایشان طلب کرامات کردند فرمودند کرامات ما
ظاهرست با وجود چندین بار گناه بر روی زمین می توانیم رفت ○ و می
فرموده اند که از شیخ ابو سعید ابو الخیر قدس سره پرسیدند که در پیش جنازهٔ
شما کدام آیت خوانیم فرمودند آیت خواندن کاری بزرگست این بیت خوانید
چیست ازین خوبتر در همه آفاق کار ⁓ دوست رسد نزد دوست یار بنزدیک یار
پس حضرت ایشان فرمودند در پیش جنازهٔ ما این بیت خوانند ⁓

متلبسانیم آمده درکوی تو ۵ شیءٌ لله ازجمال روی تو ۵ ازخدمت مولانا جلال الدین خالدی رحمه الله تعالی پرسیدند که نسبت سلوک وطریقهٔ خواجه بهاء الدین ازمتأخران مشایخ بطریقهٔ که مناسبت دارد فرمود که سخن از متقدمان گویید دویست سال زیاده است تا این نوع ظهور آثار ولایت که برخدمت خواجه بهاء الدین بعنایت آلهی شده است برهیچ کس ازمشایخ طریقت ازمتأخران نشده است ۵ شیخ قطب الدین نام بکری از اصحاب خواجه بخراسان تشریف آورده بود وی گفت که من خردسال بودم حضرت خواجه مرا فرمود که بفلان کبوترخانه رو وکبوتربچهٔ چند بیاور چون کبوتربچگان می‌آوردم مرا خاطر بآن میل کرد که یک کبوتربچه زنده نگاه داشتم وبحضور خواجه بیاوردم چون کبوتربچگانرا بختند وبرحاضران قسمت کردند مرا ندادند وگفتند فلان کس نصیب خود زنده گرفته است ۵ ووفات ایشان درشب دوشنبه سیم ماه ربیع الاول سنه احدی وتسعین وسبعمائه بوده است قدس الله تعالی روحه

خواجه علاء الدین عطار قدس الله تعالی روحه

نام وی محمد بن محمد البخاری است ازکبار اصحاب خواجه بهاء الدین بوده است وحضرت خواجه درایام حیات خود حوالهٔ تربیت بسیاری ازطالبان بایشان می‌کرده ومی‌فرموده که علاء الدین خیلی بار برما سبک کرده است لاجرم انوار ولایت وآثار آن علی الوجه الاتم الاکمل ازیشان بظهور پیوسته است و بیمن صحبت وحسن تربیت ایشان بسیاری ازطالبان ازپایگاه بعد ونقصان به پیشگاه قرب وکمال رسیدند ومرتبهٔ تکمیل واکمال یافتند ۵ این فقیر ازبعضی عزیزان شنیده است که قدوة العلماء المحققین واسوة الکبراء المدققین صاحب التصانیف الفایقه والتحقیقات الرایقه السید الشریف الجرجانی رحمه الله تعالی که توفیق انخراط درانتظام سلک اصحاب ایشان یافته بوده است ونیاز واخلاص تمام بخادمان وملازمان ایشان داشته

بارها گفته تا من بصحبت شیخ زین الدین علی کلا رحمه الله تعالی نرسیدم از رفض نرستم وتا بصحبت خواجه علاء الدین عطار نپیوستم خدایرا نشناختم ۵ بعضی ازکلمات قدسیهٔ ایشانرا که درمجالس صحبت می‌فرموده اند خدمت خواجه محمد پارسا قدس الله تعالی روحهما درقید کتابت آورده بوده اند وچندی ازان بنیت تبرک واسترشاد مذکور میگردد ۵ سابقهٔ عنایت ازلی را می‌باید دید وازامیدواری بآن عنایت بی علت وطلب آن عنایت لحظهٔ غافل نمی‌باید بود وازاستغنا خودرا نگاه می‌باید داشت واندک حق را سبحانه بزرگی باید شمرد وترسان ولرزان بود ازظهور استغنای حقیقی ۵ خاموشی ازسه صفت باید که خالی نبود یا نگاه داشت خطرات یا مطالعهٔ ذکر که گویا گشته باشد یا مشاهدهٔ احوالی که برد گذرد ۵ خطرات مانع نبود احتراز ازان دشوار باشد اختیار طبیعی که مدت بیست سال درنفی آن بودیم ناگاه بنسبت خطره گذشت اما قرار نیافت خطرات را منع کردن کاری قوی است وبعضی برانند که خطرات را اعتباری نیست اما نباید گذاشت تا متمکن گردد که بتمکن آن سده درمجاری فیض پدید آید بنا برین دایم متفحص احوال باطن باید بود وخود را بنفس زدن تهی کردن ظاهراً مامور بشد درحضور یا غیبت برای نفی خطرات است که تمکن یافته است درباطن وسبب آن آنست که هرمعنیٔ درلباس صورتی بود بهروقت خود را بنفس زدن ازخطرات موانع که تمکن یافته است تهی می‌باید کردن ۵ درخود رفتن وازخود رفتن واصل معتبر درراه اینست وعلامت درخود رفتن ازخود رفتن است غیبت ازخود وحضور باحق سبحانه بقدر عشق است ونتیجه محبت مفرط است عشق هرکه بیشتر غیبت او ازخود وحضور با معشوق بیشتر ۵ چون ملک وملکوت برطالب پوشیده شود وفراموش کرده فنا بود وچون هستی سالک هم برسالک پوشیده شود فناء فنا بود ۵ بعد

از هر نمازی از پنج نماز و بعد از مذاکرهٔ علم بیست بار کلمهٔ استغفار را گفتن
مددست در سعی و توجه که ذکر کرده شد ○ صیقل بر روی آینه باید برد نه
آینه یا به پهلوی یا بر پشت فایده ندهد درین زمان بذکر خفیه که مشغول اند
بعده می‌گویند نه بدل مقصود بسیار گفتن نیست در یک نفس سه کرت گوید
لا اله الا الله از طرف راست آغاز کند و بدل فرود آرد و محمد رسول الله
از جانب چپ بیرون آرد ○ مجاهده نمی‌شود بیش از صبح و بعد از شام
در خلوت و فراغت از خلق ○ شیخ عطار رحمه الله می‌گوید
صد هزاران قطره خون از دل چکید ○ تا نشان قطرهٔ زان یافتم ○ یا در یک نفس
نه کرت گوید یا هژده کرت اگر نتیجه ندهد از سر گیرد ○ از مزارات مشایخ
کبار روح الله تعالی ارواحهم زیارت کننده بهمان مقدار فیض می‌توانند
گرفتن که صفت آن بزرگ را شناخته است و بهمان صفت توجه نموده و در آن
صفت در آمده اگرچه قرب صوری را در زیارت مشاهد مقدسه آثار بسیارست
اما در حقیقت توجه بارواح مقدسه را بعد صوری مانع نیست در حدیث
نبوی که صلوا علی حیثما کنتم بیان و برهان این سخن است و مشاهدهٔ صور
مثالیهٔ اهل قبور کم اعتبار دارد در جنب شناختن صفت ایشان در آن توجه
و در آن زیادت و با این همه خواجه بزرگ قدس الله تعالی روحه می‌فرموده‌اند
مجاور حق سبحانه بودن احق و اولی است از مجاورت خلق حق عز و جل
و این بیت بر زبان مبارک ایشان بسیار گذشتی که
تو تا کی گور مردان را پرستی ○ بگرد کار مردان گرد و رستی ○ مقصود
از زیارت مشاهد اکابر دین رضی الله تعالی عنهم اجمعین می‌باید که توجه
بحق بود سبحانه و روح آن برگزیدهٔ حق را وسیلهٔ کمال توجه بحق گردانیدن
چنانکه در حال تواضع با خلق باید که هر چند تواضع ظاهرا با خلق بود بحقیقت
با حق سبحانه باشد زیرا تواضع با خلق آنگاه پسندیده افتد که خالص

مرخدا برا

مر خدایرا باشد عز و جل بآن معنی که ایشان مظاهر آثار قدرت و حکمت بند
و الا آن صفت بود نه تواضع ○ طریقهٔ مراقبه از طریق نفی و اثبات اعلی است
و اقربست بجذبه از طریق مراقبه بمرتبهٔ وزارت و تصرف در ملک و ملکوت
می‌توان رسید و اشراف بر خواطر و بنظر موهبت نظر کردن و باطنی را منور
گردانیدن از دوام مراقبه است از ملکهٔ مراقبه دوام جمعیت خاطر و دوام قبول
دلها حاصل است و این معنی راجع و قبول می‌نمایند ○ عزیزان را رحمهم الله تعالی
سوال کرده اند از ذکر علانیه فرموده اند باجماع علما در نفس اخیر بلند گفتن
و تلقین کردن جایز است و درویش را هر نفسی نفس اخیرست ○ وفات
حضرت خواجه علاء الدین قدس سره بعد از نماز خفتن شب چهارشنبه بیستم
رجب سنهٔ اثنتین و ثمانمایه بوده است و روضهٔ مطهر ایشان در ده نوجغانیان است

خواجه محمد پارسا قدس الله تعالی سره

تلط
۴۳۹

نام ایشان محمد بن محمد بن محمود الحافظی البخاری است قدس الله تعالی روحه
ایشان نیز از کبار اصحاب خواجه بزرگ اند قدس الله تعالی روحه و حضرت
خواجه بزرگ قدس سره در حق ایشان فرموده اند و بحضور اصحاب خود
با ایشان خطاب کرده که حق و امانتی که از خلفاء خاندان خواجگان قدس الله
تعالی اسرارهم باین ضعیف رسیده است و آنچه درین راه کسب کرده است
آن امانت را بشما سپردیم چنانکه برادر دینی مولانا عارف سپرد قبول
می‌باید کرد و آن امانت را بخلق حق سبحانه می‌باید رسانید ایشان تواضع
نمودند و قبول کردند و در مرض اخیر در غیبت ایشان در حضور اصحاب
و احباب در حق ایشان فرموده اند مقصود از ظهور ما وجود اوست
او را بهر دو طریق جذبه و سلوک تربیت کرده ام اگر مشغول می‌شود جهانی
از و منور می‌گردد ○ و در محلی دیگر صفت برخ بنظر موهبت او را کرامت
کردند و قصهٔ برخ رضی الله عنه در کتاب قوت القلوب مذکورست

ودر محلی دیکر بنظر موهبت وبر انفس بخشیدند تا هرجه کوید آن شود ○ ودر محلی
دیکر فرمودند هرجه او می کوید حق تعالی آن میکند بحکم حدیث صحیح انّ من
عباد الله من لو اقسم علی الله سبحانه لابرّه می کویم بکوی او نمی کوید ○ ودر محلی
دیکر اورا تلقین ذکر خفیه فرمودند واورا اجازت دادند بعمل بر موجب
آنچ دادند از دقایق وحقایق آداب طریقت وتعلیم آن الی غیر ذلک من
التشریفات التی لا تعدّ ولا تحصی ○ وجون در محرم سنة اثنتین وعشرین
وثمانمایه بنیت طواف بیت الله الحرام وزیارت نبیّه محمد علیه الصلوة والسلام
از بخارا بیرون آمدند واز راه نسف بصغانیان وترمذ وبلخ وهراة بقصد
دریافت مزارات متبرکه روان شدند همه جا سادات ومشایخ وعلما مقدم
شریف ایشانرا مغتنم شمردند وباکرام واعزاز تمام تلقی نمودند بخاطر
می آید که جون از ولایت جام می کذشتند وبقیاس جنان می نماید که در اواخر
جمادی الاولی یا اوایل جمادی الاخری بوده باشد از سال مذکور پدر این فقیر
با جمعی کثیر از نیازمندان ومخلصان بقصد زیارت ایشان بیرون
آمده بودند وهنوز عمر من پنج سال تمام نشده بود یکی از متعلقان کفت
که مرا بر دوش کرفته پیش محفه محفوف بانوار ایشان داشت ایشان التفات
نمودند ویک سر نبات کرمانی عنایت فرمودند وامروز از آن شصت سال است
هنوز صفای طلعت منور ایشان در جشم منست ولذت دیدار مبارک ایشان
در دل من وهمانا که رابطهٔ اخلاص وارادت ومحبتی که این فقیر را نسبت
بخاندان خواجکان قدس الله تعالی ارواحهم واقع است ببرکت نظر ایشان
بوده باشد وامید میدارم که بیمن همین رابطه در زمرهٔ محبان ومخلصان
ایشان محشور کردم بمنّه وجوده وجون بنشابور رسیده اند بوا سطهٔ
حرارت هوا وخوف راه میان اصحاب سخنی می کذشته است وفی الجمله
فتوری بعزیمتها راه یافته بوده است ○ دیوان مولانا جلال الدین رومی را

واعتقاد

قدس

قدس سره بتفال کشاده اند این ابیات برآمده
روید ای عاشقان حق باقبال ابد ملحق ٭ روان باشید همجون مه بسوی برج مسعودی
مبارک بادتان این ره بتوفیق وامان الله ٭ بهر شهری وهر جایی بهر دشتی که بپودی
از آنجا این مکتوب ببخارا فرستاده بوده اند باسمه سبحانه نوشته شد این مکتوب
در روزی که بیرون آمده شده بود از نیشابور جمیت وسایر بلاد المسلمین
عن الافات والمخافات وآن روز یازدهم بود از جمادی الاخری سنة اثنتین
وعشرین وثمانمایه در حال صحت وسلامت ورفاهیت ووثوق تمام بفضل
واکرام الهی جل ذکره وقوت قلب وقوت یقین بفیض فضل نامتناهی بحکم
اشارات وبشارات کان رسول الله صلی الله علیه وسلم یتفال ولا یتطیر
وقال رسول الله صلی الله علیه وسلم لم یبق بعدی من النبوة الا المبشرات
یراها المؤمن او یری له وهذا حدیث متفق علی صحته
یا بنیّ الذی حدیثک عونی ٭ واعتصامی ببابکم والتجائی ○ وجون
صحت وعافیت وسلامت ورفاهیت بمکهٔ محترمه رسیده اند وارکان حج تمام
کزارده اند ایشانرا مرضی عارض شده است جنانکه طواف وداع در عماری
کرده اند واز آنجا متوجه مدینه شده اند در راه اصحاب راطلبیده اند
واملا فرموده که بسم الله الرحمن الرحیم جائنی سید الطایفه الجنید قدس الله
تعالی سره فی ضحوة یوم السبت التاسع عشر من ذی الحجه سنة اثنتین
وعشرین وثمانمایه عند انصرافنا من مکة المبارکة زادها الله تعالی تکریما و
برکات ونحن نسیر مع الرکب وانا بین النوم والیقظة فقال رضی الله عنه
فی زیارته وبشارته القصد مقبول فحفظت هذه الکلمة وسررت بها ثم
استیقظت من الحالة الواقعة بین النوم والیقظة الحمد لله علی ذلک وبعد
از آن کلمات دیکر هم بعبارت عربی املا فرموده اند که ترجمهٔ آن این می شود
که این کلمهٔ واحده که از سید الطایفه قدس سره واقع شد کلمه ایست جامع تام

وبشارتی است شامله عامه مارا واولاد مارا واصحاب واحباب حاضر وغایب مارا
زیرا که قصد ما درین مشاعر عظام وادعیه که کرده شد بهر موقف ومقام مصالح
دینی ودنیوی همه بود وان قصد بمقتضای این بشارت مقرون بقبول والحمد لله
سبحانه حمدا طیبا مبارکا یوافی نعمه ویکافی مزیده وروز چهارشنبه بیست وسیم
بمدینه رسیده اند وازحضرت رسالت صلی الله علیه وسلم بشارتها یافته وآن
مسوده املا را طلبیده اند تا بران زیادت کنند چون مطالعه کرده اند فرموده اند
که همینهاست وزیادت ننوشته اند وروز پنجشنبه بجوار رحمت حق پیوسته اند
مولانا شمس الدین فناری رومی واهل مدینه وقافله برایشان نماز کرده اند
وشب جمعه دران منزل مبارک نزول فرموده اند در جوار قبه شریفه امیر المومنین
عباس رضی الله تعالی عنه ٥ وخدمت شیخ زین الدین الخوافی رحمه الله تعالی
از مصر سنگی سفید تراشیده آورده است ولوح قبر ایشان ساخته وبآن
از سایر قبور ممتازست ٥ یکی از ثقات که از مخصوصان ولد بزرگوار ایشان
خواجه برهان الدین ابو نصر رحمه الله تعالی بوده است چنین گفته است
که خدمت خواجه برهان الدین ابو نصر چنین فرمودند که دران وقت که
خدمت والد من فوت می شدند بر بالین ایشان حاضر نبودم چون حاضر
شدم روی مبارک ایشانرا کشادم تا نظری کنم چشم بکشادند وتبسم نمودند
قلق واضطراب من زیادت شد بپایان پای ایشان آمدم وروی خودرا
برکف پای ایشان نهادم پای خود بالا کشیدند وچون خبر ایشان که در مدینه
رسول صلی الله علیه وسلم نقل کردند ببعضی از اکابر عجم رسید این عبارت
فرمود که هم آنجا بازید که از آنجا نازید ٥ یکی از مریدان ومعتقدان خواجه
گوید که چون حضرت خواجه عزیمت حجاز می کردند در وقت وداع گفتم خواجه
شما رفتید فرمودند که رفتیم ورفتیم ٥ واز انفاس متبرکه ایشان است که
یکی از اصحاب نوشته بوده اند خاطر این فقیر دایما نگران احوال ظاهری

وباطنی

وباطنی شما می باشد وعلی الدوام بنسبت آن برادر منتظر نظرات می علت آنکه
می بود ٥ سید الطایفه جنید قدس الله تعالی روحه فرموده است ان بدت عین
من الکرم الحقت اللاحقین بالسابقین ٥ وبا این همه اصل معتبر است نزد کبراء
دین قدس الله تعالی ارواحهم اجمعین انکه کوشش را مگذار ونخسپ چشم میدار
وحضرت خواجه ما را قدس الله تعالی روحه سوال کردند که طریقت بچه توان یافت
فرمودند بشرع ودیگر بعد المحافظة علی الامر الوسط فی الطعام لا فوق الشبع و
لا الجوع المفرط در تقلیل منام علی طریق اعتدال المزاج کوشیدن علی الخصوص
احیاء بین العشائین وقبل الصبح بحیث لا یطلع علیه احد بتوجه در خود رفتن
ونفی خواطر علی الخصوص خاطر تمنی بنسبت حال وماضی واستقبال نیک موثر است
فی رفع الحجب عن القلب ٥ ودیگر اذا سکت اللسان عن فضول الکلام نطق
القلب مع الله سبحانه واذا نطق اللسان سکت القلب والصمت علی قسمین صمت
باللسان وصمت بالقلب عن خواطر الاکوان فمن صمت لسانه ولم یصمت قلبه
خف وزره ومن صمت لسانه وقلبه ظهر له سره وتجلی له ربه عز وجل ومن
لم یصمت بلسانه ولا بقلبه کان مملکة للشیطان وسخرة له اعاذنا الله من ذلک
ومن صمت قلبه ولم یصمت بلسانه فهو ناطق بلسان الحکمة ساکت عن فضول
الکلام رزقنا الله تعالی ذلک بفضله وکرمه ٥

خواجه ابو نصر پارسا رحمه الله تعالی

وبعد از وی بجای وی ثمره شجره طیبه وی بود خواجه حافظ الدین ابو نصر
محمد بن محمد بن محمد الحافظی البخاری رحمه الله تعالی که پایه علوم شریعت
ورسوم طریقت را بوالد بزرگوار خود رسانیده بودند ودر نفی وجود وبذل
موجود کار را از وی گذرانیده در ستر حال وتلبیس بشانه بودند که هرگز
از یشان ظاهر نشدی که درین راه قدمی نهاده اند واز علوم این طایفه
بلکه از سایر علوم چیزی داشته اگر از یشان سوال کردندی فرمودی

که بکتاب رجوع کنیم چون کتاب بکشادی یا همان محل برآمدی که آن مسئله بودی یا یک دو ورق پس یا پیش کم ازین تخلف کردی ٥ روزی در مجلس شریف ایشان ذکر شیخ محیی الدین ابن العربی قدس الله تعالی سره ومصنفات وی میرفت از والد خود نقل کردند که ایشان می فرموده اند که فصوص جانست وفتوحات دل توفی رحمه الله فی شهور سنه خمس وستین وثمانمایه وقبر ایشان در بلخ است ٤٤١

خواجه حسن عطار رحمه الله تعالی

ایشان فرزند خدمت خواجه علاء الدین عطارند و ثمرهٔ شجرهٔ ولایت ایشان جذبهٔ قوی داشته اند و بصفت جذبه هرگاه در هرکه می خواسته اند تصرف می کرده اند و ویرا از مقام حضور و شعور باین عالم بکیفیت بیخودی و بی شعوری میرسانیده اند و ذوق غیبت و فنا که بعضی از ارباب سلوک را علی سبیل الندره بعد از مجاهدهٔ بسیار میسر می شود می چشانیده در همه ماوراء النهر و خراسان کیفیت تصرف ایشان در طالبان و زایران اشتهار تمام دارد هرکه بدستبوس شریف ایشان مشرف شدی از پای بیفتادی و دولت غیبت و بیخودی دست دادی چنین استماع افتاده است که یکروز بامداد از خانه بیرون آمده اند و کیفیتی غالب داشتند هرکرا نظر بر ایشان افتاده همه را کیفیت بیخودی روی نمود و بیخود بیفتادند ٥ یکی از درویشان ایشان بعزیمت سفر مبارک بهراة رسید آثار جذبه و غیبت و بیخودی و حیرت از وی ظاهر بود گاهی که در بازارها می گذشت چنان می نمود که ویرا امری باطنی فرو گرفته است و بآمد شد خلق و گفت و گوی ایشان چندان شعوری ندارد ٥ عزیزی ازین سلسله که این فقیر بخدمت ایشان می رسید می فرمودند که کار آن درویش بیش ازین نیست که علی الدوام صورت خواجه حسن را مراقب می باشد و نگاه می دارد و برکت این نگاه داشت صفت جذبهٔ ایشان بوی سرایت کرده و خدمت خواجه حسن چنانکه طریقهٔ سلسلهٔ خواجگانست گاهی بزیارت بیماران در می آمده اند

وبیماری ایشانرا بر می داشته در وقتی که بعزیمت سفر مبارک بشیراز رسیده اند یکی از اکابر آنجا که نسبت با ایشان ارادت واخلاص تمام واقع شده بوده است مرضی طاری گشته بوده خدمت خواجه بزیارت وی در آمده بوده اند آن عزیز صحت یافته و خواجه مریض شده اند و دران مرض نقل فرموده و نقل ایشان در شب دوشنبه عید قربان سنه ست وعشرین وثمانمایه بوده است و نعش مبارک ایشان را از شیراز بولایت صغانیان که مدفن والد بزرگوار ایشانست نقل کرده اند ٤٤٢

مولانا یعقوب چرخی رحمه الله تعالی

در اصل از چرخ بوده اند که یکی از دیههای غزنین است واز اصحاب خواجه علاء الدین عطارند وجناب مخدومی ارشاد مآبی خواجه ناصر الدین عبید الله ادام الله تعالی ظلال ارشاده علی مفارق الطالبین بصحبت ایشان رسیده اند فرمودند که در هرات بودم مرا داعیهٔ خدمت مولانا یعقوب پیدا شد متوجه ولایت صغانیان شدم و بمحنت و مشقت بسیار بآنجا رسیدم و از سخنان ایشان چنان معلوم می شد که آن راه را تمام یا اکثر پیاده رفته بودند فرمودند که چون بصحبت ایشان مشرف شدم بر روی مبارک ایشان اندک بیاضی که موجب نفرت طبیعت می باشد بود و با من در لباس سیاست و درشت گویی ظاهر شدند و چندان سیاست نمودند و درشت گفتند که نزدیک بود که باطن من از ایشان منقطع شود و مرا یأس تمام حاصل گردد بسیار محزون و مغموم شدم بار دیگر که بمجلس شریف ایشان رسیدم برمن بصفت محبوبی چنان ظاهر شدند که هرگز هیچ کس را چنان محبوب ندیده بودم و با من لطف بسیار نمودند و درین وقت که خدمت خواجه این سخن می فرمودند در نظر این فقیر بصورت عزیزی برآمدند که مرا رابطهٔ ارادت و محبت تمام بنسبت وی بود و چندگاه بود که از دنیا رفته بود و فی الحال خلع آن صورت کردند مرا تصور آن شد که

شاید آن صورت همین در خیال من بوده باشد بعد ازان از بعضی همراهان
شنیدم که هم وی آنرا مشاهده کرده بوده و عقیده این فقیر آنست
که آن خلع و لبس صورت بشعور و اختیار ایشان بود اثبات آن معنی را
که از خدمت مولانا یعقوب نقل کردند چنین استماع افتاده است که
خدمت مولانا یعقوب فرموده اند که طالبی که بصحبت عزیزی می آید
چون خواجه عبید الله می باید آمد چراغ مهیا ساخته و روغن و فتیله
آماده کرده همین گوگرد بآن می باید داشت

مولانا نظام الدین خاموش رحمه الله تعالی

وی از اصحاب خواجه علاء الدین است و خواجه بزرگ را در اوان تحصیل
در صحبت یکی از علمای نواحی بخارا دیده بوده است و بعد ازان بصحبت
خواجه علاء الدین رسیده و پیش از رسیدن بصحبت ایشان بانواع ریاضات
و مجاهدات مشغول بوده است و در تزکیهٔ نفس و تصفیهٔ دل جهدی
بلیغ می نموده اند می گفته اند که اول بار که عزیمت صحبت خواجه علاء الدین
کردم یکی از اصحاب خواجه بزرگ بیرون منزل ایشان نشسته بود چون مرا دید
گفت مولانا نظام الدین وقت شد که از زهدها و پاکیزگیهای خود بگذری
آن بر خاطر من گران آمد چون بنزدیک خواجه در آمدم ایشان نیز همین
عبارت فرمودند اما بر خاطر من گران نیامد خدمت مولوی مخدومی
مولانا سعد الدین الکاشغری رحمه الله تعالی می گفتند که پیوسته پیش جامهٔ
ایشان چرب می بود و مرا مشکل می بود که سبب آن چیست آخر چنان معلوم
شد که در اثنای طعام خوردن بجهة غلبهٔ حالی که داشتند چمچه از دست ایشان
می افتاد و شوربایی که می خوردند بر جامهٔ ایشان می ریخت و چرب می شد وهم
ایشان می گفتند که چون در صحبت خواجه علاء الدین آثار جذبه و غلبهٔ
حال بر ایشان ظاهر شده بوده است خدمت خواجه خواسته اند که ایشانرا

ازان

ازان باز آرند فرموده اند تا بغترا بزند و خدمت خواجه فوطه بسته اند و خود
بآن اشتغال می نموده اند چون وقت بغترا انداختن رسیده مولانا نظام الدین را
طلبیده اند و شوشه بدست وی داده اند که بغترا اندازد چون یک بغترا انداخته اند
مغلوب شده اند و شوشه از دست ایشان افتاده خواجه فرموده اند که
مولانا نظام الدین برخیز که کسی را که حق سبحانه و تعالی بخود مشغول کردانیده است
ما نمی توانیم که ویرا ازان باز آریم وهم ایشان گفتند که مولانا نظام الدین
فرمودند که روزی خدمت خواجه را عزیمت زیارت خواجه محمد علی حکیم
ترمذی قدس سره شد من همراه نرفتم و همانجا که بودم متوجه شدم روحانیت
ایشان حاضر شد چون حضرت خواجه بمزار ایشان رسیده بودند خالی یافته
بودند همانا که جهت آنرا دانسته بودند چون باز آمدند خواستند که بمن مشغول
شوند و نوع تصرفی کنند من نیز متوجه شدم خود را بمثابهٔ کبوتری یافتم
و خدمت خواجه را چون شاهبازی که در عقب من پرواز می کرد بهر جا که
می گریختم در دنبال من بودند آخر مضطر گشتم پناه بروحانیت حضرت
رسالت صلی الله علیه و سلم بردم و در انوار نهایت آن محو شدم خدمت
خواجه را مجال تصرف نماند ازان غیرت بیمار شدند و هیچ کس سبب بیماری
نمی دانست وهم ایشان می گفتند که یکی از معتقدان و مخلصان ایشانرا
مرض قوی عارض شد گفتند بعیادت وی می رویم در راه که می رفتند گفتند
که فلان کس ما را بسی خدمتهای شایسته کرده است می باید که چون عیادت
وی کنیم بزیر بار وی در آییم و مرض ویرا برداریم خاطر من ازان سخن بسیار
ترسان شد چون بر بالین وی بنشستند وی بر روی بستر افتاده بود
و مجال سخن و حرکت نداشت خدمت مولانا ساعتی متوجه شدند آن شخص
باز نشست و آغاز سخن گفتن کرد ایشان سر بر آوردند و گفتند این بار
هم حواله بشت که بسیار سخن مگویی چون بیرون آمدند گفتند دیدیم

که وی رفتنی است و بار وی برداشتنی نیست با زآنرا بوی حواله کردیم و آن
شخص در همان مرض برفت ○ وهم ایشان می گفتند که یک شب یکی از منکران
نسبت با ایشان سخنی میگفت و من در مقابله نیز سخنی میگفتم چنانکه سخن
دراز کشید و از آنجا که ما بودیم تا منزل ایشان مسافتی بعید بود که امکان نبود
که آواز برسد چون بامداد بیش ایشان رفتم گفتند دوش آواز تو ما را
تشویش داد می باید که هر کس هرچه گوید خاطر خود بآن مشغول نداری و در کار
خود باشی ○ جناب مخدومی خواجه عبید الله ادام الله تعالی بقاءهم فرمودند
که یک روز احرام ملازمت ایشان بسته بودم یکی از آشنایان مرا در راه
بیش آمد وی خمر خورده بود و آثار آن بروی ظاهر بود و مرا بسخن نگاه داشت
چون بصحبت ایشان رسیدم گفتند مگر تو خمر می خوری گفتم نی گفت پس ترا
چه حالست گفتم در راه بمستی رسیدم و با هم سخنی چند گفتیم گفت پس این
حال اوست که بتو سرایت کرده است ○ وهم ایشان فرمودند که خدمت
مولانا نظام الدین گفتند که یکی از اکابر سمرقند که نسبت بما اخلاص و محبت
و ارادت بسیار داشت بیمار شد و مشرف بر موت گشت فرزندان و متعلقان
وی نیازمندی بسیار کردند مشغول کردم دیدم که ویرا امکان بقا و حیات
نیست مگر در ضمن وی را در ضمن گرفتم صحت یافت بعد از چند گاه نسبت
ما تهمتی واقع شد که مفضی باهانت و اذلال ما گشت و آن شخص می توانست
که در آن باب سعی نماید و آنرا دفع کند اما خویشتن داری کرد و خود را بآن
نیاورد خاطر ما از وی کوفته شد ویرا از ضمن اخراج کردیم بیفتاد و بمرد
○ وهم ایشان فرمودند که روزی خبر بمن آوردند که خدمت مولانا بیمار
شده اند چون بیش ایشان رسیدم ایشانرا تبرّجی عظیم گرفته بود چنانکه
آتش کرده بودند و جامهای بسیار بر ایشان پوشیده و آن هیچ تسکین
نیافته بود ساعتی بنشستم یکی از اصحاب ایشان که گندم باسیا برده بود در آمد

با جامهای تر و سرمای بسیار خورده که در راه آسیا در آب افتاده بود چون
خدمت مولانا ویرا دید گفت ویرا گرم سازید که این سرمای وی است که بمن
سرایت کرده است چون چنان کردند تبرّج ایشان تسکین یافت و بحال
خود باز آمدند **خواجه عبید الله امامی اصفهانی رحمه الله تعالی**
وی نیز از اصحاب خدمت خواجه علاء الدین است قدس الله تعالی روحه
وی گفته است که اول بار که بصحبت حضرت خواجه رسیدم این بیت خواندند

تو زخود گم شو کمال اینست و بس   تو نمان اصلا وصال اینست و بس

وی در بعض رسایل خود ذکر کرده است که طریقهٔ توجه طایفهٔ علائیه و
پرورش نسبت باطنی ایشان چنانست که هرگاه که خواهند که بدان اشتغال
نمایند اول صورت آن شخص که این نسبت از وی یافته اند در خیال آورند
تا آن زمان که اثر حرارت و کیفیت معهودهٔ ایشان پیدا شود بعد از آن
آن خیال را نفی نکنند بلکه آنرا نگاه دارند و بچشم و گوش و همه قوی با آن
خیال متوجه بقلب شوند که عبارتست از حقیقت جامعهٔ انسانی که مجموع
کاینات از علوی و سفلی مفصل آنست اگرچه آن از حلول در اجسام منزه است
اما چون نسبتی میان او و میان این قطعهٔ لحم صنوبری واقع است چشم
و فکر و خیال و همه قوی را بران باید گماشتن و حاضر آن بودن و بر در دل
نشستن و ما شک نداریم که درین حالت کیفیت غیبت و بیخودی رخ نمودن
آغاز می کند آن کیفیت را راهی فرض می باید کردن و از پی آن رفتن و هر فکری
که در آید متوجه بحقیقت قلب خود نفی آن فکر کردن و بآن چیز مشغول نشدن
و بدان مجمل بکلی در گریختن و تا آن نفی شود التجا بصورت آن شخص باید
کردن و آنرا لحظهٔ نگاه داشتن تا باز آن نسبت پیدا شود آن زمان خود
آن صورت نفی می شود اما باید که آن شخص متوجه آن صورت را نفی نکند
○ وهم وی گفته است در معنی کلمهٔ طیبه نفی عبارتست از راجع گردانیدن

کثرت وصور اشیا بآن عین واحد که مقصود ومطلوب همه سالکانست
واثبات عبارتست از مشاهده کردن آن عین در همه صور وایشانرا عین
آن واحد دیدن پس لا اله یعنی این صور توهم غیریتش منفی است وراجع
بآن یک اصل است والا الله یعنی این معنی واحد است که باین صور می نماید

مولانا سعد الدین کاشغری رحمه الله تعالی

تحه ٤٤٥

در اوایل حال بتحصیل علوم اشتغال داشته اند وکتب متداوله کرده بوده اند
وجمعیت صوری نیز داشته اند چون داعیه این طریق پیدا کرده اند
ترک و تجرید تمام کرده بصحبت مولانا نظام الدین پیوسته اند ○ میگفتند
که بعد از چند سال که بصحبت ایشان مشرف بودم مرا داعیه زیارت حرمین
شریفین زادهما الله تعالی تشریفا وتکریما قوی شد از ایشان اجازت
خواستم فرمودند که هر چند می نگرم ترا امسال در میان قافله حاجیان نمی بینم
وپیش از آن واقعها دیده بودم که از آن متوهم می بودم وایشان گفته بودند
که پرمترس گفتند چون میروی آن واقعها را بخدمت مولانا زین الدین عرض
کن که مردی متشرع است وبر جاده سنت ثابت ومراد ایشان خدمت
شیخ زین الدین خوافی بود رحمه الله تعالی که آن روز در خراسان در مقام
ارشاد وشیخوخت متعین بودند چون بخراسان رسیدم رفتن بحج
چنانچه مولانا نظام الدین گفته بودند در توقف افتاد وبعد از آن بسالهای
بسیار میسر شد وچون بخدمت شیخ زین الدین رسیدم وآن واقعها عرض
کردم ایشان فرمودند که با ما بیعت کن ودر قید ارادت ما درآی گفتم عزیزی
که این طریقه از ایشان گرفته ام هنوز در قید حیات اند شما امین اید اگر
میدانید که در طریقت این طایفه جایزست چنان کنم ایشان فرمودند
که استخاره کن گفتم مرا بر استخاره خود اعتماد نیست شما استخاره کنید گفتند
تو استخاره کن وما هم استخاره کنیم چون شب رسید استخاره کردم

دیدم

دیدم که طبقه خواجگان بزیارتگاه مزاری که خدمت شیخ آن وقت آنجا بودند
در آمدند ودرختها را می کندند ودیوارها می افکندند وآثار قهر وغضب
بر ایشان ظاهر بود دانستم که آن اشارت بمنع است از آنکه بطریقه
دیگر درآیم خاطر من فارغ شد پای دراز کردم وبآسودگی در خواب شدم
چون بامداد بمجلس شیخ درآمدم پی آنکه من واقعه خود با ایشان بگویم
گفتند طریق یکی است وهمه یکی باز میگردد بهمان طریق خود مشغول باش
اگر واقعه یا مشکلی پیش آید با ما بگوی آن قدر که توانیم مدد کنیم ○ بر خدمت
مولوی غلبه واستیلاء معنی که بآن مشغولی می کردند ظاهر بود باندک توجهی
آثار غیبت وکیفیت بیخودی روی می نمود کسی را که بر آن معنی وقوف
نبود توهم آن می کرد که مگر ایشانرا خواب می آید در اوایل که بصحبت ایشان
رسیدم در مسجد جامع پیش ایشان نشسته بودم ایشان چنانکه عادت
ایشان بود از خود غایب شدند مرا گمان آن شد که مگر ایشانرا خواب
می آید گفتم اگر ساعتی باستراحت اشتغال نمایید دور نمی نماید ایشان
تبسم فرمودند که مگر اعتقاد نداری که ما را ورای خواب امر دیگر می باشد
روزی میگفتند که بعضی از درویشان فرق میان خواب وبیداری جز بآن
نمی توانند کرد که در خود خفتگی که بعد از خواب می باشد می یابند والا کیفیت
مشغولی ایشان در خواب وبیداری بر یک طریقه است بلکه در حالت خواب
که بعض موانع مرتفع میشود صافی تر وقوی تر می باشد ومرا گمان چنانست
که آنچه میگفتند اشارت بحال خود میکردند والله تعالی اعلم ○ یکی از درویشان
که بصحبت ایشان میرسید چنین حکایت کرد که مرا در مجالس وعظ که
معارف درویشان میگذشت تغیر بسیار میشد وفریاد ونعره بسیار میزدم
واز آن محجوب می بودم یک روز آنرا با ایشان گفتم گفتند هر وقت که ترا
تغیری می افتد مرا بخاطر در می آور در آن وقت که ایشان بسفر حجاز رفته

بودند مرا در یکی از مدرسها که آنجا عزیزی وعظ می‌گفت آغاز تغیر شدن
گرفت با ایشان توجه کردم دیدم که از در مدرسه در آمدند و پیش من رسیدند
و دو دست خود را بر دوشهای من نهادند من از خود بیرون رفتم و بیهوش
افتادم آن زمان که بحال خود آمدم مجلس وعظ بر شکسته بود و اهل
مجلس رفته بودند و آفتاب بمن رسیده بود و آن روز آخرین پنجشنبه بود
از ماه رمضان که بعد از آن تا عید دیگر پنجشنبه نبود آنرا در خاطر گرفتم
که چون از مکه بیایند با ایشان بگویم چون ایشان از مکه تشریف آوردند
و بخدمت ایشان مشرف شدم و جمعی پیش ایشان بودند که نتوانستم که آنرا
با ایشان بگویم روی بمن کردند و گفتند پنجشنبهی بود که بعد از آن تا عید
پنجشنبه دیگر نبود ٭ توفی رحمه الله فی اثناء صلوة الظهر من یوم الاربعاء
السابع من شهر جمادی الاخری سنه ستین و ثمانمائة

خواجه عبید الله ادام الله برکات وجوده علی مفارق الطالبین

امروز مظهر آیات و مجمع کرامات و ولایات طبقهٔ خواجگان و رابطهٔ النظام
و واسطهٔ انتظام سلسلهٔ شریفهٔ ایشان قدس الله تعالی ارواحهم حضرت
خواجه و مخلصان و نیازمندان ایشانند امیدواری چنانست که برکت
وجود شریف ایشان الی النظام و انتظام این سلسله الی یوم القیام امتداد
یابد هر چند این فقیر امثال این سخنان صورت گستاخی دارد اما چند آن که
با خود اندیشه کرد از خود در نیافت که خاطر را بر آن قرار تواند داد که این
مجموعه که مقصود از جمع آن ذکر معارف و نشر مناقب این طایفه است از ذکر
ایشان خالی باشد لاجرم شرح مناقب و احوال این سلسلهٔ شریفه را
ببعضی از کلمات قدسیه که رقم زدهٔ خامهٔ معارف نگار ایشان شده است
مسکیة الختام گردانید ٭ بریدن و تهی شدن دل از غیر حق سبحانه دلیل است
بر مظهریت دل مر تجلی حق سبحانه را بوصف احدیت که تمثل معارف و حقایق

اسما

اسما و صفات آنرا این معنی متعذر است چه قابلیت قبول عکوس انوار تجلیات
ذات بی تهی شدن از التفات بهر جه وصمت حدوث یافته است میسر نیست
تهی شدن دل موقوف افتاده است بر تجلی ذات بوصف احدیت حصول
این معنی را بعد از تحقق بایمان بالله و برسول الله و بما جاء من عند الله و من
عند رسول الله علی مراد الله و علی مراد رسول الله اسباب است از اتخاذ ریاضات
که شریعت از اخذ آن منع نکرده است و دوام ذکر بشرط وجدان مذکور توصیف
انکسار و خضوع بکمال متابعت رسول را صلی الله علیه و سلم لیکن هیچ سببی
در تحصیل این نسبت قوی تر از آن نیست که بصدق و نیاز تمام مجالست
بجماعتی لازم وقت خود کرد اند که باطن ایشان مظهر این تجلی گشته باشد
و سطوت این تجلی حسبان وجود غیر از پیش بصیرت ایشان برداشته شده
و از شهود غیری بتمامی آزاد گشته و بفناء حقیقی از مزاحمت شعور بخود و غیر
خود خلاص گشته بعد از تحقق بفناء حق سبحانه ایشانرا از نزد خود بوجود
موهوب حقانی مشرف گردانیده از بیخودی و سکر حال افاقت یافته دیگرانرا
واسطهٔ حصول سعادت حقیقیه که عبارت از فنا و بقاست شده درین مقام
هیچ چیز از ممکنات ایشانرا از شهود حق سبحانه محجوب نتواند گردانید پس
واجب بر اذکیا آنکه در تخلیص از گرفتاری دل بوجود اکوان که بحقیقت
حجاب عبارت از این گرفتاریست باشیائی که بسبب خلاصی می‌شود تمسک
نموده خود را پیش از مردن خلاص گردانند اگر مناسب استعداد خود اشتغال
بذکر دانند تقصیر و اهمال را در خود مجال ندهند و اگر در خود استعداد آن
دانند که بصحبت ارباب شهود دل از گرفتاری زود تر خلاص می‌شود خود را
بصحبت این برگزیدگان بنگاه داشت آداب صحبت الزام کنند زمان
خلاصی دل از گرفتاری بغیر حق بحقیقت زمان وصول و شهود است
چون دل از مزاحمت شعور بوجود غیر نجات یافت غیر گرفتاری بشهود

حق سبحانه هیچ نیست • بلا و محنتی شیرین که جز با او نیاسایی • بعد آنکه
بسطوت نفی ما دون حق دل از غبار التفات بغیر حق انا دگشت غیر اثبات
حق هیچ نماند • تیغ لا در قتل غیر حق براند • در نگر زان پس که غیر لا چه ماند
ماند الا الله باقی جمله رفت • شاد باش ای عشق شرکت سوز زفت • زمان
غیبت از ما دون حق سبحانه بحقیقت زمان وصول و شهود و وجود ست
زیادت از آن نیست که بحکم انما الاعمال بخواتیمها ارباب کشف و وجود بیش
از تمکین درین معنی ارباب ذوق را بالغان باین مقام عالی شمرده اند
ظهور این معنی مقدمهٔ فناست و مبشرست بظهور تباشیر صبح سعادت
وصول از مطلع احدیت که استغراق و استهلاکست در شهود ذات
بی مزاحمت شعور بوجود غیری بلکه درین مقام اگر ترقی واقع شود شعور
از ذوق تجلیات اسمائی نیز منقطع شود اشارت آن بزرگ باین فرموده است
که سالک می تواند بود که متصف شود باوصاف حق سبحانه فهو بعدُ غیر واصل
چه از وصل مقصود شهود ذاتی است بی مزاحمت شعور بوجود کثرتی مرتبهٔ
اتصاف باوصاف مرتبهٔ تجلیات صفاتست بی کثرت از وجهی متعذرست
اگر خواهی که در مقام حضور با حق سبحانه از مکر و وسوسهٔ شیطان آزاد باشی
بلکه ملک را اطلاع بر حضور تو نشود بلکه نفس ترا وقوفی بر حضور تو نشود
بر تو باد که همنشینی با مردی کنی که دل ایشان در ذکر ذات مستغرق شده باشد
و از خود رهایی یافته تعبیر ازین معنی بعضی بشهود و بعضی بوجود کرده اند
و بعضی بتجلی ذات و بعضی بیاد داشت کرده اند اگر این سعادت دست ندهد
باید که طریقهٔ ذکر یا طریقهٔ توجه و جذبهٔ خواجگان را قبول کرده مهلی خود را
در ورزش این طریقه برسانی تا بدین دولت عظمی که فوق آن متصور نیست
برسی • لیس وراء الله منتهی و الی ربک المنتهی لیس وراء عبادان قریة •
عاشقان را شادمانی و غم اوست • مزد کار و اجرهٔ خدمت هم اوست

غیر

غیر معشوق ار تماشایی بود • عشق نبود هرزه سودایی بود
عشق آن شعله ست کو چون بر فروخت • هر چه جز معشوق باقی جمله سوخت
• باید که شغل در نگاه داشت آگاهی باین وصف بود که در خروج و
دخول نفس واقف باشد که در نسبت حضور مع الله فتوری واقع نشود تا برسد
بآنجا که بی تکلف نگاه داشت او همیشه این نسبت حاضر دل او بود و بتکلف
نتواند که این صفت از دل دور کند گاه باشد که او را از خود تمام بستانند
از خودش خبر نبود و نه از وقوف قلبی مقصود باید که چون او با خود دهند
بر طریقهٔ مقرره در نگاه داشت نسبت آگاهی کالشمع بجای آرد تا فتوری
بواسطهٔ عوارض نفسانیه باو راه نیابد و دوام التجا و افتقار بصفت
انکسار بجناب حق سبحانه قوی ترین سببیست در دوام این نسبت باید
همیشه از حق سبحانه بوصف نیاز بقای این صفت جوید اگر بعمر ابدی
در نگاه داشت این نسبت سعی کند هنوز حق او گزارده نشود غریمٌ لا
یُقضی دَینُه گویا در شان این نسبتست • معنی مشاهده نه آنست که حق را
سبحانه بحاسهٔ بصر توان دید چون لمعهٔ از انوار بی نهایت بر ارواح و اشباح
تاختن آرد جمله کأن لم یکن چنان نیست کردند که از ایشان نه نام ماند نه
نشان بلکه این بآن معنیاست که چون حضور دل بحقیقت ذکر که منزه است
از حرف و صوت بواسطهٔ مواظبت بر ذکر بدرجهٔ ترقی کند که دیگری را
در حقیقت دل گنجایی نماند درین حال دل را مشاهد گویند و حق را شاهد
و کمال ذوق ازین مشاهده وقتی دست دهد که آگاهی او از وصف حضور
بشود حضوری باشد بی مزاحمت شعور بحضور چه بمقدار شعور بحضور نقصانی
در حضور بحق سبحانه واقع شود ذات مقدس او از آن برترست که در دیدهٔ
بصیرت دل آید فکیف که در نظر حس ازینجاست که عطش متعطشان زلال
وصال بمشاهدهٔ سرّی هرگز تسکین نیابد بلکه تشنگی بر ایشان زیادت گردد

والله اعلم بحقایق الامور رهانیدن مرغ لاهوتی که محبوس قفص ناسوتی است
بی تأثیر جذبه لازم است مقام مجبوبی که بازبسته بمتابعت مصطفوی است
میسر نگردد فعلیک باتباعه صلی الله علیه وسلم ان کنت متوجها الی حقیقة
الحقایق التی لها وجه فی کل موجود وبه تحققت الموجودات گوییا اشارت
ولله المشرق والمغرب فاینما تولوا فثم وجه الله باین حقیقت است اینجا بدانی
وهو معکم از کجاست ○ او بما از ما بسی نزدیکتر ○ داند آن کس کو ز خود دارد خبر
برخورداری از حیات کسی راست که دلش از دنیا سرد باشد وبذکر حق سبحانه
گرم حرارت قلبش نگذارد که محبت دنیا گرد حریم دل گردد تا چنان گردد
که اندیشه اش جز حق سبحانه هیچ نباشد ○ فیض نخستین را مظاهر کثیره است
هر چه موجودست اورا از تجلی ذاتی نصیب است که آنرا وجه خاص میگویند
این وجه را انجذاب بحق سبحانه واقع است بحسب دوام توجه اگر بتأثیر اسم
الهادی از تصرف اسم المضل نجات یابد بدوام انجذابش بذات مقدسه از خود
بکلی نیست شده بمهیمین ملحق گشته غیر از حق سبحانه نه بیند ونداند والعیاذ
بالله اگر بتأثیر اسم المضل طریقه مستقیمه انجذاب بذات گم کند گرفتار
خود گشته جز خود نه بیند جز خود نداند همه آن کند که ظلمتش بر ظلمت افزاید
همیشه محجوب وممنوع از شهود وحدت گردد نه اورا روح در طاعت باشد
بلکه طاعت نیز نباشد همه عذابهای دنیوی واخروی وصوری را مستعد
ومهیا گردد خلاصی ازین بلیه را اسبابست از توبه نصوح ومباشرت
اعمال صالحه بهترین آنکه از سر صدق بخدمت طایفه که بمحبت ذاتی از خود
رهایی یافته اند قیام نماید بتمامی خود را در ایشان گم کند رزقنا الله وایاکم
○ دانی که پیر کیست پیر آن کس است که آنچه مرضی رسول الله صلی الله علیه وسلم
نیست ازو نیست شده باشد وآنچه نه از وست صلی الله علیه وسلم
نمانده بلکه او وبایست او از او گم شده باشد واو آینه شده باشد که جز
تمام

اخلاق

اخلاق واوصاف نبوی درو هیچ نباشد درین مقام بواسطه اتصاف بصفات
نبویه مظهر تصرف حق سبحانه گشته وبتصرفات الهی در بواطن مستعدان تصرف
کرده وتمام از خود خالی شده وبمراد حق سبحانه ایستاده
از بسکه در کنار همی گیرد آن نگار ○ بگرفت بوی یار ورها کرد بوی طین
مرید آنکه بتأثیر آتش ارادت بایست او سوخته باشد واز مرادات او هیچ نمانده
وببصیرت دل در آیینه پیر جمال مراد دیده روی از مجموع قبلها گردانیده وقبله
جمال پیر گشته ودر بندگی پیر از آزادی فارغ آمده وسر نیاز جز بر آستانه پیر
ننهاده واعراض از مجموع کرده سعادت خود را در قبول او دانسته وشقاوت
خود را در رد او بلکه رقم نیستی بر ناصیه وجود کشیده واز تفرقه شعور بوجود
غیر بیوخلاص گشته ○ آنرا که در سرای نگاریست فارغ است
از باغ وبوستان وتماشای لاله زار ○ اگر پرسند که توحید چیست بگو تخلیص دل
وتجرید او از آگاهی بغیر حق سبحانه اگر پرسند وحدت چیست بگو خلاصی دل
از علم وشعور بوجود غیر حق سبحانه اگر پرسند اتحاد چیست بگو استغراق
در هستی حق سبحانه اگر پرسند سعادت چیست بگو خلاصی از خود بدید حق سبحانه
اگر پرسند شقاوت چیست بگو بخود در ماندن واز حق باز ماندن اگر پرسند
وصل چیست بگو نسیان خود بشهود نور وجود حق اگر پرسند فصل چیست بگو
جدا کردن سر از غیر حق سبحانه اگر پرسند سکر چیست بگو ظاهر شدن حالی
بود که دل نتواند که پوشیده دارد چیزی را که پوشیدن آن چیز بیش ازین حال
واجبست ○ این فقیر در زمانی که بنجارا رسیدم وبشرف خدمت حضرت
مولانا حسام الدین مولانا حمید الدین شاشی مشرف شدم درین فقیر اضطرابی
واضطراری بود ایشان فرمودند مراقبه تحقیقت انتظارست حقیقت
مراقبه عبارت ازین انتظارست نهایت سیر عبارت از حصول این انتظارست
بعد از تحقق باین چنین انتظار که ظهورش از غلبه محبت است راه بر

چنین انتظار نیست ۞ گر ندارم از شکر جز نام بهر ۞ این بسی بهتر که اندر کام زهر
آسمان نسبت بعرش آمد فرود ۞ ورنه بس عالیست پیش خاک تود ۞ چون امثال
ما فقیرانرا دریافت این معانی میسر نیست گرفتاری باین چنین گفت وگوی
شیرین تر می نماید از اشتغال بغیر این گفت وگوی رزقنا الله وایاکم انتظارا به
یغنینا عنا بحرمة محمد صلی الله علیه وسلم ۞ از ذکر بعض احوال و اقوال خانوادهٔ
خواجگان و بیان روش و طریقت ایشان بتخصیص خدمت خواجه بهاء الدین
و اصحاب ایشان قدس الله تعالی اسرارهم معلوم شد که طریقهٔ ایشان اعتقاد
اهل سنت وجماعت است واطاعت احکام شریعت و اتباع سنن سید المرسلین
صلی الله علیه وسلم ودوام عبودیت که عبارتست از دوام آگاهی بجناب
حق سبحانه بی مزاحمت شعور بوجود غیری پس گروهی که نفی این عزیزان کنند
بواسطهٔ آن تواند بود که ظلمت هوا و بدعت ظاهر و باطن ایشانرا فرو گرفته است
و رمد حسد و عصبیت دیدهٔ بصیرت ایشانرا کور ساخته لاجرم انوار هدایت
و آثار ولایت ایشانرا نه بینند واین نابینائی خود را بجحود و انکار آن انوار
و آثار که از مشرق تا مغرب گرفته است اظهار کنند هیهات هیهات
نقشبندیه عجب قافله سالارانند ۞ که برند از ره پنهان بحرم قافله را
از دل سالک ره جاذبهٔ صحبتشان ۞ می برد وسوسهٔ خلوت و فکر چله را
قاصری گر کند این طایفه را طعن قصور ۞ حاش لله که برآرم بزبان این گله را
همه شیران جهان بستهٔ این سلسله اند ۞ روبه از حیله چسان بگسلد این سلسله را

تحز ٤٤٧ ## شیخ ابو الحسن بستی رحمه الله تعالی

وی چون خواجه یوسف همدانی از اصحاب شیخ ابو علی فارمدی است واین رباعی
مشکل مشهور چنانکه از رسایل عین القضاة همدانی معلوم می شود از آن وی است
دیدیم نهان گیتی واصل جهان ۞ وز علت و عار برگذشتیم آسان
آن نور سیه ز لا نقط برتر دان ۞ زان نیز گذشتیم نه این ماند و نه آن

شیخ

شخ ٤٤٨ ## شیخ حسن سکاک سمنانی رحمه الله تعالی

وی از اصحاب شیخ ابو الحسن بستی است وخانقاه سکاکیه که در سمنان است
وشیخ رکن الدین علاء الدوله رحمه الله تعالی در اوایل در آنجا می بوده و اربعینات
بر آورده وبعض املاک بر آنجا وقف کرده منسوب بوی است

محط ٤٤٩ ## محمد بن حمویه الجوینی رحمه الله تعالی

کنیت وی ابو عبد الله است
از اصحاب شیخ ابو الحسن بستی است وی بعلوم ظاهری و باطنی آراسته بوده است
عین القضاة در یکی از مکتوبات خود می گوید که کم کسی از این طایفه علو مرتبت
خواجه امام ابو حامد غزالی وبرادرش شیخ احمد غزالی از این جمله اند وخواجه
امام محمد حمویه بگویان نیز از این جمله است چه دانم که علم داند واز بزرگان است
در سلوک و ویرا کتابی است در تصوف سلوة الطالبین نام ودر آنجا بسی حقایق
ودقایق این طریق درج کرده است

عق ٤٥٠ ## عین القضاة همدانی قدس سره

کنیت ونام وی ابو الفضایل عبد الله بن محمد المیانجی است وعین القضاة لقب
وی است با شیخ محمد بن حمویه صحبت داشته است وبا شیخ امام احمد غزالی
نیز وفضایل وکمالات صوری ومعنوی وی از مصنفات وی ظاهر است
چه عربی وچه فارسی آن قدر کشف حقایق وشرح دقایق که وی کرده است
کم کسی کرده است واز وی خوارق عادات چون احیا واماتت بظهور آمده
ومیان وی وحضرت شیخ احمد مکاتبات ومراسلات بسیارست واز آن جمله
رساله عینیه است که شیخ بوی نوشته که در فصاحت وبلاغت وروانی وسلاست
توان گفت که آنرا نظیری نیست عین القضاة در کتاب زبدة الحقایق
می گوید که بعد از آن که از گفت وگوی علوم رسمی ملول شدم بمطالعهٔ مصنفات
حجة الاسلام اشتغال نمودم ومدت چهار سال در آن بودم چون مقصود خود
از آن حاصل کردم پنداشتم که بمقصود خود واصل شدم با خود گفتم ۞
انزل بمنزل زینب ورباب ۞ واربع فهذا مربع الاحباب ۞ ونزدیک

بود که از طلب باز ایستم و بر آنچ حاصل کرده بودم از علوم اقتصار نمایم و
مدت یکسال درین بماندم تا ناگاه سیدی و مولای الشیخ الامام سلطان
الطریقه احمد بن محمد الغزالی رحمه الله تعالی بهمدان که موطن من بود تشریف
آورد و در صحبت وی در بیست روز بر من چیزی ظاهر شد که از من و طلب من
غیر خود هیچ باقی نگذاشت الا ما شاء الله و مرا اکنون شغلی نیست جز طلب
فنا در آن چیز و اگر چنانچ عمر نوح یابم و درین طلب فانی سازم هیچ نکرده
باشم و آن چیز همه عالم را فرو گرفته است چشم من بر هیچ چیز نیفتد که
روی وی را در آن نبینم و هر نفسی که نه استغراق من در آن بیفزاید بر من
مبارک مباد ٥ و هم وی گفته که پدرم و من و جماعتی از ائمه شهر ما حاضر بودند
در خانه مقدم صوفی پس ما رقص میکردیم و بوسعید ترمذی بیتکی
میگفت پدرم بنگریست گفت خواجه احمد غزالی را قدس الله روحه
دیدم که با ما رقص میکرد و لباس او چنین و چنین بود و نشان میداد
بوسعید گفت مرگم آرزوست من گفتم بمیر در حال بیهوش شد و بمرد
مفتیء وقت حاضر بود گفت چون زنده را مرده میکنی مرده را نیز زنده
توانی کرد گفتم مرده کیست گفت فقیه محمود گفتم خداوندا فقیه محمود را
زنده گردان در ساعت زنده شد ٥ و هم وی گفته ای عزیز کاری که
با غیری منسوب بینی بجز از خدای تعالی آن مجازی میدان نه حقیقی
فاعل حقیقی خدا را دان آنجا که گفت قل یتوفیکم ملک الموت مجازی میدان
حقیقتش آن باشد که الله یتوفی الانفس حین موتها راه نمودن محمد
صلی الله علیه و سلم مجازی میدان و گمراه کردن ابلیس مجازی میدان
یضل من یشاء و یهدی من یشاء حقیقت میدان کریم که خلق را اضلال ابلیس
میکند ابلیس را بدین صفت که آفرید مگر موسی علیه السلام از بهر این
میگفت ان هی الا فتنتک ٥ همه جور من از بلغاریان است

که مادام همی باید کشیدن ٥ گنه بلغاریان را نیز هم نیست ٥ بگویم گر تو بتوانی شنیدن
خدایا این بلا و فتنه از تست ٥ و لیکن کس نمی یارد چخیدن ٥
همی آرند ترکان را ز بلغار ٥ ز بهر پرده مردم دریدن ٥
لب و دندان آن خوبان چون ماه ٥ بدین خوبی نبایست آفریدن ٥

شیخ برکه همدانی رحمه الله تعالی

٤٥١ عین القضاة رحمه الله تعالی در مصنفات خود از وی حکایت کند بکجای
گوید برکه جز فاتحه و سوره چند از قرآن یاد ندارد و آن نیز بشرط بر نتواند
خواند و قال یقول نداند که چه بود و اگر راست پرسی حدیث موزون
بزبان همدانی هم نداند کردن و لیکن میدانم که قرآن او داند درست
و من نمیدانم الا بعضی از آن و آن بعض هم نه از راه تفسیر و غیر آن دانسته ام
از راه خدمت او دانسته ام ٥ و جای دیگر گفته است که از خواجه احمد غزالی
شنیدم که گفت هرگز شیخ ابو القاسم کرگانی نگفتی که ابلیس چون نام او بردی
گفتی که خواجه خواجگان و سرور مهجوران چون این حکایت با برکه قدس سره
گفتم گفت سرور مهجوران به است که خواجه خواجگان و جای دیگر گفته که برکه
رضی الله تعالی عنه حکایت کرد که مردی بود فرزند خود را گفت هرگز
ریشگاو بوده گفت ریشگاو که و چه بود گفت آن که بامداد از خانه بدر
آید گوید امروز گنجی یابم پسر گفت ای پدر تا من بوده ام ریشگاو بوده ام

شیخ فتحه رحمه الله تعالی

٤٥٢ عین القضاة در مصنفات خود از وی
حکایت کند بکجا میگوید که از ثقتی شنیدم که فتحه گفت از خدای تعالی
شر بخلق نرسد ٥ و جای دیگر میگوید که از برکه قدس سره شنیدم که فتحه
گفتی ابلیس گفت در عالم از من سیاه گلیم تر فتحه بود و پس از این
سخن بگریست ٥ و جای دیگر گفته که پیران چون کامل باشند دانند که
هر مریدی بکدام مقام رسد بعاقبت کار چنانک از فتحه بسیار شنیده

بودند که فلانرا قدم فلان خواهد بود و فلانرا قدم فلان ٥

٤٥٣ شیخ ضیاء الدین ابو النجیب عبد القاهر السهروردی قدس الله سره

در علوم ظاهر و باطن بکمال بوده است مصنفات و مؤلفات بسیار دارد نسب وی بدوازده واسطه بابوبکر صدیق رضی الله عنه می رسد و نسبت وی در طریقت بشیخ احمد غزالی است ٥ وی در کتاب آداب المریدین گفته است واجمعوا علی ان الفقر افضل من الغنی اذا کان مقرونا بالرضا فان احتج محتج بقول النبی صلی الله علیه وسلم الید العلیا خیر من الید السفلی فیل له الید العلیا تنال الفضیلة باخراج ما فیها والید السفلی تجد المنقصة بحصول الشیء فیها ففی تفضیل السخاء والعطاء دلیل علی فضل الفقر فمن فضل الغنی للانفاق والعطاء علی الفقر کان کمن فضل المعصیة علی الطاعة لفضل التوبة ٥ در تاریخ امام یافعی می گوید که یکی از اصحاب شیخ ابو النجیب سهروردی رحمه الله گفت که روزی با شیخ در بازار بغداد می گذشتیم بدکان قصابی رسیدیم گوسفندی آویخته بود شیخ بایستاد و گفت این گوسفند می گوید که من مرده ام نکشته قصاب بیخود بیفتاد چون بخود باز آمد بصحت قول شیخ اقرار کرد و تایب شد ٥ توفی رضی الله عنه فی شهور سنة ثلث و ستین و خمسمایة

٤٥٤ شیخ عمار یاسر قدس سره

وی از اصحاب شیخ ابو النجیب سهروردی است در تکمیل ناقصان و تربیت مریدان و کشف وقایع ایشان کمال تمام داشته است شیخ نجم الدین کبری در کتاب فواتح الجمال آورده است که چون بخدمت شیخ عمار رسیدم و باذن وی بخلوت درآمدم بخاطر گذشت که چون اکتساب علوم ظاهری کرده ام چون فتوحات غیبی دست دهد آنرا بسر منبر بطالبان حق برسانم چون باین نیت بخلوت درآمدم اتمام خلوت میسر نشد بیرون آمدم شیخ فرمود اول تصحیح نیت کن بعد از آن بخلوت درآی پرتو

نور باطن او بر دل من تافت کتابها را وقف کردم و جامها را بفقرا بخشیدم بغیر یک جبه که پوشیده بودم و گفتم این خلوت خانه قبر منست و این جبه کفن مرا دیگر امکان بیرون آمدن نیست و عزم کردم که اگر داعیه بیرون آمدن غالب شود آن جبه را پاره سازم تا ساتر عورت نماند و استحیا مانع خروج شود شیخ در من نظر کرد و گفت درآی که نیت درست ساختی چون درآمدم اتمام خلوت دست داد و بیمن همت شیخ ابواب فتوحات بر من بگشاد

٤٥٥ شیخ روزبهان کبیر مصری قدس الله تعالی سره

وی کازرونی الاصل است اما در مصر می بوده از مریدان شیخ ابو النجیب سهروردی است در اکثر اوقات در مقام استغراق می بوده و شیخ نجم الدین کبری بصحبت وی رسیده و آنجا بریاضت اشتغال نموده و خلوتها نشسته و شیخ روزبهان ویرا بدامادی قبول کرده و ویرا از دختر شیخ دو پسر آمده و فی کتاب تحفة البررة سمعت شیخنا ابا الجناب یقول سمعت روزبهان بمصر یقول قیل لی مرارا اترک الصلوة فانک لا تحتاج الیها فقلت یا رب انی لا اطیق ذلک کلفنی شیأ آخر

٤٥٦ شیخ اسمعیل قصری قدس الله تعالی سره

وی نیز از اصحاب شیخ ابو النجیب سهروردی است و شیخ نجم الدین بصحبت وی رسیده است و خرقه از دست وی پوشیده است و وی از محمد بن مالکیل و وی از محمد بن داود المعروف بخادم الفقراء و وی از ابو العباس ادریس و وی از ابو القاسم بن رمضان و وی از ابو یعقوب طبری و وی از ابو عبد الله بن عثمان و وی از ابو یعقوب نهرجوری و وی از ابو یعقوب سوسی و وی از عبد الواحد بن زید ٥ و وی از کمیل بن زیاد قدس الله تعالی ارواحهم و وی از امیر المؤمنین علی بن ابی طالب رضی الله تعالی عنه و وی از حضرت رسالت صلی الله علیه و علی آله وسلم کذا ذکره الشیخ رکن الدین علاء الدوله السمنانی قدس الله تعالی سره فی بعض مصنفاته کذ ٥

شیخ نجم الدین الکبری قدس الله تعالی روحه

کنیت وی ابو الجناب است و نام وی احمد بن عمر الخیوقی و لقب وی کبری و گفته اند که وی را کبری از آن لقب کردند که در اوان جوانی که بتحصیل علوم مشغول بود با هر که مناظره و مباحثه کردی بروی غالب آمدی فلقبوه بهذا السبب الطامة الکبری ثم غلب علیه ذلک اللقب فحذفوا الطامة ولقبوه بالکبری و هذا وجه صحیح نقله جماعة من اصحابه ممن یوثق بهم وقال بعضهم هو ممدود بفتح الباء الموحدة ای هو نجم الکبراء جمع تکسیر للکبیر والصحیح الاول کذا فی تاریخ الامام الیافعی رحمه الله تعالی و وی را شیخ ولی تراش نیز گفته اند بسبب آنکه در غلبات وجد نظر مبارکش بر هر که افتادی بمرتبهٔ ولایت رسیدی ○ روزی بازرگانی بر سبیل تفرج بخانقاه شیخ درآمد شیخ حالتی قوی داشت نظرش بران بازرگان افتاد در حال بمرتبهٔ ولایت رسید شیخ پرسید که از کدام مملکتی گفت از فلان مملکت وی را اجازت ارشاد نوشت تا در مملکت خود خلق را بحق ارشاد کند روزی شیخ با اصحاب نشسته بودند بازی در هوا صعوه را دنبال کرده بود ناگاه نظر شیخ بران صعوه افتاد صعوه برگشت و باز را گرفته پیش شیخ فرود آورد ○ روزی بحقیق و تقریر اصحاب که میرفت شیخ سعد الدین حموی که یکی از مریدان شیخ بود وی را بخاطر گذشت که آیا درین امت کسی باشد که صحبت وی در سگ اثر بکند شیخ بنور فراست بدانست برخاست و بدر خانقاه رفت و بایستاد ناگاه سگی آنجا رسید و بایستاد و دنبال می جنبانید شیخ را نظر بروی افتاد در حال بخشش یافت و متحیر و بیخود شد و روی از شهر بگردانید و بگورستان رفت و سر بر زمین می مالید تا آورده اند که هر جا که می آمد و میرفت قریب به پنجاه و شصت سگ گرد اگرد او حلقه کردندی و دست پیش دست نهادندی و آواز نکردندی و هیچ نخوردندی

وبخدمت ایستادندی عاقبت بدان نزدیکی بمرد شیخ فرمود تا وی را دفن کردند و بر سر قبر وی عمارت ساختند ○ شیخ در تبریز بود یکی از شاگردان محیی السنه که سندی عالی داشت کتاب شرح السنه را میخواند چون باواخر رسید روزی در حضور استاد و جمعی از ائمه نشسته بود و شرح السنه میخواند درویشی درآمد که وی را نمی شناخت اما از مشاهدهٔ وی تغیری تمام بشیخ راه یافت چنانکه مجال قرائتش نماند پرسید که این چه کس است گفتند این بابا فرج تبریزی است که از جملهٔ مجذوبان و محبوبان حق است سبحانه شیخ آن شب نیز قرار نبود بامداد بخدمت استاد آمد و التماس کرد که برخیزید که بزیارت بابا فرج رویم استاد با اصحاب موافقت کردند بر در خانقاه بابا فرج خادمی بود بابا شادان نام چون آن جماعت را دید درون رفت و اجازت خواست بابا فرج گفت اگر چنان که بدرگاه خداوند تعالی میروند می توانند آمد گو در آیید شیخ گفت چون از نظر بابا بهره مند شده بودم معنی سخنش دانستم هر چه پوشیده بودم بیرون آوردم و دست بر سینه نهادم استاد و اصحاب موافقت کردند پس پیش بابا فرج درآمدیم و بنشستیم بعد از لحظهٔ حال بر بابا متغیر شد و عظمتی در صورت او پدید آمد و چون قرص آفتاب درفشان گشت و جامه که پوشیده بود بروی شکافته شد چون بعد از ساعتی بحال خود باز آمد برخاست و آن جامه را در من پوشید و گفت ترا وقت دفتر خواندن نیست وقتست که سر دفتر جهان شوی حال بر من متغیر شد و باطن من از هر چه غیر حق بود منقطع گشت چون از آنجا بیرون آمدیم استاد گفت که از شرح السنه اندکی مانده است بدو سه روز آنرا بخوان و دیگر تو دانی چون با سر درس رفتم بابا فرج را دیدم که درآمد و گفت دی روز هزار منزل از علم الیقین بگذشتی امروز باز با سر علم میروی من ترک درس کردم و بریاضت و خلوت مشغول گشتم علوم لدنی و واردات غیبی نمودن گرفت گفتم حیف باشد که آن فوت

بابا فرج تبریزی رحمه الله تعالی

شود آنرا می‌نوشتم بابا فرج را دیدم که از در درآمد و گفت شیطان ترا تشویش
می دهد این سخنان را منویس دوات و قلم را بینداختم و خاطر را از هم باز برداختم
امیر اقبال سیستانی در کتابی که در آنجا هم سخنان شیخ خود شیخ رکن الدین
علاء الدوله قدس الله تعالی سره جمع کرده است از شیخ نقل میکند که شیخ نجم الدین
کبری بهمدان رفت و اجازت حدیث حاصل کرد و شنید که در اسکندریه
محدثی بزرگ هست با اسناد عالی هم از آنجا باسکندریه رفت و از وی نیز اجازت
حاصل کرد و در بازگشتن شبی رسول را صلی الله علیه وسلم در خواب دید و از آن
حضرت درخواست کرد که مرا کنیتی بخش رسول صلی الله علیه وسلم فرمود که
ابو الجناب برسید که ابو الجناب مخففه فرمود که لا مشدده چون از واقعه باز
آمد در معنی این وی را این روی نمود که از دنیا اجتناب می باید کرد در حال تجرید
کرد و در طلب مرشد مسافر گشت و بهر کس که میرسید ارادت درست نمی کرد
بسبب آنکه دانشمند بود و سر او بهیچ کس فرو نمی آمد و چون بملک خوزستان
رسید در دزپول درآمد و آنجا رنجور شد و هیچ کس او را مقامی نمی داد که آنجا
نزول کند عاجز گشت از کسی پرسید که درین شهر هیچ مسلمانی نباشد که مردم
رنجور و غریب را جای دهد تا من آنجا روزی چند بیاسایم آن کس گفت اینجا
خانقاهی هست و شیخی که اگر آنجا روی ترا خدمت کنند گفت نام او چیست
گفت شیخ اسمعیل قصری شیخ نجم الدین آنجا رفت او را جای دادند در صفه
مقابل صفه درویشان و آنجا ساکن شد و رنجوری وی دراز کشید و می گفت
با این همه از رنجوری چندان رنج بمن نمی رسید که از آواز سماع ایشان که من
سماع را بغایت منکر بودم و قوت نقل مقام کردن نداشتم شبی سماع می کردند
شیخ اسمعیل از گرمی سماع ببالین من آمد و گفت می خواهی که برخیزی گفتم بلی
دست من بگرفت و مرا بکنار کشید و بمیان سماع برد و زمانی نیک مرا بگردانید
و برروی دیوارم تکیه داد من گفتم که در حال خواهم افتاد چون بخود آمدم

خود را تن درست دیدم چنانکه هیچ بیماری در خود نمی دیدم مرا ارادت
حاصل شد روزی دیگر بخدمت وی رفتم و دست ارادت گرفتم و بسلوک
مشغول شدم و مدتی آنجا بودم چون مرا از احوال باطنی خبر شد و علم وافر
داشتم مرا شبی در خاطر آمد که از علم باطن باخبر شدی و علم ظاهر تو از علم شیخ
زیاده است بامداد شیخ مرا طلب کرد و گفت برخیز و سفر کن که ترا بر عمار یاسر
می باید رفت من دانستم که شیخ بر آن خاطر من واقف شد اما هیچ نگفتم و برفتم
بخدمت شیخ عمار و آنجا نیز مدتی سلوک کردم و آنجا شبی مرا همین بخاطر آمد
بامداد شیخ عمار فرمود که نجم الدین برخیز و بمصر رو بخدمت روزبهان
که این هستی را وی بسیلی از سر تو بیرون برد برخاستم و بمصر رفتم چون
بخانقاه وی در رفتم شیخ آنجا نبود و مریدان او همه در مراقبه بودند هیچ کس
بمن نپرداخت آنجا کسی دیگر بود از وی پرسیدم که شیخ کدام است گفت
شیخ در بیرون است وضو می سازد من بیرون رفتم شیخ روزبهان را دیدم
که در آب اندک وضو می ساخت مرا در خاطر آمد که شیخ نمی داند که درین قدر
آب وضو جایز نیست چگونه شیخی باشد او وضو تمام ساخت و دست
بر روی من افشاند چون آب بروی من رسید در من بیخودی پیدا شد شیخ
بخانقاه درآمد من نیز درآمدم و شیخ بشکر وضو مشغول شد من بر پای بودم
منتظر آنکه شیخ سلام باز دهد او را سلام کنم همچنان بر پای ایستاده غایب
شدم دیدم که قیامت قایم شده است و دوزخ ظاهر گشته و مردمان را می گیرند
و با آتش می اندازند و برین راه گذر آتش پشته ایست و شخصی بر سر آن پشته
نشسته است و هر که میگوید که من تعلق بوی دارم او را رها می کنند و دیگران را
در آتش می اندازند ناگاه مرا بگرفتند و بکشیدند چون آنجا رسیدم گفتم من
تعلق بوی دارم مرا رها کردند من بر پشته بالا رفتم دیدم که شیخ روزبهان است
پیش او رفتم و در پای او افتادم او سیلی سخت بر قفای من زد چنانک

از قوت آن بروی در افتادم وگفت بیش ازین اهل حق را انکار مکن چون
بیفتادم از غیب باز آمدم شیخ سلام نماز داده بود بیش رفتم ودر پای و
افتادم شیخ در شهادت نیز همچنان سیلی بر قفای من زد و همان لفظ بگفت
آن رنجوری از باطن من برفت بعد از ان امر کرد مرا که باز گرد وبخدمت شیخ
عمار رو وچون باز می گشتم مکتوبی بشیخ عمار نبشت که هر چند مس داری می فرست
تا زر خالص میگردانم وباز بتو می فرستم از آنجا بخدمت شیخ عمار آمد و مدتی
آنجا بود چون سلوک تمام کرد ویرا امر فرمود که بخوارزم رو وی میگفت آنجا
مردمان عجب اند واین طریق را ومشاهده را در قیامت نیز منکرند گفت
برو وباک مدار بخوارزم آمد واین طریق را منتشر گرداند ومریدان
بسیار بروی جمع آمدند وپادشاه مشغول شد ٥ چون کفار تتار
بخوارزم رسیدند شیخ اصحاب خود را جمع کرد زیادت بر شصت بودند
وسلطان محمد خوارزم شاه گریخته بود وکفار تتار پنداشتند که وی در خوارزم است
بخوارزم در آمدند شیخ بعضی اصحاب را چون شیخ سعد الدین حموی وشیخ رضی الدین
علی لالا وغیر ایشان را طلب داشت وگفت زود برخیزید وببلاد خود
روید که آتشی از جانب مشرق بر افروخت که تا نزدیک مغرب خواهد سوخت
این فتنه ایست عظیم که درین امت مثل این واقع نشده است بعضی
از اصحاب گفتند چه شود که حضرت شیخ دعایی کند شاید که این از بلاد مسلمانان
مندفع شود شیخ فرمودند که این قضاییست مبرم دعا دفع آن نمی تواند کرد
پس اصحاب التماس کردند که چهار پایان آماده است اگر چنانچه حضرت شیخ
نیز با اصحاب موافقت کند تا در ملازمت ایشان بخراسان متوجه شوند
دوری نماید شیخ فرمود که من اینجا شهید خواهم شد ومرا اذن نیست که
بیرون روم پس اصحاب متوجه خراسان شدند چون کفار بشهر در آمدند
شیخ اصحاب باقی مانده را بخواند وگفت قوموا علی اسم الله نقاتل

فی سبیل

فی سبیل الله وبخانه در آمد وخرقه خود را بوشید ومیان محکم ببست وآن خرقه
بیش گشاده بود بغل خود را از هر دو جانب پر سنگ کرد ونیزه بدست گرفت
وبیرون آمد چون با کفار مقابل شد در روی ایشان سنگ می انداخت تا آن
غایت که هیچ سنگ نماند کفار ویرا تیر باران کردند یک تیر بر سینه مبارک وی
آمد بیرون کشید وبینداخت وبران برفت ٥ گویند در وقت شهادت
پرچم کافری را گرفته بود بعد از شهادت ده کس نتوانستند که ویرا از دست
شیخ خلاص دهند عاقبت پرچم ویرا ببریدند وبعضی گفته اند که حضرت
مولانا جلال الدین رومی قدس سره در غزلیات خود اشارت باین قصه
وبانتساب خود بحضرت شیخ کرده آنجا که گفته است

ما از آن محتشمانیم که ساغر گیرند ٥ نه از ان مفلسکان که بز لاغر گیرند
بیکی دست می خالص ایمان نوشند ٥ بیکی دست دگر پرچم کافر گیرند

وکانت شهادته قدس الله تعالی روحه فی شهور سنة ثمان عشر وستمایة
حضرت شیخ را مریدان بسیار بوده اند اما جندی از ایشان یگانه جهان و
مقتدای زمان بوده اند چون شیخ مجد الدین بغدادی وشیخ سعد الدین حموی
وبابا کمال جندی وشیخ رضی الدین علی لالا وشیخ سیف الدین باخرزی
وشیخ نجم الدین رازی وشیخ جمال الدین گیلی وبعضی گفته اند که مولانا بهاء الدین
ولد والد مولانا جلال الدین رومی نیز از ایشان بوده است قدس الله تعالی
ارواحهم

شیخ مجد الدین بغدادی قدس الله تعالی روحه

٤٥٨ کنیت وی ابو سعید است ونام وی مجد الدین شرف بن المؤید بن ابی الفتح
البغدادی رحمه الله تعالی وی باصل از بغداد است خوارزم شاه از خلیفه بغداد
التماس طبیبی کرد پدر ویرا فرستاد وبعضی گفته اند از بغدادک است یکی
از دیههای خوارزم وی از مقربان سلطان بود شیخ رکن الدین علاء الدوله
فرموده است که آن که می گویند که وی امرد بوده است که بصحبت شیخ رسیده

پرچم با جیم عجمیه موی سر را گویند عفی عنه

بود شهادت وی در ماههای سال ششصد و هژدهم عفی

خلاف واقع است مردی تمام بود اما صورت لطیف داشت ویرا شیخ اول
بخدمت متوضا مشغول ساخت والدهٔ وی بشنید واو طبیبهٔ بود وشیخ
نیز طبیب بود والدهٔ وی کسی پیش شیخ فرستاد که فرزند مجد الدین مردی
نازکست واین کاری بس عجبست اگر شیخ بفرماید من ده غلام ترک بفرستم
تا خدمت متوضا کنند وویرا بخدمت دیکر مشغول کند شیخ فرمود که او را
بکویید که این سخن از تو عجب است که علم طب می دانی اگر پسر ترا تب صفرایی
زحمت دهد من دارو بغلام ترک دهم پسر تو صحت نیابد ٥ شیخ رکن الدین
علاء الدوله گفته است که روزی یکی از مریدان سلطان بایزید که مرد
درحساب بود وکار کرده با من گفت که چونست که تو باین خاندان ارادت
آوردی وسلوک جز بمتابعت بایزید کردی گفتم من این نمی دانم اما یک نوبت
وضو می ساختم در اثنای آن دیدم که دیوار قبله بکشاد وازان سو فضایی
پیدا شد وآسمان وستارهٔ مشتری می نمود پرسیدم که این چیست یکی گفت
که این نور سلطان بایزید است ٥ ساعتی شد آسمانی دیکر دیدم تمام نورانی
همچو خورشید گفتم این چیست یکی گفت این نور مجد الدین بغدادی است
آن درویش متعجب شد بعد ازان گفتم این سخن نه بآن میکویم که در مراتب
ایشان بیانی میکنم یا ترجیح می نهم شیخ مجد الدین را بر سلطان بایزید
اما هر کس را حق تعالی حواله کرده است بمشربی چون او توجه بآن مشرب
کرد ومتابع آن طریق شد حق تعالی جهت ثبات قدم او را دران طریق
شیخ او را در اعلی مراتب بر وجلوه کند واگر نه علی التحقیق مراتب در قیامت
پیدا شود ونشان علو مرتبه درین عالم جز بمتابعت حبیب مطلق
صلی الله علیه وسلم نیست هر کس که متابع تر مرتبهٔ وی عالی تر ٥ روزی
شیخ مجد الدین با جمعی از درویشان نشسته بود سکری بر وی غالب شد
گفت ما بیضهٔ بط بودیم بر کنار دریا وشیخ ما شیخ نجم الدین مرغی بود

باد

بال تربیت بسر ما فرود آورد تا از بیضه بیرون آمدیم ما چون بچهٔ بط بودیم
در دریا رفتیم وشیخ بر کنار بماند شیخ نجم الدین بنور کرامت آنرا دانست
بر زبان ایشان گذشت که در دریا میراد شیخ مجد الدین آنرا شنید بترسید
پیش شیخ سعد الدین حموی آمد وتضرع بسیار کرد که روزی که حضرت شیخ را
وقت خوش باشد مرا خبر کن تا بحضرت آیم وعذر بخواهم وقتی شیخ را
در سماع حال خوش شد شیخ سعد الدین شیخ مجد الدین را خبر کرد شیخ
مجد الدین پای برهنه بیامد وطشتی پر آتش کرد وبر سر نهاد وبجای کفش
بایستاد شیخ بوی نظر کرد وفرمود که چون بطریق درویشان عذر سخن
بریشان می خواهی ایمان ودین بسلامت بردی اما سرت برود ودر دریا میر
وما نیز در سر تو شویم وسرهای سرداران وملک خوارزم در سر تو شود وعالم خراب
کردد شیخ مجد الدین در قدم شیخ افتاد وباندک فرصتی سخن شیخ بظهور آمد
شیخ مجد الدین در خوارزم وعظ می گفت ومادر سلطان محمد عورتی بود بغایت
جمیله بوعظ شیخ مجد الدین می آمد وگاه گاهی بزیارت وی میرفت مدعیان
فرصت جستند تا شبی که سلطان بغایت مست بود عرضه داشتند که مادرت
بمذهب امام ابو حنیفه رحمه الله بنکاح شیخ مجد الدین در آمده است سلطان
بسیار رنجه شد فرمود که شیخ را در دجله اندازند انداختند خبر بشیخ نجم الدین
رسید متغیر گشت وگفت انا لله وانا الیه راجعون فرزند مجد الدین را
در آب انداختند ومرد پس سر بسجده نهاد وزمانی نیک در سجده بود پس
سر از سجده بر آورد وگفت از حضرت عزت درخواستم تا بخون بهای فرزندم
ملک از سلطان محمد باز ستانند اجابت فرمود سلطان را ازان خبر دادند
بغایت پشیمان شد پیاده بحضرت شیخ آمد وطشتی پر زر کرد وبیاورد
شمشیر وکفن بر سر آن نهاده وسر برهنه کرد ودر صف نعال بیستاد وگفت
اگر دیت می باید اینک زر واگر قصاص می کنید اینک شمشیر شیخ در جواب

فرمود که کان ذلک فی الکتاب مسطورا دیتا و جمله ملک تشت وسر تو
برود و سر بسی خلق وما نیز در سر شما شویم سلطان محمد نومید بازکشت
و عن قریب جنکیزخان خروج کرد و رفت آنچ رفت ○ روزی قوال
در مجلس شیخ مجد الدین این بیت را خواند که ~
خوش بافته اند در ازل جامهٔ عشق ○ کر یک خط سبز بر کنارش بودی
و همانا که باین اشارت بشها دت خود کرده باشد و بعد ازان این رباعی بکفت
در بحر محیط غوطه خواهم خوردن ○ یا غرقه شدن یا کهری آوردن
کار تو مخاطره است خواهم کردن ○ یا سرخ کنم روی ز تو یا کردن
○ در خدمت شیخ نجم الدین کبری قدس سره درویشی بود از قریهٔ بشکرداباد
وی را زنکی بشکری می کفتند و بمقام عالی رسیده بود تا غایتی که تا وی
از خلوت بیرون نیامدی سماع برنخواستی روزی در اثنای سماع وقت او
خوش شد از زمین برخاست و طاقی بلند بود آنجا بران طاق نشست
و در وقت فرود آمدن از بالا برکردن شیخ مجد الدین بغدادی جست
و پایها فرو آویخت و شیخ مجد الدین همچنان چرخ میزد و این زنکی مردی
بلند وکران بود و شیخ مجد الدین بس نازک و لطیف چون از سماع فارغ شد
کفت ندانستم که زنکیست برکردن من یا کنجشکی و چون از کردن او فرود
می آمد رخسارهٔ او را بدندان بکرفت چنانک نشان بماند بار ها شیخ مجد الدین
کفتی که مرا در قیامت همین مفاخرت تمام است که اثر دندان زنکی بر روی
من باشد ○ شیخ رکن الدین علاء الدوله قدس سره کفته است که شیخ
مجد الدین بغدادی فرموده که در واقعه از حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم
پرسیدم که ما تقول فی حق ابن سینا قال صلی الله علیه و سلم هو رجل اراد
ان یصل الی الله تعالی بلا واسطتی فحجبته بیدی هکذا فسقط فی النار من
این حکایت را بیش استاد مولانا جلال الدین جلبی میکفتم او کفت عجب

وبعدازان

210

وبعدازآن فرمود که از بغداد بشام میرفتم تا از آنجا بروم روم چون بموصل
رسیدم شب در مسجد جمع بودم چون در خواب شدم دیدم که کسی می کوید که
آنجا می روی که فایدهٔ کبری من نظر کردم جمعی دیدم که حلقه زده بودند و شخصی
در میان ایشان نشسته و نوری از سر وی باسمان پیوسته وی سخن می کفت و ایشان
می شنیدند کفتم این کیست کفتند مصطفی صلی الله علیه و سلم من بیش رفتم و
سلام کفتم جواب کفتند و مرا در حلقه جای دادند چون بنشستم پرسیدم که
یا رسول الله ما تقول فی حق ابن سینا فرمود که رجل اضله الله علی علم دیکر کفتم
ما تقول فی حق شهاب الدین المقتول کفت هو من متبعیه بعد ازان کفتم از علمای
اسلامی نیز پرسم پرسیدم که ما تقول فی حق فخر الدین الرازی کفت هو رجل معاتب
کفتم ما تقول فی حق حجة الاسلام محمد الغزالی کفت هو رجل وصل الی المقصود
کفتم ما تقول فی حق امام الحرمین کفت هو من نصر دینی کفتم ما تقول فی حق
ابی الحسن الاشعری کفت انا قلت و قولی صدق الایمان یمان و الحکمة
یمانیة بعد ازان کسی که نزدیک من بود مرا کفت که ازین سوالها چه میکنی
دعایی درخواست کن که ترا فایدهٔ کند بعد ازان کفتم یا رسول الله مرا دعایی
بیاموز فرمود که قل اللهم تب علی حتی اتوب و اعصمنی حتی لا اعود و حبب
الی الطاعات و کره الی الخطیات بعد ازان از من پرسید که بکجا میروی
کفتم بروم فرمود که الروم ما دخله المعصوم و من از واقعه باز آمدم در آنجا
غرفه بود مولانا موفق الدین کواشی آنجا بود و در آخر عمر ضریر کشته بود
بزیارت وی رفتم پرسید که تو کیستی بکفتم کفت از کجا می آیی کفتم
از بغداد کفت بکجا میروی کفتم بروم کفت بروم کفتم بلی کفت الروم
ما دخله المعصوم من متعجب شدم و دست در دامن او زدم کفتم مکر
شما در مجلس دوشین حاضر بودید کفت دعنی دعنی دست از وی
باز داشتم و باز کشتم ○ شیخ رکن الدین علاء الدوله قدس سره کوید که

مولانا جمال الدین مردی عزیز بود واو را تصانیف مشهوره در علوم
بسیارست ومیان او وامام غزالی دو واسطه بیش نبوده است واین حکایت
دلیل است بر صحت واقعهٔ شیخ مجد الدین را در سنهٔ سبع وستمائه
وقیل سنهٔ عشر وستمائه شهید کردند خاتون وی که از نیشابور بود وی را
بنیشابور نقل کرد ودر سنهٔ ثلث وثلثین وثمانمایه وی را باسفراین نقل کرده اند

شیخ سعد الدین حموی قدس الله تعالی روحه

نام وی محمد بن المؤید بن ابی بکر بن ابی الحسن بن محمد بن حمویه است از اصحاب
شیخ نجم الدین کبری است قدس الله تعالی روحه ٥ وفی تاریخ الیافعی
کان صاحب احوال ورياضات وله اصحاب ومریدون وکلام سکن
الشیخ قاسیون مدة ثم رجع الی خراسان فتوفی هناک در علوم ظاهری
وباطنی یگانه است مصنفات بسیار دارد چون کتاب محبوب و
سجنجل الارواح وغیر آن ودر مصنفات وی سخنان مرموز وکلمات
مشکل وارقام واشکال دوایر که نظر عقل وفکر از کشف وحل آن عاجز
بسیارست وهمانا که تا دیدهٔ بصیرت بنور کشف منفتح نشود ادراک آن
متعذر است ٥ وی گفته است بشّرنی الله سبحانه وقال من اصغی کلامک
بحسن القبول والاعتقاد فی ذکری وتعریفی فقد اندرجت فیه نطفة العلم
والمعرفة وان التبس علیه فی الحال فقد ثبت له النصیب فی طور من اطواره
٥ شیخ صدر الدین قونیوی قدس الله تعالی سره بصحبت وی رسیده
می گوید که از وی شنیدم که می گفت مواثیق هفت است ودر میثاق الست
بر یکم منحصر نیست آنرا با شیخ خود شیخ محی الدین قدس الله تعالی سره
بازگفتم گفت کلیات را میگوید واگرنه جزئیات از آن بیش است
٥ شیخ مؤید الدین الجندی در شرح فصوص الحکم می گوید که شیخ
صدر الدین روزی در مجلس سماع با شیخ سعد الدین حاضر بود

شیخ

شیخ سعد الدین در اثنای سماع روی بصفهٔ که در آن منزل بود کرد وبادب
تمام بر پای ایستاد وبعد از آن چشم خود را بپوشید وآواز داد که ای شیخ
صدر الدین چون شیخ صدر الدین پیش آمد چشم بر روی وی بگشاد وگفت
حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم در آن صفه حاضر بودند خواستم
که چشمی که بمشاهدهٔ جمال آن حضرت مشرف شده است اول بروی تو بگشایم
٥ وی گفته است که وقتی روح مرا عروجی واقع شد واز قالب منسلخ
گشت سیزده روز چنان بماند انگاه بقالب آمد وقالب درین سیزده روز
چون مرده افتاده بود وهیچ حرکت نمی کرد وروح چون بقالب آمد و
قالب برخاست خبر نداشت که چند روز افتاده است دیگران که حاضر
بودند گفتند سیزده روزست تا قالب تو چنین افتاده است ٥ و
از اشعار ویست که در کتاب محبوب درج کرده است این رباعی عربی

یا راحة مهجتی ونور البصر ٥ استنقظ قلبی بک وقت السحر
ناجیت ضمیر خاطری یا قمری ٥ انی انا فیک وانت لی فی نظری

واین رباعیات فارسی نیز از آن قبیل است

کافر شوی ار زلف نگارم بینی ٥ مومن شوی ار عارض یارم بینی
در کفر میاویز ودر ایمان منگر ٥ تا عزت یار وانقیادم بینی

ای تو نظری نیست مرا در کاری ٥ ای روی تو خوش نیامدم گلزاری
در باغ رضای چون تو زیبا یاری ٥ پیدا ونهان روی تو دیدم باری

بی تو نه بهشت بایدم نی رضوان ٥ نی کوثر ونی زنجبیل ونی حیوان
با قهر تو دوزخ است دار رضوان ٥ با لطف تو دوزخ همه روح وریحان

واین شعر نیز از آن قبیل است

انت قلبی وانت فیه حبیب ٥ ولسقم القلوب انت طبیب
لیس فی قلب من یحبک صدقا ٥ غیر ذکراک حالة یستطیب

انت سقمی وصحتی وشفا یی ... وبک الموت والحیوة یطیب
واذا ما نظرت فی بلطف ... عن فؤادی واعینی لا تغیب
لک سرّی ومهجتی وضمیری ... ساجد شاهد ومالی نصیب

عمر وی شصت و سه سال بوده است و در روز عید اضحی سنه خمسین وستمایه از دنیا رفته است وقبر وی در بحراباد است رحمه الله تعالی

شیخ سیف الدین باخرزی قدس الله تعالی روحه

٤٦٠ وی از خلفاء شیخ نجم الدین کبری است بعد از تحصیل وتکمیل علوم بخدمت شیخ آمد وتربیت یافت ٥ در اوایل ویرا بخلوت می‌نشاند در اربعین دوم بدر خلوت وی آمد وانگشت مبارک بر در خلوت وی زد وآواز داد که ای سیف الدین

منم عاشق مرا غم ساز وارست ... تو معشوقی ترا با غم چه کارست ٥

برخیز وبیرون آی آنگاه دست وی بگرفت واز خلوت بیرون آورد وبطرف بخارا روانه گردانید وقتی برای شیخ نجم الدین از ختای کنیزکی آورده بودند شب زفاف با اصحاب گفته است که ما امشب بلذتی مشروع اشتغال خواهیم نمود شما نیز در موافقت ترک ریاضت کنید وبفراغت وآسودگی بسر برید چون حضرت شیخ این بگفت شیخ سیف الدین آن شب ابریقی بزرگ پرآب کرد وبر در خلوت شیخ بیستاد چون وقت صبح شیخ بیرون آمد ویرا دید گفت نه ما گفته بودیم که امشب بلذت وحضور خود مشغول باشید چرا خود را باین ریاضت در رنج انداختی گفت شما فرمودید که هر کس بلذت وحضور خود مشغول باشد ومرا هیچ لذت ورای آن نیست که بر آستانهٔ حضرت شیخ بخدمت بایستم شیخ فرمود که بشارت باد ترا که سلطانان در رکاب تو بدوند ٥ روزی یکی از سلاطین بزیارت شیخ سیف الدین آمد ودر وقت بازگشتن از شیخ درخواست که اسبی نذر

شیخ

شیخ کرده ام التماس می‌نمایم که شیخ قدم رنجه فرمایند تا بدست خود سوار کنم شیخ التماس ویرا مبذول داشت بدر خانقاه آمد بادشاه رکابش بگرفت تا سوار شد اسب سرکشی کرد وعنان در ربود قریب به پنجاه گام در رکاب شیخ بدوید شیخ با بادشاه گفت حکمت در سرکشی این اسب آن بود که ما شبی در خدمت شیخ الاسلام شیخ نجم الدین بودیم ما را بشارت داد که بادشاهان در رکاب تو بدوند اکنون این مصدّق سخن شیخ شد ومن کلماته القدسیّه من الرباعیات

هر شب بمثال پاسبان کویت ... می‌گردم گرد آستان کویت
باشد که برآید ای صنم روز حساب ... نامم ز جریدهٔ سگان کویت ٥

هر چند که ای ز عشق بیگانه شوم ... با عافیت آشنا وهمخانه شوم
ناگاه پری رخی بمن بر گذرد ... برگردم از آن حدیث ودیوانه شوم

روزی بجنازهٔ درویشی حاضر شد گفتند شیخنا تلقین فرمایید پیش سر میت آمد واین رباعی فرمود

گر من گنه جمله جهان کردستم ... لطف تو امیدست که گیرد دستم
گفتی که بوقت عجز دستت گیرم ... عاجزتر ازین مخواه کاکنون هستم

توفی قدس سره فی سنة ثمان وخمسین وستمایة وقبر وی در بخاراست

عین الزمان جمال الدین گیلی رحمه الله تعالی

٤٦١ وی نیز از خلفاء شیخ نجم الدین است بسیار دانشمند وفاضل بوده است در اوایل که عزیمت صحبت شیخ کرد بکتبخانه درآمد واز لطایف علوم عقلی ونقلی مجموعه انتخاب کرد که در سفر مونس وی باشد چون نزدیک خوارزم رسید شبی در خواب دید که شیخ با وی گفت که ای گیلک پشته بینداز وبیا چون بیدار شد اندیشه کرد که پشته چیست من از دنیا هیچ ندارم واندیشهٔ جمع آن نیز ندارم شب دوم همین خواب دید وشب سیم نیز از شیخ پرسید که شیخا پشته چیست گفت آن مجموعه که جمع کرده چون بیدار شد آنرا در جیحون انداخت

جون بحضرت شیخ رسید گفت اگر آن مجموعه را نمی انداختی ترا هیج فایده
نمی بود پس ویرا خرقه بوشانید و در اربعین نشاند و بعد از اتمام اربعین
عین الزمان لقب نهاد ○ شیخ جمال الدین در قزوین می بوده است یکی
از سادات قزوین را عزیمت شیراز شد از شیخ التماس سفارشی بپادشاه
شیراز که بشیخ ارادت تمام داشت کرد شیخ پارهٔ کاغذ طلبید و بر آنجا نوشت
که عسل و رازیانه و بوی داد جون آن سید بشیراز رسید و قصد ملاقات
پادشاه کرد گفتند وی درد شکم دارد و در حمام است بدر حمام رفت
دید که پادشاه بر سر حمام نشسته است و از درد شکم تشویش عظیم دارد
بیش رفت و سلام کرد گفت از کجا می آیی گفت از قزوین از وی احوال
شیخ پرسید کاغذ را بوی داد بگشاد دید که در وی نبشته که عسل و رازیانه
گفت شیخ بنور فراست و کرامت علاج ما نوشته فرمود تا آنرا حاضر
کردند بخورد و فی الحال شفا یافت و آن سید را رعایت بسیار کرد

قسم ٤٦٣

بابا کمال جندی رحمه الله تعالی جون خدمت بابا کمال جندی
در صحبت شیخ نجم الدین مرتبهٔ تکمیل و اکمال یافت حضرت شیخ خرقه بوی داد
و گفت در دیار ترکستان مولانا شمس الدین مفتی را فرزندی است که ویرا
احمد مولانا می گویند خرقهٔ ما را بدو رسان و تربیت از وی دریغ مدار
جون بابا کمال بجند رسید جمعی کودکان بازی می کردند و احمد مولانا جون
هنوز کودک بود در میان ایشان بود اما بازی نمی کرد جامهای ایشانرا نگاه
می داشت جون بابا کمال را دید برخاست و استقبال وی کرد و سلام گفت
بعد از آن گفت جند ما جامهٔ دیگران نگاه داریم و شما جامهٔ ما نگاه دارید
خدمت بابا ویرا کنار گرفت و بخانهٔ مفتی آمدند مفتی گفت این فرزند
مجذوبست شاید که خدمت شایسته نتواند کرد برادر خرد تر وی دانشمند مولانا
بغایت زیرکست و مودب بابا گفت وی نیز با نصیب کرد اما ما

بحوالهٔ شیخ بخدمت وی آمدیم احمد مولانا در اندک فرصتی تربیت تمام یافت
و صیت کمالات وی منتشر شد و بسی از طالبان در صحبت وی تربیت یافتند
و بمرتبهٔ کمال رسیدند و یکی از آنها شیخ بهاء الدین کبری است که تربیت برادر
خود دانشمند مولانا را که محمد نام داشته حواله بوی کرده بود و شیخ بهاء الدین
تربیت فرزند خود ابو الفتوح را حواله بدانشمند مولانا کرده است و همانا
که حضرت خواجه ابو الوفا خوارزمی را انتساب بابو الفتوح است جنانکه
در بیان سلسلهٔ مشایخ خود گفته است

رسید فیض علی را ز احمد مختار ⁂ پس از علی بحسن آمد خزینهٔ اسرار
حبیب و طایی و معروف پس سری و جنید ⁂ دو بو علی است دگر مغربی سر اخیار
عقیب این همه بو القاسم و پس از نساج ⁂ امام احمد و پس سهروردی و عمار
پس از اکابر مذکور شیخ نجم الدین ⁂ که بود قدوهٔ اخیار و سرور ابرار
کمال و احمد و آنکه بهاء ملت و دین ⁂ دگر محمد و پس بو الفتوح فخر کبار

(interlinear glosses in red: بصری، ابو عثمان، ابو بکر، ابو النجیب)

ابو علی رودباری و ابو علی کاتب

مراد از حسن حسن بصری است و مراد از دو بو علی ابو علی رودباری و ابو علی کاتب است
و مراد از مغربی ابو عثمان است و مراد از نساج ابو بکر نساج است
و مراد از سهروردی ابو النجیب سهروردی است رحمهم الله

خواجه ابو الوفاء خوارزمی رحمه الله

و خدمت خواجه ابو الوفا از مشارب صافیه ارباب توحید و اصحاب
اذواق و مواجید شربی تمام بوده است جنانک از رسایل و اشعار
ایشان بتخصیص رباعیات این معنی ظاهرست و اثبات این دعوی را
رباعی جند آورده می شود

رباعیات

ای آنک توی حیات جان جانم ⁂ در وصف تو گرجه عاجز و حیرانم
بینایی جشم من توی می بینم ⁂ دانایی عقل من توی می دانم

من از تو جدا نبوده ام تا بودم ⁂ اینست دلیل طالع مسعودم
در ذات تو ناپدیدم ار معدومم ⁂ وز نور تو ظاهرم اگر موجودم

جون بعض ظهورات حق آمد باطل ⁂ پس منکر باطل نشود جز جاهل
در کل وجود هر که جز حق بیند ⁂ باشد ز حقیقة الحقایق غافل

او هست نهان و آشکارا ست جهان ⁂ [illegible] بل عکس بود شهود اهل عرفان

بل اوست همه جه آشکارا جه نهان … کو اصل حقی غیر یکی هیچ مدان
یکیست ولیکن آن یکی کش دانی … یکی که بنا شد آن یکی را ثانی
خود را زتو خود اگر بر هانی … دانیش نه از دلایل برهانی
بد کردم و اعتذار بدتر ز گناه … جون هست درین عذر سه دعوی تباه
دعوی وجود و دعوی قدرت و فعل … لا حول و لا قوة الا بالله

ووفات خواجه ابو الوفا در مشهور سنه خمس وثلثین وثمانمایه بوده است رحمه الله تعالی

٤٦٣ **شیخ نجم الدین رازی المعروف به دایه رحمه الله تعالی**

وی نیز از اصحاب شیخ نجم الدین کبریست که تربیت ویرا حواله بشیخ مجد الدین کرده بوده است صاحب مرصاد العباد و تفسیر بحر الحقایق است ویرا در کشف حقایق و شرح دقایق قوت و قدرت تمام بوده است در واقعه جنکیز خان از خوارزم بیرون آمد و بروم رفت و ویرا با شیخ صدر الدین قونوی و مولانا جلال الدین رومی اتفاق ملاقات افتاد

کویند که وقتی در یک مجلس جمع بودند نماز شام قایم شد از وی التماس امامت کردند در هر دو رکعت سورهٔ قل یا ایها الکافرون خواند جون نماز تمام کردند مولانا جلال الدین رومی با شیخ صدر الدین بروجه طیبت کفت که ظاهرا یکبار برای شما خواند و یکبار برای ما وفات وی در سنه اربع وخمسین وستمایه بوده است ودر شونیزیهٔ بغداد بیرون مقبرهٔ شیخ سری سقطی و شیخ جنید قبری بود می کفتند که قبر ویست والله تعالی اعلم و از مقولات ویست این رباعی

شمع ار جه جو من داغ جدایی دارد … با کریه و سوز آشنایی دارد
سر رشتهٔ شمع به که سر رشتهٔ من … کان رشته سری بروشنایی دارد

٤٦٤ **شیخ رضی الدین علی لالا الغزنوی قدس الله تعالی سره**

و هو علی بن سعید بن عبد الجلیل اللالاء الغزنوی و این شیخ سعید که

پدر شیخ علی لالاست بسر عم حکیم سنایی است بعزم حج بخراسان آمده و بصحبت شیخ ابو یعقوب یوسف الهمدانی رحمه الله رسیده دران وقت که شیخ نجم الدین کبری بهمدان میرفت بطلب حدیث در یک فرسنکی دهی که شیخ علی لالا آنجا می بود فرود آمده بود اتفاقا همان شب شیخ علی لالا در واقعه دید که نردبانی نهاده بود تا آسمان و شخصی برسر نردبان ایستاده بود و مردمان یک یک بیش او می آمدند و او دست ایشان می کرفت و می برد تا در آسمان و آنجا شخصی ایستاده بود و دست ایشانرا بدست او میداد و او ایشانرا در آسمان می برد شیخ علی لالا نیز برفت و او را بر نردبان بالا بردند و دستش بدست او دادند و ویرا باسمان در برد جون آن واقعه را بیش پدر بکفت پدرش کفت آن شخص را می شناسی کفت می شناسم و نام او میدانم کفت طلب او می باید کرد که کلید تو در دست اوست پس شیخ علی لالا بطلب او مسافر شد و جندین سال کرد عالم سفر کرد و از وی نام و نشان نمی یافت تا آن زمان که شیخ نجم الدین بخوارزم آمد و این طریق را منتشر کردانید و دران وقت شیخ علی لالا در ترکستان بود در خانقاه شیخ احمد یسوی روزی شخصی از خوارزم آمده بود و شیخ علی لالا در خلوت بود می شنید که شیخ احمد از وی می پرسید که در خوارزم هیچ درویشی هست و مردمان بجه مشغول اند آن شخص کفت این زمان جوانی آمده است و بارشاد خلق مشغول شده و خلق بروی جمع شده اند پرسید که جه نام دارد کفت نجم الدین کبری جون شیخ علی لالا این نام بشنید از خلوت بیرون جست و میان سفر دربست شیخ احمد یسوی فرمود که جه بوده است کفت سفر میکنم فرمود که صبر کن تا زمستان بکذرد کفت نتوانم بخدمت شیخ نجم الدین آمد و بسلوک مشغول شد بعد از ان بجند کاه شیخ مجد الدین بیامد و مرید شد و شیخ نجم الدین بسی و بنج سالکی نزدیک بوده است که بسلوک مشغول شده و شیخ مجد الدین

بیه چهار سال از شیخ علی لالا زیادت بوده است اما شیخ علی لالا در اول
جوانی بطلب مشغول شده بوده و ایشان آن وقت هنوز بسلوک مشغول
نشده بودند و تحصیل میکردند ٥ شیخ علی لالا بصحبت بسیاری از مشایخ
رسیده بود و گویند که از صد و بیست و چهار شیخ کامل مکمل خرقه داشته است
و بعد از وفات وی از آن جمله صد و سیزده خرقه باقی بوده و سفر هندوستان
کرده بوده و صحبت ابو الرضا رتن را رضی الله عنه دریافته و اما نت
رسول صلی الله علیه و سلم از وی گرفته چنانک شیخ رکن الدین علاء الدوله
آنرا تصحیح فرموده و گفته که صحّت یعنی الشیخ رضی الدین علی لالا صاحب
رسول الله صلی الله علیه و سلم ابا الرضا رتن بن نصر رضی الله عنهما فاعطاه
مُشطاً من امشاط رسول الله صلی الله علیه و سلم ٥ و شیخ رکن الدین
علاء الدوله آن شانه را در خرقه پیچیده و آن خرقه را در کاغذی و بخط مبارک
خود بران کاغذ نوشته هذا المشط من امشاط رسول الله صلی الله علیه و سلم
وصل الی هذا الضعیف من صاحب رسول الله صلی الله علیه و سلم و هذه الخرقة
وصلة من ابی الرضا رتن الی هذا الضعیف و هم شیخ رکن الدین بخط مبارک
خود نوشته است که چنین گویند که آن امانت برای شیخ رضی الدین علی لالا
بوده است از رسول صلی الله علیه و سلم و هذه الرباعیة من انفاسه القدسیة
منقولة من خط بیده ٥ هم جان بهزار دل گرفتار تو است
هم دل بهزار جان خریدار تو است اندر طلبت نه خواب یابد نه قرار
هرکس که در آرزوی دیدار تو است ٥ توفی قدس الله تعالی روحه فی الثالث
من ربیع الاول سنه اثنتین و اربعین و ستمایه

تتمه ٤٦٤ **شیخ جمال الدین احمد جورفانی رحمه الله تعالی**

وی از اصحاب شیخ رضی الدین علی لالا است شیخ رکن الدین علاء الدوله گفته است
که شیخ احمد عجب مردی ذاکر بوده است مرتبهٔ عالی دارد من در غیب مرتبه

سلوک

سلوک او را مناسب یافتم با شیخ ابو الحسن خرقانی و از آن شیخ رضی الدین
علی لالا را با سلطان بایزید قدس الله تعالی ارواحهم ٥ شیخ رضی الدین علی
گفته است هرکه با خاموشی احد ما در سازد آنچ از جنید و شبلی یافته اند از وی
بیابد ٥ روزی شیخ سعد الدین حموی بجورپان رسید کسی را فرستاد و شیخ
احمد را طلب داشت شیخ احمد نیت عزلت کرده بود نیامد باز کس فرستاد
که می باید آمد که مرا اشارتی رسیده است که چون از جهة تو شیخ علی اجازت
نامه نوشته من نیز بنویسم شیخ احمد جواب فرستاد که من خدای تعالی را
باجازت نامه نخواهم پرستید ٥ شیخ رکن الدین علاء الدوله گفته که
این سخن مرا از وی بسیار خوش آمده است ٥ وقتی شیخ احمد یکی
از مریدانرا دید که مراقبه کرده بود کفش بیرون کرد و چند کفش محکم
در پس گردن او بزد مرید گفت مراقبه کرده ام شیخ جواب بخشش میفرماید
فرمود که مراقبه کسی را روا بود که یک هفته طعام نخورده باشد چون
آواز پایی بشنود در خاطرش نیاید که این کس برای من طعام می آورد
وی در سلخ ربیع الاخر سنه تسع و ستین و ستمایه از دنیا رفته ٥

تتمه ٤٦٥ **شیخ نور الدین عبد الرحمن اسفراینی کسرقی رحمه الله تعالی**

وی از اصحاب شیخ احمد جورفانی است در تسلیک طالبان و تربیت
مریدان و کشف وقایع ایشان شانی عظیم داشته است شیخ رکن الدین
علاء الدوله گفته است که پدر من از من پرسید که درین زمانه از اولیا کدام
مانده اند گفتم هستند ابن عجیل است در یمن و شمس الدین ساوجی است
در شوشتر و خواجه حاجی در ابهر و چند کس را از مشایخ که بر صراط مستقیم
بودند برشمردم گفت چونست که این همه هستند و ترا ارادت بشیخ نور
الدین عبد الرحمن آوردی و با اینها التفات نکردی گفتم مرا معلوم بودی بود
که جز بادشاه او را است نمی آمد من میخواستم که سلوک کنم و این طریقه

و هو احمد بن موسی بن عجیل در یمن
وی گفته اند که شیخ احمد بن موسی در یمان

بشناسم و دران وقت در همه عالم استادی نبود غیر او و مرا بآن کاری
نبود که ببینم که بزرگان که اند تا مرا که را بزرگتر نشان دهند بخدمت او روم
چه اگر کسی را با آهنگری کار باشد و بدکان زرگری رود عقل بروی خندد
و هم شیخ رکن الدین علاء الدوله گفته که در آخر الزمان اگر نه وجود شیخ نور الدین
عبد الرحمن قدس الله تعالی روحه بودی سلوک بکلی محو گشتی و نشان
نماندی اما چون حق تعالی این طریق را تا قیامت باقی خواهد داشت وی
مجدد کرد ۵ و هم وی گفته که روزی در جماعت خانه غایب شدم امام غزالی را
دیدم که نشسته بود و سر بر زانو نهاده و قلم میان دو انگشت گرفته متحیر
از وی پرسیدم که چه می شود و امام در چه فکر است گفت چگونه متفکر نباشم که من
در دینی سیمرغ را سی صفت نوشته ام و این ساعت می بینم و همه غلط بوده
این واقعه را بخدمت شیخ نور الدین عبد الرحمن گفتم فرمود که عجب من
نیز در دیه شقان بودم و آن وقت مرا در معرفت سخن گفتن شره تمام بود
در غیب می بینم که حق تعالی مرا میگوید که تو نمی دانی که از هر حسرتی که هست
امام غزالی را هیچ حسرت بآن نرسید که سلوک تمام ناکرده بحضرت ما آمد
بعد از آن که از غیب باز آمدم بر زبان خود عقده یافتم و خاموشی پیشه
کردم و بکار خود مشغول شدم و ولادت وی در شوال سنه تسع و ثلثین
و ستمائه بوده است و در بغداد از دنیا برفته ۵

ابو المکارم رکن الدین علاء الدوله احمد بن محمد البیابانکی قدس الله تعالی سره — نتو ٤٦٦

وی در اصل از ملوک سمنان است بعد از پانزده سالگی بخدمت سلطان
وقت شغل گرفت در یکی از حروب که سلطان را با اعدا بود وی را جذبه
رسید بعد از آن در شهور سنه سبع و ثمانین و ستمائه در بغداد بصحبت
شیخ نور الدین کسرقی رسید در وقت مراجعت از حجاز و در سنه — عبد الرحمن ص
تسع و ثمانین و ستمائه اذن ارشاد یافت و بعد از سنه عشرین و سبعمائه

در خانقاه

در خانقاه سکاکیه در مدت شانزده سال صد و چهل اربعین بر آورد و گویند
که در سایر اوقات صد و سی اربعین دیگر بر آورده است و چون عمر وی بهشتاد
و هفت سال رسید شب جمعه بیست و دوم رجب سنه ست و ثلثین و سبعمائه
در برج احرار صوفیاباد بجوار رحمت حق پیوست ۵ و در حظیره قطب زمان
عماد الدین عبد الوهاب مدفون گشت ۵ روزی پادشاه چوپان پیش شیخ
آهوی فرستاد و سلام رسانید و نیازمندی نمود که این گوشت صید است
بخورید که حلال باشد شیخ گفت که مرا درین حالت حکایت امیر نوروز یاد آمد
که آن وقت که در خراسان بود و من بزیارت مشهد طوس رفته بودم و او
بشنید و با پنجاه سوار از عقب من بیامد و گفت می خواهم که مادام که در خراسان
باشی با تو باشم چند روز با وی مصاحبت افتاد یک روز آمد و دو خرگوش
آورد و گفت من خود زده ام بخور گفتم گوشت خرگوش است و هر کس که زده است
من نخواهم خورد گفت چرا گفتم بقول امام جعفر صادق رضی الله تعالی عنه
حرام است و چون یکی از بزرگان آنرا حرام داشته است ناخوردن آن بهتر است
برفت و روز دیگر بیامد و آهوی بیاورد و گفت این آهو را من زده ام بتیری
که خود تراشیده ام و بر اسپی نشسته بودم که از پدران مادر قدیم پیش از غارت
تخم بر تخم با رسیده است گفتم این همان حکایت مولانا جمال الدین درگزینی است
که یکی از امراء مغول که در حوالی همدان می نشست با وی دعوی ارادت می کرد
روزی پیش وی در آمد و دو مرغابی بنهاد و گفت این را باز من گرفته است
و حلال باشد مولانا تناول فرماید مولانا گفت سخن در مرغابی نیست سخن
در آنست که باز تو دوش تا مرغ کدام بیرزن خورده است که امروز او را
قوت گرفتن این مرغابی حاصل آمده است بردار و بر که لایق شماست
اسپ تو نیز تا دوش جو کدام مظلوم خورده است که امروز او را قوت
دویدن حاصل آمده است تا تو در پشت او آهوی توانی زد مرا خوردن آن

جوبان بضم جیم بجیم و بای تحتیه عف

روا نباشد الغصه هرچند گفت گوشت او نخوردم اما درویشانرا گفتم بخورید
شاید که چون بنیاز آورده کاری برآید ببرکت نیازمندی او ○ درویشی از شیخ
سوال کرد که چون این بدن را در خاک ادراک نیست و بدن مکتسب با روح از وی
مفارق شده اند و در عالم ارواح حجاب نیست چه احتیاج است بسر خاک
رفتن و فایده چیست چه در هر مقامی که توجه کند بروح بزرگی همان باشد
که بسر خاک رفتن شیخ فرمود که فایده بسیار دارد یکی آنکه چون بزیارت
کسی میرود چندانک میرود توجه او زیادت می‌شود و چون بسر خاک رسد
و بحس مشاهده کند خاک او را حس او نیز مشغول او شود و بکلی متوجه گردد
و فایده بیشتر باشد و دیگر آنک هرچند ارواح را حجاب نیست و همه جهان
او را یکی است اما در بدنی که هفتاد سال با او صحبت داشته باشد و بدن
محشور او که بعد از حشر ابد الآباد خواهد بود آنجا باشد بآن موضع نظر او
و تعلق او بیشتر بود که بمواضع دیگر بس حکایت کرد که یک نوبت در خلوت جنید
قدس الله تعالی سره بودم و از خلوت وی ذوق تمام میرسید بسبب جنید
که در آن خلوت بوده است بعد بیرون آمدم و بسر خاک او رفتم آنجا آن ذوق
نیافتم این معنی را با خدمت شیخ قدس سره بگفتم فرمود که آن ذوق بسبب
جنید یافتی یا نه گفتم بلی گفت در موضعی که در عمر خود پیداست که چند نوبت
آنجا بوده باشد وقتی که ذوق حاصل می‌شود در بدنی که چندین سال دایم
با او صحبت داشته بود اولی باشد که ذوق بیشتر حاصل شود اما شاید
که بسبب مشغولی حس بر سر خاک در توجه تقصیری افتاده باشد آخر
در خرقه که اهل دلی پوشیده باشد ذوق آن مشاهده می‌توان کرد و بدن
از خرقه نزدیکتر است و فواید زیارت بسیار است کسی اینجا توجه کند
بروحانیت مصطفی صلی الله علیه وسلم فایده یابد اما اگر بمدینه رود
روحانیت مصطفی صلی الله علیه وسلم از رفتن او و رنج راه او با خبر باشد

وچون

وچون آنجا رسد بحس بیند روضهٔ پاک آن حضرت را و بکلی متوجه شود فایدهٔ
آنرا با فایدهٔ این چه نسبت و اهل مشاهده را این معنی بتحقیق باشد ○ وی
فرموده که جملهٔ انبیا برای آن آمده اند تا چشم خلق را بگشایند بعیب خود
و کمال حق و بعجز خود و قدرت حق و بظلم خود و عدل حق و بجهل خود و علم
حق و بذلت خود و عزت حق و بر بندگی خود و خداوندی حق و بفقر خود و غناء
حق و بتقصیر خود و نعمتهای حق و بفنای خود و بقای حق و هم برین قیاس
نیز شیخ برای آنست که چشم مریدانرا باین معنی بگشاید پس هرچند
مرید در اثبات خود و کمال خود بیش کوشد یا عملی کند تا کمال او ظاهر شود
شیخ از وی بیشتر رنجد چه شیخ این همه رنج از برای آن می‌کشد تا چشم
کمال بین نفس او را بدوزد و چشمی که کمال حق بیند بگشاید و او هر لحظه در کمال
خود چشمی دیگر می‌گشاید پس در ضیعت رنج شیخ می‌کوشد در حق خویش
درویش می باید که در کمین نفس باشد تا هر چشمی که بکمال خود می‌گشاید حالی
آنرا می بندد و اگر نه چنین کند تا او خبر شود نفس از هر سر موی چشمی
بدیدن کمال خود بگشاید و از دیدن کمال حق کور گرداند خاصیت نفس
اینست ○ و هم وی فرموده که این مردمان عجب اعتقادها دارند البته
می‌گویند که درویش می‌باید که گدا و محتاج باشد نمی‌دانند که حق تعالی
هرگز هیچ مرشد را محتاج نداشته است بخلق و چرا باید که بندگان
خدای تعالی جز بخدای تعالی محتاج باشند آخر این دنیا را با این
همه نعمت برکت ایشان بپای میدارد بلکه مقصود از آفرینش ایشانند
نه آخر شیخ مجد الدین بغدادی را قدس الله تعالی روحه هر سال خرج سفره خانقاه
دویست هزار دینار زر سرخ بوده است و من حساب میکنم پانصد هزار
دینار را املاک وقف کرده ام بر صوفیه که بر طریقه ما باشند ○ و هم
وی فرموده که حق تعالی این زمین و مزارع بحکمت آفریده و میخواهد

که معمور باشد وفایده بخلق برسد واکر خلق بدانند که از عمارت دنیا که
برای فایده ودخل کنند نه بوجه اسراف چه ثوابست هرکز ترک عمارت
نکنند واکر بدانند که از ترک عمارت وکذاشتن زمین را معطل چه کناه
حاصل می شود هرکز نکذارند که اسیابها وخراب شود هرکسی که زمینی
دارد که ازان هرسال هزار من غله حاصل می تواند کرد اکر بتقصیر واهمال
نهصد من حاصل کند وبسبب آن صد من از حلق خلق دور افتد بقدر آن
ازوی بازخواست خواهند کرد واکر کسی را حالی هست که بدنیا وعمارت
آن نمی پردازد خوش وقت او واکر چنانکه از کاهلی ترک عمارت زمین
کند وآنرا ترک وزهد نام نهد جز متابعت شیطان چیزی دیکر نیست
وهیچ کس از آدمی بیکار نیست اخرویا ودنیویا ٥ وهم وی فرموده کمتر
که ممکن نیست که کسی بمرتبهٔ ولایت برسد الا که حق تعالی پردهٔ بر سر او
بپوشد واورا از چشم خلق پنهان دارد ومعنی اولیائی تحت قبائی
اینست واین قبا صفات بشریتست نه پرده ایست از کرباس وغیره
وصفات آنست که در وعیبی ظاهر کند یا چیزی را ازو در چشم مردم بعیب
فرا نماید ومعنی لا یعرفهم غیری آنست که تا بنور ارادت باطن کسی را
منوّر نکند آن ولی را نشناسد پس آن نور او را شناختر باشد نه آن
کس ٥ وهم وی فرموده که درویشانی که بکار مشغولند می باید که بطالان را
درمیان ایشان راه نباشد که یک نیکار صد مرد درکار را از کار باز
دارد ~ عَدْوَی البلید الی الجلید سریعة ٥ والجمرُ یوضعُ فی الرماد فیخمد
٥ وهم وی فرموده که می باید که درویشان جهد نمایند تا در وقت لقمه
خوردن نیک حاضر باشند که تخم اعمال در زمین قالب انسانی لقمه است
چون بغفلت تخم اندازند ممکن نیست که هرکز جمعیت خاطر حاصل
شود واکرچه لقمه حلال باشد ٥ وهم وی فرموده که حکیم ترمذی

وجماعتی از مغاربه کفته اند که بدایة الاولیاء نهایة الانبیاء روزی در بغداد
درخدمت شیخ بودیم قدس الله سره فرمود که آن جماعتی که کفته اند که بدایة
الاولیاء نهایة الانبیاء آنرا عزتی هست وایشان ازان سخن این خواسته اند
که بدایة الاولیاء نهایة الانبیاء فی الشریعة ونهایة الاولیاء بدایة الانبیاء
فی الطریقة ٥ زیرا که چون کمال شریعت در آخر کار نبی تمام شد که الیوم اکملت لکم
دینکم وولی تا شریعت را بکمال فرا نکیرد قدم در ولایت نتواند نهاد پس آنچه
نبی را در شرایع با نتهاء کار باشد ولی را با بتدا باشد زیرا که اکر کسی بدان
احکام که در مکه نازل شد سلوک کند وبا حکامی که در آخر عمر در مدینه نازل
شد التفات ننماید هرکز بولایت نرسد بلکه اکر انکار کند کافر کردد
پس ابتداء ولایت آنست که همه شرایع را بکمال قبول کند ومتابعت نماید
اما در طریقت آنست که هرچند ولی سعی کند ومرتبهٔ او عالی شود روح او را
آن نوع معراجی که جسم نبی را بوده حاصل نشود ومحال بود که شود پس
چون انتهاء ولایت روح ولی مشابهت می یابد بجسم نبی در طریقت نهایة
الاولیاء بدایة الانبیا باشد ٥ وهم وی فرموده انبیا علیهم السلام
از انشاء کناه عامدًا معصوم اند واولیا از خواردانست کناه محفوظ و
از مصطفی صلی الله علیه وسلم مرویست ان تغفر اللهم فاغفر جمّا
وایّ عبدٍ لک لا ألمّا ٥ ونزدیک این بیچاره هیچ کناهی بدتر ازان نیست
که بنده خود را مغفور ومجرم نداند   **اخی علی مصری رحمه الله تعالی**
وی شیخی بوده در ملک شام وروم ومریدان بسیار بروی جمع آمده اما
چون مردی منصف بود جمعی از مریدان خود را که مستعد بودند با ایشان
کفت اکر شما طالب حق اید من نیز طالبم ومرشدی نیافته ام که پیش
او سلوک کنم اکنون در واقعه دیده ام ودر شهادت نیز می شنوم که در خراسان
مرشدیست مکمّل برخیزید تا برویم واو را دریابیم ودر خدمت مرشدی

الف در الما اشباع است برای مناسبت جمعا
بنتر ٤٦٧
کردمی

روزی چند سلوک کنیم و از آنچه خلق بما گمان می برند چیزی حاصل کنیم
القصه بنا برین قضیه آمده بود و در حلقهٔ مریدان شیخ داخل شده
با جمعی از اصحاب خود شیخ فرمود که ارادت ایشان بتو بعد ازین ارادت
منست و وساطت تو در میان ایشان را سود کند چه بنزدیک من میان شیخ
و مصطفی صلی الله علیه وسلم هرچند که خرقه بیشتر راه روشن تر و سلوک
آسان ترست بخلاف اسناد حدیث که آنجا هرچند واسطه کمترست
حدیث صحیح ترست چه آنجا خبرست هرچند واسطه بیشتر بود احتمال
تغیر بیشتر بود اما اینجا که خرقه است هرچند که نور مشایخ بیشتر بود راه روشن تر
و مدد ایشان بیشتر بود ○ روزی حکایت منصور حلاج در افتاد
اخی علی مصری از حال وی استفسار کرد حضرت شیخ بعد از آن که در باب
وی سخنان بسیار فرمودند گفتند که در آن وقت که مرا حال کرم بود
بزیارت وی رفتم چون مراقبه کردم روح ویرا در علیین یافتم در مقامی
عالی مناجات کردم و گفتم خداوندا این چه حالت است که فرعون انا ربکم
الاعلی گفت و حسین منصور انا الحق گفت و هر دو دعوی خدائی کردند
اکنون روح حسین در علیین و روح فرعون در سجین درین چه حکمت است
در سرّ من ندا کردند که فرعون بخودبینی درافتاد و همه خود را دید و ما را
گم کرد و حسین منصور همه ما را دید و خود را گم کرد بنگر که چه فرق باشد

شیخ نجم الدین محمد بن محمد الادکانی رحمه الله تعالی ۴۶۸

وی مرید شیخ رکن الدین علاء الدوله است قدس سره عمر وی بهشتاد
رسیده بود در شهور سنه ثمان وسبعین وسبعمایه از دنیا برفته و در حصاری
از اعمال اسفراین مدفون گشته وی گفته در قول رسول صلی الله علیه وسلم
علیکم بالسواد الاعظم ای بالقرآن

اخی محمد دهستانی رحمه الله تعالی ۴۶۹

شیخ فرموده است که در اربعین شب پنجشنبه سی و نهم اربعین در غیب

دیدم که جماعتی مسافران برسیدند و در میان ایشان جوانی بود که حق تعالی را
با او نظری از عنایت است و او را بمن حوالتست چون بشهادت آمدم خادم را
گفتم زینهار که هیچ مسافر را اجازت مده تا بیرون آمدن من که برود قضا را
همان ساعت جماعتی مسافران رسیدند گفتم فردا روز جمعه چون اربعین تمام
شده باشد در مسجد جامع آنجا که من می نشینم ایشان را بیاور تا ایشان را
ببینم چون روز جمعه بمسجد رفتم همه درویشان مسافر بیامدند و سلام کردند
چندانک نظر کردم آنرا که من دیده بودم در میان ایشان نبود گفتم مگر قومی
دیگر خواهند آمد نماز بگذاردیم و بخانقاه آمدیم خادم آمد و گفت ازین
درویشان یکتن که بخدمت ایشان مشغولست مگر پیش رختهای ایشان
بوده و بمسجد نیامده درخواست میکند که شما را ببیند گفتم نیک باشد چون
درآمد از دور او را بدیدم دانستم که اوست بیامد و سلام کرد و ساعتی
بنشست و بیرون رفت من خادم را طلب کردم و گفتم برو و این جوان را
که برفت بگوی که می باید که اینجا روزی چند با ما باشی و ازین جماعت باز
گردی که ما را با تو کارست چون خادم بیرون رفت او را دید که باز گشته
بود و ایستاده خادم از وی پرسید که حال چیست گفت می خواهم که با خدمت
شیخ بگویی تا مرا قبول کند و هم اینجا بخدمت درویشان مشغول شوم
خادم گفت شیخ مرا از پی تو باین مهم فرستاده و او را درآورد و مسافران
برفتند و او را بخدمت مشغول کردم خدمتی که از آدمی بهتر از آن ممکن
نباشد بکرد بعد از سه سال که ذکر گفت و خلوتی چند بنشست و حالهای
نیکو او را روی نمود روزی در سفری بودیم و او در صفه نشسته بود من
آنجا که بودم نظر من بر حال وی افتاد دیدم که واردی عالی بر وی
نازل میشد و حالی پس شگرف بر وی کشف می گشت حالی برخاستم
و آنجا رفتم که او بود مغلوب شده بود و مست آن حال گشته بانگ

بروی زدم و گفتم در چه حالی و چه دیدی بگو گفت نمی‌توانم گفتم ناچار است [ناچاری]
بگوی بزجر بگفت الحق مقامی بس عالی بود اما چون دیدم که در وی عجبی
ازین پیدا می‌شود گفتم این چیزی نیست و آنرا نفی کردم باری دران مقام
در خود چیزی پیدا کرد و مدتی مدید از دماغ او نمی‌رفت تا بعد ازان
بچندگاه دیگر بتجلی صمدیت متجلی شد و آن مقامی است که در آنجا احتیاج
بالکل از سالک بر می‌خیزد چون دران حال خود را بدید غروری در وی
پیدا شد و با خود گفت ناخوردن صفت حق است و این صفت مرا
حاصل است و در باطن وی دعوی خدائی سر برزدن گرفت و ترک
خوردن کرد چندانک چوبش میزدم و چوب در دهان او می‌کردم و شربت
در دهان او میریختم باز بدر می‌ریخت و بحلق وی فرو نمی‌رفت بگذاشتم
تا مگر بخوشی خود بخورد هیچ نخورد تا شش سال برین برآمد و
بخدمت قیام می‌نمود و یک سعادت او آن بود که خود را هرگز از من نمی‌یارست
نداشت و اگر نه این بودی هم در آن ورطه هلاک شدی و من مدت
سی و هفت سال است تا باشارت شیخ بارشاد مشغولم و چندین
طالبان را دیدم بچنین مردی که این محمد است که او را بلذت دنیا و نفس
خود هیچ میلی نباشد ندیدم و مدت بیست و پنج سال است که درمیان
درویشان است و برادر او خادم است و دیگر خادمان که پیش ازین بوده‌اند
هیچکس از لفظ او نشنیده باشد که مرا چیزی می‌باید از طعام و نه
از جامه هرگز چیزی که بحظ نفس تعلق داشته باشد کسی از زبان او نشنیده
و با آنکه بخوردن‌ها کشیده هرگز کسی او را خفته ندیده و با کسی نگفته و از هیچ
آفریده در انطلبیده القصه دران مقام ناخوردن بماند تا شش
سال بعد ازان بکعبه میرفتم او را با خود بردم و قصد من آن بود که
می‌دیدم که جماعتی این حال را عجب داشتند و در قدرت خدای تعالی

بشک

220

بشک بودند و ایشانرا زیان میداشت تا آنرا ببینند و در راه و نیکان بدانند
که چیزی نمی‌خورد و آن شبهه دفع کرد برفتیم و آن جماعت را شک برخاست
و چون بمدینه رسیدیم او را گفتم الکرامت رسول صلی الله علیه و سلم
و مرید منی آن می‌باید کرد که رسول صلی الله علیه و سلم کرده و من میکنم
و اگر نه برخیز و برو که پیش ازین در صحبت ما نتوانی بود و علی دوستی
حاضر بود لقمه در دهان او نهاد سوگند تعیین کردم که در روزی بخورد
تا بمکه بعد ازان در مکه گفتم که همچنان که درویشان می‌خورند بخورد بخورد
و ازان ورطه خلاص یافت

ابو البرکات تقی الدین علی الدوستی السمنانی رحمه الله تعالی تح ٤٧٠

وی نیز از اصحاب شیخ رکن الدین علاء الدوله است روزی بحضرت
شیخ می‌فرمودند که مادام که سالک در وقت تجلی صورتی ادراک میکند آن
تجلی صوری باشد و حق تعالی را ازان صورت منزه باید داشت اما
آنرا تجلی حق باید دانست چنانک موسی علیه الصلوة و السلام از درخت
شنید که انی انا الله هر که گوید درخت خدا بود کافر شود و هر که گوید این سخن
خدا نگفت کافر شود پس تجلی صوری را بدین نوع اعتقاد باید کرد
و دران روز اخی علی دوستی حاضر بود شیخ فرمودند که مرا امسال واقعه
علی دوستی بغایت خوش آمد و بجهة ثبات اعتقاد درویشان بگویم حق تعالی
امسال بروی یک نوبت در صورت کل موجودات تجلی کرد بعد ازان وی
تسبیح حق و تنزیه او از صور بلفظی که حق تعالی بر زبان وی می‌راند
می‌گفت حق تعالی بخودی خود از وی پرسید که مرا دیدی گفت نه خداوندا
فرمود پس اینها که دیدی چه بود گفت آثار افعال و صور صفات تو
و تو از همه صور منزهی حق تعالی درین سخن وی را ثنا گفت و این
معنی را از وی پسندیده داشت

امیر سید علی بن شهاب بن محمد الهمدانی قدس الله تعالی سره تما ٤٧١

جامع بوده است میان علوم ظاهری و باطنی ویرا در علوم اهل باطن
مصنفات مشهورست چون کتاب اسرار النقط و شرح اسماء الله و شرح
فصوص الحکم و شرح قصیدهٔ خمریهٔ فارضیه و غیر آن وی مرید شیخ
شرف الدین محمود بن عبدالله المزدقانی بود اما کسب طریقت بیش صاحب
السرین الاقطاب تقی الدین علی دوستی کرد و چون شیخ تقی الدین علی
از دنیا برفت باز رجوع بشیخ شرف الدین محمود کرد و گفت فرمان چیست
وی توجه کرد و گفت فرمان آنست که در اقصی بلاد عالم بگردی سه نوبت را
ربع مسکون را سیر کرد و صحبت هزار و چهار صد ولی را دریافت و چهار صد
در یک مجلس دریافت سادس ذو الحجه سنه ست و ثمانین و سبعمایه نزدیک
بولایت کبرو سواد فوت شد و از آنجا بختلان نعش نقل کردند

شیخ عبدالله غرجستانی رحمه الله تعالی تعب ۴۷۲

وی از اصحاب شیخ رکن الدین علاء الدوله است و از یکی از دیههای غرجستانست
خرد بوده است که پدر وی فوت شده و مادر وی شخصی دیگر را شوهر کرده
روزی از وی امری واقع شده بوده و از آن شخص متوهم گشته و گریزان از دیه
بیرون در آن نواحی درختی بوده بزرگ و در پای آن درخت چشمهٔ آبی بر آن
درخت بر آمده و در میان شاخ و برگ آن پنهان شده اتفاقا جماعتی از درویشان
موله آنجا نزول کرده اند در چشمهٔ آب عکس ویرا دیده اند و ویرا از درخت
فرود آورده اند و همراه خود ببرده که از ایشان بجانب سمنان افتاده بصحبت
شیخ رفته اند و ویرا همراه برده چون نظر شیخ بروی افتاده بنور فراست
کمال قابلیت ویرا درین طریق دریافته بعد از آنکه درویشان سفر کرده اند
کسان فرستاده و ویرا باز گردانیده درویشان اضطراب بسیار کرده اند
و بحاکم و سلطان وقت رجوع نموده اند چون حقانیت حضرت شیخ
بر همه ظاهر شده بوده هیچ سود نداشته پس حضرت شیخ بتربیت وی

مشغول شده و بحسن التفات شیخ بمقامات عالیه رسیده و آن قدر التفات
و اهتمام که شیخ را نسبت بوی بوده است معلوم نیست که نسبت بکسی
دیگر بوده باشد چنانکه از رباعیاتی که در مخاطبهٔ وی گفته اند معلوم
می‌شود و چون بمرتبهٔ تکمیل و ارشاد طالبان رسیده حوالهٔ وی بولایت
طوس شده است آنجا آمده و بارشاد طالبان مشغول گشته پادشاه
وقت از وی استدعا نموده که با وی در بعض محاربات که با اعدا داشته همراه
باشد و در آن محاربه مرتبهٔ شهادت یافته و جسد مبارک ویرا بطوس نقل — همراه شده
کرده اند و قبر وی آنجاست

بابا محمود طوسی رحمه الله تعالی

تعج ۴۷۳ وی از مریدان شیخ عبدالله بوده است وقتی شیخ عبدالله جمعی درویشان را
در اربعین نشانده بود یک شب خادم خانقاه را گفت که امشب دو درویش را
واردی قوی خواهد رسید واقف باش که بیخودی نکنند و از خلوت بیرون
نروند خادم حاضر می‌بود ناگاه بابا محمود نعره زنان و فریاد کنان از خلوت
بیرون جست و یک درویش دیگر که نام وی هندو الیاس بود نیز در عقب
بابا محمود بیرون جست خادم در عقب ایشان بدوید بهندو الیاس رسید
ویرا بگرفت و بابا محمود روی بکوه و صحرا نهاد هندو الیاس بحسن تربیت
و سیاست شیخ فی الحال بحال خود باز آمد و بابا محمود همچنان مجذوب
و مغلوب بماند و از وی کرامات و خوارق عادات بسیار ظاهر می‌شده است
چنانچه مشهورست

تعد ۴۷۴ **اخی علی قتلق شاه رحمه الله تعالی**

وی نیز از مریدان شیخ عبدالله است و بحسن تربیت وی بمرتبهٔ کمال بلکه
بمرتبهٔ تکمیل رسیده بود در آن وقت که شیخ عبدالله را بلشکر استدعا کرده
بودند اخی علی در سفر بوده است شیخ فرموده است که ما درین لشکر بسعادت
شهادت خواهیم رسید بعد از ما بجای ما اخی علی را بنشانید

تعه ۴۷۵ **شیخ حافظ بهاء الدین عمر ابردهی رحمه الله تعالی**

وی از مریدان اخی علی است گویند که وی خرد بود که والد وی فوت شد
چون بسن تمییز رسید خویشان وی را بدکان درزئی فرستادند تا درزی‌گری
بیاموزد در آن فرصت مولانا رضی الدین علی مایانی رحمه الله تعالی که
از مریدان شیخ عبدالله غرجستانی بوده است و صحبت دار خضر علیه السلام
با برده رسیده و پرسیده که فرزند عمر کجاست گفته اند که وی پیش درزیان است
مولانا گفته است هر که پیش درزیان باشد درزیان باشد او را بطلبید
طلبیده اند مولانا وی را بطوس برده است و بحافظی صالح سپرده است
تا قرآن یاد گیرد و خدمت مولانا بعد از چندگاه باز بر آنجا گذشته است شیخ
حافظ را دیده است و متغیر شده استاد وی را گفته که همانا فرزند عمر را
از همان طعامها می دهی که خود می خوری گفته است چه کنم چیزی دیگر ندارم
مولانا فرموده است که با وی با برده رو و آنجا باش چندان که وی قرآن حفظ
کند چنان کرده است ○ شیخ حافظ گفته است که در اوایل که مرا داعیهٔ
سلوک راه خدای تعالی پیدا شد در نشابور مولانا شمس الدین خلیفه بارشاد
مشغول بود و در ده ویرانی شیخ اخی علی و در هر ولایتی نام عزیزی می شنیدم
متردد می بودم که کجا روم شبی در واقعه دیدم که منزلی است بس رفیع و عمارتی
عالی و در آنجا جماعت خانهٔ در غایت روح و پاکی و در پیشان آن رواقی و
در پیشان رواق پردهٔ آویخته و در آن جماعتخانه خلق بسیار و در رواق نیز
جمعی از اکابر نشسته و مولانا شمس الدین خلیفه برکنار رواق نشسته و در میان
و از میان جماعت خانه تاجی آویخته بودند و مولانا می گفت که این تاج بر سر
هر که راست آید معنی ما بوی حواله است هر کس می آمد و امتحان می کرد بر سر
هیچ کس راست نمی آمد و من در گوشهٔ ایستاده بودم و نظاره می کردم
ناگاه خدمت مولانا بمن نظر کرد و گفت فرزند تو نیز پیش آی می خواستم
که پیش آیم ناگاه دیدم که آن پرده که در پیشان رواق بود در حرکت آمد

وازپس

و از پس آن پرده شخصی با هیبت بیرون آمد و مرا برگرفت و در کنار اخی علی نهاد
و فرمود که بگیر این طفل را و پرورده از هیبت آن از خواب در آمدم با خود گفتم
حواله بخدمت اخی علی شد احرام ملازمت وی بستم چون نظر وی بر من افتاد
گفت حافظ دیر باشی آمدی دست بیعت بوی دادم و توبه کردم و تلقین گرفتم
○ و هم وی گفته است که چون در سفر حجاز ببغداد رسیدم در خانقاه شیخ نورالدین
عبدالرحمن اسفراینی رحمه الله تعالی نزول کردم در آن وقت نبیرهٔ وی شیخ الاسلام
بغداد بود و خلیفه جد بزرگوار خود بود در وقت وداع وصیت کرد که چون بشرف
زیارت روضهٔ شریفهٔ حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم دریابی نیازمندی
من بآن حضرت برسانی و باین عبارت بگویی که پیری عاصی از عاصیان
امت تو عبدالرحمن بغدادی دعا رسانید چون بشرف زیارت رسیدم و شرایط
آن بجای آوردم وصیت شیخ بخاطرم آمد بهمان عبارت که وصیت کرده بود
گفتم حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم ابروی مبارک در هم کشیدند و مرا گفتند
که تو چنین مگوی که وی از غایت تواضع چنین گفته است و وی از اکابر امت منست
بعد از مراجعت آنرا بشیخ گفتم خوشدلی بسیار نمود و مرا دعای خیر کرد ○
و هم وی گفته است که وقتی درین ولایت وبایی عظیم افتاد چنانکه اکثر خلق
از حیوة خود مأیوس گشتند روزی خدمت مولانا رضی الدین علی مایانی از ده
مایان با برده تشریف آورد و در بیرون ده نزول فرمود و مرا طلبید و گفت
امر چنین است که همراه من بیایی و در سر قبر شیخ محمد خالد رحمه الله تعالی
در قریهٔ ابجیل قرآن ختم کنی شاید که خدای تعالی این بلیت را دفع کند
امتثال نمودم اما بواسطهٔ آن که در آن فرصت خواجه عبدالرحمن گهواره گر قدس سره
که از محبوبان و مجذوبان حضرت حق بود جل ذکره در قریهٔ ابجیل بر سر سنگی
که بر در تربت شیخ محمد خالد است می نشست و سخنان بلند می گفت و خدمت
مولانا رضی الدین علی در غایت تشرع بود من متفکر شدم که مبادا که

شیخ عبدالرحمن
شیخ نورالدین

کمبایکی که امری واقع شود که مردم بلیّت و بارا باز طلبند چون بنزدیک
اسفجیل رسیدیم شخصی بیرون آمد ویرا از احوال خواجه پرسیدم گفت حالی بر سر
سنگ نشسته بود ناگاه گفت که قوچی می‌آید که من حریف کلهٔ وی نیستم از آنجا
برخاست و دران نزدیکی خراسی بود بآنجا درآمد و در مغاکی پنهان شد چون بده
رسیدیم و در سر زیارت فرود آمدیم و مردم ده جمع شدند خبر رسید که امیر علی بیک
که حاکم ولایت بود بزیارت خواجه می‌آید مردم ده با مولانا گفتند که خواجه
بسبب شما باین خراس درآمده است اگر علی بیک بیاید و خواجه را نه بیند
جای آن دارد که بر ما غضب کند حضرت مولانا متوجه خراس شد چون
بخراس درآمد فرمود که مهمانرا چنین دارند چون خواجه آواز مولانا را
شنید از ان مغاکی بیرون آمد و یکدیگر را کنار گرفتند و خواجه چیزی
در گوش مولانا گفت مولانا در گریه شد مدتی همچنان ایستاده بودند شخصی
مرا گفت که امیر علی بیک بر در ایستاده و انتظار میکشد من مولانا را
تنبیه کردم مولانا فرمود که امیر علی بیک منتظر شماست خواجه بیرون
رفت و امیر علی بیک خواجه را دریافت خواجه گفت مغولک برو که مهمان
عزیز دارم علی بیک روان شد و خواجه از عقب وی نعره میزد که هی مغولک
بدو وی می‌دوید تا از نظر خواجه غایب شد بعد از ان خواجه و مولانا
بزیارت درآمدند و من از بیم آن که مبادا خواجه سخنی بلند بگوید با مولانا
گفتم که من قرآن بیک شبانروز ختم می‌توانم کرد مولانا فرمود که امر
بسر شبانروزست من ختم آغاز کردم در اثناء تلاوت خواجه آغاز
سخنان بلند کرد مولانا بانگ بر وی زد دیگر تا آخر صحبت خواجه از ان
سخنان هیچ نگفت چون ختم تمام شد و از دعا فارغ شدند یکدیگر را وداع
کردند حق سبحانه و تعالی آن بلیّت را بمحض رأفت و رحمت خود دفع کرد

مولانا فخر الدین لورستانی رحمه الله تعالی لعو ۴۷۶

وی تحصیل علوم ظاهری کرده بوده است همیشه در خاطر وی داشته است
که بعد از تحصیل علوم بسلوک راه خدای تعالی اشتغال نماید وقتی در یکی
از مدارس مصر خانه داشته و در آنجا بمطالعه مشغول بوده ویرا از مطالعه
کلالی حاصل شده از برای تشحیذ خاطر از خانهٔ خود بیرون آمده داعیه
سلوک بودلش تازه گشته با خود گفته است آخر روزی از آنچه در آنم بیرون
می باید آمد امروز آن روزست دیگر بخانهٔ خود باز نرفته است و همچنان
خانه را با کتابها و متاعهای دیگر در باز گذاشته است و بپیش شیخ شیء لله
تعالی که دران وقت در مصر بارشاد مشغول بوده رفته و بسلوک مشغول گشته
و تا وی زنده بوده در صحبت وی بوده و چون وی از دنیا رفته است در طلب
کاملی مکمل سفر اختیار کرده دران وقت شیخ محی الدین طوسی که از اولاد
امام غزالی است رحمه الله تعالی شهرتی تمام داشته است و در شهر طوس
می بوده بصحبت وی آمده و آنچه آنجا می‌خواسته است نیافته از آنجا بده آنجا ع
ویرانی بپیش فرزندان اخی علی تنلقشاه رفته است آنجا نیز آنچه می‌خواسته
نیافته چون از آنجا سفر می‌کرده فرزندان اخی علی ویرا گفته اند که یکی از درویشان
پدر ما در قریهٔ ابرده می‌باشد اگر ویرا ببینی و در نمی نماید با خود گفته است
شیخ خراسان آن و شیخ زادگان این درویش دیگر چه خواهد بود اما
احتیاط را با برده رفته چون بآنجا رسیده شیخ حافظ بجهة مهمی بده دیگر
رفته بوده آنجا نبود ولایت از آمدن وی خبر یافته با اصحاب گفته که ما را
مهمانی عزیز رسیده مهم نا ساخته با برده بازگشته چون چشمش بر مولانا
افتاده این مصراع مشهور را خوانده که ه یار در خانه و ما گرد جهان گردیدیم
و میان ایشان صحبت درگرفته و تا شیخ حافظ زنده بوده است در صحبت
وی بوده است و با وی اربعینها نشسته و تربیتها یافته و بعد از وفات
وی بولایت جام تشریف آورده و در جوار تربت مقدسهٔ حضرت شیخ الاسلام

احمد قدس سره اربعین نشسته و مشایخ جام را بهیچ کس از مشایخ وقت آن قدر
اخلاص و اعتقاد نبوده که نسبت بوی ٥ وی می گفته است که حضرت شیخ الاسلام
احمد را قدس الله تعالی روحه بهم او لاد خود التفات بسیارست تا غایتی
که بخواجه محمد خلوتی که ظاهری پس پریشان داشته است التفات بسیار دارد
یکی از علماء هراة که بزهد و ورع مشهور بوده و در سلوک راه خدای تعالی
جد تمام داشته بصحبت وی آمده بوده و اظهار طلب کرده وی را گفته است
که بهراة رجوع می باید کرد و با اهل بیت خود می باید بود مرجند الحاح
کرده فایده نداشته چون بموجب امر وی بازگشته و بهراة رسیده عن قریب
بیمار شده و بجوار رحمت حق پیوسته ٥ بخاطر می آید که در خردی جام
در سرایی که تعلق بوالداین فقیر می داشت نزول فرموده بود و من چنان
خرد بودم که مرا پیش زانوی خود نشانده بود و با نکشت مبارک خود نامهای
مشهور چون عمر و علی بر روی هوا می نوشت و من آنرا می خواندم تبسم می نمود
و تعجب می فرمود آن شفقت و لطف وی در دل من تخم محبت و ارادت این
طایفه شد و از آن وقت باز هر روز نشو و نمای دیگر می یابد امید می دارم که
بر محبت ایشان زیم و در محبت ایشان میرم و در زمرهٔ محبان ایشان برانگیخته
شوم اللهم احینی مسکینًا و امتنی مسکینًا و احشرنی فی زمرة المساکین
بعد از سنه عشرین و ثمانمایة از خراسان عزیمت زیارت حرمین شریفین
زادهما الله تعالی شرفا کرد و از آنجا بمصر رفت و آنجا بجوار رحمت حق
پیوست و قبر وی در قرافه است نزدیک بقبر امام شافعی رضی الله تعالی عنه
و آنجا بسیدی فخر الدین مشهورست

شاه علی فراهی رحمه الله تعالی

وی از مریدان شیخ رکن الدین علاء الدوله است پدر وی حاکم فره بوده
و متمرکشته بود خواست که از حکومت استعفا کند و در آخر حیات منزوی
شود و بطاعت و عبادت اشتغال نماید پسر خود شاه علی را بجانب اردوی تعز ٤٧٧

بادشاه

بادشاه وقت فرستاد تا منشور حکومت بنام خود بستانند و بدر وی معذور
دارند که وی بر نواحی سمنان بود وی را در آن نواحی با قطاع طریق محاربه
افتاد چنانچه همه متعلقان وی کشته شدند و وی نیز زخمها خورده در میان
کشتگان افتاد شیخ رکن الدین علاء الدوله را در غیب نمودند که در فلان موضع
جمعی کشته اند و در میان ایشان یکی زنده مانده است و قابلیتی تمام دارد
وی را دریاب شیخ بآن موضع رفت هیچ کس را زنده نیافت بار دیگر بهمان
مأمور شد دیگر بار بهمان موضع رفت هیچ کس را زنده نیافت بار سیم مأمور شد
تفحص بسیار کرد در یکی از آنها فی الجمله اثر حیاتی تفرس کرد وی را برداشته
همراه خود برد و تعهد وی کرد چندان که بحال خود باز آمد و جراحتهای
وی روی بر آورد شیخ وی را گفت اکنون که صحت یافتی بجهت کفایت مهم
خود خواهی به پیش پادشاه رو و خواهی بجانب پدر شو وی گفت مرا خاطر
نمی خواهد که از خدمت شیخ مفارقت نمایم می خواهم که دست ارادت
در دامن حضرت شیخ زنم آخر پیش پدر رفت و از وی اجازت خواست و بصحبت
شیخ مراجعت نمود و بحسن تربیت شیخ رسید بآنچه رسید

تعح ٤٧٨

شیخ محمد شاه فراهی رحمه الله تعالی

بعلوم ظاهری و باطنی آراسته بوده است و بیک واسطه مرید شاه علی
فراهی است در آخر حیات عزم حج کرد از راه هرموز چون بلنوجان رسید
بیمار شد و همانجا وفات یافت و قبر وی آنجاست صاحب کشف و الهام
بوده است گویند که در سفر حج بشهری که آنجا خراباتی بود رسید مراقب
نشسته بود ناگاه صیحه زد یکی از علما که همراه بود سبب آن پرسید گفت
خرابات این شهر بر من کشف شد زنی دیدم بغایت جمیله گفتم خداوندا
او را بمن بخش سر من در داد که چرا نگویی که ترا بوی بخشم آن زن در همان
وقت توفیق توبه یافت

تعط ٤٧٩

شیخ بهاء الدین عمر قدس الله تعالی روحه

وی خواهرزادهٔ شیخ محمد شاه است و مرید وی و از بعض اکابر استماع دارم
که میگفت معلوم نیست که در سلسلهٔ اصحاب شیخ رکن الدین علاء الدوله چون
اوئی بوده باشد از صغر سن مجذوب بوده است و آثار جذبه بروی ظاهر
بود در اوقات اداء صلوات کسی را می نشاندند که بر کمیت اعداد رکعات
وی را تنبیه میکرد که بخود نگاه داشت آن نمی توانست • وقتی در اوایل حال
از غایت تعطشی که این طایفه را می باشد با خال خود شیخ محمد شاه از نایافت
مقصود سخنی می گفته است خال وی این بیت را خوانده بوده است
اگر نالد کسی نالد که یاری در سفر دارد • تو باری از چه می نالی که یاری در بغل داری
عادت وی چنان بود که چون در مسجد جامع حاضر شدی با حکام و
خواص ایشان در باب کفایت مهمات مسلمانان سخنی گفتی و اکثر احوال وی
بآن گذشتی عزیزی از محرمان وی از وی سؤال کرده بود که سبب آنکه
در مسجد این همه سخن گفته می شود چیست گفته بود اگر خاموش می نشینم
و خود را باین گفت و گوی مشغول نمی سازم مغلوب و مستهلک میگردم حواس
من از کار می افتد نه گوش من می شنود و نه چشم من می بیند • روزی
درویشی در وقت طلوع آفتاب پیش وی در آمده بوده سر بر زانو مراقب
نشسته بوده سر برداشته و فرموده که هیچ می تواند بود که از وقت نماز
بامداد تا این ساعت کسی حضرت حق را سبحانه و تعالی پنجاه هزار
سال طاعت و عبادت کند ازین سخن چنان معلوم می شود که در آن وقت
زمان را نسبت بوی بسطی واقع شده بوده و پنجاه هزار سال نموده و آنرا
صرف طاعت کرده • وی صایم الدهر بود خدمت مخدومی مولانا سعد الدین
کاشغری رحمه الله تعالی حکایت میکرد که ویرا در بیابان مکه مرضی
عارض شد هر چند اصحاب مبالغه کردند افطار نکرد یک روز دیدم که
جماعتی از اهل غیب بجانب محفهٔ وی می رفتند چون بدر محفهٔ وی رسیدند

در بنا مدند و بگذشتند من آن قصه را با وی گفتم گفت آری قطب بود
و اصحاب وی آن وقت که بدر محفه رسیدند من پای دراز کرده بودم
دانستند برگذشتند من پای خود گرد آوردم باز گشتند و پیش من آمدند
و فاتحه خواندند خدمت مولانا می فرمود که همان روز آثار صحت بر وی
ظاهر شد و احتیاج بآن نشد که افطار کند • این فقیر را این بیت از وی
بر خاطر است که در وقتی که بعض فقیران را بدوام توجه و اقبال بر مطلوب حقیقی
ترغیب می کرد می خواند • دلا رامی که داری دل در او بند
دگر چشم از همه عالم فرو بند • توفی قدس الله تعالی سره یوم الثلثاء سلخ
ربیع الاول سنة سبع و خمسین و ثمان مائة

مولانا شمس الدین محمد اسد رحمه الله تعالی

در علوم ظاهر بجودت طبع و حدت فهم شهرتی تمام داشت می فرمود که در اوان
تحصیل مرا داعیهٔ سلوک راه خدای تعالی قوی شد در آن وقت خدمت شیخ
زین الدین خوافی رحمه الله تعالی بارشاد طالبان و تربیت مریدان مشغول
بود روزی بمجلس وی رسیدم با جمعی بیعت می کرد و ایشانرا توبه می داد و تلقین
ذکر میکرد و قاعدهٔ درویشان می باشد که وقتی که شیخ دست درویشی را
در وقت بیعت می گیرد بعضی دامن آن درویش را می گیرند و بعضی دامن
آن دوم را تا بآنجا که برسد من نیز دامن بعضی از آنها را گرفتم چون از آن
مجلس بیرون آمدم در مدرسه در همان خانه که تحصیل میکردم بذکر مشغول
می بودم و در خود روز بروز تأثیر ذکر را زیادت می دیدم تا آنکه باطن من
بالکلیه بآن جانب منجذب شد و ترک تحصیل کردم • وی با خدمت شیخ
بهاء الدین عمر صحبت بسیار داشته بود و از بعینات نشسته چنانکه مردم را
اعتقاد آن بود که مرید وی است اما وی بآن اعتراف نداشت و بصحبت
مولانا فخر الدین لورستانی نیز رسیده بود و خدمت مولانا جامی خود روی

وچون وفات یافت فرزند بزرگوار
وسایر اصحاب وی در قریهٔ جغاره
در همان منزل که روزها می نشست
بجهت قبر وی اشتغال نمودند سلطان
وقت استدعا نمود که قبر وی
در اثر دیگر شهر باشد قبول کردند
وچون سلطان بنماز وی حاضر شد
جنازهٔ وی را مقدار یک راه بدوش
خود گرفته بیرون در جانب شمال
عیدگاه دفن کردند و عمارات
عالیه فرموده و حالا معروف
ومشهور است یزار و یتبرک به
صح

لق ٤٨٠

پوشانیده بود وآنرا گاهی بر سبیل تبرک می پوشید ○ ودر آخر با خدمت
مولانا سعد الدین کاشغری بسیار صحبت می داشتند وخدمت مولانا
سعد الدین تعظیم وتقدیم وی میکرد ○ یکبار در راهی با وی میرفتم بتقریب
سخن وی بآنجا رسید که گفت مرا درین چند روز امری واقع شد که هرگز
مرا بخود گمان آن نمی بود وتوقع آن نمی داشتم وبر سبیل اجمال اشارتی بآن
کرد بروجهی که من از آن تحقق وی بمقام جمع فهم کردم والله تعالی اعلم ○
قال بعض العارفین اذا تجلی الله سبحانه بذاته لاحد یری کل الذوات والصفات
والافعال متلاشیة فی اشعة ذاته وصفاته وافعاله ویجد نفسه مع جمیع
المخلوقات کانها مدبرة لها وهی اعضاؤها لا یلم بواحد منها شیء الا ویراه
ملما به ویری ذاته الذات الواحدة وصفته صفتها وفعله فعلها لاستهلاکه
بالکلیة فی عین التوحید ولیس للانسان وراء هذه المرتبة مقام فی التوحید
ولما انجذب بصیرة الروح الی مشاهدة جمال الذات استتر نور العقل الفارق
بین الاشیاء فی غلبة نور الذات القدیمة وارتفع التمییز بین القدم والحدوث
لزهوق الباطل عند مجیء الحق وتسمی هذه الحالة جمعا ○ روزی پیش وی
خربزه برید[ند] بسیار لطیف وشیرین بود چون چشید دست از آن باز
کشید سبب پرسیدند گفت التذاذ بآن مرا از آنچه در آنم باز می آرد ○ ویرا
حالی تمام ووجدی عظیم بود چون در مجلس سماع حال بر وی متغیر شدی
صیحات وزعقات زدی اثر آن بجلیسان سرایت کردی وهمرا وقت
خوش گشتی توفی رحمه الله لیلة الجمعة غرة رمضان سنة اربع وستین
وثمانمایة وقبر وی در کازرگاه است در پایان قبر شیخ الاسلام قدس الله تعالی سره

شیخ بهاء الدین ولد رحمه الله تعالی

بعضی گفته اند که وی بصحبت شیخ نجم الدین کبری رسیده است واز خلفاء وی است
نام وی محمد بن الحسین بن احمد الخطیبی البکری است از فرزندان

امیر

نفا ۴۸۱

امیر المومنین ابوبکر است رضی الله تعالی عنه ومادر وی دختر پادشاه خراسان
علاء الدین محمد بن خوارزم شاه بود حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم وی را
در خواب اشارت فرمود که دختر خود را بحسین خطیبی نکاح کن وبعد از آن مولانا
بهاء الدین ولد متولد شد وچون دو ساله شد والد وی نقل کرد وچون بسن
تمییز رسید بتحصیل علوم دینی ومعارف یقینی مشغول شد تا کمال وی بجایی رسید
که حضرت رسالت ویرا در واقعه سلطان العلما لقب نهاد وچون ویرا ظهوری
تمام حاصل شد ومرجع خواص وعوام گشت جمعی از علما را چون امام فخر الدین
رازی وغیره بر وی حسد بجنبید ویرا بخروج بر سلطان وقت متهم داشتند
ویرا از شهر بلخ عذر خواست ودر آن وقت مولانا جلال الدین خرد سال بود
از راه بغداد بمکه توجه نمودند چون ببغداد رسیدند جمعی پرسیدند که اینان
چه طایفه اند واز کجا می آیند وبکجا میروند مولانا بهاء الدین فرمود که من الله
والی الله ولا حول ولا قوة الا بالله این سخن را بخدمت شیخ شهاب الدین
سهروردی رسانیدند فرمود ما هذا الا بهاء الدین البلخی وخدمت شیخ استقبال
کرد چون برابر مولانا رسید از استر فرود آمد وزانوی مولانا را ببوسید
وبجانب خانقاه استدعا کرد مولانا گفت موالی را مدرسه مناسبتر است
در مستنصریه نزول کرد وخدمت شیخ بدست خود موزه ویرا کشید روز سیوم
عزیمت مکه مبارکه نمودند وبعد از مراجعت بجانب روم متوجه شدند چهار سال
در ارزنجان بودند وهفت سال در لارنده ودر لارنده خدمت مولانا جلال الدین را
در سن هژده سالگی کدخدا ساختند ودر ثلث وعشرین وستمایه سلطان
ولد متولد شد وچون سلطان ولد بزرگ شد هر کس ایشانرا نشناختی و
با مولانا جلال الدین بدیدی برادران پنداشتی وبعد از آن سلطان ایشانرا
از لارنده بقونیه استدعا کرد ومولانا بهاء الدین ولد آنجا بجوار رحمت حق
پیوست

سید برهان الدین محقق رحمه الله تعالی

صلی الله علیه وعلی آله وسلم

نفب ۴۸۲

وی سیدیست حسینی از ترمذ ست از مریدان و تربیت یافتگان مولانا بهاء الدین
ولد و بسبب اشراف او بر خواطر در خراسان و ترمذ بسید سردان مشهور
بود همان روز که مولانا بهاء الدین ولد فوت شد وی در ترمذ با جمعی نشسته بود
گفت دریغا که حضرت استاد و شیخم ازین عالم رحلت فرمود و بعد از چند روز
بجهة تربیت مولانا جلال الدین بقونیه متوجه شد و خدمت مولانا مدت
نه سال تمام در خدمت و ملازمت وی نیازمندی نمود و تربیتها یافته گفته اند
که چون خدمت شیخ شهاب الدین سهروردی بروم آمده بود بدیدن سید برهان الدین
آمد و بنشست و سخنی واقع نشد مریدان پرسیدند که موجب سکوت چه بود
شیخ فرمود که پیش اهل حال زبان حال می باید نه زبان قال پرسیدند که وی را
چگونه یافتید گفت که دریاییست مواج از درر معانی و حقایق محمدی بغایت
آشکارا و بغایت پنهان و خدمت شیخ صلاح الدین رحمه الله تعالی
از جمله مریدان سید بود سید می فرموده که عالم را بشیخ صلاح الدین بخشیدم
و قالم را بمولانا و مزار متبرک سید در دار الفتح قیصریه است سلام الله و
تحیاته علیه و علی جمیع عباد الله الصالحین ○

مولانا جلال الدین محمد البلخی الرومی قدس الله تعالی سره

ولادت خدمت مولانا در بلخ بوده است در ششم ربیع الاول سنه اربع و ستمائه
○ می گویند که بر خدمت مولانا از پنج سالگی باز صور روحانی و اشکال
غیبی یعنی سفره ملائکه و بررهٔ جن و خواص انس که مستوران قباب عزت اند
ظاهر می شده اند و متمثل می گشته بخط مولانا بهاء الدین ولد نوشته یافته اند
که جلال الدین محمد در شهر بلخ شش ساله بود که روز آدینه با چند کودک دیگر
بر بامهای خانهای ما سیر می کردند یکی از آن کودکان با دیگری گفته باشد
که بیا تا ازین بام بران بام جهیم جلال الدین محمد گفته است این نوع حرکت
از سگ و گربه و جانوران دیگر می آید حیف باشد که آدمی باینها مشغول شود

اگر در جان شما قوتی هست بیایید تا سوی آسمان پریم و در آن حالت از نظر
کودکان غایب شد کودکان فریاد بر آوردند بعد از لحظهٔ رنگ وی دیگر
گون شده و چشمش متغیر گشته باز آمد گفت آن ساعت که با شما سخن میگفتم
دیدم که جماعتی سبز قبایان مرا از میان شما برگرفتند و بگرد آسمانها گردانیدند
و عجایب ملکوت را بمن نمودند و چون آواز فریاد و فغان شما بر آمد بازم باین
جایگاه فرود آوردند ○ و گویند که در آن سن در هر سه چهار روز یکبار افطار
می کرد ○ و گویند که در آن وقت که بمکه می رفته اند در نشابور بصحبت شیخ فرید الدین
عطار رسیده بود و شیخ کتاب اسرار نامه بوی داده بوده و آنرا پیوسته
با خود می داشته ○ حضرت مولوی می فرموده است که من این جسم نیستم که در نظر
عاشقان منظورم بلکه من آن ذوقم و آن خوشی ام که در باطن مریدان از کلام
من سر می زند الله الله چون آن دم را یابی و آن ذوق را بچشی غنیمت می دار
و شکرها می گزار که من آنم ○ در خدمت مولوی گفتند فلان می گوید که دل و جان
بخدمتست فرمود که خمش در میان مردم این دروغ مانده است که می گویند او
آن چنان دل و جان را از کجا یافت که در خدمت مردان باشد بعد از آن روی
سوی چلبی حسام الدین کرد که الله الله با اولیاء حق زانو بر زانو باید نشستن
که آن قرب را اثرهاست عظیم ـــ یکی لحظه از و دوری نشاید
که از دوری خرابیها فزاید به هر حالی که باشی پیش او باش
که از نزدیک بودن مهر زاید ○ و فرموده است که مرغی که از زمین بالا پرد
اگر چه بآسمان نرسد اما این قدر باشد که از دام دورتر باشد و برهد و همچنین
اگر کسی درویش شود و بکمال درویشی نرسد اما این قدر باشد که از زمرهٔ خلق
و اهل بازار ممتاز باشد و از زحمتهای دنیا برهد و سبکبار گردد که نجا
المخففون و هلک المثقلون ○ یکی از ابناء دنیا پیش خدمت مولوی عذرخواهی
میکرد که در خدمت مقصرم فرمود که حاجت باعتذار نیست آن قدر که

که دیگران از آمدن تو منت دارند ما از نا آمدن منت داریم یکی از اصحاب را
غمناک دید فرمود همه دلتنگی از دل نهادگی برین عالم است مردی که آزاد باشی
ازین جهان وخود را غریب دانی و در هر رنگ که بنگری و هر مزه که بچشی دانی که
با آن نمانی وجای دیگر روی هیچ دلتنگ نباشی ○ وفرموده که آزاد مرد آنست
که از رنجانیدن کسی نرنجد وجوانمرد آن باشد که مستحق رنجانیدن را نرنجاند
○ مولانا سراج الدین قونیوی صاحب صدر و بزرگ وقت بوده اما با خدمت
مولوی خوش نبوده پیش وی تقریر کردند که مولانا گفته است که من با هفتاد
و سه مذهب یکی‌ام چون صاحب غرض بود خواست که مولانا را برنجاند
و بی حرمت کند یکی را از نزدیکان خود که دانشمندی بزرگ بود بفرستاد که بر سر
جمع از مولانا بپرس که تو چنین گفته‌ای اگر اقرار کند او را دشنام بسیار بده
و برنجان آن کس بیامد و بر ملا سوال کرد که شما چنین گفته‌اید که من با هفتاد
و سه مذهب یکی‌ام گفت گفته‌ام آن کس زبان بگشاد و دشنام و سفاهت
آغاز کرد مولانا بخندید و گفت با این نیز که تو می‌گویی هم یکی‌ام آن کس
خجل شد و بازگشت شیخ رکن الدین علاء الدوله گفته است که مرا این سخن از وی
خوش آمده است ○ حضرت مولوی همواره از خادم سوال کردی که در خانهٔ
ما امروز چیزی هست اگر گفتی خیر است هیچ نیست منبسط گشتی و شکرها
کردی که لله الحمد که خانهٔ ما امروز بخانهٔ پیغمبر می‌ماند صلی الله علیه وسلم و اگر
گفتی ما لا بد مطبخ مهیاست منفعل گشتی و گفتی ازین خانه بوی فرعون می‌آید
○ و گویند در مجلس وی هرگز شمع بر نکردندی الا بنادر بغیر از روغن چراغ
گفتی هذا للملوک وهذا للصعلوک ○ روزی در مجلس وی حکایت شیخ
اوحد الدین کرمانی رحمه الله تعالی می‌کردند که مردی شاهدباز بود اما
پاکباز بود و کاری ناشایست نمی‌کرد فرمود کاشکی کردی و گذشتی
ای برادر بی‌نهایت درگهی است ، بر هر آنچ میرسی بر وی مایست

روزی

روزی می‌فرمود که آواز رباب صریر باب بهشتست که ما می‌شنویم منکری گفت
ما نیز همان آواز می‌شنویم چونست که چنان گرم نمی‌شویم که مولانا خدمت
مولوی فرمود کلا وحاشا آنچ ما می‌شنویم آواز باز شدن آن درست و آنچ
وی می‌شنود آواز فراز شدن ○ و فرموده است که کسی بخلوت درویشی درآمد
گفت چرا تنها نشسته‌ای گفت این دم تنها شدم که تو آمدی مرا از حق مانع آمدی
○ جماعتی از خدمت مولوی التماس امامت کردند و خدمت شیخ صدر الدین
قونیوی نیز دران جماعت بود گفت ما مردم ابدالیم هر جایی که می‌رسیم می‌نشینیم
و می‌خیزیم امامت را ارباب تصوف و تمکین لایق اند بخدمت شیخ صدر الدین
اشارت کرد تا امام شد فرمود من صلی خلف امام تقی فکانما صلی خلف نبی
○ حضرت مولانا در سماع بود درویشی را در خاطر گذشت که سوال کند که فقر
چیست مولانا در اثنای سماع این رباعی خواند —
الجوهر فقر وسوی الفقر عرض ، الفقر شفاء وسوی الفقر مرض
العالم کله خداع وغرور ، والفقر من العالم سر وغرض
از وی پرسیدند که درویش گناه کند گفت مگر طعام بی‌اشتها خورد که طعام
بی‌اشتها خوردن درویش را گناهی عظیم است ○ و فرموده است که صحبت
عزیزست لا تصاحبوا غیر ابناء الجنس و گفته اند که درین معنی حضرت
خداوندم شمس الدین تبریزی قدس سره فرموده که علامت مرید قبول یافته
آنست که اصلا با مردم بیگانه صحبت نتواند داشتن و اگر ناگاه در صحبت
بیگانه افتد چنان نشیند که منافق در مسجد و کودک در مکتب و اسیر در زندان
○ و در مرض اخیر با اصحاب گفته است که از رفتن من غمناک مشوید که نور
منصور رحمه الله بعد از صد و پنجاه سال بر روح شیخ فرید الدین عطار
رحمه الله تجلی کرد و مرشد او شد در هر حالتی که باشید با من باشید
و مرا یاد کنید تا من شما را ممد باشم در هر لباسی که باشم دیگر فرمود که در عالم

مرا دو تعلق است یکی ببدن و یکی بشما و چون بعنایت حق سبحانه فرد و مجرد شوم و عالم تجرید و تفرید روی نماید آن تعلق نیز از آن شما خواهد بودن ۵ خدمت شیخ صدر الدین قدس سره بعیادت وی آمد فرمود شفاک الله شفاء عاجلاً رفع درجات باشد امیدست که صحت باشد خدمت مولانا جان عالمیانست فرمود که بعد ازین شفاک الله شما را باد همانا که در میان عاشق و معشوق پیراهنی از شعر بیش نمانده است نمی خواهید که نور بنور بپیوندد ۵

من شدم عریان ز تن او از خیال ، می خرامم در نهایات الوصال

شیخ با اصحاب گریان شدند و حضرت مولانا این غزل فرمود

چه دانی تو که در باطن چه شاهی همنشین دارم ۵ و خدمت مولانا در وصیت اصحاب چنین فرموده است اوصیکم بتقوی الله فی السر والعلانیة و بقلة الطعام و قلة المنام و قلة الکلام و هجران المعاصی والآثام و مواظبة الصیام و دوام القیام و ترک الشهوات علی الدوام و احتمال الجفاء من جمیع الانام و ترک مجالسة السفهاء والعوام و مصاحبة الصالحین والکرام و ان خیر الناس من ینفع الناس و خیر الکلام ما قل و دل والحمد لله وحده ۵ سوال کردند که بخلافت مولوی مناسب کیست فرمود که چلبی حسام الدین تا سه بار این سوال و جواب مکرر شد چهارم بار گفتند که نسبت بسلطان ولد چه می فرمایند فرمود که وی پهلوانست حاجت بوصیت نیست ۵ چلبی حسام الدین پرسید که نماز شما را که گزارد فرمود که شیخ صدر الدین ۵ و فرمود که یاران ما ازین سو می کشند و مولانا شمس الدین آن جانب می خواند یا قومنا اجیبوا داعی الله ناچار رفتنی است ۵ توفی قدس الله تعالی روحه وقت غروب الشمس خامس جمادی الاخری سنة اثنتین و سبعین و ستمائة ۵ از شیخ مؤید الدین جندی سوال کردند که خدمت شیخ صدر الدین در شان خدمت مولوی چه می گفت گفت والله روزی با خواص یاران مثل شمس الدین ایکی

و فخر الدین

و فخر الدین عراقی و شرف الدین موصلی و شیخ سعید فرغانی و غیرهم نشسته بودند سخن از سیرت و سریرت مولانا بیرون آمد حضرت شیخ فرمود اگر بایزید و جنید درین عهد بودندی غاشیهٔ این مرد مردانه را برگرفتندی و منت برجان خود نهادندی خوانسالار فقر محمدی اوست ما بطفیل وی ذوق میکنیم همه اصحاب انصاف دادند و آفرین کردند ۵ بعد از آن شیخ مؤید گفت من نیز از جملهٔ نیازمندان آن سلطانم و این بیت را بخواند

بیت

لو کان فینا للألوهة صورة ، هی انت لا اکنی و لا اتردد

مولانا شمس الدین محمد بن علی بن ملک داد التبریزی قدس الله تعالی

خدمت مولوی در القاب وی چنین نوشته است المولی الاعز الداعی الی الخیر خلاصة الارواح سر المشکوة والزجاجة والمصباح شمس الحق والدین نور الله فی الاولین والآخرین ۵ وی گفته است که هنوز در مکتب بودم و مراهق نشده بودم اگر چهل روز بر من گذشتی از عشق سیرت محمدی مرا آرزوی طعام نبودی و اگر سخن طعام کنندی بدست و سر منع آن کردمی ۵ وی مرید شیخ ابوبکر سله باف تبریزی بوده است و بعضی گفته اند مرید شیخ رکن الدین سجاسی بوده است که شیخ اوحد الدین کرمانی نیز مرید وی است و بعضی می گویند که مرید بابا کمال جندی بوده است و می شاید که بصحبت همه رسیده باشد و از همه تربیت یافته بود و در آخر حال پیوسته سفر کردی و نمد سیاه پوشیدی و هرجا که رفتی در کاروانسرای فرود آمدی ۵ گویند چون بخطهٔ بغداد رسید شیخ اوحد الدین کرمانی را دریافت پرسید که در چه کاری گفت ماه را در طشت آب می بینم مولانا شمس الدین فرمود اگر بر گردن دمل نداری چرا بر آسمان نمی بینی ۵ و گویند در آن وقت که مولانا شمس الدین در صحبت بابا کمال بوده شیخ فخر الدین عراقی نیز بموجب فرمودهٔ شیخ بهاء الدین زکریا آنجا بوده است و هر فتحی و کشفی که شیخ فخر الدین عراقی را روی می نمود آنرا در لباس نظم

ونثر اظهار میکرد وبنظر با باکمال میرسانید وشیخ شمس الدین ازآن هیچ چیز را
اظهار نمی‌کرد روزی باباکمال ویرا گفت فرزند شمس الدین ازان اسرار وحقایق
که فرزند فخرالدین عراقی ظاهر میکند بر تو هیچ لایح نمی‌شود گفت بیش ازآن
مشاهده می افتد اما بواسطهٔ آنکه وی بعض مصطلحات ورزیده می تواند که
آنها را درلباسی نیکو جلوه دهد ومرا آن قوت نیست باباکمال فرمود که حق سبحانه
ترا مصاحبی روزی کند که معارف وحقایق اولین وآخرین را بنام تو اظهار
کند وینابیع حکم از دل او برزبانش جاری شود وبلباس حرف وصوت
درآید طراز آن لباس نام تو باشد ○ گویند که مولانا شمس الدین در تاریخ سنه
اثنتین واربعین وستمایه در اثنای مسافرت بقونیه رسید درخان شکر ریزان
فرود آمد وحضرت مولانا دران زمان بتدریس علوم مشغول بود روزی
با جماعتی فضلا از مدرسه بیرون آمد واز پیش خان شکر ریزان می‌گذشت خدمت
مولانا شمس الدین پیش آمد وعنان مرکب مولانا را بگرفت وگفت یا امام
المسلمین بایزید بزرگترست یا مصطفی صلی الله علیه وسلم مولانا گفت که
از هیبت آن سوال گوییا که هفت آسمان از یکدیگر جدا شد وبرزمین ریخت
وآتشی عظیم از باطن من بر دماغ زد واز آنجا دیدم که دودی تا ساق عرش
برآمد بعد ازان جواب دادم که مصطفی صلی الله علیه وسلم بزرگترین عالمیانست
چه جای بایزیدست گفت پس چه معنی دارد که مصطفی صلی الله علیه وسلم
می‌فرماید که ما عرفناک حق معرفتک وابویزید میگوید سبحانی ما اعظم شانی
وانا سلطان السلاطین نیز گفته است گفتم که ابویزید را تشنگی از جرعهٔ
ساکن شد دم از سیرابی زد کوزهٔ ادراک او ازان پر شد وآن نور بقدر روزن
خانهٔ او بود اما مصطفی را صلی الله علیه وسلم استسقای عظیم وتشنگی در تشنگی
بود وسینهٔ مبارکش بشرح الم نشرح لک صدرک ارض الله واسعه گشته بود
لاجرم دم از تشنگی زد وهر روز در استدعای زیادتی قربت بود مولانا

شمس الدین

شمس الدین نعرهٔ زد وبیفتاد مولانا از استر فرود آمد وشاگردانرا فرمود
تا او را برگرفتند وبمدرسه بردند تا بخود باز آمدن سر مبارک او بر زانو نهاده
بود بعد ازان دست او را بگرفت وروانه شد ومدت سه ماه در خلوتی لیلاً
ونهاراً بصوم وصال نشستند که اصلا بیرون نیامدند وکسی را زهره نبود که
در خلوت ایشان درآید ○ روزی خدمت مولانا شمس الدین از مولانا شاهدی
التماس کرد مولانا حرم خود را دست گرفته درمیان آورد فرمود که او خواهر
جانی منست نازنین پسری می‌خواهم فی الحال فرزند خود سلطان ولد را پیش
آورد فرمود که وی فرزند منست حالیا اگر قدری شراب دست می‌داد ذوقی می‌کردم
مولانا بیرون آمد وسبویی از محلهٔ جهودان پر کرده بیاورد مولانا شمس الدین
فرمود که من قوت مطاوعت وسعت مشرب مولانا را امتحان می‌کردم
از هرچه گویند زیاد تست ○ وفرموده است ازین مشایخ می‌پرسیم که لی مع الله
وقت این وقت مستمر باشد گویند که نی مستمر نباشد ○ وفرموده که شخصی
درویشی را از امت محمد صلی الله علیه وسلم دعا کرد وگفت خدای تعالی
ترا جمعیت دهاد گفت هی هی این دعا مکن مراد عا کن که یارب جمعیت ازو
بردار خدایا تفرقه اش ده که من عاجز شده ام در جمعیت ○ وفرموده است
که یکی گفت درسقایه نام حق نباید گفت قرآن نشاید خواند مگر آهسته گفتم
آنرا چه کنم که او را از خود جدا نمی توانم کرد شاه از اسب فرو نمی آید اسب سجاده
چکند ○ وبعضی گفته اند که چون خدمت مولانا شمس الدین بقونیه رسید و
بمجلس مولانا درآمد خدمت مولانا درکنار حوضی نشسته بود وکتابی چند پیش
خود نهاده پرسید که این چه کتابهاست مولانا گفت که این را قیل وقال گویند
ترا با این چکار خدمت مولانا شمس الدین دست فراز کرد وهمه کتابها را
درآب انداخت خدمت مولانا بتاسف تمام گفت هی درویش چه کردی
بعضی ازانها فواید والد بزرگم بود که دیگر یافت نیست شیخ شمس الدین

دست در آب کرد و یکان یکان کتابها را بیرون آورد و آب در هیچ یک اثر نکرده خدمت مولانا گفت این چه سرّست شیخ شمس الدین گفت این ذوق و حالست ترا ازین چه خبر بعد ازان با یکدیگر بنیاد صحبت کردند چنانچه گذشت ٥ شبی خدمت شیخ شمس الدین با خدمت مولانا در خلوتی نشسته بودند شخصی از بیرون در شیخ را اشارت کرد تا بیرون آید فی الحال برخاست و با مولانا گفت بکشتنم می خوانند بعد از توقف بسیار خدمت مولانا فرمود الا له الخلق والامر تبارک الله رب العالمین مهفت کس دست یکی کرده بودند و در کمین ایستاده کاردی راندند شیخ نعره زد چنانک آن جماعت بیهوش بیفتادند و یکی از آنها علاء الدین محمد بود فرزند مولانا که بداغ انه لیس من اهلک اتسام داشت و چون آن جماعت بهوش باز آمدند غیر از چند قطره خون هیچ ندیدند ازان روز باز تا این غایت نشانی ازان سلطان معنی پیدا نیست ٥ وکان ذلک فی شهور سنة خمس واربعین وستمایه و آن ناکسان در اندک زمانی هر یک ببلائی مبتلا شدند و هلاک گشتند و علاء الدین محمد را علتی عجب پیدا شد و هم دران ایام وفات یافت و خدمت مولانا بجنازهٔ وی حاضر نشد ٥ و بعضی گفته اند که شیخ شمس الدین در جنب مولانا بهاء الدین ولد مدفونست ٥ و بعضی گفته اند که آن ناکسان بدن مبارکش را در چاهی انداخته بودند شبی سلطان ولد در خواب دید که شیخ شمس الدین اشارت کرد که در فلان چاه خفته ام نیم شب یاران محرم را جمع کرد و در مدرسهٔ مولانا بپهلوی بانی مدرسه امیر بدر الدین دفن کردند والله تعالی اعلم

نفحه ۴۸٥ **شیخ صلاح الدین فریدون القونوی المعروف بزرکوب رحمه الله تعالی**

وی در بدایت حال مرید سید برهان الدین محقق ترمذی بود روزی خدمت مولانا از حوالی زرکوبان می گذشت از آواز ضرب ایشان حالی در وی ظاهر شد و بچرخ در آمد شیخ صلاح الدین با الهام از دکان بیرون جست و سر در قدم

مولانا نهاد خدمت مولانا ویرا برگرفت و نوازش بسیار کرد از وقت نماز پیشین تا نماز دیگر خدمت مولانا در سماع بود و این غزل فرمود ٥ یکی گنجی پدید آمد درین دکان زرکوبی ٥ زهی صورت زهی معنی زهی خوبی زهی خوبی

شیخ صلاح الدین فرمود تا دکان را یغما کردند و از دوکون آزاد شد و در صحبت مولانا روانه شد خدمت مولانا همان عشق بازی که با شیخ شمس الدین داشت با وی پیش گرفت و مدت ده سال با وی موانست و مصاحبت داشت روزی از خدمت مولانا سوال کردند که عارف کیست گفت آنکه از سرّ تو سخن گوید و تو خاموش باشی و آن چنان مرد صلاح الدین است ٥ و چون سلطان ولد در حد بلوغ رسید خدمت مولانا دختر شیخ صلاح الدین را بجهة وی خطبه کرد و چلبی عارف ازان دختر بود و خدمت شیخ صلاح الدین در قونیه مدفونست در جوار مولانا بهاء الدین قدس الله تعالی روحهما ٥

(بیغما کردند یعنی غارت کردند غرض)

نفحه ۴۸٦ **شیخ حسام الدین حسن بن محمد بن الحسن بن اخی ترک رحمه الله تعالی**

و چون شیخ صلاح الدین بجوار حق پیوست عنایت خدمت مولانا و خلافت وی بچلبی حسام الدین منتقل شد و عشق بازی با وی بنیاد نهاد و سبب نظم مثنوی آن بود که چون چلبی حسام الدین میل اصحاب را با الهی نامهٔ حکیم سنائی و منطق الطیر فرید الدین عطار و مصیبت نامهٔ وی دریافت از خدمت مولانا درخواست که اسواد غزلیات بسیار شد اگر چنانچه بطرز الهی نامهٔ سنائی یا منطق الطیر کتابی منظوم گردد تا دوستان را یادگاری بود غایت عنایت باشد خدمت مولانا فی الحال از سر دستار خود کاغذی بدست چلبی حسام الدین داد در آنجا هژده بیت از اول مثنوی نوشته از انجا که بشنو از نی چون حکایت میکند ٥ تا آنجا که ٥ پس سخن کوتاه باید والسلام بعد از آن خدمت مولانا فرمود که پیش ازان که از ضمیر شما این داعیه سر بر زند از عالم غیب عالم غیب در دلم این القا کرده بود که این نوع کتابی نظم کرده شود

و با هتمام تمام در نظم مثنوی شروع نمود گاه گاه چنان بودی که از اول شب تا مطلع الفجر خدمت مولانا املا می‌کرد و چلبی حسام الدین می‌نوشت و مجموع آن نوشته را باواز بلند بر خدمت مولانا می‌خواند و چون مجلد اول با تمام رسید حرم چلبی حسام الدین وفات یافت در میانه فترتی واقع شد بعد از دو سال چلبی حسام الدین بخدمت مولانا نیازمندی تمام بتقدیم رسانید و بقیهٔ مثنوی را استدعا نمود چنانچه در مفتتح مجلد ثانی بآن اشارت رفته است

مدتی این مثنوی تاخیر شد ٥ مهلتی بایست تا خون شیر شد ٥ بعد از آن تا آخر کتاب خدمت مولانا می‌فرمود و چلبی حسام الدین می‌نوشت ٥ روزی چلبی حسام الدین گفت که وقتی که اصحاب مثنوی مخدومی را می‌خوانند و اهل حضور در نور آن مستغرق می‌شوند می‌بینم که جماعتی غیبیان بکف دورباشها و شمشیرها گرفته حاضر می‌شوند و هر که از سر اخلاص اصغا نمی‌کند بیخ ایمان او را و شاخهای دین او را می‌برند و کشان کشان بمستقر سقر می‌برند خدمت مولانا فرمود که چنانست که دیدی

دشمن این حرف این دم در نظر ٥ شد ممثل سرنگون اندر سقر
ای حسام الدین تو دیدی حال او ٥ حق نمودت پاسخ افعال او

سلطان ولد قدس الله تعالی روحه

وی سید برهان الدین محقق و شیخ شمس الدین تبریزی را خدمتهای شایسته کرده بود و با شیخ صلاح الدین که پدر خاتون وی بود ارادت تمام داشت و یازده سال چلبی حسام الدین را قایم مقام و خلیفهٔ پدر خود می‌داشت و سالهای بسیار کلام والد خود را بلسان فصیح و بیان صریح تقریر می‌کرد و ویرا مثنوی است بروزن حدیقهٔ حکیم سنائی بسی از معارف و اسرار در آنجا درج کرده است بارها خدمت مولانا ویرا خطاب کردی که انت اشبه الناس بی خلقا و خلقا و عظیم دوستش داشتی گویند که بقلم سطبر بر دیوار مدرسهٔ خود نوشته بود که بهاء الدین ما نیکبخت است خوش زیست و خوش میرد والله اعلم و گویند

نفح ۴۸۷

که روزی

که روزی ویرا نوازش می‌فرمود و میگفت بهاء الدین آمدن من باین عالم جهت ظهور تو بود این همه سخنان قول منست و تو فعل منی ٥ روزی خدمت مولانا ویرا گفت بدمشق رو بطلب مولانا شمس الدین و چندین سیم و زر با خود ببر و در کفش آن سلطان ریز و کفش مبارکش را طرف روم بگردان چون بدمشق رسی در صالحیه خانی است مشهور یکسر بآنجا رو که ویرا آنجا یابی که با فرنگی پسری صاحب جمال شطرنج می‌بازد چون وی می‌برد زر می‌ستاند و چون آن پسر می‌برد سیلی می‌خورد زنهار که انکار نیاری که آن پسر از این طایفه است اما خود را نمی‌داند می‌خواهد که ویرا بوی شناسا گرداند چون سلطان ولد بجانب دمشق رفت مولانا شمس الدین را هم آنجا که نشان داده بود یافت که با آن پسر شطرنج می‌باخت با جماعت همراهان بپیش وی سر نهادند و رقتها کردند آن فرنگی پسر چون آنرا بدید بزرگی ویرا دانست از نیادبیهای خود خجل شد سر برهنه کرد و ایمان آورد و با انصاف بایستاد و خواست که هر چه دارد بیغماد هد مولانا شمس الدین نگذاشت فرمود که بفرنگستان باز گرد و عزیزان آن دیار را مشرف گردان و قطب آن جماعت باش بعد از آن سلطان ولد زر و سیمی که آورده بود در کفش مولانا شمس الدین ریخت و کفش ویرا بطرف روم گردانید و از زبان خدمت مولانا و سایر مخلصان روم استدعای وی کرد وی قبول فرمود اسبی که داشت پیش کشید مولانا شمس الدین سوار شد و سلطان ولد پیاده در رکاب وی روان گشت مولانا شمس الدین فرمود که بهاء الدین سوار شو سر نهاد و گفت شاه سوار و بنده سوار این مرکز روا نباشد از دمشق تا قونیه در رکاب وی پیاده رفت چون بقونیه رسید مولانا شمس الدین خدمتهای سلطان ولد را با مولانا تقریر می‌کرد و می‌گفت که من ویرا چنین کنم و وی جوابم چنین داد و بشاشت بسیار می‌نمود پس گفت مرا از موهبت حق تعالی دو چیز است سر و سر سر را در راه مولانا

باخلاص فدا کردم و سر را بهاء الدین ولد بخشیدم اگر بهاء الدین با عمر نوح بود
و همه را درین راه صرف کردی آنش بیشتر نشدی که درین سفر از من بوی رسید
امیدست که از شما نیز نصیبها یابد ○ چون خدمت مولانا بجوار حق پیوستند
بعد از روز هفتم چلبی حسام الدین برخاست و با جمیع اصحاب پیش سلطان
ولد آمد و گفت می‌خواهم که بعد الیوم بر جای پدر بنشینی و مخلصان و مریدانرا
ارشاد کنی و شیخ راستین ما باشی و من در رکاب تو غاشیه بر دوش نهاده
بندگی کنم و این بیت بخواند ○ بر خانهٔ دل ای جان آن کیست ایستاده
بر تخت شه که باشد جز شاه و شاه زاده ○ سلطان ولد سر بنهاد و بسیار
گریست و فرمود که الصوفی اولی بخرقته والیتیم احری بحرقته همچنانکه
در زمان والدم خلیفهٔ بزرگوار بودی همچنین درین زمان خلیفهٔ بزرگوار
مایی ○ وی گفته که روزی والدم گفت که بهاء الدین اگر خواهی که دایما
در بهشت برین باشی با همه کس دوست شو و کین کسی را در دل مدار و این
رباعی را بخواند ○ بیشی طلبی ز هیچ کس بیش مباش
چون مرهم و موم باش چون نیش مباش خواهی که ز هیچ کس بتو بد نرسد
بدگوی و بدآموز و بداندیش مباش ○ تمامی انبیا علیهم السلام این کرده‌اند
و این سیرت را بصورت آورده لاجرم کافهٔ عالمیان مغلوب خلق
ایشان گشته‌اند و مجذوب لطف ایشان شده چون دوستانرا یاد
میکنی بوستان درونت از خوشی می‌شکفد و از گل و ریحان پر می‌شود و چون
ذکر دشمنان میکنی باغ درونت از خار و مار پر می‌شود و پژمرده خاطر می‌گردد
○ گویند که در شب وفات خود این بیت می‌خوانده است
امشب شب آنست که بینم شادی ○ دریابم از خدای خود آزادی
○ توفی قدس سره لیلة یوم السبت العاشر من شهر رجب سنه
اثنی عشر وسبعمائة شیخ شهاب الدین سهروردی قدس رحمه الله تعالی روحه

امام

امام یافعی در القاب وی چنین نوشته است استاد زمانه وفرید اوانه مطلع
الانوار ومنبع الاسرار دلیل الطریقة وترجمان الحقیقة استاد الشیوخ
الاکابر الجامع بین علم الباطن والظاهر قدوة العارفین وعمدة السالکین
العالم الربانی شهاب الدین ابو حفص عمر بن محمد البکری السهروردی قدس الله
تعالی سره از اولاد ابو بکر صدیق است رضی الله تعالی عنه وانتساب وی
در تصوف بعم وی ابو النجیب سهروردی است وبصحبت شیخ عبد القادر گیلانی
رسیده است وغیر ایشان از مشایخ بسیاری را دریافته است ○ وگفته‌اند
که مدتی با بعضی از ابدال در جزیرهٔ عبادان بود وخضر را علیه السلام دریافته
شیخ عبد القادر وی را گفته است انت آخر المشهورین بالعراق وی را
تصانیف است چون عوارف ورشف النصایح واعلام التقی وغیرها عوارف را
در مکهٔ مبارکه تصنیف کرده است هرگاه که بر وی امری مشکل شدی بخدای تعالی
بازگشتی وطواف خانه کردی وطلب توفیق کردی در رفع اشکال ودانستن
آنچه خواسته است ○ در وقت خود شیخ الشیوخ بغداد بود وارباب طریقت از بلاد
دور ونزدیک استفتاء مسایل از وی کردندی کتب الیه بعضهم یا سیدی
ان ترکت العمل اخلدت الی البطالة وان عملت داخلنی العجب فکتب فی
جوابه اعمل واستغفر الله من العجب ○ در رسالهٔ اقبالیه مذکورست که شیخ
رکن الدین علاء الدوله گفته است که از شیخ سعد الدین حموی پرسیدند که
شیخ محی الدین را چون یافتی گفت بحر مواج لانهایة له گفتند شیخ شهاب الدین
سهروردی را چگونه یافتی گفت نور متابعة النبی صلی الله علیه وسلم فی جبین
السهروردی شیء آخر ولادت وی در رجب سنه تسع وثلثین وخمسمائة
بوده است ووفات وی در سنه اثنتین وثلثین وستمائه ○ تعالی
شیخ نجیب الدین علی بن بزغش الشیرازی قدس الله روحه
وی عالم بوده وعارف وسرچشمهٔ علوم ومعارف پدر وی که از امناء تجار

واغنیاء کبار بود و از شام بشیراز آمده بود و آنجا متأهل و متوطن شده شبی
درخواب دید که امیرالمؤمنین علی رضی الله عنه پیش وی طعامی آورد و با وی بخورد
و ویرا بشارت داد که حق سبحانه وتعالی ترا فرزندی نجیب صالح خواهد داد
چون آن فرزند بزاد ویرا علی نام نهاد بنام حضرت امیر و لقب نجیب الدین کرد
و وی از بدایت حال محبت فقرا می ورزید و با ایشان می نشست هرچند پدر
ویرا لباسهای فاخر می ساخت و طعامهای لذیذ میداد بآن التفات
نمی کرد و میگفت من جامهٔ زنان نمی پوشم و طعام نازکان نمی خورم و جامها
پشمین می پوشید و طعامهای بی تکلف میخورد تا آن زمان که بزرگ شد
و داعیهٔ طلب در وی قوت یافت و درخانه تنها بسر بردی یکشب
درخواب دید که از روضهٔ شیخ کبیر پیری بیرون آمد و در عقب وی شش پیر
دیگر بریک راه میرفتند راست یکی در عقب دیگری آن پیر اول در روی
وی تبسم کرد و دست وی بگرفت و بدست پیر آخرین داد و گفت این
ودیعتی است از خدای تعالی نزدیک تو چون بیدار شد خواب را
با پدر بگفت پدرش گفت این خواب را تعبیر نمی تواند کرد مگر شیخ ابرهیم
و وی در آن زمان از مجانین عقلا بود کسی پیش وی فرستاد که از تعبیر
آن خواب سؤال کند چون شیخ ابرهیم آنرا بشنید گفت این نیست مگر
خواب علی بزغش پیر اول شیخ کبیر است و پیران دیگر آنان که این طریقه
از وی گرفته اند و می باید که آن پیر آخرین زنده باشد که حوالهٔ تربیت
وی باو کرده است می باید که آن شیخ را طلب کند تا بمقصود برسد از پدر
اجازت خواست و بجانب حجاز روان شد چون بشیخ شهاب الدین
سهروردی رسید ویرا بشناخت که همان کس است که درخواب دیده بود
و شیخ نیز بر حال وی اطلاع داشت مضمون خواب ویرا با وی بگفت و پیش
شیخ ملازم شد و سالها بسر برد و خرقه پوشید و مصنفات شیخ و غیر آنرا

از شیخ

مراجعت کرد
از شیخ شنید و باذن شیخ بشیراز آمد و متأهل شد و خانقاهی بنا کرد و بارشاد
طالبان مشغول شد و حالات و کرامات وی میان خلق اشتهاد یافت و ویرا
سخنان لطیف و رسالهای شریف است که از آن بوی انفاس حضرت شیخ
شیخ شهاب الدین می آید روزی ویرا گفتند که سر توحید با مثالی روشن کن
گفت دو آینه و سیبی یکی از فضلا حاضر بود این معنی را بنظم آورد و گفت

شیخ کامل نجیب دین پیر کهن ۔ این حرف نو آورد بصحرای سخن
گفتا که ز وحدت ار مثالی خواهی ۔ سیبی و دو آینه تصور می کن

روزی دیگر فرمود که بیوسته وصف خال معشوق میکنم و این عجب که اورا خود
خال نیست پس فرمود که میخواهم که کسی این معنی را بنظم آرد همان فاضل
حاضر بود گفت
ای آنکه ترا بحسن تمثالی نیست ۔ چون حال من از خال رخت حالی نیست
وصافی من همه ز خال رخ تست ۔ وین طرفه که بر رخ تو خود خالی نیست

توفی فی شعبان سنة ثمان و سبعین و ستمائة

ظهیر الدین عبد الرحمن بن علی بن بزغش رحمه الله تعالی

نفص ۴۹۰

وی خلف صدق و خلیفه بحق بود مرپدر خود را چون مادر وی بوی حامله
شد شیخ شهاب الدین برای وی پارهٔ از خرقهٔ مبارک خود فرستاد چون متولد
شد آنرا در وی پوشانیدند اول خرقه که در دنیا پوشید آن بود و چون بزرگ
شد بخدمت پدر مشغول شد و تربیت یافت و در ایام حیات پدر بحج رفت
شب عرفه درخواب دید که بروضهٔ شریفهٔ رسول صلی الله علیه وسلم آمد و گفت
السلام علیک از حجرهٔ شریفه آواز آمد که وعلیک السلام یا ابا النجاشی پدر وی
بر آن حال مطلع شد و اهل خود را از آن خواب خبر داد و بشارت داد
ایشانرا که مراد حاصل شد بعد از آن درس گفت و حدیث روایت کرد
و تصنیف کرد و از تصانیف وی یکی آنست که عوارف را ترجمه کرده است
و در آنجا تحقیقات صادر از کشف و الهام بسیار است و بمقامات

بسلام گفت

بلند رسید و دیگر امات ارجمند مشهور شد و این دوبیت را از اشعار
شیخ شهاب الدین سهروردی بسیار می‌خوانده است ٥

وقد کنتُ لا ارضی من الوصل بالرضا • وآخذ ما فوق الرضی متبرّما
فلمّا تفرّقنا وشطّ ما آلنا • قنعتُ بطیفٍ منک یأتی مسلّما

توفی فی رمضان سنه ستّ عشرة وسبعمایه رحمه الله تعالی

شیخ نجیب الدین بزغش قدس سره — شیخ محمد یمنی رحمه الله تعالی

فرموده که روزی با جمعی از اصحاب در خدمت شیخ شهاب الدین قدس الله
تعالی بودم شیخ فرمود که یکی از اصحاب از خانقاه بیرون رود و مردی
غریب که آنجا یابد درون آرد که بوی آشنایی بمشام من می‌رسد یکی
از اصحاب بیرون رفت کسی نیافت باز آمد که کسی نیافتم شیخ بهیبت
فرمود که دیگر بار برو که بیابی دیگر بار برفت سیاهی دید اثر غربت و سفر
بروی وی یا درون آورد قصد آن کرد که در صف نعال بنشیند شیخ گفت
ای شیخ محمد نزدیک آی که از تو بوی آشنایی می‌آید بگذشت و پهلوی شیخ
بنشست شیخ و وی با یکدیگر در سر سخنها گفتند بس آن سیاه بوسه بر ران
شیخ داد شیخ فرمود تا سفره حاضر کردند و چیزی خوردند و من روزه دار
بودم شیخ فرمود هر که روزه دار است بحال خود باشد در ان سفره انار بود
شیخ انار می‌خورد و دانه آن از دهن بیرون می‌آورد و پیش خود می‌نهاد
در خاطر من گذشت که من آن دانها را بر گیرم که برکت آب دهن شیخ با آن
رسیده است و بآن افطار کنم چون این بر خاطرم گذشت آن سیاه دست
فراز کرد و آنرا بر گرفت و بخورد و بمن نگریست و تبسم کرد من دانستم که خاطر
مرا دانست چون سفره برداشتند شیخ گفت شیخ محمد حافظ قرآنست ولی
چند وقتست که تنها خوانده است کسی می‌خواهد که هر روز چیزی بر وی
خواند هر که از اصحاب شیخ قرآن حفظ داشت چون عنایت شیخ را با وی

تصا
۴۹۱

دانستند استدعای آن کردند و مرا نیز در خاطر گذشت اما بزبان نیاوردم
و حواله باختیار شیخ کردم شیخ ویرا حواله بمن کرد و گفت شیخ محمد هر روز پیش علی
شیرازی می‌رود و جزوی بر وی می‌خواند چون شب در آمد شیخ عیسی که
خادم شیخ بود بیامد و اناری بیاورد بعضی از آن خورده و بمن داد و گفت شیخ
بعضی ازین خورده است و باقی ترا فرستاده تا بدان افطار کنی و گفته که بوی
بگوی که این عوض آن نقل انارست که شیخ محمد بخورد پس من بدان افطار
کردم چون نماز صبح بگزاردیم و من بخانهٔ خود رفتم آن سیاه در آمد و سلام کرد
و من جواب گفتم بنشست و هیچ نگفت و من نیز هیچ نگفتم که وی هیبتی داشت
یک جزو از اول قرآن بخواند روان و برخاست و بخانه خود رفت و روز دوم
نیز همچنین کرد روز سیم چون وظیفهٔ خود بخواند بیستاد و گفت میان من و تو
حق استادی و شاگردی شد من از یمن و شیراز ندیده ام مرا وصف مشایخ شیراز
بگوی من آغاز کردم و نام هر کس از مشایخ که در ان عصر در شیراز بود می‌گفتم
چون نام همه بگفتم گفت نام زهاد و گوشه نشینان نیز بگوی نام ایشان نیز
بگفتم چون تمام شد وی از هوش برفت چنانک من ترسیدم که مگر بمرد که
نفسش منقطع گشته بود زمانی دراز در ان بود بعد از ان بهوش آمد
و گفت در رفتم و همه را دیدم اکنون تو نام ایشان یک یک باز می‌گوی تا من
وصف ایشان میگویم من نام یک یک میگفتم و وی چنان وصف ایشان
می‌کرد که سلوک ایشان و حال ایشان و لباس ایشان چگونه است که گویی
در برابر وی نشسته بودند و وی ایشانرا می‌دید من تعجب کردم بس در آخر
گفت یکی ازینها که یاد کردیم که ویرا حسین فلان گویند از مرتبهٔ ولایت افتاد
و نام وی از جریدهٔ اولیا محو کردند گفتم سبب چه بود گفت پادشاه شیراز
اتابک ابوبکر را بوی ارادتی بدید آمد و بپیش وی رفت و ویرا مال و نعمت
داد و بسبب آن از نظر حق بیفتاد بس من این سخن را یاد داشتم چون

بشیراز آمدم مهمان بود که وی گفته بود بس گفت دیگری ازین زنها که یاد
کردی یکی ترا نشانه داده است و با نشست ظاهر کن تا به بینم هر چند اندیشه
کردم بخاطر من نیامد نظر در کفش من کرد و گفت آن چیست مرا یاد آمد
که زاهدی بود در شیراز کفش دوختی چون بسفر بیرون می آمدم مرا دو جفت
کفش تبرک داد و گفت تا نشانه باشد که مرا بدعا یاد داری چه راحتها و
روحها که از صحبت وی بمن رسید انگاه از خدمت شیخ خرقه پوشید و شیخ اورا
اجازت الباس خرقه داد بولایت خود باز گشت و آنجا مشهور شد و خلق
بسیار مرید وی شدند

شیخ ابرهیم مجذوب رحمه الله تعالی

وی همانست که ذکر وی در بیان احوال شیخ نجیب الدین قدس سره گذشت شیخ قصه ٤٩٢
نجیب الدین گفته است که دیوانه عجب بود و خلق می گفتند که وقت باشد
که چند روز هیچ نخورد و وقت باشد که بیکدفعه صد من نخورد و ویرا
احوال و کرامات عجیب گفتند مرا آرزوی صحبت او می بود ویرا می گفتم
بیا تا یک روز هم صحبت باشیم اجابت نمی کرد یکبار آخر روزی ویرا
در بازار دیدم و میان زمستان بود گفت این ساعت وقت آنست که
هم صحبت باشیم لیکن بشرط آنکه امشب در مسجد بازار باشیم با وی
در مسجد رفتم گفتم طعامی بیاورم گفت من سیرم پس برف و باران آمدن
گرفت و تا و دا نهار وان گشت چون نماز شام و خفتن بگذاردیم و خلق از مسجد
بیرون رفتند و من با وی تنها بماندم گفت من گرسنه ام چیزی بیاور تا بخورم
شب تاریک بود و برف و باران عظیم می آمد چند دینار زر داشتم ویرا دادم
و گفتم معذور دار که عذر واضح است این زر را و ذا و قت خود سازد زر را
بستد و ساعتی صبر کرد باز گفت من گرسنه ام برخیز و چیزی بیار تا بخورم
خانه من از آن مسجد دور بود اما نزدیک آن مسجد مرا خویشی بود منعم
بخانه وی رفتم و چون شنیده بودم که وی چیز بسیار می خورد گفتم مرا جماعتی

مهمان رسیده اند و این بآن معنی گفتم که هر یک تن در حقیقت جمعی است
از بس لطایف که در وی است از نفس و قلب و روح و غیر ما ایشان گفتند
دیرگاه است و طعامی پخته نمانده است خدمتکاران داشتند هر یکی را طبقی
بر سر نهادند بعضی پر از برنج خام و بعضی پر باقلای خام و بعضی نخود و گندم
و یک عدد دنبه و یک عدد قدید و با من بمسجد آوردند گفتند خود بپزید
من آنها پیش وی بنهادم و با خود تخمین کردم آن همه بجاه من بود گفتم
صبر کن تا اینها را بپزم گفت من همچنین می خورم همه را همچنان خام بخورد
ساعتی صبر کرد آواز سایلی از راه گذر برآمد که دریوزه می کرد از مسجد
بیرون دوید و هر چه جمع کرده بود از وی بستد مقدار ده من نان پاره ها
و طعامها بمسجد درون آورد و همه را بخورد چون از شب نیمه گذشت مرا
گفت برخیز و در گوشه مسجد رو و بخسب که بسیار زحمت از من کشیدی
اما اگر حرکتی کنی یا بجنبی ترا هلاک کنم من بگوشه مسجد رفتم و بخسبیدم و
زهره آن نداشتم که حرکتی کنم چنانک اگر عضوی از من خارش می کرد زهره
خاریدن نداشتم و در آن مسجد سنگی بزرگ نهاده بود هر ساعت برخاستی
و آن سنگ را برگرفتی و ببالین من آوردی و با خود گفتی این سنگ را بوی
فرو کوبم و ویرا هلاک کنم بس هم خود گفتی که روا نباشد که پدرش مردی پیر است
فردا جزع کند آن سنگ را باز بجای خود بنهادی چند نوبت چنین کرد
و مرا از ترس خواب نمی آمد اما خود را چنان می نمودم که در خوابم بس مرا گفت
می دانم که در خواب نه ترا زحمت بسیار دادم اکنون ترا بخدای بخشیدم
بربام مسجد میروم تا تو ایمن گردی و خواب کنی بس بربام رفت و بر سر بام
مسجد یک خانه بود و کتاب بسیار در آنجا که امام مسجد نهاده بود بآن خانه
در رفت من از ترس برفتم و در خانه از بیرون بربستم و بخفتم آواز جیز
خوردن وی از آن خانه می آمد و من در تعجب بودم که وی چه می خورد که می دانستم

که دران خانه هیچ خوردنی نیست چون بامداد بیرون آمد و برفت دران خانه رفتم دیدم که همه جلدهای کتابها را خورده بود

۴۹۳ **شیخ جمال الدین لور رحمه الله تعالی** شیخ نجیب الدین گفته است که وقتی مرا کسی گفت لوری غریب بدین شهر آمده است نام وی جمال الدین وجذبهٔ قوی دارد و در مسجد جامع می باشد بمسجد جامع رفتم دیدم که جذبهٔ عظیم دارد و استغراقی تمام و دو چشمش چون دو کاسهٔ خون ازان پیش وی رفتم و سلام کردم جواب داد پس گفت مرا با سفید سیاه کنان کاری نیست یعنی مرا با فقها و نویسندگان کاری نیست کسی حاضر بود گفت این شخص از صوفیان است پیش او بنشستم و از احوال او سوال کردم گفت من مردی ام لور واقعی چیزی نمی دانم مرا با ستور داشتن خوش بود پیوسته ستوران داشتمی یک روز در پایگاه برابر ستوران نشسته بودم ناگاه حالی بر من مکشوف گشت و جذبهٔ ظاهر شد و حجاب منی از پیش چشم من برداشتند بیهوش شدم و بیفتادم و در دست و پای ستوران می غلطیدم چون با هوش آمدم مرا سر توحید مکشوف شده بود ○ وهم شیخ نجیب الدین گفته است که وی پیوسته شطحیات گفتی چنانک جمعی از علما و صلحا با نکار وی برخاستند و او را بکفر نسبت کردند بتکفیر وی فتوی نوشتند و پیش اتابک ابوبکر که پادشاه شیراز بود بردند و عرضه کردند و اجازت قتل او خواستند اتابک گفت اگر دو شخص دیگر که در شیرازاند فتوی دهند بتکفیر وی اجازت دهم بقتل وی یکی شیخ نجیب الدین بزغش و یکی شیخ معین الدین که بزرگی دیگر بوده است دران وقت فتوی پیش من آوردند من بران نوشتم که او مجذوبست و مغلوب و کشتن وی جایز نیست و شیخ معین الدین نیز همین نوشت اتابک بقتل وی اجازت نداد ○ وهم وی گفته است که یک روز وضو می ساختم و جمال الدین در من می نگریست چون آب بروی می رسانیدم گفتم ارفع الحدث جمال الدین

گفت

گفت هیچ حدثی مانده است که می گویی ارفع الحدث بگو ارفع المحدث

۴۹۴ **شیخ شمس الدین صفی رحمه الله تعالی** وی از مشایخ کبار بوده است و صاحب حالات عظیم و کرامات بزرگ در وقتی که شیخ نجیب الدین بنیت خدمت شیخ شهاب الدین قدس سره عزیمت بغداد کرده است شیخ شمس الدین رفیق وی بوده است وی بر شیخ نجیب الدین قرآن خوانده بود و شیخ نجیب الدین بروی چیزی از فقه و در خدمت شیخ با یکدیگر صحبت میداشته اند شیخ نجیب الدین گفته است که چون بشیراز مراجعت میکردیم خدمت شیخ برای من اجازت الباس خرقه نوشت و برای شیخ شمس الدین نیز نوشت و چهل عدد کلاه بماداد بیست بمن و بیست بشیخ شمس الدین و بر هر یکی نام یکی از بزرگان شیراز نوشته و فرمود که چون بشیراز برسید اول بینابت ما اینها را بآنان در پوشانید که نامهای ایشان برآنجا نوشته است آنگاه الباس خرقهٔ دیگران کنید

۴۹۵ **شیخ نور الدین عبد الصمد نطنزی رحمه الله** وی مرید شیخ نجیب الدین علی بن بزغش است عالم بوده بعلوم ظاهری و باطنی شیخ عز الدین محمود کاشی و شیخ کمال الدین عبد الرزاق کاشی رحمهما الله تعالی هر دو مرید وی اند شیخ کمال الدین عبد الرزاق در تفسیر تأویلات می گوید وقد سمعت شیخنا المولی نور الدین عبد الصمد قدس الله روحه العزیز عن ابیه انه کان بعض الفقراء فی خدمة الشیخ الکبیر شهاب الدین قدس الله تعالی روحه فی شهود الوحدة ومقام الفناء ذا ذوق عظیم فاذا هو فی بعض الایام یبکی ویتأسف فسأله الشیخ عن حاله فقال انی حجبت عن الوحدة بالکثرة ورددت فلا اجد حالی فنبهه الشیخ علی انه بدایة مقام البقاء وان حاله هذه اعلی وارفع من الحال الاولی وآمنه ○

۴۹۶ **شیخ عز الدین محمود الکاشی رحمه الله تعالی** وی صاحب ترجمهٔ عوارف است و شارح قصیدهٔ تائیهٔ فارضیه و بسی حقایق بلند و معارف

ارجمند درین دو کتاب درج کرده است و قصیده را شرح مختصر مفید نوشته است و کشف معضلات و حل مشکلات آن کرده است بمقتضای علم و عرفان و ذوق و وجدان خود نی انکه مراجعت کند بشروح دیگر چنانکه در دیباجهٔ آن می گوید ولم ارجع فی املائه الی مطالعة شرح کیلا یرتسم منه فی قلبی رسوم و آثار تسد باب الفتوح وتشبث باذیال الروح فاتلو حینیذ تلو الغیر واحذو حذوه فی السیر ودابی فی التحریر تفریغ القلب من مظان الریب وتوجیه وجهه تلقاء مدین الغیب استنزالا للفیض الجدید واستفتاحا لابواب المزید و وی در اجازت نامهٔ بعضی از تلامذه خود نوشته است وانا اروی الکتاب یعنی کتاب عوارف المعارف عن شیخی ومولای نور الدین عبد الصمد بن الشیخ علی الاصفهانی ومن الشیخ العالم ظهیر الدین عبد الرحمن بن علی بن بزغش وهما عن شیخهما الامام العالم العارف نجیب الدین علی بن بزغش الشیرازی وهو عن شیخ قطب الاولیا سید العارفین مصنف الکتاب رحمة الله علیهم اجمعین ولی فی کشف حقایقه وبیان معضلاته طریق خاص فی الروایة عن مصنفه بلا واسطة وهو انی رایته فی مبشرة قرائت علیه کتابه المذکور فنبهنی علی حقایقه ودقایقه والله الموفق من یشاء لما یشاء وهو علی کل شئ قدیر واز معارف ویست این چند رباعی که مسطور می گردد

دی گفت مرا علم لدنی هوس است ، تعلیم کن گرت بدین دست رس است
گفتم که الف گفت دگر گفتم هیچ ، در خانه اگر کس است یک حرف بس است
ای عکس رخ تو داده نور بصرم ، تا در رخ تو بنور تو می نگرم
گفتی منگر بغیر ما آخر کو ، غیر از تو کسی که آید اندر نظرم
ای دوست میان ما جدایی تا کی ، چون من تو یم این تویی و مایی تا کی
با غیرت تو مجال غیری چو نماند ، پس در نظر این غیر نمایی تا کی

واین دو قطعه نیز از معارف ویست

کثرت چو یک در نگری عین وحدت است ، ما را شکی نماند درین گر ترا شکی است
در هر عدد ز روی حقیقت چو بنگری ، گر صورتش بهٔ بینی و در مادّه یکیست
تا تو بی در میانه خالی نیست ، چهرهٔ وحدت از نقاب شکی
گر حجاب خودی براندازی ، عشق و معشوق و عاشق است یکی

شیخ کمال الدین عبد الرزاق الکاشی رحمه الله تعالی

نفحات ٤٩٧

وی مرید نور الدین عبد الصمد نطنزی است جامع بوده میان علوم ظاهر و باطن و ویرا مصنفات بسیارست چون تفسیر تأویلات و کتاب اصطلاحات صوفیه و شرح فصوص الحکم و شرح منازل السایرین وغیر آن از رسایل با شیخ رکن الدین علاء الدوله قدس الله تعالی روحه معاصر بوده است و میان ایشان در قول بوحدت وجود مخالفات و مباحثات واقع است و در آن معنی بیکدیگر مکتوبات نوشته اند امیر اقبال سیستانی در راه سلطانیه با شیخ کمال الدین عبد الرزاق همراه شده بود از وی استفسار آن معنی کرده و ویرا در آن معنی غلو تمام یافته پیش امیر اقبال بر سیده که شیخ تو در شان شیخ محی الدین اعرابی و سخن او چه اعتقاد دارد در جواب گفته است که او را مردی عظیم الشان میداند در معارف اما میفرماید که درین سخن که حق را وجود مطلق گفته غلط کرده و این سخن را نمی پسندد وی گفته که اصل همهٔ معارف او خود این سخن است و ازین بهتر سخنی نیست عجب که شیخ تو این را انکار می کند و جملهٔ انبیا و اولیا و ائمه برین مذهب بوده اند امیر اقبال این سخن را با شیخ خود عرضه داشت کرده بوده است شیخ در جواب نوشته است که در جمیع ملل و نحل بدین رسوایی سخن کس نگفته است و چون نیک باز شکافی مذهب طبیعیه و دهریه بهتر بسیاری ازین عقیده و در نفی و ابطال این سخنان بسیار نوشته و چون این خبر بشیخ کمال الدین عبد الرزاق رسیده

بشیخ رکن الدین علاء الدوله مکتوبی نوشته است و شیخ آنرا جواب نوشته و هر دو
مکتوب بعبارت ایشان نقل کرده میشود **مکتوب کمال الدین عبد الرزاق
رحمه الله تعالی** امداد تایید و توفیق و انوار توحید و تحقیق از حضرت
احدیت بنظام ظاهر و باطن انور مولانا الاعظم شیخ الاسلام حافظ اوضاع
الشرع قدوة ارباب الطریقه مقیم سرادقات الجلال مقوم اسناد الجمال
علاء الحق والدین غوث الاسلام والمسلمین متوالی باد و درجات ترقی
در مدارج تخلقوا باخلاق الله متعالی باد بعد از تقدیم مراسم دعا و اخلاص
مینماید که این درویش مرکز نام خدمتش نه تعظیم تام کرده باشد لیکن چون
کتاب عروه مطالعه کردم دو بحث در آنجا مطابق معتقد خویش نیافتم
بعد از آن در راه امیر اقبال میگفت که خدمت شیخ علاء الدوله طریقه محیی الدین بن
العربی را در توحید نمی پسندد دعاگو گفت از مشایخ هر که دیدم و شنیدم برین
معنی بودند آنچ در عروه یافتم نه برین طریق است مبالغه نمود که چیزی بنویس
درین باب گفتم شاید که موافق خدمتش نیفتد و رنجش نماید اکنون نمودند
که بمجرد نقل این سخن رنجش قوی مینماید و تشنیع و تخطیه بتکفیر میرسانند
از روی درویشی غریب یافت مرا هرگز صحبتی با ایشان نیفتاده بمجرد خبر
تکفیر کردن لایق نیست یقین دانند که آنچ نوشتم از تحقیق است نه
از سر نفس و رنجش و فوق کل ذی علم علیم پوشیده نیست که هرچه نه
بر قانون کتاب و سنت مبنی بود نزد این طایفه اعتباری ندارد
جز طریق متابعت نمی سپرند و بناء این معنی برین دو آیت است سنریهم
آیاتنا فی الآفاق وفی انفسهم حتی یتبین لهم انه الحق اولم یکف بربک
انه علی کل شیء شهید الا انهم فی مریة من لقاء ربهم الا انه بکل
شیء محیط و مردم در سه مرتبه مرتب اند مرتبه نفس و این طایفه
اهل دنیا و اتباع حواس اند و اصحاب حجاب منکر حق اند چون حق

وصفات

وصفات او را نشناسند قرآنرا سخن محمد میگویند و ایشانرا خدای تعالی
فرمود قل ارایتم ان کان من عند الله ثم کفرتم به من اضل ممن هو
فی شقاق بعید و اگر کسی از ایشان ایمان آرد رستگار شود و از دوزخ
خلاص شود دوم مرتبه قلب و اهل این مقام از آن مرتبه ترقی کرده باشند
و عقول ایشان صافی گشته و بدان رسیده که بآیات حق استدلال کنند
و تفکر در آیات که افعال و تصرفات الهی اند در مظاهر آفاق و انفس بمعرفت
صفات و اسماء حق رسند چه افعال آثار صفات اند و صفات و اسما
مصادر افعال پس علم و قدرت و حکمت حق بچشم عقل مصفا از شوب هوا
بدینند و سمع و بصر و کلام حق در عین انفس انسانی و آفاق این جهانی
باز یابند و بقرآن و حقیقت آن معترف شوند حتی یتبین لهم انه الحق
و این طایفه اهل برهان باشند و در استدلال ایشان غلط محال بود چون
بنور قدس و اتصال بحضرت واحدیت که محل تکثر اسماست عقول ایشان چنان
منور شود که بصیرت گردد و بتجلیات اسما و صفات الهی بینا شود و صفات
ایشان در صفات حق محو گردد و آنچ طایفه اول دانند این طایفه ببینند
هر دو قسم را نفس ناطقه بنور قلب منزکی شود لیکن ذوو العقل متخلق باخلاق
الهی باشند و ذوو البصیره متحقق بآن پس بد خلقی از ایشان محال باشد و همه را
در مراتب خود معذور باید داشت و نیز جوان نکون منهم سیم مرتبه
روح بود و اهل این مقام از مرتبه تجلی صفات گذشته و بمقام مشاهده
رسیده باشند و شهود جمع احدیت یافته و از خفی نیز درگذشته و از حجب
تجلیات اسما و صفات و کثرت تعینات رسته و در حضرت احدیت
حال ایشان اولم یکف بربک انه علی کل شیء شهید و این طایفه خلق را
آینه حق بینند یا حق را آینه خلق و بالاتر ازین استهلاک است در عین
احدیت ذات و محجوبان مطلق را فرمود الا انهم فی مریة من لقاء ربهم

ومانده‌کان در مقام تجلیات اسما و صفات هرچند بسبب یقین از شک خلاص
یافته اند از لقا علی الدوام و معنی کل من علیها فان و یبقی وجه ربک
ذو الجلال و الاکرام قاصرند و محتاج بدنیّه الا انه بکل شیء محیط و شهود
این حقیقت و بمعنی کل شیء هالک الا وجهه جز طایفهٔ اخیر ظفر نیافته اند
و درین حضرت هو الاول و الآخر و الظاهر و الباطن عیان نیست و
در کل متعینات وجه حق مشهود و در وجوه اسمائی و تعینات آن تنزه
فاینما تولوا فثم وجه الله محققشان شده ۲ گر زخورشید بوم بی نیروست
از پی ضعف خود نه از پی اوست ۰ اکنون ازین احاطت معلوم گردد
که حق تعالی از جمیع تعینات منزه است و تعین او بعین ذات خویش
و احدیت او نه احدیت عددی تا او را ثانی باشد چنانکه سنائی رحمه الله
تعالی گفته ۲ احدست و شمار ازو معزول ۰ صمدست و نیاز ازو مخذول
آن احدی که عقل داند و فهم ۰ وان صمدی که حس شناسد و وهم
حس و عقل و فهم و وهم همه متعینا تند و هرگز متعین بغیر متعین
محیط نشود ۲ الله اکبر ان یقیّده الحجی ۰ بتعین فیکون اول آخر
هو واحد لا غیر ثانیه و لا ۰ موجود ثمّ فهو غیر مکاثر ۰
هو اول هو آخر هو ظاهر ۰ هو باطن کل و لم یتکاثر ۰
پس هر که را این مرتبه باشد حق تعالی او را از مراتب تعینات مجرد کرده اند
و از قید عقول برهاند و بکشف و شهود بآن احاطت رسد و الا در حجب
جلال بماند و در سخن سامی گوهر امیر المؤمنین علی رضی الله تعالی عنه
آمده است الحقیقة کشف سبحات الجلال من غیر اشارة چه اگر
اشارت حسی یا عقلی در وقت تجلی جمال مطلق بماند عین تعین پیدا شود
و جمال عین جلال گردد و شهود نفس حجاب سبحان من لا یعرفه الا هو
وحده و انصاف آنست که هر تحقیقی که در عروه در نفی این معنی فرموده دلایل

240

آن بر نهج مستقیم و طریق برهان نیست ازین جهة دانشمندانی که معقولات دانند
نمی پسندند و وصف حضرت شکسته که فرموده است از شیخ الاسلام مولانا نظام الدین
هروی سلمه الله پرسیدم فرمود که این حضرت ترکمانست و بیچاره حال حضرت ترجمان
می پرسید و چون در اوایل جوانی از بحث فضلیات و شرعیات فارغ شده بود
و از آن بحثها و بحث اصول فقه و اصول کلام هیچ تحقیقی نگشود تصور
افتاد که بحث معقولات و علم الهی و آنچه بران موقوف بود مردم را بمعرفت
رساند و ازین تردد ها باز رهاند مدتی در تحصیل آن صرف شد و استحضار
آن بجایی رسید که بهیچ اثبات صورت نه بندد و چندان وحشت و اضطراب
و احتجاب از آن پیدا شد که قرار نماند و معلوم گشت که معرفت مطلوب
از طور عقل برترست چه در آن علوم هرچند حکما از تشبیه بصور و اجرام خلاص
یافته اند در تشبیه بارواح افتاده اند تا وقتی که صحبت متصوفه و ارباب ریاضت
و مجاهده اختیار افتاد و توفیق حق دستگیر شد و اول این سخنان بصحبت
مولانا نور الدین عبد الصمد نطنزی قدس الله تعالی روحه رسید و از صحبت
او همین معنی توحید یافت و فصوص و کشف شیخ یوسف همدانی را عظیم می پسندید
و بعد از آن بصحبت مولانا شمس الدین کیشی رسیدم چون از مولانا نور الدین
شنیده بودم که درین عصر مثل او در طریق معرفت نیست و این رباعی سخن اوست
هر نقش که بر تختهٔ هستی پیداست ۰ آن صورت آن کس است کان نقش آراست
دریای کهن چو بر زند موجی نو ۰ موجش خوانند و در حقیقت دریاست
و همین معنی در توحید بیان میکرد و میگفت که مرا بعد از چندین اربعین
این معنی کشف شد و آن وقت در شیراز هیچ کس نبود که با او این معنی
در میان توان نهاد و شیخ ضیاء الدین ابوالحسن را این معنی نبود و من از آن
در حیرت بودم تا فصوص اینجا رسید چون مطالعه کردم آن معنی باز یافتم
و شکر کردم که این معنی طریق موجودست و بزرگان بان رسیده اند

و آنرا یافته اند و همچنین بصحبت مولانا نور الدین ابرقوهی و شیخ صدر الدین
روزبهان بقلی و شیخ ظهیر الدین بزغش و مولانا اصیل الدین و شیخ ناصر الدین
و قطب الدین ابنا ضیاء الدین ابوالحسن و جمعی بزرگان دیگر رسیدم
همه درین معنی متفق بودند و هیچ یک مخالف دیگری نه اکنون بقول یک کس
خلاف آن قول نمی توان کرد با آنکه تا چون خود باین مقام نرسیده بودم
هنوز دل قرار نمی گرفت تا بعد از وفات شیخ الاسلام مولانا و شیخنا نور
الملة والدین نطنزی مرشدی که برو دل قرار گیرد نمی یافت هفت ماه
در صحرایی که آبادانی نبود در خلوت نشست و تقلیل طعام بغایت کرد
تا این معنی بگشود و بران قرار گرفت و مطمئن شد والحمد لله علی ذلک
و هر چند خدای تعالی گفت فلا تزکوا انفسکم لکن فرمود و اما بنعمة ربک
فحدث بعد از آن چون در بغداد بصحبت شیخ بزرگوار شیخ نور الدین
عبدالرحمن اسفراینی قدس سره رسیدم انصاف می داد و می فرمود که مرا
حق تعالی علم تعبیر وقایع و تاویل منامات بخشیده است بمقامی برتر
ازین نرسیده ام بمجرد آن بحثها که بر طریق معقول و نهج مستقیم نیست ترک
این معنی که بشهود می آید نمی توان کرد و نیز سخن شیخ عبدالله انصاری
قدس سره همه اینست و آخر جمیع مقامات در درجه سیم بتوحید صرف رسانید
و در سخن شیخ شهاب الدین سهروردی چند موضع تصریح فرموده است
چنانک در شرح سخن امام محقق جعفر صادق رضی الله تعالی عنه آمده
که انی اکرر آیة حتی اسمع من قایلها فرمود که او زبان خویش درین معنی
چون شجره موسی یافت که انی انا الله ازو شنید و اگر متعین بودی
در دو صورت چگونه ظهور یافتی و در قرآن مجید و هو الذی فی السماء اله
و فی الارض اله چگونه صادق بودی و در حدیث پیغمبر صلی الله علیه و سلم
که لو دلی احدکم حبله لهبط علی الله که راست آمدی و با هر که بعالم است

یعنی اگر فرو گذارد یکی از شما ریسمان خود را
فرود آید آن ریسمان بر خدای

اقرب

نجوی الآیه یعنی نیست هیچ رازی میان سه کس
مگر خدا هست چهارم ایشان
و نه پنج کس مگر که وی سبحانه ششم
ایشان است و نه کمتر ازین عدد و
نه بیشتر مگر که خداوند سبحانه
با ایشان است
احمد

اقرب از حبل الورید کی بودی آخر درین معنی نظر باید کرد که بنص قرآن
ثالث ثلثه کفرست که لقد کفر الذین قالوا ان الله ثالث ثلثه و رابع ثلثه
صرف ایمانست و توحید ما یکون من نجوی ثلثة الا هو رابعهم چه اگر ثالث
ثلثه بودی متعین بودی و یکی از ایشان اما رابع ثلثه آنست که بوجود حقانی
خویش که بحکم و لا ادنی من ذلک و لا اکثر الا هو معهم ثانی واحد و ثالث
اثنین و رابع ثلثه و خامس اربعه و سادس خمسه است یعنی محقق حقایق
این اعداد و با همه نی بمقارنت و غیر همه نی بمزایلت چنانکه امیر المومنین
علی کرم الله تعالی وجهه فرموده است که هو مع کل شیء لا بمقارنة و غیر کل شیء
لا بمزایلة و این ضعیف در آن مدت که صحبت با خواجه جهان عزت انصار
دولته می داشت هر چند بعضی طعن می زدند حق علیم است که بدین سبب بود
که در استعداد او معنی یکاد زیتها یضیء و لو لم تمسسه نار می یافت و اعتماد
کلی بران داشت که او بسخنان مخالفان از حق بر نگردد و دعاگو نیز اگر
بعیان نیافتی و قول چندین بزرگ درین معنی متوافق و متطابق نیافتی
این بیانرا مکرر نکردی و دلایل بسیار نگفتی برین معنی چنانک در نوادر شرح
فصوص و غیره بیان افتاده است تا دانشمندان محقق که اصحاب فهوم
ذکی باشند تقریر کنند از تطویل و املال احتراز کردم و من لم یصدق باتمام
الجملة فما علیه ان لا یصدق التفصیل حق تعالی همگنانرا هدایت سوی
جمال خویش کرامت کناد و انا او ایاکم لعلی هدی او فی ضلال مبین والله
الموفق والمعین جواب مکتوب وی که شیخ رکن الدین علاء الدوله
بر ظهر آن نوشت و بکاشان فرستاد قال الله ثم ذرهم الآیة بزرگان
دین و روندگان راه یقین باتفاق گفته اند از معرفت حق برخورداری
کسی یابد که طیب لقمه و صدق لهجه شعار و دثار او باشد چون این هر دو
مفقودست ازین طامات و ترهات چه مقصود فاما آنچ از شیخ

نور الدین عبد الرحمن اسفراینی قدس روحه روایت کرده است مدت سی و
دو سال شرف صحبتش یافته ام مرکز این معنی بر زبان او نرفت بلکه پیوسته
از مطالعهٔ تصنیفات ابن العربی منع فرموده تا حدی که چون شنیده است
که مولانا نور الدین حکیم و مولانا بدر الدین رحمهما الله تعالی فصوص جهة بعض
طلبه درس میگویند بشب آنجا رفت و آن نسخه از دست ایشان باز ستاند
و بدرید و منع کلی کرد دیگر آنچه بعزیز اعزم صاحب قران اعظم آمده الله
بجند التوفیق واقر عین قلبه بنور التحقیق حوالت کرده بر زبان مبارکش
رفت که من از این اعتقاد و معارف بیزارم ه ای عزیز در وقت خوش خود
بر وفق اشارت کتاب فتوحات را محشی میکردم بدین تسبیح رسیدم که
گفته است سبحان من اظهر الاشیاء وهو عینها نوشتم که ان الله لا یستحیی
من الحق ایها الشیخ لو سمعت من احد انه یقول فضلة الشیخ عین وجود
الشیخ لا تسامح البتة بل تغضب علیه فکیف یسوغ لعاقل ان ینسب
الی الله سبحانه هذا الهذیان تب الی الله توبة نصوحا لتنجو من هذه الورطة
الوعرة التی یستنکف منها الدهریون والطبیعیون والیونانیون و
الشکانیون والسلام علی من اتبع الهدی ه اما آنچه نوشته بود که در عروه برهان
بر نهج مستقیم نیست چون سخن مطابق واقع باشد خواه برهان منطقی
راست باش گو خواه مباش و چون نفس را اطمینان در مسئله حاصل شود
و مطابق واقع باشد و شیطان بر آنجا اعتراض نتواند کرد ما را
کافیست والحمد لله علی المعارف التی هی تطابق الواقع عقلا ونقلا
بحیث لا یمکن للنفس تکذیبها وللشیطان تشکیکها ویطمئن القلب علی وجوب
وجود الحق ووحدانیته وتنزاهته ومن لم یؤمن بوجوب وجوده فهو
کافر حقیقی ومن لم یؤمن بوحدانیته فهو مشرک حقیقی ومن لم یؤمن
بتنزاهته من جمیع ما یختص بالممکن فهو ظالم حقیقی لانه ینسب الیه

مالایلیق

ما لا یلیق بجلال قدسه والظلم وضع الشیء فی غیر موضعه ولذلک لعنهم الله فی
محکم کتابه بقوله الا لعنة الله علی الظالمین سبحانه وتعالی عما یصفه الجاهلون
فصل بالخیر چون نوبت دوم که مکتوب مطالعه کردم نظر بر رباعی کیشی افتاد
بخاطر آمد که آنچه در ان مقام مکشوف شده است و بدان مبتهج گشته که بر حقیقت
آن اطلاع یافته آنست که روزی چند در اوایل این ضعیف در ان مقام افتاد
و خوش آمدش آن مقام ولیکن از ان مقام بگذشت یعنی چون از بدایت
و وسط مقام مکاشفه در گذشت و بنهایت مقام مکاشفه رسید غلط آن اظهر
من الشمس معلوم شد و در قطع آن مقام یقینی پیدا شد که شک را در آنجا مدخل
نیست پس ای عزیز می شنوم که اوقات شما بطاعات موظف است و عمر
بآخر رسیده دریغ باشد که در بدایت مقام مکاشفه بطریق کودکان را
بموبزی چند بفریبند تا بمکتب رود بمعارفی چند که چون خزف باشد باز مانند
و اکثر آیات بینات قرآن از جهة آیتی چند معدود متشابه تاویل کنند
چنانکه آیت محکم این آیت است قل انما انا بشر مثلکم و اخواتها این را
تاویل کنند و ما رمیت اذ رمیت ولکن الله رمی مقتدا سازند و بدانند که
جهة تفهیم خلق تا خصوصیت رسول بدانند فرموده است چنانکه پادشاهی
که معترفی را بمملکتی فرستد گوید دست او دست منست و زبان او زبان من
و شیخ نیز که مریدی را بپادشاه فرستد در اجازت او همین نویسد
که دست او دست منست غرض آنکه از آیت الا لعنة الله علی الظالمین
غافل شدن و از آیت ان الشیطان لکم عدو فاتخذوه عدوا و امثالها
اعراض کردن و تمسک بآیت هو الاول والآخر والظاهر والباطن کردن
و ندانستن که مراد آنست که هو الاول الازلی لینتهی الیه سلسلة الاحتیاج
فی الوجود فضلا عن شیء آخر وهو الآخر الابدی بانه الیه یرجع الامر کله و
هو الظاهر فی آثاره الظاهرة بسبب افعاله الصادرة عن صفاته الثابتة

صلی الله علیه وسلم

لذاته و هو الباطن فی ذاته لا تدرکه الابصار ولا یعرف ذاته الا هو وقد صح
عن النبی صلی الله علیه وسلم انه قال کل الناس فی ذات الله حمقی ای فی
معرفة ذاته وقال علیه السلام تفکروا فی آلاء الله ولا تتفکروا فی ذات الله
آمدیم با سر سخن چون در وسط مقام مکاشفه مثل آن معرفت که در رباعی
کیشی خواندند حاصل آمد و آن آن بود که حق در صورت دریایی در نظر آمد
که بصفت مواجی و مثبتی و ماحیی متصف است و دوایر ~~موج~~ مخلوقات
بعضی وسیع و بعضی ضیق تنعم بعضی که مظهر لطف اند بقدر سعت دایره
واستقامت و بعضی که مظاهر قهر اند تالم ایشان از ضیق دایره وانحراف
و بصفت مثبتی بعضی را اثبات میکند و بصفت ماحیی بعضی را محو میکند
و بصفت مواجی باز دوایر را بتجدید پیدا میکند تا چون قدم در نهایت
مقام مکاشفه نهادم باد حق الیقین وزید و شکوفهای معارف بدایت
و وسط را بریزانید و ثمره حق الیقین از غلاف عین الیقین بیرون آمد
ای عزیز من علم مجرد که اعتقاد جازم مطابق واقع است نسبت
بشریعت دارد و علم الیقین ببدایت مقام مکاشفه و عین الیقین
بوسط مقام مکاشفه و حق الیقین بنهایت مقام مکاشفه و حقیقت
حق الیقین که عبارت از یقین مجردست لقوله تعالی واعبد ربک حتی
یأتیک الیقین بتطبب درجات مقام مکاشفه تعلق دارد و هر که بدینجا
رسد هر چه گوید من جمیع الوجوه مطابق واقع باشد و آنچه نموده که آخر
همه مقامات در منازل السایرین توحیدست نه همچنانست بلکه او
در مشتادم مقام افتاده است آخر المقامات المانه العبودة و هو عود
العبد الی بدایة حاله من حیث الولایة المفتوح واو هنا دایر مع الحق
فی شؤون تجلیاته تمکناً از جنید پرسیدند که ما نهایة هذا الامر قال الرجوع
الی البدایة ای عزیز در بدایت و وسط مقام توحید خاص در خلال

سماع

سماع امثال این رباعیها بسیار بر قوال داده باشم و در آن ذوق مدتها مانده
یکی اینست رباعی این من نه منم اگر منی هست توی ور در بر من پیرهنی هست توی
در راه غمت نه تن بمن ماند نه جان ور زانکه مرا جان و تنی هست توی
و در آن مقام حلول گفتن میمود و اتحاد توحید گفته بودم
انا من اهوی ومن اهوی انا • لیس فی المرآة شیء غیرنا
قد سهی المنشد اذ انشده • نحن روحان حللنا بدنا
اثبت الشرک شرکا واضحا • کل من فرق فرقا بدننا
لا انادیه ولا اذکره • ان ذکری وندائی یا انا
الی آخره بعد از آن چون قدم در نهایت مقام توحید نهادم غلط محض بود
الرجوع الی الحق خیر من التمادی فی الباطل برخواندم ای عزیز تو نیز
اقتدا بهمین کن و چون نظر بر قول خدای تعالی افتاد که ولا تضربوا لله
الامثال بکلی محو آن مثال کردم والسلام

نفح ٤٩٨

شیخ نور الدین عبد الرحمن المصری رحمه الله تعالی

وی بسیار بزرگ بوده است در وقت خود قبلهٔ طالبان بوده و در دیار مصر
بتربیت و ارشاد ایشان متعین و در مقام شیخوخت متمکن در اوایل ارادت
مرید یکی از مشایخ آن دیار بوده اما کار وی پیش آن شیخ تمام نشده بوده است
لیکن وی را گفته بوده است که کار تو پیش یکی از مشایخ عجم تمام خواهد شد
وی انتظار آن میداشته تا آن زمان که شیخ جمال الدین یوسف کورانی
بمصر رسیده در صحبت وی بکمتر از بیست روز کار وی تمام شده است
و وی را اجازت ارشاد داده و در اجازت وی را برادر نوشته زیرا که
پیر و معمر بوده و نسبت شیخ جمال الدین بدو کس است یکی بشیخ حسام الدین
شمشیری و دیگر بشیخ نجم الدین محمود اصفهانی و این هر دو مرید شیخ نور
الدین عبد الصمد نطنزی بوده اند قدس الله تعالی ارواحهم

شیخ زین الدین ابوبکر الخوافی قدس الله تعالی روحه

خدمت خواجه محمد پارسا قدس الله تعالی سره در بعض مکتوبات القاب
ایشانرا چنین نوشته است ذو العلم النافع والعمل الرافع ملاذ الجمهور
شفاء الصدور صفوة العلماء والعرفاء رافع اعلام السنة قامع اضالیل
البدع ناهج مناهج الحقیقة سالک مسالک الشریعة والطریقة الداعی
الی الله سبحانه علی طریق الیقین سیدنا و مولانا زین الملة والدین وی
جامع بوده است میان علوم ظاهری و باطنی و از اول تا آخر توفیق استقامت
بر جادهٔ شریعت و متابعت سنت که بزرگترین کرامتی پیش محققان این طایفه
آنست یافته است و نسبت وی در طریقت بشیخ نور الدین عبد الرحمن
مصری است و شیخ نور الدین عبد الرحمن بعد از کمال تربیت و بلوغ وی بمرتبهٔ
تکمیل و ارشاد در اجازت وی چنین ثبت کرده که لما استحق الخلوة وقبول
الواردات الغیبیة والفتوحات استخرت الله تعالی واخلیته خلوتی المعهودة
ومع سبعة ایام من الله تعالی فیها علی بامن بفضله ففتح الله علیه ابواب
المواهب من عنده فی اللیلة الرابعة وازداد فی الترقیات فی درجات
المقامات الی مقام حقیقة التوحید وانحلت منه قیود التفرقة فی شهود
الجمع قبل اتمام الایام السبعة ثم فی اتمامها ظهر له لوامع التوحید الحقیقی
الذاتی المشار الیه علی لسان اهل الحقیقة بجمع الجمع وهو لقوة استعداده
بعد فی الترقی والزیادة وانی علی رجاء من الله ان یاخذه منه الیه
تماما ویبقیه بقاء دواما ویجعله للمتقین اماما ه وی فرموده که اجازتی
که شیخ نور الدین عبد الرحمن نوشته بود در وقت مراجعت بخراسان
در بغداد بماند بعد از مدتی مدید که از خراسان بجانب مصر معاودت
واقع شد و خدمت شیخ از دنیا رفته بود بخلوت خانهٔ وی در آمدم در آنجا
اجازت خود را یافتم بی تفاوت مگر نسخ فی چند با وجود که آن خلوت

الصفوة الخالص من کل شیء — القمع خوار کردن — اضالیل جمع اضلال

یعنی شیخ زین الدین

مضبوط

مضبوط نبود و در آن گشاده می بود نمی دانم که آن مسودهٔ اصل بود که اجازت
مرا از آنجا نوشته بود یا خود بنور ولایت دانسته بود که اجازت من فوت
شده و با آنجا معاودت خواهم کرد آنرا ثانیا برای من نوشته بود و لکل شئ
وجه بتقدیر بقاء آن مدتی مدید در خلوتی چنان که مذکور شد محض کرامت
بود ه و هم وی فرموده است که چون از مصر می آمدم و ببغداد رسیدم طاقیهٔ
که شیخ نور الدین عبد الرحمن بمن داده بود و بسر اکابر دیگر از مشایخ
رسیده بود همراه داشتم با پیر تاج گیلانی اتفاق ملاقات افتاد آن طاقیه را
از من طلبید چنانچه مقتضای فقر و درویشی باشد بوی دادم شب در واقعه
دیدم که آن طاقیه پیش من استغاثه می کند و بزرگانی را که بسر ایشان
رسیده بود می شمرد و میگوید که من بر سر فلان و فلان رسیده ام حالی مرا
بر سر خاری نهادی که بشرب خمر اشتغال می نماید چون بامداد شد با یکی
از اصحاب بطلب وی بیرون رفتیم شنیدیم که وی در خرابات است و بشرب
خمر مشغول است با آنجا رفتیم گفتند در فلان خانه است بآن خانه در آمدیم
مست افتاده بود و طاقیه بر سر وی مصاحب من مرا گفت که تو بیرون
رو که من طاقیه را بیارم من بیرون آمدم وی طاقیه را از سر وی برداشت
و در خانه را بر بالای وی ببست و پیش من آورد گویند که در آخر حیات
وی را واردی رسید که سه شبانروز بالکلیه از خود غایب بود و چون وی را
از آن غیبت باز آوردند قریب بیکسال خاموشی بروی غالب بود و سخن
کم میگفت روزی از درویش احمد سمرقندی پرسید که در هیچ جا دیدهٔ که جذبهٔ
جلی مذکور شده باشد که جذبات نی در نی گردد و اصلا منقطع نشود
درویش احمد در جواب گفت که این معنی را هیچ جا ندیده ام ه درویش احمد
سمرقندی از مریدان کارکرده و از خلفای وی بود سخنان صوفیه را دیده
بود و بر بالای منبر آنرا نیک بیان می کرد و بدرس و مطالعهٔ فصوص اشتغال

می‌نمود بخط وی دیده‌ام که در آخر فصوص نوشته بود که بعد از آن که حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم مرا بدرس فصوص الحکم اشارت فرموده بود در درویش آباد در خلوت بودم که آن حضرت را دیدم پرسیدم که یا رسول الله ما تقول فی فرعون قال صلی الله علیه وسلم قل کما کتبت ثم قلت یا رسول الله ما تقول فی الوجود قال صلی الله علیه وسلم اما تراه یقول الوجود فی القدیم قدیم وفی الحادث حادث ثم قال صلی الله علیه وسلم انت آله وانت مألوه انت آله لظهور الصفات الالهیة فیک ومظهریتک للالوهیة وانت مألوه لحصرک وتعینک وخلقیتک وهو علی ما اقول شهید توفی الشیخ زین الدین رحمه الله لیلة الاحد الثانی من شوال سنه ثمان وثلثین وثمانمایه اول ویرا در قریه مالین دفن کردند واز آنجا بدرویش آباد نقل فرمودند واز درویش آباد بجوار عیدگاه هرات وحالا بر سر مزار متبرک وی عمارات عالی ساخته اند وچنان معمور ومردم نشین شده که نماز جمعه می‌گذارند ٥

امیر قوام الدین سنجانی رحمه الله تعالی

وی در بدایت حال از شرکاء قریه سنجان خواف بوده ونسخه جمع وخرج وتوجیه وتخصیص آن قریه بعهده وی بوده و وی می‌نوشته ناگاه ویرا جذبه رسیده از همه دران بوده آمده وبسلوک راه آخرت مشغول شده می‌گویند که دست خود را وقف مسلمانان کرده بوده هر کس که کاغذ بیاوردی ویرا کتابت فرمودی خواه مصحف وخواه غیر آن نام آن کس را بر آن کاغذ نوشتی ومیان طالبان ترتیب نگاه داشتی بهمان ترتیب که کاغذ آورده بودندی کتابت کردی ٥ در مجالس معارف بسیار گفتی می‌فرموده است که موسی علیه السلام مرا کاسه شربت داده است این گویائی من از آنست ویرا اشعار بسیارست وبعضی غزلیات مولانا جلال الدین رومی را جواب گفته است وکتابی تصنیف کرده جنون المجانین نام

بیرون

ودرآنجا

ودرآنجا سخنان غریب درج کرده با خدمت شیخ زین الدین معاصر بوده ومیان ایشان مکاتبات واقع است خدمت شیخ فرموده که امیر قوام الدین سنجانی روح الله تعالی روحه وقتی که در مقام خواف بود مکتوبی باین فقیر نوشته بود ودر اول مکتوب این بیت نوشته بود

هر که را زین نیست شین بود
غین اگر نیست نور عین بود

وقت بر آن داشت تا در جواب او این ابیات نوشته آمد

غین در پیش عین شین بود
زین اگر هست بیم رین بود

یعنی حجاب رقیق در پیش عین بصیرت عیب بود واگر وجود زین باقی است خوف حجاب بود هر که فانی نشد خوف آنست که باز بواسطه بشریت در حجاب افتد نعوذ بالله ٥

شربت وحدت علی الاطلاق
گر بود با قوام زین بود ٥

وحدت علی الاطلاق در تجلی ذات من حیث هی باشد ومشاهده وحدتی که در ضمن تجلیات صفات باشد مقید بمعانی آن صفات بود اگر مشاهده این وحدت علی الاطلاق تمام بود آنگاه این شربت مادة الحیوة با قوام بود وتمامی مشاهده این وحدت بآن باشد که عارف از مشاهده وحدتی که در ضمن همه صفات باشد محظوظ شده باشد آنگاه این معرفت وحدت زینت پذیر باشد ودرین مشاهده اثنینیت برخیزد نه زین ماند در میان ونه قوام ودر ضمن ایهام تنبیه قوام مفهوم می‌شود

مشرب موسوی اگرچه علیست
در شهود حبیب غین بود

او می‌گفته که مرا موسی علیه السلام کاسه شربت داد این گویائی مرا از آن پیدا شد تنبیه او نموده آمد که اگرچه این مشرب بلندست اما در مشاهده حبیب الله صلی الله علیه وسلم حجابست هر که می‌خواهد که از مشرب حبیب با نصیب باشد در فنای خود سعی باید نمود ٥

وادی ایمن قدم خواهی
در عدم سیر فرض عین بود

موسی علیه السلام چون بوادی ایمن رسید از همه غمها خلاص یافت هر که می‌خواهد که معنی قدم که همچون وادی ایمن است دریابد در نیستی سعی باید نمود تا بدان معرفت حجاب ارد

شود آفتاب حقیقت ظاهر گردد

کشف اندر سکوت و چنین بود ۵ طریقهٔ او این بود که در مجالس سخن کفتی
و این معنی را فضیلتی میدانست تنبیه او نموده آمد که این فضیلت متضمن
رذیلت جاهلیت ۵ و خدمت شیخ رحمه الله تعالی ازین مقوله ابیات با شرح
معانی آن از بیست بیت زیادت ایراد کرده اند و طلب اختصار را برین
اقتصار افتاد ۵ و مولانا شیخی قهستانی در تاریخ ولادت و وفات امیر قوام
کفته است سه امیر تارک سالک قوام ملت و دین که در طریق طلب مثل شاه ادهم بود
بسال هشتصد و سی و چهار میلادش ۵ بسلخ روزه و آغاز عید عالم بود
شب مفارقتش بر شهور هشتصد و بیست ۵ بر انتضاء قضا پنج شب مقدم بود

خواجه شمس الدین محمد الکوسوی الجامی قدس الله تعالی روحه ٥٠١

وی از اولاد کبار و احفاد بزرکوار حضرت شیخ الاسلام احمد الجامی النامقی است
قدس الله تعالی سره و خرقهٔ حضرت شیخ که می کویند همان خرقه است که از شیخ
ابو سعید ابو الخیر قدس الله تعالی سره بوی رسیده و در کریبان آن وصله از پیراهن
حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم موجود است از میان همه اولاد بخانوادهٔ ایشان رسیده جامع
بود میان علوم ظاهری و باطنی در اوراد صبح و شام و ذکر جهر بر طریقه خدمت
شیخ زین الدین میرفت و بصحبت شیخ بهاء الدین عمر بسیار میرسید و اعتقاد و ارادت
تمام داشت در اوایل حال ویرا جذبه رسیده بود است چنانکه چند روز
از حس غایب بوده و نمازها از وی فوت شده می فرمود که در ان جذبه مشایخ
وقت چون شیخ زین الدین و شیخ بهاء الدین عمر بقصد تربیت و اصلاح من
بر من ظاهر شدند اما من هیچ کدام را تسلیم نشدم خدمت شیخ زین الدین
بر سینهٔ من نشست و عملی میکرد و از ان آوازی می آمد چنانکه حلاجان
پنبه را از پنبه دانه جدا کنند این ذکر جهر آن آواز است که بمن رسیده است و
می فرمود که بعد از ان حضرت شیخ الاسلام احمد قدس سره در صورت خواجه
ابو المکارم که از اولاد بزرکوار وی بود بر من ظاهر شد و نفس مبارک خود در من دمید

فی الحال

فی الحال بهوش باز آمدم و از وقت نماز پرسیدم و بقضای فوایت مشغول شدم
۵ مصنفات شیخ محی الدین بن العربی را معتقد بود و مسئلهٔ توحید را موافق
وی تقریر میکرد و آنرا بر سر منبر در حضور علماء ظاهر چنان بیانی می فرمود که
هیچ کس را بر آن مجال انکار نمی بود و در اسرار و حقایق قرآن و احادیث نبوی
و کلمات مشایخ بغایت تیز فهم بود باندک توجهی معانی نبوی فایض می شد
که بعد از تامل بسیار بخاطر دیکران کم رسیدی خدمت مولانا سعد الدین کاشغری
و مولانا شمس الدین محمد اسد و مولانا جلال الدین ابو یزید پورانی و غیر ایشان
از عزیزانی که در آن وقت بودند بمجلس وی حاضر میشدند و معارف و لطایف
ویرا استحسان میکردند در اثنای وعظ و مجلس سماع ویرا وجدی عظیم میرسید
و صیحهای بسیار میزد و اثر آن بهمه مجلسیان سرایت میکرد ۵ در بعض اوقات
مردمانرا در صور صفات غالبه بر نفوس ایشان میدید روزی میکفت که اصحاب
کاه کاهی از صورت انسانی بیرون می آیند اما زود بآن باز می کردند و یک
دو کس را نام میبرد و میکفت که هر کاه که بیش من می آیند در صورت سکان جهار چشم
می نمایند ۵ بسیار بودی که در صحبت وی چیزی بر خاطر کسی کذشتی آنرا اظهار
کردی بر وجهی که غیر آن کس ندانستی توفی رحمه الله ضحوة یوم السبت
السادس و العشرین من جمادی الاولی سنه ثلث و ستین و ثمانمایه و در تاریخ
وفات وی کفته اند شیخ اکمل قدوهٔ کمل که بود ۵ اهل صورت را یعنی رهنمون
خواجه شمس الدین محمد کز غمش آسمان پوشید دلق نیلکون
چرخ دون پایهٔ قدرش بود ۵ سال تاریخش بپرس از چرخ دون
و قبر وی در حوالی مسجد جامع هراتست نزدیک بمزار متبرک فقیه ابو زید
مرغزی رحمهما الله تعالی

٥٠٢ مولانا زین الدین ابو بکر تایبادی قدس الله تعالی روحه

وی در علوم ظاهر شاکرد مولانا نظام الدین هروی است
اما بواسطهٔ ورزش شریعت و متابعت سنت ابواب علوم باطنی بر وی

مفتوح شده بوده است واحوال ومقامات عالیه ارباب ولایت میسر گشته
و وی بحقیقت اویسی بوده است وتربیت از روحانیت شیخ الاسلام احمد
النامقی الجامی قدس الله تعالی سره یافته است وملازمت تربت مقدس وی
بسیار میکرده است ○ چنین گویند که بعد از آن که خدمت مولانا مدتی
بریاضات ومجاهدات اشتغال نمود شیخ الاسلام احمد قدس الله تعالی
روحه بروی ظاهر شد وگفت که خدای تعالی داروی درد تو در شفاخانهٔ ما
نهاده است خدمت مولانا مدت هفت سال پیاده بیشتر پای برهنه از تایباد
بتربت مقدسهٔ ایشان میرفتی وبتلاوت قرآن مشغول میبودی وچون
بتربت مقدسه رسیدی در گنبدی که محاذی آنست بیستادی وبتلاوت
قرآن مشغول شدی ودر هر چند وقتی اندکی بیشتر می آمدی تا مدت هفت
سال را بپیش مرقد شریف وی رسید بعد از آن هرگاه که پیش مرقد وی
رسیدی بنشستی ویرا از اختلاف احوال که چند وقت می ایستاد گاه دور
وگاه نزدیک ودر آخر می نشست ی توقف سوال کردند جواب داد که همه
بامر واشارت آن حضرت بود ○ بعد از آن که سی سال برین طریق بود
وبعضی از اصحاب وی گفته اند که آنچ مرا معلوم شده است مراد ختم قرآن
بدین طریق کرده بود از روحانیت حضرت شیخ اشارت بآن رفت که احرام
زیارت مشهد مقدس رضوی سلام الله علی من حل فیه بندد بآنجا رفت
وخلعتها ونوازشها یافت واز آنجا عزیمت طواف مزارات طوس کرد
شب در مزار متبرک شیخ ابونصر سراج بود حضرت رسالت را صلی الله علیه وسلم
در خواب دید که فرمودند که فردا در شهر طوس ترا درویشی عریان پیش آید
ویرا تعظیم کن وحرمت دار ولیکن سجده مکن چون بامداد بطوس
درآمد بابا محمود طوسی را که مجذوب بود دید بر آن صفت که حضرت
رسالت صلی الله علیه وسلم گفته بود می آید چون مولانا را دید

خودرا

خود را بر زمین افکند وسر در نمد کشید مولانا پیش او رسید وزمانی بر پای
ایستاد بعد از ساعتی پای خود از نمد بیرون کرد وبر پای خاست وبا خود
می گفت ای بی ادب کسی را تعظیم نمی کنی که دوش پیغمبر صلی الله علیه وسلم
در تربت شیخ ابونصر سراج با وی ملاقات کرد وویرا بتو نشان داد و
فرشتگان آسمان از وی شرم میدارند مولانا بروی سلام کرد جواب داد
وگفت برو که اولیاء زود باد منتظر قدوم تواند ○ وگویند که خدمت مولانا
بعد از آن هر سالی یکی از خواص خود را بملازمت بابا محمود فرستادی وسخنان
ویرا نوشته بیاوردی واگرچه آن سخنان نه بر طریقهٔ ارباب عقل بودی
خدمت مولانا معنی آنرا فهم کردی ومقصود از آن بدانستی خدمت
خواجه محمد پارسا قدس الله تعالی روحه در کرت آخر که بحج می رفته است و
بزیارت مرقد مطهر خدمت مولانا آمده بوده می فرموده که اول بار که همراه
خواجهٔ بزرگ خواجه بهاء الدین قدس الله تعالی سره بحج می رفتیم بمرو رسیدیم قافله
دو فرقه شدند بعضی میل بجانب مشهد مقدس رضوی کردند وبعضی میل
بجانب هری مقرر آنکه همه در نشابور بهم رسند حضرت خواجه میل بجانب
هری کرد وفرمود که خواهیم که بصحبت مولانا زین الدین ابوبکر برسیم
من جوان بودم واز احوال خدمت مولوی آگاهی نداشتم بمشهد رفتم
وخواجه محمد برین معنی اظهار ندامت می کرده ○ گویند که چون حضرت خواجه
بتایباد رسیده ونماز بامداد با خدمت مولانا بجماعت گزارده در صف
اول جناح طریقهٔ ایشان بوده بمراقبه نشسته بوده چون مولانا از اوراد
فارغ شده برخاسته وپیش ایشان آمده ومعانقه کرده ونام پرسیده
خدمت خواجه فرموده اند که بهاء الدین مولانا گفته است که برای ما
نقشی ببند خواجه فرموده اند که آمده ایم که نقشی بریم وخدمت
مولانا ایشانرا بخانه برده اند ودو سه روز صحبت داشته اند ○ یکی

از اصحاب خواجه عزیمت حج کرده بوده است خواجه ویرا وصیت کرده بوده
که بصحبت و زیارت مولانا زین الدین ابوبکر برسی که وی از ورزش
شریعت بمقامات عالیهٔ ارباب طریقت و حقیقت رسیده است ٥
توفی رحمه الله فی منتصف النهار من یوم الخمیس سلخ محرم الحرام سنة احدی
وتسعین وسبعمایة ٥ و ملک عماد الدین زوزنی در تاریخ وفات وی
گفته است ٥ سنه احدی وتسعین بود تاریخ ٥ گذشته منتصف از سلخ محرم
شده نصف النهار از پنج شنبه ٥ که روح پاک مولانا اعظم
سوی خلد برین رفت و ملایک ٥ همه گفتند از جان خیر مقدم

٥ مولانا جلال الدین محمود زاهد مرغابی رحمه الله تعالی نج ٥٠٣

وی نیز در علوم ظاهر شاگرد مولانا نظام الدین هروی است و بجهت
ورزش شریعت و متابعت سنت ازین طریق حظی کامل و نصیبی تمام
یافته بوده است در تقوی و ورع جهدی بلیغ می نموده ٥ می آرند که
بزرگ وی یکی از املاک دهقانی را که وقف بوده در زراعت وی کار فرموده
بوده چون از آن وقوف یافته حاصل آن زراعت را تصرف نکرده و فرموده
تا بر فقرا و مستحقان تصدق نموده اند ٥ ملک هرات یکصره زر برسم هدیه
بوی فرستاد قبول نکرد حامل صره گفت اگر این را باز پیش ملک باز برم
ملول خواهد شد بر فقرایی که شاگردان شمااند و در مدرسه می باشند قسمت
کنند فرمود که تو خود آنرا بمدرسه بر و هر کس که قبول کند بوی ده اما بشرط
آنکه بگویی که این زر از کجاست زر را بمدرسه برد هیچ کس آنرا قبول نکرد
در ماه ذوالحجه سنه ثمان و سبعین و سبعمایة از دنیا رفته و قبر وی در مرغاب
مرانشت رحمه الله تعالی

مولانا جلال الدین ابویزید بورانی رحمه الله تعالی ثد ٥٠٤

وی علوم شرعی کرده بود و بواسطهٔ رعایت شریعت و متابعت سنت
بمقامات عالیه رسیده اکثر اوقات وی بعد از ادای وظایف طاعات

بکفایت

بکفایت مهمات مسلمانان گذشتی هر کس در هر مهم که بوی رجوع کردی بقدر وسع در آن
اهتمام نمودی و در کفایت آن بهر که از ابنای دنیا رجوع بایستی کرد بنفس خود رجوع
کردی هر سخن از مواعظ و نصایح که بر زبان وی گذشتی آنرا در نفوس مستمعان
تأثیر عظیم بودی اگرچه آنرا بارها شنیده بودندی و بر خاطر داشتندی ٥ وی را
در طریقت بحسب ظاهر پیری نبوده است همانا که اویسی بوده است می گفته است
که هر گاه مرا اشکالی می افتد روحانیت حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم
بی واسطه آنرا رفع میکند گویند که روزی از اصحاب خود شانه طلبید و گفت
حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم فرمود که بایزید گاهی محاسن خود را شانه
می کن ٥ و بصحبت مولانا ظهیر الدین خلوتی می رسیده است و طریقهٔ وی را بسیار
معتقد بوده اگرچه بنسبت ارادت وی در نیامده بوده ٥ کم بودی که خانهٔ
وی از مهمان خالی بودی و برای ایشان طعامهای مرغوب مهیا ساختی
با آنکه دخل وی از باغ و زراعت محقری می بود ٥ روزی میگفت که بیشتر
چنان بود که هر وقت که جماعتی عزیزان از شهر متوجه پوران شدندی بر من
ظاهر می شد می دانستم که چند کس اند و چی خواهند رسید طعامی مناسب ایشان
ترتیب می کردم که چون برسند بی انتظار پیش آرم یک شب در مسجد ختم قرآن
تمام می شد یکی از تنگان کنار رود چند روغن جوشی بمسجد آورد و سوگند
بر من داد که از آن بخور که از وجه است من یک روغن جوشی برداشتم و دو نیم
کردم و باز یک نیم را بدو نیم کردم و یکی از آن دو نیم را بخوردم آن معنی بر من مستور
شد از آن وقت باز از توجه عزیزان باین جانب وقوف نمی یابم و وقت
رسیدن ایشانرا نمی دانم در تشویش می افتم ٥ روزی با جماعتی بزیارت
وی رفتیم وقت انگور بود ما را بباغ انگور در آورد و خود برفت ما طواف
باغ کردیم و آن قدر انگور که می بایست خوردیم یکی از آن جماعت خوشهٔ
چند انگور برداشت دیگری با وی گفت که خدمت مولانا اجازت برداشتن

نکرده‌اند و آن قصه را بگفت که از بعض علماء وقت واقع شده بود که جمعی
مهمان وی شده بودند یکی از آن جمع از سفرهٔ وی تبرکی برداشته بود
چون خادم سفره برداشت خادم را گفت چرا نهی منکر نکردی خادم گفت
من هیچ منکر حاضر نشدم گفت فلان کس بی اجازت تو زله کرد سفره را پیش
وی بر تا آنرا بر سفره اندازد خادم سفره پیش وی برد تا زله را بر سفره
انداخت بعد از آن خدمت مولانا آمد و برای ما طعام آورد چون طعام
خورده شد اجازت مراجعت خواستیم در وقت بیرون آمدن پیش در بایستاد
و گفت کسی را که اجازت بباغ در آمدن کردند آن اجازت خوردن
و بردن هم هست و آنچ آن عالم کرده است نیکو نکرده است اگرچه در اول
اجازت نکرده بود می‌توانست که در آخر بحل کند و آن زله را بسفره باز نگرداند
ه یکبار دیگر با جمعی اتفاق زیارت وی افتاد در وقت بازگشتن یکی
از ایشان را در خاطر گذشته بود که اگر خدمت مولانا را کرامتی هست می‌باید که
قدری کشمش تبرک بمن دهد چون ویرا خیرباد کردیم آن شخص را آواز داد
که یکساعت باش بخانه درون رفت و یک طبق مویز بیرون آورد و بوی داد
و گفت معذور دار که در باغهای ما کشمش نمی‌باشد ه یکبار بهلوی وی نماز شام
می‌گذاردم چنان ویرا مغلوب و مستغرق یافتم که گویی بخود هیچ شعوری نداشت
در قیام که می‌ایستاد گاهی دست راست بالای چپ می‌نهاد و گاهی دست
چپ بالای راست ه توفی رحمه الله تعالی لیلة یوم الاثنین العاشر
من ذی القعده سنه اثنتین وستین وثمانمایة و قبر وی در بوبانست

مولانا ظهیر الدین خلوتی رحمه الله تعالی ثه

وی جامع بوده است میان علوم ظاهری و باطنی مولانا زین الدین ابو بکر
تایبادی می‌فرموده است که در زیر طاس فلک مثل ظهیر الدین کس نمی‌دانم
مرید شیخ سیف الدین خلوتی است و پانزده سال در صحبت و خدمت

وی

وی بوده است و شیخ سیف الدین در سنه ثلث وثمانین وسبعمایة از دنیا رفته است
و قبر وی در مزار خلوتیان است بر سر پل کازرگاه ه و شیخ سیف الدین مرید
شیخ محمد خلوتی است که می‌گویند هرگاه در خوارزم بذکر مشغول شدی آواز وی
چهار فرسخ برفتی و پهلوان محمود یکبار معاصر وی بوده و با وی صحبت می‌داشته
ه شیخ ظهیر الدین قاری سبع بوده است وی گفته است که چون قرآن را تمام
بر استاد خواندم حضرت رسالت را صلی الله علیه وسلم شبی در واقعه دیدم
که گفت ظهیر الدین قرآن را بر من بخوان از اول تا آخر بروی خواندم ه
گویند که وقتی در اربعین نشسته بود چهار نوبت افطار کرد باب گندم جوشیده
هر ده روز یک نوبت ه گویند که هرگاه که بزیارت کازرگاه رفتی چون از پل
کازرگاه در گذشتی پای برهنه کردی و گفتی از اولیاء الله شرم می‌دارم که پای
با نعلین بر روی ایشان نهم ه در تاریخ سنه ثمانمایه از دنیا رفته و قبر وی
در مزار خلوتیان است در جوار قبر شیخ وی

ثو شیخ بهاء الدین زکریاء مولتانی قدس الله تعالی سره

وی تحصیل علوم ظاهری و تکمیل آن کرده بوده است بعد از آنکه مدت
پانزده سال بتدریس و افادهٔ علوم مشغول بود و هر روز هفتاد تن از علما و فضلا
استفاده می‌کردند عزیمت حج کرد و در وقت مراجعت از حج ببغداد رسید در خانقاه
شیخ شهاب الدین سهروردی قدس الله تعالی سره نزول کرد و مرید شد و آن
همه منزلت و کمال از آن آستانه یافت شیخ فخر الدین عراقی و امیر حسینی است
رحمهما الله تعالی و بعد از وی قایم مقام وی در مسند ارشاد فرزند وی
شیخ صدر الدین بوده است و امیر حسینی در کتاب کنز الرموز در مدحت
هر دو شان گفته است

شیخ هفت اقلیم قطب اولیا ، واصل حضرت ندیم کبریا
مفخر ملت بهاء شرع و دین ، جان پاکش منبع صدق و یقین

ازوجود او بنزد دوستان — جنة الماوی شده هندوستان
من که روی از نیک و از بد تافتم — این سعادت از قبولش یافتم
رخت هستی چون برون برد از میان — کرد پروازی بمایش زآشیان
آن بلند آوازهٔ عالم پناه — سرور عصر افتخار صدر کاه
صدر دین و دولت آن مقبول حق — نه فلک بر خوان جودش یک طبق

شیخ ٥٠٧

شیخ نظام خالدی دهلوی معروف بشیخ نظام اولیا قدس سره

وی از مشاهیر مشایخ هندست بعد از تحصیل علوم دینی و تکمیل آن شبی در جامع دهلی بسر می‌برد چون وقت سحر موذن بمناره بر آمد این آیت برخواند که الم یأن للذین آمنوا ان تخشع قلوبهم لذکر الله چون آنرا بشنید حال بروی متغیر شد و از هر جانبی بروی انوار ظاهر شدن کرفت چون بامداد شد نی زاد و راحله روی بدر یافت ملازمت و خدمت شیخ فرید الدین شکر کنج نهاد و آنجا مرید کشت و بمرتبهٔ کمال رسید خدمت شیخ ویرا اجازت تکمیل دیکران داده بدهلی مراجعت فرمود آنجا بتعلیم طلبهٔ علم و تربیت طبقهٔ اهل ارادت اشتغال نمود و حسن و خسرو دهلوی هر دو مریدان وی‌اند ○ شیخ فرید الدین خرقه از خواجه قطب الدین بختیار کاکی دارد و وی از خواجه معین الدین حسن سجزی و وی از خواجه عثمان هارونی و وی از حاجی شریف زندنی و وی از شیخ الاسلام قطب الدین مودود چشتی رحمهم الله تعالی ○ کویند شخصی براتی که مبلغ کثیر در آنجا نوشته بود کم کرد پیش شیخ نظام الدین آمد و قصهٔ کم شدن برات را بعرض رسانید و اظهار تحیر و اضطرار کرد شیخ یک درم بوی داد که این را حلوا بخر و بروح شیخ فرید الدین برویشان ده چون آن شخص درم را بحلواکر داد حلواکر قدری حلوا در کاغذی بپیچید و بوی داد چون نیک نکاه کرد آن کاغذ برات کم شدهٔ وی بود و این نزدیکست بآن که مردی صد دینار پیش کسی داشت

و دران باب حجتی کرفته بود چون وقت مطالبه رسید حجت را نیافت پیش شیخ بنان حمال آمد و التماس دعا کرد شیخ کفت من پیرم و شیرینی دوست دارم برو یک رطل حلوا برای من بخر تا دعا کنم آن مرد حلوا بخرید و در کاغذی بپیچید پیش شیخ آورد شیخ کفت کاغذ را باز کن باز کرد حجت وی بود بس کفت حجت را بستان و حلوا را ببر و بخورد کودکان خود ده مرد و را برکرفت و برفت ○ کویند تاجری را از مولتان دزدان در راه غارت کردند و رأس المال وی ببردند بخدمت شیخ صدر الدین فرزند شیخ بهاء الدین زکریا که صاحب سجاده بود رفت که عزیمت دهلی دارم و التماس سفارش کرد بشیخ نظام الدین که آنجا التفات نماید که ویرا سرمایهٔ تجارت بدست آید شیخ صدر الدین التماس ویرا مبذول داشت و رقعهٔ نوشت چون بدهلی رسید و رقعه را بشیخ نظام الدین داد شیخ خادم را آواز داد و کفت فردا از اول بامداد تا وقت چاشت هر فتوحی که رسد در راه این عزیز نهادیم تسلیم وی کن روز دیکر

خادم را

آن شخص را جایی بنشاند و هر فتوح که می‌رسید تسلیم وی می‌کرد وقت چاشت را دوازده هزار تنکه در حساب آمد برداشت و برفت ○ وقتی سلطان علاء الدین محمد شاه خلجی میزری از زر و جواهر بر نذر شیخ فرستاد قلندری

المیزر الازار

در برابر شیخ نشسته بود پیش آمد که ایها الشیخ الهدایا مشترک شیخ کفت اما تنها خوشترک قلندر باز پس کشت شیخ فرمود که پیش آی که مقصود آن بود که ترا تنها خوشترک چون قلندر خواست که میزر را بردارد قوت وی بحمل آن وفا نکرد بمدد کاری خادم شیخ محتاج شد ○ وقتی تجدید وضو کرده بود خواست که محاسن شانه کند شانه در طاق بود و کسی نبود نزدیک آن که شانه را بدست شیخ دهد شانه از طاق بجست و خود را بدست شیخ رسانید

شیخ ٥٠٨

شیخ ابو عبد الله الصومعی قدس الله تعالی روحه

وی از بزرکان مشایخ کیلان و روسای زهاد ایشان بود و مرا و را احوال عالی

وکرامات ظاهر بود و جماعتی از بزرگان مشایخ عجم را دریافته بود مستجاب
الدعوه بود وقتی که در غضب شدی حق سبحانه و تعالی از برای وی زود
انتقام کشیدی و هرچه خواستی خدای تعالی چنان کردی و هرچیز که پیش
از وقوع آن خبر کردی چنانچه خبر کرده بودی واقع شدی ○ جماعتی از اصحاب
وی بقصد تجارت بسمرقند رفته بودند نزدیک بسمرقند جماعتی سواران
بغارت ایشان بیرون آمدند جماعت تاجران شیخ ابوعبدالله را آواز
دادند دیدند که در میان ایشان ایستاده است و می‌گوید سبوح قدوس ربنا الله
دور شوید ای سواران از میان ما همه سواران متفرق شدند و هیچ کس نتوانست
که اسب خود را نگاه دارد بعضی بکوهها افتادند و بعضی بوادیها و دو تن
از ایشان با یکدیگر جمع نتوانستند شد از تنها ایشان برستند بعد از آن شیخ را
در میان خود طلبیدند نیافتند چون بگیلان بازگشتند و قصه را بازگفتند
اصحاب شیخ گفتند شیخ هرگز از میان ما غایب نشد ○

شیخ محی الدین عبد القادر الجیلی قدس الله تعالی سره

قط ٥٠٩

کنیت وی ابو محمد است علوی بود حسنی بنیرهٔ ابوعبدالله صومعی است
از جانب مادر و مادر وی ام الخیر امة الجبار فاطمه بنت ابی عبدالله الصومعی
گفته است که چون فرزند من عبد القادر متولد شد هرگز در روز رمضان شیر
نخورد یکبار هلال ماه رمضان بجهة ابر پوشیده ماند از مادر وی پرسیدند
گفت امروز عبد القادر شیر نخورده است آخر معلوم شد که آن روز رمضان
بوده است ○ ولادت وی در سنهٔ احدی و سبعین و اربعمائه بوده است و
وفات وی در سنهٔ احدی و ستین و خمسمائه ○ وی گفته که خرد بودم روز عرفه
بصحرا بیرون رفتم و دنبال گاوی گرفتم بجهة حراثت آن گاو روی باز پس کرد
و گفت یا عبد القادر ما لهذا خلقت و لا بهذا امرت بترسیدم بازگشتم
و بپام سرای خود برآمدم حاجیان را دیدم که در عرفات ایستاده بودند پیش

مادر

مادر خود رفتم و گفتم مرا در کار خدای تعالی کن و اجازت ده تا ببغداد روم و بعلم
مشغول شوم و صالحان را زیارت کنم از من سبب آن داعیه را پرسید با وی بگفتم
بگریست و برخاست و هشتاد دینار بیرون آورد که میراث پدر من مانده بود
چهل دینار را برای برادر من گذاشت و چهل دینار را در زیر بغل من در جامهٔ من دوخت
و مرا اذن سفر کرد و مرا عهد داد بر صدق در جمیع احوال و بوداع من بیرون آمد
و گفت ای فرزند برو که برای خدای تعالی از تو بریدم و تا قیامت روی ترا نخواهم
دید من با قافلهٔ اندک بجانب بغداد توجه نمودم چون از همدان بگذشتیم شصت
سوار بیرون آمدند و قافله را بگرفتند و هیچ کس مرا تعرض نکرد ناگاه یکی
از ایشان بمن بگذشت و گفت ای فقیر چه داری با خود گفتم چهل دینار گفت
کجاست گفتم در جامهٔ من دوخته است در زیر بغل من گمان برد که مگر من استهزا
میکنم مرا بگذاشت و برفت و دیگری بمن رسید و همان پرسید و همان جواب
شنید او نیز مرا بگذاشت و برفت و هر دو پیش مهتر ایشان بهم رسیدند و آنچه
از من شنیده بودند با وی بگفتند مرا طلبید بر بالای تلی که اموال قافله را قسمت
می‌کردند پس گفت با خود چه داری گفتم چهل دینار گفت کجاست گفتم در جامهٔ
من دوخته است در زیر بغل من بفرمود تا جامهٔ مرا بشکافتند و آنچه گفته بودم
یافتند پس گفت ترا چه برین داشت که اعتراف کردی گفتم که مادر من مرا عهد
داده بود بر صدق و راستی و من در عهد وی خیانت نمی‌کنم پس مهتر ایشان
بگریست و گفت چندین سال است که من در عهد پروردگار خود خیانت کرده‌ام
و بر دست من توبه کرد پس اصحاب وی گفتند که تو در قطع طریق مهتر ما بودی
اکنون در توبه مهتر ما باش همه بر دست من توبه کردند و آنچه از قافله گرفته بودند
باز دادند و اول تائبان بر دست من ایشان بودند ○ وی در سنهٔ ثمان
و ثمانین و اربعمائة ببغداد رسید و بجد تمام بتحصیل علوم مشغول شد اول بقرآت
قرآن و بعد از آن بفقه و حدیث و علوم ادبیه پیش بزرگانی که در آن زمان

متعین بودند و باندک روزکاری بر اقران خود فایق شد و از اهل زمان خود متمیز کشت و در سنه احدی و عشرین و خمسمایه مجلس وعظ نهاد و برا کرامات عظام و احوال و مقامات عالی بوده است ٥ و فی تاریخ الامام الیافعی رحمه الله تعالی و اما کراماته یعنی الشیخ عبد القادر رضی الله عنه فخارجة عن الحصر و قد اخبرنی من ادرکتُ من اعلام الائمة ان کراماته تواترت او قربت من التواتر و معلوم بالاتفاق انه لم یظهر ظهور کراماته لغیره من شیوخ الافاق کرامة ٥ وی کفته که یازده سال در یک برج بنشستم و با خدای تعالی عهد کرده بودم که نخورم تا نخورانند و لقمه در دهان من ننهند و نیاشامم تا مرا نیاشامانند یکبار چهل روز هیچ نخوردم بعد از چهل روز شخصی امد و قدری طعام آورد و بنهاد و برفت نزدیک بود که نفس من بر بالای طعام افتد از بس کرسنکی کفتم والله که از عهدی که با خدای تعالی بسته ام برنکردم شنیدم که از باطن من کسی فریاد میکند و باواز بلند میکوید الجوع الجوع ناکاه شیخ ابو سعید مخزومی رحمه الله تعالی بمن بکذشت آن اواز را شنید و کفت عبد القادر این چیست کفتم این قلق و اضطراب نفس است و اما روح بر قرار خود است در مشاهده خداوند خود کفت بخانه ما بیا و برفت من در نفس خود کفتم بیرون نخواهم رفت ناکاه ابو العباس خضر علیه السلام در آمد و کفت برخیز و بیش ابو سعید رو رفتم دیدم که ابو سعید بر در خانه خود ایستاده است و انتظار من می برد کفت ای عبد القادر آنچ من ترا کفتم بس نبود که خضر را نیز می بایست کفت بس مرا بخانه در آورد و طعامی که مهیا کرده بود لقمه لقمه در دهان من مینهاد تا سیر شدم بعد از آن مرا خرقه بوشانید و صحبت وی را لازم کرفتم ٥ الشیخ ابو محمد عبد القادر بن ابی صالح بن عبد الله الجیلی لبس الخرقة من ید الشیخ ابی سعید المبارک بن علی المخزومی و هو لبسها من ید الشیخ ابی الحسن علی بن محمد بن یوسف القرشی الهکاری و هو لبسها من ید الشیخ ابی الفرج الطرسوسی و هو من ید الشیخ ابی الفضل عبد الواحد بن

شیخ ابو سعید مخزومی قدس سره

عبد العزیز

عبد العزیز التمیمی و هو من ید الشیخ ابی بکر الشبلی قدس الله تعالی ارواحهم ٥ و هم وی کفته که وقتی که در سیاحات می بودم شخصی بمن آمد که وی را هرکز ندیده بودم کفت صحبت میخواهی کفتم آری کفت بشرط آنکه مخالفت نکنی کفتم نکنم کفت اینجا بنشین تا من بیایم یکسال برفت بس باز آمد من همانجا بودم ساعتی نزدیک من بنشست پس برخاست و کفت از اینجا مرو تا من باز آیم یکسال دیکر برفت بس باز آمد من هم آنجا بودم ساعتی دیکر بنشست و برخاست و کفت از اینجا مرو تا من بیایم یکسال دیکر برفت بس باز آمد و با خود نان و شیر آورد و کفت من خضرم مرا فرمودند که با تو طعام خورم آنرا بخوردیم کفت برخیز و ببغداد درای با هم ببغداد در آمدیم ٥

شیخ حماد دباس رحمه الله تعالی

وی از جمله مشایخ شیخ محی الدین عبد القادر است کان امیا و فتح علیه باب المعارف و الاسرار و صار قدوة للمشایخ الکبار ٥ شیخ عبد القادر جوان بود و در صحبت شیخ حماد می بود روزی با ادب تمام در صحبت وی نشسته بود چون برخاست و بیرون رفت شیخ حماد کفت این عجمی را قدمی است که در وقت وی بر کردن همه اولیا خواهد بود و هر اینه مأمور شود بانکه بکوید قدمی هذه علی رقبة کل ولی الله و هر اینه آنرا بکوید و همه اولیا کردن نهند توفی الشیخ حماد فی شهر رمضان سنه خمس و عشرین و خمسمایة ٥ یکی از علماء شام عبد الله نام کفته است که در طلب علم ببغداد رفتم و ابن سقا در آن وقت رفیق من می بود در نظامیه بغداد و بعبادت مشغول می بودیم و زیارت صالحان می کردیم در ان وقت در بغداد عزیزی بود که می کفتند وی غوث است ٥ و نیز می کفتند که هر وقت میخواهد بیدا می شود و هرکاه که میخواهد بنهان می شود بس من و ابن سقا و شیخ عبد القادر و وی هنوز جوان بود بزیارت غوث رفتیم ابن سقا در راه کفت از وی مسئله خواهم پرسید که جواب آن نداند و من کفتم

از وی مسئله خواهم پرسید تا ببینم چه میگوید شیخ عبدالقادر گفت معاذ الله
معاذ الله که از وی چیزی پرسم من پیش وی میروم و انتظار برکات وی
می برم چون بروی در آمدیم ویرا بر جای خود ندیدیم یکساعت بودیم دیدیم
که بر جای خود نشسته است پس ابن سقا نگریست و گفت وای
تو ای ابن سقا از من مسئله می پرسی که جواب آن ندانم آن مسئله اینست
و جواب آن این می بینم که آتش کفر در تو زبانه می زند بعد از آن بمن نگریست
و گفت ای عبدالله از من مسئله می پرسی و می بینی که چه میگویم آن مسئله اینست
و جواب آن این هر آینه که فرو گیرد ترا دنیا تا بدو گوش با من بیادبی کردی
بعد از آن بشیخ عبدالقادر نگریست و ویرا بخود نزدیک نشاند و گرامی
داشت و گفت ای عبدالقادر خدای و رسول خدا را خشنود ساختی
بادبی که نگاه داشتی گویا که می بینم ترا در بغداد که بمنبر بر آمده و میگویی قدمی
هذه علی رقبة کل ولی الله و می بینم اولیاء وقت ترا که همه گردنهای خود را
پست کرده اند اجلال و اکرام ترا پس در همان ساعت غایب شد و بعد
از آن ویرا هرگز ندیدیم ۵ و هر چه نسبت بشیخ عبدالقادر گفت واقع شد
و ابن سقا بتحصیل علوم اشتغال بلیغ نمود و بر اقران خود فایق شد
خلیفه ویرا برسالت بملک روم فرستاد ملک روم علماء نصرانی را با وی
مناظره فرمود همه را الزام و افحام کرد در نظر ملک بزرگ نمود ملک را
دختری بود خوب روی بوی مفتون شد ویرا از ملک خواستگاری کرد
گفت بشرط آنکه نصرانی شوی اجابت کرد دختر بوی داد پس ابن سقا
کلام غوث را یاد کرد و دانست که آنچه بوی رسید بسبب وی رسید و اما
من چون بدمشق رفتم نور الدین شهید مرا بر تولیت اوقاف اکراه کرد
و دنیا روی بمن نهاد و سخنی که غوث در حق من گفته بود راست شد
۵ روزی شیخ عبدالقادر در رباط خود مجلس میگفت و عامه مشایخ قریب

به بیجاه تن حاضر بودند از آنجمله شیخ علی هیتی بود و شیخ بقا ابن بطو و شیخ ابو سعد
قیلوی و شیخ ابو النجیب سهروردی و شیخ جاکیر و قضیب البان موصلی و شیخ
ابو السعود و غیر ایشان از مشایخ کبار شیخ سخن میگفت در اثنای سخن گفت
قدمی هذه علی رقبة کل ولی لله شیخ علی هیتی بمنبر بر آمد و قدم مبارک شیخ را
بگرفت و بر گردن خود نهاد و بزیر دامن شیخ در آمد و سایر مشایخ گردنهای
خود پیش داشتند ۵ شیخ ابوسعید قیلوی گفته که چون شیخ عبدالقادر گفت
که قدمی هذه علی رقبة کل ولی لله حضرت حق سبحانه و تعالی بر دل وی تجلی
کرد و رسول صلی الله علیه و سلم بر دست طایفه از ملایکه مقربین بحضر اولیاء
متقدمین و متاخرین که آنجا حاضر بودند احیا باجساد خود و اموات بارواح
خود خلعتی در وی پوشانید و ملایکه و رجال غیب مجلس ویرا در میان گرفته
بودند و صفها در هوا ایستاده و بر روی زمین هیچ ولی نماند مگر که گردن خود را
پست کرد و بعضی گفته اند که یک کس از عجم تواضع نکرد حال وی از وی
متواری شد

شیخ صدقه بغدادی رحمه الله تعالی

ثیا ۵۱۱

روزی شیخ صدقه سخنی میگفت که بحسب ظاهر شرع بروی مواخذه می آمد
بخلیفه رسانیدند ویرا احضار تا تعزیر کنند چون سر وی را برهنه کردند فرموده
خادم وی فریاد بر آورد که و اشیخاه دست آن کس که قصد ضرب وی کرده
بود شل شد و هیبتی بروزیر مستولی شد و چون خلیفه آنرا مشاهده کرد
بروی نیز هیبت استیلا یافت بفرمود که ویرا بگذارند از آنجا برباط شیخ
عبدالقادر در آمد دید که مشایخ و سایر مردم منتظر شیخ نشسته اند که بیرون
آید و سخن گوید بیامد و در میان مشایخ بنشست چون شیخ بیرون آمد و بمنبر
بالا رفت هیچ سخن نگفت و قاری را هم نگفت که چیزی بخواند اما مردم را
وجدی عظیم دریافت و حالتی قوی فرو گرفت شیخ صدقه با خود گفت شیخ
چیزی نگفته و قاری هیچ نخوانده این وجد از چیست شیخ عبدالقادر

روی بوی کرد وکفت یا هذا یکی از مریدان من از بیت المقدس باینجا بیک
کام آمده است وبردست من توبه کرده امروز حاضران درمهمانی وی اند
شیخ صدقه با خود کفت کسی که از بیت المقدس بیک کام ببغداد آید وی را
ازچه توبه باید کرد وبشیخ چه حاجت دارد شیخ روی بوی کرد وکفت یا هذا
وی توبه میکند از آن که دیکر در هوا نرود وحاجت وی بمن آنست که ویرا بمحبت
حق سبحانه راه نمایم **شیخ سیف الدین عبد الوهاب رحمه الله تعالی** وی فرزند شیخ عبد القادرست
وی کفته که هیچ ماهی از ماهها نبودی مکر که پیش از آن که نو شدی بیامدی پیش
والد من اکر چنانچه در وی بدی وسختی مقدر شده بودی در صورتی ناخوش
بیامدی واکر نعمت وخیری مقدر شده بودی در صورتی نیکو بیامدی
٥ آخر روز جمعه سلخ جمادی الاخری سنه ستین وخمسمایة جمعی از مشایخ
در صحبت وی نشسته بودند جوانی خوب روی درآمد وکفت السلام علیک
یا ولی الله من ماه رجبم آمده ام تا ترا تهنیت کویم ودر من هیچ بدی وسختی
مقدر نشده است در آن ماه رجب هیچ ندیدند مردم مکر خیر ونیکویی
جون روز یکشنبه آمد سلخ رجب شخصی کریه المنظر آمد وکفت السلام علیک
یا ولی الله من شهر شعبانم آمدم که ترا تهنیت کویم مقدر شده است در من
موت وفنای خلق در بغداد وکرانی در حجاز وقتل وکشش در خراسان
جون ماه شعبان آمد هرچه هرچه کفته بود واقع شد ٥ شیخ در ماه رمضان
جند روز بیمار شد روز دوشنبه بیست ونهم رمضان جمعی از مشایخ پیش وی
حاضر بودند جون شیخ علی هیتی وشیخ نجیب الدین سهروردی وغیرهما
شخصی با بهاء ووقار درآمد وکفت السلام علیک یا ولی الله من ماه رمضانم
آمده ام که اعتذار کنم از آنچه بر تو مقدر شده بود در من ووداع کنم ترا که این
آخر اجتماع منست با تو پس بازکشت در ربیع الآخر سال دوم از دنیا
برفت ورمضان دیکر را در نیافت ٥ روزی شیخ مجلس میکفت وشیخ علی

هیتی

شیب ٥١٣

هیتی در برابر شیخ نشسته بود ویرا خواب کرفت شیخ اهل مجلس را کفت خاموش
باشید واز منبر فرود آمد وپیش شیخ علی هیتی بادب بایستاد ودر وی
می نکریست شیخ علی بیدار شد شیخ کفت حضرت نبی را صلی الله علیه وسلم
در خواب دیدی کفت آری شیخ کفت من برای وی بادب ایستاده بودم
بچه چیز وصیت کرد ترا کفت بملازمت تو بعد از آن از شیخ علی پرسیدند
از معنی آنچه شیخ فرموده بود که من از برای وی بادب ایستادم شیخ علی
کفت آنچه من بخواب میدیدم وی به بیداری میدید واین شیخ علی هیتی
قدس سره کان من مشایخ البطایح ومن جملة کراماته من ذکره عند توجه
الاسد الیه انصرف عنه ومن ذکره فی ارض مبقاة اندفع البق باذن
الله تعالی **شیخ ابو محمد عبد الرحمن الطفسونجی رحمه الله تعالی**
روزی در طفسونج که از توابع بغدادست بر منبر کفت انا بین الاولیاء کالکرکی
بین الطیور اطولهم عنقا شیخ ابو الحسن علی بن احمد که از اصحاب شیخ
عبد القادر بود از ده جنت که در آن نواحی بود بمجلس وی آمده بود برخاست
ودلق را از سر برکشید وکفت مرا بکذار که با تو کشتی کیرم شیخ عبد الرحمن
خاموش شد واصحاب خود را کفت یکسر موی در وی خالی از عنایت الله تعالی
نمی بینم ویرا فرمود که دلق خود را بپوشید کفت من از آنچه بیرون آمدم اما
باز نمی کردم پس روی بجانب ده جنت کرد وزوجه خود را آواز داد
که ای فاطمه جامه بیار که بپوشم زوجه وی در آن ده بشنید ودر راه ویرا
با جامه پیش آمد پس شیخ عبد الرحمن ویرا کفت شیخ تو کیست کفت شیخ
من شیخ عبد القادر کفت من ذکر شیخ عبد القادر نشنیده ام مکر در زمین
جهل سالست که در درکاه باب قدرتم هرکز ویرا آنجا ندیدم وجماعتی
از اصحاب خود را کفت ببغداد روید پیش شیخ عبد القادر وبکویید
که عبد الرحمن سلام میرساند ومیکوید که جهل سالست که من در درکاه

شیخ ٥١٣

باب قدم تم آنجا تراندیدم لا داخلاً ولا خارجاً شیخ عبد القادر همان وقت
بعض اصحاب را گفت بروید بطفسونج و در راه شما را اصحاب شیخ عبد الرحمن
طفسونجی پیش خواهند رسید که برسالت پیش من فرستاده است ایشانرا
با خود باز گردانید چون به پیش شیخ عبد الرحمن رسید بگوئید عبد القادر
سلام می رساند و میگوید انت فی الدرکات ومن هو فی الدرکات لا یری
من فی الحضرة ومن هو فی الحضرة لا یری من فی المخدع وانا فی المخدع
ادخل واخرج من باب السر من حیث لا تراني بامارة ان خرجت لک
الخلعة الفلانية فی الوقت الفلانی علی یدی خرجت لک وهی خلعة الرضا
وبامارة خروج التشریف الفلانی فی اللیلة الفلانیة لک علی یدی خرج
لک وهو تشریف الفتح وبامارة انا خلع علیک فی الدرکات بمحضر
من اثنی عشر الف ولی لله سبحانه خلعة الولایة وهی فرجیة خضراء
طرازها سورة الاخلاص علی یدی خرجت درمیانه راه باصحاب شیخ
عبد الرحمن رسیدند ایشانرا باز گردانیدند و رسالت بشیخ عبد الرحمن
رسانیدند گفت صدق الشیخ عبد القادر هو سلطان الوقت وصاحب
التصرف فیه ٥ تاجری پیش شیخ حماد درآمد و گفت بتجهیز قافلهٔ شام کرده ام
و هفتصد دینار را بضاعت ادم شیخ حماد گفت اگر درین سال میروی
مال ترا بغارت می برند و خود کشته می شوی تاجر بسیار غمگین از پیش
شیخ حماد بیرون آمد شیخ عبد القادر ویرا پیش آمد قصه را با او بگفت
گفت برو که بسلامت خواهی رفت و بغنیمت خواهی آمد و ضمان بر من
آن شخص بسفر شام رفت و بضاعت خود را بهزار دینار فروخت
روزی بقضاء حاجت بسقایه درآمد و آن هزار دینار را بر طاقی نهاد و
بیرون آمد و آنرا فراموش کرد و بمنزل خود آمد ویرا خواب گرفت درخواب
دید که در قافله است حرامیان قافله را غارت کردند و اهل قافله را کشتند

وویرا نیز شخصی ضربتی زد و کشته شد از هیبت آن بیدار شد اثر خون
بر گردن خود دید و الم آن ضربت در خود احساس کرد بخاطر وی آمد
که هزار دینار را فراموش کرده است بتعجیل رفت و آنرا باز یافت و ببغداد
مراجعت کرد با خود گفت اگر اول شیخ حماد را بینم وی بزرگتر است و اگر
شیخ عبد القادر را بینم سخن وی راست شده است ناگاه شیخ حماد
ویرا در بازار دید گفت اول شیخ عبد القادر را ببین که سخن وی حق است
هفده بار از خدای تعالی درخواسته است که قتل تو که در بیداری مقدر شده
بود بخواب بگذشت و تلف مال تو بر فراموشی قرار یافت پس پیش
شیخ عبد القادر آمد گفت آنچ شیخ حماد گفت که هفده بار درخواسته است
سوگند بعزت معبود که هفده بار و هفده بار و هفده بار تا هفتاد بار
درخواسته ام تا حال چنان شد که شیخ حماد گفت ٥ شیخ شهاب الدین سهروردی
قدس الله تعالی روحه گفته که در جوانی بعلم کلام مشغول شدم و چند کتاب
دران یاد گرفتم و عم من مرا ازان منع می کرد روزی عم من بزیارت
شیخ عبد القادر درآمد و من با وی بودم گفت حاضر باش که بر مردی
درمی آییم که دل وی از خدای تعالی خبر می دهد و منتظر باش برکات
دیدار ویرا چون بنشستیم عم من گفت یا سیدی برادرزادهٔ من عمر بعلم
کلام مشغول است هرچند ویرا میگویم ازان باز نمی ایستد شیخ گفت ای عمر
کدام کتاب حفظ کردهٔ گفتم کتاب فلانی و کتاب فلانی دست مبارک خود را
بسینهٔ من فرود آورد والله که یک لفظ ازان کتب بر حفظ من نماند و خدای
تعالی همه مسایل آنها بر خاطر من فراموش گردانید لیکن سینهٔ مرا از علوم
لدنی مملو ساخت از پیش وی برخاستم زبانی بحکمت ناطق مرا گفت یا عمر
انت آخر المشهورین بالعراق ٥ شیخ ابو عمرو صریفینی قدس الله تعالی روحه
وی گفته که بدایت کار من آن بود که من شبی در صریفین بپشت افتاده بودم

شل
٥٢٤

وروی در آسمان کرده دیدم که در هوا یخ جامه می کذرد یکی میکفت سبحان
من عنده خزاین کل شیء و ما ینزله الا بقدر معلوم و دیکری میکفت سبحان
من اعطی کل شیء خلقه ثم هدی و دیکری میکفت سبحان من بعث
الانبیاء حجة علی خلقه و فضل علیهم محمدا صلی الله علیه و سلم و دیکری
میکفت کل ما فی الدنیا باطل الا ما کان لله و لرسوله و دیکری میکفت یا اهل
الغفلة عن مولاکم قوموا الی ربکم رب کریم یعطی الجزیل و یغفر الذنب العظیم
جون من انرا دیدم و شنیدم بیخود شدم جون با خود آمدم دوستی دنیا
وآنچ در دنیاست تمام از دل من رفته بود جون بامداد شد با خدای تعالی
عهد کردم که خود را تسلیم شیخی کنم که مرا بخدای تعالی راه نمایی کند وروان شدم
ونمی دانستم کجا میروم ناکاه پیری نیکو دیدار با هیبت و وقار مرا پیش آمد
وکفت السلام علیک یا عثمان جواب سلام وی باز دادم و سوکند بروی
دادم که تو کیستی که نام مرا دانستی و من ترا هرکز ندیده ام کفت من خضرم
پیش شیخ عبد القادر بودم کفت یا ابا العباس درویش مردی را در صرتین
جذبه رسیده است و قبولی یافته و از بالای هفت آسمان ویرا ندا آمده که
مرحبا بک عبدی با خدای عهد کرده است که خود را تسلیم شیخی کند
بسوی وی رو و ویرا پیش من آور پس مرا کفت یا عثمان عبد القادر
سید العارفین و قبلة الوافدین فی هذا الوقت فعلیک بملازمة خدمته
وتعظیم حرمته من بخود حاضر نشدم مکر که خود را در بغداد دیدم و خضر
علیه السلام غایب شد و ویرا ندیدم تا مدت هفت سال پیش شیخ عبد القادر
درآمدم کفت مرحبا بمن جذبه مولاه الیه بالسنة الطیر و جمع له کثیرا
من الخیر ای عثمان زود باشد که خدای تعالی ترا مریدی بدهد نام وی
عبد الغنی بن نقطه که مرتبه وی بلندتر باشد از بسیاری از اولیا و خدای
تعالی بوی مفاخرت کند بر ملایکه بعد از آن طاقیه بر سر من نهاد خوشی

وخنکی

وخنکی آن بدماغ من رسید و از دماغ بدل ملکوت بر من کشف کشت شنیدم که
عالم وآنچ در عالم است تسبیح حق سبحانه و تعالی میکویند باختلاف لغات
وانواع تقدیس نزدیک بود که عقل من زایل شود شیخ پاره نبیذ در دست داشت
بر من زد عقل من برقرار بماند بعد از آن مرا جند ماه در خلوت نشاند والله
که مرا هیچ امر ظاهری و باطنی واقع نشد که پیش از آن که من بکویم با من نکفت
وبهیچ حال و مقام و مشاهده و مکاشفه نرسیدم که پیش از آن که بآن برسم مرا
نکفت و مرا انجیزها بی خبر داد که بعد از احیاد وی بسی سال واقع شد و میان
خرقه پوشیدن من از وی و خرقه پوشیدن ابن نقطه از من بیست و پنج سال
درمیان شد و ابن نقطه جنان بود که فرموده بود ٥ یکی از علما کوید که پیش
شیخ عبد القادر درآمدم و هنوز جوان بودم و با خود کتابی از علوم فلاسفه
همراه داشتم شیخ بی آنکه دران کتاب نظر کند یا از من بپرسد که آن جه
کتابست کفت یا فلان بئس الرفیق کتابک هذا برخیز و آنرا بشوی من
عزیمت کردم که از پیش شیخ برخیزم و آن کتاب را درخانه بکذارم و دیکر با خود
برندارم از ترس شیخ و نفس من بشستن آن مسامحت نکرد زیرا که جیزی
ازان کتاب دانسته بودم و مرا محبتی بآن واقع شده بود خواستم که بآن
نیت برخیزم شیخ بمن نظر کرد مرا قوت برخاستن نماند جون کسی که ویرا
بند کرده باشند پس کفت کتاب خود را بمن ده آنرا بکشادم همه اوراق
آنرا سفید دیدم که بران یک حرف نوشته نبود بدست شیخ دادم اوراق
آنرا بکردانید و کفت این فضایل قرآنست و بمن داد دیدم که کتاب فضایل
قرآنست بخوبترین خطی نوشته پس کفت توبه کردی که بزبان نکویی آنچ
در دل تو نباشد کفتم آری کفت برخیز برخاستم و هرجه ازان کتاب یاد
کرفته بودم همه فراموش من شده بود و هرکز تا این زمان بخاطر من
نیامده است ٥ روزی شخصی ابو المعالی نام در مجلس شیخ حاضر شد

کتاب

در اثنای مجلس وی را تقاضای عظیم گرفت چنانک مجال حرکت نماند و بی‌طاقت
شد بطریق استغاثه بجانب شیخ نظر کرد شیخ یک پایه از منبر فرود آمد
بر پایهٔ اول سری همچون سر آدمی پیدا شد پایهٔ دیگر فرود آمد با آن سر دوش
و سینه ظاهر شد همچنین پایه پایه فرود می‌آمد و آن صورت زیادت می‌شد
تا صورتی شد بعینه مثل صورت شیخ و سخن میگفت باوازی مثل آواز شیخ
و بکلامی مثل کلام شیخ و این را غیر آن شخص و من شاء الله تعالی هیچ کس
نمی‌دید شیخ آمد و بر بالای سر وی بایستاد و آستین خود یا مندیل خود بر سر
آن شخص پوشید آن شخص خود را در صحرایی یافت گشاده در آنجا جویی
آب و بر کنار جوی درختی با خود دستهٔ کلید همراه داشت از آن درخت
بیاویخت و بقضای حاجت مشغول شد بعد از آن وضو ساخت و دو رکعت
نماز بگزارد و سلام داد شیخ آستین یا مندیل از سر وی برداشت خود را
در مجلس دید و اعضای وی از آب وضو تر و تقاضای وی مدفوع شده
و شیخ بر بالای منبر سخن گویان که گویا هرگز فرو نیامده خاموش بود
و با هیچ کس نگفت و دستهٔ کلید را طلب کرد با خود نیافت پس بعد
از مدتی وی را بجانب بلاد عجم عزیمت سفر شد چهارده روز از بغداد راه
رفتند بصحرایی فرود آمدند که آنجا جوی آب روان بود برخاست تا وضویی
سازد دید که آن صحرا بآن صحرا می‌ماند که آن روز وضو ساخته بود و آن جوی
بآن جوی چون اندکی برفت بآن موضع رسید که آن روز وضو ساخته بود
و آن درخت را یافت دستهٔ کلید وی از آنجا آویخته چون ببغداد
بازگشت پیش شیخ رفت تا آن قصه را باز گوید شیخ گوش وی را بگرفت
و گفت یا ابا المعالی تا ما زنده ایم این را با کسی مگوی ٥ روزی شیخ با جماعتی
از فقها و فقرا بزیارت گورستان رفت و پیش قبر شیخ حماد رحمه الله بسیار
بایستاد چنانک هوا گرم شد بعد از آن بازگشت و آثار بهجت و سرور

در روی

در روی مبارک وی ظاهر بود از ایشان پرسیدند که سبب ایستادن پیش قبر
شیخ حماد این همه چه بود گفت وقتی روز جمعه با شیخ حماد و اصحاب وی
بمسجد جمعه می‌رفتیم چون بسر پلی رسیدیم شیخ حماد دست بر من زد و مرا در آب
انداخت و هوا در غایت خنکی بود و من جبهٔ پشمینه پوشیده بودم و در آستین
من جزوی چند بود دست خود بالا داشتم تا آن اجزا تر نشود ایشان مرا
بگذاشتند و برفتند از آب برآمدم و جبهٔ خود را بیفشردم و در عقب ایشان
برفتم و بسیار سرما یافته بودم چون بایشان رسیدم اصحاب وی در باب من
سخنی گفتند ایشان را منع کرد و گفت که من وی را رنجانیدم تا وی را آزمایش کنم
وی را کوهی می‌بینم که از جای نمی‌جنبد پس گفت امروز وی را در قبر وی دیدم
حلهٔ مرصع بجواهر پوشیده و بر سر وی تاجی از یاقوت و در دست وی سوارها
از زر و در پای وی نعلین از زر اما دست راست وی از کار رفته بود و فرمان
وی نمی‌برد گفتم این چیست گفت این آن دست است که بآن ترا در آب انداخته
بودم هیچ توانی که آن را از من درگذرانی گفتم آری گفت پس از خدای تعالی
درخواه که آن را بمن باز دهد پس بایستادم و از خدای تعالی درخواستم و پنج هزار
از اولیاء الله در قبرهای خود از خدای تعالی درخواستند که سؤال مرا در حق وی
قبول کند پس سؤال میکردم چندانک خدای تعالی دست وی را بوی باز داد
و بآن دست مرا مصافحه کرد چون این سخن در بغداد مشهور شد مشایخ بغداد
و صوفیه از اصحاب شیخ حماد جمع شدند تا شیخ عبد القادر را بتحقیق آنچ گفته
بود مطالبه کنند بمدرسهٔ شیخ آمدند اما از هیبت شیخ هیچ کس نتوانست که سخن
گوید شیخ آغاز سخن کرد و گفت دو تن از مشایخ اختیار کنید تا تحقیق آنچ
گفته‌ام بر زبان ایشان ظاهر شود ایشان اتفاق کردند بر شیخ ابو یعقوب
یوسف بن ایوب الهمدانی که وی آن روز ببغداد بود و بر شیخ ابو محمد عبد الرحمن بن
شعیب الکردی قدس الله تعالی روحهما و وی مقیم بغداد بود و مهردانا رباب

کشف واحوال بزرگ بودند بس آن جماعت کفتند ما مهلت دادیم تا جمعهٔ دیکر که
ببینیم که بزبان ایشان جه ظاهر می شود شیخ فرمودند از جای خود برنخیزید
تا این امر محقق شود وسر در بیش افکند وایشان نیز سر در بیش افکندند
ناکاه از بیرون مدرسه آواز برآمد دیدند که شیخ یوسف بشتاب تمام می آید
جون بمدرسه درآمد کفت حق سبحانه وتعالی شیخ حماد را مشاهده من ساخت
وکفت ای یوسف زود بمدرسهٔ شیخ عبد القادر رو وبا مشایخ که آنجا حاضرند
بکوی که شیخ عبد القادر در آنچ کفته است صادق است وهنوز شیخ یوسف
سخن خود آخر نکرده که شیخ عبد الرحمن کردی درآمد وکفت مثل آنچ شیخ
یوسف کفته بود ○ از شیخ عبد القادر برسیدند که سبب جه بود که لقب شما
محی الدین کردند فرمود که روز جمعه از بعض سیاحات ببغداد می آمدم پای برهنه
به بیماری متغیر اللون نحیف البدن بکذشتم مرا کفت السلام علیک یا عبد القادر
جواب سلام وی باز دادم کفت نزدیک من آی نزدیک وی رفتم کفت مرا باز نشان
ویرا باز نشاندم جسد وی تازه کشت وصورت وی خوب شد ورنک وی
صافی کشت از وی بترسیدم کفت مرا می شناسی کفتم نه کفت من دین اسلام
همجنان شده بودم که اول مرا دیدی مرا خدای تعالی بتو زنده کردانید انت
محیی الدین ویرا بکذاشتم وبمسجد جامع رفتم مردی مرا بیش آمد ونعلینی
بیش پای من نهاد وکفت یا شیخ محیی الدین جون نماز بکذاردم مردم
از هر طرف برمن ریختند ودست وپای مرا می بوسیدند ومی کفتند یا محیی الدین
ومرا هرکز بیش از آن باین لقب نخوانده بودند ○ یکی از مشایخ کوید که من
وشیخ علی هیتی در مدرسهٔ شیخ عبد القادر بودیم که یکی از اکابر بغداد بیش
شیخ آمد وکفت یا سیدی قال جدک رسول الله صلی الله علیه وسلم من دعی
فلیجب وها انا دعوتک الی منزلی کفت اکر مرا اذن کنند بیایم زمانی سر
در بیش انداخت بس کفت می آیم وبر استر سوار شد وشیخ علی هیتی رکاب

راست وی بکرفت ومن رکاب جب تا بسرای آن شخص رسیدیم همه مشایخ
بغداد وعلما واعیان آنجا بودند وسماطی کشیدند بروی انواع نعمتها وسلهٔ بزرک
سر بوشیده دو کس برداشته آوردند ودر آخر سماط بنهادند بعد از آن آن شخص
که صاحب دعوت بود کفت الصلا وشیخ سر در بیش افکنده بود هیچ نخورد واذن
خوردن هم نداد وهیچ کس هم نخورد واهل المجلس کان علی رؤسهم الطیر من هیبته
پس شیخ بمن وشیخ علی هیتی اشارت کرد که آن سله را بیش آرید برخاستیم وآنرا
برداشتیم وبس کران بود وبیش شیخ نهادیم وفرمود تا سر آنرا بکشادیم فرزند
آن شخص بود نابینای مادرزاد وبرجای مانده ومجذوم ومفلوج شیخ ویرا کفت
قم باذن الله تعالی آن کودک برخاست دوان وبینا وویرا هیچ آفتی نی فریاد
از حاضران برخاست شیخ در آن بی مردم بیرون آمد وهیچ نخورد بیش شیخ
ابو سعید قیلوی رفتم وآن قصه با وی بکفتم کفت شیخ عبد القادر یبری الاکمه
والابرص ویحیی الموتی باذن الله ○ عجوزهٔ بیش شیخ عبد القادر آمد وبسر
خود را همراه آورد وکفت دل فرزند خود را تعلق بسیار می بینم بتو من ذمت
ویرا از حق خود بری کردانیدم برای خدای تعالی شیخ ویرا قبول کرد وبمجاهده
وریاضت فرمود بعد از جند روز بیش فرزند خود آمد دید که نان جوین خورد
وزرد ولاغر شده از کم خواری وبیداری از آنجا بیش شیخ شد آنجا طبقی دید
بر آنجا استخوانهای مرغی که شیخ خورده بود عجوزه با شیخ کفت یا سیدی
تو کوشت مرغ می خوری وبسر من نان جو شیخ دست خود را بر آن استخوانها
نهاد وکفت قومی باذن الله الذی یحیی العظام وهی رمیم آن مرغ زنده شد
وبانک کردن آغاز کرد بس شیخ با آن عجوزه کفت وقتی که فرزند تو همچنین
شود هر جه خواهد کو بخور ○ یکی از مشایخ کوید که شبی در خلوت خود بودم
ناکاه دیوار بشکافت وشخصی کریه المنظر بیرون آمد ویرا کفتم تو کیستی تو
کفت ابلیس آمده ام برای نیکو خواهی تو کفتم نیکو خواهی تو کدام است

[illegible]

بامداد

کفت آنکه جلسهٔ مراقبه ترا تعلیم کنم وجلس القرفصاء وراسهٔ منکس چون شد بنزدیک شیخ عبد القادر آمدم تا آنرا با وی بکویم چون مصافحه کرد م ویرا دست مرا بکرفت وبیش ازان که آنرا با وی بکویم کفت یا عمر صدقک دهو کذوب وبعد ازین از وی هیچ سخن قبول نکنی چهل سال جلسهٔ آن شیخ بران طریق بود ○ روزی شیخ مجلس میکفت باران در ایستاد بعض مردما ن متفرق شدند شیخ روی ببالا کرد وکفت من جمع میکنم وتو تفرقه میکنی فی الحال باران از مجلس باز ایستاد ودر بیرون مجلس می بارید ○ یکی از مریدان شیخ کوید که روز جمعه همراه شیخ بمسجد جمعه میرفتم هیچ کس بشیخ التفات ننمود وبروی سلام نکرد با خود کفتم ای عجب هر جمعه ما بتشویش بسیار بمسجد میرسیدیم از ازدحام بسیار بر شیخ هنوز این خاطر تمام نشده بود که شیخ تبسم کنان بمن نکریست ومردم بسلام روی بشیخ آوردند چنانکه میان من وشیخ حایل شدند با خود کفتم آن حال بهتر ازین حال بود شیخ بمن التفات کرد وکفت این را تو خواستی ندانستهٔ که دلهای مردمان بدست منست اکر خواهم دلهای ایشانرا از خود بکردانم واکر خواهم روی در خود کنم ○ یکی از مشایخ کوید مدتی از خدای تعالی درخواستم که یکی از رجال غیب را بمن بنماید یک شب درخواب دیدم که زیارت امام احمد حنبل می کنم ونزدیک قبر وی مردیست درخاطر من افتاد که وی از رجال غیبست چون بیدار شدم بامید آن که ویرا به بیداری ببینم بزیارت امام احمد رفتم آن مرد را آنجا یافتم در زیارت تعجیل کردم وی بیش از من بیرون رفت من در پی وی روان شدم چون بدجله رسید هر دو کنار دجله فراهم آمد بمقدار یک کام از دجله بکذشت سوکند بروی دادم که بایست تا سخن کویم بیستاد کفتم مذهب تو چیست کفت حنیفا مسلما وما انا من المشرکین درخاطر من افتاد که وی حنفی المذهبست باز کشتم وباخود کفتم بروم

[illegible]

وآنرا

وآنرا با شیخ عبد القادر بکویم بمدرسهٔ وی رفتم وبر در سرای وی بیستادم از درون سرا آواز داد وکفت از مشرق تا مغرب هیچ ولی از اولیا حنفی المذهب نیست جز وی ○ یکی از مریدان شیخ کوید که بخدمت وی مشغول می بودم وبیشتر شبها بیدار می بودم یک شب از خانهٔ خود بیرون آمد ابریق آب بیش بردم التفات نکرد وروی بدر مدرسه نهاد در کشاده شد بیرون رفت ومن نیز درعقب وی بیرون رفتم چنانکه کمان من آن بود که وی نمی داند که من همراهم چون بدروازهٔ بغداد رسید کشاده شد وی بیرون رفت ومن هم بیرون رفتم باز در فراهم آمد واندکی راه برفت ناکاه بشهری رسیدیم که من ندانستم که کجاست برباطی درآمد درآنجا شش تن نشسته بودند بیش آمدند وبروی سلام کردند من درپس ستونی بنهان شدم از یکجانب آن رباط آواز ناله می آمد در اندک زمانی آن ناله ساکن شد ناکاه مردی درآمد وبآن جانب که آواز ناله می آمد رفت بعد از ان بیرون آمد شخصی را بردوش خود کرفته وشخصی دیکر درآمد سر برهنه وموهای لب دراز شده وبیش شیخ بنشست شیخ ویرا تعلیم شهادتین کرد وموی سر ولب ویرا کرفت وطاقیه بوشانید ومحمد نام نهاد وآن شش تن را کفت که من مامور شدم بآن که این شخص را بدل آن مرده کردانم ایشان کفتند سمعا وطاعة بس شیخ بیرون آمد وایشانرا بکذاشت ومن هم درعقب شیخ بیرون آمدم اندکی برفتیم بدروازهٔ بغداد رسیدیم چون بار اول کشاده شد بس بدر مدرسه رسیدیم آن هم کشاده شد شیخ بخانهٔ خود درآمد چون بامداد شد بیش شیخ بنشستم تا درس سبق خود بخوانم هیبت برمن مستولی شد نتوانستم خواند شیخ کفت ای فرزند بخوان سوکند بروی دادم که آنچه شب دیده بودم با من بیان کند کفت آن شهر نهاوند بود وآن شش تن ابدال بودند وآن که ناله میکرد مهتر ایشان بود وآنکه بیرون آمد وشخصی را بردوش داشت خضر بود علیه السلام آن مرده را بیرون آورد

تا کار ویرا بسازند وآن شخص که ویرا تعلیم شهادتین کردم ترسایی بود
از قسطنطنیه که مامور شده بودم که ویرا بدل آن مرده کردم پس ویرا آوردند
وبردست من مسلمان شد واکنون یکی از ایشانست ٥ روزی سخنی میگفت
ناگاه جندگام درهوا برفت وگفت ای اسرائیلی بایست وکلام محمدی بشنو
وبمکان خود باز آمد پرسیدند که این چه بود گفت ابوالعباس خضر علیه السلام
بر مجلس ما میگذشت بتعجیل گامی چند بسوی او نهادم وگفتم آنچه شنیدید
خادم شیخ گوید که دویست وپنجاه دینار زر سرخ شیخ را وام شد از جهت
مهمانان روزی شخصی درآمد که من ویرا نمی‌شناختم وبی آنکه اذن خواهد
بر شیخ درآمد وبنشست وباشیخ بسیار سخن گفت ومقداری زر بیرون آورد
وگفت این بجهة دین شماست وبرفت شیخ مرا فرمود که این را بوام خواهان
برسان پس گفت این صیرفی قدر بود گفتم صیرفی قدر کیست گفت فرشته ایست
که خدای تعالی می‌فرستد باولیاء الله تا دین ایشانرا ادا کنند ٥

شیخ بقا بن بطو رحمه الله تعالی وی گفته که روزی در مجلس شیخ
عبد القادر حاضر بودم درا ثنای آنکه سخن میگفت بر پایهٔ اول از منبر
ناگاه قطع سخن کرد وساعتی خاموش بود وبزمین فرود آمد بعد از ان
بمنبر بالا رفت وبر پایهٔ دوم بنشست پس من مشاهده کردم که پایهٔ اول
گشاده شد چندانکه چشم کار می‌کرد وفرشی از سندس اخضر انداختند
ورسول صلی الله علیه وسلم با اصحاب بر آنجا نشستند وحضرت حق سبحانه
وتعالی بر دل شیخ عبد القادر تجلی کرد چنانکه وی میل کرد که بیفتد رسول
صلی الله علیه وسلم ویرا بگرفت ونگاه داشت بعد از ان خرد ولاغر شد
چون عصفوری بعد از ان بیالید وبزرگ شد بر صورتی هایل سهمگین بعد از ان
آن همه از من پوشیده شد حاضران از شیخ بقا کیفیت رؤیت رسول را صلی الله
علیه وسلم واصحابش را پرسیدند گفت خدای تعالی ایشانرا تأیید کرده است

تنبیه ٥١٥

260

بقوتی که ارواح مطهرهٔ ایشان متشکل می‌شود بصور اجساد وصفات اعیان
ومی‌بینند ایشانرا کسانی که خدای تعالی ایشانرا قوت رؤیت آن ارواح
در صور اجساد وصفات اعیان داده است بعد از ان از سبب میل کردن وخرد
شدن وبزرگ شدن شیخ پرسیدند گفت تجلی اول بصفتی بود که بشر را قوت آن
نیست مگر بتأیید نبوی ولهذا نزدیک بود که شیخ بیفتد اگر رسول صلی الله علیه
وسلم ویرا در نمی‌یافت وتجلی ثانی بصفت جلال بود وازین جهة بود که شیخ یکبارگی
خرد شد وتجلی ثالث بصفت جمال بود وازین جهت بود که شیخ بیالید وبزرگ
شد وذلک فضل الله یؤتیه من یشاء والله ذو الفضل العظیم ٥

قضیب البان موصلی قدس الله تعالی سره

کنیت وی ابو عبد الله است شیخ محی الدین بن العربی قدس الله تعالی روحه
در بعض رسایل می‌فرماید که ازین طایفه ما بعضی را دیده ایم که صورت روحانیت
ایشان متجسد ومتمثل می‌شود بر صورت جسمانیت ایشان وبران صور متجسده
افعال واحوال میگذرانند حاضران می‌پندارند که آن بر صور جسمانیهٔ ایشان
میگذرد میگویند که فلان کس را دیدیم که چنین وچنین میکرد وحال آنکه آن کس
از ان فعل متبراست وما این را بارها از بسیاری ازین طایفه مشاهده کرده ایم
ومعاینه دیده ایم وچنین بود حال ابو عبد الله موصلی که معروفست بقضیب البان
وباید که برین انکار نیاری که اسرار خدای تعالی در افراد عالم بزرگ وبسیار است
وبقوت عقل ادراک غور آن نمی‌توان کرد ٥ شیخ عبد الله یافعی رحمه الله تعالی
گفت که یکی از اهل علم مرا خبر داد که یکی از فقرا را نمی‌دیدند که نماز میگزارد
روزی اقامت نماز کردند واو نشسته بود فقیهی از سر انکار او را گفت برخیز
ونماز جماعت بگزار برخاست وبا ایشان تکبیر نماز بست رکعت اول بگزارد
وفقیه منکر پهلوی او بود چون برکعت دوم برخاستند فقیه بوی نظر کرد کسی
دیگر دید غیر وی که نماز میگزارد از ان متعجب شد در رکعت سیم کسی دیگر دید غیر

یعنی این حالیست که
بمحض فضل خدای تعالی و این فضل
برای که خواهد و خدای تعالی
صاحب فضل عظیم است
عن

تنبیه ٥١٦

آن دوکس اول که نماز می‌گزارد و در رکعت چهارم دیگری غیر آنها چون سلام دادند
دید که همان کس اول است بر جای خود نشسته و از آن سه کس که در حال نماز
دید اثر نبود آن فقیر بوی نظر کرد و بخندید و گفت ای فقیه کدام یک از آن
چهار کس با شما نماز گزارد ٥ شیخ عبدالله یافعی گوید که مثل این قضیه شنیدم
که صادر شد از قضیب البان رحمه الله تعالی با بعضی از فقها ٥ قاضی موصل را
نسبت بوی انکار تمام بود یک روز دید که در یکی از کوچهای موصل از مقابل
وی می‌آید با خود گفت وی را می‌باید گرفت و قصه وی را بحاکم رفع کرد تا وی را
بسیاستی برساند ناگاه دید که بصورت کردی برآمد و چون مقداری دیگر
پیش آمد بصورت اعرابی برآمد و چون نزدیکتر شد بصورت یکی از فقها
ظاهر شد چون بقاضی رسید گفت ای قاضی کدام قضیب البان را بحاکم
می‌بری و سیاست میکنی قاضی از انکار خود توبه کرد و مرید شد ٥ پیش
شیخ عبدالقادر گفتند که قضیب البان نماز نمی‌گزارد گفت مگویید که همیشه
سر وی در در خانه کعبه در سجود است ٥

نفخ محمد الاوانی که با بن القاید معروفست قدس الله تعالی روحه

٥١٧ وی از اصحاب شیخ محی الدین عبدالقادر است قدس الله تعالی سره ٥ در فتوحات
مکیه مذکور است که شیخ عبدالقادر وی را معربد الحضره می‌گفت و می‌گفت که محمد بن
قاید من المفردین ٥ صاحب فتوحات می‌گوید که مفردون جماعتی اند که از دایره [illegible]
قطب خارج اند و خضر علیه السلام از ایشانست و رسول ما صلی الله علیه
و سلم پیش از بعثت از ایشان بود ٥ ابن قاید گفته است همه چیز را باز پس
گذاشتم و روی بحضرت آوردم ناگاه پیش روی خود نشان پایی دیدم
مرا غیرت کرد گفتم این نشان قدم کیست زیرا که اعتقاد داشتم که هیچکس
بر من سابق نیست گفتند این نشان قدم نبی تست صلی الله علیه و سلم
خاطر من تسکین یافت   ابو السعود بن الشبل رحمه الله تعالی نفخ ٥١٨

وی نیز از اصحاب شیخ محی الدین عبدالقادر است ٥ در فتوحات مذکور است
که از کسی که صدوق بود و ثقه شنیدم که از شیخ ابو السعود که امام وقت خود بود
نقل کرد که گفت بر کنار دجله بغداد می‌گذشتم در خاطر من گذشت که آیا حضرت
حق را بندگان باشند که وی را در آب پرستند هنوز این خاطر تمام نشده بود
که آب بشکافت و مردی ظاهر شد و گفت آری یا ابا السعود خدای تعالی را
مردان هستند که وی را در آب می‌پرستند و من از ایشانم من مردی بودم از تکریت
از آنجا بیرون آمده‌ام بعد از پانزده روز آنجا فلان حادثه واقع خواهد شد
چون پانزده روز گذشت آن حادثه بعینها چنانکه گفته بود واقع شد
در فصوص مذکور است که شیخ ابو السعود با مریدان خود گفت که پانزده سال است
که خدای تعالی مرا در مملکت تصرف داده است اما من تصرف نکرده‌ام
ابن قاید روزی از وی پرسید که چرا تصرف نمی‌کنی گفت من تصرف را بحضرت
حق سبحانه گذاشته‌ام که چنانکه خواهد تصرف کند ٥ شیخ رکن الدین
علاء الدوله رحمه الله تعالی گفته است که در گورستان امام احمد حنبل رحمه الله تعالی
توجه کرده بودم بخاک بزرگی که خاک او معین است بنزدیک مردم و من یقین
میدانم که وی آنجا نیست اما بسر آن خاک میرفتم در راه گنبد خرابی بود که
من هرگز نشنیده بودم که آنجا خاکی است چون از آن گنبد می‌گذرم می‌بینم که
از آن گنبد اشارتی میرسد که کجا میروی بیا و ما را نیز زیارتی بکن من باز گشتم
و بگنبد در آمدم و آنجا وقت من خوش شد می‌بینم که روح او با من میگوید که
همچنان زندگانی کن که من کرده‌ام گفتم تو چون زندگانی کردی گفت هر چه
از حق بتو رسد قبول کن گفتم اگر قبول کردنی باشد قبول کنم گفت بادی
امروز چیزی بتو خواهد رسید قبول کن گفتم چنین کنم چون بشهر آمدم این
قصه را با شیخ نور الدین عبدالرحمن بگفتم فرمود که هیچ میدانی که در آن گنبد
کیست گفتم نی گفت او را ابو السعود می‌گویند و وی عجب طریقه داشته است

التکریت بکسر التاء المنقوطة باثنین من فوقها وسکون الکاف وکسر الراء وسکون الیاء المنقوطة باثنین من تحتها وفی آخرها التاء [illegible] الاولی وهی بلدة کبیرة فیها قلعة حصینة علی الدجلة [illegible] قریبا من بغداد [illegible]

مرحبا ازحق بوی رسیدی رد نکردی واز کسی چیزی نخواستی ولباس متکلف
بوشیدی وطعام متکلف خوردی روزی یکی بیش وی درآمد دستاری دید
برسر وی که بدویست دینار می ارزید با خود گفت این چه اسرافست دستاری
که ازان دویست درویش را جامه توان ساخت یک درویش چرا بر سر بندد
ابوالسعود باشراف خاطر دریافت گفت ای فلان ما این دستار را بخود بر سر
نبسته ایم اگر تو می خواهی ببر وبفروش واز برای درویشان سفرهٔ بیاور
آن کس برفت ودستار را بفروخت وسفرهٔ متکلف راست کرد و نماز دیگر
بیامد چون درآمد همان دستار را بر سر شیخ دید متعجب شد شیخ ابوالسعود
گفت چه تعجب میکنی از فلان خواجه بپرس که این دستار را از کجا آورده است
بپرسید آن خواجه گفت بار سال در کشتی بودیم وباد مخالف برخاست نذر
کردم که اگر بسلامت بیرون رویم دستاری خوب بجهة شیخ هدیه برم
واکنون شش ماه است که در بغداد می طلبم دستاری چنانچه دل من می خواست
نمی یافتم که بسلام شیخ آیم تا امروز این دستار بر در فلان دکان دیدم گفتم
این دستار لایق شیخ است بخریدم وبیاوردم بعد ازان شیخ گفت دیدی
که این دستار دیگری بر سر ما می بندد وازین نوع ازین شیخ روایتها بسیارست

شیخ ابومدین المغربی قدس الله تعالی سره

٥١٩

نام وی شعیب بن الحسین او الحسن است از اکابر این طایفه است وبسیار
از مشایخ در صحبت وخدمت وی تربیت یافته اند ویکی ازان جمله شیخ محیی الدین
ابن العربی است ودر مصنفات خود ذکر وی بسیار کرده وسخنان ومعارف
وی آورده ٥ امام یافعی میگوید که اکثر شیوخ یمن بشیخ عبدالقادر نسبت
دارند وبعضی هستند که نسبت بشیخ ابومدین دارند این یکی شیخ مغربست
وآن یکی یعنی شیخ عبدالقادر شیخ مشرق رضی الله عنهما ونفعنا بهما ٥
در کتاب فصوص مذکورست که بعض ابدال یا یکی از مشایخ گفتند که با ابومدین

بگوی بعد ازان که سلام ما بوی برسانی که سبب چیست که بر ما هیچ چیز دشوار
نمی گردد ومشکل نمی شود وبر تو مشکل می شود ومع هذا ما بآن مقام که تو داری
رغبت داریم وتو بآن مقام که ما داریم رغبت نداری ٥ ودر فتوحات
مذکورست که از یکی از اولیاء الله شنیدم که گفت یکی ازین طایفه گفت که ابلیس را
بخواب دیدم ازوی پرسیدم که حال تو با شیخ ابومدین که امام است در توحید
وتوکل چونست گفت مثل من با وی چون چیزی در خاطر وی اندازم مثل
آن کس است که در بحر محیط بول کند از وی پرسند که چرا بول کردی گوید تا بحر
محیط ناپاک شود وطهارت بوی نتوان کرد ازین شخص هیچ کس نادان تر
باشد مثل من با دل ابومدین همچنین است ٥ وهم در فتوحات مذکورست
که خلق بجهة تبرک وتیمن دست بشیخ ابومدین فرود می آوردند ومی بوسیدند از وی
پرسیدند که تو در نفس خویش ازان هیچ اثری باز می یابی گفت حجر الاسود در خود
هیچ اثر باز یابد که وی را از حجریت وی بیرون برد با آنکه وی را انبیا ورسل
واولیا می بوسند گفتند نی گفت من همان حجر الاسودم وحکم آن دارم ٥
روزی شیخ ابومدین در بعضی از دیار مغرب گردن خود را بست کرد وگفت
اللهم انی اشهدک واشهد ملائکتک انی سمعت واطعت اصحاب وی پرسیدند که
سبب این چه بود گفت شیخ عبدالقادر امروز در بغداد گفت قدمی هذه
علی رقبة کل ولی لله بعد ازان بعضی از اصحاب شیخ عبدالقادر از بغداد
آمدند وخبر دادند که شیخ عبدالقادر در همان وقت آن را گفت ٥ هرگاه
که شیخ ابومدین این آیت بشنیدی که وما اوتیتم من العلم الا قلیلا گفتی
این اندکی که خدای تعالی ما را داده است از علم نه ازان ماست بلکه
عاریتست نزدیک ما وبه بسیاری ازان نرسیده ایم پس ما جاهلانیم علی
الدوام ٥ روزی شیخ ابومدین بر کنار دریا می گذشت جماعتی از کافران
فرنگ وی را اسیر کردند وبکشتی خود بردند دید که آنجا جماعتی مسلمانانند که

که اسیر کرده اند چون شیخ در کشتی نشست (قرار گرفت) کافران بادبان بر کشیدند تا روانه
شوند هر چند جهد کردند کشتی از جای نه جنبید با وجود آنکه بادهای قوی
می جست ایشانرا یقین شد که کشتی نخواهد رفت با یکدیگر گفتند غالبا
این بواسطهٔ این مسلمانانست که حالی گرفته ایم می شاید که وی از ارباب
باطن باشد شیخ را اجازت دادند تا از کشتی بیرون رود گفت بیرون
نمی روم تا همه مسلمانانرا نگذارید چون چاره ندیدند همه را گذاشتند
فی الحال کشتی ایشان روان شد ٥ وی گفته اذا ظهر الحق لم یبق معه غیره
٥ وهم وی گفته لیس للقلب سوی وجهةٍ واحدة فالی ایّ وجهة
توجهت حجبت عن غیرها ٥ وهم وی گفته ما وصل الی صریح الحرّیة
من علیه من نفسه بقیّة ومن اشعاره ٠ لا تنکر الباطل فی طوره
فانه بعض ظهوراته ٠ واعط منک بمقداره ٠ حتی توفی حق اثباته
توفی رضی الله عنه سنه تسعین وخمسمایه ٥

ابو العباس ابن العریف الصنهاجی الاندلسی رحمه الله تعالی ٥٢١

نام وی احمد بن محمد است عالم بود بعلوم و عارف بود بوجوه قرآت
و متناهی بود در جمیع روایات مریدان و طالبان بسیار پیش وی جمع
شدند پادشاه وقت را از وی خوفی در دل آمد ویرا طلب داشت در راه فوت
شد بعضی گفته اند پیش از رسیدن بپادشاه و بعضی گفته اند بعد از رسیدن
وکان ذلک سنه ست وثلثین وخمسمایه صاحب فتوحات از شیخ خود
ابو عبد الله الغزال نقل کرده است که وی گفته روزی از پیش شیخ خود
ابن عریف بیرون آمدم و در صحرا سیر میکردم بهر درخت و گیاه که میرسیدم
می گفت مرا بگیر که من فلان علت را نفع میرسانم و فلان ضرر را دفع میکنم
و مرا از آن حال حیرتی روی نمود به پیش شیخ خود باز گشتم و قصه را
با وی بگفتم شیخ فرمود که ما نه از برای این تربیت تو کرده بودیم این کان

منک الضار و النافع حین قالت لک الاشجار انها نافعة ضارّة فقال
یا سیدی التوبة ٥ شیخ گفت خدای تعالی ترا امتحان وازمایش کرده است
واگرنه من ترا بخدای تعالی رهنمونی کردم نه بغیر او علامت صدق
توبهٔ تو آنست که بآن موضع باز گردی وآن درختان و گیاهها با تو هیچ
سخن نگویند ابو عبد الله بآن موضع باز گشت از آن سخنان هیچ نشنید
خداوند را سبحانه سجدهٔ شکر بجای آورد و بسوی شیخ باز گشت وآنرا
با وی بگفت شیخ گفت الحمد لله الذی اختارک لنفسه ولم یدفعک الی کون
مثلک من اکوانه توفی رحمه الله سنه ست وثلثین وخمسمایه ٥

ابو الربیع الکفیف المالقی رحمه الله تعالی ٥٢١

وی از مریدان ابو العباس بن العریف است ٥ روزی با اصحاب خود
گفت اگر فی المثل دو مرد باشند و هر یکی را ده دینار باشد یکی از ایشان
یکدینار صدقه کند و نه دینار نگاه دارد و دیگری نه دینار صدقه کند
و یکدینار نگاه دارد کدام از ایشان فاضلترست گفتند آن که نه دینار
صدقه کند شیخ گفت چرا وی فاضلترست از آن سبب که وی بیشتر تصدق
کرده است شیخ گفت آنچ گفتید خوبست اما وجه مسئله را ندانستید و بر شما
پوشیده بماند گفتند آن کدام است گفت آن که ما هر دو را در مال برابر فرض
کردیم آنکه بیشتر دارد در آمدن وی در مقام فقر بیشتر از آن کس است
که کمتر دارد پس نسبت وی بفقر زیادت باشد پس وی افضل باشد ٥
حدیث نبوی واردست بآن معنی که هفتاد هزار بار کلمهٔ لا اله الا الله
گفتن را در نجات گوینده یا نجات آن کس که آنرا بنیت وی گویند اثر
تمام است ٥ شیخ ابو الربیع مالقی گفته است که من این ذکر را هفتاد هزار
بار گفته بودم ولیکن بنام کسی معین نساخته بودم تا روزی بر مائدهٔ طعامی
حاضر شدم با جماعتی و با ایشان کودکی صاحب کشف بود در آن وقت

که آن کودک دست بطعام برد تا بخورد ناگاه بگریست گفتندش چرا
گریستی گفت اینک دوزخ را مشاهده میکنم و مادر خود را در وی در عذاب
می بینم شیخ ابو الربیع گفت در باطن با خود گفتم خداوندا تو میدانی که هفتاد
هزار بار کلمهٔ لا اله الا الله گفته ام آنرا بجهة آزادیٔ مادر این کودک از آتش
دوزخ معین گردانیدم گفت چون من این نیت در باطن خود تمام کردم
آن کودک بخندید و بشاشت نمود گفت مادر خود را می بینم که از آتش دوزخ
خلاص یافت الحمد لله پس بطعام خوردن مشغول شد با آن جماعت
شیخ ابو الربیع میگوید که مرا صحت خبر نبوی درین باب بکشف آن
کودک معلوم شد و صحت کشف آن کودک بخبر نبوی ٥ هم شیخ ابو الربیع
گفته است که در بعض سیاحات تنها میرفتم چون شب می رسید مرغی
می آمد و نزدیک من شب میگذرانید و با من حکایت میکرد شنیدم
که همه شب میگفت یا قدوس یا قدوس چون بامداد شد پرها برهم زد
و گفت سبحان الرزاق و پرواز کرد ٥

عدی بن مسافر الشامی ثم الهکاری رحمه الله تعالی

ثکب ٥٢٢
با شیخ عقیل منبجی و شیخ حماد دباس صحبت داشته بروی خلق بسیار مجتمع
شدند در جبل هکاریه که از توابع موصل است از خلق منقطع گشت
و آنجا زاویه بنا کرد و مردم آن دیار همه مرید و معتقد وی شدند در سنه
سبع و خمسین و خمسمایه از دنیا برفت و قبر وی در آن دیار از مزارات
متبرکه است و ویرا کرامات و آیات ظاهره است ٥ در تاریخ امام یافعی
مذکورست که یکی از مریدان وی را در یکی از صحراها داعیهٔ انقطاع
از خلق پیدا شد با شیخ عدی گفت ای شیخ میخواهم که درین صحرا از خلق
منقطع باشم چه بودی که اینجا آبی بودی که بیاشامیدمی و چیزی که
قوت من شدی شیخ برخاست آنجا دو سنگ بزرگ بود پای بر یکی زد

چشمهٔ

چشمهٔ آب شیرین روان شد و پای بر دیگری زد درخت اناری پرست درخت را
گفت ای درخت یک روز باذن الله تعالی یک انار شیرین میده و یک روز یک انار
ترش و آن از بهترین اناری بود که در دنیا می باشد ٥

سیدی احمد بن ابی الحسن الرفاعی قدس الله تعالی روحه

ثکج ٥٢٣
ذو المقامات العلیة والاحوال السنیة خرق الله سبحانه علی یدیه العوائد وقلب
له الاعیان واظهر العجایب ولکن اصحابه فنهم الجید والردی یدخل بعضهم
النیران ویلعب بالحیات وهذا ما عرفه الشیخ ولا صلحاء اصحابه نعوذ بالله
من الشیطان ٥ وی از اولاد بزرگوار امام موسی کاظم است رضی الله تعالی عنه
و نسبت خرقهٔ وی به شیخ واسط بشبلی میرسد ساکن ام عبیده بوده از بطایح
٥ ابو الحسن علی که خواهرزادهٔ ویست گفته است که یک روز بر در خلوت
وی نشسته بودم بیش وی آواز کسی شنیدم چون نظر کردم بیش وی کسی نشسته بود
که هرگزش ندیده بودم ساعتی دراز با هم سخن گفتند پس آن شخص از روزنی که
در دیوار خلوت شیخ بود بیرون آمد و چون برق خاطف در هوا بگذشت پیش
شیخ درآمدم و پرسیدم که این مرد که بود گفت تو ویرا دیدی گفتم آری گفت او کسی است
که خدای تعالی بحر محیط را بوی محافظت میکند و یکی از رجال اربعه است
سه روزست که مهجور شده است اما نمی داند گفتم یا سیدی سبب مهجوری وی
چیست گفت وی در یکی از جزایر بحر محیط مقیم است آنجا سه شبانروز متصل
باران بارید بخاطر وی گذشت که کاش این باران در عمرانات بودی بعد از آن
استغفار کرد بسبب این اعتراض مهجور شده است پس من گفتم یا سیدی
ویرا بمهجوریٔ وی اعلام کردی گفت نی شرم داشتم گفتم اگر فرمایی من ویرا
اعلام کنم گفت میکنی گفتم آری گفت سر بگریبان خود در کش در کشیدم
آوازی بگوشم رسید که یا علی سر برآر سر برآوردم خود را در یکی از جزایر
بحر محیط دیدم در کار خود حیران شدم برخاستم و اندکی برفتم آن مرد را

وی خرقه از شیخ علی قاری واسطی دارد و
وی از شیخ ابو الفضل بن کامخ و
وی از شیخ ابو علی غلام بن ترکان و
وی از شیخ علی بن بارسی (?) و
وی از شبلی و وی از جنید و وی از
شبلی قدس الله تعالی ارواحهم

دیدم بروی سلام کردم و آن قصه را باوی بکفتم تسو کند بمن داد که هرچه ترا
کویم چنان کن کفتم چنان کنم کفت خرقه مرا در کردن من کن و مرا بروی
در زمین می کش و منادی می کن که این سزای کسی که برخدای تعالی اعتراض
کند خرقه را در کردن وی کردم و خواستم که وی را بکشم هاتفی آواز داد که ای علی
وی را بکذار که ملایکه آسمان بروی بزاری در آمدند و کریان شدند و خدای تعالی
از وی خشنود کشت چون آن آواز شنیدم بیخود شدم چون بخود باز آمدم
خود را بیش خال خود دیدم والله که ندانستم که چون رفتم و چون آمدم ○ حق
وقتی کسی از سیدی احمد تعویذی طلبید و کاغذ باورد که بنویسد اکر
سیاهی نبودی کاغذ باز کرفتی و نه سیاهی بنوشتی وقتی برای شخصی
بی سیاهی بنوشت و مدتی مدید غایب شد بعد از آن آن کاغذ را باز آورد
بر سبیل امتحان و کفت ای شیخ برای من دعائی بنویس چون در آن کاغذ
نکریست کفت ای فرزند این کاغذ نوشته است و بوی داد ○ روزی
دو تن از اصحاب وی بصحرا رفتند و باهم بنشستند و حکایت میکردند یکی
از آن دیکری برسید که ترا درین مدت از ملازمت سیدی احمد چه حاصل شد
کفت تو هر تمنائی که میخواهی بکن کفت ای سیدی میخواهم که نامه آزادی ما
از دوزخ همین ساعت از آسمان فرود آید آن دیکری کفت کرم خدای تعالی
بسیارست و فضل وی بی حدست درین حال که ایشان درین مقال بودند ناکاه
ورقی سفید از آسمان فرو افتاد آنرا بر کرفتند در آن هیچ نوشته ندیدند
بیش سیدی آمدند و از حال خویش هیچ نکفتند آن ورق را بوی دادند
چون سیدی در آن ورق نکریست خدای را سجده کرد و چون سر از سجده
برداشت و کفت الحمد لله الذی اراني عتق اصحابي من النار في الدنیا
قبل الآخرة کفتند ای سیدی این ورق سفیدست کفت ید قدرت
بسیاهی نمی نویسد این بنور نوشته شده است ○ و کفته اند که وی را

باکال

باکال الاشتغال بعبادات اشغال لطیف بوده است فمنها ـه

اذا جن لیل هام قلبی بذکرکم ○ انوح کما ناح الحمام المطوق
وفوقی سحاب یمطر الهم والاسی ○ وتحتی بحار للهوی تتدفق
سلوا ام عمرو کیف بات اسیرها ○ تفک الاساری دونه و هو موثق
فلا هو مقتول ففی القتل راحة ○ ولا هو ممنون علیه فیطلق

یعنی اسیر بند و باکشته می شود که در قتل راحت وی است و راحت اسیر مطلوب خود نیست و منت نهاده نمی شود که بند برداشته شود

و بعضی کفته اند که این ابیات را از قوال شنیده است و بران برفته از دنیا
و توفی رضی الله عنه یوم الخمیس الثانی والعشرین من جمادی الاول سنة ثمان و سبعین
وخمسمائة

حیوة بن قیس الحرانی قدس الله تعالی سره

تکمل ٥٢٤

صاحب الکرامات الخارقة والانفاس الصادقة والاحوال الفاخرة والانوار
الباهرة والمقامات العالیة والمناقب السامیة وی یکی از آن چهار کس است
که شیخ ابوالحسن قرشی کفته است که چهار کس را دیدم از مشایخ که در قبور خود
تصرف میکنند چنانکه احیا می کنند معروف کرخی و شیخ عبد القادر و شیخ عقیل منبجی
و شیخ حیوة حرانی قدس الله تعالی اسرارهم ○ یکی از صلحا کفته است که از یمن
در دریا نشستم چون بمیان دریای هند رسیدیم باد مخالف برخاست و موج عظیم
شد و کشتی بشکست من بر تخته پاره ماندم موج مرا بجزیره انداخت بسی بکشتم
هیچ کس ندیدم خرابه بسیار بود در آنجا ناکاه بمسجدی رسیدم که در وی چهار
کس نشسته اند سلام کفتم جواب من دادند و حال من برسیدند حال با ایشان
بکفتم و باقی روز بیش ایشان بنشستم و از حسن توجه و کمال اقبال ایشان بر حضرت
حق سبحانه امری عظیم مشاهده کردم چون شب رسید شیخ حیوة حرانی در آمد آن
جماعت بیش وی دویدند و سلام کردند بیش رفت و نماز خفتن بجماعت کزاردند
و تا طلوع فجر در نماز ایستادند و شنیدم که شیخ حیوة بمناجات در آمد و در آخر
کفت یا حبیب التائبین و یا سرور العارفین و یا قرة عین العابدین و یا انیس
المنفردین و یا حرز اللاجئین و یا ظهیر المنقطعین و یا من حنت الیه قلوب

الصدیقین و یا من انست به افئدة المحبین و علیه عکفت همة الخاشعین بعد
ازان یکی بیست گریستن سخت دیدم که انوار ظاهر شدن گرفت چنانکه آن مکان
روشن شد چون روشن شدن شب چهارده بعد ازان شیخ حیوة از مسجد
بیرون آمد آن جماعت مرا گفتند که در عقب وی برو برفتم دیدم که زمین بیابان
و دریا و کوه و هامون در زیر پای وی در نوردیده می شود و هر گامی که بر می داشت
می شنیدم که میگفت یا رب حیوة کن للحیوة در اندک زمانی بحران رسیدیم مردم
هنوز در نماز بامداد بودند و شیخ حیوة ساکن حران بوده است تا از دنیا
رفته است در سنه احدی و ثمانین و خمسمایة ه

تکمله ٥٢٥ شیخ جاکیر قدس الله تعالی روحه شیخ ابوالوفا بروی ثنا گفته است
وطاقیه خود را بدست شیخ علی هیتی برای وی فرستاده است و وی را
تکلیف حضور نکرده است و گفته است که من از خدای تعالی درخواستم
که جاکیر را از جمله مریدان من کرداند خدای تعالی وی را بمن بخشید و شیخ
جاکیر در اصل از کردان بود در صحرایی از صحراهای عراق یک روزه سامرا
متوطن شد و آنجا می بود تا در سنه تسعین و خمسمایة از دنیا برفت و قبر وی
همانجاست ه وی گفته من شاهد الحق عز و جل فی سره سقط الکون من قلبه
ه یکی از اصحاب وی گوید که روزی با وی بودم گله گاوان از پیش وی گذشتند
اشارت بیک گاو کرد و گفت این حامله است بگوساله نر چنین و چنین و آن فلان
روز خواهد زاد و نذر ما خواهد بود و فلان و فلان ازان خواهند خورد و اشارت
بگاو دیگر کرد و گفت این حامله است بگوساله ماده و فلان وقت خواهد زاد
و فلان از وی خواهند خورد و سگی سرخ را از وی نصیب است والله که هرچه شیخ
گفته بود واقع شد سگی سرخ بزاویه در آمد و ازان گوساله یک پاره ببرد ه

تکمله ٥٢٦ شیخ ابو عبد الله محمد بن ابرهیم القرشی الهاشمی قدس الله تعالی روحه
امام العارفین و دلیل السالکین صاحب الاحوال الفاخرة و الکرامات الباهرة

وی گفته العالم من نطق عن سرک واطلع علی عواقب امرک ه وی گفته که
روزی در منا بودم تشنه شدم هیچ جا آب نیافتم و با من هیچ نبود که بآن آب خرم
میرفتم تا جایی بید الکهم که ازانجا آب کشم جایی یافتم که اعاجم بران جمع آمده بودند
و آب می کشیدند یکی از ایشان را گفتم که قدری آب درین رکوه کن مرا بزد و رکوه را
از دست من گرفت و بینداخت من برفتم تا رکوه را بر گیرم و بسیار شکسته
خاطر بودم دیدم که در برکه آب شیرین افتاده است آب بر داشتم و بخوردم
و رکوه را پر آب کرده پیش اصحاب آوردم ازان آب بخوردند قصه را با ایشان
بگفتم آنجا رفتند تا آب گیرند نه آب یافتند و نه اثر آن دانستم که آیتی بود از آیات
الهی توفی رحمه الله سنه تسع و تسعین و خمسمایة ه

تکمله ٥٢٧ ابوالحسن علی بن حمید الصعیدی المعروف با بن الصباغ رحمه الله تعالی
صاحب احوال بلند و مقامات رفیع بود کرامات بسیار و خوارق عادات
بی شمار از وی ظاهر شده است پدر وی صباغ بود و می خواست که پسرش هم
صباغ باشد بروی گران می آمد که وی بصحبت صوفیه میرفت و طریقه ایشان
می ورزید و از صباغی باز می ماند ه روزی پدرش آمد دید که جامهای مردم را رنگ
نکرده است و وقت گذشته است در غضب شد و در دکان تغارهای بسیار بود
در هر یک رنگی دیگر چون غضب پدر را دید همه جامها را گرفت و در یک تغار نهاد
غضب پدر زیاده شد و گفت دیدی که چه کردی و جامهای مردم را ضایع کردی
هر یکی رنگی خواسته بودند و تو همه را یک رنگ کردی ابوالحسن دست در آن تغاره
کرد و همه را یکبار بیرون آورد هر یکی آن رنگ شده بود که صاحبش خواسته بود
چون پدرش آن بدید حیران ماند و وی را بسلوک راه صوفیه باز گذاشت و از صنعت
صباغی معذور داشت ه عادت وی آن بود که نام کسی را تا ما دام که در لوح محفوظ
از مریدان خود ندیدی در صحبت خود راه ندادی روزی شخصی از وی طلب صحبت کرد
شیخ ساعتی سر در پیش افکند و گفت نزدیک ما هیچ وظیفه خدمتی نمانده است

که بآن قیام نمایی آن شخص مبالغه کرد که از آن چاره نیست گفت هر روز می دو و یک رشته
حلفا می آورم بعد از مدتی که آن کار کرد دست وی بدرد آمد آنچه حلفا را با آن
می درود بیند اخت و ترک صحبت فقرا کرد شبی در خواب دید که قیامت قایم شده است
و مردم بر صراط می گذرند بعضی بسلامت می گذرند و بعضی در آتش می افتند چیزی
طلبید که دست در آن زند نیافت متحیر ماند ناگاه دید که یک رشته از آن رشتهای
حلفا بر روی آتش ممدود خود را بر بالای آن انداخت وی را از آتش بیرون
برد و نجات یافت ترسناک و هول زده از خواب در آمد پیش شیخ رفت چون چشم
شیخ بر وی افتاد گفت نگفتم که ترا خدمتی بیش ازین نمانده است از شیخ
استغفار کرد و بسر کار خود رفت ه توفی رضی الله عنه سنه اثنتی عشره و ستمایه

حلفا نوع را گویند ه

ابو اسحق بن ظریف رحمه الله تعالی

ثلکح ٥٢٨ — ظریف بفتح ظاء معجمه

وی از مشایخ شیخ محیی الدین ابن العربی است ه در فتوحات می گوید که وی
از بزرگترین مشایخی است که من دیده ام ه و از وی می آرد که گفت کسانی که مرا
می شناسند همه اولیاء الله اند گفتند چون چنین است یا ابا اسحق گفت
زیرا که هر یک از ایشان از دو حال بیرون نیستند یا آنست که در حق من خیر
و نیکویی میگوید یا غیر آن اگر چنانچه در حق من خیر میگوید مرا صفت نمی کند
مگر بآنچه صفت وی شده است اگر چنانچه وی محل آن صفت نبودی و موصوف
بآن نگشتی مرا بآن صفت نکردی پس این شخص نزدیک من از اولیاء الله است
و اگر چنانچه در حق من بدی گوید وی صاحب فراست و کشف است که خدای
تعالی وی را بر حال من اطلاع داده است پس این کس هم اولیاء الله است

[illegible]

ابن الفارض الحموی المصری قدس الله تعالی سره

تکط ٥٢٩

کنیت وی ابو حفص است و نام وی عمر از قبیله بنی سعد است قبیله حلیمه
مرضعه رسول صلی الله علیه و سلم حموی الاصل بود و مصری المولد و المحتد
پدر وی از اکابر علماء مصر بود فرزند وی سیدی کمال الدین محمد گفته است

المحتد بالمکان من حتد یحتد اقام به

که وی

که وی گفته که در اول تجرید و سیاحت از پدر خود اجازت میخواستم و در وادیها
و کوهها که نزدیک مصر بود می گشتم و بعد از شبانروزی کم یا بیش از جهت مراعات
خاطر وی باز می گشتم و پیش وی می آمدم و چون پدر وفات یافت بتجرید و سیاحت
و سلوک طریق حقیقت بالکلیه بازگشتم اما بر من هیچ چیز ازین طریق فتح
نمی شد تا آن زمان که روزی خواستم که بیکی از مدارس مصر در آیم دیدم که بر در مدرسه
پیری است بقال وضو می سازد وضویی نه بر ترتیب مشروع اول دستهای خود بشست
بعد از آن پایها را بعد از آن مسح سر کشید بعد از آن روی بشست با خود گفتم
عجب ازین پیر درین سن در دیار اسلام بر در مدرسه در میان فقهای مسلمانان
وضویی می سازد نه بر ترتیب مشروع آن پیر در من نگریست و گفت ای عمر
بر تو در مصر هیچ فتح نمی شود فتحی که ترا دست دهد در زمین حجاز و مکه خواهد
بود قصد آنجا کن که فتح تو رسیده است دانستم که وی از اولیاء الله است و مراد
وی از آن وضوی غیر مرتب اظهار جهل و تلبیس و ستر حال پیش وی بنشستم
و گفتم یا سیدی من کجا و مکه کجا غیر موسم حج است و هیچ رفیق و همراه یافت نیست
بدست خود اشارت کرد و گفت اینک مکه پیش روی تست نظر کردم مکه را
دیدم وی را بگذاشتم و روی بمکه نهادم و مکه از نظر من غایب نشد تا بآنجا در آمدم
و ابواب فتح بر من گشاده شد و آثار آن مترادف گشت در کوهها و وادیهای مکه
سیاحت می کردم تا آنکه بوادیی مقیم شدم که از آنجا تا مکه ده شبانروز راه بود
و صلوات خمس را در حرم شریف بجماعت حاضر می شدم و با من در شدن و آمدن
سبعی عظیم الخلقه همراهی می کرد و چون شتر بزانو در می آمد و می گفت یا سیدی
ارکب و من هرگز سوار نشدم پانزده سال بر من گذشت ناگاه آواز آن شیخ
بقال بگوش من آمد که یا عمر تعال الی القاهره احضر وفاتی بتعجیل تمام بوی
آمدم دیدم که محتضر است بر وی سلام گفتم و وی نیز بر من سلام گفت دیناری
چند بمن داد که بااین تکفین و تجهیز من کن و حمالان تابوت مرا هر یک دیناری

[illegible]

بعد و بتلان موضع ببر از فراز و می‌گویند که آن همان موضع است که اکنون
قبر شیخ ابن الفارض آنجاست پس گفت تابوت مرا دران موضع نه و منتظر
می‌باش که مردی از کوه فرود آید با وی بر من نماز گزار انگاه منتظر باش
تا خدای تعالی چه کند چون وی وفات کرد و بوصیت وی عمل کردم و تابوت
وی را دران محل که گفته بود بنهادم دیدم که مردی از کوه فرود آمد چون مرغ
شتابان و ندیدم که پای وی بر زمین آمده باشد وی را بشناختم شخصی بود
که پیاده در بازارها می‌گشت و مردم با وی مسخرگی می‌کردند و بر قفای وی
سیلی میزدند پس گفت ای عمر پیش رو تا بر وی نماز کنیم پیش رفتم دیدم
که میان زمین و آسمان مرغان سبز و سفید با ما نماز می‌گزارند چون از نماز
فارغ شدیم یک مرغ سبز عظیم الخلقة از میان ایشان فرود آمد و زیر پای
تابوت وی بنشست و تابوت وی را فرو برد و با دیگر مرغان بپیوست و همه
تسبیح گویان می‌پریدند تا از نظر غایب شدند من ازان حال تعجب کردم
آن مرد گفت یا عمر اما سمعت ان ارواح الشهداء فی جوف طیر خضر تسرح
من الجنة حیث شاءت هم شهداء السیوف و اما شهداء المحبة فکلهم اجسادهم
وارواحهم فی جوف طیر خضر وهذا الرجل منهم یا عمر و من نیز از ایشان بودم
از من زلتی در وجود آمد مرا از میان ایشان براندند و اکنون در بازارها
مرا قفا می‌زنند و بران زلت تادیب میکنند و وی را دیوانی است مشتمل بر عیون
معارف و فنون لطایف که یکی از قصاید آن قصیدهٔ تائیه است که هفتصد و
پنجاه بیت است کما بیش و قد اشتهرت هذه القصیدة بین مشایخ الصوفیة
وغیرهم من الفضلاء والعلماء وعلی الحقیقة آنچه بعد از سیر و سلوک تمام درین
قصیده از حقایق علوم دینیه و معارف یقینیه از ذوق خود و اذواق کاملان
اولیا و اکابر محققان مشایخ روح الله تعالی ارواحهم اجمعین جمع کرده است
درچنین نظمی رایق فایق گفته اند که کسی دیگر را میسر نشده است و میسور

هیچ کس

هیچ کس از اهل فضل و هنر بلکه مقدور اکثر نوع بشر نتواند بود

عن کل لطف فیه لفظ کاشف ۞ فی کل معنی منه حسن باهر
بحر ولکن الطلاوة عنبر ۞ درّ ولکن العیون جواهر

شیخ رضی الله عنه فرموده است که چون قصیدهٔ تائیه گفته شد رسول را
صلی الله علیه وسلم بخواب دیدم فرمودند یا عمر ما سمیت قصیدتک گفتم
یا رسول الله آنرا لوایح الجنان و روایح الجنان نام کرده ام فقال رسول الله
صلی الله علیه وسلم لا بل سمها نظم السلوک فسمیتها بذلک و حکایت کرده اند
از اصحاب وی که گفتند وی این قصیده را نه بر قاعدهٔ شعرا بود بلکه گاهی
وی را جذبه می‌رسید و روز ها هفته یا ده روز که بیش از حواس خود غایب
می‌شد چون بخود حاضر می‌شد املا می‌کرد سی بیت یا چهل یا پنجاه آنچه خداوند
سبحانه بروی در آن غیبت فتح کرده بود بعد از ان ترک آن میکرد تا آن وقت
که مثل آن حالت معاودت کردی ۞ شیخ شمس الدین ایکی رحمه الله که از اصحاب
شیخ صدر الدین قونوی است قدس الله تعالی سره و شیخ الشیوخ وقت خود بود
گفته است که در مجلس شیخ ما یعنی شیخ صدر الدین علما و طلبهٔ علم حاضر می‌شدند
و در انواع علوم سخن می‌گذشت و ختم مجلس به بیتی از قصیدهٔ نظم السلوک می‌شد
و حضرت شیخ بر آن بزبان عجمی سخنان غریب و معانی لدنی می‌فرمود که فهم
آن نتوانستی کرد مگر کسی که از اصحاب ذوق بودی و گاه بودی که در روز
دیگر گفتی که در آن بیت معنی دیگر بر من ظاهر شده است و معنی غریب تر
و دقیق تر از پیشتر بگفتی و بسیار می‌فرمود که صوفی می‌باید که این قصیده را
یاد گیرد و با کسی که فهم آن کند معانی آنرا شرح کند ۞ و هم شیخ شمس الدین
گفته است که شیخ سعید فرغانی تمامی همت خود را بر فهم آنچه حضرت شیخ
می‌فرمود آورده بود و آنرا تعلیق می‌کرد اولا آنرا بفارسی شرح کرد و ثانیا
بعربی و آن همه از برکهٔ انفاس حضرت شیخ ما است شیخ صدر الدین قدس الله تعالی سره

قال الامام اليافعي رحمه الله وقد احسن يعني الشيخ ابن الفارض في وصفه راح المحبة في ديوانه المشتمل على لطايف المعارف والسلوك والمحبة والشوق والوصل وغير ذلك من الاصطلاحات والعلوم الحقيقية المعروفة في كتب مشايخ الصوفية ومن ذلك وصف لها في هذا البيت المشهور ○

هنيئًا لاهل الدير كم سكروا بها ۔ وما شربوا منها ولكنهم هموا

على نفسه فليبك من ضاع عمره ۔ وليس له فيها نصيب ولا سهم ○

وقال ايضًا من المشهور انه وقع للشيخ شهاب الدين السهروردي رضي الله عنه قبض في بعض حجاته فاتى اليه الشيخ الناظم رحمه الله فاستنشده الشيخ شهاب الدين رحمه الله من قريضه فانشد الشيخ الناظم رحمه الله قصيده واستمر في انشادها الى ان قال

اهلا بما لم اكن اهلا لموقعه ۔ قول المبشر بعد الياس بالفرج

لك البشارة فاخلع ما عليك فقد ۔ ذكرت ثم على ما فيك من عوج

فقام الشيخ شهاب الدين رحمه الله فتواجد من عنده من شيوخ الوقت الحاضرين وكان المجلس عامرًا بشيوخ اجلاء وسادة من الاولياء فخلع عليه هو والحاضرون قيل اربعماية خلعة ○ وقتي از شيخ ابن الفارض هفوه صادر شد ويرا بآن مواخذه كردند وقبضي عظيم كه نزديك بود كه روح وي مفارقت كند واقع شد اين بيت حريري بخواند

من ذا الذي ما ساء قط ۔ ومن له الحسنى فقط ○

شنيد كه درميان زمين وآسمان كسي ميكويد اما تحفظ وي را نمي ديد

محمد الهادي الذي ۔ عليه جبريل هبط ○

شيخ برهان الدين ابرهيم جعبري رحمه الله تعالى كفته است كه در نواحي جعبر در سياحت بودم وباخود حديث التذاذ بفنا در محبت مي كردم ناكاه مردي جون برق خاطف بكذشت واين بيت مي خواند

فلم تهوني ما لم تكن في فانيًا ۔ ولم تفن ما لم تجتلي فيك صورتي

دانستم كه آن نفس محقي است در پي وي بجستم وويرا بكرفتم وكفتم اين نفس ازكجا بتو رسيده كفت اين از انفاس برادرم

شرف

شرف الدين ابن الفارض است كفتم اكنون وي كجاست كفت بيش ازين نفس وي ازحجاز مي شنيدم واكنون ازجانب مصر مي آيد وحالا وي محتضرست ومامور شده ام بانكه در وقت انتقال وي حاضر باشم وبروي نماز كزارم واكنون بسوي وي ميروم وبسوي مصر متوجه شد ومن نيز متوجه شدم وبوي آن مرد مي يافتم ودرعقب وي مي رفتم تا بر شيخ ابن الفارض درآمدم ووي محتضر بود كفتم سلام عليك ورحمة الله وبركاته كفت وعليك السلام يا ابرهيم بنشين وبشارت باد ترا كه تو از زمرهٔ اولياي خداي سبحانه وتعالى كفتم ياسيدي مي دانم كه اين بشارت از حضرت حق است سبحانه كه برزبان تو مي كذرد اما مي خواهم كه جهة آنرا بدانم تا دل من ازان اطمينان يابد كه نام من ابراهيم است ومرا از سر مقام ابرهيمي كه كفت ولكن ليطمئن قلبي نصيبي هست كفت ازخداي تعالى درخواستم كه در وقت انتقال من جماعتي از اولياء الله حاضر شوند وتو حاضر شدي پس لابد تو ازيشان باشي بعد ازان ديدم كه بهشت بروي متمثل شد جون بآن نظر كرد كفت آه وكريهٔ عظيم بركرفت ورنك وي تغير پذيرفت واين بيتها خواندن كرفت

ان كان منزلتي في الحب عندكم ۔ ما قد رايت فقد ضيعت ايامي

امنية ظفرت روحي بها زمنًا ۔ اليوم احسبها اضغاث احلام

من كفتم اي سيدي اين مقام بزركست كفت اي ابرهيم رابعه عدويه كه زني بود كفته است وعزتك ما عبدتك خوفًا من نارك ولا رغبة في جنتك بل كرامة لوجهك الكريم ومحبة فيك واين مقام نه آن مقام است كه من آنرا طلب كرده ام وعمر در جستجوي آن بسر برده ام پس بعد ازان آرام كرفت وخندان شد وبرمن سلام كفت ووداع كرد وكفت در تجهيز من با جماعت حاضر باش وبرمن نماز كن وسه روز برسر قبر من بباش بعد ازان ببلاد خود رو بعد ازان بمخاطبه ومناجات

ابراهیم بن معضاد الجعبری رحمه الله تعالی

کنیت وی ابواسحق است صاحب آیات ظاهره و مقامات فاخره بوده است مذهب وی محو کلی و نفی وجود و افلاس و فنا داشته بوده است ○ شیخ عبد القادر گیلانی قدس الله تعالی روحه گفته

انا بلبل الافراح املأ دوحها ۔ طربا و فی العلیاء باز اشهب

و شیخ ابرهیم در مقابلهٔ آن چنین گفته است

انا صرد المرحاض املأ بئره ۔ نتنا و فی البیداء کلب اجرب

روزی یکی از شاگردان وی در آمد و گفت که دو بیت شنیده ام که مرا بسیار خوش آمده است گفت کدام است آن برخواند که

وقائلة انفقت عمرک مسرفا ۔ علی معرض فی تیهه و دلاله
فقلت لها کفی عن اللوم انتی ۔ شغلت به عن هجره و وصاله

○ شیخ ابرهیم گفت این نه مقام تست و نه مقام شیخ تو چنین گویند که چون اجل وی نزدیک شد بموضع قبر خود آمد و گفت یا قبیر قد جاءک دبیر و آنجا مقیم شد تا آنکه ویرا علتی و مرضی باشد و عن قریب بجوار رحمت حق پیوست

شیخ محی الدین محمد بن علی بن العربی قدس الله تعالی سره

وی قدوهٔ قایلان بوحدت وجود است و بسیاری از فقها و علما ظاهر در وی طعن کرده اند و اندکی از فقها و جماعتی از صوفیه ویرا بزرگ داشته اند فخموه تفخیما عظیما و مدحوا کلامه مدحا کریما و وصفوه بعلو المقامات و اخبروا عنه بما یطول ذکره من الکرامات هکذا ذکره الامام الیافعی رحمه الله فی تاریخه ویرا اشعار لطیف غریب است و اخبار نادر عجیب مصنفات بسیار دارد یکی از کبار مشایخ بغداد در مناقب وی کتابی جمع کرده است و در آنجا آورده که مصنفات حضرت شیخ از پانصد زیادت است و حضرت شیخ بالتماس بعضی از اصحاب رسالهٔ در فهرست مصنفات خود نوشته است و در آنجا زیادت از دویست و پنجاه کتاب را نام برده بیشتر در تصوف و بعضی در غیر آن

مشغول شد شنیدم که قایلی میگفت که آواز وی می شنیدم اما شخص وی را نمی دیدم یا عمر فما تروم و یکست

اروم و قد طال المدی منک نظرة ۔ و کم من دماء دون مرمای طلت

○ بعد از آن خندان و گشاده روی بحق پیوست دانستم که مقصود وی بدادند و مراد وی در کنار نهادند

و هم شیخ برهان الدین ابرهیم جعبری گفته است که در وقت انتقال وی جمعی کثیر از اولیاء الله حاضر بودند بعضی را می شناختم و بعضی را نمی شناختم و از آن جمله بود عزیزی که سبب معرفت من بوی شده بود و من در عمر خود جنازهٔ از آن بزرگوارتر ندیده بودم مرغان سفید و سبز بر سر آن پرواز می کردند و مردم بسیار بر حمل آن گرد آمده بودند و روح مقدس حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم حاضر آمده بود و بروی نماز می کرد و ارواح انبیا و اولیا انس و جن طایفه بعد از طایفه اقتدا بآن حضرت کرده بروی نماز می کردند و من بامر طایفه نماز می گزاردم بدین سبب دفن وی تاخیر یافت و تا آخر روز کشید و هر کسی در آن سخنی می گفتند بعضی می گفتند این در حق وی تادیبست که در محبت دعوی مقامی بلند می کرد و بعضی غیر آن می گفتند و همه از سر کار محجوب بودند الا من شاء الله چون آخر روز ویرا دفن کردند بمقتضای وصیت وی سه روز آنجا اقامت کردم و بسی احوال عجیب و غریب مشاهده افتاد که عقول را طاقت ادراک آن نیست ۔ وقتی شیخ برهان الدین مذکور با جمعی از کبار بزیارت وی رفته بودند دیدند که خاک بسیار گرد قبر وی در آمده و گرد بران نشسته این بیت بخواند

○ مساکین اهل العشق حتی قبورهم ۔ علیها تراب الذل بین المقابر

بعد از آن آن خاکها و گردها را برفتند و بدامن مبارک خود می بردند تا حوالی قبر وی را پاک ساختند توفی رضی الله عنه فی الثانی من جمادی الاولی سنة اثنتین و ثلثین و ستمایه ○

ودر خطبهٔ آن رساله فرموده که قصد من در تصنیف این کتب نه چون سایر
مصنفان بتصنیف وتألیف بود بلکه سبب بعض تصنیفات آن بود که بر من
از حق سبحانه امری وارد می شد که نزدیک بود که مرا بسوزد خود را ببیان
بعضی از آن مشغول می ساختم وسبب بعضی دیگر آنکه در خواب یا در مکاشفه
از جانب حق سبحانه وتعالی بآن مأمور می شدم ٥ در تاریخ امام یافعی رحمه الله تعالی
مذکورست که گفته اند که ویرا با شیخ شهاب الدین سهروردی قدس الله تعالی
روحهما اتفاق ملاقات واجتماع افتاده است وهر یک از ایشان در دیگری نظر
کرده وانگاه از یکدیگر مفارقت نموده اند بی آنکه درمیان ایشان کلامی واقع
شود بعد از آن ویرا از حال شیخ شهاب الدین پرسیده اند گفته است رجل
مملوّ من قرنه الی قدمه من السُّنة وشیخ شهاب الدین را از حال وی پرسیده اند
گفته است که هو بحر الحقایق ونسبت خرقهٔ وی در تصوف بیک واسطه
بشیخ محی الدین عبد القادر گیلانی قدس الله تعالی سره میرسد ونسبت دیگر
وی در خرقه بخضر علیه السلام می رسد بیک واسطه قال رضی الله عنه لبستُ
هذه الخرقة المعروفة من ید ابی الحسن علی بن عبد الله بن جامع ببستانه
بالمقلی خارج الموصل سنة احدی وستمایة ولبسها ابن جامع من ید الخضر
علیه السلام وفی الموضع الذی البسه ایاها البسنیها ابن جامع وعلی تلک
الصورة من غیر زیادة ونقصان ونسبت دیگر وی بخضر میرسد علیه السلام
بی واسطه قال رضی الله عنه صحبت انا والخضر علیه السلام وتأدبت بره
واخذت عنه فی وصیة اوصانیها شفاها التسلیم لمقالات الشیوخ وغیر ذلک
ورایت منه ثلثة اشیاء من خرق العواید رایته یمشی علی البحر وطی الارض
ورایته یصلی فی الهواء ٥ واعظم اسباب طعن طاعنان در وی کتاب
فصوص الحکم است ومهمانا که منشأ طعن طاعنان یا تقلید وتعصب است
یا عدم اطلاع بر مصطلحات وی یا غموض معانی وحقایقی که در مصنفات خود

درج کرده است وآن مقدار حقایق ومعارف که در مصنفات وی بخصیص
در فصوص وفتوحات اندراج یافته است در هیچ کتاب یافت نمی شود و
از هیچ کس از ین طایفه ظاهر نشده است واین فقیر از خدمت خواجه ابو نصر
پارسا قدس سره چنین استماع دارد که می گفت که والد من می فرمود که فصوص
جانست وفتوحات دل وهر جا که والد بزرگوار ایشان در کتاب فصل الخطاب
قال بعض الکبراء العارفین گفته است مراد بآن حضرت شیخ است قدس سره
روی الشیخ موید الدین الجندی فی شرحه لفصوص الحکم عن شیخه الشیخ صدر الدین
القونوی قدس سره انه روی عن الشیخ رضی الله عنه انه قال لما وصلت الی
بحر الروم من بلاد اندلس عزمت علی نفسی ان لا ارکب البحر الا بعد ان اشهد
تفاصیل احوالی الظاهرة والباطنة الوجودیة مما قدر الله سبحانه علیّ ولی ومنی
الی آخر عمری فتوجهت الی الله سبحانه بحضور تام وشهود عام ومراقبة کاملة
فاشهدنی الله سبحانه جمیع احوالی مما یجری ظاهرا وباطنا الی آخر عمری
حتی صحبة ابیک اسحق بن محمد وصحبتک واحوالک وعلومک واذواقک و
مقاماتک وتجلیاتک ومکاشفاتک وجمیع حظوظک من الله سبحانه ثم رکبت
البحر علی بصیرة ویقین وکان ماکان ویکون من غیر اخلال واختلال ٥
شیخ صدر الدین قدس سره در کتاب فکوک می فرماید که شیخ ما را نظره بود
مخصوص که چون خواستی که بر حال کسی اطلاع یافتی نظری بوی کردی و
از احوال اخروی ودنیوی وی خبر کردی ٥ در باب چهل وچهارم از
فتوحات مذکورست که شیخ می گوید که وقتی مرا از من بستدند روزگاری
بر من گذرانیدند که نماز می گزاردم بجماعت وامام بودم وجمیع اعمال نماز
چنانچه می بایست بجای می آوردم ومرا بآن هیچ شعوری نه نه بجماعت
ونه بمحراب ونه هیچ چیز از عالم محسوس وباین که میگویم مرا بعد از افاقت
خبر کردند نه من بخود می دانستم هرچه از من واقع شده بود چون حرکات نایم

علیم بود که از وی صادر می‌شود وی از آن آگاه نه دانستم که حق سبحانه وتعالی
وقت مرا بر من محفوظ داشته بود و با من چنان کرده بود که با شبلی کرده بود
که وی را در اوقات نماز بوی باز می‌دادند اما نمی‌دانم که وی را آن شعور می‌بود یا نه
آنرا با جنید قدس سره کفتند کفت الحمد لله الذی لم یجر علیه لسان ذنب
○ وهم در فتوحات مذکورست که حضرت شیخ این بیت فرموده بود،
یا من یرانی ولا اراه، کم ذا اراه ولا یرانی ○ یکی از اصحاب کفت چون کفته
لا یرانی و می‌دانی که او ترا می‌بیند بر سبیل بدیهه کفت ، یا من یرانی مجرما
ولا اراه آخذا ، کم ذا اراه منعما ولا یرانی لائذا ○ وهم در فتوحات
آورده است که بعد از نماز جمعه طواف می‌کردم شخصی دیدم که طواف میکند که وی
کسی را مزاحمت نمی‌کرد وکسی وی را میان دو کس در می‌آمد که ایشانرا از هم جدا
نمی‌کرد دانستم که روحی است متجسد شده سر راه وی نکاه داشتم و بر وی سلام
کردم وجواب من باز داد وباوی همراهی کردم ومیان ما سخنان واقع شد
دانستم که احمد سبتی است از وی پرسیدم که چرا ازین روزهای هفته شنبه را
بکسب تخصیص کردی کفت ازان جهة که خدای تعالی روز یکشنبه ابتداء خلق
عالم کرد ودر جمعه فارغ شد پس درین شش روز که وی درکار ما بود من درکار
وی بودم وبرای حظ نفس خود کاری نکردم چون شنبه آمد آنرا برای خود
کردانیدم ودر وی بکسب مشغول بودم از برای قوت آن شش روز دیکر از وی
سوال کردم که در وقت تو قطب زمان که بود کفت من بودم پس مرا وداع کرد
وبرفت چون بآن جای که می‌نشستم باز آمدم یکی از اصحاب من کفت که مردی
غریب دیدم که در مکه وی را ندیده بودم با تو در طواف سخن می‌کرد که بود آن و
از کجا آمده بود قصه را باز کفتم حاضران تعجب کردند ○ وهم در فتوحات
می‌آرد که یکی از مشایخ ما را کفتند که دختر فلان پادشاه که خلق را از وی منفعت
بسیارست ونسبت بشما اخلاص واعتقاد تمام دارد بیمارست بآنجا

می‌باید

می باید رفت شیخ بآنجا رفت شوهر وی استقبال کرد وشیخ را ببالین وی آورد
دید که در نزع است کفت زود تو وی را دریابید پیش از آنکه برود شوهرش کفت
چون دریابیم او را کفت وی را باز خرید دیت کامل وی را آوردند نزع وجان
کندن در توقف افتاد ودختر چشم خود بکشاد وبر شیخ سلام کرد شیخ وی را
کفت ترا هیچ باک نیست ولیکن اینجا دقیقه ایست که بعد از آنکه ملک الموت
نازل شد خالی باز نمی‌کردد چاره نیست از بدلی تا ما از وی خلاص کردیم
این زمان از ما حق خود می‌طلبد باز نخواهد کشت مکر آنکه جانی قبض کند تو
اکر زنده باشی خلق را از تو آسایش بسیارست وتو بسیار عظیم القدری
وفدای تو نمی‌شاید جز عظیم القدری مراد ختریست که دوسترین دختران
منست نزدیک من وی را فدای تو می‌سازم بعد از آن روی بملک الموت کرد
وکفت نی آنکه جانی ببری بنزدیک پروردکار خود نمی‌روی جان دختر مرا
بکیر بدل وی که وی را از خدای تعالی باز خریدم بعد از آن شیخ پیش دختر
خود رفت ووی را هیچ بیماری نی وکفت ای فرزند روح خود را بمن بخش
زیرا که تو قایم مقام دختر پادشاه می‌توانی بود در منفعت کفت ای پدر جان
من در حکم تست ملک الموت را کفت جان وی بکیر در حال دختر شیخ بیفتاد
وبمرد پس شیخ ابن العربی رضی الله عنه میکوید که نزدیک ما آنست که از آنک
چیزی بدهند وجان مریض را باز خرند چاره نیست ولازم نیست
که در عوض جان دیکر بدهند زیرا که ما از خود این مشاهده کرده‌ایم که جان
کسی را باز خریده‌ایم وهیچ جان در عوض نداده‌ایم ○ وهم در فتوحات
می‌آرد که در سنه ست وثمانین وخمسمایة در مجلس ما حاضر شد یکی از علما که
بر مذهب فلاسفه رفتی واثبات نبوت چنانک مسلمانان کنند نکردی
وانکار خوارق عادات ومعجزات انبیا علیهم السلام کردی واتفاقا فصل
زمستان بود ودر مجلس منقل آتش افروخته بودند آن فلسفی کفت که عام

می‌گویند که ابرهیم را علیه السلام در آتش انداختند و نسوخت و این محالاست
زیرا که آتش بالطبع محرق است مر اجسام قابله را پس بنیاد تاویل کرد و گفت
مراد با آتش مذکور در قرآن آتش غضب نمرود ست و مراد با نداختن ابرهیم
در آن آتش آنست که آن غضب بروی واقع شد و مراد با آن که آن آتش وی را
نسوخت آنکه غضب را بروی نراند بجهة غلبهٔ ابرهیم بروی بدلیل و حجت
جون آن فلسفی از کلام خود فارغ شد بعضی از حاضران مجلس و ظاهر آنست که
شیخ بآن خود را می‌خواهد گفت چه میگویی که تراصدق آنچ خدای تعالی گفته است
که آتش را بر ابرهیم علیه السلام برد و سلام گردانیدیم بنمایم و مقصود من ازین
رفع انکار معجزهٔ ابرهیم است علیه السلام نه اظهار کرامت خویش آن منکر گفت
که این نمی‌تواند بود گفت این آتش که درین منقل است همان آتش هست که میگویی
بالطبع محرق است گفت هست منقل را برداشت و آتشها را در دامن منکر
ریخت و مدّتی بگذاشت و بدست خود هر طرف می‌گردانید و جامهٔ وی نسوخت
باز آن آتش را در منقل ریخت و منکر را گفت دست خود بیار جون دست وی
بنزدیک آتش رسید بسوخت پس گفت روشن شد که سوختن و ناسوختن
آتش بفرمان خداوندست سبحانه نه بمجرد طبع منکر اعتراف نمود و ایمان
آورد ○ وهم در فتوحات می‌آرد که شیخ ابو العباس حریری در سنه ثلث و ستمایه
در مصر با من گفت که با شیخ ابو عبد الله قربانی در بازار می‌رفتیم و وی بهای
فرزند صغیر خود قصریهٔ گرفته بود و قصریه ظرفی را گویند از شیشه که در آنجا
بول کنند جماعتی مردم صالح با ما بپیوستند جایی بنشستیم که چیزی خوریم خاطر
بران قرار گرفت که بجهة نان خورش قدری شیرهٔ شکر بگیرند ظرفی حاضر نبود گفتند
آن قصریه نوست و هیچ ناپاکی در آنجا نرسیده آن شیره را در آنجا کردند جون
بخوردیم و مردمان پراگنده شدند با ابو عبد الله می‌رفتیم و قصریه در دست وی
و الله که من و ابو عبد الله قربانی هر دو شنیدیم که ازان قصریه آواز آمد که بعد

ازان که اولیاء خدای تعالی در من چیزی خورده باشند من جایگاه بول
و ناپاکی شوم سوگند بخدای تعالی که همچنین نخواهد بود از دست وی بجست
و بر زمین افتاد و خُرد بشکست و از آن صورت حالی عجب در ما تصرف کرد شیخ
گفته است رضی الله عنه که با شیخ ابو العباس گفتیم که شما از موعظهٔ آن قصریه
غافل شده اید مقصود نه آنست که شما توهم کرده اید بسیار ظرفها که در آنجا
کسانی بهتر از شما چیزی خورده اند و جایگاه ناپاکی شده بلکه مقصود از آن
تنبیه شما بوده است که بعد ازان که دلهای شما موضع معرفت خدای تعالی
شده است می‌باید که آنرا موضع اغیار نگردانید و در آنجا چیزهایی را که
خدای تعالی ازان نهی کرده است جای ندهید و انکه بشکست اشارت
بآنست که می‌باید که پیش حق سبحانه همچنین شکسته باشید شیخ ابو العباس
انصاف داد که ما از آنچ تو فرمودی غافل بودیم ○ وهم در فتوحات می‌آرد
که یکی از اخوال من پادشاه تلمسان بوده است نام وی یحیی بن یُغان و در زمان
وی شیخی بوده که وی را ابو عبد الله تونسی می‌گفته اند از خلق منقطع گشته بوده
و در بیرون تلمسان در موضعی بعبادت مشغول می‌بوده روزی ازان موضع
بتلمسان میرفته یحیی بن یغان در خیل و حشم خود در راه بوی رسیده وی را
گفته اند که این ابو عبد الله تونسی است سر اسب باز کشیده و بروی سلام کرده
و جامهای فاخر در بر داشته پرسیده است که ایها الشیخ با این جامها که من
پوشیده ام نماز روا هست شیخ بخندیده است یحیی گفته است چرا می‌خندی
گفت از نادانی و کم عقلی تو حال تو بحال سگی می‌ماند که در مرداری افتاده باشد
و ازان سیر خورده باشد و سر تا پای وی از خون و نجاست آلوده باشد جون
وی را بول آید پای خود بردارد که ناگاه ازان بول رشاشهٔ بوی نرسد شکم
تو از حرام پر بر آمده و مظالم عباد در گردن تو بسیارست و تو ازان می‌پرسی
که نماز درین جامها روا هست یا نی یحیی بگریست و از اسب خود فرود آمد

وترک سلطنت کرد و ملازم شیخ شد چون سه روز پیش شیخ بود شیخ ریسمانی آورد و گفت ایام مهمانی تمام شد برخیز و هیزم می کش و می فروش و ریسمان بستد و هیزم بر سر خود می نهاد و به بازار می آورد و مردم وی را بعد از سلطنت بآن حال می دیدند و می گریستند هیزم را می فروخت و مقدار قوت خود می گرفت و باقی را صدقه می کرد و همیشه در شهر خود بود تا درگذشت وقتی که کسی از شیخ التماس دعا کردی گفتی التماس دعا از یحیی کنید که وی از پادشاهی بزهد آمد و شاید که اگر بآن مبتلا بودمی بزهد نیامدمی ٥ شیخ رکن الدین علاء الدوله قدس الله تعالی روحه ببزرگی و کمال حضرت شیخ رضی الله تعالی عنه در بسیاری از حواشی فتوحات اعتراف نموده است چنانکه در خطاب وی نوشته که ایها الصدّیق و ایها المقرب و ایها الولی و ایها العارف الحقانی و این حواشی حالا بخط وی بر کنار فتوحات موجودست اما وی را در آن معنی که حضرت حق را وجود مطلق گفته است تخطیه بلکه تکفیر کرده است و بعضی از اهالی عصر که سخنان هر دو شیخ را تتبع بسیار کرده بود و بهر دو اعتقاد و اخلاص تمام داشت در بعضی از رسایل خود نوشته است که در حقیقت توحید میان ایشان خلاف نیست و تخطیه و تکفیر شیخ رکن الدین علاء الدوله مر شیخ را رضی الله عنه راجع بآن معنی است که وی از کلام شیخ فهم کرده نه بآن معنی که مراد شیخ است زیراکه وجود را سه اعتبارست یکی اعتبار وی بشرط شی که وجود مقیّدست و دوم بشرط لا شیء که وجود عام است و سیم لا بشرط شیء که وجود مطلق است ٥ آنکه شیخ رضی الله عنه ذات حق را بسبحانه وجود مطلق گفته بمعنی اخیرست ٥ و شیخ رکن الدین علاء الدوله آنرا بر وجود عام حمل کرده و در نفی و انکار آن مبالغه نموده با وجود آنکه خود باطلاق وجود ذات بمعنی اخیر اشارت کرده است چنانچه در بعضی رسایل فرموده است که الحمد لله علی الایمان بوجوب وجوده و تنزاهته عن ان یکون مقیّداً

محدوداً

محدوداً او مطلقاً لا یکون له بلا مقیّداً نه وجود چون مقیّد محدود بنا شد مطلق بنا شد که وجود وی موقوف باشد بر مقیّدات ناچار مطلق خواهد بود لا بشرط شیء که هیچ یک از تقیّد و عموم شروط بنا شد و قیود و تعیّنات شرط ظهور وی باشد در مراتب نه شرط وجود او فی حدّ ذاته و نزاعی که میان شیخ رکن الدین علاء الدوله و شیخ کمال الدین عبد الرزاق کاشی رحمهما الله تعالی پیش ازین مذکور شد آن نیز ازین قبیل تواند بود والله تعالی اعلم بالسرائر ٥ در رساله اقبالیه مذکورست که درویشی در مجلس شیخ رکن الدین علاء الدوله پرسید که شیخ محی الدین اعرابی که حق را وجود مطلق گفته است در قیامت بآن معاقب باشد یا نه فرمود که من این نوع سخنان را قطعا نمی خواهم که بر زبان رانم کاشکی ایشان نیز نگفتندی چه سخن مشکل گفتن روا نیست اما چون گفته شد ناکام تأویل می باید کرد تا درویشان را شبهه در باطن نیفتد و نیز در حق بزرگان بی اعتقاد نشوند من میدانم که محی الدین اعرابی ازین سخن خواسته که وحدت را در کثرت ثابت کند وجود مطلق گفته است تا معراج دوم را بیان تواند کرد که معراج دو است یکی آنکه کان الله و لم یکن معه شیء و دریافتن این آسانست دوم آنکه و الآن کما کان و شرح این مشکل ترست او خواسته که ثابت کند که کثرت مخلوقات در وحدت حق هیچ زیادت نکند وجود مطلق در خاطر او افتاده است چون یک شق او برین معنی راست بوده است وی را خوش آمده و از شق دیگر که نقصان لازم می آید غافل مانده پس چون قصد وی اثبات وحدانیّت بوده باشد حق تعالی از وی عفو کرده باشد چه هر که از اهل قبله اجتهادی کرده است در کمال حق اگر خطا کرده است بنزدیک من چون مراد او کمال حق بوده است اهل نجات خواهد بود و مصیبت از اهل درجات ٥ وُلِد الشیخ رضی الله عنه بمرسیة من بلاد الاندلس لیلة الاثنین السابع عشر من رمضان سنه ستین و خمسمائة ٥ و توفی لیلة الجمعة الثانیة والعشرین من شهر ربیع الآخر

سنهٔ ثمان وثلثین وستمایه بدمشق ودفن بظاهرها فی سفح جبل قاسیون وحالیا آن موضع بصالحیه مشهورست ه

شیخ صدر الدین محمد بن اسحق القونیوی قدس الله تعالی روحه

کنیت وی ابو المعالی است جامع بوده است میان جمیع علوم چه ظاهری وچه باطنی چه عقلی وچه نقلی میان وی وخواجه نصیر الدین طوسی اسوله واجوبه واقع است ومولانا قطب الدین علامه در حدیث شاگرد وی است کتاب جامع الاصول را بخط خود نوشته است وبروی خوانده وبآن افتخار میکرده واز این طایفه شیخ موید الدین جندی ومولانا شمس الدین ایکی وشیخ فخر الدین عراقی وشیخ سعید الدین فرغانی قدس الله تعالی ارواحهم وغیر ایشان از اکابر در حجر تربیت وی بوده اند ودر صحبت وی پرورش یافته اند با شیخ سعد الدین حموی بسیار صحبت داشته است واز وی سوالات کرده ه شیخ بزرگ رضی الله عنه در آن وقت که از بلاد مغرب متوجه روم بود در بعض مشاهد خود بوقت ولادت وی واستعداد وعلوم وتجلیات واحوال ومقامات وی وهرچه در مدت عمر وبعد از مفارقت در برزخ وبعد از برزخ بروی گذشت وخواهد گذشت مکاشف شد بل شهد احوال اولاده الآتین ومشاهدهم ومقاماتهم وعلومهم وتجلیاتهم واسمائهم عند الله وحلیة کل واحد منهم واحوالهم واخلاقهم وکل ما یجری لهم علیهم الی آخر اعمارهم وبعد المفارقة فی برازخهم وما بعدها ه وچون بقونیه رسید بعد از ولادت وی ووفات پدرش مادرش بعقد نکاح شیخ درآمد ووی در خدمت وصحبت شیخ تربیت یافت ه وی نقاد کلام شیخ است مقصود شیخ در مسئله وحدت وجود بر وجهی که مطابق عقل وشرع باشد جز بتتبع تحقیقات وی وفهم آن کما ینبغی میسر نمی شود وویرا مصنفات است چون تفسیر فاتحه ومفتاح الغیب ونصوص وفکوک

وشرح

وشرح حدیث وکتاب نفحات الهیه که بسیاری از واردات قدسیه خود را در آنجا ذکر کرده است وهرکس که می خواهد که بر کمال وی درین طریق فی الجمله اطلاعی یابد گو آنرا مطالعه کن که بسی از احوال واذواق ومکاشفات ومنازلات خود در آنجا نوشته است ه در آنجا میگوید که در سابع عشر شوال سنهٔ ثلث وخمسین وستمایه در واقعهٔ طویله حضرت شیخ را دیدم ومیان من ووی سخنان بسیار گذشت در آثار واحکام اسماء الهی سخنی چند گفتم بیان من ویرا بسیار خوش آمد چنانکه روی وی از بشاشت آن درخشیدن گرفت سر مبارک خود را از ذوق میجنبانید وبعضی از آن سخنانرا اعاده میکرد ومیگفت ملیح ملیح من گفتم یا سیدی ملیح تویی که ترا قدرت آن هست که آدمی را تربیت کنی وبجایی رسانی که چنین چیزها را دریابد ولعمری که اگر تو انسانی ماسوای تو همه لاشیٔ اند بعد از آن بوی نزدیک شدم ودست ویرا بوسیدم وگفتم مرا بتو یک حاجت است گفت طلب کن گفتم میخواهم که متحقق شوم بکیفیت شهود دایم ابدی تو مر تجلی ذاتی را وگفتم اعنی بذلک حصول ما کان حاصلا له من شهود التجلی الذاتی الذی لا حجاب بعده ولا مستقر للکمل دونه گفت آری وسوال مرا اجابت کرد وگفت آنچه خواستی مبذول است با آنکه تو خود میدانی که مرا اولاد واصحاب بودند وبسیاری از ایشانرا کشتم وزنده کردانیدم ومرد آنکه مرد وکشته شد آنکه کشته شد وهیچکدام را این معنی میسر نشد گفتم یا سیدی الحمد لله علی اختصاصی بهذه الفضیلة اعلم انک تحیی وتمیت وسخنان دیگر گفتم که افشای آن نمی شاید آنگاه از آن واقعه درآمدم والمنة لله علی ذلک ه میان وی ومولانا جلال الدین رومی قدس سرهما اختصاص ومحبت وصحبت بسیار بوده است روزی مجلسی عظیم بود واکابر قونیه جمع وشیخ صدر الدین بر صدر صفه بالای سجاده نشسته بود خدمت مولوی درآمد شیخ سجادهٔ خویش را

بوی گذاشت مولانا بنشست و گفت بقیامت چه جواب گویم که بر سجادهٔ
شیخ چرا نشستم شیخ فرمود که بر یک گوشه تو بنشین و بر یک گوشه من نشینم
خدمت مولانا ننشست شیخ فرمود که سجاده که نشست ترا نشاید ما را نیز نشاید
سجاده را برداشت و دور انداخت ٥ خدمت مولانا پیش از وی وفات
کرده است و وصیت نماز خود بوی کرده ٥ گویند که شیخ شرف الدین
قونیوی از شیخ صدرالدین قدس سره پرسید که من این الی این و ما الحاصل
فی البین شیخ جواب داد که من العلم الی العین والحاصل فی البین تجدد نسبة
جامعة بین الطرفین ظاهرة بالحکمین ٥

شیخ موید الدین الجندی رحمه الله تعالی ٥٢٣

وی از شاگردان و مریدان شیخ صدرالدین است جامع بوده است میان علوم
ظاهری و باطنی بعضی مصنفات شیخ بزرگ را چون فصوص الحکم و مواقع النجوم
شرح کرده است و ماخذ سایر شروح فصوص شرح وی است و در آنجا
تحقیقات بسیار است که در سایر کتب نیست و کمال وی از آن معلوم
می شود ٥ وی گفته است که خدمت شیخ صدرالدین قدس سره خطبهٔ
فصوص را از برای من شرح کرد و در اثنای آن واردی غیبی بر وی ظاهر
شد و اثر آن ظاهر و باطن مرا فرو گرفت آنگاه در من تصرفی کرد عجیب
و مضمون کتاب را بتمام در شرح خطبه مفهوم من کرد اند و چون این معنی را
از من دریافت گفت من نیز از حضرت شیخ درخواستم که کتاب فصوص را
بر من شرح کند خطبه را شرح کرد و در اثنای آن در من تصرفی کرد که مضمون
تمام کتاب مرا معلوم شد پس با این حکایت مسرور شدم و دانستم که مرا
بهرهٔ تمام خواهد بود بعد از آن مرا فرمود که آنرا شرحی بنویس پس در حضور
وی املا آغاز کردم و امتثالاً لامره خطبه را شرح کردم ٥ و هم وی گفته
در محل بیان این معنی که کمال قوت ظهور در جمیع مواطن هست بعد

از مفارقت

از مفارقت ازین نشأه که در بغداد بودم و شخصی در منزل من فرود آمده بود
که دعوی وی آن بود که مهدی است و از من بر آن دعوی گواهی طلبید
من گفتم که پیش خدای تعالی گواهی می دهم که تو مهدی نیستی و دروغ میگوئی
با من بمعادات و دشمنی برخاست و جماعتی را از ملاحده و نصیریه جمع
کرد و ایشان را با یذای من دلالت کرد پناه بروحانیت شیخ بزرگ شیخ
محی الدین بردم و بجمعیت همت متوجه وی شدم دیدم که ظاهر شد و بیک
دست خود دو دست آن مدعی را بگرفت و بیک دست دیگر هر دو پای وی را
و گفت بر زمینش زنم گفتم یا سیدی حکم و فرمان تراست پس بازگشت
و برفت من برخاستم و بمسجد رفتم و آن مدعی با اتباع خود بقصد ایذای
من اجتماع کرده بودند من با ایشان التفات نکردم و به پیش محراب رفتم
و نماز خود بگذاردم و ایشان بر من هیچ دست نیافتند و شر ایشان را
خدای تعالی از من بگردانید بعد از آن آن مدعی بر دست من توبه کرد
و مسافر شد ٥ و هم وی گفته که از شیخ خود شیخ صدرالدین شنیدم که شیخ
بزرگ را با خضر علیه السلام اتفاق ملاقات افتاد گفت از برای موسی بن
عمران صلوات الرحمن علیه هزار مسئله ازآنچه از اول ولادت وی تا زمان
اجتماع بر وی گذشته بود مهیا ساخته بودم وی بر سه مسئله از آن صبر
نتوانست کرد و اشارت باین معنی است آنکه حضرت رسالت صلی الله
علیه وسلم فرموده است که لیت اخی موسی سکت حتی یقص علینا من
انبائهما ٥ و وی را بر طریق ابن الفارض رحمه الله در بیان حقایق و معارف
اشعار عربی لطیف است و از آن جمله است این دو بیت که شیخ فخرالدین
عراقی در کتاب لمعات آورده ٥ البحر بحر علی ما کان فی قدم
ان الحوادث امواج و انهار ٥ لا یحجبنک اشکال تشاکلها
عمن تشکل فیها و هی استار ٥ و این بیت دیگر

هو الواحد الموجود فی الکل وحده ٭ سوی انه فی الوهم سمّی بالسّوی
ومهمّا ناکه وی قصیدهٔ تائیهٔ فارضیه را جوابی گفته است وازان قصیده
این دو بیت ٭ فما انفک یرضانی بکل محبة ٭ وما زلت اهواه بکل مودّة
فتمنع عنه انفصالی وواجب ٭ وصالی بلا امکان بعدٍ و قربة

شیخ سعید الدین الفرغانی رحمه الله تعالی

وی از کمل ارباب عرفان واکابر اصحاب ذوق ووجدان بوده است
هیچ کس مسائل علم حقیقت را چنان مضبوط ومربوط بیان نکرده است
که وی در دیباجهٔ شرح قصیدهٔ تائیهٔ فارضیه کرده اولا آنرا بعبارت
فارسی شرح کرده بوده است وبر شیخ خود شیخ صدر الدین قونوی قدس سره
عرض فرموده وشیخ آنرا استحسان بسیار کرده ودران باب چیزی نوشته
وشیخ سعید آن نوشته را بعینه بر سبیل تبرک وتیمن در دیباجهٔ شرح
فارسی خود درج کرده است وثانیا از برای تعمیم وتتمیم فایده آنرا بعبارت
عربی نقل کرده وفواید دیگر بران مزید ساخته جزاه الله تعالی عن
الطالبین خیر الجزاء ووی را تصنیف دیگرست مسمّی بمناهج العباد الی
المعاد در بیان مذاهب ائمهٔ اربعه رضوان الله علیهم اجمعین در مسایل
عبادات وبعض معاملات که سالکان این طریق را ازان چاره نیست
ودر بیان آداب طریقت که بعد از تصحیح احکام شریعت سلوک راه حقیقت
بی آن میسّر نیست والحق آن کتابیست بس مفید که ما لابد مر طالب و
مرید است ٥ درآنجا آورده است که انتساب مریدان بمشایخ بسه طریق است
یکی بخرقه ودوم بتلقین ذکر وسیم بصحبت وخدمت وتأدّب بآن
وخرقه دو است خرقهٔ ارادت وآنرا جز از یک شیخ ستدن روا نباشد
ودوم خرقهٔ تبرّک وآن از مشایخ بسیار بجهة برکت ستدن روا باشد و
در بیان خرقهٔ ارادت خود گفته است ~~که وی خرقه گفته است~~ که وی

خرقه

خرقه پوشید از شیخ نجیب الدّین علی بن بزغش الشیرازی قدّس الله تعالی
روحه ووی از شیخ الشیوخ شهاب الدین السهروردی ووی از عم خود قاضی
وجیه الدین ووی از پدر خود ابو محمد عمویه واخی فرج زنجانی دست هر یک
در پوشانیدن خرقه مشارک دست آن دیگر اما ابو محمد از احمد اسود
دینوری خرقه پوشید ووی از ممشاد دینوری ووی از ابو القاسم جنید
واما اخی فرج از ابو العباس نهاوندی ووی از ابو عبد الله خفیف شیرازی
ووی از ابو محمد رویم بغدادی ووی از جنید رضی الله تعالی عنهم
وشیخ الشیوخ شهاب الدین السهروردی رضی الله عنه نسبت خرقه را
تا بابو القاسم جنید بیش اثبات نکرده است واز جنید تا مصطفی
صلی الله علیه وسلم بصحبت نسبت داده است نه بخرقه واما شیخ مجد الدین
بغدادی قدس الله تعالی سره در کتاب تحفة البرره آورده است که نسبت
خرقها متصل است به پیغمبر صلی الله علیه وسلم بحدیث درست متصل
معنعن وفرموده است که مصطفی صلی الله علیه وسلم خرقه پوشانید
مر امیر المؤمنین علی را رضی الله عنه ووی مر حسن بصری را وکمیل بن
زیاد را وکمیل مر عبد الواحد بن زید را ووی مر ابو یعقوب نهرجوری را
ووی مر عمرو بن عثمان مکی را ووی مر ابو یعقوب طبری را ووی مر ابو القاسم
رمضان را ووی مر ابو العباس بن ادریس را ووی مر داود خادم را
ووی مر محمد بن مانکیل را ووی مر شیخ اسمعیل قصری را ووی مر شیخ نجم الدین
الکبری را ووی مر این فقیر یعنی مجد الدین بغدادی را فعلی هذا نسبت
خرقها بمصطفی صلی الله علیه وسلم متصل شود والله تعالی اعلم واما نسبت
تلقین ذکر این فقیر یعنی شیخ سعید رحمه الله تعالی از شیخ خرقهٔ خود شیخ
نجیب الدین علی تلقین گرفت ووی از شیخ الشیوخ شهاب الدین السهروردی
رضی الله عنه ووی از عم خود شیخ ابو النجیب السهروردی ٭ ووی از شیخ

احمد غزالی و وی از ابوبکر نساج و وی از شیخ ابو القاسم کرکانی و وی
از ابو عثمان مغربی و وی از ابو علی کاتب و وی از ابو علی رودباری
و وی از سید الطایفه جنید قدس الله تعالی ارواحهم بعد ازان میگوید
که در نسبت خرقه ارادت و نسبت تلقین ذکر دو شیخ کردن مذموم است
اما در نسبت صحبت محمودست لکن بشرط اجازت یا فوت صحبت شیخ اول
چنانک این ضعیف بعد از مفارقت خدمت و صحبت شیخ نجیب الدین
قدس الله تعالی سره از خدمت مولانا و سیدنا و شیخنا صدر الحق والدین
وارث علوم سید المرسلین سلطان المحققین محمد بن اسحق القونوی
قدس الله تعالی سره و از شرف صحبت و ارشاد و هدایت و اقتباس
فضایل و آداب ظاهر و باطن و علوم شریعت و طریقت و حقیقت تربیت
یافت و منتفع شد غایة الانتفاع و همچنین از خدمت شیخ ربانی محمد بن
السکران البغدادی نور الله نفسه و از صحبت غیر ایشان از اکابر تربیت
پذیرفت و منتفع کشت هر چند از عهدهٔ رعایت حقوق و شرایط خدمت
و صحبت ایشان نتوانست بیرون آمدن لکن ایشان از کرم بحسن قبول
و ارشاد این بیچاره را تلقی فرمودند فجزاهم الله عنا احسن الجزاء ه و هم
وی آورده است که از شیخ نجیب الدین رحمه الله شنیدم که شمس الدین صفی
امام جامع شیراز از اکابر صالحان و پاکان بود و همگی اوقاتش بذکر
و تلاوت و انواع عبادات مستغرق و معمور لکن از کسی تلقین ذکر نداشت
روزی در واقعه ذکر خود را بصورت نوری مصور شده مشاهده کرد که
از دهان وی منفصل می شد و بزمین فرو میرفت با خود گفت که این علامت
خیر نیست چه نص الیه یصعد الکلم الطیب بخلاف این نشان میدهد
این نقصان مگر بسبب عدم تلقین ذکرست از مشایخ پس بیکی از مریدان
شیخ روزبهان بقلی قدس الله تعالی روحه رجوع کرد و از وی ذکر تلقین گرفت

وهمان

وهمان شب در واقعه ذکر خود را بصورت نوری مشاهده نمود که بالا میرفت
و آسمانها را خرق میکرد و بعد ازان بصحبت شیخ الشیوخ شهاب الدین السهروردی
رضی الله عنه پیوست و رسید بآنجا که رسید ه

ثلثه ٥٣٥ **شیخ موسی سدرانی رحمه الله تعالی** وی از اکابر اصحاب شیخ ابو مدین
مغربی قدس الله تعالی روحه بوده است شیخ سعید الدین فرغانی
در شرح قصیدهٔ تائیه آورده است که از شیخ معتبر طلحة بن عبد الله بن
طلحة التستری العراقی رحمه الله در سنه خمس و ستین و ستمایه شنیدم که
وی روایت کرد از شیخ عماد الدین محمد بن شیخ الشیوخ شهاب الدین
السهروردی قدس الله تعالی روحه که گفت در یکی از حجات با والد خود بودم
در میان آنکه طواف خانه می کردم ناگاه دیدم که شیخی مغربی طواف میکرد
و خلق بوی تبرک می جستند و ویرا زیارت می کردند مرا پیش وی تعریف
کردند که این فرزند شیخ شهاب الدین است مرا مرحبا گفت و سر مرا بوسید
و مرا دعای خیر کرد و دایما برکت دعای ویرا در خود می یابم و امید می دارم
که در آخرت نیز برکت آن همراه من باشد پس من پرسیدم که این کیست
گفتند که این را شیخ موسی میگویند چون از طواف فارغ شدم و پیش والد
خود رفتم ویرا خبر کردند که من زیارت شیخ موسی را دریافتم و مرا
دعای خیر کرد والد من بسیار بآن مسرور شد بعد ازان حاضران در ذکر
مناقب شیخ موسی شروع کردند و از آنجمله گفتند که ویرا در هر شبانروزی
وردیست که هفتاد هزار ختم قرآن می کند و والد من خاموش بود ناگاه
یکی از کبار اصحاب والد من سوگند یاد کرد و گفت راستست آنچ از وی
میگویند من پیش ازین این سخن را شنیده بودم و در خاطر من فی الجمله
انکاری بود تا آن وقت که شیخ موسی را در طواف دریافتم در پی وی ایستادم
دیدم که تقبیل حجر الاسود کرد و از اول فاتحه آغاز تلاوت کرد و میرفت

همچنانکه معهود ست که مردم در طواف میروند و تلاوت می‌کرد چنان تلاوتی
که حرف حرف را فهم می‌کردم چون هم دران طواف اول از برابر در خانه که از حجر
الاسود تا آنجا مقدار چهار گام باشد کما بیش در گذشت یک ختم تمام کرد
چنانکه من تمام آن ختم را حرف بحرف شنیدم خدمت والدم با همه اصحاب
تصدیق وی کردند و آنچ گفت قبول کردند بعد ازان والدم را ازین معنی سوال
کردند گفت این از قبیل بسط زمانست که نسبت ببعضی از اولیاء الله
واقع می‌شود بس از برای صدق آن قضیه گفت که شیخ الشیوخ ابن سکینه را
رضی الله عنه مریدی بود صایغ و وظیفه وی آن بود که سجادهای صوفیانرا
روز جمعه بمسجد جامع می‌برد و می‌انداخت و بعد از ادای نماز جمع می‌کرد
و بخانقاه می‌آورد در یکی از جمعها سجادها را بر یکدیگر بست تا بمسجد برد
و بکنار دجله رفت تا غسل جمعه بجای آرد جامها بیرون کرد و بر کنار
دجله نهاد و بآب فرو رفت چون سر بیرون کرد دید که آن دجله نیست جای
دیگرست پرسید که این کجاست گفتند این نیل مصرست تعجب کرد
و از آب بیرون آمد و بشهر درون رفت ناگاه بدکان صایغی رسید آنجا
بیستاد و بروی جز میزری که ستر عورت وی کرده بود جامه دیگر نبود
صاحب دکان بفراست دانست که وی صایغ است وی را آزمایش کرد
دید که آن صنعت را نیک می‌داند وی را گرامی داشت و بخانه برد و دختر خود را
با وی نکاح کرد و از وی سه فرزند آمد و هفت سال بران گذشت روزی
بکنار نیل آمد و در آب غوطه خورد چون سر برآورد دید که در دجله بغدادست
در همان موضع که بیش ازین بهفت سال بآب درآمده بود و جامهای وی
همچنانکه نهاده بود بر کنار دجلاست جامها را بوشید و بخانقاه آمد دید
که سجادهای صوفیان همچنان که بر هم بسته بود بر هم بسته است بعضی
از اصحاب با وی گفتند که زودتر باش که بعضی از جماعت بگاه بمسجد رفته اند

الصایغ
دیکر

سجادها را

سجادها را بمسجد برد و بس از ادای نماز بخانقاه آورد و بتعجیل تعجب کنان
بخانه خود رفت اهل بیت وی گفتند که مهمانانی که فرموده بودی که برای
ایشان ماهی بریان کنیم کجا یند که ماهی بریان شده است مهمانان با آورد
و ماهی خوردند بعد ازان بیش شیخ خود ابن سکینه آمد و آنچ بروی گذشته بود
وی را اخبار کرد و قضیهٔ اولاد خود را بمصر با وی بگفت فرمود که فرزندانرا
از مصر ببغداد حاضر کن چون فرزندانرا حاضر کرد و آنچ گفته بود راست
بیرون آمد شیخ ابن سکینه از وی پرسید که آن روز در چه اندیشه بودی
و در خاطر تو چه بود گفت از اول روز در خاطر من ازین آیت که کان مقداره
الف سنةٍ دغدغه و نزاعی بود شیخ گفت این واقعه رحمتی است از خدای
تعالی بر تو و رفع اشکال و تصحیح ایمان و اعتقاد تست بآنکه خدای تعالی
قادرست بران که نسبت ببعض بندگان خود زمانرا بسط کند و دراز
فرا نماید با آنکه آن کوتاه باشد نسبت ببعضی دیگر و همچنین است حال
در قبض زمان که زمان دراز را کوتاه فرا نماید والله القادر علی ما یشاءُ
و نزدیک باین قصه است آن که صاحب فتوحات رضی الله عنه ذکر کرده است
که شخصی جوهری از خود حکایت کرد که مقداری خمیر از خانه خود بخبازی برد
تا نان بزند وی را جنابت رسیده بود بکنار نیل رفت و بآب درآمد تا غسل کند
از خود غایب شد و دید همچنان که کسی در خواب بیند که وی در بغدادست آنجا
کدخدا شد و مدت شش سال با خاتون خود بسر برد و از وی فرزندان آمد
بعد ازان با خود آمد خود را در میان آب دید غسل تمام کرد و جامه بوشید
و بخباز رفت و نان گرفت و بخانه آمد و با اهل خانه آن واقعه را باز گفت
چون ماهی چند برآمد آن خاتون از بغداد آمد و فرزندانرا همراه آورد
و خانه جوهری را می‌پرسید چون با هم ملاقات کردند جوهری خاتون و
فرزندان را بشناخت ازان زن پرسیدند که چند گاه است که ترا زن کرده است

یعنی بجهت مقدار یک روز هزار سال عفا

یعنی خدای تعالی قادر است را بخب کی خواهد عفا

تلو ٥٣٦

کفت شش سال

شیخ عیسی هتار یمنی رحمه الله تعالی

امام یافعی کوید که وی روزی بر فاحشه بکذشت کفت بعد از خفتن بیش تو می آیم زن خرم شد وخود را بیاراست بعد از خفتن بیش وی آمد ودر خانه وی دو رکعت نماز بکذارد وبیرون آمد آن زن را حال بکشت وتوبه کرد و از هرچه داشت بیرون آمد وشیخ ویرا بزنی بیکی از درویشان داد وکفت که طعام ولیمه را عصیده بسازید وروغن مخرید امیری را که رونق آن زن می بود از آن خبر دادند تعجب کرد کفتند ویرا بیکی از درویشان داد وطعام ولیمه عصیده ساخته اند وروغن ندارند امیر بر طریق استهزا دو شیشه خمر فرستاد که این را بیش شیخ برید وکویید که شاد شدیم وشنیدیم که روغن عصیده نیست این را با عصیده بخورید جون فرستاده امیر آمد کفت دیر آمدی یکی از آن دو شیشه را بستد ودست دران کرد وبر عصیده ریخت و آن دیکری را همجنان کرد وآن فرستاده را کفت بنشین وبخور جون بخورد روغنی دید که خوشتر از آن نخورده بود بیش امیر رفت وقصه را باز کفت امیر نیز بیش شیخ آمد وبر دست وی توبه کرد ٥ ٥

عصیده کاچی

شیخ ابو الغیث جمیل الیمنی قدس الله سره

ثلز ٥٣٧

ذو المقامات العلیة والاحوال السنیة والانفاس الصادقة والکرامات الخارقة ٥ در اوایل حال از قطاع طریق بود روزی در کمین قافله نشسته بود شنید که هاتفی میکوید یا صاحب العین علیک عینٌ ٥ یعنی ای آنکه جشم بر قافله داری دیکری را جشم بر تست دروی اثر عظیم کرد واز آنجه دران بود باز ایستاد وبر خدای تعالی اقبال نمود وتوبه وانابت کرد وبصحبت شیخ ابن الافلح الیمنی بیوست نفس وی باکیزه شد ودل وی منور کشت وصدق ارادت وسیماء سعادت بروی بیدا آمد وخوارق عادات از وی بظهور انجامید ٥ کویند روزی بقصد آنکه از صحرا هیزم آورد بیرون رفت

ودراز کوشی

280

ودراز کوشی با خود ببرد درمیان آنکه در بعض وادیها هیزم جمع می کرد دراز کوش ویرا شیر بدرید جون هیزم آورد که بار کند دید که دراز کوش ویرا شیر بدریده است روی با شیر کرد وکفت دراز کوش مرا بکشتی هیزم خود را برجه بار کنم سوکند بعزت معبود که آنرا بار نخواهم کرد مکر بر بشت تو بس هیزمها را جمع کرد وبر بشت شیر نهاد وویرا می راند تا بنزدیک شهر رسید هیزم را از وی فرو کرفت وکفت هرجا که خواهی برو ٥ روزی اهل بیت وی از وی قدری عطر طلبیدند ببازار رفت تا بخرد بیش یکی از عطاران رفت وباوی دران باب سخن کفت کفت در دکان من هیج عطر نیست ابو الغیث کفت در دکان تو هیج عطر نخواهد بود فی الحال هر عطر که در دکان وی بود منعدم شد عطار بیش شیخ وی ابن الافلح از وی شکایت کرد شیخ ویرا بخواند وبسبب آنکه اظهار کرامت کرده بود ویرا سیاست بسیار کرد وکفت دو شمشیر در یک غلاف نمی شاید از صحبت من دور باش هرجند ابو الغیث مدارا کرد وتضرع نمود قبول نکرد واز مصاحبت وی ابا کرد ابو الغیث برفت وطلب شیخ دیکر میکرد تا بصحبت وی منتفع کردد بیش هر شیخ که رفت کفت ترا همین بسندست محتاج بشیخ نیستی تا آن بود که بشیخ کبیر علی اهدل رسید والتماس صحبت کرد شیخ ویرا قبول فرمود ابو الغیث کفته است که جون بصحبت وی رسیدم کویا قطره بودم که در دریا افتادم ٥ بادشاه یمن خادم ویرا بکشت جون خبر بوی رسید در غضب شد کفت مالی والحراسة انا انزل عن المشاب واترک الزرع درهمان وقت بادشاه کشته شد ٥ روزی فقرا کفتند که ما را آرزوی کوشت میکند کفت فلان روز که روز بازارست کوشت خواهید خورد جون آن روز آمد خبر رسید که قطاع طریق قافله را غارت کرده اند جون ساعتی برآمد یکی از قطاع طریق آمد ونجه شیخ کاوی آورد شیخ فقرا را کفت که این کاو را بکشید وبپزید اما سر وی را

همچنان که مست نگاه دارید بعد ازان دیگری آمد ویک خروار گندم آورد
شیخ گفت آرد کنید ونان پزید هرچه شیخ گفت کردند بعد ازان شیخ فقرا را
گفت بخورید جمعی فقها حاضر بودند ایشانرا بسر سفره طلبیدند نیامدند
شیخ فقرا را گفت شما بخورید که فقها حرام نمی خورند چون فقرا از خوردن
فارغ شدند ناگاه شخصی پیش شیخ آمد وگفت ایها الشیخ گاوی نذر فقرا
کرده بودم حرامیان بغارت بردند شیخ گفت اگر سر گاو خود را ببینی
شناسی گفت آری شیخ فرمود تا سر گاو را حاضر کردند گفت این سر گاو منست
بعد ازان شخص دیگر درآمد وگفت ایها الشیخ یک خروار گندم نذر شیخ کرده
بودم حرامیان بردند شیخ گفت نذر فقرا بفقرا رسید چون فقها آنرا مشاهده
کردند از ترک موافقت فقرا پشیمان شدند توفی رضی الله عنه سنة احدی
وخمسین وستمائة

۴۳۸ شلح **شیخ ابو الحسن المغربی الشاذلی رحمه الله تعالی**

نام وی علی بن عبد الله است شریف است حسنی ساکن اسکندریه بوده است
وجمعی کثیر آنجا بصحبت وی پیوسته اند از کبار اولیاء الله وعظماء مشایخ
است ○ وی گفته است که در سیاحت بودم شبی در پشته خفتم وسباع
گرد من می گردیدند تا صبح وهرگز انسی همچون انس آن شب نیافتم چون
بامداد شد در خاطر من گذشت که مرا از مقام انس با خدای تعالی چیزی
حاصل شد برود خانه فرود آمدم کبک بسیار دیدم که مثل آن ندیده بودم
چون آواز پای من شنیدند همه بیکبار برمیدند چنانک از ترس مرا خفقان
پیدا شد شنیدم که مرا میگویند ای آنکه دوش با سباع انس گرفته بودی
ترا چیست که از پریدن این کبکان ترسانی ولیکن تو دوش با ما بودی
واکنون با نفس خودی ○ وهم وی گفته که یکبار هشتاد روز گرسنه بودم
در خاطرم آمد که ترا ازین کار نصیبی حاصل شد ناگاه زنی دیدم که از مغاره
بیرون آمد بغایت خوب روی گویا روی او نور آفتاب بود ومی گفت

مجوسی

منحوسی هشتاد روز گرسنه بود در ایستاد ومنت بر خدای تعالی میکند بعمل خود
وشش ماه برمن گذشته است که طعامی بچشیده ام ○ وهم وی گفته که روزی
در مغاره بودم گفتم الهی کی ترا بندهٔ شاکر باشم شنیدم که مرا میگویند هرگاه
که منعم علیه غیر خود نه بینی گفتم الهی چون منعم علیه غیر خود نه بینم وحال
آنکه بر انبیا انعام کردهٔ وبر علما انعام کردهٔ وبر ملوک انعام کرده شنیدم که
گفتند اگر نه انبیا بودندی تو براه راست نیافتی واگر نه علما بودندی
تو اقتدا بکه کردهٔ وا گر نه ملوک بودندی تو ایمن نبودی واین همه
نعمتست از من بر تو ○ وهم وی گفته که رفیقی داشتم با وی در مغاره جای
گرفتیم وطلب وصول بخدای تعالی میکردیم میگفتیم فردا مارا فتح شود ناگاه
مردی درآمد با هیبت گفتیم تو کیستی گفت عبد الملک دانستیم که وی از اولیاء
الله است گفتیم حال تو چیست گفت حال تو چیست حال تو چیست حال تو چیست
چون باشد حال کسی که میگوید فردا مرا فتح شود وپس فردا مرا گشاد شود ونه
ولایت ونه فلاح ای نفس چرا پرستش خدای خاص از برای خدای نکنی
ما دانستیم که وی را چرا بر ما در آوردند توبه کردیم واستغفار نمودیم ومارا فتح
پدیدار آمد ○ وهم وی گفته است که رسول را صلی الله علیه وسلم بخواب دیدم
گفت یا علی طهر ثیابک من الدنس تحظ بمدد الله فی کل نفس یعنی پاکیزه گردان
جامهای خود را از چرک تا بهره مند گردی بمدد وتایید الله تعالی در هر نفسی گفتم
یا رسول الله ثیاب من کدام است گفت خدای تعالی بر تو پنج خلعت پوشانیده است
خلعت محبت وخلعت معرفت وخلعت توحید وخلعت ایمان وخلعت اسلام
هرکه خدای را دوست دارد بر وی آسان شود هرچیزی وهرکه خدای را شناسد
در نظر وی خرد نماید هرچیزی وهرکه خدای را یگانگی بداند بوی شریک نیارد
هیچ چیزی را وهرکه بخدای ایمان آرد ایمن گردد از هرچیزی وهرکه باسلام
متصف گردد در خدای عاصی نشود واگر عاصی شود اعتذار کند وچون

خطی بکفا
بهره مند بعلائی خبر
من باد بعلم
منقدم

اعتذار کند قبول افتد شیخ ابوالحسن کوید ازینجا فهم کردم معنی قوله تعالی
وثیابک فطهر ○ شاکرد وی شیخ ابو العباس مرسی کفته است که از مدینه
شریفه قصد زیارت امیر المومنین حمزه رضی الله تعالی عنه کردم در راه
کسی دیکر رفیق من شد چون بآنجا رسیدیم در قبهٔ مزار وی بسته بود
ببرکت روحانیت حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم کشاده شد در آمدیم
دیدیم که نزدیک روضه مردی دعا می کند با رفیق خود کفتم که این مرد از ابدال
است ودعا درین ساعت مستجابست وی دعا کرد که خدای تعالی وی را
یکدینار روزی کند ومن دعا کردم واز خدای تعالی عافیت از بلای دنیا
وعذاب آخرت خواستم چون در مراجعت نزدیک بمدینه رسیدیم شخصی
پیش آمد در رفیق مرا یکدینار داد وچون بمدینه در آمدیم ونظر شیخ ابوالحسن
بر ما افتاد رفیق مرا کفت یا خسیس الهمة ساعتی یافتی که دران دعا
مستجاب شود وآنرا بیک دینار صرف کردی چرا چون ابو العباس نبودی
که از خدای تعالی عافیت دنیا وآخرت خواست وخدای تعالی دعای
وی اجابت کرد ○ ووی کفته است که در بدایت حال مرا تردد افتاد میان
انقطاع وبودن در بیابان ومیان بازکشتن بآبادانی وشهر وصحبت علما
واخیار ومرا وصف کردند که در سر کوهی ولیی هست قصد زیارت وی
کردم شبانکاهی بآنجا رسیدم با خود کفتم در شب پیش وی نروم بر در آن
غار بخفتم شنیدم که از اندرون میکوید بارخدایا بدرستی که مردمی چند
هستند از بندکان تو که از تو می خواهند که خلق خود را مسخر ایشان کردانی
وخلق خود را مسخر ایشان کردانیدی واز تو بآن راضی شدند وبدرستی که
من از تو می خواهم که خلق خود را بدخوی کردانی با من تا مرا هیچ ملجای
نباشد الا حضرت تو من با خود کفتم ای نفس بشنو که این شیخ از کدام بحر
اغتراف می کند چون بامداد کردم پیش وی در آمدم وسلام کردم واز هیبت

وخوف بر برآمدم کفتم ای سیدی حال چونست کفت شکایت میکنم بخدای تعالی
از برد تسلیم یعنی خوشی ورضا همچنانکه تو شکایت میکنی از حر تدبیر واختیار
کفتم من حر تدبیر واختیار میدانم واین زمان در آنم برد تسلیم ورضا چیست
وچرا از آن شکایت میکنی کفت می ترسم که حلاوت آن مرا مشغول کرداند
از خدای تعالی کفتم ای سیدی شنیدم که شب میکفتی بارخدایا بدرستی که
مردمی چند هستند از بندکان تو که از تو می خواهند که خلق خود را مسخر ایشان
کردانی ومسخر کردانیدی واز تو بآن راضی شدند شیخ تبسم کرد وکفت ای فرزند
عوض آنکه میکویی اللهم سخر لی بکوی اللهم کن لی تو کمان می بری که مرا خدای
تعالی وی را باشد بچیزی محتاج شود این بد دلی چیست ○ امام یافعی کوید
که از بعض مشایخ شنیده ام که چون کسی از وی طلب دعایی کرد می کفت کان الله
لک واین کلمه با وجود کوتاهی جامع همه مطلوباتست زیرا که چون خدای تعالی
کسی را باشد همه مطلوبات وی را بدهد اما خدای تعالی کسی را باشد که وی
خدای را باشد کما قال صلی الله علیه وسلم من کان لله کان الله له ○ شیخ
ابوالحسن کفته انا لا نری مع الحق من الخلق احدًا ان کان ولا بد فکالهباء
فی الهواء ان فتشته لم تجده شیئًا ○ وهم وی کفته لا یکن حظک من دعائک
الفرح بقضاء حاجتک دون فرحک بمناجاتک لمحبوبک فتکون من المحجوبین
وهم وی کفته کل فقیر لم یکن فیه اربعة آداب فاجعله والتراب سواء
الرحمة للاصاغر والحرمة للاکابر والانصاف من النفس وترک الانتصاف
لها ○ وی در سنه اربع وخمسین وستمائة برفته از دنیا در وقت توجه بمکه
مبارکه در صحرایی که آب شور داشت چون وی را آنجا دفن کردند ببرکت وجود
وی آب آن صحرا شیرین شد **شیخ یاسین المغربی الحجام الاسود رحمه الله تعالی**
وی از ارباب ولایت واصحاب کرامت بود اما در صورت حجامی آنرا پوشیده
می داشت امام نواوی رضی الله تعالی عنه از جمله مریدان ومعتقدان وی

بوده است بزیارت وی میرفته است و بصحبت و خدمت وی تبرک می جسته
و نسبت بوی در مقام ارادت بوده بهرچه اشارت کردی بر آن موجب
برفتی روزی ویرا گفت که کتابهایی که پیش تو مستعارست بخداوندانش
بازده و بدیار خود مراجعت نمای و اهل خود را زیارت کن سخن ویرا
قبول کرد چون بدیار خود رسید و اهل خود را دید بیمار شد و وفات کرد
توفی الشیخ یاسین فی شهر ربیع الاول سنه سبع و ثمانین و ستمایة و کان عمره
ثمانین رحمه الله تعالی و الامام محیی الدین النواوی رحمه الله فی الرابع و
العشرین من رجب سنه ست و سبعین و ستمایة ٥

شیخ ابو العباس المرسی رحمه الله تعالی

وی شاگرد شیخ ابو الحسن شاذلی است صاحب مقامات عالیه و کرامات ظاهره است ٥ روزی شخصی ویرا بضیافت برد و بجهة امتحان طعامی که دران شبهه بود پیش شیخ نهاد شیخ ویرا گفت اگر حارث محاسبی را رگی در انگشت بود که چون دست بطعام شبهه بردی حرکت کردی من شصت رگ در دست دارم که مثل آن حرکت میکند صاحب طعام استغفار کرد و عذر خواست امام یافعی گوید که چنین بمن رسیده است که یکی از سلاطین امتحان یکی از مشایخ کرد و طعامها پیش آورد که در بعضی گوشت کشته بود و در بعضی گوشت مرده شیخ میان دربست و گفت ای درویشان من امروز خادم شماام درین طعام و در ایستاد هر طعام که دران گوشت کشته بود پیش درویشان می نهاد و هرچه دران گوشت مرده بود دور می کرد که این از برای لشکریان پادشاه و می گفت الطیبات للطیبین و الخبیثات للخبیثین سلطان حاضر بود از آن امتحان استغفار کرد ٥ گویند که یعقوب که امیر المؤمنین مغرب بود برادر خود را بکشت از برای غیرت بر ملک و از آن پشیمان شد و توبه کرد توبه که در وی اثر تمام کرد و در باطن وی حالهای نیکو ظاهر شد و واقعهٔ ارباب ارادت می دید طالب شیخی گشت که خود را تسلیم وی کند ویرا بشیخ ابو مدین رضی الله عنه نشان دادند شیخ را استدعا نمود اجابت کرد و گفت فرمان اولو الامر می باید برد اما من بوی نمی رسم مرا فرموده اند که بتلمسان روم و آن شهریست از مغرب و آن روز شیخ در بجایه بود چون بتلمسان رسید رسولان یعقوب را گفت سلام من بصاحب خود برسانید و بگویید که شفای تو درد ست شیخ ابو العباس مرسی است و شیخ ابو مدین در تلمسان وفات کرد رسولان یعقوب پیش وی آمدند و وصیت شیخ را گفتند یعقوب استدعاء شیخ ابو العباس کرد و وی نیز از حضرت حق باجتماع با یعقوب مامور شد در روز اجتماع یعقوب فرمود تا یک خروس بچه بکشتند و دیگری را گلو بفشردند و هر یکرا جدا بپختند و پیش شیخ آوردند شیخ بخادم اشارت کرد که این یکی را بردار که مردارست و آن دیگری را خوردن گرفت پس یعقوب ملک را بپسر داد و خود را بالکلیه تسلیم شیخ کرد و ببرکت نفس شیخ ابو مدین و حسن تربیت شیخ ابو العباس کشایش یافت و در مرتبهٔ ولایت ثابت قدم گشت در سالی مردم بباران محتاج شدند شیخ ابو العباس با یعقوب بصحرا بیرون رفتند شیخ یعقوب را گفت نماز بگزار و طلب باران کن برای مسلمانان یعقوب گفت یا سیدی تو باین اولی تری شیخ گفت ترا باین فرموده اند پس یعقوب نماز بگزارد و دعا کرد و علی الفور اثر اجابت ظاهر شد و باران آمد ٥

شیخ سعد حداد و مرید وی شیخ جوهر رحمهما الله تعالی

شیخ جوهر در اوایل بندهٔ کسی بود آزاد شد در بازار عدن خرید و فروخت می کرد و بمجالس فقرا حاضر می شد و اعتقاد و اخلاص تمام داشت بایشان و وی امی بود چون وقت وفات شیخ کبیر شیخ سعد حداد که در عدن مدفون است رسید فقرا ویرا گفتند که بعد از تو شیخ که خواهد بود گفت آن کس که در روز سیم از وفات من در محلی که فقرا جمع باشند مرغی سبز بیاید و بر سر وی

نشیند جون روز سیم رسید وفقرا از قرآءت وذکر فارغ شدند ومنتظر وعده
شیخ بنشستند ناکاه دیدند که مرغی سبز فرود آمد ونزدیک بایشان
بنشست هرکدام از بزرکان فقرا امید می داشتند که آن مرغ برسر ایشان
نشیند بعد از زمانی آن مرغ برواز کرد وبرسر جوهر نشست واین معنی
هرکز در دل وی نکذشته بود ودر خاطر هیچ یک از فقرا نکذشته بس فقرا
بیش وی آمدند تا ویرا بزاویه شیخ برند وبجای وی بنشانند وی بکریست
وکفت مرا چه صلاحیت این کارست من مردی بازاری ام وامی وطریق
فقرا وآداب ایشان نمی دانم وبر من مردمانرا حقوقست ومرا با ایشان
معاملاتست کفتند این امریست آسمانی وترا ازین چاره نیست خدای
تعالی ترا تائید وتعلیم کند هرچه در بایست باشد کفت مرا چندان مهلت دهید
که بیاناد روم وحقوق مسلمانان از کردن خود بیرون کنم پس ببازار رفت
وحق هرکس را ادا کرد وانکاه بزاویه شیخ آمد وصحبت فقرا را لازم کرفت
فصار کاسمه جوهرا وله من الفضائل والکمالات ما یطول ذکره فسبحان الکریم
المنان ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء والله ذو الفضل العظیم ٥

احمد بن الجعد وشیخ سعید که کنیت وی ابو عیسی است رحمهما الله تعالی

امام یافعی کوید رحمه الله تعالی که در بلاد یمن دو شیخ بودند یکی شیخ کبیر
عارف بالله شیخ احمد بن الجعد ودیکر شیخ کبیر عارف شیخ سعید وهر یک را
اصحاب وتلامذه بودند روزی شیخ احمد با اصحاب خود عزیمت زیارت
بعض کذشتکان کرده بود بشیخ سعید رسید شیخ سعید نیز موافقت کرد
جون مقدار راه برفتند شیخ سعید بشیمان شد از موافقت ایشان
باز کشت وشیخ احمد بر عزیمت خود برفت وزیارت کرد وباز آمد بعد
از چندکاه روز دیکر شیخ سعید بیرون آمد با اصحاب خود وعزیمت همان
زیارت کرد شیخ احمد ویرا در راه بیش آمد وبا هم ملاقات کردند شیخ احمد

شیخ

شیخ سعید را کفت فقرا را بر تو حقی متوجه شده است که آن روز آن موافقت
ایشان بر کشتی شیخ سعید کفت بر من هیچ حق متوجه نشده است شیخ
احمد کفت برخیز وانصاف ده شیخ سعید کفت هرکه ما را برخیزاند ویرا
بنشانیم شیخ احمد کفت هرکه ما را بنشاند ویرا مبتلا کردانیم بس بهر یک
بزرک آنچ آن دیکر یک کفته بود رسید شیخ احمد مقعد شد وبرجای بماند
تا آن وقت که بحق تعالی بپیوست وشیخ سعید مبتلا شد بآن که رتن خود را
می کند ومی برید تا بجوار حق تعالی بپیوست امام یافعی رحمه الله میکوید
احوال فقرا از شمشیرهای برنده تیزترست جون اصحاب احوال با یکدیکر
برابر باشند احوال ایشان در یکدیکر سرایت میکند واکر برابر نباشند
حال قوی در ضعیف سرایت میکند وکاه می باشد که حال سابق تاثیر می کند
دون المسبوق منها هو الظاهر والله اعلم بحقیقة الحال ٥

شیخ نجم الدین عبد الله بن محمد الاصفهانی رحمه الله تعالی

وی شاکرد شیخ ابو العباس المرسی است سالهای بسیار مجاور مکه بوده
ومناقب وی بسیارست وکرامات وی بی شمار ٥ یکی از علماء یمن کفته است
که بدر خود را بیمار کذاشتم وبحج رفتم جون بمکه رسیدم وحج کزاردم خاطر من
بجهة بدر پریشان بود با شیخ نجم الدین کفتم جه شود که خاطر بران داری
که در بعض مکاشفات خود بر احوال وی مطلع شوی وبا من بکویی در حال
بنکریست وکفت آنک از بیماری صحت یافته است وبر بالای سریر خود
مسواک میکند وکتابهای خود را کرد خود نهاده وصفت وحلیه وی جنین
وجنین است ونشانهای راست باز داد وویرا هرکز ندیده بود روزی
همراه جنازه یکی از اولیاء الله بیرون آمده بود جون ملقن که یکی از کبار
فقها بود برسر قبر بنشست که تلقین کند شیخ نجم الدین بخندید یکی از شاکردان
سبب خنده را بپرسید ویرا زجر کرد بس بعد از ان کفت که جون ملقن

ازآن دو وجه

یعنی آنکه حال سابق تاثیر کند
ومسبوق تاثیر نکند ظاهر است
واما آنکه ضعیف تاثیر کند و
قوی را خجالت دهد و عداوت و
بحقیقت حال دانا ترست

نجم ٥٤٣

٥٤٣

آغاز تلقین کرد صاحب قبر گفت هیچ تعجب می کنید از مرده که تلقین زنده
میکند ○ ویرا گفتند که هرگز زن خواسته گفت هرگز زن نخواسته ام و
طعامی هم نخورده ام که آتش آن نپخته باشد ○ شیخ وی در بلاد عجم ویرا
گفته بود که زود باشد که در دیار مصر با قطب ملاقات کنی بطلب قطب
بیرون آمد در راه جمعی حرامیان ویرا بگرفتند و گفتند جاسوس است
و بر آنجاه داشتند و ویرا ببستند می گوید ناگاه دیدم که پیری بر من فرود آمد
همچنانکه باز بر شکاری فرود آید و مرا بگشاد و گفت برخیز ای عبد الله که
مطلوب تو منم پس برفتم تا بدیار مصر رسیدم هیچ مطلوب خود را نشناختم
و ندانستم که کجاست تا آنکه روزی گفتند که شیخ ابو العباس مرسی آمده است
جمعی فقرا گفتند بیایید تا برویم و بروی سلام کنیم چون چشم من بروی
افتاد بشناختم که وی همان پیرست که مرا بگشاد و وی نیز نشانی گفت
که حاضران ندانستند خدمت و صحبت ویرا لازم گرفتم تا آن وقت که
از دنیا برفت ○ چون شیخ وی وفات کرد متوجه مکه شد در راه بقبر
شیخ شیخ خود شیخ ابو الحسن شاذلی رضی الله عنهم رسید از قبر خود
با وی سخن گفت و گفت بمکه رو و آنجا بنشین چون بطرف حرم شریف رسید
شنید که هاتفی گفت که قَدِمْتَ الی خَیْرِ بَلَدٍ وَ شَرِّ اَهْلٍ پس مجاور مکه می بود
تا در سنه احدی و عشرین و سبعمایه از دنیا برفت و ویرا نزدیک بقبر فضیل
عیاض دفن کردند ○ ویرا بظاهر در اوقات بیرون مکه در مقامی دورتر
از عرفات ندیده اند و اما بحسب باطن دانستن آن راجع بعلما، باطن است
بعضی از اولیاء الله گفته اند که از زیارت رسول صلی الله علیه و سلم
برگشته بودم و روی بمکه داشتم در فکر شیخ نجم الدین افتادم که هرگز بمدینه
شریف نرفت و زیارت نکرد و بحسب باطن بروی اعتراض میکردم
ناگاه سر بالا کردم دیدم که شیخ نجم الدین در هوا بجانب مدینه میرود

مجاور ص

مرا آواز داد که یا محمد و با من سخنان گفت ○ روزی بعض اصحاب وی
با وی گفتند که مردم بر شما انکار بسیار دارند که بزیارت رسول صلی الله
علیه و سلم نرفته اید و نمی روید گفت که منکر از دو بیرون نیست متشرع است
یا محقق اگر متشرع است با وی بگوی که بنده را رواست که بی اذن خواجه
خود بسفر رود و اگر محقق است بگوی که کسی که همیشه با تست و پیش تو
حاضرست هرگز در طلب وی سفر میکنی ○ بخط یکی از اکابر خراسان
یافته اند که در تاریخ سنه ثلث و سبعمایه بسعادت زیارت حرم شریف
مکه زادها الله تعالی شرفا مشرف شدم و در آن وقت شیخ حرم شیخ نجم الدین
اصفهانی بود بخدمت وی می رسیدم روزی از من پرسید که این حدیث
بتو رسیده است که بُدَلاء امّتی اربعون اثنا عشر فی العراق و ثمانیة و عشرون
فی الشام گفتم رسیده است اما مرا مشکل می شود که چون این طایفه همین در شام
و عراق می باشند شیخ فرمود که حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم
جمیع عالم را دو قسم کرده است نصف شرقی و نصف غربی از عراق نصف
شرقی خواسته است و از شام نصف غربی پس عراق و غیر آن چون خراسان
و هندوستان و ترکستان و سایر بلاد شرقی در عراق داخل است و شام
و غیر آن چون بلاد مصر و مغرب همه در شام داخل است ناقل نوشته است
که درین وقت در خاطر من افتاد که از حال خواجه قطب الدین یحیی جامی نیسابوری
سوال کنم پیش از آنکه من سوال کنم فرمود که خواجه قطب الدین یحیی یکی از آن
دوازده تن است که در عراق اند ○

ثمد ٥٤٤

خواجه قطب الدین یحیی الجامی نیسابوری رحمه الله تعالی

کنیت وی ابو الفضل است جامی الاصل است و نیسابوری المولد بعلوم ظاهری
و احوال باطنی موصوف و معروف بوده و بصحبت شیخ رکن الدین علاء الدوله
و شیخ صفی الدین اردبیلی و شیخ صدر الدین اردبیلی و شیخ شرف الدین درگزینی

درگزینی

رسیده است و هفت باد حج کزارده است ٥ روزی بجانب صحرا بسر رمه
وکلهٔ خود رفته بود از آنجا ویرا داعیهٔ زیارت بیت الله قوی شد و هم از آنجا
روانه کشت و این رقعه با صحاب نوشت دی روز باطایفهٔ به نیت
ارتیاح و ابتهاج بطرف صحرا و نتاج کذری افتاد
با دوست به بوستان شدم رهکذری ٭ بر کل نظری فکندم از بی خبری
دلدار بطعنه کفت شرمت بادا ٭ رخسار من اینجا و تو در کل نکری
ناکاه غیرت الله از کمین کاه لا تدع مع الله بیرون تاخت و کمند جذبهٔ من
جذبات الحق در کردن دل ممتحن انداخت ع کر نباید بخوشی موی کشانش آرید
بوطن نارفته و ندیده و تفکر نا کذاشته هم از طرف صحرا براشارت و اذّن
فی النّاس بالحجّ یأتوک رجالا برصوب خانهٔ معظم معلّا روان کشت ٥
جون نرود از پی صاحب کمند ٭ آهوی بیچاره بکردن اسیر ٥ والسلام
علی من اتبع الهدی ٥ توفی رحمه الله لیلة الخمیس الحادی والعشرین من جمادی
الاخری سنه اربعین و سبعمایه و قبر وی در بیرون درب فیروز آباد است
بهراة **ابو محمد عبدالله المرجانی المغربی رحمه الله تعالی** ثمه ٥٤٥
از بزرکان مشایخ و اکابر صوفیه است بوده ابواب علوم الهی و معارف ربانی
بروی کشاده شده بود ٥ ویرا کفتند که فلان کفت که در وقتی که شیخ سخن می کفت
از آسمان تا دهان وی عمودی دیدم از نور جون شیخ خاموش کشت آن عمود
منقطع شد من خاموش کشتم شیخ بخندید و کفت وی ندانست بلکه
جون عمود منقطع شد من خاموش کشتم یعنی آن عمود نور از آسمان صورت
امداد الهی بود جون آن امداد منقطع شد وی خاموش کشت توفی
بتونس سنه تسع و تسعین و ستمایه **ابو عبدالله المعروف بابن المطرف الاندلسی** ثمو ٥٤٦
وی مجاور مکه بوده و در هر شبانروزی ورد داشته که بنجاه اسبوع طواف
کردی در سنه سبع و سبعمایه از دنیا برفته و بادشاه مکه از غایت اعتقاد

واخلاص

واخلاص که نسبت بوی داشته تا بوت ویرا بر دوش خود کرفته امام یافعی
کوید که بعض اصحاب شیخ ابو محمد بکری مغربی رحمه الله تعالی که جون
از دنیا برفت شیخ نجم الدین اصفهانی کفت که مات الفقر من الحجاز با من کفت
که شیخ ابو محمد را عزیمت زیارت نبی صلی الله علیه و سلم شد بوداع شیخ
ابو عبدالله بن المطرف آمد شیخ ابو عبدالله کفت که من شنیده ام که در فلان
منزل آب نیست سختی بسیار بشما خواهد رسید اما عاقبت باران خواهد
بارید و آب خواهید یافت ما جهار کس بودیم جون بآن منزل رسیدیم همجنان
که کفته بود آب نبود در راه درآمدیم هوا بسیار کرم شد و تشنکی غلبه کرد و با ما
اندک آبی بود یکی خواست که آن آب را بخورد شیخ ابو محمد کفت مخور که اکر
میخوری می میری همین کلوی خود بآن تر کن بعد از آن جون بسختی بسیار کشیدیم
از تشنکی و کرما و هیچ سایهٔ نیافتیم که ساعتی بنشینیم شیخ ابو محمد برسید که
شیخ ابو عبد بن مطرف جه کفته بود کفتیم کفته بود که سختی بسیار خواهید کشید
کفت سختی ازین بیشتر نمی باشد که ما در آنیم برسید که دیکر جه کفت کفتیم
کفت که در آخر باران خواهد آمد و سیراب خواهید شد کفت بشارت باد
شما را بباران ناکاه دیدیم که بارهٔ ابر از یک طرف بیدا آمد و بلند می شد
تا ببالای سر ما رسید بببارید جندانکه کرداکرد ما سیل روان شد آب
خوردیم و وضو ساختیم و غسل کردیم و آب بر کرفتیم و روان شدیم جون کامی
جند برفتیم از باران هیج اثر نیافتیم **شیخ سلیمان ترکمانی موله رحمه الله تعالی** ثمز ٥٤٧
وی در دمشق می بوده کهنه عبایی جرکین در بر از جای خود کم برخاستی
و سخن کم کفتی بعضی از علماء ظاهر با جلالت و بزرکی خود بیش وی نیاز مندی
می کرده اند و وی نشسته اند ٥ می کویند که در رمضان جیزی میخورده است
و نماز نمی کزارده اما ویرا کشف و اطلاع بر مغیبات می بوده و اخبار
از آن می کرده امام یافعی میکوید که می تواند که آن از قبیل ستر حال و تلبیس

بوده باشد و در او قاتی نماز کرده باشد که کسی ندیده باشد و چیزی
که در دهان نهاده باشد و خاییده بحلوی وی در بنا مده باشد و مثل این
بسیار ازین طایفه مشاهده کرده اند چنانک از قضیب البان موصلی
و شیخ ریحان و غیر ایشان منقول است توفی الشیخ سلیمان سنة اربع عشر
وسبعمایة

شیخ علی کردی رحمه الله تعالی ٥٤٨

وی از عقلاء مجانین بوده است و از وی انواع کرامات و خوارق عادات
ظاهر میشده است اهل دمشق همه مرید و معتقد وی بوده اند و بر ایشان
حکم می کرده است چنانک مالک بر مملوک کند و انقیاد حکم وی می کرده اند
٥ روزی یکی از بزرگان دمشق را فرموده که برای درویشان فکر دعوتی
و سماعی بکن آن شخص ترتیب دعوتی کرد و قوالان طلبید و درویشان
مشهور را بخواند چون ایشان جمع شدند شیخ علی کردی بآن خانه آمد و آنجا
قالبهای شکر دید که نهاده است صاحب خانه را گفت این همه را در حوض
انداز همه را در حوض انداخت و درویشان شربت می خوردند و سماع می کردند
تا آخر روز بعد از آن که چیزی خوردند و باز گشتند شیخ علی کردی با صاحب
خانه گفت که این قالبها را از حوض بیرون آر همه را بیرون آورد همچنان
درست که اول بود و هیچ از آن نگداخته بود بعد از آن صاحب خانه را گفت
تو بیرون رو و در را بر من قفل کن و پیش من میا الا بعد از سه روز چنان
کرد روز دوم در راه بشیخ علی رسید و بر وی سلام کرد بعد از آن بخانه
رفت خانه را همچنان در بسته یافت قفل بگشاد و در آمد دید که رخامها
فرش خانه وی را کنده است پیش وی آمد که ای سیدی چرا فرش خانه
مرا کندی گفت روا باشد که تو مرد نیکو باشی و بر رخام حرام ضیافت
درویشان کنی گفت ای سیدی این میراث پدر منست شیخ بخشم شد و ویرا
رها کرد و برفت آن شخص مکاشفات شیخ را می دانست تأمل بسیار کرد

بخاطرش

بخاطرش آمد که یکبار رخامها کنده بودند و اصلاح کرده استادی را که آن کار
کرده بود طلب کرد و بمبالغه تمام از آن استفسار نمود آخر اعتراف کرد که رخام ترا
فروخته بودیم و رخام مسجد بجای آن بکار برده ٥ در آن وقت که شیخ شهاب الدین
سهروردی قدس الله تعالی روحه برسالت بدمشق آمده بوده است با اصحاب
گفته است که بزیارت شیخ علی کردی میرویم گفته اند که وی مردیست که نماز
نمی گزارد و اکثر اوقات مکشوف العوره می باشد شیخ گفته است البته ویرا
می بینیم شیخ سوار شده است و چون بنزدیک منزل وی رسیده اصحاب فرود آمده
چون شیخ علی دیده است که نزدیک وی رسیده است عورت خود را کشف کرده است
شیخ فرموده است که ما را از تو این باز نمی دارد امروز ما مهمان توییم پس نزدیک
شد و سلام کرد و بنشست ناگاه دو حمال بیامدند و با ایشان طعام بسیار
شیخ علی گفت پیش شیخ بنهید که مهمان ماست و شیخ را گفت بسم الله که این
ضیافت تست شیخ بخورد و علی کردی را بزرگ داشت ٥ شیخ علی کردی
در اوایل در مسجد جامع می بوده است ناگاه مجذوبی دیگر که ویرا یاقوت می گفته اند
بشهر دمشق در آمده است در آن وقت که وی در آمد شیخ علی از دمشق بیرون
رفت و ساکن صحرا شد و بعد از آن بشهر نیامد تا آنگاه که وفات کرد
و یاقوت در شهر حاکم بود

٥٤٩ شیخ مفرج رحمه الله تعالی

وی از اهل صعید مصرست بسیار جلیل القدر و کبیر الشان بوده است بنده بود
حبشی ویرا جذبه رسید قوی که شش ماه طعام و شراب نخورد پنداشتند دیوانه
شده است هر چند بزدند هیچ سود نداشت ویرا قید نهادند چون آمدند قید
جایی بود و وی جایی ویرا در زندان کردند چون آمدند در بیرون زندانش
یافتند چون این کرامتها از وی دیدند چند مرغ بریان کرده پیش وی آوردند
آنها را گفت بپرید همه زنده شدند و پریدن گرفتند باذن الله تعالی
٥ یکی از اصحاب وی ویرا روز عرفه در عرفات دید و یکی دیگر همان روز

درخانهٔ خودش دید و تمام روز با وی بود چون آن دو شخص بهم رسیدند و هر یک
آنچه دیده بودند با هم گفتند میان ایشان نزاع شد یکی گفت وی روز
عرفه در عرفات بود و بر صدق آن سوکند بطلاق خورد و یکی گفت تمام
آن روز درخانهٔ خود بود و وی نیز سوکند بطلاق خورد پس خصومت
کنان پیش شیخ مفرّج آمدند و آنچه میان ایشان گذشته بود باز گفتند شیخ گفت
هر دو راست گفته اید و زن هیچ کدام طلاق نشده است یکی از اکابر میگوید
که من از شیخ مفرّج پرسیدم که صدق هر یک موجب حنث دیگریست چون سوکند
هیچ یک حانث نشده باشد و در آن مجلس که من این پرسیدم جماعتی از علما
حاضر بودند شیخ اشارت بهم کرد که درین مسئله سخن گویید هر کسی چیزی
گفت اما هیچ کس جوابی شافی کافی نگفت در آن اثنا جواب آن بر من ظاهر
شد شیخ اشارت بمن کرد که جواب آن بگوی من گفتم که چون ولی بولایت
متحقق گردد و در آن معنی که روحانیت وی متصور بصورتی تواند شد
متمکن شود می تواند بود که در وقت واحد در جهات مختلف خود را بصورتها
متعدد بنماید چنانکه خواهد پس آن کس که ویرا در بعضی از آن صور بعرفات
دیده باشد راست دیده باشد و آنکه در بعض دیگر از آن صور در خانهٔ
خودش دیده باشد هم راست دیده باشد و سوکند هیچ یک حانث نشود
شیخ مفرّج فرمود که جواب صحیح اینست که تو گفتی رضی الله تعالی عنه و نفعنا به

ثن ۵۵۰ شیخ ابو العباس الدمنهوری رحمه الله تعالی

دمنهور موضعی است بمصر یکی از تاجران گفته است که در سفر بودم و با من چهار پایی
بود که قماش من همه بر وی بود چون بمصر در آمدم و با مردم در آمیختم آن چهار پای
از من گم شد هر چند طلب کردم هیچ خبر نیافتم بعضی از یاران مرا گفتند پیش
شیخ ابو العباس دمنهوری رو شاید که دعایی کند و من نیز پیش از آن ویرا
می شناختم پیش وی رفتم و بر وی سلام کردم و حال خود با وی بگفتم گوش

بسخن

بسخن من نکرد لیکن گفت ما را مهمانان رسیده اند و چندین آرد می باید و چندین
گوشت و حوایج دیگر ذکر کرد از پیش وی بیرون آمدم و با خود گفتم که
و الله دیگر هرگز پیش وی نیایم این درویشان غیر از حوایج خود چیزی
نمی دانند بس برین نیت برفتم ناگاه مرا شخصی که پیش وی چیزی داشتم
پیش رسید و ویرا بگرفتم و گفتم ترا نمی گذارم تا آنچه پیش تو دارم بمن دهی
شصت درم بمن داد گفتم باین درمها معامله میکنم تا آنچه رفته است بیاید
یا این هم برود در راه خدای تعالی هر چه شیخ گفته بود بخریدم و چند درم
زیادت آمد بآن قدری حلوا خریدم و همه را بحمالی دادم و قصد شیخ کردم
چون بنزدیک زاویهٔ شیخ رسیدم دیدم که چهار پای من بر در زاویه ایستاده است
با خود گفتم این چهار پای من نخواهد بود بلکه مانند آنست چون نزدیک رسیدم
دیدم که چهار پای منست و قماشها همچنان بر پشت وی گفتم آنرا بکسی
بسپارم یا با خود در زاویه برم تا باز گم نشود باز گفتم آن کس که سلامت بمن
رسانید برای من نگاه خواهد داشت پیش شیخ در آمدم و آنچه آورده بودم
بر وی عرض میکردم چون بحلوا رسید گفت این چیست گفتم چیزی
زیادت آمده بود باین دادم گفت این در شرط داخل نبود من نیز چیزی
زیادت کنم برخیز و قماشهای خود را ببازار بر و بفروش و تعجیل مکن و هر چه
می فروشی بهای آنرا فی الحال میستان و مترس از آن که بعض تجار بیایند
و بازار تو بشکنند دریا در دست راست منست و بیابان در دست چپ من پس
ببازار رفتم و قماشها را ببهای تمام زیادت بر معهود بفروختم و بها تمام بستدم
چون فارغ شدم تاجران از بحر و بر در ریختند چنان که گویی در بند بوده اند
که ایشان را آزاد کرده اند

ثنا ۵۵۱ شیخ ریحان رحمه الله تعالی

وی در عدن می بوده است یکی از اخیار گفته است که شخصی بر ساحل دریا بود
نزدیک بعدن نتوانست که بعدن در آید که شب آمده بود و دروازه بسته بودند

شب در ساحل بحر بماند و هیچ چیزی نداشت که شام بخورد ناگاه دید که
شیخ ریحان بر ساحل است پیش وی آمد و گفت ای سیدی دروازه
ببستند و هیچ ندارم که شام خورم و میخواهم که مرا هریسه دهی گفت این زاهد
از من شام میخواهد و نمیخواهد مگر هریسه گویا من هریسه پزی‌ام گفتم
ای سیدی از این چاره نیست ناگاه دیدم که کاسهٔ هریسهٔ گرم حاضر شد
اما روغن نداشت گفتم ای سیدی روغن میباید گفت این را ببینید هریسه
نمیتواند خورد بی روغن مگر من روغن فروشی‌ام گفتم ای سیدی این را
بی روغن نخواهم خورد گفت این رکوه را بکنار دریا بر و آب بیار تا وضو
سازم رفتم و آب آوردم رکوه را از من بستد و از آنجا روغن بر هریسه ریخت
پس از آن بخوردم و هرگز مثل آن نچشیده بودم ○ دیگری گفته است که در ماه
رمضان بین العشائین ببازار رفتم تا برای اهل خود چیزی خرم ناگاه
شیخ ریحان مرا دید و مرا پیش خود کشید و بهوا بالا برد بسیاری من بگریستم
و گفتم میخواهم که مرا بزمین باز گردانی مرا بزمین باز گردانید و گفت
میخواستم که تفرجی کنی اما تو نخواستی امام یافعی میگوید که همانا که وی باین
تفرج مطالعهٔ عجایب ملکوت سماوات خواسته است ○ بعضی
از صالحان گفته است که روزی شیخ ریحان را گفتم خاطری با من میدار گفت
مادام که این سر درست است مترس و اشارت بسر خود کرد من پنداشتم
که مراد وی آنست که مادام که زنده‌ام و مراد وی را ندانستم مگر روزی که
بمرد بآن سبب که بپای کوهی میگذشت بیفتاد و سر وی بشکست و بدان
بمرد رضی الله تعالی عنه

ثنب ۵۵۲ **شیخ علاء الدین الخوارزمی رحمه الله تعالی**

وی بزرگ بوده است امام یافعی گوید رحمه الله تعالی که وی دوازده روز بیک
وضو نماز گزارد و پانزده سال پهلو بر زمین ننهاد و چند روز میگذشت
که طعام نمیخورد و چون طعام خوردی چیز اندک خشن خوردی و با من

در منی قدری گوشت بود نمیخورد اما بعد از سختی بسیار بجهت موافقت و گفتند
که چند سال است که بجهت منکراتی که می‌بینند از اختیار خود حج میگزارد که وی را
بآن فرموده‌اند ○ و هم امام یافعی میگوید که شیخ علاء الدین گفت که در بعضی
از ساحلهای روم گوشه گرفته بودم چون روز عید فطر رسید بدیهی از دیههای
مسلمانان بجهت نماز عید رفتم چون باز آمدم آدمی دیدم که در خلوت من نماز
میگزارد و بر ریگی که بر در خلوت من بود هیچ اثر پای نبود تعجب کردم که از کجا
درآمده است بعد از آن بگریست گریستنی زار من در فکر شدم که از برای وی
چه آرم که روز عید است التفات بمن کرد و گفت ای فلان فکر مکن که در غیب است
آنچه تو نمیدانی و لیکن اگر نزد تو آب هست پیش آور برخاستم که ابریق بیاورم
پیش ابریق دو گرده نان دیدم بزرگ گرم و مغز بادام بسیار آنرا برداشتم
و پیش وی بردم نان بشکست و مغز بادام پیش من ریخت و گفت بخور و در ایستاد
و از آن مغز بادام بمن میداد و من میخوردم و وی نخورد مگر یک مغز بادام یا دو مغز
بادام و من حضور آن طعام را عجیب میدیدم گفت این را عجیب مدار
که خدای را بندگان هستند که هر جا که باشند هر چه خواهند بیابند تعجب من
زیادت شد با خود گفتم که از وی طلب مواخات کنم گفت تعجیل مکن که باز
بتو خواهم آمد ان شاء الله تعالی و از من غایب شد در حال و ندانستم که کجا رفت
شب هفتم از شوال آمد و با من عقد مواخات بست رضی الله عنهما

ثنج ۵۵۳ **امام عبدالله الیافعی الیمنی رحمه الله تعالی**

هو ابو السعادات عفیف الدین عبدالله بن اسعد الیافعی الیمنی نزیل
الحرمین الشریفین شرفهما الله تعالی و رضی عنه از کبار مشایخ وقت خود
بوده است عالم بوده است بعلوم ظاهری و باطنی و وی را تصنیفات است از آن جمله
است تاریخ مرآة الجنان و عبرة الیقظان فی معرفة حوادث الزمان
و کتاب روض الریاحین فی حکایات الصالحین و کتاب الدر النظیم

فی فضائل القرآن العظیم و ورای آن تصانیف دیگر دارد. و اشعار نیکو نیز گفته است

٥ وی گفته است که شیخ علاء الدین خوارزمی گفت رحمه الله که شبی در بعضی
از بلاد شام در خلوت خود بعد از نماز خفتن بیدار نشسته بودم و در خلوت که
از اندرون بسته بود دو مرد دیدم با خود در خلوت ندانستم که از کجا در آمدند و ساعتی
با من سخن گفتند و با یکدیگر یاد احوال فقرا کردیم ذکر مردی از شام کردند
و بر وی ثنا گفتند و گفتند نیک مردیست کرباسی که از کجا می‌خورد بعد
از آن گفتند سلام ما بصاحب خود عبد الله یافعی برسان گفتم او را از کجا
می‌شناسید و وی در حجاز است گفتند بر ما پوشیده نیست و برخاستند و
پیش رفتند سوی محراب پنداشتم که نماز خواهند گزارد از دیوار بیرون رفتند

٥ و هم وی گفته است که شیخ مذکور گفت که در بعضی از ساحلهای شام
در ماه رجب سنة اثنتین و اربعین و سبعمائة دو تن بخلوت من در آمدند بعد از نماز
پسین و ندانستم که از کجا در آمدند و از کدام بلد آمدند چون بر من سلام کردند
و مصافحه نمودند با ایشان انس گرفتم گفتم از کجا آمدید گفتند سبحان الله همچون
تویی از این حال سؤال میکند بعد از آن خشک پارهٔ نان که داشتم پیش ایشان
نهادم گفتند نه از بهر این آمده‌ایم گفتم پس از بهر چه آمده‌اید گفتند آمده‌ایم
و ترا وصیت میکنیم که برسانید سلام بعبد الله یافعی و گفتند بگو که بشارت
باد ترا گفتم وی را از کجا می‌شناسید گفتند ما بوی رسیده‌ایم و وی بما رسیده است
گفتم شما را درین بشارت رسانیدن اذنی هست گفتند آری و چنان ذکر
کردند که از پیش برادرانی می‌آیند که ایشان را هست در شرق و فی الحال غایب شدند

٥ و هم وی گفته که در اوایل حال متردد بودم که بطلب علم مشغول باشم که موجب
فضیلت و کمال است یا بعبادت که مثمر حلاوت و سلامت از آفت قیل و
قال است و درین کشاکش و اضطراب مرا نه قرار ماند و نه خواب کتابی داشتم
که روز و شب بمطالعهٔ آن می‌گذرانیدم درین بیقراری آنرا بگشودم در ورقی

دیدم

دیدم که هرگز ندیده بودم و در وی بیتی چند نوشته که از کس شنیده بودم و آن
ابیات این بود: کن عن همومک معرضا ٭ و کل الامور الی القضا ٭
فلربما اتسع المضیق ٭ و ربما ضاق الفضا ٭ و لرب امر متعب ٭
لک فی عواقبه رضا ٭ الله یفعل ما یشاء ٭ فلا تکن متعرضا ٭ چون این ابیات را
خواندم گویا آبی بر آتش من زدند و شدت حرارت قلق مرا نشاندند

٥ و وی بنا، کتاب مرآة الجنان را که در تاریخ نوشته بر سالها نهاده است
و تا سنه خمسین و سبعمائة بیان حوادث کرده و معلوم نیست که بعد از آن چند گاه
دیگر بوده رضی الله تعالی عنه و نفعنا به

شیخ شهاب الدین السهروردی المقتول رحمه الله تعالی ثند ٥٥٤

نام وی یحیی بن حبش است در حکمت مشائیان و اشراقیان متبحر بوده است
و در هر یک از آن تصنیفات لایقه و تألیفات رایقه دارد و بعضی وی را
منسوب بسیمیا داشته‌اند حکایت کنند که روزی با جماعتی از دمشق بیرون
آمدند برمهٔ گوسفند رسیدند آن جماعت گفتند ما را یکسر گوسفند می‌باید یکسر
گوسفند گرفتند و ده درم بترکمانی که صاحب گوسفند بود دادند وی منضایقه
می‌کرد که گوسفندی خرد تر از آن بگیرید شیخ اصحاب را گفت شما بروید که من وی را
خشنود سازم ایشان پیش رفتند با وی سخن میگفت و دل وی را خوش میکرد
تا ایشان دور رفتند وی هم در پی ایشان برفت ترکمان در پی وی میرفت
و فریاد می‌کرد چون بوی رسید دست چپ وی را بگرفت و بکشید که کجا میروی
دست وی از شانه جدا شد و در دست ترکمان بماند و خون میرفت
ترکمان بترسید دست وی را بینداخت و بگریخت آنرا برداشت و بیاران
رسید در دست وی مندیلی بود و بس امام یافعی میگوید بدا کارها که اینهاست
و بدا کسانی که این کارها کنند و بدا علمی که منتهی بچنین کارها کرد د
از سخنان ویست: حرام علی الاجساد المظلمة ان تلج فی ملکوت السموات
فوحد الله سبحانه و ابث بتعظیمه ثم لات و اذکره و انت من ملابس الاکوان

و گوسفند را ببرید

عریان واذا اسعاد وبست • خلعت میاکلها بجرعاء الحمی
وصبت لمغنا ما القدیم تشوقا • وتلفتت لحوالدیار فشاقها ربع عفت اطلاله فتمزقا
وقفت مسائله فردجوابها • رجع الصدی ان لاسبیل الی اللقا وکانما برق تالق بالحمی
ثم انطوی وکانه ما ابرقا

در تاریخ امام یافعی مذکورست که ویرا بخلل در عقیده وباعتقاد حکماء متقدمین متهم می داشته اند چون بحلب رسیده علما بقتل وی فتوی داده اند بعضی کویند ویرا حبس کردند وبخناق کشتند وبعضی کویند قتل وصلب کردند وبعضی کویند ویرا مخیر ساختند میان انواع قتل وی چون بریاضت معتاد بود آن اختیار کرد که ویرا بکرسنکی بکشند طعام از وی باز کرفتند تا بمرد وعمر وی بسی وشش یا بسی وهشت رسیده بود وکان ذلک فی سنة سبع وثمانین وخمسمائة واهل حلب در شان وی مختلف بودند بعضی ویرا بالحاد وزندقه نسبت میکردند وبعضی بکرامات ومقامات اعتقاد داشتند وی کفتند که بعد از قتل شواهد بسیار بر کرامت وی ظاهر شد واین موافق می نماید با آن که شیخ شمس الدین تبریزی قدس سره فرموده که در شهر دمشق شیخ شهاب الدین مقتول را آشکارا کافر میکفتند کفتم حاشا که کافر باشد که چون بصدق تمام در آمد در حضرت شمس بدر کامل کشت من سخت متواضع باشم با نیازمندان صادق اما سخت بالجبروت باشم با متکبران آن شهاب الدین علمش بر عقلش غالب بود عقل می باید که بر علمش غالب باشد وحاکم دماغ که محل عقل است ضعیف کشته بود در عالم ارواح طایفه ذوق یافتند فرود آمدند ومقیم شدند واز عالم ربانی سخن میکویند اما همان عالم ارواح است که ربانی پندارند مکر فضل الهی در آید یا جذبه از جذبات یا مردی که او را در بغل کیرد واز عالم ارواح بعالم ربانی کشد

شیخ اوحدالدین حامد الکرمانی رحمه الله تعالی

وی مرید شیخ رکن الدین سنجاسی است ووی مرید شیخ قطب الدین

اهری ووی مرید شیخ ابو النجیب سهروردی قدس الله تعالی روحهم بسیار بزرک بوده است وبصحبت شیخ محیی الدین بن العربی رسیده وشیخ در کتاب فتوحات وبعضی دیکر از وی حکایت کرده است ○ در باب ثامن از فتوحات می کوید که شیخ اوحدالدین کرمانی رحمه الله کفت که در جوانی خدمت شیخ خود میکردم در سفر بودیم ووی در عماری نشسته بود وزحمت شکم داشت چون بجایی رسیدیم که آنجا مارستانی بود درخواست کردم که اجازت دهد که داروی بستانم که نافع باشد چون اضطراب مرا دید اجازت داد برفتم دیدم که شخصی در خیمه نشسته وملازمان وی بپای ایستاده وپیش وی شمع افروخته اند ووی مرا نمی شناخت ومن ویرا نمی شناختم چون مرا در میان ملازمان خود دید برخاست وپیش من آمد ودست مرا بکرفت وکفت حاجت تو چیست حال شیخ را با وی بکفتم فی الحال دارو حاضر کرد وبمن داد وبا من بیرون آمد وخادم شمع را همراه می آورد ترسیدم که شیخ آنرا ببیند وبیرون آید سوکند بر وی دادم که باز کرد باز کشت پیش شیخ آمدم ودارو آوردم وآن اکرام واحترام که آن شخص کرده بود با شیخ کفتم شیخ تبسم کرد وکفت ای فرزند چون اضطراب ترا دیدم مرا بر تو شفقت آمد لا جرم ترا اجازت دادم چون آنجا رسیدی ترسیدم که آن شخص که امیر آن موضع است بتو التفات ننماید وشرمنده شوی از هیکل خود مجرد شدم وبصورت وی بر آمدم ودر موضع وی بنشستم چون تو آمدی ترا اکرام داشتم وکردم آنچ دیدی ○ در رساله اقبالیه مذکورست که شیخ رکن الدین علاء الدوله رحمه الله تعالی کفته است که آن روز که قافله در منی بود یکی از مریدان شیخ شهاب الدین سهروردی قدس الله تعالی روحه آنجا بود بزیارت وی رفتیم الحق پس مردی عزیز بود ساعتی بنشستیم واز هر نوع سخنان میرفت از وی پرسیدیم که ما شنیده ایم که شیخ شهاب الدین قدس سره.

شیخ اوحد الدین کرمانی را مبتدع خوانده و بیش خود نگذاشته است راست
آن پیر گفت بلی و من در آن مجمع در خدمت شیخ حاضر بودم که کسی ذکر شیخ
اوحد الدین می کرد فرمود که پیش من نام وی میرید او مبتدع است اما روز
دیگر هم در خدمت شیخ حاضر بودم که با شیخ گفتند که این سخن را شیخ اوحد الدین
شنیده و گفته که هرچند شیخ مرا مبتدع گفت اما مرا این مفاخرت
بس که نام من بر زبان شیخ رفت و درین معنی بیتی عربی گفته است
و آن بیت اینست ماسائی ذکرک لی بمسبّة
بل سرّنی انی خطرت ببالکا شیخ شهاب الدین قدس سره خلق وی را
تحسین کرد می تواند بود که مراد شیخ شهاب الدین قدس سره با بتداع
وی آن بوده باشد که می گویند وی در شهود حقیقت توسل بمظاهر صوری
می کرده و جمال مطلق را در صور مقیدات مشاهده می نموده چنانک گذشت
که شیخ شمس الدین تبریزی قدس سره از وی پرسید که در چه کاری گفت
ماه را در طشت آب می بینم پس شیخ شمس الدین گفت اگر بر قفا دمل نداری
چرا بر آسمان نمی بینی و پیش مولانا جلال الدین رومی قدس سره گفتند که
وی شاهد باز بود اما پاکباز بود خدمت مولوی فرمود که کاشکی کردی
و گذشتی و این رباعی وی هم برین معنی دلالت میکند

زان می نگرم بچشم سر در صورت ، زیرا که ز معنی است اثر در صورت
این عالم صورتست و ما در صوریم ، معنی نتوان دید مگر در صورت

و در بعض تواریخ مذکورست که چون وی در سماع گرم شدی پیراهن امردان
چاک کردی و سینه بسینهٔ ایشان باز نهادی چون ببغداد رسید خلیفه
پسری صاحب جمال داشت این سخن بشنید گفت او مبتدع است و کافر
اگر ازین گونه حرکتی بکند وی را بکشم چون سماع گرم شد شیخ بکرامت
دریافت و گفت سهل است مرا بسر خنجر بودن در پای مراد دوست سر بودن

تواند

تو آمده که کافری را بکشی ، غازی چو توئی رواست کافر بودن
پسر خلیفه سر بر پای شیخ نهاد و مرید شد قال بعض الکبرآء قدس الله تعالی
اسرارهم نزد اهل تحقیق و توحید اینست که کامل آن کسی بود که جمال
مطلق حق سبحانه در مظاهر کونی حسی مشاهده کند ببصر همچنانک مشاهده
میکند در مظاهر روحانی ببصیرت یشاهدون بالبصیرة الجمال المطلق
المعنوی بما یعاینون بالبصر الحسن المقید الصوری و جمال با کمال حق
سبحانه دو اعتبار دارد یکی اطلاق که آن حقیقت جمال ذاتی است من حیث
هی هی و عارف این جمال مطلق را در فنا فی الله سبحانه مشاهده تواند کرد
و یکی دیگر مقید و آن از حکم تنزل حاصل آید در مظاهر حسیه یا روحانیه
پس عارف اگر حسن بیند چنین بیند و جمال را جمال حق داند متنزل شده
بمراتب کونیه و غیر عارف را که چنین نظر نباشد باید که بخوبان ننگرد
تا بها و یه حیرت در نماند و قال ایضا و از اهل طریق کسانی اند که در عشق
بمظاهر و صور زیبا مقیدند و چون سالک در صدد عدم ترقی باشد
و در معرض احتجاب بود چنانک بعضی از بزرگان قدس الله تعالی ارواحهم
از آن استعاذت کرده اند و فرموده اند نعوذ بالله من التنکر بعد التعرف
و من الحجاب بعد التجلی و تعلق این حرکت حبی نسبت با این سالک
از صورتی ظاهر حسی که بصفت حسن موصوف بود بجا و زنکند هرچند
شهود و کشف مقیدش دست داده بود و اگر آن تعلق و میل حبی
از صورتی منقطع شود بصورتی دیگر که بحسن آراسته باشد پیوند گیرد
و دایما در کشاکش بماند تعلق و میل بصورت فتح باب حرمان و فتنه
و آفت و خذلان او شود اعاذنا الله عز و جل و سایر الصالحین من شر
ذلک حسن ظن بلکه صدق اعتقاد نسبت بجماعتی از اکابر چون شیخ
احمد غزالی و شیخ اوحد الدین کرمانی و شیخ فخر الدین عراقی

قدس الله تعالی اسرارهم که بمطالعهٔ جمال مظاهر صوری حسّی اشتغال
می‌نموده‌اند آنست که ایشان در آنجا مشاهدهٔ جمال مطلق حق سبحانه
می‌کرده‌اند و بصور حسّی مقیّد نبوده‌اند و اگر از بعض کبرا نسبت
بایشان انکاری واقع شده است مقصود از آن بوده باشد که
محجوبان آنرا دستوری نسازند و قیاس حال خود بر حال ایشان نکنند
و جاویدان در حضیض خذلان و اسفل السافلین طبیعت نمانند والله
تعالی اعلم باسرارهم و خدمت شیخ اوحد الدین را نظمهای لطیف است
از مثنوی و غیره در آخر کتاب مصباح الارواح میگوید

تا جنبش دست هست مادام ٭ سایه متحرّک است ناکام
چون سایه ز دست یافت مایه ٭ پس نیست خود از اصل سایه
چیزی که وجود او بخود نیست ٭ هستیش نهادن از خرد نیست
هستست ولیک هست مطلق ٭ نزدیک حکیم نیست جز حق
هستی که بحق قوام دارد ٭ او نیست ولیک نام دارد
بر نقش خود است فتنه نقاش ٭ کس نیست درین میان تو خوش باش
خود گفت حقیقت و خود اشنید ٭ وآن روی که خود نمود خود دید
پس باد یقین که نیست والله ٭ موجود حقیقی سوی الله

ومن رباعیاته قدس الله تعالی روحه

اوحد در دل میزنی آخر دل کو ٭ عمریست که راه میروی منزل کو
در دنیا بی دو نان وفا می‌کردی ٭ پنجاه و دو چله داشتی حاصل کو

جز نیستی تو نیست هستی بخدای ٭ ای هشیاران خوش است مستی بخدای
گر زانکه بتی بحق پرستی روزی ٭ حقا که رسی ز بت پرستی بخدای

اسرار حقیقت نشود حل بسؤال ٭ نی نیز بدر باختن حشمت و مال
تا خون نکنی دیده و دل پنجه سال ٭ هرگز ندهند راهت از قال بحال

ذاتم ز ورای حرف بیرون زحد است ٭ ونجسمهٔ لطف آب حیاتم مدد است
علّت ناحد با وحد آمد حرفی ٭ علّت بگذار کاینک او حد احد است

امیر سید قاسم تبریزی قدس الله تعالی سرّه

در اوایل ارادت بشیخ صدر الدین اردبیلی رحمه الله داشته و بعد از آن
بصحبت شیخ صدر الدین علی یمنی که وی از اصحاب شیخ اوحد الدین کرمانی
بوده قدس الله تعالی روحهما رسیده و نسبت ارادت وی را بخط بعض معتقدان
وی دیده‌ام در آنجا شیخ صدر الدین علی یمنی مذکور بود نه شیخ صدر الدین اردبیلی
و چنین استماع افتاده که خدمت سید قدس سره شیخ صدر الدین علی یمنی را
بسیار می‌پسندیده‌اند و اظهار ارادت می‌کرده و بالجمله اهل روزگار در قبول
و انکار وی دو فرقه‌اند و از وی دو اثر مانده است یکی دیوان اشعار
مشتمل بر حقایق و اسرار وی که انوار کشف و عرفان و آثار ذوق و وجدان
از آن ظاهر است و دیگر جماعتی که خود را منسوب بوی می‌دارند و مرید وی
می‌شمارند این فقیر بعضی از ایشانرا دیده و احوال بعضی را شنیده اکثر
ایشان از ربقهٔ دین و اسلام خارج بودند و در دایرهٔ اباحت و تهاون
بشرع و سنّت داخل و می‌شاید که منشأ این آن بوده باشد که مشرب
توحید بر خدمت سید قدس سره غالب بوده و نظر در جمیع امور بر مبدأ
داشته و بساط اعراض و اعتراض را بالکلیّه طی کرده بوده و بمقتضای
کرم ذاتی که داشته است فتوحات و نذوری که می‌رسیده همه صرف لنگر
می‌بوده اصحاب نفس و هوا را مقصود آنجا حاصل بوده و ما نعی نه جماعتی
از اهل طبع مجتمع شده بوده‌اند و از معارف وی سخنان می‌شنیده‌اند
و از شر نفس و هوا در آن تصرّف می‌کرده و آنرا مقدمهٔ اشتغال بمشتهیات
نفس و اعراض از مخالفات هوا می‌ساخته و در وادیٔ اباحت و تهاون
بشریعت و سنّت می‌افتاده و وی ازین همه پاک ٭ یکی از درویشان

از اوحد الدین کرمانی است و بیرون آمدن
از علت خروج است از احکام امکان
و تقیید آن او خروج از احکام امکان
و تقیید آن باستلزام وصول بجناب
احدیت است عفی

ثنف ۵۵۶

خدمت خواجه ناصر الدین عبید الله قدس
الله تعالی روحه می‌فرمودند که هرگاه
پیش خدمت امیر سید قاسم می‌آمدیم
جان شناسی ... که حلاوت‌های کاینات
بر گرد ایشان می‌گردد و در ایشان فرودی
و این معنی در همه وقت بوده و هم حضرت
خواجه می‌فرمودند که صحبت امیر
می‌کنند قدس الله سره ... که دو طایفه
از طریق اولیا محروم‌اند و از حقیقت
اطوار نبوت و ولایت دور یکی علمای
معلومات خود را حصر در علوم رسوم کرده‌اند
دوم سادات که بنسبت صوری مغرور شده‌اند
و از نسبت کمالات معنوی محروم مانده
و این دو از اعظم حجب است ایشان
امیر عبد الاول

ویرا دیدم پیری بود روشن وظایف طاعات را بجای می‌آورد و دوام ذکر و آگاهی داشت حال ویرا پرسیدم گفت من دو بار بخدمت وی رسیده‌ام یکبار در هراة و یکبار در بلخ هر بار چون چند روز در خدمت وی بودم گفت بولایت خود باز رو و در میان ایشان مباش که صحبت ایشان ترا ضرر میکند ○ بعضی از عزیزان می‌فرمودند که در آن وقت که خدمت سید در سمرقند بود با وی ملاقات کردم در اثنای معارفی که میگفت از صدیق اکبر رضی الله عنه نقل بسیار میکرد و هر بار که صدیق اکبر میگفت رقت میکرد و قطرات اشک بزرگ سفید از چشم وی میریخت مریدان می‌گفتند که وی اکنون در مقام ابوبکری است ○ و بعضی دیگر از عزیزان که بصحبت وی رسیده بودند می‌گفتند که من بکرم ذاتی وی کس ندیده‌ام ○ و بعضی از مردم خرجرد جام که در قبول و انکار غالبا از تعصب خالی بود از وی بعض کرامتها که این طایفه را می‌باشد نقل میکرد عزیزی که بر سخن وی اعتماد هست از بعض مسافران معتمد نقل کرد که از تربت مقدسه جام بعزیمت مشهد مقدس طوس علی ساکنه السلام شبگیر بگاه کرده بوده‌اند در راه که می‌رفته‌اند در جانب خرجرد روشنایی در نظر ایشان آمده بوده است که از زمین مرتفع شده و بآسمان رسیده در تعجب مانده‌اند که آن چه روشنایی است هم شب بخرجرد رسیده‌اند دیده‌اند که آن روشنایی در جانب لنگر خدمت سید است قدس سره چون بلنگر آمده‌اند و قصد زیارت وی کرده‌اند چنان مشاهده افتاده که آن نوری است که از آن خانه که مرقد منور وی در آنجاست می‌تابد ○ و از بعض درویشان چنان دریافته‌ام که توجه بمرقد منور وی موجب جمعیت تمام است والله تعالی اعلم ○ و در بعضی از رسایل خود آورده که در تاریخ سنه تسع و سبعین و سبعمایة بود که در شهر هراة در خانقاه جدیدی در جوار مولانا ظهیرالدین خلوتی

رحمه

رحمه الله تعالی ساکن بودیم ناگاه سحرگاهی خدمت مولانا از خلوت خود گریان بیرون آمد و روی بخلوت من نهاد و فریاد برآورد که از برای خدای بگوی که میگوید و نحن اقرب الیه من حبل الورید و شصت سال میدوانند و هنوز نرسیده‌ام از ارباب فقر عزیزی حاضر بود گفت این همان حکایت مجنون ماوراء النهر است که بخانهای مردم رفتی و هرچند چیزی خوردی چون بیرون آمدی از وی پرسیدندی که هیچ خوردی تشنیع کردی که چیزی آنجا بود و هیچ نخوردم روزی امیرزاده ویرا بخانه برد و نعمت فراوان از هر جنس پیش وی نهاد و بعد از آن که دیوانه چندان که خواست خورد شمشیر کشید که دیگر بخور دیوانه از ترس شمشیر آن مقدار دیگر که امکان داشت بخورد و گفت اگر می‌کشی بکش که دیگر گنجایی خوردن ندارم چون دیوانه بیرون رفت از وی پرسیدند که هیچ خوردی گفت نعمت فراوان بود اما از ترس شمشیر که چیزی می‌توانست خورد ○ در تاریخ سنه ثلثین و ثمانمایة بادشاه وقت را در جامع هراة شخصی زخمی زد چنان معلوم شد که ویرا در لنگر خدمت سید خانه مقفل بوده بتوهم آنکه مگر آن بوقوف وی بوده از شهر عذر خواستند بجانب بلخ و سمرقند رفت و از آنجا مراجعت کرد و در خرجرد جام متوطن شد و در سنه سبع و ثلثین و ثمانمایه از دنیا برفت و قبر وی آنجاست رحمه الله تعالی ○

۵۵۷ **حکیم سنایی غزنوی قدس الله تعالی روحه** کنیت و نام وی ابو المجد مجدود بن آدم است وی با پدر شیخ رضی الدین علی لالا ابناء عم بوده‌اند از کبراء شعراء طایفه صوفیه است و سخنان ویرا باستشهاد در مصنفات خود آورده‌اند و کتاب حدیقة الحقیقة بر کمال وی در شعر و بیان اذواق و مواجید ارباب معرفت و توحید دلیلی قاطع و برهانی ساطع است از مریدان خواجه یوسف همدانی است و سبب توبه وی آن بود که سلطان محمود

مجدود بجیم و دال مهمله

سبکتکین در فصل زمستان بعزیمت کرفتن بعضی از دیار کفار از غزنین
بیرون آمده بود و سنایی در مدح وی قصیده کفته بود میرفت تا بعرض
رساند بدر کلخنی رسید که یکی از مجذوبان از حد تکلیف بیرون رفته
که مشهور بود بلای خوار زیرا که پیوسته لای شراب خوردی در آنجا بود آواز
وی شنید که با ساقی خود میکفت پر کن قدحی بکوری محمودک سبکتکین
تا بخورم ساقی کفت محمود مردی غازیست و پادشاه اسلام بس کفت
مردکی ناخشنودست آنچه در تحت حکم او در آمده است در حیز ضبط
نیاورده میرود تا مملکت دیکر کیرد یک قدح کرفت و بخورد باز کفت پر کن
قدحی دیکر بکوری سنائیک شاعر ساقی کفت سنایی مردی فاضل و
لطیف طبع است کفت اکر وی لطیف طبع بودی بکاری مشغول بودی که ویرا
بکار آمدی کزافی چند در کاغذی نوشته که بهیچ کار وی نمی آید و نمی داند
که ویرا برای چه کار آفریده اند سنایی چون آنرا شنید حال بر وی
متغیر شد و بتنبیه آن لای خوار از مستی غفلت هشیار شد و پای در راه
نهاد و بسلوک مشغول شد ○ در سخنان مولانا جلال الدین رومی قدس الله تعالی
سره مذکورست که خواجه حکیم سنایی در وقتی که محتضر بود در زیر زبان
چیزی میکفت حاضران کوش به پیش دهانش بردند این بیت میخواند که
بازکشتم زانچه کفتم زانکه نیست ○ در سخن معنی و در معنی سخن
عزیزی این را شنید کفت عجب حالیست که در وقت بازکشتن از سخن نیز
بسخن مشغول بوده است ○ وی همواره منزوی و منقطع می بوده و از اهل
دنیا معرض یکی از ارباب جاه و جلال را عزیمت آن بوده که بملازمت
و زیارت وی رود شیخ مکتوبی بوی نوشته مشتمل بر بعضی لطایف از آن جمله
آنکه این دواعی را عقل و روح در پیش خدمتست ولیکن بنیه ضعیف دارد
که طاقت تفقد و قوت تعهد ندارد ان الملوک اذا دخلوا قریة افسدوها

کلماته

کلماته مندرس چه طاقت بارکاه جباران دارد و شیرزده ناقه چه تاب
پنجه شیران آرد باری عز اسمه داند که هر بار که سراپرده حشمت ایشان
درین خطه محتضر زدند حاجت آمدست این ضعیف منزوی را رخت
عافیت بعزب خانه غولان بردن و بضاعت قناعت را بهمراهان خضر و
الیاس سپردن اکنون بزرکی که ذو الفضل الکبیر با آن بزرک دین و دنیا کرده است
که کوشه دل این کوشه کرفته را بتفقد سایش خود خراب نکند که جسم حقیر
این بنده نه سزای چشم فریب خداوندیست ○ و من مقولاته قدس سره

بس که شنیدی صفت روم و چین ○ خیز و بیا ملک سنایی ببین
تا همه دل بینی و نی حرص و بخل ○ تا همه جان بینی نی کبر و کین
پای نه و چرخ بزیر قدم ○ دست نه و ملک بزیر نکین
زر نه و کان ملکی زیردست ○ جو نه و اسب فلکی زیر زین

وایضا منها

این جهان بر مثال مردارست ○ کرکسان اندرو هزار هزار
این مرآنرا همی زند مخلب ○ وآن مرین را همی زند منقار
آخر الامر بکذرند همه ○ وز همه باز ماند این مردار
با همه خلق جهان کرچه از آن ○ بیشتر کمره و کمتر برهند
تو چنان زی که بمیری برهی ○ نه چنان چون تو بمیری برهند
دلها همه آب کشت و جانها همه خون ○ تا چیست حقیقت از پس پرده درون
ای با علمت خرد ردو کردون دون ○ از تو دو جهان پر و تو از هر دو برون
قایم بخودی از آن شب و روز مقیم ○ بیمت ز سموم است و امیدت بنسیم
با مایه از آب و آتشت باشد بیم ○ چون سایه شدی ترا چه جیحون چه جحیم
بر سین سر بر سر سپاه آمد عشق ○ با این همه یک قدم ز راه آمد عشق
بر کاف کمال کل کلاه آمد عشق ○ بر میم ملوک ملک ماه آمد عشق

مردی که براه عشق جان فرساید ٭ باید که بدون یار خود نکشاید
عاشق بره عشق جنان می باید ٭ کز دوزخ واز بهشت یادش ناید
ای نیست شده ذات تو در پرده مست ٭ وی صومعه ویران کن زنار پرست
مردانه کنون چو عاشقان می در دست ٭ گرد در کفر گرد و گرد سر مست
ای من بتو زنده همچو مردم بنفس ٭ در کار تو کرده دین و دنیا بهوس
گر همت بینم چو بنگرم با همه کس ٭ سردی هم از برای من داری و بس
در هجر تو گر دلم گراید بخسی ٭ در بر نگذارمش که سازد هوسی
ور دیده نگه کند بدید ار کسی ٭ در سر نگذارمش که ماند نفسی
چون چهره تو زکوی ما شد پر گرد ٭ ننهاد بهیچ آبی آلوده مگرد
اندر ره عاشقی چنان باید مرد ٭ کز دریا خشک آید از دوزخ سرد
ای عقل اگر چند شریفی دون شو ٭ وای دل ز دلی بگرد و خون خون شو
در پرده آن نگار دیگر گون شو ٭ نی چشم در آی و نی زبان بیرون شو
ای عشق ترا روح مقدس منزل ٭ سودای ترا عقل مجرد محمل
سیاح جهان معرفت یعنی دل ٭ اندست غمت دست بسر پای بگل
و ویرا قصیده ایست رائیه زیادت از صد و هشتاد بیت که آنرا رموز الانبیا و کنوز الاولیا نام نهاده بسی معارف و حقایق و لطایف و دقایق در آنجا درج کرده و اول اش اینست ٭ طلب ای عاشقان خوش رفتار
طرب ای نیکوان شیرین کار ٭ تا کی از خانه هین ره صحرا
تا کی از کعبه هین در خمار ٭ در جهان شاهدی و ما فارغ
در قدح جرعه و ما هشیار ٭ زین سپس دست ما و دامن دوست
زین سپس گوش ما و حلقه یار ٭ و ویرا ورای حدیقة الحقیقة کتاب مثنوی دیگر است هم بروزن حدیقه اما مختصر و از آنهاست این ابیات
ای بپرواز بر پریده بلند ٭ خویشتن را رها شمرده ز بند

بازپر

(حاشیه:) ... صورت ... تکلیف ... بجز ... (خوانا نیست)

باز پر سوی لا یجوز و یجوز ٭ رشته در دست صورتست هنوز
تا تو در بند جنبش تالیفی ٭ تخته نقش کلک تکلیفی
تاریخ تمامی حدیقه چنانچه خود بنظم آورده سنه خمس و عشرین و خمسمایه بوده است
و بعضی تاریخ وفات ویرا همین نوشته اند والله اعلم ٥

شیخ ٥٥٨

شیخ فرید الدین عطار نیشابوری قدس الله تعالی سره

وی مرید شیخ مجد الدین بغدادی است در دیباچه کتاب تذکرة الاولیا که بوی منسوبست میگوید که یکروز پیش امام مجد الدین بغدادی در آمدم ویرا دیدم که می گریست گفتم خیر است گفت زهی سپهسالاران که درین امت بوده اند بمثابه انبیا علیهم السلام که علماء امتی کانبیاء بنی اسرائیل پس گفت از آن میگریم که دوش گفته بودم خداوندا کار تو بعلت نیست مرا ازین قوم گردان یا از نظارگیان این قوم گردان که قسم دیگر را طاقت ندارم می گریم بود که مستجاب باشد و بعضی گفته اند که وی اویسی بوده است در سخنان مولانا جلال الدین رومی قدس سره مذکورست که نور منصور بعد از صد و پنجاه سال بر روح فرید الدین عطار تجلی کرد و مربی او شد ٥ گویند سبب توبه وی آن بود که روزی در دکان عطاری مشغول و مشعوف معامله بود درویشی بانجا رسید و چند بار شیء لله گفت وی بدرویش نپرداخت درویش گفت ای خواجه تو چگونه خواهی مرد عطار گفت چنانکه تو خواهی مرد درویش گفت تو همچون من می توانی مرد عطار گفت بلی درویش کاسه چوبین داشت زیر سر نهاد و گفت الله و جان بداد عطار را حال متغیر شد و دکان برهم زد و باین طریق در آمد و گفته اند که مولانا جلال الدین رومی در وقت رفتن از بلخ در رسیدن بنشابور بصحبت وی در حال کبر سن رسیده است و کتاب اسرار نامه بوی داده و وی دایما آنرا با خود میداشته و در بیان حقایق و معارف اقتدا بوی دارد چنانکه میگوید
گرد عطار گشت مولانا ٭ شربت از دست شمس بودش نوش

ودر موضعی دیگر گفته است شعر عطار روح بود وسنائی دو چشم او
ما از پی سنائی وعطار آمدیم ه وآن قدر اسرار توحید وحقایق اذواق
ومواجید که در مثنویات وغزلیات وی اندراج یافته در سخنان هیچ یک
ازین طایفه یافت نمی شود جزاه الله سبحانه عن الطالبین المشتاقین
خیر الجزاء ، ومن انفاسه الشریفة شعر ای روی درکشیده ببازار آمده
خلقی بدین طلسم گرفتار آمده ه واین قصیده بیست بیت زیادتست
وبعضی از اهالی آن را شرحی نیکو نوشته اند ودر شرح این بیت چنین مذکور
شده که یعنی ای آنکه روی خود را که نور ظاهر وجودست بروی پوشش تعینات
وصور درکشیده وپوشیده ببازار ظهور آمده خلقی بدین طلسم صور که برروی
این گنج مخفی کشیده بواسطهٔ کثرت تعینات مختلفه وآثار متباینه گرفتار
بعد وهجران وغفلت وپندار غیریت گشته یا خود بواسطهٔ سرایت پرتو
جمال آن روی در روی پوشش مظاهر وصور جمیله گرفتار بلای عشق ومحنت
محبت گشته بعضی عاشق معنی وبعضی عاشق صورت شعر
تو بی معنی وبیرون تو اسم است ه تو بی گنج وهمه عالم طلسم است
وعشاق صورت بوهم خود از معشوق دور افتاده اند ونمی دانند که عاشق
کیستند ودلربای ایشان چیست شعر میل خلق جمله عالم تا ابد
گر شناسند وگرنه سوی تست ه وبرین دستور تمام این قصیده را
شرح کرده است واز جهة اختصار برین اقتصار افتاد ه وحضرت شیخ
در تاریخ سنه سبع وعشرین وستمائه بردست کفار شهادت یافته
وسن مبارک وی دران وقت می گویند که صد وچهارده سال بوده وقبر وی
در نشابورست رحمه الله تعالی

شیخ مشرف الدین مصلح بن عبد الله السعدی الشیرازی رحمه الله تعالی

تنط ٥٥٩ از افاضل صوفیه بوده واز مجاوران
بقعهٔ شریف شیخ ابو عبد الله خفیف قدس الله تعالی سره از علوم بهرهٔ

تمام

تمام داشته واز آداب نصیبی کامل سفر بسیار کرده است واقالیم را گشته وبارها
بسفر حج پیاده رفته وبه بتخانهٔ سومنات درآمده بوده وبت بزرگتر ایشان را
شکسته واز مشایخ کبار بسیاری را دریافته وبصحبت شیخ شهاب الدین رسیده
وبا وی در یک کشتی سفر دریا کرده ه وگفته اند که وی در بیت المقدس وبلاد شام
مدتی مدید سقائی می کرد وآب بمردم می داد تا بخضر علیه السلام رسید وویرا
از زلال انعام وافضال خود سیراب گردانید ه وقتی ویرا با یکی از اکابر سادات
واشراف در الحمد گفتن گویی واقع شد آن شریف حضرت رسالت را صلی الله علیه وسلم
بخواب دید که ویرا عتاب کرد چون بیدار شد بپیش شیخ آمد وعذرخواهی نمود
واسترضای وی کرد ه یکی از مشایخ منکر وی بود شبی بواقعه چنان دید که
درهای آسمان گشاده شد ملایکه با طبقهای نور نازل شدند پرسید که این چیست
گفتند برای سعدی شیرازیست که بیتی گفته که قبول حضرت حق سبحانه وتعالی
افتاده وآن بیت اینست شعر برگ درختان سبز در نظر هوشیار ه
هر ورقی دفتریست معرفت کردگار ه آن عزیز چون از واقعه درآمد هم
در شب بدر زاویهٔ شیخ سعدی رفت که ویرا بشارت دهد دید که چراغی افروخته
وبا خود زمزمه میکند چون گوش کشید همین بیت می خواند وی در شب جمعه
ماه شوال سنه احدی وتسعین وستمائه از دنیا رفته رحمه الله تعالی

شیخ فخر الدین ابراهیم المشتهر بالعراقی قدس الله تعالی روحه

تس ٥٦٠ وی صاحب کتاب لمعات است ودیوان شعر وی مشهورست از نواحی همدانست
در صغر سن حفظ قرآن کرده بوده وبغایت خوش می خوانده چنانکه همه اهل
همدان شیفتهٔ آواز وی بوده اند وبعد از آن بتحصیل علوم مشغول شده چنانکه
گویند در سن هفده سالگی در بعض مدارس مشهورهٔ همدان بافادت مشغول
بوده روزی جمعی قلندران بهمدان رسیده اند وبا ایشان پسری صاحب جمال
وبروی مشرب عشق غالب چون آن پسر را دید گرفتار شد مادام که در همدان

بودند با ایشان بود چون از همدان سفر کردند و چند روز برآمد بی‌طاقت شد
در عقب ایشان برفت چون بایشان رسید برنگ ایشان برآمد و همراه ایشان
بهندوستان افتاد و در شهر مولتان بصحبت شیخ بهاء الدین زکریا رسید ٥
گویند چون شیخ ویرا در خلوت نشاند و از چله وی یکدهه گذشت وی را
وجدی رسید و حالی بر وی مستولی شد این غزل را گفت که
نخستین باده کاندر جام کردند ٭ ز چشم مست ساقی وام کردند ٭ و آنرا
باواز بلند می‌خواند و می‌گریست چون اهل خانقاه آنرا دیدند و آنرا خلاف طریقهٔ
شیخ دانستند چه طریقهٔ ایشان در خلوت جز اشتغال بذکر یا مراقبه امری
دیگر نمی‌باشد آنرا بر سبیل انکار بسمع شیخ رسانیدند شیخ فرمود که شما را از اینها
منع است اورا منع نیست چون روزی چند برآمد یکی از مقربان شیخ را
گذر بر خرابات افتاد شنید که آن غزل را خراباتیان با چنگ و چغانه می‌گفتند
پیش شیخ آمد و صورت حال را باز نمود و گفت باقی شیخ حاکم اند شیخ سوال
کرد که چه شنیدی باز گو چون بدین بیت رسید که
چو خود کردند راز خویشتن فاش ٭ عراقی را چرا بدنام کردند ٭
شیخ فرمود که کار او تمام شد برخاست و بدر خلوت عراقی آمد و گفت عراقی
مناجات در خرابات میکنی بیرون آی بیرون آمد و سر در قدم شیخ نهاد
شیخ بدست مبارک خود سر اورا از خاک برداشت و دیگر ویرا بخلوت نگذاشت
و خرقه از تن مبارک خود کشید و در وی پوشانید و بعد از آن فرزند خودرا
بعقد نکاح وی درآورد و ویرا از فرزند شیخ پسری آمد ویرا کبیر الدین
لقب کردند بیست و پنج سال در خدمت شیخ بود چون شیخ را وفات
نزدیک رسید ویرا بخواند و خلیفهٔ خود ساخت و بجوار رحمت حق پیوست
چون دیگران التفات شیخ را نسبت بوی مشاهده کردند عرق حسد
در ایشان بجنبید بپادشاه وقت رسانیدند که اکثر اوقات وی بشعر

می‌گذرد

می‌گذرد و صحبت وی همه با جوانان صاحب جمال است ویرا استحقاق خلافت
شیخ نیست چون شیخ عراقی آنرا دانست عزیمت زیارت حرمین شریفین
زادهما الله تعالی شرفا کرد و بعد از زیارت بجانب روم رفت بصحبت شیخ
صدر الدین قونوی قدس سره و از وی تربیت یافت جماعتی فصوص می‌خواندند
استماع کرد و در اثناء استماع آن لمعات را نوشت چون تمام کرد بنظر شیخ آورد
شیخ آنرا بپسندید و تحسین فرمود ٥ معین الدین پروانه از امرای روم
مرید و معتقد شیخ عراقی بود بجهة شیخ در توقات خانقاهی ساخت و هر روز
بملازمت شیخ می‌آمد روزی بخدمت شیخ آمد و مبلغی زر همراه آورد و بنیازمندی
تمام گفت که شیخ ما را هیچ کاری نمی‌فرماید و التفاتی نمی‌نماید شیخ بخندید و گفت
ای امیر ما را بزر نتوان فریفتن بفرست و حسن قوال را بما رسان و این حسن
قوال در جمال دلپذیر بود و در حسن صوت بی‌نظیر و جمعی گرفتار وی بودند
در حضور و غیبت هوادار وی چون امیر تعلق خاطر شیخ را بوی دریافت
فی الحال کسی بطلب وی فرستاد بعد از غوغای عاشقان و دفع مزاحمت ایشان
ویرا آوردند شیخ با امیر و سایر اکابر باستقبال وی کردند چون نزدیک رسیدند شیخ
پیش رفت و بر وی سلام گفت و کنار گرفت آنگه شربت خواست و ویرا با یاران
وی بدست خود شربت داد و از آنجا بخانقاه شیخ رفتند و صحبتها داشتند و
سماعها کردند و خدمت شیخ در آن وقت غزلها گفت و از آنجمله این غزل است
ساز طرب عشق که داند که چه سازست ٥ کز زخمهٔ او نه فلک اندر تک و تازست
و بعد از مدتی حسن قوال اجازت خواست و بمقام خود مراجعت کرد ٥ گویند
روزی امیر معین الدین بطرف میدان می‌گذشت دید که شیخ چوگان در دست
میان کودکان ایستاده امیر با شیخ گفت ما از کدام طرف باشیم شیخ گفت از آن
طرف و اشارت براه کرد امیر روان شد و برفت ٥ چون امیر معین الدین
وفات یافت حضرت شیخ از روم متوجه مصر شد و ویرا با سلطان مصر ملاقات

افتاد سلطان مرید و معتقد وی شد و ویرا شیخ الشیوخ مصر گردانید اما وی
همچنان بی تکلف در بازارها گردیدی و گرد هنگامها طواف کردی روزی
در بازار کفشگران می گذشت نظرش بر کفشگر پسری افتاد شیفتهٔ وی شد پیش
رفت و سلام کرد و از کفشگر سوال کرد که این پسر کیست گفت پسر منست
شیخ بلبهای پسر اشارت کرد و گفت که ظلم نباشد که اینچنین لب و دندانی
با چرم خر مصاحب باشد کفشگر گفت ما مردم فقیریم و حرفهٔ ما اینست
اگر چرم خر بدندان نگیرد نان نیابد که بدندان گیرد سوال کرد که هر روز
چه مقدار کار کند گفت هر روز چهار درم شیخ فرمود که هر روز هشت درم بدهم
که او دیگر این کار نکند شیخ هر روز برفتی و با اصحاب بر در دکان کفشگر
بنشستی و فارغ البال در روی او نظر کردی و اشعار خواندی و گریستی متعنتان
این خبر بسلطان رسانیدند از ایشان سوال کرد که این پسر را بشب یا بروز
با خود می برد یا نه گفتند نه گفت با وی در دکان خلوتی می سازد گفتند نه
دوات و قلم خواست و بنوشت که هر روز پنج دینار دیگر بر وظیفهٔ خادمان
شیخ فخرالدین عراقی بیفزایند روز دیگر که شیخ را با سلطان ملاقات افتاد
سلطان گفت چنین استماع افتاد که شیخ را در دکان کفشگری با پسری
نظری افتاده است بحقیقت بجهت خرجی شیخ تعیین یافت اگر شیخ خواهد
آن پسر را بخانقاه برد شیخ گفت ما را منقاد او می باید بود بر وی حکم نتوانیم
کرد ○ بعد از آن شیخ را از مصر عزیمت شام شد سلطان مصر بملک الامراء
شام نوشت که با جملهٔ علما و مشایخ و اکابر استقبال کنند چون استقبال
کردند ملک الامرا را پسری بود بس با جمال چون شیخ را نظر بر وی افتاد
بی اختیار سر در قدم وی نهاد پسر نیز سر در قدم شیخ نهاد ملک الامرا
نیز با پسر موافقت کرد اهل دمشق را از آن انکاری در دل پیدا شد اما
مجال نطق نداشتند چون شیخ در دمشق مقام ساخت و شش ماه گذشت

فرزند

فرزند او کبیرالدین از مولتان بیامد و مدتی در خدمت پدر بسر برد بعد از آن
شیخ را عارضهٔ پیدا شد در روز وفات پسر را با اصحاب بخواند و وصیتها
فرمود و وداع کرد و این رباعی بگفت که ○ در سابقه چون قرار عالم دادند
مانا که نه بر مراد آدم دادند ○ زان قاعده و قرار کان روز افتاد
نه بیش بکس وعده و نی کم دادند ○ در هشتم ذوالقعده سنه ثمان و ثمانین
و ستمائه از دنیا برفت و قبر وی در قفای مرقد شیخ محی الدین بن العربی است
قدس الله تعالی روحهما در صالحیه دمشق و قبر فرزند وی کبیرالدین
در پهلوی قبر وی رحمه الله تعالی

امیر حسینی رحمه الله تعالی

شا ۵۶۱

نام وی حسین بن عالم بن ابی الحسین است در اصل از گزیو است که دهی است
از نواحی غور عالم بوده بعلوم ظاهری و باطنی و از کتاب وی کنز الرموز
چنان متبادر می شود که وی مرید شیخ بهاالدین زکریاست بی واسطه و
مشهور میان مردم نیز چنین است اما در بعض کتب نوشته چنین یافتم
که وی مرید شیخ رکن الدین ابوالفتح است و وی مرید پدر خود شیخ صدرالدین
و وی مرید پدر خود شیخ بهاءالدین زکریاء مولتانی قدس الله تعالی ارواحهم
و ویرا مصنفات بسیارست بعضی منظوم چون کتاب کنز الرموز و زاد
المسافرین و بعضی منثور چون کتاب نزهة الارواح و روح الارواح و صراط
مستقیم و مر او را دیوان اشعارست بغایت لطیف و سوالات منظوم
که شیخ محمود شبستری از آن جواب گفته است و بنای کتاب گلشن راز بر آنست
نیز از آن وی است ○ گویند که سبب توبهٔ وی آن بود که روزی بشکار
بیرون رفته بود آهویی پیش رسید خواست تا تیری بر وی افکند آهو بوی
نگریست و گفت حسینی تیر بر ما میزنی خدای تعالی ترا از برای معرفت
و بندگی آفریده است نه از برای این و غایب شد آتش طلب از نهاد وی
شعله برآورد از هر چه داشت بیرون آمد و با جماعتی جوالقیان بمولتان

رفت شیخ رکن الدین آن جماعت را ضیافت کرد وجون شب شد حضرت
رسالت را صلی الله علیه وسلم بخواب دید که کفت فرزندمرا ازمیان
این جماعت بیرون آورد وبکار مشغول کن روز دیکر شیخ رکن الدین با ایشان
کفت که درمیان شما سیدکیست اشارت بامیرحسینی کردند ویرا ازمیان
ایشان بیرون آورد وتربیت کرد تا بمقامات عالیه رسید بس اجازت
مراجعت بخراسان داد بهراة آمد همه اهل هراة مرید ومعتقد وی بودند
درسادس عشر شوال سنه ثمان عشر وسبعمایة ازدنیا برفت وقبر وی
درمصرخ هراة است بیرون کنبد مزار عبدالله بن جعفر طیار رضی الله
تعالی عنهم شیخ اوحدی اصفهانی قدس الله تعالی روحه ٥٦٢ شب
جنین استماع افتاده که وی ازجمله اصحاب شیخ اوحد الدین کرمانیست
قدس سره جنانکه این نسبت مبنی ازآنست ویرا دیوان شعرست درغایت
لطافت وعذوبت وترجیعاتی مشتمل برحقایق ومعارف ومثنویه
بروزن واسلوب حدیقه شیخ سنایی جام جم نام درآنجا بسی لطایف درج
کرده است وازان مثنویست این ابیات

اوحدی شصت سال سختی دید   تا شبی روی نیکبختی دید
سر کفتار ما مجازی نیست   بازکن دیده کین بیازی نیست
سالها جون فلک بسر کشتم   تا فلک وار دیده ور کشتم
بر سر پای جله داشته ام   جون نه ازبهر زله داشته ام
ازبرون درمیان بازارم   وزدرون خلوتیست بایارم
کس نه بیند جمال سلوت من   نه ندارد کسی بخلوت من
تادل من بدوست بیوستست   سور ما کرد سر من بسنست

ووی قصیده راییه حکیم سنایی را جوانی نیکو کفته است وعدد ابیات آن
صد وشصت خواهد بود ومنتخب آن این ابیات است

300

سر بیوند ما ندارد یار   جون توان شد زبخت برخوردار
کار ما با یکیست درهمه شهر   وآن یکی تن نمی دهد درکار
همدمی نیست باکه کویم راز   محرمی نیست تا بنالم زار
درخروشم زصیت آن معشوق   درسماعم بصوت آن مزمار
ودر تاریخ جام جم کفته است
جون زتاریخ برکرفتم فال   مهفتصد رفته بود وسی وسه سال
که من این نامه همایون فر   عقد کردم بنام آن سرور
جون بسالی تمام شد بدرش   ختم کردم بلیلة القدرش
قبر وی درمراغه تبریزست وتاریخ وی
برانجا سنه ثمان وثلثین وسبعمایة نوشته اند
افضل الدین بدیل الحقایقی الخاقانی رحمه الله تعالی ٥٦٣ شیخ
هرجند وی شاکرد فلکی شاعرست وبشعر شهرت تمام یافته است جنین
کویند که ویرا ورای طور شعر طوردیکر بوده است که شعر درجنب آن کم بوده
جنانکه حضرت مولوی قدس سره کفته است شعر جه باشد بر من
تاکه زنم لاف ازو   هست مرا فن دکر غیر فنون شعرا   وسخنان
وی برین معنی شاهدست جنانکه میکوید   صورت من همه او شد
صفت من همه او   لاجرم کس من ومن نشنود اندر سخنم
نزنم هیج دری تا نکویند آن کیست   جون بکویند مرا باید کفتن که منم
ودر محل دیکر میکوید   عشق بیفشرد پای بر نمط کبریا
برد بدست لخست هستی ما را زما   ما وشما را بنقد بیخودی درخورست
زانک نکنجد درو زحمت ما وشما   وازین قبیل است درسخنان وی
بسیارست وازینها بوی آن می آید که ویرا ازمشرب صافی صوفیان قدس الله
تعالی اسرارهم شربی تمام بوده است   ووی درزمان خلافت المستضی
بنور الله بوده ودر قصیده عربی که درمدح بغداد کفته ذکر وی کرده

افضل الدین البدیل الخاقانی

وتوفی المستضی سنه خمس وتسعین وخمسمأیة وی نیز قصیده را تبیر
حکیم سنایی را جواب کفته است و عدد ابیات آن از صد و هشتاد
کذشته وآنرا سه مطلع نهاده مطلع اولش اینست

الصبوح الصبوح کامد کار ٭ النثار النثار کامد یار
کاری از روشنی جو آب خزان ٭ یاری از خوشدمی جو باد بهار
جرخ بر کار ما بوقت صبوح ٭ میکند لعبتان دیده نثار

ودر آخر قصیده میکوید این قصیده ز جمع سبعیات

تا من استاد غرا اشعار ٭ از در کعبه کرد آویزند ٭ کعبه بر من فشاندی استار
زد قفا نبک را قفایی نیک ٭ وامرؤ القیس را فکند از کار

شیخ نظامی رحمه الله تعالی

تسه ٥٦٤

وی را از علوم ظاهری و مصطلحات رسمی بهرهٔ تمام بوده است اما از همه
دست داشته بوده است وروی در حضرت حق سبحانه وتعالی آورده
جنانک میکوید مرجه هست از دقیقهای نجوم ٭ با یکایک نهفتهای علوم

خواندم وسر هر ورق جستم ٭ جون ترا یافتم ورق شستم
همه را روی درخدا دیدم ٭ وآن خدا برهمه ترا دیدم

عمر کرانمایه را از اول تا آخر بقناعت وتقوی وعزلت وانزوا کذرانیده است
هرکز جون سایر شعرا از غلبهٔ حرص و هوا ملازمت ارباب دنیا
نکرده بلکه سلاطین روزکار بوی تبرک جسته اند جنانک میکوید

جون بعهد جوانی از بر تو ٭ بدر کس نرفتم از در تو
همه را بر درم فرستادی ٭ من نمی خواستم تو می دادی
جونکه بر درکه تو کشتم پیر ٭ زآنچ ترسید نیست دستم کیر

مثنویهای پنج کانه وی که به پنج کنج اشتهار یافته است اکثر آنها باستدعای
سلاطین روزکار واقع شده که امید واری آنرا که نام ایشان بواسطهٔ

نظم

نظم وی بر صفحهٔ روزکار بماند استدعا می نموده اند واکثر آنها اکرچه بحسب
صورت افسانه است اما از روی حقیقت کشف حقایق وبیان معارف را
بهانه است یکجا در بیان آن معنی که صوفیه کفته اند که طالبان وصال ومشتاقان
جمال حق را دلیل وجود او هم وجود اوست وبرهان شهود او هم شهود او میکوید

بر خردمند را یاوه زان شد کلید ٭ کز اندازهٔ خویشتن در تو دید
کسی کز تو در تو نظاره کند ٭ ورقهای بیهوده پاره کند
نشاید ترا جز بتو یافتن ٭ عنان باید از هردری تافتن

وجای دیکر درهمین معنی میکوید

عقل آبله پای وکوی تاریک ٭ وانکاه رهی جو موی باریک
توفیق تو کر نه ره نماید ٭ این عقده بعقل کی کشاید
عقل از در تو بصر فروزد ٭ کر پای درون نهد بسوزد

ویکجا در ترغیب وتحریض بر اعراض از ما سوای حق سبحانه واقبال بر توجه بجناب کبریای وی میکوید

بر پر ازین دام که خون خواره ایست ٭ زیرکی از بهر جنین جاره ایست
کرک ز روباه بدندان ترست ٭ روبه از آن رست که بردان ترست
جهد در آن کن که وفا اسوی ٭ خود پرستی وخدا را سوی

تاریخ اتمام اسکندرنامه که آخرین کتابهای ویست سنه اثنتین وتسعین
وخمسمایه بوده است وعمر وی در آن وقت از شصت کذشته بوده رحمه الله سبحانه

خسرو دهلوی رحمه الله تعالی

شه ٥٦٥

لقب وی یمین الدین است پدر وی از امرآء قبیلهٔ لاجین بوده که از اتراک
نواحی بلخ اند وی بعد از وفات سلطان مبارکشاه خلجی بخدمت
وملازمت شیخ نظام الدین اولیا بپیوست وریاضات ومجاهدات
پیش کرفت کویند که جهل سال صوم دهر داشت وکویند بطریق طی
ارض حج کزارده است و پنج باد حضرت رسالت را صلی الله علیه وسلم

[illegible]

درخواب دیده است وباشارت شیخ نظام الدین صحبت خضر را علیه السلام
دریافته است وازوی التماس آن نموده که آب دهن مبارک خود در دهان
وی کند خضر علیه السلام فرموده که این دولت را سعدی برد خسرو با خاطر
شکسته بخدمت شیخ نظام الدین آمده است وصورت حال باز نموده
شیخ نظام الدین آب دهان خود در دهان وی انداخته است وبرکات
آن ظاهر شده چنانکه نود و نه کتاب تصنیف کرده است ومی گویند
که در بعض مصنفات خود نوشته است که اشعار من از پانصد هزار کمترست
واز چهارصد هزار بیشتر ومی گویند که شیخ سعدی را در ایام جوانی دریافته
بوده وبآن افتخار می کرده ○ وی را از مشرب عشق و محبت چاشنی تمام
بوده است چنانچه در سخنان وی ظاهرست وصاحب سماع و وجد
وحال بوده است شیخ نظام الدین می گفته که در قیامت هر کسی بچیزی فخر
کند ما فخر بسوز سینهٔ این ترک الله یعنی خسرو خواهد بود ○ وی گفته
که وقتی در خاطر من افتاد که خسرو نام امراست چه بودی اگر نام من نام
فقرا بودی که در حشر مرا آن نام خواندندی واین معنی را بحضرت شیخ عرض
داشت کردم فرمود که بوقت صالح برای تو نام می خواسته شود خسرو
مراقب این معنی می بود تا آنکه روزی شیخ گفت که بر من چنین مکشوف شد
که ترا در قیامت محمد کاسه لیس خوانند وی شب جمعه فوت شده است
در سنه خمس وعشرین وسبعمایه ومدت عمر وی هفتاد و چهار سال بوده است
ودر پایان شیخ خودش دفن کرده اند حسن دهلوی رحمه الله تعالی تشو ۵۶۶
لقب ونسبت وی نجم الدین حسن بن علاء السجزی است وی کاتب
ومرید شیخ نظام الدین اولیا بوده باوصاف واخلاق رضیه متصف
بوده است صاحب تاریخ هند گوید که در مکارم اخلاق و در لطافت
وظرافت مجالس واستقامت عقل وروش صوفیه ولزوم قناعت و

اعتقاد

واعتقاد پاکیزه ودر تجرد وتفرد از علایق دنیوی وخوش بودن وخوش
گذرانیدن با اسباب صوری هیچ او را کمتر دیده ام وچنان شیرین مجلس
ومؤدب ومهذب بود که راحتی که از مجالست وی می یافتم از مجالست
هیچ کس نمی یافتم وهم صاحب تاریخ گوید که سالها مرا با امیر خسرو
وامیر حسن تودد ویگانگی بود نه ایشان بی صحبت من توانستندی بود ونه
من بی صحبت ایشان وبواسطهٔ من میان هر دو استاد چنان رابطهٔ محبت
ووداد استحکام یافته بود که بخانهای یکدیگر آمد شد کردندی ○ وهم
وی گوید که از کمال اعتقادی که امیر حسن را بشیخ نظام الدین بود انفاس
متبرکهٔ شیخ را که در مجالس صحبت شنیده بود در چند جلد جمع کرده است
وآنرا فواید الفواید نام نهاده ودرین روزگار درین دیار دستور ارباب
ارادت شده ووی را ورای آن دواوین متعدد وصحایف نثر ومثنویات
بسیارست شعر

دارم دلکی غمین بیامرز و مپرس ، صد واقعه در کمین بیامرز و مپرس
شرمنده شوم اگر بپرسی عملم ، ای اکرم اکرمین بیامرز و مپرس

معما باسم محمد صلی الله علیه وسلم شعر

یک حرف تو جان صباح عالم را نور ، یک حرف تو هشت خلد را مایهٔ حور
حرف سیمین جهل ولی را دستور ، زان چار چهار رکن عالم معمور

شیخ کمال خجندی قدس الله تعالی سره

تشو ۵۶۷

وی بسیار بزرگ بوده است واشتغال وی بشعر وتکلف در آن ستر وتلبیس را
بوده باشد بلکه می شاید که برای آن بوده باشد که ظاهر مغلوب باطن نشود
واز رعایت صورت عبودیت باز نماند چنانکه خود میگوید شعر

این تکلفهای من در شعر من ، کلمینی یا حمیرای منست

علی الدوام بریاضات ومجاهدات مشغول می بوده حضرت خواجه عبید الله
ادام الله بقاءه می فرمودند که وی چند گاه در شاش بوده است والد
من میگفت که وی در آن مدت که آنجا بود حیوانی نمی خورد یکبار از وی

التماس کردیم که جه شود که طعامی که دران کوشت باشد خورده شود
مرا کاوی بود بغایت خوب و فربه خدمت شیخ بروجه طیبت فرمود
که هرگاه که تو کاو خود را بکشی ما کوشت نخوریم من نیز انکه ویرا وقوف باشد
کاو را بکشتم وازان طعامی مهیا ساختم بجهة خاطر من ازان کوشت
بخورد ○ در زاویه که در تبریز داشته خلوتی بوده است که شب در آنجا
بسر می برده وکسی دیگر آنجا کم می رسیده چون بعد از وفات وی آنرا
دیده اند غیر از بوریایی که بر آنجا می نشسته یا می خفته وسنگی که زیر سر
می نهاده چیزی دیگر نیافتند ○ خدمت شیخ زین الدین خوافی رحمه الله
می گفته است که در وقت تحصیل علوم در تبریز بصحبت وی رسیده می شد
مرا باین طریق دلالت میکرد ومیگفت که نسبت ارادت ما در آی من گفتم
که مرا نسبت بشما دغدغها در خاطر میگردد گفت بگوی تا ازان جواب
گویم من هیچ نگفتم اما در آخر که باین طریق در آمدم ومرا دران گشادی
شد دانستم که ویرا مرتبهٔ ارشاد که بیش وی کار توان کرد بوده ○ گویند
در آن وقت که در سرای می بوده است موضعی بوده است که دران وقت
که آب طغیان میکرده دران موضع خرابی بسیار میکرده چون وقت طغیان
آب نزدیک رسیده آن قصه را با وی گفته اند فرموده است که خیمهٔ مرا
دران موضع بزنید خیمهٔ ویرا آنجا زده اند در آنجا می بوده است چنانک
وقت طغیان آب گذشته است ودران موضع هیچ خرابی واقع نشده
○ وفات وی در سنه ثلث وثمانمائة بوده وقبر وی در تبریز است وبر لوح
قبر وی این بیت نوشته اند ـ کمال از کعبه رفتی بر در یار
هزارت آفرین مردانه رفتی مولانا محمد شیرین مشهور بمغربی رحمه الله تعالی شیخ ۵۶۸
وی مرید شیخ اسمعیل سیسی است که وی از اصحاب شیخ نور الدین
عبد الرحمن اسفراینی است قدس سره ○ وی گویند که در بعض سیاحات

بدیار

بدیار مغرب رسیده است وآنجا از دست یکی از مشایخ که نسبت وی
بشیخ بزرگوار شیخ محیی الدین ابن العربی قدس الله تعالی روحه می رسیده است
خرقه پوشیده ـ با شیخ کمال خجندی رحمه الله معاصر بوده وصحبت می
میداشته است گویند دران وقت که شیخ این مطلع گفته بوده است که
چشم اگر اینست وابرو این ونازو شیوه این ○ الوداع ای زهد وتقوی الفراق ای عقل ودین
چون بمولانا رسیده گفته است که شیخ بسیار بزرگ بوده است چرا شعری باید
گفت که جز معنی مجازی محملی دیگر نداشته باشد شیخ آنرا شنیده است
از وی استدعای صحبت کرده اصحاب وخود بطبخ قیام نموده ومولانا نیز
دران خدمت موافقت کرده دران اثنا شیخ آن مطلع را خوانده است و
فرموده است که چشم عین است پس میشاید که بلسان اشارت از عین قدیم
که ذاتست بآن تعبیر کنند وابرو حاجبست پس می تواند بود که آنرا
اشارت بصفات که حجاب ذاتست دارند خدمت مولانا تواضع نموده است
وانصاف داده . وقتی شیخ اسمعیل سیسی رحمه الله درویشانرا در اربعین
می نشانده خدمت مولانا نیز طلب داشته است مولانا این غزل گفته است
وبعرض رسانیده ـ ما مهر تو دیدیم ز ذرات گذشتیم ○ از جمله صفات از پی آن ذات گذشتیم

در خلوت تاریک ریاضات کشیدیم ○ در واقعه از سبع سموات گذشتیم
دیدیم که اینها همه خوابست وخیالات ○ مردانه ازین خواب وخیالات گذشتیم
با ما سخن از کشف وکرامات چه گویی ○ چون ما ز سر کشف وکرامات گذشتیم
ای شیخ اگر جمله کمالات تو اینست ○ خوش باش کزین جمله کمالات گذشتیم
اینها بحقیقت همه آفات طریق اند ○ ما در طلب از جملهٔ آفات گذشتیم
ما از پی نوری که بود مشرق انوار ○ از مغربی وکوکب ومشکات گذشتیم

چون شیخ این غزل را شنید وقت وی خوش شد واستحسان نمود ○ خدمت
مولانا در سن شصت سالگی وفات کرده سنه تسع وثمانمائه رحمه الله تعالی

شه ٥٦٩

شمس الدین محمد الحافظ الشیرازی رحمه الله تعالی

وی لسان الغیب و ترجمان الاسرار است بسا اسرار غیبیه و معانی
حقیقیه که در کسوت صورت و لباس مجاز باز نموده هرچند معلوم نیست
که وی دست ارادت بپیری گرفته و در تصوف بیکی ازین طایفه نسبت درست
کرده اما سخنان وی چنان بر مشرب این طایفه واقع شده است که هیچ کس را
آن اتفاق نیفتاده ٥ یکی از عزیزان سلسلهٔ خواجگان قدس الله تعالی
اسرارهم فرموده است که هیچ دیوان به از دیوان حافظ نیست اگر مرد صوفی
باشد و چون اشعار وی ازان مشهورتر است که بایراد احتیاج داشته باشد
لاجرم عنان قلم ازان مصروف میگردد وفات وی در سنه اثنتین و تسعین
و سبعمایة بوده است رحمة الله تعالی ٥

فی ذکر النساء العارفات الواصلات الی مراتب الرجال

صاحب فتوحات رحمه الله تعالی در باب هفتاد و سیم از فتوحات بعد
ازان که ذکر بعضی از طبقات رجال الله کرده است می گوید و کل ما ذکرناه
من هولاء الرجال باسم الرجال فقد یکون منهم النساء و لکن یغلب ذکر الرجال
قیل لبعضهم کم الابدال قال اربعون نفسا فقیل له لم لا تقول اربعون رجلا
فقال قد یکون فیهم النساء ٥ و شیخ ابو عبد الرحمن السلمی صاحب طبقات
المشایخ رحمه الله تعالی در ذکر احوال نسوهٔ عابدات و نساء عارفات
علی حده کتابی جمع کرده است و شرح احوال بسیاری از ایشان در بیان
آورده ٥ و لو کان النساء کمن ذکرنا ٥ لفضلت النساء علی الرجال
فلا التأنیث لاسم الشمس عیب ٥ و لا التذکیر فخر للهلال ٥

ثع ٥٧٠

رابعه عدویه رحمها الله تعالی

و وی از اهل بصره بود
سفیان ثوری رضی الله عنه از وی مسائل می پرسید و بوی میرفت و
بوعظت و دعای وی رغبت می نمود ٥ روزی سفیان بروی درآمد

و دست

و دست برآورد و گفت اللهم انی اسألک السلامة رابعه بگریست سفیان
پرسید که چه می گریاند ترا گفت تو مرا بمعرض گریه درآوردی سفیان گفت چون
گفت ندانستهٔ که سلامت از دنیا در ترک اوست و تو بآن آلوده ٥ رابعه
گفته است که هر چیزی را ثمره ایست و ثمرهٔ معرفت روی بخدای تعالی آوردنست
٥ و هم وی گفته استغفر الله من قلة صدقی فی استغفر الله ٥ سفیان ثوری
پرسید که بهترین چیزی که بنده بآن بخدای تعالی تقرب جوید کدام است
گفت آنکه بداند که بنده از دنیا و آخرت غیر وی را دوست نمی دارد ٥ روزی
سفیان در پیش وی گفت و احزناه گفت دروغ مگوی اگر تو محزون بودی
ترا زندگانی خوشگوار نبودی ٥ و هم وی گفته اندوه من ازان نیست که
اندوهگینم اندوه من ازانست که اندوهگین نیستم ٥

ثعا ٥٧١

لبابه المتعبده رحمها الله تعالی

و وی از اهل بیت المقدس است
٥ وی گفته است که من از خدای تعالی شرم می دارم که مرا بغیر مشغول بیند
٥ شخصی وی را گفت که بحج میروم چون آنجا رسم چه دعا کنم گفت از خدای تعالی
آن طلب که از تو خشنود شود و ترا بمقام خشنودان از خود برساند و ترا در میان
دوستان خود گم نام گرداند

ثعب ٥٧٢

مریم البصریه رحمها الله تعالی

و وی از اهل بصره است در روزگار رابعه بوده و با وی صحبت داشته و خدمت
وی کرده و بعد از رابعه نیز چندگاه زیسته و در محبت سخن گفتی و چون
سخنان محبت شنیدی بیخود گشتی و گویند که وی در مجلسی که از محبت
سخن می گفتند حاضر شد زهرهٔ وی بدرید و هم در مجلس جان بداد ٥ وی
گفته است که هرگز غم روزی نخوردم و در طلب آن رنج نکشیدم تا این آیت
شنیده ام که و فی السماء رزقکم و ما توعدون ٥

ثعج ٥٧٣

ریحانه الواله رحمها الله تعالی

از متعبدان بصره بوده است
در ایام صالح مری رحمه الله تعالی این ابیات را بر پیش گریبان خود دوخته

بوده است انت انسی وهمتی وسروری قد ابی القلب ان یحب سواکا
یا عزیزی وهمتی ومرادی طال شوقی متی یکون لقاکا
لیس سؤلی من الجنان نعیم غیر انی ارید ان القاکا

معاذة العدویة رحمها الله تعالی ۵۷۴

از اقران رابعه عدویه است وبا وی صحبت داشته چهل سال روی خود بآسمان بالا نکرد وهرگز در روز چیزی نخورد ودر شب خواب نکرد وویرا گفتند که ضرر بسیار می رسانی بنفس خود گفت هیچ ضرر نمی رسانم خواب شب را بروز انداخته وخوردن روز را بشب

عفیرة العابدة رحمها الله تعالی ۵۷۵

وی از اهل بصره است وبا معاذه عدویه صحبت داشته چندان بگریست که چشم وی نابینا شد کسی گفت که چه سخت است نابینایی وی گفت محجوب بودن از خدای تعالی سخت تر است کوری دل از فهم مراد خدای تعالی در امرهای وی سخت تر وسخت تر

شعوانة رحمها الله تعالی ۵۷۶

وی از عجم بود ودر ابله می نشست آواز خوش داشت وبنغمات خوش وعظ می گفت وچیزی می خواند زاهدان وعابدان وارباب قلوب در مجلس وی حاضر می شدند کانت من المجتهدات الخائفات الباکیات المبکیات وویرا گفتند می ترسیم که از بسیار گریستن چشم تو نابینا شود گفت در دنیا کور شدن از گریه بسیار مرا دوستتر است از کور شدن از عذاب النار و وی گفته است که چشمی که از لقای محبوب خود باز ماند ودیدار وی مشتاق باشد بی گریه نیک نمی آید گویند چندان اندوه بروی غلبه کرد که از نماز وعبادت باز ماند در خواب کسی بوی آمد وگفت
اذری دموعک ان کنت شاحیة ان النیاحة تشفی الحزین دینا
جدی وقومی وصومی الدهر دائبة فانما الدأب من فعل المطیعینا
بطاعت باز گشت واین ابیات ترنم می کرد ومی گریست وزنان با وی می گریستند گویند که چون پیر شد فضیل عیاض بوی آمد وطلب دعا کرد گفت ای فضیل میان تو وخدای تعالی هیچ چیزی هست که اگر دعا کنم سبب اجابت شود فضیل شهقه بزد وبیخود بیفتاد

کردیه رحمها الله تعالی ۵۷۷

از بصره یا از اهواز بود وخدمت شعوانه می کرده است وی گفته که شبی پیش شعوانه بودم در خواب شدم پای خود بر من زد وگفت برخیز ای کردیه که اینجا جای خواب نیست جای خواب گورست وویرا گفتند که از برکات صحبت شعوانه چه رسید ترا گفت از آن وقت باز که بخدمت وی رسیدم دنیا را دوست نداشتم وغم روزی نخوردم وهیچ کس از اهل دنیا در چشم من بزرگ ننمود وانچه طمع وهیچ یک از مسلمانان را خرد نشمردم

حفصه بنت سیرین رحمها الله تعالی ۵۷۸

خواهر محمد سیرین بود ودر زهد وورع چون برادر خود بود وویرا آیات وکرامات بوده است گویند که وی شب در خانه خود چراغ روشن میکرد وبر می خاست ونماز می گزارد وقت بودی که چراغ وی بمردی وخانه وی روشن بودی تا صباح

رابعه شامیه رحمها الله تعالی ۵۷۹

وی زوجه احمد بن ابی الحواری بود احمد بن ابی الحواری گوید که احوال وی مختلف بود گاهی بروی عشق ومحبت غلبه کردی وگاهی انس وگاهی خوف در حال غلبه محبت میگفت
حبیب لیس یعدله حبیب وما لسواه فی قلبی نصیب
حبیب غاب عن بصری وشخصی ولکن عن فؤادی لا یغیب
ودر حال انس میگفت
ولقد جعلتک فی الفؤاد محدثی وابحت جسمی من اراد جلوسی
فالجسم منی للجلیس موانس وحبیب قلبی فی الفؤاد انیسی
وشنیدم که در حال خوف میگفت
وزادی قلیل ما اراه مبلغی الزاد ابکی ام لطول مسافتی
اتحرقنی بالنار یا غایة المنی فاین رجائی منک این مخافتی
واحمد بن ابی الحواری را می گفته

لَسْتُ اُحِبُّکَ حُبَّ الازواج انّما اُحِبُّکَ حُبَّ الاِخوان ○ و وقتی که طعامی پختی گفتی ای سَیِّدِی بخور که این طعام پخته نشده است مگر بتسبیح احمد بن ابی الجواری گفته است که روزی پیش وی طشتی بود گفت این طَشْت را بردارید که بر آنجا نوشته می بینم که امیر المؤمنین هارون الرّشید مرد تفحّص کردند همان روز هارون الرشید مرده بود

ثف ٥٨٠ **حکیمه دمشقیه رحمها الله تعالی**

از سادات نسآء شام بوده است و استاد رابعهٔ شامیه است احمد بن ابی الحواری گفته است که رابعه گفت که بر حکیمهٔ دمشقیه درآمدم وی بر مصحف قرآن می خواند گفت ای رابعه شنیده ام که شوهر تو یعنی احمد بن ابی الجواری بر سر تو زنی دیگر می خواهد گفتم آری گفت وی چون می پسندد با آن عقلی که دارد که دل خود را بدو زن از خدای تعالی مشغول دارد مگر بتو نرسیده است تفسیر این آیت که اِلّا مَنْ اَتَی اللهَ بِقَلْبٍ سَلِیم گفتم نی گفت تفسیر این آنست که بخدای تعالی برسی و در دل تو هیچ چیز نباشد غیر از وی رابعه گوید که از پیش وی بیرون آمدم و از اثر آن سخن تمایلکنان میرفتم و از مردان که دران راه پیش می آمدند شرم میداشتم که گمان برند که من مستم ○

تغا ٥٨١ **ام حسان رحمها الله تعالی**

از زهاد اهل کوفه بوده است سفیان ثوری بزیارت وی میرفته و بعضی گفته اند که ویرا بزنی بخواست ○ سفیان گفته است که وقتی بروی درآمدم در خانهٔ وی غیر از یک پاره حصیر کهنه هیچ ندیدم گفتم اگر رقعهٔ بپسران عم تو نوشته شود رعایت حال تو میکنند وی گفت ای سفیان در چشم و دل من پیش ازین بزرگتر بودی ازین که اکنون شدی من هرگز دنیا را سوال نمیکنم از کسی که مالک آنست و قادرست بران و متصرفست چون سوال کنم از کسی که قادر نیست بران ای سفیان والله که من دوست نمی دارم که بر من وقتی گذرد که دران وقت از خدای تعالی بغیر وی مشغول باشم سفیان از ان سخن

بکریست

بکریست

ثقب ٥٨٢ قدس الله تعالی سره **فاطمه نیسابوریه قدس سرها**

از قدماء نسآء خراسان بود و از کبار عارفات ابویزید بسطامی بروی ثنا گفته است و ذوالنون مصری از وی سوالها کرده در مکه مجاور بوده و گاهی به بیت المقدس میرفت و باز بمکه مراجعت میکرد بمکه در راه عمره در سنه ثلث و عشرین و مائتین برفته از دنیا ○ روزی برای ذوالنون چیزی فرستاد ذوالنون قبول نکرد و گفت در قبول کردن چیزی از نسوان مذلتست و نقصان فاطمه گفت در دنیا هیچ صوفی از ان بهتر و بزرگتر نیست که سبب در میان نه بیند ○ ابویزید گفته است که در عمر خود یک مرد و یک زن دیدم آن زن فاطمهٔ نیسابوریه بود از هیچ مقام ویرا خبر نکردم که آن خبر ویرا عیان نبود ○ یکی از مشایخ ذوالنون را پرسید که کرا بزرگتر دیدی ازین طایفه گفت زنی بود در مکه ویرا فاطمهٔ نیسابوریه میگفتند در فهم معانی قرآن سخنان میگفت که مرا عجب آمد ○ وی گفته من لم یکن الله منه علی بالٍ فانه یتخطّی فی کل میدان و یتکلم بکل لسان و من کان الله منه علی بال اخرسه الا عن الصدق و الزمه الحیآء منه و الاخلاص ○ و هم وی گفته الصّادق و المتّقی الیوم فی بحرٍ تضطرب علیه امواجه یدعو ربه دعآء الغریق یسأل ربه الخلاص و النجاة ○ و هم وی گفته من عمل لله علی المشاهدة فهو عارف و من عمل علی مشاهدة الله ایاه فهو المخلص

ثقج ٥٨٣ **زیتونه رحمها الله تعالی**

نام وی فاطمه است خدمت ابوحمزه و جنید و نوری قدس الله تعالی ارواحهم کرده بود ○ وی گفته است که روزی سرما سخت بود بر نوری درآمدم و گفتم هیچ میخوری گفت آری گفتم چه چیز بیارم گفت نان و شیر آوردم و پیش وی آتش کرده بودند و دست وی از خاکستر سیاه شده بود هرجا از دست وی که شیر میرسید سیاهی شسته میشد چون آنرا بدیدم با خود گفتم یا ربّ ما اقذر اولیاءک ما فیهم احدٌ نظیف پس از پیش وی بیرون رفتم بجایی رسیدم زنی

در من آویخت که اینجا یک زرینه جام بود تو برده‌ای و مرا پیش امیر برد بود
آنرا شنید در عقب من پیش امیر حاضر شد و گفت وی را مرنجان که وی
از اولیای خدایست سبحانه امیر گفت من چه حیله کنم که خصم وی آنرا از وی
می طلبد ناگاه کنیزکی سیاه پیدا شد و آن زرینه جام با وی و گفت وی را بگذارید
که زرینه جام را یافتیم پس نوری دست مرا بگرفت و از پیش امیر بیرون آورد و
گفت چرا گفتی ما اوحش اولیاء کرا قدرهم گفتم توبه کردم از آنچه گفته بودم

٥٨٤ **فاطمة البردعیة رحمها الله تعالی** در اردبیل می بوده قیل کانت من
العارفات المتکلمات بالشطح بعضی از مشایخ وی را از قول رسول صلی الله علیه
که از حضرت حق سبحانه حکایت کرده است که انا جلیس من ذکرنی
سوال کرد ساعتی با آن سائل سخنان گفت پس گفت ان الذاکر ان تشهد
ذکر المذکور لک مع دوام ذکرک له فیفنی ذکرک فی ذکره و یبقی ذکره لک حین
لا مکان و لا زمان

٥٨٥ **ام علی زوجة احمد بن خضرویه رحمها الله تعالی**
وی از اولاد اکابر بود و مال بسیار داشت همه را بر فقرا نفقه کرد و با احمد
در آنچه بود موافقت نمود بایزید را و ابو حفص را قدس الله تعالی روحهما
دیده بود و از بایزید سوالات کرده بود ٥ ابو حفص گفته است که همیشه
حدیث زنان را مکروه میداشتم تا آن وقت که ام علی زوجهٔ احمد خضرویه را
دیدم پس دانستم که حق سبحانه معرفت و شناخت خود را آنجا که میخواهد
می نهد ٥ بایزید قدس سره گفته است که هر که تصوف ورزد باید که بهمتی ورزد
چون همت ام علی زوجهٔ احمد خضرویه یا با حالی همچون حال او ٥ ام علی
گفته است که خدای تعالی خلق را بخود خواند بانواع لطف و نیکویی
اجابت نکردند پس بر ایشان ریخت بلاهای گوناگون تا ایشانرا ببلا
بسوی خود باز گرد اند زیرا که ایشانرا دوست میدارد ٥ وهم وی
گفته است فوت حاجت آسانتر است از خواری کشیدن از برای آن

٥ زنی از اهل بلخ بوی آمد که آمده‌ام که بخدای تعالی تقرب جویم بوسیلهٔ
خدمت تو مرو را گفت چرا بواسطهٔ خدمت خدای تعالی بمن تقرب نجویی

٥٨٦ **ام محمد والدة الشیخ ابی عبدالله بن خفیف رحمهما الله تعالی**
کانت من العابدات القانتات همراه پسر خود ابو عبدالله بن خفیف از راه
بحر بسفر حجاز رفت و مر و را مکاشفات و مشاهدات بسیارست گویند
که شیخ در عشر اخیر رمضان احیای شب میکرد تا شب قدر دریابد ببام برآمده
بود و نماز میکرد و والدهٔ وی ام محمد در درون خانه متوجه حق سبحانه نشسته
بود ناگاه انوار شب قدر بر وی ظاهر شدن گرفت آواز داد که ای محمد
ای فرزند آنچه تو آنجا می طلبی اینجاست شیخ فرود آمد و آن انوار را دید
و در قدم والده افتاد و بعد از آن شیخ میگفت که از آن وقت باز قدر والدهٔ
خود دانستم

٥٨٧ **فاطمة بنت ابی بکر الکتانی رحمها الله تعالی**
وی در مجلس سمنون محب وقتی که از محبت سخن میگفت جان بداد و با وی
سه نفر دیگر از مردان جان بدادند

٥٨٨ **فضة رحمها الله تعالی**
شیخ ابو الربیع مالقی رحمه الله گفته است که شنیدم حال زنی از صالحات
در بعضی دیهها مرا داعیهٔ زیارت وی شد از برای اطلاع بر کرامتی که از وی
شهرت گرفته بود و آن زن را فضه میخواندند چون بآن دیه که آن زن آنجا
بود رسیدیم حکایت کردند که گوسفندی دارد که از وی شیر و عسل میدوشد
ما قدحی نو بخریدیم و بیامدیم پیش آن زن و بر وی سلام کردیم پس گفتیم
میخواهیم که ببینیم آنچه می گویند از گوسفند شما گوسفند را حاضر آورد
بدوشیدیم در آن قدح و بیاشامیدیم شیر بود و عسل از فضه وی پرسیدیم
گفت ما را گوسفندی بود و ما قومی فقیریم روز عید شوهر من گفت و وی
مردی صالح بود که ما امروز این گوسفند را قربان میکنیم گفتم نه زیرا که ما را
رخصت هست در ترک قربان و خدای تعالی احتیاج ما میداند باین گوسفند

اتفاقا دران روز مهمانی رسید شوهر را کفتم ما باکرام ضیف مامُوریم برخیز وآنرا
بکُش ما جایی که طفلکان ما نه بینند که برکشتن آن کریه کنند آنرا بیرون
برد که در پس دیوار قربان کند ناکاه دیدم که کوسفندی بدیوار خانه بر جَست
وبخانه فرود آمد من کفتم مکر آن کوسفند از شوهر من کریخته است بیرون
رفتم دیدم که آنرا پوست میکند در عجب ماندم وقصه را با شوهر بکفتم کفت
شاید که خدای تعالی عوض داده باشد بهتر ازان که مهمانرا کرامی داشتیم بعد
ازان کفت ای فرزند بدرستی که این کوسفند در دلهای مریدان چرا میکند
چون دلهای ایشان خوش است شیر او خوش است واکر متغیرست
شیر او نیز متغیرست پس شما دلها خوش کرداید امام یافعی رحمه الله
میکوید که مراد بمریدان که آن زن کفت وی شوهر ویست ولیکن عام
ذکر کرد از برای ستر وتلبیس واز برای تحریض مریدان بر طیب قلوب
ومعنی آنست که چون خوش است دلهای ما خوش است آنچ نزد ماست
پس شما نیز خوش کردانید دلهای خود تا خوش شود آنچ نزد شماست

تغط ٥٨٩

تلمیذهٔ سری سقطی رحمهما الله تعالی

زنی بود شاکرد سری سقطی وآن زنرا پسری بود پیش معلم معلم آن پسررا
باسیا وستاد وی در آب افتاد وغرق شد معلم شیخ سری را ازان
معنی خبر داد سری کفت برخیزید وبا من بیایید تا پیش مادر وی رویم
برفتند شیخ سری قدس سره با مادر کودک بنیاد سخن کرد در صبر بعد
ازان در رضا زن کفت ای استاد مراد تو ازین تقریر چیست کفت پسر تو
غرق شده است کفت پسر من کفت بلی کفت بدرستی که خدای تعالی
این نکرده است شیخ سری باز در صبر ورضا سخن آغاز کرد زن کفت
برخیزید وبا من بیایید برخاستند وبا وی برفتند تا بجوی آب رسیدند
پرسید که کجا غرق شده است کفتند اینجا آنجا رفت وبانک زد که ای فرزند محمد

کفت

کفت لبیک ای مادر آن زن با آب فرو رفت ودست پسر بکرفت وبخانه برد
شیخ سری التفات بشیخ جنید کرد وکفت این چیست جنید کفت
این زن رعایت کننده است هر چیزی را که خدای تعالی بروی واجب
کرده است وحکم هر که چنین باشد آنست که هیچ حادثه حادث نشود بنسبت
بوی مکر که ویرا بآن اعلام کنند چون ویرا بفوت پسر اعلام نکردند دانست
که آن حادث نشده است لاجرم انکار کرد وکفت خدای تعالی این نکرده است

تحفه رحمها الله تعالی

تیص ٥٩٠

سری سقطی کوید رحمه الله تعالی که شبی خوابم نیامد وقلق واضطرابی عجب
داشتم چنانکه از تهجد محروم ماندم چون نماز بامداد کردم بیرون رفتم
وبهر جا که کمان می بردم که شاید آنجا ازان اضطراب تسکینی شود کذر کردم
هیچ سودی نداشت آخر کفتم به بیمارستان بکذرم واهل ابتلا را ببینم
باشد که بترسم ومتنبه شوم چون به بیمارستان درآمدم دل من بکشاد
وسینهٔ من منشرح شد ناکاه کنیزکی دیدم بسیار تازه وپاکیزه جامهای فاخر
پوشیده بوی خوش ازوی بمشام من رسید منظری زیبا وجمالی نیکو داشت
وهر دو پای وهر دو دست در بند بود چون مرا دید چشمها پر آب کرد و
شعری چند بخواند صاحب بیمارستان را کفتم این کیست کفت کنیزکیست
دیوانه شده خواجهٔ وی ویرا بند کرده مکر باصلاح آید چون سخن صاحب
بیمارستان شنید کریه در کلوی وی کره شد بعد ازان این ابیات را
خواندن کرفت ❊ مَعْشَرَ النّاسِ ما جُنِنْتُ ولکن ❊ انا سَکرانَةٌ وقلبی صاحی
اَغَلَلْتُمْ یَدِی ولم آتِ ذَنْبًا ❊ غیرَ جَهدی فی حُبّه وافتضاحی
انا مفتونةٌ بحُبِّ حبیبٍ ❊ لستُ اَبْغی عن بابه من بَراحِ
فصلاحی الّذی زعمتم فسادی ❊ وفسادی الّذی زعمتم صلاحی
ما علی من احبّ مولی الموالی ❊ وارتضاه لنفسه من جناحِ

[illegible]

سخن وی مرا بسوخت وباندوه وکریه آورد چون آب چشم من بدید کفت
ای سری این کریه است بر صفت او چون باشد اکر او را بشناسی چنانکه
حق معرفت است بعد ازان ساعتی بیخود شد چون با خود آمد کفتم
ای جاریه کفت لبیک ای سری کفتم مرا ازکجا می شناسی کفت جاهل نشدم
ازان زمان که ویرا شناختم کفتم می شنوم که یاد محبت میکنی کرا دوست
می داری کفت آن کس را که شناسا کردانید ما را بنعمتهای خود و منت نهاد
برما بعطای خود بدلها قریب است وسائلانرا مجیب کفتم تا اینجا که محبوس
کرده است کفت ای سری حاسدان با هم یاری کردند بعد ازان شهقه بزد
که من کمان بردم که مکر حیوة از وی مفارقت کرد بعد ازان با خود آمد
وبیتی چند مناسب حال خود بخواند صاحب بیمارستانرا کفتم او را رها کن
رها کرد کفتم برو هرجا که خواهی کفت ای سری بکجا روم ومرا جای رفتن
نیست انکه حبیب دل منست مرا مملوک بعض ممالیک خود کردانیده است
اکر مالک من راضی شود بروم والا صبر کنم کفتم والله که وی از من عاقلتر
ناکاه خواجهٔ وی به بیمارستان درآمد وصاحب بیمارستانرا کفت تحفه کو
کفت درانـدرونست وشیخ سری پیش اوست خرم شد درآمد وبر من سلام
کفت ومرا تعظیم بسیار کرد کفتم این کنیزک اولیترست از من بتعظیم سبب
چیست که ویرا محبوس کردهٔ کفت چیزهای بسیار عقل وی رفته است
نمی خورد ونمی آشامد وخواب نمی کند وما را نمی کذارد که خواب کنیم بسیار
فکر وبسیار کریه است وحال آنکه تمام بضاعت من ویست ویرا خریده ام
بهمه مال خود به بیست هزار درم وامید دربسته بودم که مثل بهای وی
بروی سود کنم از جهت کمالی که در صنعت خود دارد کفتم صنعت او چیست
کفت مطربه است کفتم چند کاه است که این زحمت بوی رسیده کفت یکسال
کفتم ابتداء آن چه بود کفت عود درکنار داشت وتغنی باین ابیات می کردکه

وغلا

وحقك لا انقضت الدهر عهدا ۰ ولا كدرت بعد الصفو ودا
ملأت جوانحي والقلب وجدا ۰ فكيف ألذّ أو أسلو واهدا
فيا من ليس لي مولى سواه ۰ اراك تركتني في الناس عبدا
بعد ازان برخاست وعود بشکست وبکریه درآمد ما ویرا بمحبت کسی متهم
داشتیم وروشن شد که آنرا اثری نبود ازوی پرسیدم که حال چنین است
بادل خسته وزبان شکسته کفت ۰ خاطبني الحقّ من جناني ۰
فكان وعظي على لساني ۰ قرّبني منه بعد بعدٍ ۰ وخصّني الله واصطفاني
اجبت لما دعيت طوعا ۰ ملبّيًا للذي دعاني ۰ وخفت مما جنيت قدما
فوقع الحبّ بالامان ۰ بعد ازان صاحب کنیزک را کفتم بهای او بر منست
وزیادت نیز می دهم آواز برداشت وکفت وافقراه ترا کجاست بهای او
تو مرد درویشی ویرا کفتم تو تعجیل مکن تو هم اینجا باش تا من بهای وی را
بیاورم بعد ازان کریان برفتم وبخدای سوکند که از بهای وی نزدیک
من یکدرم نبود وشب دراز متحیر وتنها مانده تضرع میکردم ونمی توانستم
که چشم برهم زنم ومی کفتم ای پروردکار من تو میدانی پنهان وآشکار من
ومن اعتماد بر فضل تو کردم مرا رسوا مکردان ناکاه یکی در بزد کفتم کیست
کفت یکی از احباب در بکشادم مردی دیدم با چهار غلام وشمعی با او
کفت ای استاد اذن درآمدن می دهی کفتم درآی چون درآمد کفتم تو کیستی
کفت احمد بن مثنی امشب بخواب دیدم که هاتفی مرا آواز داد که پنج بدره
بردار وپیش سری برو ونفس ویرا باین خوش کن تا تحفه را بخرد که ما را
با تحفه عنایتست چون این بشنیدم سجدهٔ شکر کردم بدانچه خدای تعالی
مرا داد از نعمت خود سری کوید بنشستم وانتظار صبح می بردم چون نماز صبح
کزاردم بیرون آمدم ودست وی کرفتم وبه بیمارستان بردم صاحب بیمارستان
چپ وراست می نکریست چون مرا دید کفت مرحبا درآی بدرستی که تحفه را

نزد خدای تعالی قرب و اعتباری هست که دوش هاتفی بمن آواز داد و گفت
انّها منّا ببالٍ لیس یخلو من نوال ٭ قرّبتُ ثمّ ترقّتْ و علتْ فی کلّ حال
چون خفه ما را بدید چشم پر آب کرد و با خدای تعالی در مناجاة می‌گفت
مرا در میان خلق مشهور کردانیدی درین وقت که نشسته بودیم صاحب
خفه بیامد کریان گفتم کریه مکن که آنچ تو کفتی آورده‌ام به پنج هزار سود
کفت لا والله کفتم بده هزار کفت لا والله کفتم بمثل بها سود کفت اگر همه دنیا
بمن دهی قبول نمی‌کنم وی آزاد است خالصاً لله سبحانه کفتم قصه چیست
کفت ای استاد دوش مرا تو بیخ کردند ترا کواه میکیرم که از همه مال خود
بیرون آمدم و در خدای تعالی کریختم ٭ اللّهمّ کن لی بالسّعة کفیلاً
و بالرّزق جمیلا ٭ روی با بن مثنی کردم وی نیز می‌کریست کفتم چرا
میکریی کفت کویا خدای تعالی آنچ مرا بآن خواند از من راضی نیست
ترا کواه میکیرم که صدقه کردم همه مال خود را خالصاً لله سبحانه کفتم
آیا چه بزرکست برکت خفه بر همه بعد از آن خفه برخاست و جامهایی که
در بر داشت بیرون کرد و پلاس پاره بوشید و بیرون رفت و می‌کریست
کفتم خدای تعالی ترا رهایی داد کریه چیست کفت ٭ هربتُ منه الیه
و بکیتُ منه علیه ٭ و حقّه و هو سؤلی ٭ لا زلت بین یدیه ٭ حتّی انال و احظی
بما رجوت لدیه ٭ بعد از آن بیرون آمدیم و چندانک خفه را طلبیدیم نیافتیم
عزیمت کعبه کردیم ابن مثنی در راه بمرد و من و خواجه خفه بمکه در آمدیم
دران وقت که طواف می‌کردیم آواز مجروحی شنیدیم که از جکر ریش میکفت
محبّ الله فی الدّنیا سقیمٌ تطاول سقمه فدواه داه ٭
سقاه من محبّته بکاسٍ فارواه المهیمن اذ سقاه ٭ فهام بحبّه و سما الیه
فلیس یرید محبوباً سواه کذاک من ادّعی شوقاً الیه ٭ یهیم بحبّه حتّی یراه
پیش او رفتم چون مرا دید کفت ای سری کفتم لبّیک تو کیستی که خدای بر تو

رحمت کناد کفت لا اله الا الله بعد از شناختن ناشناختن واقع شد من خفه‌ام
و وی همچون خیالی شده بود کفتم ای خفه چه فایده دیدی بعد از آن که
تنهایی اختیار کردی از خلق کفت خدای تعالی مرا بقرب خود انس بخشید
و از غیر خود وحشت داد کفتم ابن مثنی مرد کفت رحمه الله خدای تعالی
ویرا از کرامتها چندان بخشید که هیچ چشم ندیده است و همسایه منست
در بهشت کفتم خواجه تو که ترا آزاد کرد با من آمده است دعایی بنهان کرد
و در برابر کعبه بیفتاد و بمرد چون خواجه وی بیامد و ویرا مرده دید
بروی در افتاد برفتم و ویرا بجنبانیدم مرده بود تجهیز و تکفین ایشان
کردیم و بخاک سپردیم رحمهما الله تعالی ام محمد رحمها الله تعالی
تصا ۵۹۱ وی عمه شیخ محی الدین عبد القادر کیلانی است رضی الله عنهما از نساء
صالحات بوده است کویند یکبار در کیلان خشک سال شد مردم باستسقا
بیرون رفتند باران نیامد همه مردم بدر خانهٔ ام محمد آمدند و دعای باران
خواستند ام محمد پیش خانهٔ خود را برفت و کفت خداوندا من جاروب
کردم تو آب بپاش چندان بر نیامد که باران در ایستاد چنانک کویی دهانهٔ
مشکها را کشاده‌اند بیبیک مرویه رحمها الله تعالی
تصب ۵۹۲ شیخ ابو سعید ابو الخیر قدس الله تعالی روحه کوید که بمرو بودیم پیرزنی بود
آنجا که او را بیبیک کفتندی بنزدیک ما آمد و کفت ای ابو سعید بتظلم آمده‌ام
ما کنیم برکوی کفت مردمان دعا می‌کنند که ما را یک نفس بما باز مکذار سی
سال است که می‌کویم که مرا یک طرفة العین بمن باز کذار تا ببینم که من کیم
یا من چه هستم هنوز اتفاق نیفتاده است
تصج ۵۹۳ دختر کعب رحمها الله تعالی شیخ ابو سعید ابو الخیر قدس الله
تعالی سره کفته است که دختر کعب عاشق بود بران غلام اما پیران همه
اتفاق کردند که این سخن که او میکوید نه آن سخن باشد که بر مخلوق توان کفت

او را جایی دیگر کار افتاده بود روزی آن غلام آن دختر را ناگاه دریافت
سر آستین وی گرفت دختر بانگ بر غلام زد گفت ترا این بس نیست
که من با خداوندم و آنجا مبتلایم بر تو بیرون دادم که طمع میکنی شیخ
ابوسعید گفت سخنی که او گفته است نه چنانست که کسی را در مخلوقی
افتاده باشد وی گفته است شعر عشق را باز اندر آوردم به بند
کوشش بسیار نامد سودمند ای مستمند • عشق دریایی کرانه ناپدید کی توان کردن شناب
عشق را خواهی که با پایان بری • بس که بپسندید باید ناپسند
زشت باید دید و انگارید خوب • زهر باید خورد و انگارید قند
توسنی کردم ندانستم همی • کز کشیدن تنگ تر گردد کمند

فاطمه بنت المثنی رحمها الله تعالی

نفحه ٥٩٤

شیخ محیی الدین بن العربی رضی الله عنه در فتوحات میگوید که من سالها
بنفس خود خدمت وی کرده ام و سن وی آن وقت بر نود و پنج سال
زیادت بود و من شرم میداشتم که بروی وی نگرم از تازگی و نازکی
رخسارهٔ وی مرگ وی را دیدی پنداشتی که چهارده ساله است و وی را
با حضرت حق سبحانه و تعالی حالی عجب بود و مرا بر همه کسانی که از ابناء
جنس من بخدمت وی میرسیدند اختیار کرده بود و میگفت مثل فلان
کسی ندیده ام وقتی که پیش من می آید بهمگی خود می آید و در بیرون هیچ
نمیگذارد و وقتی که بیرون میرود بهمگی خود بیرون میرود پیش من هیچ
باقی نمیگذارد ٥ وهم شیخ میگوید که از وی شنیدم که میگفت مرا عجب می آید
از کسی که میگوید که حق را سبحانه دوست میدارم و بوی شادمانی نمیکند
و حال آنکه حق سبحانه مشهود ویست و چشم وی ناظر باوست در هر چیزی
یک طرفة العین غایب نمیشود این مردمان چون دعوی محبت او میکنند
و میگویند آیا شرم نمیدارند قرب محبت از همه مقربان زیادتست بس

بس برای چه میگریند بس گفت ای فرزند چه میگویی در آنچ من میگویم گفتم
سخن آنست که تو میگویی بعد از آن گفت والله مرا تعجب می آید حق سبحانه من
فاتحة الکتاب را خدمت من فرموده است والله که هرگز مرا فاتحه از وی
مشغول نساخته است و حجاب من نشده وهم شیخ میگوید در میان آن که
ما پیش وی نشسته بودیم ضعیفه در آمد و شوهری را نام برد که شوهر من با آنجا
رفته است و داعیه داشته است که زن دیگر بکند گفتم میخواهی که باز آید
گفت آری روی بفاطمه کردم و گفتم ای مادر میشنوی که چه میگوید گفت
تو چه میخواهی گفتم قضای حاجت وی و حاجت وی آنست که شوهر
وی بیاید گفت سمعاً وطاعةً حالی فاتحة الکتاب را میفرستم و وی را
وصیت میکنم که شوهر این زن را بیارد و فاتحه را خواندن گرفت و من هم
با وی خواندم و دانستم که از قرائت فاتحه صورتی جسدانی انشا کرد و
وی را فرستاد و در وقت فرستادن گفت ای فاتحة الکتاب میروی بفلان
شهر و شوهر این زن را می بینی و وی را نمیگذاری تا نمی آری شیخ میگوید
که از فرستادن فاتحه تا آمدن شوهر وی بیش از آن فرصت نشد که
قطع آن مسافت توان کرد

جاریة سوداء رحمها الله تعالی

نفحه ٥٩٥

ذوالنون گوید که کنیزکی سیاه دیدم که کودکان وی را بسنگ میزدند و میگفتند
این زندیقه میگوید که من الله را می بینم من در پی او برفتم مرا آواز داد
و گفت ای ذوالنون گفتم تو مرا چه شناختی گفت جانهای دوستان
او سپاه اویند با یکدیگر آشنا گفتم این چیست که این کودکان میگویند
گفت چه میگویند گفتم میگویند که تو میگویی که من الله را می بینم گفت راست
میگویند تا او را بشناختم هیچ محجوب نبوده ام

امرأة مجهولة رحمها الله تعالی

نفحه ٥٩٦

وهم ذوالنون گوید قدس سره در میان آنکه در طواف بودم دیدم که نوری
بدرخشید که بریق آن بعنان آسمان رسید در عجب ماندم طواف خود را تمام

یعنی زنی است که نام وی دیده نشد و سایر احوال مجهول است حرر

کردم و پشت بدیوار کعبه بازنهادم و دران نور فکر می‌کردم ناگاه آواز
اندوه‌گینی بگوش من آمد در قفا آواز برفتم دیدم که جاریهٔ باستار کعبه
درآویخته است و میگوید ٭ انت تدری یا حبیبی من حبیبی انت تدری
و نحول الجسم والدمع یبوحان بسری ٭ قد کتمت الحب حتی ضاق بالکتمان صدری
بیکجانب شدم و از دردوی گریان شدم پس گفت الٰهی و سیدی و مولای
بحبک لی الا غفرتنی گفتم ای جاریه ترا این بس نیست که گوئی بحبی لک
که میگوئی بحبک لی چه میدانی که او ترا دوست میدارد گفت مر خدای را
بندگان هستند که ایشانرا دوست میدارد پس ایشان وی را دوست
میدارند نشنیده قول الله تعالی را که گفت فسوف یاتی الله بقوم یحبهم و یحبونه
محبت وی مرایشانرا سابق است بر محبت ایشان مروی را گفتم ترا پس
ضعیف و نحیف می‌بینم مگر بیماری گفت ٭ محب الله فی الدنیا علیل
تطاول سقمه فدواه داه ٭ کذا من کان للباری محبا ٭
یهیم بذکره حتی یراه ٭ پس مرا گفت باز پس نگر بنگریستم هیچکس ندیدم
روی بوی کردم وی را نیز ندیدم ندانستم کجا رفت ٭
تصو ٥٩٦ جاریة مجهولة رحمها الله تعالی وهم ذو النون گوید قدس سره که مرا
کنیزکی صفت کردند متعبده از حال وی خبر پرسیدم گفتند در دیری خرابست
بآن دیر آمدم کنیزکی دیدم ضعیف جسم که بیخوابی شب در روی اثر کرده بود
بروی سلام کردم جواب داد وی را گفتم ای جاریه در مسکن نصاری
می‌باشی گفت سر بردار غیر خدای تعالی در هردو سرای می‌بینی گفتم هیچ و حشت
تنهایی نمی‌یابی گفت از من دور شو او دل مرا از لطایف حکمت خود و محبت
خود چنان پر کرده است و شوق دیدار خود بر من گماشته که در دل خود
هیچ موضع از برای غیر او نمی‌یابم گفتم ترا حکیمه می‌بینم مرا بیرون آر ازین
تنگی و راه راست بر من بگشای گفت ای جوان مرد تقوی زاد خود ساز

وزهد

وزهد طریق خود و ورع یادگیر خود و سلوک کن در طریق خائفان تا برسی
بدری که نه حجاب بینی آنجا و نه بواب خازنان خود را بفرماید که در هیچ کاری
نافرمانی تو نکنند امراة مصریة رحمها الله تعالی در تاریخ امام یافعی تصز ٥٩٧
از یکی از مشایخ روایت کرده است که زنی در نواحی مصر سی سال بر یکجای
اقامت کرد که در سرما و گرما از آنجا نرفت و درین سی سال هیچ نخورد و هیچ
نیاشامید امراة مصریة اخری رحمها الله تعالی وهم امام تصح ٥٩٨
یافعی در کتاب روض الریاحین آورده است که یکی ازین طایفه گفت که
در نواحی مصر زنی دیدم واله و حیران سی سال بر دو پای ایستاده بود در زمستان
و تابستان نه شب نشست و نه روز و از آفتاب و باران وی را پناهی نبود
و مارها و ثعبانها گرد وی می‌آمدند امراة خوارزمیة رحمها الله تعالی تصط ٥٩٩
وهم امام یافعی در تاریخ خود از یکی از علما نقل کرده که گفت در خوارزم زنی
دیدم که زیادت از بیست سال هیچ نخورده بود و هیچ نیاشامیده ٭
جاریة حبشیة رحمها الله تعالی شیخ محیی الدین عبد القادر گیلانی خ ٦٠٠
قدس الله تعالی روحه فرموده است که اول بارکه از بغداد عزیمت حج کردم بر قدم
تجرید و هنوز جوان بودم تنها میرفتم شیخ عدی بن مسافر مرا پیش آمد و وی نیز
جوان بود پرسید که کجا میروی گفتم بمکه گفت میل صحبت داری گفتم من بر قدم تجریدم
گفت من نیز بر قدم تجریدم باهم روان شدیم در بعضی از روزها دیدیم که جاریهٔ
حبشیه پیدا شد برقع بسته و پیش من بیستاد و تیز تیز در روی من می‌نگریست
پس گفت از کجایی ای جوان گفتم از عجم گفت امروز مرا در رنج افکندی گفتم چرا
گفت درین ساعت در بلاد حبشه بودم مرا مشاهده افتاد که خدای تعالی
بر دل تو تجلی کرد و ترا عطا فرمود آنچه مثل آن عطا نفرمود غیر ترا از آنان
که من میدانم خواستم که ترا به بینم و بشناسم پس گفت من امروز در صحبت شمایم
وامشب با شما افطار می‌کنم و روان شد وی در یکطرف وادی میرفت و ما در یکطرف

جون شب شد طبقی از هوا فرود آمد بران شش رغیف با سرکه و سبزی آن جاریه کفت الحمد لله الذی اکرمنی و اکرم ضیفی هر شب بر من دو رغیف فرو می آمد امشب برای هر یک دو رغیف فرود آمد بعد ازان سه ابریق آب فرود آمد بیاشامیدیم در لذت و حلاوت بآبی که بر روی زمین می باشد نمی مانست پس دران شب از ما جدا شد و برفت جون بمکه رسیدیم شیخ عدی را در طواف تجلی واقع شد که بیخود بیفتاد جنانک بعضی می کفتند که وی بمرد ناکاه دیدیم که آن جاریه بالای سر وی ایستاده است و می کوید که زنده کرداناد ترا آن کس که میرانیده است سبحان الذی لا یقوم الحادثات لتجلی نور جلاله الا بتثبیته و لا یستقر الکائنات لظهور صفاته الا بتأییده بل اختطفت سبحات قدسه ابصار العقول و اخذت نخاخت بهائه الباب الفحول بعد ازان در طواف مرا تجلی واقع شد و از باطن خود خطابی شنیدم و در آخر آن با من کفتند ای عبد القادر تجرید ظاهر را بکذار و تفرید توحید را لازم دار و از برای نفع مردمان بنشین که ما را بندکان خاص هستند که می خواهیم ایشانرا بر دست تو بشرف قرب خود برسانیم ناکاه آن جاریه کفت ای جوان نمی دانم امروز جه شانست ترا که بر سر تو از نور خیمه زده اند و تا عنان آسمان ملایکه کرد تو در آمده اند و جشم همه اولیا از مقامهای خود در تو خیره مانده است و همه بمثل آنچ ترا داده اند امیدوار شده اند بعد ازان آن جاریه برفت و دیکر ویرا ندیدم ٥

امراة اصفهانیة رحمها الله تعالی یکی از اصحاب شیخ عبد القادر کفته است که روزی شیخ را بر بالای منبر استغراقی واقع شد و یک کرد از عمامه وی باز شد و وی نمی دانست همه حاضران بموافقت شیخ دستارها و طاقیها را در پای منبر انداختند جون شیخ بحال خود باز آمد و سخن آخر کرد عمامه خود را راست کرد و مرا کفت دستارها و طاقیها را با اصحاب آنها باز کردان جنان کردم یک عصابه باقی ماند که صاحب آن بیدا نبود شیخ کفت آنرا بمن ده

بوی

بوی دادم بر دوش خود انداخت فی الحال ناپیدا شد من حیران ماندم جون شیخ از منبر فرود آمد با من کفت جون اهل مجلس عمامها بنهادند ما را خواهری است باصفهان وی هم عصابه خود را بنهاد جون من آنرا بر دوش خود انداختم وی از اصفهان دست خود را دراز کرد و آنرا بر داشت ٥

امراة فارسیة رحمها الله تعالی شیخ نجیب الدین علی بن بزغش رحمه الله تعالی کفته است وقتی زنی از شهر کلیایکان بشیراز آمده بود و قتها بخانه ما می آمد و زنی با خبر بود وقتی جند روز در خانه ما می بود و مرا دست تنکی روی نموده بود و وی می دانست آن حال را و ظرفی جند در خانه بود که اکر وقتی حق تعالی از جنو بات متبرک کنیم و جو جیزی نفرستادی دران ظرف کردیمی و آن ظرفها تهی بود و سرهای آنها را بوشیده بودیم تا پاک بماند تا وقت حاجت آن زن بنداشت که مکر جیزی دران ظرفها هست مرا کفت جون دست تنکی روی نموده است جرا از آنچ درین ظروفست قوت نسازی کفتم آنها تهی است کفت جون تهی است جرا سرهای آنها بوشیده است کفتم تا پاک بماند آن زن برخاست و سرهای آنها را بر کرفت و کشاده کذاشت و کفت ازان تهی است که دهن بر هم نهاده است جون سر آن کشاده باشد همجون دهنی باشد که باز کرده بود و کرسنه باشد حق تعالی آنرا قوت فرستد و قوت هر جیزی مناسب آن جیز برساند در وقت حاجت بس قوت این ظروف غله است جون تهی شکمی وی ظاهر کردد بر غله و حبوب کرداند بس جون آن زن این تصرف بکرد در حال حق تعالی جندان کندم فرستاد که آن ظروف بر کرده شد و آن زن از اولیاء خدای تعالی بود ٥

باتمام رسید و باختتام انجامید کتاب نفحات الانس من حضرات القدس که مقصود ازان شرح اخلاق و افعال و بیان مقامات و احوال کرم روانی بود که بقدم صدق راه بادیه طلب را سپرده اند و بدو کام خطوتین وقد وصلت

تکملهٔ عبد الغفور

٢١٤

314

نی بکعبه مطلوب برده موردِ اخلاق الٰهی شده اند و مظهر اسما، تا متنامی
گشته حکمت در ایجاد عالم وجود ایشانست و مقصود از اظهار بنین و بنات
آدم مقام کشف و شهود ایشان

شعر

حبذا قومی که دید حق بود دیدار شان　　محو باشد در شهود سرّ غیب اسرار شان
جمله در کهف فنا از هستی خود خفته اند　　لیک بیدارند خواب آلودگان بیدار شان
گرچه اندایند خورشید جمال خود بگل　　مشرق و مغرب گرفته پرتو انوار شان
ریخته باران عرفان از سحاب مکرمت　　شسته نقش حرف غیر از صفحهٔ پندار شان
از خدا خواهند ستر ذات خود در ذات او　　این بود ساعت بساعت بر استغفار شان
هر یکی را با خود از سودای دل بازارها　　ز آتش شوق و محبت گرمی بازار شان
یکدم از طوف در و دیوار شان غافل مباش　　صد گشایش از در و صد برکتی از دیوار شان
کار شان جز نفی ذات و وصف و فعل خویش نیست　　ای خواجه بود که جامی را کنی در کار شان

رباعیه فی تاریخ الاتمام

این نسخهٔ مقتبس ز انفاس کرام　　کز وی نفحات انست آید بمشام
از هجرت خیر بشر و فخر انام　　در هشتصد و هشتاد و سیم گشت تمام

والحمد لله علی الاتمام والصلوة
علی خیر الانام و آله البررة الکرام
والسلام

م

تیمنا بذکر الملک الاعلی وحمد الله تبارک وتعالی وصلی الله علی محمد المصطفی وعلی آله وصحبه
اصحاب الوفا وارباب الصفا **بعد** • جون تسوید این اوراق بتوفیق علیم خلاق بدرجه
اتمام رسید وذکر طرایق اولیا بامداد حضرت ذی الفضل والعلی بانجام کشید دل را
تعطش بزلال ذکر احوال این طایفه همجنان برقرار بود بلکه از شوق بکثرت ذکر این طایفه
بزرکوار بیقرار خصوصا ذکر حضرت مخدوم قدس الله تعالی سره که نام خجسته فرجام سعادت
انجام حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان که در نفحات مذکور نبود اکرجه تعریف ومدحت
ایشان مناسب مرتبه امثال ما فقیران نیست جه هرکس بحسب استعداد وقدر مرتبه خود
از ایشان جیزی درمی یابد هرجه اندیشد وکوید مناسب مرتبه واستعداد وی خواهد بود ولیکن
جون این فقیر از شجره عمر ثمره کرفته واز ثمره وی بهره پذیرفته مدتی جبهه اخلاص
بر آستان رفعت اختصاص ایشان سوده بود واز صدق این اخلاص رایحه بمشام لطف
ایشان رسیده نسیم عنایت از ریاض مرحمت می وزید واز ایشان بقدر استعداد احوال
مشاهده می کرد وسخنان ومعارف دلپذیر می شنید جمیع رسایل ایشان که تعلق بسخنان
صوفیه داشت وبعضی دیکر از کتب این طایفه در ملازمت حضرت ایشان کذرانیده
بود واز انجا یقین بدو جیز حاصل شد یکی بشان این طایفه علیه قدس الله تعالی اسرارهم
ودیکری باحکام شرعیه خصوصا احکامی که در نظر اوهام مستبعد مینماید بنابرین زبان

صدق وسیداد ولسان عجز وانقیاد مقتضی بیان شمه از احوال واقوال حضرت ایشان
علیه الرحمة والرضوان شد رزقنا الله من احواله نصیبا وجون درین اثنا جیزی از جنس
شعر مذکور کردد از جمله اشعار حضرت ایشان خواهد بود مقتبسان انوار ولایت از مشکوة
نبوت وروشن دلان پرتو هدایت از قبله ارباب فتوت صلی الله علیه وسلم بحکم
التصوف انما هو تلبیس وکتمان در اخفای سر معنی کوشیده اند وخود را از نظر اغیار پوشیده
صد هزار محیط بی کران در دل تشنه لب بر کنار ساحل ایستاده اند وجندین وادی شوق وغرام
پیموده قدم از قدم برنداشته اند که وَتَرَى الْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً وَهِيَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ
نظم هزار قافله بی دربی است در ره عشق • عجب تر انکه بی یک روند بیدا نیست • واین
بحقیقت ثمره غیرت ملک غیورست جل وعلا که جون بفرموده یُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ
این طایفه را بسبق محبت خود سرافراز کردانید وبمحض عنایت بی علت خود ایشان را
محبوب خواند غیرت محبت مقتضی آن شد که ایشان را در تحت حجاب عزت درآورده
از نظر غیر مختفی کرداند اولیائی تحت قبائی لا یعرفهم غیری وطایفه علیه نقشبندیه
قدس الله تعالی ارواحهم درین معنی ستر واخفا از جمیع طوایف ممتاز بوده اند ودرین
معنی مبالغه بلیغ واهتمام تمام مینموده جنانجه ابتدا تمکن ایشان اخفاست
وحضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان درین معنی ازین طایفه علیه امتیاز تمام
داشتند ودر تمامی اوقات همت برین کماشته **بیت** ز دیده در دلش جا کردم دل در درون
بنهان • هنوز این بیم ترسم که بیند جشم اغیارش **بیت** تا احوال وحجاب بر حال حضرت

ایشان علیه الرحمة والرضوان بر عامهٔ خلایق صفت شعر و شاعری بود با خواص اگر اتفاق
صحبت افتادی گاه در بناه شعر گریختی و بصورت شاعری برآمدی و گاه از صفت
علم پرده ساختی و در لباس طالب علمی درآمدی و بالجمله بهر طریق که این معنی میسر شدی
دست دران زدی اما بحکم حدیث نبوی علی مصدره الصلوة والسلام حیث قیل من اولیاء الله
قال صلی الله علیه وسلم الذین اذا رؤا ذکر الله نور معنی ولایت و پرتو لمعهٔ هدایت از
چهرهٔ مبارک ایشان لایح و هویدا بود نظم هر لحظه جمال خود نوع دگر آرایی • شوری
دگر انگیزی شوق دگر افزایی • بی پردهٔ آب و گل مارا ننمایی روی • خورشید درخشان زا
تا کی بگل اندایی میفرمودند که بستر حال شرط این طریق است و در حجاب صفتی گریختن
لازم سلوک اهل تحقیق و از بعضی اکابر نقل میکردند که بهترین حجابی صورت طالب
علمی است چشم بر کتاب داشتن و خاطر بر محبوب حقیقی گماشتن میفرمودند خوشتر
ز کتاب در جهان یاری نیست • در غمکدهٔ زمانه غمخواری نیست • هر لحظه ازو بگوشهٔ تنهایی
صد راحت هست و هرگز آزاری نیست میفرمودند که تعمق در مسایل مورث جمعیت است
حضرت ایشان از ابتدای حال تا مرتبهٔ کمال از دغدغهٔ عشق خالی نبوده اند کشش عشق و
جذب محبت غالب احوال ایشان بوده است و کتمان سر عشق از لوازم فطرت و
طبیعت ایشان در اوایل حال که بحکم محبت صوری بصور جمیله امکانی صورت گرفتاری
می داشته اند از افشائی این معنی محترز میبوده اند و بقدر قدرت و امکان اخفای
نموده و اگر بنا بر غلبهٔ معنی عشق و استیلای سر محبت از جویبار زلال شوق رشحهٔ نظام

شدی

شدی از ملامت خلق و انکار مردم غبار وحشت بدل ایشان رسیدی و از شغل خاطر بآن از حال
خود نکبیدی نظم کار جامی عشق خوبانست و هر سو عالمی • در پی انکار او و بیخبران
در کار خویش و عفت و نزاهت ایشان درین معنی در نهایت کمال و خارج از اندیشهٔ وهم
و خیال بوده است بیت آنم که بملک عاشقی بی بدلم • در شهر وفا بپاکبازی مثلم • پاک آمده
ز آلایش علم و عملم • بنهاده نظر بقبله گاه ازلم • منشا محبت در امثال این مردم دغدغهٔ فیض
روحانیت نه وسوسهٔ حظوظ نفسانی مقصود حصول درد و محبت است نه اندیشهٔ خوشدلی
و راحت شعر غرض از عشق تو ام چاشنی درد و غمست • ورنه زیر فلک اسباب تنعم چه کم است
اما طایفه که اسیر نفس و هوا گشته کام دل از مقتضیات قوای شهوانی جویند و حظ نفسانی زا
فیض روحانی گویند از مبحث عشق و عاشقی بیرونند رباعی عشق ار نه کمال نسل آدم بودی
آوازهٔ عشق در جهان کم بودی • ور شهوت و نفس عشق بودی خر و گاو • سر دفتر عاشقان عالم
بودی • قومی که بنا مدند در عشق تمام • خوانند هوای نفس را عشق بنام • کی شایدشان در حرم
عشق مقام • خود هست بر ایشان سخن عشق حرام • و علامت این عشق و محبت سوختن و گداختن
و از حظوظ نفس و پرداختن است طلب مرحمت و اندیشهٔ حصول آسودگی از محبوب از هوای
نفس است رباعی معشوقه که شد ز کار جهان عایق من • گفتا که نه بعاشقی لایق من • وصلت
ز من کام تو آری هستی • تو عاشق کام خویشی نی عاشق من • محب آنست که از همه چیز قطع
تعلق کند و خواست وی خواست محبوب گردد رباعی با عشق تو ام هوا نماندست و هوس
با آتش سوزنده جهان ماند و خس • خواهم ز تو مقصود دل خود همه بس • جامی از تو همین ترا خواهد و بس

شک نیست که محرک این محبت فی الحقیقه جاذبهٔ سرّ ازلی است و سررشتهٔ این شوق از صوب محبوب
لم یزلی پس اگر در عالم صورت متعلق این عشق و محبت صور جمیلهٔ امکانی گردد محب صادق را
شایبهٔ نقصی و عارضهٔ عیبی پدید نیاید بیت جان عاشق چون بود از آرزوی طبع پاک • دامن
معشوق اگر آلایشی دارد چه باک • روزی حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان میفرمودند که در
اوایل حال چون تعلق خاطر به بعضی از صور گونه‌گون می‌بود آرام نفس محبت و حرقت می‌شد
جانب خاطر از صورت خیالی متعلق خیالی می‌بود و با تأمل نیز احضار صورت وی میسر
نبود درین حال با مجنون عامری موافق بوده اند که شَغَلَنِي حُبُّكَ عَنكَ میفرمودند که روزی
در اثنای وضو ساختن چون نوبت به دست شستن رسید دست خود را دست آنکه تعلق
تعلق خاطر با او بود یافتم چون این معنی مشهود گشت در خاطر گذشت که آنچه حضرت رسالت
صلی الله علیه وسلم فرموده که هذه ید الله اشارت به دست مبارک خود کرده اند در مثل این
حال بوده باشد و میفرمودند که در حین غلبهٔ محبت میل خاطر به وصل صوری و قرب مکانی
نمی‌بود بلکه چون اتفاق ملاقات افتادی زود به سبیل مفارقت می‌انجامید معنی فنا از
لوازم سرّ عشق است چه در حق و چه در باطل زیرا که حقیقت عشق محبت مفرط است و جمع همم بر
یک امر و آدمی را خاصیتی است که متوجه بهر چیز که شود و همت بر هر چه گمارد رنگ آن گیرد
بنابرین طریق عشق ورزیدن و راه محبت سپردن هر چند با صور گونه‌گونه فانیه باشد مستحسن
داشته اند اما بشرط آنکه در وی نماند و از وی درگذرد نظم دلی فارغ ز درد عشق دل نیست •
تن بی درد دل جز آب و گل نیست • ز عالم روی آور در غم عشق • که باشد عالم خوش عالم عشق •

غم عشق از دو عالم کم مبادا • دلی بی عشق در عالم مبادا • اسیر عشق نگارا دو باشی
غمش بر سینه نه تا شاد باشی • می عشقت دهد گرمی و مستی • دگر افسرده‌گی خود پرستی
اگر مجنون نه می زین جام خوردی • که او را در دو عالم نام بردی • بلوح اول الف لیلی نخواسیتی
متاب از عشق رو گر خود مجازیست • که آن بهر حقیقت کارسازیست • ز قرآن درس خواندن کی توانستی
و حضرت ایشان در نهایت حال نثر باین می‌پرداختند و می‌فرمودند که روش بطریق محبت افتاده بیت
بحمد الله که تا بودم درین دیر • براه عاشقی بودم سبک سیر • چو دایه مشک من بی نافه دیده
بتیغ عاشقی نافم بریده • چو مادر بر لبم پستان نهاده است • ز خون خواری غمم شیر داده است
اگر چه موی من اکنون چو شیر است • هنوز آن ذوق شیرم در ضمیر است • به پیری جوانی نیست چون عشق
دمد بر من دمادم این فسون عشق • که جامی چون شدی در عاشقی پیر • سبک رو چون کهن در عاشقی میر
کسی که لذت عشق یافته و چاشنی شوق چشیده بی عشق نتواند بود نظم لذت عشق فرد رفت مرا در
رگ و پی • عشق میگویم جان دیدم هم از لذت وی • و در بعضی اوقات شیخوخیت ازین طایفه محترز
می‌بودند و در مجالس چشم از نظر کردن به ساده رویان نگاه می‌داشتند چه هر چند که عارف کامل
واصل بعد از تحقق بحب ازلی و اتصال بمحبوب لم یزلی در هر چه نگرد جز یک چیز نبیند و بهر چه
در آویزد جز یک چیز نجوید اما شک نیست که مشاهدهٔ جمال مطلق بی حجاب و پردهٔ صورت
الذ و الطف خواهد بود رباعی رفت آنکه بقبلهٔ بتان رو آرم • حرف غمشان بلوح دل بنگارم
آهنگ جمال جاودانی دارم • حسنی که نه جاودان از آن بیزارم • آمد سحر آن دلبر خونین جگران
گفت ای ز تو بر خاطر من بار گران • شرمت بادا که من بروت نگران • با چشم تو نهی چشم بسوی دگران •

می فرمودند که اختلاط این طایفه موجب نکال و وبال است و احتراز ازین طایفه واجب است
جنید شبلی را گفت ایاک وصحبة الاحداث واین بنابر آنست که عدم تعرض ازین طایفه موقوفست
برحالت بغایت غالب و قوت بس عظیم وکسی را که بدین طایفه گرفتاری میبود بحسب باطن انکار
می داشتند عزیزی ازیشان پرسید که چون طبیعت را از دوام مراقبه کلالی شود تواند که به
تشحید خاطر بدین معنی پردازد فرمودند اگر آن شخص از مرتبه نفس گذشته باشد و از مقتضیات
طبع پرداخته تواند والا این معنی سربند له اباحتست میفرمودند که کسی که از سر وحدت چاشنی
یافت از صحبت ساده رویان متأثر می شود و بقید محبت ایشان گرفتار می گردد غالب این
حال بربطالتست از شاخ بشاخ جستن است و از اصل بی بهره ماندن رباعی
رفتم بتماشای گل آن شمع طراز ۰ چون دید میان گلشنم گفت بناز ۰ من اصلم و گلهای چمن فرع منست
از اصل چرا بفرع می مانی باز ۰ از لطف قد و صباحت خد حسنی ۰ وز سلسله زلف مجعد حسنی ۰
از مطرفی جمال مطلق تابان ۰ ای بیخبر از چنین مقید حسنی میفرمودند تواند بود که در بعضی اوقات
انعقاد محبتی دست دهد و صورت گرفتاری روی نماید و بحکم المثل بعد المثل والمجاز
قنطرة الحقیقة این محبت مفضی شود بمحبت حقیقی یعنی این محبت از صور مجازی گسسته
بمحبوب حقیقی متعلق گردد رباعی بر کس که بدید روی خوبان طراز ۰ وافتاد بداغ عشق در سوز و گداز
در مجلس اهل ذوق شد محرم راز ۰ نوشید می حقیقت از جام مجاز ۰ در نهایات احوال و آخر اوقات
که بنظم یوسف و زلیخا مشغول بودند فرمودند که خاطر را انجذاب عظیم بصورتی خیالی که وی را
در خارج وجودی گمان نمی بریم و در آن اوقات آثار حرقت و حرارت باطنی ازیشان ظاهر می شد

چنانچه چند نوبت سماع فرمودند بطریق حرکت دوریه و در آن مبالغه میفرمودند و بامتداد می انجامید
چنانچه سازنده و مغنی بی مجال می شدند و ایشان از آن باز نمی آمدند آخر چون بدرد پای انجامید
متقاعد گشتند باوجود آنکه قبل از آن در امر سماع متردد میبودند میفرمودند که تا کسی خود را
باز نگذارد و از آن حال که دارد نپردازد چگونه سماع تواند کرد فقیر درین معنی که از حضرت ایشان
مشاهده می کردم متعجب و متحیر می بودم تا که روزی فرمودند که ما را حالتی دست داد و کیفیتی
روی نمود که دفع وی جز بسماع میسر نبود حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان دایم الاوقات
شغل شعر و شاعری میداشتند و اندیشه بر آن می گماشتند چه در اوایل حال و چه در اواخر اوقات
کمال اما اندکی از اوقات بدان مصروف می گشت چون عشق غالب شود و شوق مستولی گردد
عاشق را تاب شکیب و طاقت صبر نماند قدم از مقام شکیب بردارد و روی در زاویه نهیب
آرد نسیم شوق برخیزد و آتش دل شعله انگیزد و آب دیده گریبان گیرد و از تراوش
دل پژمان تسکین نگیرد نه وی را اندیشه قرب و وصال ماند و نه آرزوی مشاهده جمال نه یاد دیدار
محبوب نه آرامی و نه از وی تمنای کامی بیقرار در مقام تحیر و اضطرار قرار گیرد تسکین این
حال و دفع چنین ملال جز بحسن مقال و گفت و گوی احوال میسر نگردد در اینجاست که نشار
عشق و دغدغه شوق عاشق را در وادیه اندیشه شعر و خیال عرض حال اندازد تا از رموز
عشق و مودت و اسرار شوق و محبت قصه پردازد بیت از خدنگ خود چو نی سوراخها کن سینه ام
تا دمی یکدم برون درد دل افکار خویش و همچنین عارف آگاه چون در حریم وصال آله ناگاه راه
یابد از سر وحدت خبر یافته و از تصور کثرت پرداخته جانش در سطوات نور وصال وی

مستهلک شود و در غلبات شوق جمال وی مستغرق گردد اسرار معانی غیب و سر نکات
لاریب بر دل وی ریزد و ذوق آن بجانش درآمیزد بحر حیات معرفت جوش زند و دریای زلال
معانی موج انگیزد بهیچ چیز تسکین نگیرد و بهیچ وجه قرار نپذیرد روی بر آنکه از نطق و بیان
نهد قالب تشنگان را مژدهٔ حیات بخشد مت خواهم از جنبش بگویم آشکارا نکته • مایهٔ عشرت
سوی دلهای ناشاد آورم • اما چون اظهار معانی و اسرار از ادب این طایفه بزرگوار دور است
و افشای نکات غیبی درین طریق عین قصور تمه باز گوید غیرت عشقم که جای لب ببند • ورنه بر
جانت زغم صد تیغ بیداد آورم • پس صاحب سر هوشمند از صور نظم و ترتیب و لباس عبارت و ترکیب
بطریق مجاز و استعاره حجابی ساخته بر چهرهٔ مخدرات ابکار معانی و اسرار مسدول سازد
تا از نظر غیر مصون و مأمون باشد شعر حجاب چهرهٔ اسرار بوده و شاعری ساتر حال آن بزرگوار
پس شعر و شاعری فی الحقیقه ساتر فضل و کمال ایشان بوده و مردم آن را فضل و کمال ایشان
پنداشتند حاشا ثم حاشا حقیقت شعر اندیشه و خیال است آنجا که کمال ایشان بود خیال را
چه مجال فقیر پیش از آنکه بخاک بوسی آستان رفیع حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان برسد برسد
متردد میبود که این مرتبه از شعر که ایشان راست بی فکر دقیق و تأمل عمیق میسر نشود
و این منافی مرتبهٔ کمال و مناقض جمعیت حال است تا آنکه بشرف ملازمت ایشان مشرف شد
معلوم گشت که هیچ شغل از اشتغال (اشتغالات) بلکه هیچ واقعه و حادثه از وقایع و حوادث روزگار مانع
شغل باطنی ایشان نمی‌شود و بی هیچ تفاوتی در حال بدین امور اشتغال می‌نمایند با آنکه در لطف
زمانی از ساعات شب و روز بلا تکلف و تعمل گفته می‌شد رباعی خوش وقت کسی که می درین میخانه

از خم وحدت کشد نه از پیمانه • صد بار اگر هست شود عالم و نیست • واقف نشود که هست عالم یا نه
فقیر روزی پیش حضرت ایشان در آمدم و از اختلاط خلق شکایت آغاز کردم فرمودند که خلق
خدای را از عالم بیرون نمیتوان کرد چنان می‌باید زیست که خلق عالم را بدین کس دست تصرف نباشد
و در آن حین بکتاب نفحات الانس مشغول بودند فرمودند که یک صفحه یا دو صفحه نوشته
میشود و شعور بنوشتن نیست بلکه قلم بطریق عادت جاری می‌شود فرمودند که بعضی اکابر
قدس الله اسرارهم گفته‌اند که تکلم با شغل باطنی جمع نمی‌شود این سخن بس غریب است حضرت
ایشان از تحصیل علوم و کسب معارف در اثنای سوز عشق و شغل خاطر بشعر و شاعری می‌بوده است
کیفیت مطالعه و قوت مباحثه و غلبهٔ ایشان بر موالی و هم سبقان بلکه استادان ام
مشهور و مقرر بوده است ایام تعطیل ایشان بفراغ بال و آسودگی حال می‌گذشته است و طبع
دراک باندیشه‌های دیگر می‌پرداخته می‌فرمودند که در هر حال که بوده بی اندیشه نبوده‌ایم و در ایام
تحصیل که متوجه درس و سبق می‌شده‌اند بسیاری بوده که جزوی از یکی از هم سبقان می‌گرفته
اند و لحظه مطالعه میفرموده چون بدرس حاضر می‌گشته‌اند بر همه غالب می‌بوده‌اند جمیع اوقات
تحصیل ایشان اندک و محصور بوده است و دانشمندی و تبحر ایشان در علوم حقیقی و رسمی از اصول
و فروع معروف و مشهور در نهایت حال که مدت سی سال تارک بوده‌اند چون ازین باب سخنی
بمیان آمدی بمقدمات آن حاضر می‌بودند و تصرفات می‌فرمودند بروجهی که توهم می‌شد که این
مرتبه از حد بشر خارج است یکی از دانشمندان ماوراءالنهر را مسئلهٔ مشکل بوده است در بیماری
که وی بآن مشهور بوده است و در وی مهارتی تمام داشته مدتی برین منوال بوده است

واز هیچ مشکل وی حل نمی‌گشته تا آنکه اتفاقاً بشرف صحبت ایشان رسیده است و از ایشان
استفسار نموده ایشان حل شبههٔ وی کرده‌اند آن بزرگ می‌گفته است که از آن روز معلوم شد
که نفس قدسی موجود بوده است و این بنابر آنست که مشغولی بطریق خواجگان قدس الله ارواحهم
خصوصاً آن نوع که حضرت ایشان شغل می‌فرمودند ممد تعقل و مقوی قوت مدرکه است روزی
می‌فرمودند که اول چراغ روشن می‌باید کرد و بعد از آن بمطالعه مشغول شد یعنی مصباح روح
انسانرا از تندباد وسوسهٔ آمال و امانی محفوظ باید داشت تا چراغ آسا از پرتو نور هدایت
درگیرد و سبب ظهور امور گردد میفرمودند سی سال است که هرگز یک لحظه در ایام فراغت خاطر
و غیر آن بی‌اندیشه نبوده‌ایم و متحیر می‌بودند در کسی که بی‌تأمل میزیست طبیعت ایشان در
حاق وسط و کمال اعتدال بود و لهذا افاضل و علماء زمان و ارباب ذوق و عرفان طبع ایشان
را معیار و میزان ساخته بودند و بخلاف رای ایشان نپرداخته و احتمالات متکثره که
منشاء وی انحراف از حقیقت اعتدالی است در مصنفات ایشان کم پیدا می‌شود فقیر
گاهی بسخنان این طایفه چشم بصر و بصیرت روشن میساخت و بمطالعهٔ آن شغل مینمود بعضی
سخنان که تعلق بذوق و وجدان داشت بآن نمی‌رسید اما ببرکت صحبت و تقریر ایشان فهم
می‌کردم مقارن لذت عظیم و ذوق قوی و چون دغدغه در خاطر افتادی که عبارت از
ادای آن قاصر بود حضرت ایشان آن معنی را دریافته و منشاء وی را دانسته دفع آن دغدغه
می‌کردند و بنور فراست خواطر را بغایت زود می‌یافتند و از بسیاری از عزیزان در باب
اطلاع ایشان بر خواطر حکایات منقول است فقیر نیز بدین سبب بسیار بغایت ترسان می‌بودم

و محافظت احوال خود بقدر امکان مینمودم قال رسول الله صلی الله علیه و سلم اتقوا فراسة
المؤمن فانه ینظر بنور الله بمطالعهٔ هر کتاب که شغل میفرمودند بغیر آن رجوع نمی‌نمودند بحکم
العلم نقطة کثرها الجاهلون اولا بآنچه مقصود است انتقال می‌فرمودند و هر مسئله که بنظر حقیقت نگر
حضرت ایشان درمی‌آمد تا بتحقیق نمی‌انجامید خاطر بآن نمی‌آرامید نقل بمسئلهٔ دیگر نمیکردند و
می‌فرمودند که تا سخن بمقطع و منتهی نمی‌رسانم بجای دیگر نقل نمیتوانم کرد روزی سخن از
اساتذه و معلمان حضرت ایشان در میان افتاد فرمودند ما بحقیقت شاگرد پدر خودیم که
زبان از وی آموختیم چنین معلوم شد که صرف و نحو پیش پدر گذرانیده بودند و بعد از آن در
علوم عقلی و معارف یقینی حضرت ایشانرا چندان بغیر احتیاج نمی‌شد و چون بهراة آمده‌اند
مولانا جنید نام مردی بوده است که در علم عربیت ماهر بوده است و در آن فن شهرت تمام داشته
حضرت ایشان را دغدغهٔ مطالعهٔ مختصر تلخیص شده است چون بدرس وی حاضر گشته‌اند
جمعی بقرأت شرح مفتاح و مطول مشغول بوده‌اند حضرت ایشان در خود استعداد فهم آن یافته
اند بمطالعهٔ مطول و حاشیه پرداخته‌اند و بعد از آن بدرس مولانا خواجه علی سمرقندی که از
اعاظم مدققان روزگار بوده در آمده‌اند می‌فرمودند که در طریق مطالعه بی‌مثل بود اما قریب بچهل
روز از وی مستغنی توانستی شد بعد از آن بدرس مولانا محمد جاجرمی که از افاضل مباحثان زمان
خود بوده می‌رسیده‌اند میفرمودند که مدت بصحبت وی رفتیم از وی دو سخن شنیدیم و
بعد از آن در سمرقند بصحبت قاضی روم که از محققان عصر بوده می‌رفته‌اند در ملاقات اول
مباحثه واقع شده است و بتطویل انجامیده بالاخره قاضی بسخن ایشان آمده حضرت ایشانرا

در اثنای تفرقهٔ دل و تعلق بصورت اب و کل انحراف خاطری دست داده است و عنان
عزیمت از جانب هرات بصوب سمرقند تافته اند و چندی ساکن انجا بوده اند و در انجا
کسب فضیلت و کمال مینموده تا انکه شبی نه شب بلکه صبح سعادت و اقبال که از افق فضل
ذو الجلال و الافضال و از مشرق لطف بیچون لم یزل و لا یزال طالع کشته چون رخسار خورشید
رخان دلفروز در روز تیره روزان از و فیروز تشنه لبان را از وی امید زلال و مهجوران را
در وی نوید قرب و وصال که حضرت ایشانرا خاطر از مفارقت صوری و مزاحمت داغ دوری
متالم بوده است خدمت قدوة العرفاء الکاملین و اسوة الکبراء العارفین المتوجه الی الله
بالکلیه و الداعی الیه بالانوار الجلیه سعد الملة و الدین الکاشغری قدس الله تعالی سره
را در واقعه دیده اند و بکوش هوش شنیده که فرموده اند رو دا دریاری کیر که ناکزیر تو بو
معشوقه زد از میکده ام بانک تعال • دادا زمی عشقم قدحی مالامال • از درد سر خود شده ام فارغ بال
برداشتم افغان بتقاضای وصال • زد صبح طایر قدسیم ز سدره صفیر • که درین دامکه حادثه آرام مکیر
قدسیان بهر تو آراسته عشرتکه انس • تو درین غمکده چون غمزدکان مانده اسیر • بکسل از دل ببر از جان که کریزست ازان
دل ایان شاه جان ده کاران نیست کزیر • مرآینه چون حضرت حق سبحانه و تعالی خواهد که بنده را از محض کرم
و عنایت بی علت خود بنوازد و در ماندهٔ راپای دل از قید آب و کل بمقتضای رفق عادت
و سبق ارادت وسیله انکیزد و بهانه بسازد نسیم فضل و احسان عبیر بیز و عنبر افشان شود
و چهرهٔ وی از تحت استار عوایق درخشان کردد آتش سر وحدت فروزان کشته کدورات
ظهور کثرت را محو سازد عاشق صادق قدم از سر ساخته و از تصور غیر پرداخته

روی در بادیهٔ شوق و طلب نهد و دل از دغدغهٔ راحت تهی کرده و از سر لذت درد آکاهی یافته بیابان
محنت و اندوه بپاید سرش بهیچ چیز فرو نیاید و چشم همت بر هیچ نکشاید تا از تنکنای پستی و نیستی روی
در فضای رفعت و هستی آرد لذت سر وحدتش از خود برباید و زنک ظهور کثرتش از دل بزداید عیش
جاودانی و عشرت دو جهانی متحقق کردد بلکه جان در نور شهود مستهلک شود که نه عیش داند نه پیرد
ای دولت آنکه شوق زمام • سیر عاشق شود از شوق تمام • شوق اکر قاید راحت نشود •
کعبهٔ وصل بنهایت نشود • شوق قلاب دل دورانست • جاذب خاطر مهجورانست
چون زند شعلهٔ شوق از دل تاب • نشود کشته بصد دریا آب • شوق کوتاه کند راه دراز
بر رخ مرد ببندد در آز • هرچه تسکین وی است دسترس است • آن نه شوق است هوا و هوس است
صدق باید که شود شوق فزای • تا بمقصود شود راهنمای • شوق صادق چو کشد محمل مرد
کعبهٔ وصل کند منزل مرد • هیچ مانع نکذارد در راه • تا دران کعبه کند منزلکاه
بلکه پندار وجود از سبل • افکند در ره مقصود خلل • کشتی آسا سبب هم درشکند
رخت هستیش بدریا فکند • چون دران موج ز خود شوید دست • افتدش ماهی مقصود بشست
حضرت ایشان را علیه الرحمة و الرضوان ازین واقعه تاثیر بلیغ و دغدغهٔ عظیم در خاطر افتاده است
از مقام صدق و شوق قدم ارادت کرفته عنان توجه بجانب خراسان تافته اند و صحبت حضرت
مخدومی را قدس سره دریافته • دیدم پیری که زیر این چرخ کبود • چون او دکری نبود خود
پاک نبود • بود آینه که عکس خورشید وجود • جا دید درو بصورت اصل نمود • قطب الکبرا
که هادی بر حق بود • چیزی که نه حق ز قید او مطلق بود • طی کرده تمام وادی تفرقه را • در لجهٔ بحر

جمیع مستغرق بوده • و با اندک فرصتی که بقدم صدق نیت و خلوص طویت طریق ارادت آنحضرت
سپرده اند ایشان را شوق قوی و ربودگی عظیم دست داده است چنانچه یکی از بزرگان که در آن
طریق رفیق ایشان بوده است متحیر و متعجب میبوده است و میفرموده که طریق خواجگان قدس الله
تعالی ارواحهم حضرت ایشان را عجب زود دربود حضرت مخدوم مرحوم قدس الله تعالی سره
پیوسته بر در مسجد جامع هراة که قریب به نشیمن ایشان بوده است با فقرا می نشسته اند و صحبت
می داشته اند و حضرت ایشان را ممر و راهگذر از انجا بوده است هر نوبت که می گذشته اند
حضرت مخدوم میفرموده اند که این مرد را عجب قابلیتی است فریفته وی شده ایم نمی دانم که
وی را بچه حیله بچنگ آریم در روز اول که بصحبت حضرت مخدوم قدس الله تعالی سره رسیده
بوده اند می فرموده اند که شاهبازی بچنگ ما افتاد • و نسبت حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان
در طریق بسه واسطه بحضرت خواجه بزرگ خواجه بهاء الحق والدین المعروف بنقشبند قدس الله تعالی سره
درست می گردد چه حضرت مخدوم قدس الله تعالی سره که حضرت ایشان نسبت از آنحضرت گرفته اند
نسبت از خدمت مولانا نظام الدین خاموش داشته اند قدس سره و خدمت مولانا نسبت از خواجه
علاء الحق والدین المشهور بعطار قدس الله تعالی سره گرفته بوده اند و حضرت خواجه علاء الدین
قدس سره مرید خواجه بزرگ روح الله روحه و افاض علی العالمین فتوحه بوده اند حضرت
ایشان علیه الرحمة والرضوان در ابتدا اشتغال باین طریق ریاضت و مجاهدات بلیغ اختیار
کرده بوده اند و از خلق بغایت متوحش می بوده اند مدت شش ماه خود را از مردم بر
کران گرفته بوده اند و بتنهایی بسر می برده بعد از انکه بمیان خلق درآمده اند طریق محاوره

و اسلوب مکالمه حضرت ایشان را از خاطر رفته بوده است و الفاظ مأنوسه وحشی گشته
در آخر این اوقات میفرمودند که بتدریج آن الفاظ بخاطر می آمد ایشان را جذبه روی
نموده است و کیفیتی عظیم دست داده عنان توجه بصوب کعبه و جانب قبله نهاده اند تا بکوسو
رسیده اند انجا ایشان را افاقتی شده و دغدغه صحبت حضرت مخدوم و شوق دیدار مبارک
ایشان غالب گشته عنان عزیمت تافته اند و بصحبت آنحضرت شتافته رباعی گنجشک ضعیف توام
ای مایه ناز • افتاده بدام تو بصد عجز و نیاز • هرچند که داریم بیا رشته دراز • چون رشته بدست
می آییم باز • پیری که بود باده فروشی کارش • ره جو که حریم خلد آمد آثارش • در در حرمش راه
نیابی باری • خود را برسان بپایه دیوارش • می فرمودند که ابتدا اشتغال بدین طریق انوار ظاهر می شد
بنفی آن متوجه گشته بطریقی که حضرت مخدوم بآن اشارت فرموده بودند شغل می نمودیم می فرمودند
که بر کشف و کرامت اعتمادی نیست هیچ کرامت به از آن نیست که فقیری را در صحبت دولتمندی
تأثر و جذب دست دهد و از خود زمانی وا رهد رباعی یاری که بدیدار وی از دست شوی
آن به که بزیر پای وی پست شوی • گر می نخوری ز جام لعلش باری • از شیوه چشم مست او مست شوی
روزی از حضرت ایشان پرسیده می شد که بعضی ازین طایفه را عوالم منکشف می شود و بر بعضی
دیگر مخفی می ماند سر درین چه باشد فرمودند که طریق سلوک دو نوع است یکی طریق سلسله ترتیب
که سالک همان راهی که نزول کرده عود نماید و درین طریق عبور بر عوالم ضروریست و دیگر طریق
وجه خاص است که طریق خواجگان ماست قدس الله تعالی اسرارهم و سالک این طریق را
قبله توجه جز غیب ذات نیست و در اطوار سیر دیده غیر نزد این طایفه شرکت درین طریق کشف

عوالم ضروری نیست میفرمودند که در مبادی حال شبی نسبتی قوی غالب شد و کیفیتی عظیم مستولی
گشت درین حالت قصهٔ ابو سعید خراز قدس سره بخاطر می گذشت که دو سه روز بر دوش وی رفته بودند
و وی از نسبت خود بیرون نیامده و در خود همان کیفیت مشاهده میکردیم و گمان می بردیم که اگر مثل
این واقعه دست دهد تغیر نسبت نکند تا که غیبتی واقع شد چنان نمود که سبعی عظیم حمله آورد
و در نسبت تغیری واقع نشد ازین معنی بغایت شادمان گشتیم میفرمودند که مثل این واقعات
بر نیست واقعه که مقارن چنین امری نباشد بکار نیاید حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان
مرکز هیچ نفس از شغل باطنی خالی نمی بودند رِجَالٌ لَا تُلْهِیهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَیْعٌ عَنْ ذِکْرِ اللّٰهِ
موافق حال ایشان بود بظاهر با خلق و بباطن با حق سبحانه هیچ چیز از حوادث ایام و وقایع
شهور و اعوام در ایشان تصرف نتوانستی کرد ارباب تفرقه سخنان شورانگیز بمجلس شریف
ایشان می آوردند در تحت اعتبار و ملاحظه در نمی آمد و اگر در آمدی کالبرق الخاطف می گذشت
روزی جماعتی گفت و گوی اسباب می کردند حضرت ایشان فی الجمله بآن می پرداختند بعده
فرمودند که در اثنای مثل این سخنان حاضر می باید بود زیرا که ازینجا انتقال بمقصود حقیقی
میتوان کرد می فرمودند که طریق خواجگان ما یک زیبایی دارد که در همه جا با همه کس و در همه
حال ورزش نسبت می توان کرد میفرمودند سر رشتهٔ دولت ای برادر بکف آر • وین عمر گرامی
بخسارت مگذار • دایم همه جا با همه کس در همه حال • می دار نهفته چشم دل جانب یار می فرمودند
که ورزش این نسبت را اصل می باید ساخت و بغیر قدر ضرورت پرداخت این نسبت
شریفه بغایت لطیف است و وی را حد مضبوط و وقتی معین نیست بجزوی امری زایل

میشود

میشود و گاه در وقتی که شخص مترقب نیست ظاهر میگردد و هر گاه در نسبت فتوری شود رجوع
بسبب وی باید کرد و ملاحظه نمود که چه چیز مفضی باین شده و بدفع آن مشغول گشت غایت
مطلوب و نهایت مقصود این طایفه دو چیز ست یکی دوام آگاهی بجناب حق سبحانه که در هیچ
وقت از اوقات غفلت روی نماید دوم مشاهدهٔ وحدت در کثرت که معرفت تفصیلی است
و حضرت ایشان را خاطر برین معنی مایل تر بود از طریق اجمال میفرمودند هر گاه خود را در مرتبهٔ
اجمال میگیریم مغلوب می شویم و کیفیتی غریبی دست میدهد چنانچه گمان می بریم که از زمین جدا
شده ایم و پای بر زمین نمی رسد میفرمودند که سر وحدت و معنی توحید چنان غالب شده است
که دفع وی را از خود ممکن نمیدانم و درین هیچ اختیار نیست هیچ چیز قبل ازین معنی در خاطر
در جا این معنی پیش تر گرفته است مَا رَأَیْتُ شَیْئًا اِلَّا وَرَأَیْتُ اللّٰهَ قَبْلَهُ که مسئلهٔ
توحید سخنی است قدیم و در ادیان سابق نیز می بوده است و بسیار از آیات قرآنی را که
تاویل نکنند برین معنی دال است و از بعضی ائمه و اصحاب رضوان الله علیهم اجمعین درین
باب حکایات منقول است و احوال مشایخ طریقت درین معنی متفاوت است بعضی افشای
این معنی کرده اند و بعضی در ستر و اخفای وی کوشیده اند بعضی ساکت و متردد بوده اند
و اندکی ازین طایفه نفی این معنی کرده میفرمودند که در مبادی حال درین مسئله متردد و از اندیشهٔ
وی متوحش می بودیم تا آنکه این مسئله را در کلام حضرت خواجه محمد پارسا قدس سره یافتیم
خاطر از قید وحشت نجات یافت و باندیشهٔ این معنی مشتاقت می فرمودند که در صدد کثرت
از وحدت بغیر طریقت توحید طریق دیگر در تحت اندیشه نمی آید این مسئله بهیچ وضعی از اوضاع

و هیچ حکم از احکام مخالف نیست فرقه که نفی این معنی کرده اند نفی را مستند بامری داشته اند
که بآن منتفی می‌گردد دلیل بر نفی و نفی دلیل در بعضی تصانیف حضرت ایشان مذکورست میفرمودند
که با یکی از دانشمندان که ازین طایفه بود بحثی درین معنی واقع شد تمسک بمقدماتی مینمود که
بقانون علوم رسمی مندرج بود و میفرمودند که این مسئله را ببرهان عقلی اثبات میتوان کرد
اگر انصاف در میان آید جماعتی دیگر که در مقام نفی این معنی می باشند اکثر ازان قبیل اند که
موضوع و محمول را تصور ناکرده نفی حکم می کنند اگر امام غزالی رحمه الله که از جمله قایلین بوحدت
وجودست متأخر می‌بود از شیخ محیی الدین قدس سره و بر سخنان وی می‌گذشت درین معنی
خوض تمام میکرد و توضیح و تنقیح بلیغ مینمود وفقنا الله لما هو الحق و علمنا ما هو الصدق
و میفرمودند که باعث اوراق در باب تصوف آن بود که در مبادی حال که در سخنان طایفه شروع
کردیم فهم مقاصد قوم از تحت عبارات ایشان بغایت مشکل بود و نذر کردیم که اگر این باب
مفتوح گردد مقاصد قوم بروجهی بیان کرده شود که مردم بسهولت فهم کنند جمیع تصانیف
حضرت ایشان درین فن بموجب این نیت و مقتضای این امنیت مصحوب و مقرونست و
مشتملست بر سلاست تراکیب و تنقیح الفاظ و عبارات و تلخیص معانی و مقاصد و تسهیل
دقایق و نکات و توضیح اسرار و خفیات بوجهی که هیچکس با ایشان برین معنی مساهم
نیست و این حق عظیم است از حضرت ایشان برین قوم بزرگوار قدس الله ارواحهم بلکه
هرچه بقلم گهربار حضرت ایشان صورت تحریر پذیرفته همین حال دارد میفرمودند که بعضی از
سخنان مشایخ چون بعضی دیگر از سخنان انبیاست که عقل بامداد قوت مفکره بدریافت

وی متحقق نمیتواند شد بلکه طریق دریافت وی طهارت ظاهری است که عبارت از
استقامت بر حدود شرعیه است و اعمال آلات قوی ظاهری و باطنی در آنچه از برای وی
مخلوق اند و اعراض از خلاف آن و طهارت باطنی که عبارت از قطع تعلق و توجه از ماسوی است
و تخلیص دل از غیر حق سبحانه و مترصد بودن تا از مبدأ فایض شود آنچه بعقل میسر نگردد
در رعایت سنن و احکام شریعت و رسوم و آداب طریقت مستقیم الحال بودند بلطف وجهی
چنانچه کسی بران اطلاع نمی‌یافت بزیارت حرمین شریفین زادهما الله تشریفا و تکریما رسیده
اند و کرامت معتبره عند الخاصه استقامت در احوال و اعمال است پریدن در هوا و رفتن
بروی آب و امثال اینها کرامت عامه است و نزد این طایفه ویرا اعتباری نیست
و این طایفه لسان مذمت بر طالب این نوع کرامت کشاده اند از احوال و اخلاق این طایفه
بخلاصه و لب آن متحقق بودند از شبهه محترز می‌بودند اگر در مجلس سلاطین و حکام از شبهه
چیزی حاضر می‌شد بقدر ضرورت دست میرسانیدند و میفرمودند که هرگاه بضرورت مثل
این امری واقع می‌شود کدورت آن چند روز باقی می‌ماند اگر در مجلس حضرت ایشان
ازان جنس چیزی حاضر می‌شد در اکثر اوقات از برای ایشان طعامی دیگر می‌آوردند
بروجهی که اهل مجلس بران آگاه نمی‌گشتند و گمان نمی‌بردند شخصی در مجلس حضرت
ایشان میگفت فلان درویش از اهل الله بوده است و دریوزه میخورده فرمودند که کسی
از اهل الله باشد چون توان گفت که وی دریوزه میخورد آن عزیز اعدام طعام می‌کرده است
سلوک شبانروزی حضرت ایشان آن بود که چون خفتن می‌گذاردند ساعتی با جماعت

مجالست می کردند و چون از مجلس برمیخواستند ساعتی بطریق معهوده این طایفه شغل می نمودند میفرمودند که پیش از خواب کردن شغل باین مهم است تا برکت آن بتمام شب برسد و بعد از فراغ آن شغل باستراحت می پرداختند در اوایل حال زمان استراحت اندک بوده است و چون بیدار می گشته اند بنماز و مراقبه مشغول می بوده اند تا صباح اما در آخر اوقات بیداری در ثلث اخیر شب لازم داشته بوده اند و بنماز و مراقبه مشغولی می نمودند می فرمودند که برکت شغل سحر بتمام روز میرسد و از برای نماز بامداد تجدید وضو میکردند چون از نماز فارغ می شدند مراقب میبودند تا هنگام که آفتاب نیزه واری بلند می شد و در اوقات دیگر بمراقبه و تصنیف و مطالعه شغل می نمودند و گاه از برای تشحیذ خاطر و آمد شد مردم بمردم می پرداختند طریق نشستن حضرت ایشان برهیات تشهد می بود تعظیما للحق سبحانه و للخلق و سعی می کردند که متوجه بقبله نشینند اکثر اوقات بر روی خاک می نشستند و غالبا قبای آستین کشاده می پوشیدند در زیب لباس منفرد بودند بهر صورت که بر می آمدند دلکش بود گاه قبا پوشیدندی و گاه جبه و گاه علاقهٔ عمامه گذاشتندی و گاه نی و گاهی یک گوشه گذاشتی و گاهی کرد و گاهی بر بناگوش و گاهی بر قفا گذاشتندی جمیع حرکات و سکنات حضرت ایشان خوش آینده و پسندیده بود ملاحت تکلم بر ایشان بغایت غالب بود لطایف و سخنان شوق انگیز بسیاری می فرمودند و مطایبه بسیاری کردند نظمی که بر زبان مبارک حضرت خواجهٔ بزرگ خواجه بهاء الحق والدین قدس الله تعالی سره می گذشته بیان حال حضرت ایشان است نظم سه نشان بود ولی را ز نخست و آن بمعنی

که چو روی او ببینی دل تو بدو گراید • دوم آنکه در مجالس چو سخن کند ز معنی • همه را ز هستی خود بحدیث می رباید • سیم آن بود بمعنی که ولی اخص عالم که ز هیچ عضو او حرکات بد نیاید

صحبت حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان خاصیتی بود عام که هر کس بصحبت حضرت ایشان از هر هم قبضی و اندوهی که میداشت آن قبض و اندوه مرتفع شده بفرح و انبساط مبدل میگشت هر کس بملازمت ایشان می آمد خواه وضیع خواه شریف با وی می نشستند و توقف می نمودند تا اول وی برخیزد چنانچه بالآخره مداومت برین معنی مودی به بعضی امراض شد و سعی میداشتند که در مجلس فروتر نشینند و تا میسر شدی بر آستان می نشستند و با فروترین مردم در طعام خوردن شریک می گشتند در خوردنیها بغایت بی تکلف بودند و بطعامهای بی تکلف بیشتر میل میداشتند عملی که در وی شایبهٔ ریا بودی از حضرت ایشان صادر نمی شد اگر کسی را با مور دنیوی محتاج می دانستند احتیاجی که نه از محض طبیعت و داعیهٔ نفس شد مایحتاج وی را بر سبیل خفیه کفایت می کردند و اگر ازین قبیل نبودی اصلا تکلف نمی کردند و ریا بر ایشان دست نمی یافت و از اعتقاد و انکار مردم بالکلیه فارغ می بودند و از جهت جذب خواطر وصیت ارتکاب این امر نمی فرمودند و از امور دنیویه آنچه فاضل می آمد از جمعی که در مؤنت حضرت ایشان بودند به بقاع خیر مصروف می گشت در درون شهر هرات مدرسه ساخته اند و در خیابان مدرسه و خانقاه دیگر و در ولایت جام مسجد جامع ساخته اند اکثر املاک را وقف مدرسهٔ خیابان که در جوار حضرت ایشان است کرده اند روزی در مجلس حضرت ایشان می گذشت که فلان شخص میگوید که من فلان کار را خالصا

کرده‌ام فرمودند که غالبا آن شخص معنی اخلاص را تصور نکرده است می فرمودند که حقیقت
اخلاص گاهی وجود گیرد که در عمل و عبادت الفت و عادت از میان برخیزد و جذب نفع
و دفع ضرر بالکلیه از نظر مرتفع گردد و در ترتب نتیجه نظر بمحض فضل و کرم حق سبحانه باشد
می فرمودند که گاهی از ثمر طاعت لذت دست میدهد اگر عابد نظر بدان لذت اندازد و متوجه
در حال رخت بربندد زیرا که آن لذت مترتب بر عبادت حضرت حق سبحانه بود و چون
بآن لذت مشغول گشت عابد آن شد نه عابد حق سبحانه از جمله آداب حضرت ایشان ترک
اختیار بود در امور ظاهری و مهمات رسمی تا توانستی بادی بر ارتکاب مهمی یا اختیاری
کاری نمی گشتند اوصاف حمیده و اخلاق پسندیده چون ملاقات با مردم و لطافت
و نازکی اطوار حضرت ایشان فوق آن بود که در تحت اندیشه و خیال در آید اگر کسی بمجرد طریق
رسمی و اطوار عرفی حضرت ایشان متحقق بودی ویرا همان فضل پسندی می بود حضرت
ایشان علیه الرحمة و الرضوان در مجالس سخن کم می فرمودند گاه می فرمودند که یاران سخن
کنید ما را خود سخنی نیست و ایشان نیز در میانه دخلی می کردند و بجهت تشحیذ خاطر گاهی سخن
می فرمودند شبی میگفتند که یاران و عزیزان که با هم صحبت میدارند می باید که در یکدیگر فانی
شوند و حظ خود را ایثار یکدیگر کنند و شخصی را مخاطب ساخته فرمودند که تو دعوی همت
میکنی و همت را نمیدانی دعوی همت از همت نیست در خلوت سخنان این طایفه و معارف
و حقایق بر زبان مبارک حضرت ایشان میگذشت و با مردی که از طریق این طایفه بیگانه بودند
هرچند از ارباب فضل و کمال بودی امثال این سخنان از حضرت ایشان ممکن نبود که ظاهر گردد

جامی غم دوست را بعالم ندهی • با هر که نه اوست شرح این غم ندهی • مرغ غم او بحیله شد با ما رام •
خاموش که مرغ رام را رم ندهی • نیاز با حق سبحانه و تعالی و تواضع با خلق از لوازم فطرت و
عوارض خلقت حضرت ایشان بود و بباطن با حق سبحانه در نهایت مرتبهٔ نیاز و افتقار و
بظاهر با خلق در غایة درجهٔ تواضع و انکسار و تواضع با خلق صورت نیاز است با حق سبحانه شعر
بس تخت نشین که شد ز سودای تو مست • در خیل گدایان تو بر خاک نشست • سر بر در تو نهاده بوسد پیوست
سگ را بنیاز پای و سگبان را دست • ممکن را صفت افتقار و نیستی از لوازم حقیقت و ماهیت است
در حال عدم محتاج بموجد است و در حال وجود محتاج بمبقی و اکرام و احسان حضرت حق سبحانه
نسبت با بنده بنا بر صفت عجز و افتقار است نه وصف غنا زیرا که غنی من حیث غنی شایستهٔ
احسان نیست بلکه بسیار باشد بصفت غنا بر اغنیا ظاهر شدن موجب قهر گردد پس وصف
غنا و افتقار را لازم میباید داشت و از مقام عجز و انکسار متوجه بجناب غنی مطلق گشته نه
از روی تعزز و غنی زیرا که طالب را از اجرا این نیست فَأْتُوا الْبُيُوتَ من ابوابها هرچند این
غنا را از حق و بحق داند مث ما را طلب و نیاز دادی ز آغاز • پس بر حسب طلب کرم کردی باز •
اینها همه چیست تا کی گنج نهان • بر خلق جهان ز گنجینهٔ راز • قال الله تبارک و تعالی یا أَیُّها
النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَراءُ إِلَی اللّٰهِ وَاللّٰهُ هُوَ الْغَنِیُّ الْحَمِیدُ و چون بنده بصفت عجز و افتقار بر آید میباید
که همه نظر کند در حضرت حق سبحانه زیرا که موثر در غیر وی جز وی نیست و محتاج الیه کل وی است
هرچند درین معنی از اسباب پرده سازد مث نی دفع عطش ز تشنگان آب کند • نی دفع
کلال خفتگان خواب کند • حاشا که کند غیر سبب کاری • لیکن ز پس پردهٔ اسباب کند •

میباید که حاجت خود را تعیین نکند زیرا که حق سبحانه بمصالح عباد اعلم است انجا بود که
بنده بمحض عبودیت متحقق گردد سلطان العارفین ابو یزید البسطامی قدس سره فرموده‌اند
که حق تعالی گفت مرا که بمن تقرب جو بچیزی که مرا نباشد و آن صفت ذل و افتقار است شیخ
محی الدین قدس سره فرموده‌اند که بنده در هر نفسی می باید که ملاحظه ذل و افتقار خود کند
و بحق در نیاید مگر باین دو صفت حضرت خواجه بهاء الدین قدس الله تعالی سره فرموده‌اند
که کارگذار رونده راه نیاز و مسکنت و علو همت است قال سهل رحمة الله تعالی دوام
الافتقار اصل کل خیر و مفتاح کل علم دقیق فی طریق القوم حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان
تذلل و افتقار را لازم می شمرده‌اند خصوصا در اوقات شغل بطریق این طایفه میفرمودند
که اگر ناگاه نسبتی ظاهر گردد خود را و اخلاق و اطوار ناپسندیده خود را فراموش نمی
باید کرد و بیقین دانست که آنچه در آیینه وی ظاهر میشود دیگریست که خود را بخود از
برای خود مشاهده می کند و وی در میان نیست صفت فنا بر ایشان بغایت غالب بود
کسی که از معنی فنا فی الجمله نصیبی داشت چون بصحبت شریف حضرت ایشان می رسید
نسبت فنای وی قوت می گرفت از فاسقی اگر بوی نسبتی می آمد از صحبت وی خوش
حال می شدند و ویرا ترجیح می کردند بر زاهدی که نظر وی در خود بود نظم
جرمی که رخت ما بحریم فنا کشد ٭ بهتر ز طاعتی که بعجب و ریا کشد ٭ و می فرمودند که دورتر
از طریق این طایفه آن کسی است که نظر وی بخود افتاده است چرا که این نقص صریح است
مر آن چیزی را که اصل مقصود است بر فساق معترض نمی بودند و از حال ایشان تغافل

می فرمودند و از فسق ایشان غافل میبودند یکی از مخادیم که وی را نسبت صوری و معنوی
بحضرت خواجه ناصر الدین عبید الله قدس سره بود میگفت که همان نسبت بیخودی که مرا
در صحبت حضرت خواجه دست میداد بی هیچ تفاوت در صحبت حضرت ایشان نیز دست
میداد بالجمله نسخه بودند جامع حقایق الهی و کونی را روزی در اول طلوع آفتاب بملازمت
حضرت ایشان رفتم حضرت ایشان را بغایت منبسط و شگفته یافتم فرمودند که دوش چون
برخواستم در حین کفش پوشیدن غضبی بی موقعی روی نمود بخاطر گذشت این بنا بر غفلت از
حقیقت است وضو ساختم و بنماز مشغول گشتم و صورت حالی که دران حین دست داد
باز نمودند بعد از فوت حضرت ایشان آن را بخط مبارک حضرت ایشان یافتم ملحوق به بعضی
سخنان دیگر که از حضرت ایشان در اوقات دیگر شنیده بودم و آن اینست باسمه سبحانه
شبی یگانه را دوگانه گذارده می شد آنچه صاحب فتوحات از عارفی در صفت خلوت
خودش روایت کرده که هو یُقیمنی و یُقعِدنی بخاطر آمد که آن در معنی توحید تمام نیست
بلکه معلول است زیرا که هر یک از فعلین مقتضی فاعل و مفعول است و اثنینیت فاعل و مفعول
منافی وحدت بلکه عبارت تمام آنست که گوید هو یقوم و یقعد زیرا که موصوف بصور عبادت
صور تعینات اسم الظاهر است و متسم بسمت معبودیت اسم الباطن فهو سبحانه العابد و المعبود
والساجد والمسجود ساجد من حیث اسمه الظاهر و مسجود باعتبار اسمه الباطن در اثنای
این آیت انا فتحنا لک فتحا مبینا در دل افتاد مقرون بآنکه مراد بفتح انفتاح دیده بصیرت
است بآنکه عابد حضرت حق است من حیث تعینات اسمه الظاهر و الآخر و معبود هم

ولی است لکن من حیث تعینات اسمائه الاول والباطن واین را فتح مبین از ان کفت
که نور توحید ذاتی دروی روشن وهویدا است وآمیخته بظلمت هیچ کونه شرکت نیست بخلاف
توحید افعال که از شهود هو یقیمنی ویقعدنی مشهود میکردد که او آمیخته است بکثرت ذات
وحینئذ معنی لیغفر لک الله ما تقدم من ذنبک وما تأخر نتیجه این فتح مبین است که
ذنب متقدم بر توحید افعال شرکت در فعل و ذات است و ذنب متأخر ازین ذنب متقدم
توحید افعال فحسب زیرا که ممزوج است بشرکت در ذات واین ذنب متقدم ومتأخر
بتوحید ذاتی مغفور میکردد ویتم نعمته علیک اشارت باتمام نعمت توحید افعال تواند
بود وبه نعمت توحید ذات وقوله ویهدیک صراطا مستقیما هو طریق التوحید الذاتی
وسخنان لاحق که مطابق حال حضرت ایشان است اینست نتیجه صدق توجه واخلاص
در ذکر استهلاک واستغراقست در مذکور ومتوجه الیه معاذ الله اکر بعد از حصول ان
نتیجه خاطر بالتذاذ بآن متعلق کردد واز سمت مقصود حقیقی منحرف شود آن نتیجه روی
در تواری نهد زیرا که آن مترتب بران صدق واخلاص بود وچون خاطر بآن نتیجه که از
مقوله غیر وسوی است تعلق کیرد آن صدق واخلاص باقی نماند لاجرم ثمره آن منتفی شود
بسیار افتد که در وقت مراقبه یا ذکر نوری که خاطر بآن منجذب کردد ظاهر شود و
چون سالک بآن نور متوجه کردد در خفا شود زیرا که در توجه بمقصود حقیقی که آن نور
نتیجه صدق در ان توجه بود فتوری واقع شود خرآز کوید قدس سره که به نیت مراقبه
قدم در بادیه نهادم از قفای من آوازی برامد دیدم که از عقب من دو سبع می آیند

بکتف من بالا آمدند وبآن نسبت مراقبه من منقطع نشد درویش می باید که خاطر خود را
بیک چیز پیوند دهد وبهیچ عارضه از ان نکسلد که آنچه در ان کسستکی از وی فوت شود در عمر
ابد تلافی نتوان کرد زیرا که در هر نفس که برمی آید بر تو حقی دارد که اکر بغیر آن مشغول شوی حق
وی فوت شود از یکی از کبرا یاد دارم که در وقت وصیت بنیت مراقبه این بیت را میخواند
دلارامی که داری دل در وبند • دکر چشم از همه عالم فرو بند • مولانا سعد الدین فرح بخواب
این فقیر در امد دست او کرفتم وسوکند خوردم که تا از احوال آخرت خبر نکویی نکذارم
کفت روزی روزه میداشتم افسره عظمی می کیرد یعنی تمرج که از ایشان بشوریدم کفتم شاید
دران ریایی بوده باشد داشته سایل از حلاج قدس سره پرسید که ایها الشیخ ما المرید
کفت هو الرامی باول قصده الی الله سبحانه فلا یعرج حتی یصل مرید آنست که از نخست بار
حضرت حق سبحانه را نشانه قصد سازد وپیش از رسیدن بوی بهیچ چیز نیارامد وبهیچ
چیز نپردازد رباعی بهر تو به بر و بحر بشتافته ام • هامون بریده کوه بشکافته ام
از هر چه رسیده پیش رو تافته ام • تا ره بحریم وصل تو یافته ام • خواجه عبد الله انصاری
قدس سره که درزی اهل فقر بودی درزی را طلب داشت وجامه واری پیش او نهاد
وفرمود که می باید که پیش از انکه ببری بدوزی که مرا بعد از بریدن طاقت انتظار کشیدن
نیست در صبح پنجشنبه از اواسط شهر جمادی الاخری سنه خمس وثمانین وثمان مایه کاتب این
حروف خود را در مجلسی دید که جناب مخدومی قدس الله سره بعد با جماعتی نشسته بودند چون
مجلس باخر آمد واهل مجلس برخواستند خود را قوت برخاستن نیافت بواسطه انکه

زانوهای وی در می‌کرد و ضعفی بآن راه یافته بود اما از خود جانی در می‌یافت که باندک امدادی برمی‌تواند خاست بیک دو کس از اهل مجلس متوجه شد تا امدادی کنند بحال وی حاضر نشدند صورت حال را با حضرت مخدومی قدس الله روحه باز گفت بمجرد گفتن قوت تمام یافت و برخاست حضرت مخدومی سر پیش آورد و با وی سخنی گفتند مفهوم وی نشد دیگر بار استفسار نمود و متوهم می‌بود که مبادا این بار هم فهم نکند و دیگر استفسار نتواند کرد خدمت مخدومی قدس الله روحه فرمود که فتور و اندرای بطریقه خواجگان قدس الله تعالی اسرارهم راه یافته است در احیای آن اجتهاد تمام باید نمود دیگر فرمودند که ترک مطالعه کن چون وی با بعضی اصحاب بمطالعه و مدارسه بعضی کتب متداوله مشغول می‌بود و فی الجمله میل بآن داشت در قبول آن خود را انبساطی نیافت استفسار کرد که ترک مطالعه کنم بنا بران که شاید که دران باب رخصتی واقع شود دوم بار فرمودند که آری ترک مطالعه کن این بار در قبول آن ذوق و انبساط تمام از خود در یافت و گفت ترک کردم و چون بیدار شد بعزیمت ترک کرد وفقه الله لما یحبه و یرضاه آخر شد سخنان منقول از خط مبارک ایشان علیه الرحمة والرضوان چند سطری دیگر نقل کرده می‌شود از سخنان ایشان از خط مبارک حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان و از آن جهت که بر سبیل اجمال واقع است تفصیلی می‌باید والله الموفق و آن اینست هیچ کس نیست که گاهی خاطر او بحضرت حق سبحانه و تعالی حاضر نمی‌گردد حضور خاطر بآن حضرت حقیقت ذکر و متعرّ آنست اگر دولتمندی بدوام آن حضور و رسوخ ملکهٔ آن در دل مستعد گردد آن را

در اصطلاح صوفیه مشاهده گویند و در عرف خواجگان ماوراءالنهر قدس الله ارواحهم ازان بیاد داشت تعبیر کنند و یاد کرد که عبارت از تکرار اسم مبارک یا کلمهٔ طیبه است و نگاه داشت که مراد مراقبهٔ دلست تا خواطر پراکنده استیلا نیابد همه از برای حصول یاد داشت است وفقنا الله سبحانه لما یحب و یرضی تم هیچکس نیست که خاطر او بحضرت حق سبحانه حاضر نمی‌گردد همه کس بحسب اصل فطرت بچهار مقدمه متفطن اند اول آنکه حقیقت وی از عدم بوجود آمده است دوم آنکه این وجود و بقا بقدرت و اختیار وی نیست زیرا که اگر چنین بودی خود را باقی داشتی و فانی نشدی سیم آنکه جمیع موجودات ممکنه را حال اینست چهارم آنکه مرجح از عدم بوجود آمدن وی را ناچارست از موجدی و این مقدمات چهارگانه منشاء اعتقاد می‌شود بوجود صانعی که بخود موجود باشد نه بغیر و نیز میداند و مشاهده میکند انعام وی را نسبت بخود به نعم جلیله چون وجود و توابع وی از قوی عقلی و حسی ظاهری و باطنی و غیر آن از نعم نامتناهی الهی جل و علا درین مرتبه وی را بحکم الانسان عبید الاحسان جذب خاطری بمبداء خود می‌شود و این از مبادی جذبه است بعد ازان اگر ملاحظه نماید که مرجح واقع میشود از نفع و ضرر بحکم لا فاعل فی الوجود الا الله همه مستند بصانع است تعالی شانه در تکرار این ملاحظه کوشند انجذاب وی روی در تزاید نهد و لحظه فلحظه قوی تر گردد و در تعلق وی بممکنات فتوری واقع شود و انقطاعی حاصل گردد و چون ملاحظه کند نیز که وی بحسب انسانیت و خاصیت آدمیت بی لذت نمی‌تواند بود و لذت تابع میلست و متعلق میل امری میباید کامل

و باقی زیرا که تعلق خاطر با ناقص یا فانی مثمر حزن است بظهور عیب یا عروض فنا و داند که کامل
مطلق لم یزل و لایزال حضرت ذو الجلال و الافضال است چه حسن و جمال و احسان و کمال
فی الحقیقه حق را ثابت است و هر جمال و حسن که ممکن را ثابت است و هر کمال و احسان که در وی
ظاهر است فی الحقیقه پرتوی حسن و جمال و احسان و کمال حضرت ذو الجلال است جل و علا و مستعار است
نزد وی زیرا که ممکن در حد ذات خود معدوم است و معدوم را وصف کمال نباشد یا آنکه آنچه در وی
می نماید معتل به نیست و مع هذا در معرض فنا و محل زوال است و چون علم شخصی باین مقدمات
متحقق گردد شک نیست که انجذاب وی یک مرتبه دیگر قوت گیرد زیرا که منشا محبت حسن است
یا احسان و این هر دو فی الحقیقه حق راست و چون بر ملاحظه کمال و بقای حق و اندیشه نقص و فنا
خلق مداومت نماید و کلمه طیبه لا اله الا الله را یعنی نیست سزاوار مطلوبی و معبودی مگر خدای
که مفید این دو ملاحظه است ورد سازد کشش وی بحضرت حق سبحانه و گسستگی از غیر وی بمرتبه رسید
که تعلق وی بممکنات بالکلیه منقطع شود بلکه هر چه غیر اوست فراموش کند و اگر کسی را این حال دست
ندهد بنا بر عدم حصول یکی ازین عقاید مذکوره باشد یا از جهت انهماک که در مقتضیات طبیعت بمرتبه
که ویرا قابلیت تاثر نمانده باشد و بطایفه انعام ملحق گشته اولئک کالانعام بل هم اضل
این طایفه با وجود آنکه ایمان برند بصور حیوانات که مناسب اخلاق ایشان باشند محشور گردند
چنانچه حدیث نبوی علی مصدرها الصلوة و السلام بدین معنی ناطق است شخصی بمجلس حضرت ایشان
علیه الرحمة و الرضوان آمد و گفت هر چند ذکر میگویم متاثر نمی شوم فرمودند که عقیده را تصحیح
باید کرد و بعضی مشایخ در ذکر اکتفا باسم مبارک الله کرده اند لقوله تعالی قل الله ثم ذرهم

واگر

و اگر چه این اسم مبارک بواسطه اشتمال بر ملاحظه کمال حق سبحانه مفید پیوستگی و گسستگی است
که اصل مقصود است اما کلمه مبارکه درین معنی ادخل است و لهذا اکثر مشایخ اختیار این کلمه کرده اند
و نص نبوی علی مصدرها الصلوة و السلام بر افضلیت این ذکر شاهد است که افضل الذکر لا اله الا الله
و افضل ما قلته انا و النبیون من قبلی لا اله الا الله و بسیار دیگر از احادیث نیز و بنا بر افضلیت و ارفعیت
بجمع تبع ویرا تهلیل گویند زیرا که تهلیل رفع صوت است حضور خاطر بآنحضرت بوصفی و عنوانی
که این کس بآن ایمان داشته باشد مثل آنکه موجد و مظهر ویست حقیقت ذکر و مغزانست ذکر را
صورتیست و معنی و حقیقتی صورتش عبارتست از احضار لفظ مخصوص مرکب از جواهر حروف
بطریق تکلم آهسته یا بلند یا بطریق تخیل و معنی وی عبارتست از تعقل معنی و مفهوم لفظ مذکور
و حقیقتش عبارتست از آگاهی و شعور بمفهوم واحد تصوری که قبله توجه و منشا ذوق قصد ذاکر است
تکلم بطریق آهسته طریق بعضی مشایخ است از آن جمله شیخ کبیر شیخ محی الدین عربی است قدس
الله سره العزیز و طریق اکثر مشایخ در ذکر طریق تکلم بر سبیل جهر است و طریق تکلم که ذکر خفیه است
مبنای طریق خواجگان است قدس الله تعالی اسرارهم قال الله تبارک و تعالی ادعوا ربکم تضرعا
و خفیه و حضرت خواجه بزرگ قدس الله سره می فرموده اند که ذکر خفیه را تاثیر عظیم است
و عمل بعزیمت است و حضرت ایشان علیه الرحمة و الرضوان میفرمودند که اگر جهر را خاصیتی است
که ذکر خفیه را نیست زیرا که چون نفس بتعقل مفهوم ذکر متحقق گشت اولا متخیله بتخیل لفظ آن
متاثر می شود و ثانیا و قوت ناطقه بتکلف ثالثا و قوت سامعه بسماع رابعا و قوت متخیله بار
دیگر و همچنین نفس و قوت عقلیه را این حرکتی است دوریه بر وقف حرکت دوریه وجودیه در طلب

تحقق بآن حرکت معنوی تشبث باین حرکت صوری که صورت آن حرکت است ممد حصول
وی است روزی شخصی گفت که یکی از اکابر قدس الله سره در رساله خود نوشته است
که حق سبحانه فرموده که انا جلیس من ذکرنی کسی را که این باشد چون ذکر جهر گوید فرمودند که در
حینی که صد کار ناشایسته و حرکات ناخوش می شود این ملاحظه نیست چون است که در ذکر جهر این
ملاحظه می کنند حق تعالی بظاهر و باطن محیط است ذکر جهر هم خوب است دمی فرمودند که ذاکر می باید
که شغل وی بذکر از این حیثیت باشد که مامور است از حق سبحانه بآن و آن را از نبی صلی الله علیه و سلم
فرا گرفته چنانکه در سایر اعمال تا خود در میان نباشد می فرمودند که گفتن کلمه متبرکه محمد رسول الله
با کلمه طیبه لا اله الا الله طریقه صدیق است رضی الله عنه صدیق اکبر رضی الله عنه می فرموده اند
که هرگز کلمه اول بی ثانی نگفتیم می فرمودند که مقصود از ذکر تصور مدلول این الفاظ نیست یا تصدیق
بمدلول آن بلکه مطلوب آنست که بآنچه میگوید متحقق گردد یعنی تخلیه کند نفس ناطقه و قوت
مدرکه را از محبت غیر حق سبحانه و از تصور غیر نیز فرقت میان یکتا گفتن و یکتا بودن
می فرمودند اگر کسی در هفته از حضرت حق سبحانه توفیق یک ذکر یابد سالها از عهده
شکر آن بیرون نیاید خصوصا در وقت سحر می فرمودند که بعد از آنکه ربط قلب بحضرت حق سبحانه
حاصل شد و نیست دوام آگاهی متحقق گشت گاه این نسبت مذهل ماسوی است و این را حال
گویند و گاه مذهل ماسوی نیست و این را علم گویند و علم را در حال مندرج دارند و محجوب از حال
شمرند و این تفاوت بحسب تفاوت استعداد شخص است در صفا و کدورت می فرمودند
که در زمان شغل بذکر چون غیبت معهود دست دهد آن را چون خط مستقیم فرض باید کرد چه

تخیل

تخیل این معنی و شغل خیال با مر واحد ممد جمعیت است حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم
امیر المومنین علی را فرموده اند که راه را چون خط راست فرض باید کرد می فرمودند
که ملاحظه بسیاری از امور حسی ممد نسبت و حالت می شود و مقوی جمعیت میگردد و این
امریست نا مضبوط و بحسب احوال و اوقات مختلف و متفاوت از جمله صحرا که صورت اطلاق است
معین است مر معنی اطلاق را و ملاحظه کوه مورث معنی هیبت و عظمت است و آواز آب
بطریق امداد و اتصال در وقت مراقبه مقوی مراقبه است و ملاحظه طبعیت ظل مرد و ظل را
مورث معنی خروج از حول و قوت خود است و ملاحظه چشمان جانوران وحشی و توحش ایشان
مورث نسبت حیرت است و ملاحظه جنازه مقوی نسبت فناست و آواز گریه از محبوب کم
گردد یاد دهد می فرمودند که یک روز در ملازمت حضرت مخدوم قدس سره میرفتیم اتفاق
گذر بر حمار مرده افتاد که چشمانش باز مانده بود فرمودند که عجب استهلاکی دارد و در آن
حین نسبت ایشان بغایت قوی گشت می فرمودند که روزی قبضی عظیم حادث شد بصحرا بیرون رفتیم
چون به نزدیک باغ آهو رسیدیم و ناجوها در نظر آمد در خاطر گذشت که همانا که اینها بحسب
استعداد خود از مبدأ فیض می گیرند و بآن آرام دارند فی الحال قبض زایل شد و نسبت
عظیم فرو گرفت و بسیاری در شبهای مهتاب چون قبضی حادث شدی بملاحظه ماه
و تبعیت وی مرتفع می شد و نگاه داشت که مراد مراقبه دل است تا خواطر پراکنده استیلا
نیابد مراقبه نفی است آگهی در مرتبه جمع و بنده را شربی و نصیبی است مراقبه از جانب حق
سبحانه بر دو نوع است یکی نگاه داشتن خلق از تصرف عدم و تصرف فنا و مضمون آیت

وکان الله علی کل شیء رقیبا بیان این معنی است دوم نظر حق در آنچه بنده را بدان تکلیف فرموده‌اند
از مأموربه و منهی علیه و مراقبه از جانب بنده سه نوع است اول ملاحظهٔ آنکه حق سبحانه
و تعالی در همه وقت بر اعمال وی حاضر و ناظر است و ثمرهٔ این مراقبه صفت حیات و این را مراقبة
المراقبه گویند دوم محافظت جمیع قوای ظاهری و باطنی حسی و عقلی تا بآنچه از برای وی
مخلوقست مصروف گردد سیم نگاه داشتن دل است از غیر حق سبحانه بروجهی که غیر اصلا در
دل درنیاید مراد از مراقبه اینجا این معنی است می‌فرمودند که مراقبه از کسی درست آید که در خواب
و بیداری یک نوبت وی را از خود رهائی شده باشد تصرفی که ازین طایفه واقع می‌شود گاه
بقصد و اختیار ایشان می‌باشد و گاه بی شعور و ارادت ایشان حضرت ایشان را علیه الرحمة
والرضوان طریق آن نبود که خود را بر کسی گمارند و در وی تصرفی کنند و حال ایشان درین معنی موافق
حال آن بزرگ بوده است که با وجود قدرت تامه برین معنی تصرف نمی‌کرده‌اند و چون از ایشان
سر این پرسیده‌اند فرموده‌اند که در مرتبهٔ عبودیت تصرف نگنجد تصرف مقتضای ربوبیت است
و کسی را تلقین این طریق نیز نمی‌کردند با آنکه از حضرت مخدوم مجاز بودند و از جانب غیب
مأذون و اگر ناگاه فقیری پیدا شدی ویرا خفیه ازین طریق آگاه می‌ساختند و منشأ
این کمال لطافت و نازکی ایشان بود درین طریق می‌فرمودند که تحمل بار کسی نداریم لیکن در اواخر
حال ارباب طلب را طالب بودندی می‌فرمودند که دریغا طالب یافت نیست طالب بسیارند
اما طالب حظ خود نظم قومی که کام دل طلبند از شکرلبان • شک نیست عاشق‌اند ولی عاشق خودند
در عرصهٔ کون همدمی نتوان یافت • در قصهٔ عشق محرمی نتوان یافت • زان می که حریفان همه خوردند و گذشت

در حمکدهٔ فلک نمی‌توان یافت اما بسیاری از فقرا از صحبت حضرت ایشان علیه الرحمة
والرضوان متأثر می‌شدند و ایشان را حالات و کیفیات دست میداد یکی از سالکان راه و
زاهدان آگاه از ساکنان زیارتگاه مشهور شیخ شاه رحمة الله ویرا با حضرت ایشان
نقاری در دل و شایبهٔ غباری در خاطر می‌بوده است تا آنکه روزی حضرت ایشان بدیدن وی
رفته‌اند و چون بصحبت نشسته آن عزیز طریق موعظت آغاز نموده است و از حضرت ایشان
در آن اثنا سؤالی کرده حضرت ایشان یک لفظ در جواب وی فرموده‌اند در حال بر وی غلطیده
است بعده آن صورت نقاری که با ایشان داشته است محو گشته روزی فقیر بحجرهٔ ایشان
درآمدم همانا که وقت حضرت ایشان مقتضی آن نبود چون این معنی دریافتم اندوه عظیم
مستولی شد و ثقلی قوی در جمیع اعضا ظاهر گشت چنانچه طاقت نشستن نماند برخاستم و
بیرون آمدم این حالت مفضی بمرضی گشت و بصعوبت انجامید چنانچه اطبا مأیوس
گشتند در روز هفتم قلق و اضطرابی عظیم دست داد و حال متبدل گشت چنانچه
جزم شد برفتن آرزوی دیدار مبارک ایشان کردم حضرت ایشان ببالین این فقیر
آمدند در حالی که در هیچ عضو مجال حرکت نبود به تشویش تمام عرض حال کردم و استدعای
تلقین شغلی نمودم بآنچه اشارت فرمودند مشغول شدم و احضار صورت مبارک
ایشان هم بامر حضرت ایشان کردم و حضرت ایشان نیز متوجه گشتند بعد از لحظهٔ آن
کیفیت رُدی روی در تنزل نهاد و بحالت خوش مبدل گشت و لذت آن حالت در
جمیع قوی و اعضا رسید چنانچه برخاستم و بدو زانو نشستم چون حضرت ایشان

علیه الرحمة والرضوان سر مبارک بر آوردند مرا نشسته دیدند فرمودند که تشویشی
نخواهد بود فاتحه خواندند و روان گشتند فقیر تا در حجره بمشایعت حضرت ایشان
رفتم و آن مرض بصحت انجامید و بخیر گذشت و چون ازین قصه سالی چند بگذشت یکی از اصحاب
حضرت خواجه عبید الله قدس سره از تصرفات آنحضرت حکایت میکرد و فقیر این قصه را
بوی گفتم همانا که وی رفته بحضرت ایشان گفته و استدعا تفصیل آن نموده فرموده اند
که چون صورت حال و غلبه مرض وی را شنیدیم متألم شدیم مشغول گشتیم که باری از
وی برداریم دیدیم که مرض از وی برخاسته و بما متوجه گشته تضرع نمودیم که ما را تحمل این
بار نیست از ما نیز درگذشت باید که در غلط نیفتی و ظن نبری که حضرت ایشان در حین این
حکایت نظر در خود داشتند رباعی ز آمیزش جان و تن توئی مقصودم ۰ وز مردن و زیستن
توئی مقصودم ۰ تو دیر بزی که من برفتم ز میان ۰ گر من گویم ز من توئی مقصودم
گاهی که فتد بجانب خود نظرم ۰ تا ظن نبری که من ز خود بهره ورم ۰ در طلعت خود جمال حق می نگرم
وز نسخه خود کمال حق می شمرم ۰ یکی از خواجه زادگان گیلان را مرض عظیم واقع شده بوده است
و او را در آن مرض یأس تمام دست داده شبی حضرت ایشان را علیه الرحمة والرضوان
در واقعه دیده که آن مرض را از وی برگرفتند چون از خواب سر بر آورده صحیح و
سالم بوده این واقعه را بعرض حضرت ایشان فرستاده و از ایشان التماس تلقین
طریقی کرده حضرت ایشان در طریق خواجگان قدس الله اسرارهم رساله نوشته بجانب
او فرستادند و از حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان درین باب و امثال این واقعات

از مردم حکایات منقول است خدمت مولانا علاء الدین علی رحمة الله که یکی از اصحاب
حضرت مخدوم قدس سره بوده اند از حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان مجاز شده اند به
تلقین این طریق در باب تصرفات و اشراف حضرت ایشان بر خواطر حکایات نقل میکردند رباعی
آنانکه ره عشق بمردی سپرند ۰ هریک بشفادهی مسیح دگرند ۰ آنجا که بچشم لطف و رحمت نگرند ۰
بیماری صدساله بیکدم ببرند ۰ عزیزی از فرزندان مولانا جلال الدین رومی قدس سره مدت
در جوار ایشان ساکن بود و ایشان را بوی صورت التفاتی میبود روزی میگفت
که درین چند شب حضرت ایشان بمنزل ما تشریف آوردند نماز خفتن گذاردیم و با ایشان
بصحبت بنشستیم تا وقت صبح بطریق سکوت آن شب بر من چون یکنفس گذشت میگفت
همانا که طریق خواجگان چنین است که تا بحال کسی التفات نکنند وی را چیزی حاصل نشود هم وی
میگفت که شبی براهی افتادم بغایت تاریک و باران تیز بود در حین اضطرار توجه
بحضرت ایشان کرده راه روشن شد و از تشویش ظلمت برستم این سخن پیش ایشان
مذکور شد فرمودند که شیخ صورت عقیده خود دیده است در بعضی اوقات سلطان
وقت خلد الله تعالی ملکه یکی از ملازمان خود را مواخذ کرد و بند فرمود و وی درین واقعه
تضرع بسیاری نمود و از ایشان درخواست شفاعت میکرد و امداد همت میخواست
و از اینجا الم بخاطر مبارک ایشان راه می یافت فقیر گستاخی نموده گفتم که فلان بزرگ در
مثل این وقایع خاطر مبارک می گماشته اند و بند از کار بر میداشته فرمودند که بندگی مخدوم ما
قدس الله تعالی سره در حبس یکی از پادشاهزادگان ما را طریقی تعلیم کردند و بشغل بآن طریق

امر فرمودند مشغول گشتم روز سیم خلاص ونجات یافت درین واقعه لحظه توجه کردیم چنان
معلوم گشت که این شخص کشته نخواهد شد وفرمودند که چون خبر موحش ازان جانب میرسد
متألم می شوم وچون میخواهیم که خاطر بر استخلاص وی گماریم ستر وحدت مستولی شده ومعنی
توحید غالب گشته آن الم مرتفع میگردد وبی الم کاری نمیتوان کرد اما بالآخره آن شخص
از بند رهایی یافت وفرمودند که آن بزرگ که آن نوع تصرفات می کرده اند ترک بوده اند
ودر طبیعت ترکان استیلا غالب است واز شنیدن آن بزرگ در مهمات حکایات فرمودند
فقیری را دغدغهٔ شغل بدین طریق دست داده بوده است بملازمت حضرت ایشان علیه الرحمة
والرضوان آمده واستدعای تعلیم کرده حضرت ایشان اورا تلقین ذکر لا اله الا الله محمد رسول الله
کرده اند وشروط بحفظ صورت مبارک خود ساخته آن شخص در همان صحبت بفرمودهٔ ایشان
مشغول گشته فی الحال در وی اثر معهود این طایفه بظهور آمده وخود را در فضای روشن دیده
وی را لذت قوی وشوق عظیم دست داده ونشأهٔ یوم تبدل الارض غیر الارض هویدا
گشته این حالت را بدیشان عرض کرده فرموده اند که این تربیت که از یار و دوست
نیز اخفا باید کرد بعده بتکرار شغل وکثرت عمل کیفیت بیخودی در وی متزاید می شده روزی
این شخص از بعضی اشغال که سبب فتور این نسبت می شده نزد ایشان شکایت میکرده
فرموده اند که چاره نیست آن نسبت را با شغلی از اشغال ظاهری جمع می باید ساخت وصحبت
کسی را که این نسبت از وی دریافته لازم داشت این حال ملک دیگریست که درین کس
منعکس شده چنان باید کرد که ملک این کس شود واین بدوام صحبت میسر گردد رباعی

قومی

قومی که حق است قبلهٔ همتشان ٭ تا سر داری سر مکش از خدمتشان ٭ آنرا که چشید زهر آفات زدم
خاصیت تریاک دهد صحبتشان فرموده اند که اشتغال بامری که بظاهر ضروریست تا این کس
از سایر خلق ممتاز نشود ونشانه مند نگردد نشنیده که شخصی نزد بزرگی رفت والتماس تعلیم
طریقی کرد فرمود که هیچ پیشه داری گفت نی فرمود که برو وپینه دوزی بیاموز که معنی روش رویش
این طایفه بی صورت شغلی نمی باشد میفرمودند که حصول این حالت وتحقق این نسبت آنی است
زیرا که از مقولهٔ ادراک وانفعال است حقیقت کار اعراض واقبال است اعراض از
ماسوی واقبال بحضرت حق تعالی واین در یک آن ممکن است نفس آدمی بمنزلهٔ مرآتی است
که روی بجای دیگر دارد وی را می باید گردانید که رویش بجانب حق افتد عزیزی در صحبت یکی
از مشایخ صعقه زد وبیفتاد چون برخاست صوفی برخاست اکابری که حضرت ایشانرا
قدس الله تعالی اسرارهم اتفاق ملاقات وصحبت دست داده وایشانرا معتقد بوده اند
ازان جمله حضرت قطب الاولیا خواجه محمد پارسا قدس الله سره می فرمودند که حضرت
خواجه متوجه کعبه بودند چون بخرجرد رسیدند ومن قریب به پنج بودم پدرم برداشت
وپیش محفهٔ ایشان برد التفات فرمودند وکوزهٔ نبات کرمانی بمن دادند هنوز لذت
آن التفات از خود باز می یابم واعتقاد واخلاص باین خانواده از برکت آن نظر و
التفات ایشان میدانم دیگر مولانا فخر الدین لورستانی رحمة الله میفرمودند که بخانهٔ ما
می آمدند ومن خرد سال بودم ودر هوا اسامی می کشیدند مثل عمر وعلی واز من می پرسیدند
می گفتم ایشان متعجب می شدند دیگر خواجه ابو نصر پارسا نور الله مرقده که اتفاق صحبت

بنسبت با ایشان بسیار افتاده ایشان را تعریف بخلق وکرم وفنا میفرمودند دیگر
شیخ بهاء الملة والدین عمر قدس الله سره میفرمودند که ایشان را استهلاکی بود عظیم و بسیار
بودی که در هوا تیز تیز می نگریستی همانا که ملایکه مخلوق از انفاس خلایق که مقر ایشان
هواست ملاحظه می کردند وشیخ می فرمود که آیت ویا آدم اسکن انت وزوجک الجنة
از متشابهات قرآنست و دیگر خواجه محمد کوسوی روح الله تعالی روحه وافاض علینا فتوحه
میفرمودند که ایشانرا در وعظ حالتی پیدا می شد ومعارف وحقایق بسیار از ایشان ظاهر
می گشت میفرمودند که مولانا شرف الدین علی یزدی مارا ترغیب کردند مارا بمجلس وعظ
ایشان وحقیقة خواجه پیش از درامدن حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان بارها می فرموده اند
که شمعی بمجلس ما خواهد آمد دیگر مولانا جلال الدین بایزید پورانی نور الله مرقده دیگر مولانا شمس
محمد اسد رحمة الله تعالی رحمة واسعة که صحبت با ایشان بسیار میداشته اند دیگر قطب فلک
الارشاد والارشاد حضرت خواجه ناصر الدین عبید الله قدسنا الله بسره العزیز می فرمودند
که حضرت خواجه خاطرها زود بپر می آرند واگر چیزی بر خاطر ایشان گران آمدی بقوت
قاهره رفع آن می کنند وسخنان این طایفه باین شیرینی که ایشان می فرمایند از کسی
نشنیده ایم میان حضرت خواجه وحضرت ایشان مصاحبت ومقاوله ومکاتبت بسیار
واقع شده وحضرت خواجه ایشانرا تعظیم وتکریم بسیار می فرموده ومکاتبتی که با ایشان
می نوشتند اعزاز واکرام تمام می نمودند وخلق را بشرف صحبت وخدمت ایشان
دلالت می فرمودند وچون نسبت توحید وفنا بر حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان

غا

غالب بود از صحبت هیچکس چه صالح وچه طالح تحاشی نمی نمودند شغل باطنی را باخلطت ظاهری
چنانچه داب این طایفه است که آنرا خلوت در انجمن میگویند جمع ساخته بودند مر چند این
طایفه را اصل طبیعت تنهایی واز خلق رمایی مایل ترست چه تنهایی واز خلق یکانکی مبنی
از سر وحدت ویکانکی است ومعنی حقیقت توحیدست باوجود آنکه واصل کامل را ملاحظه کثرت
از مشاهده وحدت مانع نیاید میفرمودند که اگر نه این بودی که این کس از قطع اختلاطات بند
شدی واز عموم ناس وسایر مردم ممتاز گشتی هرگز با هیچکس آشنایی نمی کردیم این کس
می باید که بر طریق عامه خلایق وعموم ناس باشد تا گفت وگوی عام وخاص بر همه سلاطین وامرا
ووزرا وارکان دولت ومشایخ وموالی وسایر خواص وعوام جمیع اقالیم بهویسة شرف
صحبت ایشان در دل داشتند ودولت ملازمت ایشان را از اشرف ساعات می دانستند
سلاطین خراسان وبزرگان وی که ایشان را این دولت دست میداد همواره چهره صدق
واخلاص بر آستان رفعت اختصاص حضرت ایشان می سودند وبدولت خاکبوسی
آن آستانه سرافراز می گشتند وآن را سرمایه دولت جاودانی وسعادت دو جهانی
میدانستند سلاطین وبزرگان دیگر از سایر صوب چون ترکستان وهندوستان وماوراء النهر
وروم وعراق وغیر آن که ازین دولت مهجور وازین سعادت محروم بودند دایم الاوقات
بوسیله نامه یا ارسال هدیه وتحفه خود را بر خاطر خطیر وضمیر منیر حضرت ایشان میگذرانیدند
وطریق صدق واخلاص بجای آورده قاعده اعتقاد واختصاص مرعی داشته از حضرت
ایشان استدعاء امر مهمات والتماس نوازش می نمودند وامتثال آن را منشاء سعادت

دینی و دنیوی می شناختند این نوع تعظیم و توقیر که از پادشاهان زمان نسبت بحضرت
ایشان واقع میشد از هیچکس از سلاطین و حکام روزگار به نسبت هیچ یک از مشایخ
کبار واقع نشده است بعضی از افاضل عصر که از تلامذهٔ حضرت ایشان بوده است در علوم شتی
بعضی از آن مکاتبات را که سلاطین و بزرگان بایشان نوشته اند جمع کرده و ترتیب داده
رسالهٔ ساخته است و حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان از مصنفات خود مناسب
هر کس چیزی بهر جانب می فرستادند هر کس را بقدر حال باکرام نامه و اعزاز رقعه سرفراز
می گردانیدند می فرمودند که بر انشاء نامه بادی نگشتیم آنچه نوشته شده جواب نامه است
که عزیزی التفات نموده هر کس را از وضیع و شریف در هر جانب که با سلاطین و حکام مهمی
واقع می شد چون رقعهٔ شریف حضرت ایشان را بآن شخص میرسانید بقدم عزت برخاسته
و بلب ادب بوسیده بر دیده مالیده و بر سر نهاده آنرا زیب تاج شرف و تفاخر می ساختند
و منشور اقبال دنیا و آخرت می شناختند و بهمت تمام متوجه ادای آن مهم می گشتند و بالجمله
خلق را قبلهٔ حاجات و کافی مهمات بودند در جمیع اطراف و اکناف عالم در میان
جمیع طوایف و امم نام حضرت ایشان می بود و ذکر احوال ایشان میگذشت خواطر جمیع
فرق و اقوام از خواص و عوام از اندیشهٔ حضرت ایشان پر بود و دل از حرمان دیدار مبارک
ایشان محزون هر کس را از هر طرف بهر وجه که این سعادت میسر می شد و امکان وصول باین
دولت می یافت قدم از دیده ساخته خود را بشرف آستان رفیع الشأن حضرت ایشان
میرسانید و چهرهٔ عجز و انکسار بر خاک می سود هر ثمرهٔ که از شجرات فضایل و کمالات حضرت

ایشان سر بر زدی و هر غنچهٔ که از گلشن حقایق و معارف ایشان شکفتی فوایح روایح آن
اطراف و اکناف عالم را معطر میساخت هر نکتهٔ که از کلک دُرر نثار ایشان لایح گشتی و هر
دقیقهٔ که از خامهٔ حقیقت نگار ایشان صادر شدی بر صفحهٔ روزگار و فلک دوّار می ماند
و اهل روزگار بتصانیف ایشان شغل تمام مینمودند خلق اطراف عالم را بر اهل خراسان
از جهت قرب بجوار حضرت ایشان غبطت تمام بود و سلاطین زمان که طریق ملازمت و
اسلوب خدمت بجای می آوردند و بشرف صحبت ایشان مشرف می گشتند حضرت ایشان
متصدی جذب خاطر ایشان نمی شدند و خود را بدیشان نمی نمودند و ازین معنی بالکلیه
خالی بودند اما این طایفه را بی اختیار کشش دل و جذب خاطر بحضرت ایشان بسیار بود
و زبان نصیحت بدین طایفه نمی کشادند میفرمودند که کردنی و ناکردنی میدانند کسی که از
صحبت فقری متأثر نمی شود از سخن وی نیز متأثر نمی گردد روزی در مجلس حضرت ایشان
میگذشت که یکی از سلاطین بملازمت یکی از درویشان زمان خود رفت و با وی گفت که
هر آرزوی که در دل داری بگوی آن درویش گفته است که آرزوی مرا بر نمی آری باز
گفته است بگوی آن درویش گفته که آرزو دارم که دیگر بر من نیایی حضرت ایشان
علیه الرحمة والرضوان فرمودند که اگر آن درویش بُرخود را از خود دور میکرد هرگز این
نمی گفت حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان بتصنیف هر کتاب و ترتیب هر رساله که
شغل میفرمودند باندک فرصتی با تمام میرسانیدند تفصیل مصنفات حضرت ایشان قدس سره
تفسیر تا آیت و ایای فارهبون   شواهد النبوه   نفحات الانس   نقد النصوص

رسالهٔ طریقهٔ خواجگان . اشعة اللمعات . شرح فصوص . لوامع . شرح بعض ابیات
تائیهٔ فارضیه . شرح رباعیات . لوایح . شرح بیتین مثنوی مولوی . شرح بیت خسرو دهلوی
شرح حدیث ابی رزین عقیلی . سخنان خواجه پارسا . ترجمهٔ اربعین حدیث . رسالهٔ تحقیق مذهب صوفی
و متکلم و حکیم . رسالهٔ فی الوجود . رسالهٔ جواب سوال هندوستان . رسالهٔ لا اله الا الله . رسالهٔ مناسک حج
هفت اورنگ مشتمل بر هفت کتاب . کتاب اول سلسلة الذهب . کتاب ثانی سلامان و ابسال . کتاب
ثالث تحفة الاحرار . کتاب رابع سبحة الابرار . کتاب خامس یوسف و زلیخا . کتاب سادس لیلی و مجنون
کتاب سابع خردنامه . دیوان اول . دیوان ثانی . دیوان ثالث . بهارستان . رسالهٔ
کبیر در معما . رسالهٔ متوسط . رسالهٔ صغیر . رسالهٔ منظومهٔ اصغر . رسالهٔ عروض . رسالهٔ قافیه
رسالهٔ موسیقی . رسالهٔ منشآت . فواید ضیائیه فی شرح الکافیه . شرح فارسی منظوم و منثور . شرح
بعضی از مفتاح الغیب که به بیاض نرفته . و حضرت ایشان در مناسک حج نوشته اند یکی صغیر
که مشهور است و یکی کبیر که بر چهار مذهب نوشته اند در راه مکه و آن در عرفات گم شده
ازین جهت مشهور نیست از برانکه مسودهٔ اصل نبوده . ولادت حضرت ایشان در خرجرد جام بوده است
وقت العشاء الثالث والعشرین من شعبان المعظم لسنة سبع عشر وثمان مایه لقب اصلی ایشان
عماد الدین است و لقب مشهور نور الدین و اسم مبارک عبد الرحمن در بیان تخلص خود فرموده اند
مولدم جام و رشحهٔ قلمم . جرعهٔ جام شیخ الاسلامی است . والد حضرت ایشان احمد بن محمد
الدشتی است که از دشت اصفهان است که محله ایست از وی و خدمت مولانا محمد یکی از
فرزندان امام محمد شیبانی را رحمة الله علیه در عقد نکاح در آورده بوده اند و مولانا محمد که

والدهٔ حضرت ایشان است از وی است و مدت حیات حضرت ایشان بهشتاد و یک که
عدد حروف کاس است رسیده بود که ساقی دور در هژدهم محرم الحرام سنه ثمان وتسعین وثمانمایه
از خمخانهٔ وحدت جام زلال لقای حضرت ذو الجلال والافضال بر کف کرفت و معاشر عشرت
سرای عشق و محبت را مژدهٔ رستکاری از تنکنای غربت کرامت کرد شاهباز اوج احدیت را
رشتهٔ تعلق جسدی مانع پرواز بود چون صفیر یا ایتها النفس المطمئنة ارجعی شنید رشتهٔ
تعلق کسسته کشت و بوکر اصلی بازکشت از حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان در سال
آخر آثار اطلاع بر ظهور واقعهٔ انقطاع ظاهر می شد و سخنان مسمی از زمان هجر سریر و
توطین نفوس بمفارقت میفرمودند و این دو بیت به تکرار بر زبان مبارک ایشان علیه الرحمة
والرضوان میکذشت بیت دریغا که بی ما بسی روزکار . بروید کل و بشکفد نوبهار .
بسی تیر و دیماه و اردیبهشت . بیاید که ما خاک باشیم و خشت . و چند روز پیش از ظهور مرض
از مسکن مالوف به بعضی نواحی شهر عزیمت سیر کردند و در قریه که تعلق بحضرت ایشان
میداشت فرصتی برخلاف عادت توقف فرمودند و چون توقف حضرت ایشان در قریه
در قریهٔ مذکوره از طریقهٔ معهوده در کذشت اصحاب و احباب مضطرب حال شدند و از
حضرت ایشان التماس مراجعت نمودند حضرت ایشان فرمودند که دل از یکدیکر می باید
کند و چون مراجعت نمودند با یکی از فقرا خطاب کرده اند پیش از عروض مرض بسه
روز کواه باش که ما را بهیچ کس بهیچ وجه وابستکی نمانده است و چون مرض پیدا شد
و در صباح جمعه که ششم عروض مرض بود و هژدهم شهر محرم الحرام نبض حضرت ایشان

ساقط شد و چاشتگاه آثار ارتحال بدار القرار ظاهر گشت در اثنای این حال چشم مبارک
ایشان بطاق خانه افتاد و فرمودند که منزل ما روشن شد میفرمودند پیش از فوت بدو سال
که خود را در حال نزع دیدیم و دران حال مجلی بود بس عظیم و شایبه کدورتی در حوالی خود مشاهده
کردیم بتلاوت آیة الکرسی مشغول گشتم از نورانیت این آیت آن کدورت محو شد فقیر را
درین زمان آن سخن بیاد آمد و در خاطر گذشت که همانا که نورانیت آیة الکرسی ظاهر گشته است
زیرا که تلاوت این آیت ورد حضرت ایشان بود بعد از صلوة فریضه چنانچه مستحب است
میخواندند فی الحال بتلاوت آیة الکرسی مشغول شدم و بعضی مخادیم بقراءة سوره یس مشغول
گشتند چون لحظه برامد ناگاه حضرت ایشان فرمودند که بهچنین بر وجهی که گویا کسی ایشان را
از چیزی خبر داد این لفظ فرمودند و فی الحال احرام نماز بستند و دستها بر سینه نهادند
ابتدا بدعای انی وجهت وجهی للذی فطر السموات والارض حنیفا وما انا من المشرکین
ان صلوتی ونسکی ومحیای ومماتی لله رب العالمین لا شریک له وبذلک امرت وانا من المسلمین
کردند بر سبیل جهر چنانچه طریق حضرت ایشان می بود و دو رکعت نماز گذاردند بی هیچ تفاوت
میان این حال و حال صحت در رکعت اول فاتحه و قل یا ایها الکافرون خواندند و در رکعت دوم
فاتحه و قل هو الله احد و چون سلام دادند باز مشغول شدند و دو رکعت دیگر گذاردند اما
تلاوت درین دو رکعت شکسته می شد و بعد سه نوبت فرمودند اللهم اغفر لی ذنوبی و دعای
دیگر نیز خواندند و بعد از ان بذکر مشغول گشتند و درین اثنا دست این فقیر را گرفتند و
انگشت مسبحه فقیر را سواک ساختند چنانکه سواک کردن درین وقت از حضرت نبی صلی الله علیه وسلم

منقول

منقول است و بحکم کما تعیشون تموتون نسبت ایشان را بطریق زمان صحت باز می یافت
بی تفاوتی و هیچ نوع اضطرابی بدیشان راه نیافت و مضمون المؤمنون ینقلبون من دار
الی دار در حق ایشان مشاهده می افتاد روزی میفرمودند که اگر کسی را در حالت نزع مرضی متوجه
دماغ باشد غالب آنست که چون نسبت و حال این طایفه ملکه وی شده باشد و در ذات
وی متجوهر گشته بعروض این عارض زایل نشود و متغیر نگردد بعد از مفارقت روح از بدن حکم
وی ظاهر شود چه تغیر و تشویش عارض مزاج دماغ است نه عارض حقیقت شخص تحصیل این ملکه
در چنین روزی نفع رساند و چون بانگ سنت نماز جمعه دادند حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان
از مقام فنا بدار بقا رحلت فرمودند هر ذره از ذرات کون از سمک تا سماک زبان مقال و لسان
حال بمضمون این ابیات گشودند نظم دردا که پاکی ز جهان از جهان برفت ٭ پاک آنچنان که آمده بود
آنچنان برفت ٭ جانش که شاهباز معارف شکار بود ٭ آواز طبل شاه شنید و روان برفت ٭
غم شد محیط مرکز عالم ز هر طرف ٭ کان مرکز محیط کرم از میان برفت ٭ دلها ببر غمین که امین
جهان نماند ٭ جانها ز تن رمان که امان زمان برفت ٭ از وی نشان چگونه دهم کس که ساخت محو
در بی نشان نشان خود و بی نشان برفت ٭ چون مردمان دیده شدم غرق سیل اشک ٭ از بس که آبم از مژه خون
فشان برفت ٭ گفتم برم بشرح غمش زندگی بسر ٭ غم زور کرد و قوت نطق از زبان برفت ٭
صباح شنبه خلقی از هر طرف از شهر و ولایات متوجه آن منزل شدند سلطان وقت و افتخار
ارباب تاج و تخت شاه روشن دل صافی ضمیر که از مقام فقر قدم همت بر سریر سلطنت نهاد
و بر مسند شاهی داد عدل و مرحمت بداد و بمقتضای علو الهمة من الایمان چشم اعتبار بر منصب

تاج وتخت نگشاده مدحت وی از ما فقیران نیاید حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان در جمیع
اشعار خود چه قصیده وغزل وچه معما ورباعی وقطعه ومثنوی از محض محبت وخلوص اعتقاد
طریق مدح وثنای وی سپرده اند ودعای بقای دولت ودولت بقای وی کرده از فقیران جز
دعاگویی نیاید اعنی قطب فلک المرحمة والاحسان ومرکز دایرة الامن والامان ابو الغازی
سلطان حسین بهادرخان ادام الله ظل رأفته واطال مدی حیوته التی بها ینتظم سلسلة
الجمعیة الی یوم الدین دران روز جهان سوز وساعت جان گداز قدم اهتمام از مقام صدق
وارادت نه از طریق رسم وعادت باوجود مرض برداشته بمنزل ومقام حضرت ایشان
شتافت بادل پرماتم وچشم گریان شاهزادگان عالی مقدار وامرا ووزرای نامدار وبزرگان
روزگار وصغار وکبار در آن تیره روز محنت اندوز جنازهٔ حضرت ایشان را بدوش
ادب برگرفتند وچون بدشت عیدگاه رسید خلق از هر طرف هجوم کردند که خود را
بجنازهٔ حضرت ایشان رسانند اما از غایت کثرت وشدت ازدحام گنجایش این
معنی نبود وغوغای عظیم وشورش قوی برخاست بعضی از امرای عظام سوار
شدند وچوبها کشیده بصعوبت تمام جنازهٔ حضرت ایشان بمحل نماز رسانیدند
وچون نماز گذاردند ایشان را بجوار حضرت مخدوم قدس سره آوردند زمین صدف
وار لب گشاد وآن دُر گرانمایه را در سینه جای داد حضرت پادشاه را بسبب درد
پای آرزوی شرف پایهٔ جنازهٔ حضرت ایشان در دل ماند واین را بر زبان می آورد
وتحسر وتأسف می برد شعرای عصر مرثیه وتاریخ گفتن آغاز کردند وحضرت

امیر

امیر کبیر عالی قدر رفیع مرتبه آن روشن ضمیر معارف پذیر که بر خاطر خطیر وضمیر منیر
حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان بدین عنوان شرف عبور یافته است که
محب ومعتقد درویشان بلکه محبوب ومعتقد ایشان نظم آن تافته دیر دل او زود
نه دیر ∘ راز فردا جای دی بیک پذیر ∘ نظام الملة والدین علیشیر ∘ الذی هو یستغنی
باسمه العالی عن المبالغة فی الالقاب فنعرض بالاشتغال بالدعا عن مزاولة الاطناب
وفقه الله لما یحب ویرضاه وجعل اخراه خیرا من اولاه آن مراثی وتواریخ اصغا
نمودند وشعرا را بشرف التفات وانعام واکرام مشرف ساختند وخود نیز مرثیه
فرمودند ودر بیستم وفات حضرت ایشان صلای عام در دادند وخلق را بعیدگاه
دعوت کردند حضرت پادشاه وجمیع اکابر واهالی ومشایخ وموالی وخواص وعوام
حاضر گشتند ودران روز مرثیه که حضرت امیر فرموده بودند واعظ بر منبر خواند
وچون چهل روز گذشت حضرت پادشاه بر همین منوال صلای عام در دادند وخلق را
بعیدگاه خواندند وکثرت وازدحام تمام شد وبعد از آن حضرت امیر عمارت عالی بر
قبلهٔ قبر حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان بنیاد نهادند وجمعی از حفاظ تعیین
فرمودند وفقه الله لمزید الاکرام وبدعائه

نختم الکلام وصلی الله علی محمد و
آله وصحبه اجمعین
الطیبین الطاهرین
۴۲

شرح رباعی شیخ ابو سعید بن ابی الخیر قدس الله روحه که خدمت خواجه عبید الله قدس سره نوشته اند

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله فیاض الحکم والمواهب وموصل الطالبین الی المطالب والصلوة علی حبیبه الذی علا بعلو الهمة واحراز المراتب وفاز اتباعه فی اتباعه بجمیع المقاصد والمآرب اما بعد بدانکه این فقیر را شعف میبود بدانستن معانی رباعی قطب الاولیا سلطان ابو سعید ابی الخیر قدس الله روحه ورباعی اینست

حورا بنظاره نگارم صف زد • رضوان زتعجب کف خود برکف زد •

آن خال سیه بران رخان مطرف زد • ابدال زبیم چنگ در مصحف زد •

واین فقیر مستمد از روح مقدس ایشان می بودم اما بواسطه اشتغال کونیه از تفکر دریافتن معنی او ذهول شده بود درین مدت شنیده شد که امیر الامرا جلال الدین امیر بایزید زاد الله توفیقه لاعانة المسلمین از بعضی عزیزان تحقیق معنی این رباعی میخواسته اند ایشان آن معانی را که بعضی از ارباب تحقیق نوشته اند نقل کرده اند اگرچه آن معانی بس شریفست اما تعطش این فقیر بمعانی این رباعی باین مقدار تسکین نیافت زیرا که خواندن این رباعی بر سبیل اجمال ازین معنی نظر بفهم این فقیر دور مینمود اگرچه در حق ذات مستقیم خواهد بود وهمچنان در انتظاری بود تا ناگاه حضرت فیاض حقیقی جل ذکره وعم انعامه بمقتضای من ادام قرع باب یوشک ان یفتح له بر دل این فقیر معنی افاضه کرد که اورا فی الجمله تسکینی حاصل شد اما پیش از تقریر معانی موهوبه از ذکر چیزی که این معانی تعلق باو دارد ناگزیرست وآن آنست که حضرت حق سبحانه ارواح انسانی را که خلق کرده از برای این خلق کرد که مشاهده جمال وجلال او باشند چنانکه در حدیث فاحببت ان اعرف

اشارت

اشارت باین است چونکه ارواح مشاهده آن جمال کردند ایشان را انس ومحبتی بآن جمال حاصل شد چون که حضرت حق سبحانه وتعالی ارواح را بمقتضای مشیت ازلیه باین عالم فرستاد ومتعلق ابدان کرد انسید ایشان از حجابی ظاهر گشت هرچند خواستند که رجوع بحالت خود کنند نتوانستند چنانکه منقولست از آدم صلوات الرحمن علیه درین حال اگر اشتیاق ایشان به جمال زیاده میگشت لیکن بواسطه تعلق بابدان اندک اندک از مقتضیات ابدان متاثر می شدند بمقدار تاثر حجابی ظاهر می گشت تا بدرجه رسید که طایفه تمام محجوب گشتند ولذت مشاهده جمال را فراموش کردند تا غایتی که هرچند انبیا واولیا سعی کردند که ایشان را ازان حال یاد آید نیامد چنانکه حضرت حق سبحانه در کلام قدیم از حال ایشان خبر میدهد قوله تعالی ان الذین کفروا سواء علیهم ءانذرتهم ام لم تنذرهم لا یؤمنون تا انجا که بما کانوا یکذبون وطایفه دیگر اگرچه فراموش کردند ولیکن چون انبیا واولیا ایشان را یاد دادند ارواح ایشان آن حال پیشین یاد آمد وبنور این نیت بآن یاد ایمان آوردند ومنور بنور ایمان گشتند وگروهی ازین طایفه بواسطه نورانیت اشتیاق عظیم بآن جمال پیدا شد چنانکه گوییا هرگز فراموش نکرده اند ایشان تند که این آتش محبت در دل دارند ولیکن آن آتش جز بیاد مشاهده آن جمال نتوانند کرد اگرچه جز این آتش نسوزد ولی جز این آتش نپازد شعر

مسلمانان مرا ترکیست یغمایی • که آن صفهای شیران بدراند بتنهایی •

به پیش خلق نامش عشق وپیش من بلای جان • بلا ومحنت درین کز جز با او نیاسایی •

دهان عشق می خندد وچشم عقل می گرید • که حلوا سخت شیرینست ودندان نیست حلوایی

این طایفه اند که اگر ایشان را زحمتی وبیماری برسد درین حال اگر کسی ایشان را مردن بیاد دهد درحال ایشان را ازان سروری حاصل شود زیرا که دانسته اند که دریافت مشاهده آن جمال بی مردن حاصل نمی شود وپس از

حصول شادی بدن را خفتی حاصل شود چرا که شادی را خاصیتی است که هر چه گاه در بیمار
ظاهر شود تحلیل موادی کند که بیماری بواسطهٔ آن موادست و این به نزد اطبا مقرر شده است
اینجا همین قدر کافیست ازینجاست که پرسیدن دوستان راست شده است لقاء الخلیل شفاء
العلیل بسبب این معنی است و هم ازین جهت که دریافت لذت مشاهده حقیقی بعد از انتقال
ازین عالم است اکابر گفته اند بشارت حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم درین حدیث که
من بشرنی بخروج صفر بشرته بدخول الجنة از جهت آن بود که حضرت رسالت را صلی الله علیه وسلم
دانانیده بود حضرت حق سبحانه وتعالی که در ماه ربیع الاول ازین عالم رحلت خواهم کرد
پیغمبر را صلی الله علیه وسلم اشتیاق عظیم پیدا شد بآمدن شهر ربیع الاول و از غایت اشتیاق
فرموده اند من بشرنی بخروج صفر بشرته بدخول الجنة چون این مقرر شد که ذکر مردن
نسبت بطایفه سبب صحت میشود چنانکه ذکر کرده شد این فقیر میگوید که خواندن این رباعی
بر سر بیمار دلیل است بر آنکه درین رباعی چیزی هست که سبب سرور محبانست و آن آنست
که این رباعی یاد میدهد است آن حالی را که ارواح محبان را دران حال بصد هزار ذوق و شوق
رجوع بحق سبحانه خواهد بود چنانکه حضرت حق سبحانه در کلام خود بیان کرده است
یا ایتها النفس المطمئنة ارجعی الی ربک راضیة مرضیة بعد از تقریر این مقدمات بقول العبد
الضعیف عبید الله بن محمود الشاشی که مراد از حوران آن جماعتی اند از حوران و غیر ایشان
که بر سر بیمار حاضر شوند در حال مردن چنانکه احادیث نبویه ناطق است باین معنی و مراد
از نگار روح انسانست که او را مقام محبوبی است چنانکه حضرت حق سبحانه فرموده یحبهم

ویحبونه و غیر این احادیث و اخبار از انبیا علیهم السلام بسیارست که دلالت می کند که
بعضی از آدمیان را مقام محبوبیت و مراد از رضوان عقل است که دربان و پاسبان بهشت دل
است اخبار که دلالت می کند بر صحت اطلاق اسم جنت بر دل بسیار چه بهشت در مقابله دل
تواند بود که حضرت حق سبحانه می فرماید لا یسعنی ارضی و لا سمائی لکن یسعنی قلب عبد
المومن و لیکن به بهشت دل نرسی تا از دوزخ طبیعت نگذری حضرت سلطان بایزید قدس الله روحه
چون بدل رسید دل را مظهر جمال و جلال حضرت حق سبحانه یافت گفت اگر عرش و صد هزار
برابر عرش در دل عارف بگذرد دل عارف را از ان خبر نشود و تعجب او اشارت است
باطلاع آن در حال نزع روح بر چیزی که مستبعد می نمود و مراد از خال سیاه آن مذلت
و خواری و انکسارست که در میرنده در وقت مردن ظاهر می شود یا خود مراد از ان فقر حقیقی است
که روح را در حین مشاهده حاصل می شود و تحقق آن مناسب این مقام نیست و مراد از ابدال
قوای نفسانی است که تبدل و تغیر از لوازم ماهیة انسانست و مراد از مصحف حقیقت انسانیت
که نسخه جامعه و مظهر کلست قوله تعالی سنریهم آیاتنا فی الآفاق و فی انفسهم بعضی اکابر در
بیان این آیت چنین گفته اند رباعی ای نسخهٔ نامهٔ الهی که تویی ○ وی آینهٔ جمال شاهی که تویی ○
بیرون ز تو نیست هرچه در عالم هست ○ از خود بطلب هر آنچه خواهی که تویی ○ و جنگ زدن انسان
عبارت از در او یختن انسانست در زمان اطلاع ایشان بر انحطاط رتبه خود و علو رتبه روح انسانست بعضی
از معنی این رباعی که این فقیر را در خاطر آمده است باری ازین تقریر محقق شد که درین رباعی
چیزی بوده است که مذکرست روح را آن لذتی را که در مشاهده جمال ذو الجلال می باشد

بعد از اطلاع بران لذت از اشتیاق آن جمال جانان بیقرار کردد که در هر نفس
خواهد که خود را از قید حیوة هستی خلاص سازد مست از پی این عیش و عشرت
ساختن • صد هزاران جان بباید باختن • اما چون سنت الهی برین رفته است
که او را چندکاهی درین عالم از برای تکمیل خود قرار دهد نمیتواند که خود را از
قفس خلاص دهد بعد ازین تحقیق اکر کسی این رباعی را بر سر بیماری که او را
محبت حق سبحانه در دل باشد بخواند و او از معنی این رباعی حالت رجوع
بآنجناب فهم کند البته او را سروری پیدا شود زیرا که از خواص محبت است
که محب را لذتی بهتر از ملاقات محبوب نباشد والله اعلم بالصواب و الیه المرجع و المآب

Süleymaniye Kütüphanesi
Kısmı | Asır Efendi
Yeni Kayıt No.
Eski Kayıt No. | 177

من کتب العبد الفقیر محمد سعدی
المدعو بعزیزی زاده
[illegible]
سنه ۱۱۶۲

مولانا نظام الملک طوسی نور قبره

یک چند به اقبال تو ای شاه جهاندار
گرد ستم از چهره ایام ستردم

منشور نکونامی و تشریف رضا را
پیش ملک العرش به طغرای تو بردم

چون شد ز قضا مدت عمرم نود و شش
اندر سفر از ضربت یک کاره بمردم

بگذاشتم آن خدمت دیرینه به فرزند
او را به خدا و به خداوند سپردم